Raftul Denisei
PREMIUL BOOKER DIN RUSIA
Ludmila Ulițkaia
Cazul doctorului Kukoțki
roman

LUDMILA ULIŢKAIA

Cazul doctorului Kukoţki

Traducere din limba rusă de

Gabriela Russo

EDITURA HUMANITAS

2020

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

LUDMILA ULIŢKAIA
KAZUS KUKOŢKOVO

Copyright © Ludmila Ulitskaya
Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary Agency
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2020, pentru prezenta versiune românească (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-779-751-0 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194
Redactor: Luana Schidu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Vasile
DTP: Andreea Dobreci, Veronica Dinu
Lucrare executată la Livco Design

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ULITSKAIA, LIUDMILA EVGENIEVNA
Cazul doctorului Kukoţki / Ludmila Uliţkaia; trad. din rusă de Gabriela Russo.
Bucureşti: Humanitas Fiction, 2020
ISBN 978-606-779-731-2
I. Russo, Gabriela (trad.)
821.161.1

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziţie publică pe internet sau în reţele de calculatoare,

stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informaţiei, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislaţiei privind protecţia dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

Adevărul e de partea morţii.
Simone Weil

PARTEA I

1

Toţi strămoşii pe linie bărbătească ai lui Pavel Alekseevici Kukoţki fuseseră medici începând cu sfârşitul secolului al XVII-lea. Primul dintre ei, Avdei Fiodorovici, este amintit într-o scrisoare din 1698 adresată profesorului de anatomie Ruysch din Utrecht, de la care împăratul rus cu numele de Piotr Mihailov învăţase anatomie cu un an înainte. Tânărul suveran îi cere să binevoiască a-l primi la învăţătură pe Avdei Kukoţki, fiul ajutorului de farmacist. Nu se ştie cu exactitate de unde vine numele de Kukoţki,

dar, potrivit legendei care circula în familie, se pare că strămoşul Avdei era originar din satul Kukui, unde exista în vremea lui Petru I o Comunitate a Nemţilor Liberi.

Începând de atunci, numele familiei Kukoţki apare ba în listele cu cei care primeau recompense, ba pe listele elevilor înscrişi la şcolile înfiinţate în urma Ucazului din 1714. După terminarea acestor şcoli noi, o slujbă bună le deschidea celor de origine modestă drumul către nobilime. După introducerea Tabelului Rangurilor, cei din familia Kukoţki aparţineau după merit vechii aristocraţii, având toate demnităţile şi avantajele. Unul din familia Kukoţki e amintit în listele auditorilor doctorului Johann Erasmus din Strasbourg, primul medic apusean care ţinea cursuri în Rusia, printre altele, la disciplina „arta moşitului”.

Pavel Alekseevici nutrea un interes ascuns încă din copilărie pentru felul cum erau alcătuite fiinţele vii. Uneori – de obicei înainte de cină, când timpul devenea incert, neumplut cu nimic – reuşea să se strecoare neobservat în cabinetul tatălui său şi, cu inima cât un purice, scotea de pe raftul din mijloc al bibliotecii suedeze cu geamuri grele, glisante, cele trei tomuri preţioase ale enciclopediei medicale a lui Platen, celebră la vremea ei, şi se aşeza cu ele pe podea, în locul comod dintre soba olandeză şi bibliotecă. La sfârşitul fiecărui tom se găseau pliante având desenate pe ele figura rumenă în obraji a unui bărbat cu mustăţi negre şi a unei femei plăcute la înfăţişare, dar însărcinată bine de tot, cu uterul deschis larg şi fătul la vedere. Poate că tocmai din pricina figurii ăsteia, care pentru toţi – oricum ai lua-o – însemna pur şi simplu o femeie goală, el se ascundea de cei din casă, temându-se să nu fie prins făcând rele.

Aşa cum fetiţele îşi îmbracă şi îşi dezbracă fără încetare păpuşile, tot aşa Pavel aduna bucăţile de carton ale planşelor anatomice şi cerceta minuţios fiecare organ

uman în parte. Scotea învelişul de piele şi straturile muşchilor de un rozaliu intens ale omului de carton, scotea ficatul, îndepărta de pe tulpina arcuită a traheei arborele plămânilor şi, în sfârşit, descoperea coastele dezgolite de un galben închis, de culoarea morţii. Ca şi cum moartea stătea ascunsă sub carnea vie dintotdeauna – dar la lucrul acesta Pavel Alekseevici avea să reflecteze ceva mai târziu.

Aici, între sobă şi bibliotecă, îl găsi odată tatăl lui, Aleksei Gavrilovici. Pavel se aştepta să-i tragă o săpuneală zdravănă, dar tatăl scoase un hm! a nemulţumire de la înălţimea lui de uriaş şi-i promise să-i dea ceva mai bun de studiat.

Chiar îi dădu ceva mai bun câteva zile mai târziu – era vorba de tratatul lui Leonardo da Vinci *Dell ’ Anatomia*, fascicula A, care conţinea optsprezece coli cu patruzeci şi cinci de desene, editat de Sabaşnikov la Torino, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Era o ediţie de lux, tipărită în trei sute de exemplare, cu semnătura editorului. Aleksei Gavrilovici îl operase cândva pe unul dintre membrii familiei lui Sabaşnikov...

Îi dădu cartea fiului său de zece ani şi-l sfătui:

— N-ar strica să te uiţi la asta... Leonardo a fost cel mai de seamă anatomist din vremea sa. Nimeni n-a desenat mai bine ca el preparatele anatomice.

Tatăl îi mai zise ceva, dar Pavel nu-l mai auzi – cu cartea deschisă în faţa lui, i se păru că-l orbise o lumină puternică. La desenul desăvârşit se adăuga frumuseţea desăvârşită a figurilor desenate, fie acestea mâna, piciorul sau muşchiul tibial, pe care Leonardo îl numea pentru sine „peşte”.

— Aici, jos, sunt cărţile de istorie naturală, de zoologie şi anatomie comparată, îi abătu atenţia Aleksei Gavrilovici arătându-i rafturile bibliotecii. Poţi să vii aici să le citeşti.

Cele mai fericite clipe din copilărie şi adolescenţă Pavel şi le petrecea în cabinetul tatălui, vrăjit de felul uimitor în care se articulau oasele asigurând mişcarea mâinii şi a antebraţului, îl emoţiona aproape până la lacrimi evoluţia sistemului circulator de la tubul simplu, cu fibre musculare subţiri al râmei, până la miracolul bătăilor în trei timpi ale inimii omului, cu cele patru cavităţi ale sale, în comparaţie cu care perpetuum-mobile părea o joacă de copil. Lumea însăşi i se părea băiatului un perpetuum-mobile grandios, funcţionând din resursă proprie, temeiul mişcării de la viu la mort şi de la mort la viu.

Tatăl îi dărui lui Pavlik un microscop mic de metal cu putere de mărire de cincizeci de ori – toate obiectele care nu încăpeau pe lamela microscopului nu-l mai interesau pe băiat sau, mai bine-zis, din toată această lume a obiectelor care nu intrau în câmpul vizual al microscopului, îl interesau numai acelea care semănau cu uimitoarele imagini date de obiectivul lui. De exemplu, modelul feţei de masă îi atrăgea atenţia fiindcă semăna cu alternanţa dungilor din ţesutul muscular...

— Ştii ceva, Eva, îi zicea Aleksei Gavrilovici soţiei sale, Pavlik are o minte strălucită, mă tem că dacă se face medic... Ar fi mai bun pentru ştiinţă...

Aleksei Gavrilovici însuşi muncise din greu toată viaţa, trăsese la două hăţuri ca pedagog şi ca medic practician – condusese catedra de medicină militară şi continuase să opereze. În timpul scurt dintre cele două războaie, cel japonez şi cel german, muncise ca apucatul ca să înfiinţeze o şcoală modernă de chirurgie militară, încercând să atragă atenţia ministerului că următorul război va arăta altfel, că în secolul care abia începea războaiele se vor duce la altă scară, vor fi folosite noi arme, va fi nevoie de o medicină adecvată. În opinia lui Aleksei Gavrilovici, sistemul spitalelor de campanie trebuia

revizuit, trebuia pus accent pe evacuarea de urgenţă a răniţilor şi pe înfiinţarea spitalelor centralizate de profil.

Războiul german a început mai devreme decât prevăzuse Aleksei Gavrilovici. A plecat în teatrele de război, cum se spunea pe atunci. L-au numit şeful comisiei pentru care se zbătuse atât în vremuri de pace, şi a muncit pe rupte fiindcă valul răniţilor era uriaş, iar spitalele specializate, gândite de el, rămăseseră doar planuri pe hârtie: până să înceapă războiul, nu reuşise să răzbată prin hăţişurile birocraţiei.

După un conflict dur cu ministrul său, a părăsit comisia şi a rămas să lucreze în spitalele mobile. Spitalele instalate în vagoanele Pulman se retrăgeau împreună cu armata în incapacitate de luptă, traversau Galiţia şi Ucraina. La începutul anului 1917, un obuz a căzut pe vagonul-spital şi Aleksei Gavrilovici a murit împreună cu pacientul şi cu sora medicală.

În acelaşi an, Pavel era admis la Facultatea de Medicină a Universităţii din Moscova şi în anul următor a fost exmatriculat: tatăl lui fusese colonel în armata ţaristă, nici mai mult, nici mai puţin. După încă un an, a fost admis din nou la facultate datorită intervenţiei profesorului Kalinţev, un vechi prieten al tatălui său, şeful catedrei de obstetrică şi ginecologie. L-a luat sub oblăduirea lui.

Pavel studia cu aceeaşi pasiune cu care jucătorul e stăpânit de patima jocurilor de noroc şi beţivul de patima beţiei.

Obsedat de studiu, avea reputaţia de student ciudat. Spre deosebire de mama lui, femeie răsfăţată şi capricioasă, el nu dădea mare importanţă lipsurilor materiale. Părea că după pierderea tatălui nu mai avea ce pierde.

La începutul anului 1920, familia Kukoţki a fost „înghesuită” într-un spaţiu mult mai restrâns – au fost

instalate încă trei familii, rămânând ca văduva cu fiul său să locuiască în fostul cabinet. Profesorii care reuşiseră cum-necum să rămână la catedre în condiţiile noii puteri n-au putut să le fie de ajutor, fiindcă fuseseră ei înşişi siliţi să facă un pas înapoi şi, în plus, groaza de revoluţie nu dispăruse încă: bolşevicii demonstraseră deja că viaţa omului, pentru care lupta intelectualitatea putredă, nu făcea două parale.

Eva Kazimirovna, mama lui Pavel, era foarte ataşată de lucruri şi foarte chibzuită. A înghesuit în cabinet aproape toată mobila ei din Varşovia, vesela, îmbrăcămintea. Spaţiosul cabinet de lucru, atât de respectabil, deveni magazie, şi oricât o ruga Pavel să se lepede de lucrurile inutile, mama nu făcea decât să se vaite clătinând din cap: asta era tot ce-i rămăsese din viaţa trăită în trecut. Dar fu nevoită să vândă totuşi câte ceva şi vându pe rând cufere întregi de încălţăminte, gulere şi guleraşe, şervete de tot felul, udând cu lacrimi fiecare fleac, despărţindu-se de el pe vecie...

Relaţia mamei cu fiul ei se răci întrucâtva, nu se mai înţelegeau nicicum, şi când mama se recăsători cu Filip Ivanovici Levşin, un tânăr obraznic, mic şef la căile ferate, Pavel plecă de acasă, rezervându-şi dreptul de a folosi biblioteca tatălui său.

Trecea însă rar pe acasă. Studia, lucra la clinică, făcea multe gărzi şi înnopta pe unde apuca, cel mai adesea în camera unde se ţinea lenjeria spitalului, acolo îl lăsa să doarmă econoama, care îl prinsese în viaţă nu numai pe tatăl lui Pavel, ci şi pe bunicul lui...

Avea deja douăzeci şi unu de ani când mama născu un al doilea copil. Fiul cel mare îi dădea în vileag vârsta adevărată, şi Eva Kazimirovna, făcând pe tinerica, suferea din pricina asta. Îl lăsă să înţeleagă că nu mai era dorit în casă. Relaţiile lor se întrerupseră din momentul acela.

Ceva mai târziu, Facultatea de Medicină se separă de Universitate, se produseră multe schimbări. Muri profesorul Kalinţev, şi-n locul lui fu promovat un om de partid, fără nici un titlu ştiinţific. Şi oricât ar părea de ciudat, acesta îi arătă multă bunăvoinţă lui Pavel, îl opri la catedră pe post de profesor titular. Numele Kukoţki era la fel de cunoscut în lumea medicală precum numele lui Pirogov şi al lui Botkin[1].

Pavel îşi consacră prima lucrare ştiinţifică dereglărilor vasculare care provocau avortul în luna a cincea de sarcină. Dereglările se produceau la capilare, cele mai mici vase de sânge, şi-l interesau pe Pavel în mod deosebit, fiindcă avea ideea că pot fi influenţate procesele la nivelul sistemului circulator şi al sistemului nervos periferic, că se poate acţiona mai uşor asupra lor. Supraveghea bolnavele în staţionar şi le consulta de două ori pe săptămână la policlinică, aşa cum procedau toţi titularii.

Exact în anul acela, în vreme ce consulta la policlinică o femeie însărcinată în luna a patra, a cincea, el constată brusc că vede o tumoare în abdomen cu metastaze – una foarte vizibilă la ficat, a doua, mai neclară, în zona mediastinului. Deşi nu intra în ritualul consultaţiei, o trimise totuşi s-o examineze un chirurg. Rămase singur mult timp în cabinet, fără să cheme următoarea pacientă, încercând să înţeleagă ce se întâmplase cu el, cum de-i apăruse imaginea colorată a tumorii canceroase pe deplin formate...

În ziua aceea Pavel Alekseevici îşi descoperi o însuşire ciudată, dar foarte folositoare. O numi „vedere pătrunzătoare” şi se interesă discret, în următorii ani, dacă

---

[1] Nikolai Ivanovici Pirogov (1810–1881), om de ştiinţă, medic şi pedagog rus, considerat fondatorul chirurgiei pe câmpul de luptă; Serghei Petrovici Botkin (1832–1889), medic, unul dintre fondatorii ştiinţei medicale moderne ruseşti.

vreunul dintre colegi are o asemenea vedere neobişnuită, dar nu dădu de urma ei.

Vederea pătrunzătoare i se accentuă cu trecerea anilor, el căpătând astfel o putere specială de a diagnostica boala. Chiar văzu în câteva cazuri structurile celulare, colorate cu hematoxilina lui Erlich. Modificările maligne aveau o nuanţă de violet intens, zonele de proliferare activă a tumorii vibrau având forma unor mici granule purpurii... Chiar din primele zile de sarcină, embrionul îi apărea ca un norişor de un albastru luminos...

Erau zile în care vederea pătrunzătoare îi dispărea. Continuă să lucreze în acelaşi ritm: consulta pacientele, făcea operaţii. Ceva însă îl rodea, deşi avea la fel de multă încredere în capacitatea sa profesională. Tânărul doctor era om raţional, nu suporta misticismul. Râdea împreună cu tatăl său de pasiunea mamei pentru „şezătorile” cu masa care se mişcă, organizate de protipendadă, sau pentru joaca mistică de-a magnetismul.

Pavel Alekseevici îşi trata darul său neobişnuit ca pe o fiinţă vie, de sine stătătoare. Nu-l chinuia deloc gândul că putea fi vorba de un fenomen de natură mistică, îl lua drept un ajutor util în profesie. Cu timpul, reieşi că însuşirea lui avea legătură cu ascetismul şi misoginismul. Chiar şi un mic dejun ceva mai consistent îi slăbea vederea pătrunzătoare, aşa că luă obiceiul să sară peste masa de dimineaţă şi mânca doar prânzul, iar dacă avea consultaţii la policlinică, mânca doar seara. În ce priveşte amorul fizic, acesta elimina din start orice încercare cât de mică de a vedea clar înăuntrul pacientelor.

Era un bun diagnostician, experienţa lui practică nu avea neapărat nevoie de un asemenea ajutor nefiresc, dar lucrarea lui ştiinţifică părea să aibă nevoie de sprijin: soarta capilarelor ascundea mistere care se cereau dezvăluite... Reieşi că viaţa lui personală nu se potrivea

deloc cu ştiinţa, aşa că puse capăt afecţiunii provizorii pentru sora medicală cu mâini reci şi mişcări precise şi evită discret legăturile amoroase, mai ales că-n general se temea de agresivitatea femeilor. Se obişnui repede cu abstinenţa. N-a fost o nenorocire, fiindcă era alegerea lui personală. Se întâmpla uneori să-i placă o soră medicală sau o doctoriţă tinerică şi ştia foarte bine că ele l-ar fi acceptat imediat, doar un cuvânt să le fi spus, dar vederea pătrunzătoare îi era mult mai dragă.

2

Pe lângă devotamentul pentru medicină, bărbaţii din familia Kukoţki mai aveau o trăsătură care ieşea din comun: îşi procurau nevestele aşa cum se capturează prada de război – străbunicul se căsătorise cu o prizonieră turcoaică, bunicul se alesese cu o cercheză, tatăl cu o poloneză. Era o tradiţie de familie ca nevestele să fie frumoase din cale-afară. Adaosul de sânge străin schimbase însă prea puţin fizionomia bărbaţilor moştenită din moşi-strămoşi – masivi, fălcoşi, cu chelii apărute devreme. Portretul lui Avdei Fiodorovici pictat de un anonim, cu siguranţă de ucenicul neamţ al pictorului, tablou păstrat şi astăzi de urmaşii lui Pavel Alekseevici, era dovada clară a sângelui viguros care însoţea trăsăturile de familie de-a lungul timpului.

Pavel Alekseevici se însură şi el cu un fel de captură de război – pe nepusă masă, fără să stea pe gânduri. Elena Gheorghievna, nevasta lui, nu era nici prizonieră, nici ostatică. O văzuse pentru prima dată pe masa de operaţie, în orăşelul siberian V., unde fusese evacuată clinica pe care o conducea el. Femeia era într-o situaţie aşa de disperată, încât Pavel Alekseevici şi-a dat seama că viaţa ei, al cărei chip nici măcar nu-l văzuse, nu se afla în

puterea lui. O aduseseră cu salvarea prea târziu, mult prea târziu.

A fost chemat în timpul nopţii de Valentina Ivanovna, chirurgul de gardă, o foarte pricepută doctoriţă, care ştia prea bine că Pavel Alekseevici avea încredere în ea, dar ştia la fel de bine că avea de-a face cu un caz deosebit. A trimis după el acasă, să-l scoale şi să-l aducă la clinică. Când el a intrat în sala de operaţie cu mâinile în sus, pregătite pentru intervenţie, Valentina Ivanovna secţiona cu scalpelul suprafaţa bine delimitată.

Pavel Alekseevici stătea în spatele ei. Vederea pătrunzătoare se declanşă de la sine, şi el nu mai văzu câmpul operator unde trudea Valentina Ivanovna, ci corpul femeii în întregime, coloana vertebrală neobişnuit de dreaptă şi flexibilă, toracele foarte îngust cu coaste subţiri, cu diafragma aflată puţin mai sus decât în mod obişnuit, muşchiul inimii contractându-se rar, luminat de o flacără străvezie, de un verde spălăcit.

Îi văzu corpul şi i-l îndrăgi pe loc, fără ca nimeni să înţeleagă de ce, fără ca el să poată explica senzaţia stranie care-l încerca. Îi îndrăgi chiar şi partea mai întunecată de la vârful plămânului drept, urmare a unei tuberculoze suferite în copilărie, i se păru c-o ştia bine, aşa cum ne e familiar conturul petei de pe tapetul de la căpătâiul patului în care dormim seară de seară.

Nu se simţea în largul său să se uite la chipul femeii după ce văzuse cum arăta pe dinăuntru, şi cu toate acestea îi privi faţa în fugă pe deasupra cearşafului alb cu care era acoperită până la bărbie. Apucă să-i vadă sprâncenele brune cu puful de la rădăcina nasului şi nările mici. Şi paloarea de culoarea cretei. Se simţi atât de jenat, încât îşi coborî privirea acolo unde trebuia să fie intestinul răsucit, de culoarea sidefului. Apendicele de forma viermelui plesni, puroiul se răspândi în abdomen.

Peritonită. Exact acelaşi lucru îl constată şi Valentina Ivanova.

Numai că el văzu înăuntru o flacără slabă, galben-rozalie, aproape caldă la pipăit, având un vag miros de flori, luminând femeia, fiind, de fapt, parte din ea.

Şi mai văzu cât de fragile îi erau articulaţiile coxo-femurale din cauza capului de femur nu îndeajuns de bombat... Să-ţi vină să te iei cu mâinile de cap, nu alta. Şi are bazinul aşa de îngust, încât te poţi aştepta la o întindere sau o fisură în timpul naşterii. Dar uite că uterul e bine dezvoltat, roditor... Înseamnă că s-a descurcat cândva... Puroiul ajunsese la ovare şi la uterul alarmat, întunecat de durere. Inima bătea slab, dar în ritm potolit, în schimb uterul emana groază. Pavel Alekseevici ştia de multă vreme că fiecare organ avea simţul său... Putea oare să spună asta cu voce tare?

„E clar, n-o să mai ai parte de o naştere...”, zise în gând Pavel Alekseevici, încă neştiind cine ar putea fi tatăl copilului nenăscut al femeii care murea sub ochii lui. Îşi scutură capul ca să alunge imaginile fantomatice... Valentina Ivanovna ajunse la apendicele de forma viermelui. Era plin de puroi...

— Totul trebuie curăţat... Înlăturat...

Să nu-l extragă. Blestemată profesie, îşi zise Pavel Alekseevici înainte de a lua instrumentele din mâinile Valentinei Ivanovna.

El ştia că nişte flacoane de penicilină americană se aflau la Ganicev, directorul spitalului. Era un hoţ de samsar, dar avea obligaţii faţă de Pavel Alekseevici... O să i le dea oare?

În primele zile, când Elena nu era nici moartă, nici vie de tot, Pavel Alekseevici trecea s-o vadă în locul retras din salon, izolat cu un paravan, îi făcea injecţii cu penicilina destinată soldaţilor răniţi şi furată de la ei în două rânduri. Încă nu era conştientă. Acolo unde se afla ea, erau unii care vorbeau, jumătate oameni, jumătate plante, şi la subiectul în discuţie ea participa aproape ca eroină principală. Aşezată cu grijă pe o uriaşă pânză albă, simţea că ea însăşi era pânza aceea şi că nişte mâini uşoare făceau ceva, o coseau parcă, în orice caz, simţea înţepăturile acelor micuţe, mai degrabă plăcute.

Erau şi alţii pe lângă ţesătorii binevoitori, unii duşmănoşi, posibil în uniforma gestapoului, şi-i voiau moartea, şi mai mult decât atât, mai rău decât moartea. Totodată cineva îi şoptea că toate astea sunt doar în imaginaţia ei, că sunt pe jumătate minciuni, şi că va veni cineva care îi va dezvălui adevărul. În orice caz, ea pricepu că tot ce i se întâmpla avea legătură cu viaţa şi cu moartea ei, dar că era vorba de ceva mult mai important, legat de imediata descoperire a adevărului ultim, mai important decât viaţa însăşi.

Auzi la un moment dat o discuţie. O voce gravă de bărbat se adresa cuiva cerând ceva legat de biochimie. Vocea unei femei bătrâne se opunea. În mintea Elenei biochimia însemna un recipient de sticlă cu mici tubuleţe colorate, zornăitoare, legate în chip misterios de o imagine de la munte, în care totul se petrecea...

Apoi dispărură brusc şi peisajul muntos, şi tubuleţele colorate, şi fiinţele imaginare, şi simţi că-i apasă uşor cineva încheietura mâinii. Deschise ochii. Îi miji din cauza luminii prea puternice, de-a dreptul supărătoare. Bărbatul, a cărui faţă îi păru cunoscută, îi zâmbi:

— Ei da, stăm bine, Elena Gheorghievna.

Pavel Alekseevici rămase uluit: era exact în situaţia în care vedea un detaliu mai mare decât întregul; femeia avea ochii cu mult mai mari decât restul feţei.

— Pe dumneavoastră v-am văzut acolo? îl întrebă ea.

Vocea îi era firavă, aproape că nu se auzea, ca zgomotul de pânză.

— Se prea poate.

— Taniecika unde-i? continuă ea să-l întrebe, dar nu auzi răspunsul, fiindcă începu să plutească iar printre pete colorate şi plante vorbitoare.

„Taniecika, Taniecika, Taniecika”, cântară vocile, şi Elena se linişti: totul era în ordine.

Îşi reveni complet după un timp. Toate îşi găsiră locul lor: boala, operaţia, salonul. Doctorul grijuliu care n-o lăsase să moară.

A venit s-o vadă Vasilisa Gavrilovna, avea albeaţă la ochi şi era legată cu broboadă neagră, trasă pe frunte până la sprâncene, i-a adus suc de răchiţele şi pesmeţi negri. I-a adus fetiţa de două ori s-o vadă.

Doctorul a vizitat-o la început de două ori pe zi, pe urmă a venit numai la vizita de dimineaţă, cum proceda cu toţi bolnavii. Paravanul a fost scos. Elena a început să se ridice din pat şi să se ducă la chiuveta de la capătul coridorului.

Trei luni a ţinut-o Pavel Alekseevici în spital.

La vremea aceea, Elena stătea cu chirie într-o chichineaţă de casă din lemn, plină de mucegai, ocupând un colţişor în spatele unei perdele de stambă. Proprietara, cu înfăţişarea la fel de prăpădită, era îngrozitor de arţăgoasă. Alungase patru chiriaşi până la Elena. Oraşul siberian, abia numărând cincizeci de mii de suflete până la război, gemea acum de evacuaţi: uzina de armament unde lucra la un birou de construcţii Elena, Institutul de Medicină cu clinicile şi două teatre. Dacă nu puneai la socoteală barăcile cu deţinuţi din zona suburbană, nu

găseai nici o locuinţă construită ca lumea în anii puterii sovietice. Oamenii umpluseră fiecare cotlon, fiecare văgăună, stând înghesuiţi ca sardelele.

În ajunul externării Elenei, doctorul veni la casa ei cu maşină de serviciu şi cu şofer. Proprietara, speriată la vederea maşinii, se ascunse în cămară. La bătaia în uşă îi deschise Vasilisa Gavrilovna. Pavel Gavrilovici îi dădu bună ziua – îl trăsni mirosul de lături şi mizerie. Fără să-şi scoată cojocul, făcu câţiva paşi, dădu la o parte perdeaua şi aruncă o privire în cuibul lor prăpădit. Tania stătea pe un pat mare cu o pisică albă în braţe şi se uita speriată la el, dar cu interes.

— Haideţi repejor, adunaţi-vă lucrurile,Vasilisa Gavrilovna, ne mutăm în altă casă, zise doctorul mirat el însuşi de decizia neaşteptată.

Era imposibil să lase bolnava într-o asemenea groapă de gunoi, după boala grea suferită, scăpată de belea printr-un miracol.

În cincisprezece minute toate lucrurile din gospodăria lor au fost puse într-un geamantan mare şi o boccea, Tania s-a îmbrăcat, şi cele trei frumoase, inclusiv pisica tânără, se aşezară pe locul din spate al maşinii.

Pavel Alekseevici le duse la el acasă. Clinica ocupa o veche casă cu curte, locuinţa lui aflându-se într-o anexă. Acolo fuseseră cândva locuinţa şi bucătăria servitorilor. Soba de gătit uriaşă fusese refăcută şi acum se pregătea aici mâncarea bolnavilor. Separaseră bucătăria printr-un perete şi-i dăduseră lui Pavel Alekseevici două cămăruţe cu intrare separată. El instală familia Elenei într-una din camere.

În prima seară Vasilisa, rămasă doar cu Taniecika, Elena urmând să se externeze a doua zi, îşi făcu rugăciunea obişnuită şi se lungi alături de fata adormită pe patul tare de spital. Era singura care-şi bătea capul încercând să

ghicească încotro se îndreptau lucrurile... Ah, Elena, Elena, bărbatul tău e încă în viaţă...

Presupunerea îi fu confirmată a doua zi, când Elena, traversând curtea, intră în locuinţa lui Pavel Alekseevici. Arăta slabă, străvezie, zâmbea cam tulburată şi dezorientată, chiar puţin vinovată. Dar în ziua aceea Vasilisa Gavrilovna nu avu motive să intre la bănuieli sau să-i facă reproşuri – ele apărură câteva zile mai târziu. Era de mirare cum de fata putea să simtă fiorul dragostei la prima vedere, când nu avea nici o experienţă în relaţiile cu bărbaţii.

Gerul cumplit dură toată luna februarie. În locuinţa lui Pavel Alekseevici ardea focul din greu, femeile se dezmorţiră pentru prima dată după lunile în care înduraseră frigul. Se prea poate ca tocmai căldura dată de lemnul uscat, căreia îi duseseră dorul, să-i fi încălzit inima Elenei, în orice caz, ea simţi cum o cuprinde dragostea fierbinte pentru Pavel Alekseevici, o dragoste cum nu mai cunoscuse până atunci. Căsătoria cu Anton Ivanovici i se părea păguboasă şi neadevărată acum, când o privea de sus, de la înălţimea celor aflate despre dragoste şi despre ea însăşi. Nu lăsa s-o tulbure nici cel mai mic gând la bărbatul ei, amâna de la o zi la alta momentul când trebuia să recunoască cinstit adevărul dureros. La toate astea se adăuga, agravând situaţia, faptul că nu mai primise scrisori de la el de jumătate de an şi nici ea nu-i mai scrisese de o lună, fiindcă nu-i putea spune adevărul şi nici nu putea să-l mintă...

La cinci şi jumătate dimineaţa, Pavel Alekseevici aducea o găleată de apă caldă de la bucătăria spitalului – un lux de neînchipuit care amintea de baia de pe vremuri plină cu şampanie – şi aştepta după uşă să se spele Elena, apoi se spăla şi el. Aducea o a doua găleată pentru Vasilisa Gavrilovna şi Taniecika, arunca lemne în focul care ardea

aproape neîntrerupt. Vasilisa aştepta în a doua cameră până plecau cei doi, se prefăcea că doarme. Elena ştia prea bine că Vasilisa, păsăruică trezită devreme, îşi mormăia rugăciunea în toiul nopţii.

Nu iese fiindcă nu vrea să vadă cum îmi fac de cap, îşi zicea Elena. Şi zâmbea. Dimineaţa se simţea nespus de fericită şi liberă. Ştia că-n drum spre fabrică totul începea încet, încet să capete culori întunecate, şi la sfârşitul zilei nu mai rămânea nimic din fericirea dimineţii – sentimentul de vină şi de ruşine devenea sâcâitor spre seară şi nu-i trecea până când Pavel Alekseevici n-o strângea tare în braţe noaptea.

El împlinise patruzeci şi trei de ani. Elena avea douăzeci şi opt. Era prima şi singura femeie din viaţa lui care nu-i respingea darul dat de natură, privirea pătrunzătoare. După prima noapte petrecută de ea în camera lui, el îşi zise: „Ajunge! Să nu mai văd vreodată mai mult decât ce văd ceilalţi doctori. Nu vreau s-o pierd...”

Deşi darul său avea legătură cu misoginismul, Elena, oricât ar părea de ciudat, era exceptată. Cu toată împotrivirea lui, Pavel Alekseevici continua să vadă ca şi înainte pulsaţiile colorate ale vieţii ascunse înăuntrul corpurilor.

„Se vede treaba că şi El a îndrăgit-o”, trase concluzia Pavel Alekseevici.

Vestea că murise soţul Elenei, Anton Ivanovici Flotov, veni la o lună şi jumătate de când ea rămăsese să înnopteze la Pavel Alekseevici. Îi aduseră înştiinţarea scrisă într-o dimineaţă, când Elena era plecată la uzină. Vasilisa se sătură de plâns în ziua aceea – nu-l iubea pe Anton şi acum îşi reproşa antipatia ce i-o purtase.

Seara puse înştiinţarea în faţa Elenei. Aceasta încremeni. Ţinu o vreme în mână hârtia îngălbenită, cu scrisul neclar.

— Doamne! Cum o să trăiesc de-acum înainte? zise ea arătând cu degetul data morţii scrisă de vreun furier cu cifre mari şi drepte. Vezi ce dată e?

Era exact ziua în care ea rămăsese să înnopteze pentru prima oară la Pavel Alekseevici.

Pavel Alekseevici, cu spatele lat în halatul de chirurg care-i venea turnat, închis cu şnururi pe gâtul gros, reuşise până atunci să umbrească lumea întreagă, chiar şi pe Anton, soţul răposat, cu ochii lui reci pe faţa cu obrajii supţi, lipsiţi complet de carne flască.

Din momentul acela, dragostea Elenei pentru Pavel Alekseevici avea să fie condimentată cu sentimentul unei vinovăţii ireparabile faţă de Anton, mort tocmai în ziua în care-l înşelase.

Vasilisa interpretă altfel cifra – se împlinise sorocul.

— Nici eu n-am a mă ruga, nici tu văduvă a sta, se tângui ea.

După câteva zile, Vasilisa ceru învoirea să plece – era una dintre plecările ei misterioase, mai degrabă anunţate decât cerute. Trăind mulţi ani împreună cu ea, Elena îi ştia purtarea ciudată – dispărea pe neaşteptate o săptămână, două, trei, apoi apărea tot pe neaşteptate. De data asta nu putea s-o învoiască: nimeni nu primea zile de concediu la biroul unde desena cu mâna ei uşoară schiţele pentru cutia de transmisie îmbunătăţită a modelului perfecţionat de tanc. Legile războiului nu permiteau excursiile prin ţară şi-n plus, nu avea cine să stea cu Tania...

4

Cu mintea lui pătrunzătoare, deşi absorbit de profesie, de practica medicală, Pavel Alekseevici judeca cu destulă luciditate viaţa oamenilor din jurul său. Se bucura,

bineînţeles, de privilegiul profesiei şi al funcţiei de director al unei mari clinici, dar avea ochi şi pentru viaţa mizeră a personalului medical, pentru mâncarea insuficientă servită la maternitate, pentru frigul de acolo, pentru lipsa medicamentelor şi pansamentelor... Le văzuse pe toate şi până să înceapă războiul, dar acum nu se ştie de unde apăruse ideea că după război situaţia avea să se schimbe radical, că va fi mai bine, mai drept...

Poate că tocmai profesia lui, contactul permanent cu naşterea omului şi participarea nemijlocită la această dramă a naturii – prezenţa lui chiar în momentul culminant, venit cu iuţeala fulgerului, când fătul iese din şanţul sângerând, din bezna uterului, din neant –, toate astea erau prezente în felul lui de a fi şi a simţi, în felul lui de a gândi: ştia că omul e fragil, dar şi rezistent peste măsură, dincolo de puterea de rezistenţă a altor organisme vii. Îşi zicea că ar fi interesant de ştiut dacă doctorii şi zoologii încercaseră să cerceteze împreună problema...

„Sunt perfect convins că nici un câine n-ar suporta tot ce suportă omul”, gândea în sinea lui Pavel Alekseevici.

Îşi punea întrebări ca orice om de ştiinţă, a cărui primă calitate este să formuleze raţionamente corecte: urmărea atent cercetările moderne din fiziologie şi embriologie, şi nu înceta să-l mire acţiunea neobosită a legii, puţin exagerată, care determină viaţa omului încă din pântecul mamei, lege conform căreia fiecare eveniment perceptibil se produce cu mare precizie – nu de săptămâni şi zile, ci de ore şi minute. Mecanismul de ceasornic funcţiona atât de precis, încât, exact la şapte zile, embrionul, reprezentând o aglomerare de celule de acelaşi fel, se desfăcea în două învelişuri, unul intern şi altul extern, şi cu ele se întâmplau lucruri uimitoare – se curbau, se legau ca şnururile, se răsuceau, formau noduri şi balonaşe, partea

din afară intra înăuntru, şi toate astea se întâmplau de milioane şi milioane de ori la rând, cu o precizie nemaivăzută... Cine şi cum dădea comenzile care făceau să se dezlănţuie spectacolul uluitor?

Marea deşteptăciune fără nume stătea în faptul că dintr-o singură celulă formată din ovulul aproape imobil şi uşor umflat, înconjurat de cununa strălucitoare a celulelor foliculare, şi din spermatozoidul cu vârful ascuţit, în formă de fus, şi coada vibratilă, ieşea inevitabil o fiinţă omenească de jumătate de metru, de trei kilograme, care urla lipsită complet de raţiune, iar din ea, supunându-se aceleiaşi legi, creştea un geniu, o scursură de om, o femeie frumoasă, un criminal sau un sfânt...

Şi tocmai pentru că el ştia multe lucruri, mai bine-zis ştia tot ce se cunoştea la vremea aceea pe tema asta, îşi reprezenta mult mai bine decât alţii din ce zeamă cosmică se ivea fiecare Katia şi fiecare Valerik.

În biblioteca tatălui se găseau o mulţime de cărţi de istorie a medicinei, şi-i plăceau grozav urmele lăsate în medicină de Antichitatea atât de dragă lui: se bucura, rămânea uimit, râdea uneori de ideile năstruşnice ale colegilor lui dispăruţi de mult timp, fie ei preoţi păgâni din Egiptul antic, fie meşteri dibaci din Evul Mediu care făceau flebotomii sau operaţii cezariene şi scoteau bătături la acelaşi preţ.

În tinereţe dăduse peste textul scrisorii lui Berossos, preot şi doctor din Babilon, în care acesta îi explica elevului său că se împliniseră treizeci de ani de când steaua Tişla intrase în constelaţia Sipparu, şi de atunci băieţii se nasc mult mai voinici, mai agresivi, şi parcă ţin în mână suliţe... „Nu-i de mirare, scria mai departe doctorul, că în ultimii zece ani se duc războaie neîntrerupte, şi băieţii războinici nu mai pot fi plugari. Dă de gândit faptul

că zeiţa Lamassu, păstrătoarea arhivei, copiază tabelele destinelor.”

Pavel Alekseevici a consultat la vremea aceea îndreptarele nemţeşti ca să afle cine era Lamassu, cea care transcria destinele generaţiilor. A reieşit că era zeiţa răspunzătoare de placentă. L-a uimit deificarea diferitelor organe şi sentimentul, complet pierdut în timpurile moderne, al legăturii cosmice dintre pământ, cer şi corpul omenesc. Şi s-a întrebat, după ce a îndepărtat superstiţiile înduioşătoare, dacă există o însuşire comună prin care să poată fi identificată o generaţie. Numai factorii sociali erau determinanţi? Sau poate influenţa stelelor, a alimentaţiei, a compoziţiei apei, de ce nu? Vorbea şi Kalinţev, profesorul lui Pavel Alekseevici, despre pruncii atonici născuţi la începutul secolului. Îi descria ca fiind lipsiţi de energie, uşor somnolenţi, cu pungi moi sub ochi, cu gura întredeschisă şi mânuţe moleşite de îngeraşi. Bineînţeles că nu semănau cu cei de acum, care au pumnişorii puternici strânşi zdravăn, degetele de la picioare strânse şi ele, cu muşchii micuţi încordaţi. Hipertonici. Au poziţia boxerului – îşi apără capul cu pumnişorii strânşi. Copii înspăimântaţi. Or fi având ei mai multă vitalitate, dar de cine se apără? De la cine aşteaptă să primească lovitura? Ce-ar fi zis despre ei Berossos, învăţatul din Babilon, preotul zeiţei Lamassu?

Reflecţiile despre copiii speriaţi îl duseră pe Pavel Alekseevici în altă zonă: cu gândul la apropiaţii lui, constată că erau şi ei înspăimântaţi. Mulţi dintre ei păreau că ascund un fapt ruşinos, legat de origine sau de rudenie, sau, nefiind în stare să-l ascundă, trăiau aşteptând să fie pedepsiţi pentru o crimă neînfăptuită. Valentina Ivanovna, mâna lui dreaptă, ajutorul lui, provenea dintr-o familie de negustori bogaţi, un alt coleg se purta ca atins de ciumă fiindcă avea sânge nemţesc, femeia de la registratura

clinicii avea un frate care emigrase în 1918. Elena, abia apărută în viaţa lui, îi mărturisise că părinţii ei muriseră în lagăr, şi ea era cât pe ce să aibă aceeaşi soartă, dar scăpase ca prin minune datorită bunicii care o adoptase în ajunul strămutării părinţilor în Altai. Până şi Vasilisa Gavrilovna, femeie simplă, trăia cu secretul său de nepătruns. Fiecare avea un motiv să tacă, fiecare aştepta să fie demascat.

Odată cu începutul războiului, frica nelămurită, aproape mistică, făcu loc unei frici mult mai reale, hrănită din zbuciumul pentru viaţa bărbaţilor plecaţi pe front. Erau ucişi de nemţi, duşmani în carne şi oase, duşmani de când lumea. Bărbaţii care luptau şi mureau pe front îşi apărau nu numai ţara, dar îşi apărau, într-o oarecare măsură, familiile de spaimele din trecutul apropiat: organele vigilente păreau să fi uitat de bunicile bogate, de bunicii prea culţi şi de rudele din străinătate. Veştile despre moarte îi făceau pe toţi egali în durere. Orfanii înfometaţi şi îngheţaţi de frig ai celor ucişi pe front erau egalii copiilor celor arestaţi. Viitorul oamenilor era legat de victoria în război, speranţele lor nu mergeau mai departe. Dragostea lui Pavel Alekseevici şi a Elenei, aflată la început, aproape tăcută, consumată în şoapte şi-n trosnetul lemnelor din sobă, îi cuprinse atât de tare, încât lăsară la o parte gândurile despre viitor: frica lor nu era atât de mare.

5

Pavel Alekseevici o înfie pe Taniecika imediat după căsătorie şi „o puse la inimă”, cum zicea Vasilisa. În fetiţa „lui” părea că se adunaseră miile de nou-născuţi ajutaţi de el să vină pe lume: îi scosese afară, îi extrăsese în urma operaţiei, îi salvase de la asfixie, de la traumatisme craniene şi de la alte vătămări. Destul de frecvente în

timpul naşterii. Erau însă în grija lui doar pentru o clipă, îşi consuma multă energie, îşi dădea toată osteneala, apoi ei dispăreau, şi nu mai apuca să-i vadă cum încep să râdă, cum îşi studiază degetele, cum se bucură la vederea părinţilor, a tetinei, a biberonului.

Pavel Alekseevici putea să vadă cum se manifesta temperamentul nou-născutului chiar din primele ore de viaţă – dacă avea voinţă puternică sau era pasiv, încăpăţânat sau leneş. Dar trăsăturile discrete ale personalităţii nu apăreau de obicei în primele zile, când pruncul se odihnea după efortul titanic al naşterii şi al trecerii într-o nouă existenţă. Ştia multe despre nou-născuţii altora, dar habar nu avea ce se întâmplă cu copilul ajuns în casa lui. Descoperirea făcută era de-a dreptul uluitoare.

Tania abia împlinise doi ani, şi Pavel Alekseevici putea să-i fie bunic după vârstă. Inima îi sălta de bucurie, se înduioşa ca bătrânii pentru fiecare nouă schimbare petrecută în viaţa copilului. Observa ba un pliu nou la încheietura mâinii, ba o adâncitură la mijloc, în zona şalelor, ba că părul închis la culoare nu avea peste tot aceeaşi nuanţă de castaniu-brun, ci doar după urechi era castaniu mai deschis, părând să fie de alt soi.

Cuvintele noi, gesturile noi şi dezvoltarea intelectului la omuleţul de doi ani îi stârneau interesul plin de iubire părintească. Nu-i trecea deloc prin minte că o altă femeie ar putea să-i facă un copil al lui, poate un băiat, care să nu moştenească părul castaniu al unui tată străin, ci să aibă părul lui deschis la culoare, tendinţa să chelească şi forma ciudată a mâinii cu palmele late şi cu degetele ascuţite în dreptul unghiilor, şi să-şi însuşească profesia lui.

Nu şi nu, chiar dacă Elena ar putea să nască, nu era deloc convins că o să supună iubirea sa pentru Tania la tot soiul de experimente şi comparaţii. Îi zisese şi Elenei: nu

pot concepe să am un alt copil, fetiţa noastră e o adevărată minune.

E greu de spus ce se întâmplă – dacă un copil e reuşit datorită dragostei nemăsurate şi dezinteresate cu care îl înconjoară părinţii sau, dimpotrivă, dacă un copil reuşit face să se nască în sufletul părinţilor tot ce au ei mai bun. Tania creştea într-o atmosferă de dragoste, şi-n trei erau foarte fericiţi. Vasilisa, deşi făcea parte din familie, era un adaos în geometria triunghiului, îi dădea un plus de trăinicie.

Câteodată, când Tania se scula înaintea părinţilor, intra pe furiş în camera lor, plonja între ei ca un peştişor de cârpă şi cu glas de copil somnoros şi fericit cerea „să ne mirosim şi să ne dăm pupicuri”. Începuse să vorbească devreme şi cuvântul „pupic” însemna pentru ea o joacă de om mare, în stare să-şi râdă de el însuşi, de fărâma de copil din el.

— Aici, aici şi aici, arăta ea cu degetul la frunte, la obraz şi la bărbie şi, primind sărutările părinţilor ca pe un tribut la care avea dreptul, alegea cu un aer serios şi amuzat un loc pe obrazul ţepos al lui Pavel Alekseevici, unde putea să-i dea un pupic.

În anii de şcoală ai Taniei, obiceiul sărutului se transformase într-o îmbrăţişare de rămas-bun înainte de plecare. Atingerile de-o clipă, aparent neînsemnate, întăreau ţesătura vieţii de zi cu zi.

Pavel Alekseevici, de obicei foarte reţinut în relaţiile cu ceilalţi, chiar şi cu soţia lui dragă, urmărind riguros să nu încalce limitele bunei cuviinţe în vorbă şi gesturi, îi vorbea Taniei cu giugiuleli de om bătrân: „Dulce vişinică”, „vrăbiuţa tatii”, „veveriţă cu ochi negri”, „merişor urechiat” – cuvinte dintre cele mai banale de plante din ierbar şi de animale de la grădina zoologică revărsate asupra copilului. Taniei îi plăceau grozav, avea şi ea o

garnitură de vorbe de alint pentru tatăl ei: „Căţelul meu cel mai grozav”, „Behemot Behemotîci”, „peştişor mustăcios”.

Pavel Alekseevici punea multă pasiune în răsfăţ. Elena era nevoită uneori să-i taie elanul. Se întâmpla ca el să intre într-un magazin de jucării şi să cumpere tot ce se găsea pe tejgheaua sărăcăcioasă. Răsfăţul lui fără limite nu părea să-i dăuneze Taniei, care nu avea dorinţe imperioase, dincolo de orice limită, cum au în general copiii.

Lui Pavel Alekseevici i se părea că orice ţesătură era prea grosolană pentru pielea fetiţei, că ghetuţele o băteau, că şalul îi strângea gâtul prea tare. Îşi muta privirea la soţia lui şi i se strângea inima văzând-o atât de plăpândă, atât de delicată, voia să le ocrotească pe amândouă îmbrăcându-le în mătase şi-n puf, înfofolindu-le în blănuri... Ciudată era nepotrivirea între deprinderile lui austere, regimul de viaţă aspru şi dur al chirurgului, obiceiul Elenei de a se mulţumi cu cât mai puţin şi mai prost, purtare firească pe care nimeni nu i-o lua în seamă, precum şi zgârcenia şi severitatea cu care Vasilisa o trata pe Tania – toate astea la un loc deci nu se potriveau cu dorinţa arzătoare a lui Pavel Alekseevici de a-şi ţine soţia şi fiica sub un clopot de sticlă, ca să le ferească de curent, de grosolănii, de asperităţile vieţii atât de scurte.

Aproape de începutul lui septembrie 1944, Pavel Alekseevici se întoarse odată cu clinica la Moscova. În apartamentul Elenei din pasajul Triohprudnîi, în care urmau să locuiască, fuseseră instalaţi nişte enkavedişti mărunţi, şi tânăra familie Kukoţki se văzu nevoită să ocupe locuinţa de serviciu a lui Pavel Alekseevici, unde el îşi dusese traiul modest de unul singur înainte de război. Era un demisol destul de spaţios, dar umed, nu prea indicat pentru copil. Şi parcă înadins ca să demonstreze

îngrijorarea părinţilor pentru sănătatea ei, Tania era mereu răcită şi tuşea încontinuu.

Viaţa de familie a soţilor Kukoţki era atât de fericită, încât până şi sănătatea precară a Taniei adăuga o nuanţă specială intimităţii lor. Când se întorcea de la clinică, primul cuvânt al lui Pavel Alekseevici, care-i trăda îngrijorarea, era: „A tuşit?”

Vasilisa ridica din umerii costelivi: „Asta-i a copiilor, tuşesc, păi cum...”

„N-are pic de inimă bătrâna”, îşi zicea doctorul în sinea lui în vreme ce-şi scotea paltonul uriaş, cu tot frigul adunat în el, şi, din cauza aerului rece, o gonea pe Tania, care-şi scotea nasul afară pe coridor.

6

Pavel Alekseevici, asemenea răposatului său tată, avea însuşirile unui om de stat şi era tratat ca atare. Gradul de ofiţer al tatălui din vremea ţarului aruncase o umbră serioasă asupra carierei lui Pavel Alekseevici, dar al Doilea Război Mondial îndreptase parcă lucrul ăsta supărător din biografia sa: deşi militar, tatăl lui fusese doctor, şi unde mai pui că murise în războiul cu nemţii. Acum, când ţara se lupta iar cu fiii aceloraşi nemţi, îi iertară originea suspectă ca fiind o faptă caducă. La puţin timp după întoarcerea la Moscova, Pavel Alekseevici fu chemat la minister, unde îi propuseră să întocmească planul pentru sănătatea publică în vremuri de pace, exact în domeniul ocrotirii sănătăţii mamei şi copilului. Războiul era pe sfârşite, şi deşi nu înfiinţaseră comisia, se presupunea că el o va conduce cândva. Încăpură pe mâna lui Pavel Alekseevici datele statistice – adunate fără ştiinţă de carte, parţial false şi incomplete, dar scoţând la iveală într-o oarecare măsură situaţia demografică dramatică. Nu era

vorba numai de pierderea ireparabilă a unei mari părţi a populaţiei masculine şi, în consecinţă, a scăderii natalităţii. Mortalitatea la copii era foarte mare, mai ales la copiii de vârstă fragedă. La toate astea se adăuga numărul mare de femei de vârstă fertilă care mureau din cauza avorturilor ilegale, fapt neînregistrat de statistica oficială, dar bine cunoscut oricărui medic practician. Întreruperile de sarcină fuseseră interzise oficial în 1936, aproape odată cu adoptarea Constituţiei staliniste.

Această interdicţie îl afecta mult pe Pavel Alekseevici în munca sa: aproape jumătate din operaţiile urgente erau urmarea avorturilor ilegale. Nu existau practic mijloace anticoncepţionale. Medicul era obligat să examineze fiecare femeie adusă cu salvarea „în vederea constatării avortului ilegal” – fapt care atrăgea după sine ancheta judiciară. Pavel Alekseevici evita asemenea denunţuri mascate şi scria în anamneză cuvântul demascator „avort ilegal” numai în cazul decesului pacientei. Dacă femeia era salvată, în urma unui asemenea diagnostic ajungeau pe banca acuzaţilor şi victima, şi persoana care folosise procedeele vechi de când lumea. Câteva sute de mii de femei împânzeau lagărele din cauza acestui articol din lege.

Programul vast pe care trebuia să-l elaboreze Pavel Alekseevici viza atât aspecte medicale, cât şi sociale.

Programul semăna cu un plan de inspiraţie divină, la care subscriseseră altădată cei mai buni fii ai patriei, şi romanticii, şi oamenii fără minte, o întreagă galerie de personaje dintre cele mai interesante, de la cneazul Kurbski la Ceaadaev. Ba până şi tatăl său, Aleksei Gavrilovici Kukoţki, fusese unul dintre amatorii de planuri utopice.

Pavel Alekseevici prevăzuse că vor fi schimbări ale familiei tradiţionale, se aşteptase să apară un număr mare

de mame singure, considerând existenţa lor un fenomen inevitabil şi chiar folositor societăţii.

Pe măsură ce lucra, proiectul lua amploare şi se transforma într-o adevărată utopie, printre ideile fanteziste ale acesteia făcându-şi loc şi idei judicioase, progresiste. Era prevăzută în planul lui organizarea unui serviciu de protecţie a părinţilor, educaţia culturală civilizatoare a tinerilor şi înfiinţarea unei reţele de case-sanatorii pentru copii, instituţii în care educaţia să se facă pe baze ştiinţifice, în vederea dezvoltării fizice şi psihice armonioase a copiilor. Ideile semănau bine cu ideile din pedologie, ştiinţă interzisă încă din anii treizeci, şi chiar cu ideile lui Cernîşevski. Nu era uitată nici consultaţia medicală genetică, planificată să fie încredinţată prietenului său din copilărie, medicul genetician Ilia Goldberg.

Ministru al sănătăţii era la vremea aceea o femeie în vârstă, funcţionară cu experienţă, om de partid din creştet până la tălpi, învechit în rele, singura femeie din guvern. O porecliseră de ani buni Koniaga[2], după felul cum suna numele de familie şi după neastâmpărul şi îndârjirea ei de a merge neabătută în direcţia indicată. Îi cam plăcea porecla şi adesea, când îşi permitea să bea zdravăn într-un cerc restrâns, zicea satisfăcută pe un ton sentenţios:

— Da, da, femeia rusă, iapă care face ouă, totul îi stă în putere!

Era fără îndoială personajul cel mai important din ţară, simbolul egalităţii în drepturi a femeilor cu bărbaţii, întruchiparea zilei de 8 Martie, dacă nu punem la socoteală femeile intrate în mitologie: Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Zoia Kosmodemianskaia şi veşnic tânăra Liubov Orlova. Semnificativ era faptul că toate, inclusiv Koniaga, nu aveau copii.

---

[2] Iepşoară.

La început, când proiectul restructurării sănătăţii publice abia era pus la cale, Koniaga îl susţinu din răsputeri, dar pe măsură ce căpătă mai multă amploare, ea păru să-şi tempereze avântul. De fapt era speriată. Proiectul cuprindea măsuri prea radicale, avea nevoie de finanţare serioasă, şi, lucrul cel mai important, trebuia cineva să-şi asume riscul. Oarbă, surdă şi mută în unele situaţii, Koniaga avea o sensibilitate supraomenească pentru starea de spirit a elitei conducătoare, interpretând-o ca fiind interes de stat. Simţea cu mirosul ei special că statul nu era interesat în momentul acela de obstetrică şi ginecologie, nici măcar de ocrotirea mamei şi a copilului, ci de sfere mult mai înalte.

Academicianul Oparin, de exemplu, explicase deja cum din materia moartă rezultă materie vie prin descărcarea electrică, scoasă din pălărie cu ajutorul învăţăturii lui Marx-Engels despre supa primordială formată din molecule proteice devotate ideologiei. Un alt academician, Lîsenko, aproape că supunea natura poruncilor sale de vrăjitor, şi ea promitea ferm să reacţioneze adecvat la ameninţarea cu biciul şi la dusul cu zăhărelul. Al treilea academician, Lepeşinskaia, cunoscută în lumea întreagă, tocmai ce învinsese bătrâneţea la fără cinci minute, şi la fără zece – însăşi moartea. Atomul acceptase să devină paşnic, râurile erau gata să curgă în direcţia care trebuia, şi nu cum li se năzărea lor. Ştiinţa sovietică, ştiinţa medicală în particular, progresase şi fără anularea ucazului nefericit, iar marele cârmaci al tuturor timpurilor şi popoarelor, vârându-şi mâna stângă paralizată la piept, primea cu dreapta funcţională, zâmbind viclean, buchetul de imortele din mâinile fetiţei bălaie, care pe urmă se va dovedi, din datele anchetei penale, că era evreică.

Doctorul chelios se ducea în fiecare săptămână la minister şi-l sâcâia pe ministru cu întrebarea zilei: a

înaintat proiectul superiorilor? Nu, nu şi iar nu! La momentul ăsta ea nu putea nicicum să meargă la cei de sus. Venind pe nepusă masă, nu vor pricepe nimic şi vor interpreta în felul lor. Unde mai pui că-n mod obişnuit, ideile circulau invers, nu de jos în sus, ci de sus în jos. Despre restructurarea sănătăţii publice uitaseră deocamdată, şi nu ea trebuia să le-o amintească. Koniaga frâna cum putea proiectul, nici o hotărâre nu trecea fără să fie discutată în Comitetul Central al partidului, şi cu inima ei sensibilă, socotea că e mai avantajos să aştepte. Pavel Alekseevici izbuti să facă ceva după multă insistenţă şi după mai mult de un an pierdut în discuţii sterile cu ministrul: o faptă deloc etică în concepţia birocraţilor şi militarilor. Trimise o scrisoare oficială Comitetului Central al partidului, în numele lui X, membru al Biroului Politic, care se ocupa problemele sociale. Peste capul ministrului sănătăţii... În conformitate cu standardele acceptate, scrisoarea începea cu descântecul „Sub conducerea...”, dar era scrisă într-o limbă ieşită din uz, ireproşabilă, cu argumente spuse răspicat, pe baza statisticii ucigătoare la propriu şi la figurat.

Pavel Alekseevici se limită de data asta la o singură temă – nu trimise tot proiectul, ci numai fragmentul referitor la problema cea mai dureroasă în opinia lui, la autorizarea avorturilor.

Trecură câteva luni, şi Pavel Alekseevici încetă să mai aştepte un răspuns, oricare ar fi fost acesta, când, la ora nouă dimineaţa, în timpul raportului de gardă, sună telefonul din piaţa Staraia. Se scuză şi ieşi nemulţumit din cabinet. Cineva încălcase regula: nimeni nu obişnuia să-l cheme în timpul raportului de gardă. Era însă o invitaţie pentru o audienţă la Comitetul Central. Şi urgentă pe deasupra.

Zece minute mai târziu, maşina de serviciu plecă de la clinică. Pavel Alekseevici stătea posomorât lângă şofer. Nu se aşteptase la invitaţie, şi stilul ei nu prevestea nimic bun. Mai ales nu-i plăcea urgenţa. Înainte să plece, reuşise să facă două lucruri de primă necesitate: băuse un pahar de alcool diluat şi îşi luase servieta pregătită special pentru ocazia asta. În drum spre piaţa Staraia se gândi că era nedrept că nu trecuse pe acasă să-şi ia rămas-bun de la familie...

La poarta 6 îl opriră şi-i cerură să lase servieta. În ea se afla recipientul plat cu preparate anatomice, acoperit cu un capac lipit cu ceară roşie. Avea un rol important în discuţia ce urma să aibă loc. După lungi explicaţii şi altercaţii, îi îngăduiră lui Pavel Alekseevici să-şi ia cu el recipientul. Îl conduseră prin coridoarele acoperite cu covoare. Călătoria neplăcută îl făcu să aibă coşmaruri aidoma celor visate noaptea. Regretă iar că nu trecuse pe acasă. Cei doi pierde-vară, unul în dreapta lui, altul în stânga, se opriră în faţa unei uşi:

— Intraţi aici.

El intră. Secretara, având culorile unui tablou de Renoir, faţa roz-sidefie strălucitoare, îi ceru să aştepte. El se aşeză pe divanul tare de lemn, cu genunchii larg desfăcuţi, potrivind între ei servieta veche a tatălui său, în care îşi ducea referatele la miniştrii din guvernul îngropat de multă vreme... Pavel Alekseevici era pregătit să aştepte mult, dar îl chemară după două minute. În timpul ăsta, alcoolul ajunsese în toate terminaţiile nervoase, răspândind căldură, calm şi linişte netulburată de nimic. În cabinetul lunguieţ, incomod, la biroul uriaş şedea un bărbat scund, cu faţa buhăită, modelată parcă din săpun – era unul dintre indivizii din portretele care la 1 Mai se clătinau în bătaia vântului uşor de primăvară.

„Rinichii nu-i sunt buni de nimic, mai ales stângul”, observă mecanic Pavel Alekseevici.

— Suntem la curent cu ce ne-aţi scris, rosti cu pluralul majestăţii şeful de la partid.

Tonul vocii lui şi o uşoară scârbă întipărită pe faţă dădeau de înţeles că partida era pierdută.

„N-am nimic de pierdut”, îşi zise Pavel Alekseevici şi deschise încet încuietoarea servietei. Şeful nu mai scoase o vorbă, adâncindu-se într-o tăcere de gheaţă. Pavel Alekseevici scoase uşurel recipientul dreptunghiular aburit, îşi trecu palma pe faţa sticlei şi o puse pe birou. Şeful se dădu înapoi speriat şi, arătând cu degetul grăsuliu la preparatul anatomic, întrebă cu duşmănie în glas:

— Ce-ai cărat dumneata aici?

Era un uter secţionat, muşchiul cel mai puternic şi mai complicat construit din organismul femeii. Secţionat pe lung şi deschis, semănând la culoare cu sfecla furajeră fiartă, de culoare cafenie-galbenă, nu apucase încă să se decoloreze în soluţia concentrată de formol. Înăuntrul uterului se afla un bulb încolţit. Luase sfârşit lupta colosală dintre fătul înfăşurat în fibre solide incolore şi săculeţul aproape transparent, semănând mai degrabă cu un animal marin decât cu o căpăţână de ceapă, bună pentru supă sau vinegretă.

— Vă rog să luaţi aminte. Acesta e uterul în gestaţie cu bulbul încolţit. Bulbul din uter se dezvoltă. Sistemul radicular pătrunde în făt, după care se extrage împreună cu fătul. Ăsta-i cazul fericit, bineînţeles. Cazurile nefericite ajung la mine pe masa de operaţie sau direct la cimitirul Vagankovo. Cazurile nefericite sunt mult mai multe...

— Glumeşti..., se dădu îndărăt activistul de partid.

— Pot să vă aduc kilograme de bulbi, îi răspunse politicos Pavel Alekseevici activistului galben la faţă. Nu

pot să ascund faptul că statistica oficială n-are nimic în comun cu adevărul.

Şeful se înfurie:

— Cine-ţi dă dumitale dreptul... Cum de îndrăzneşti...

— Îndrăznesc, cum să nu îndrăznesc. Dacă după un avort ilegal reuşesc s-o scot la capăt salvând femeia, trebuie să scriu în fişa medicală „avort spontan”, altminteri o bag la închisoare. Sau pe vecina ei, care are şi ea copii mici. Jumătate din copiii de la noi n-au tată. Cepuşoara asta, credeţi-mă, e lucru complicat, şi există o mulţime de metode de întrerupere a sarcinii. Andrele de metal, catetere, foarfece, substanţe introduse în uter... iod, sodă, apă cu săpun, sau naiba ştie ce...

— Încetează, Pavel Alekseevici, îl imploră activistul, aducându-şi aminte că înainte de război şi soţia lui recursese la ceva. Ajunge. Ce vrei de la mine?

— Un decret de autorizare a avorturilor.

— Ţi-ai ieşit din minţi! Dumneata nu pricepi că avem alte interese de stat. Am pierdut în război milioane de bărbaţi. Întregirea populaţiei, asta-i problema. Ce-mi spui e gângurit de copil, zise neliniştit funcţionarul, sincer în agitaţia lui.

„N-am cărat degeaba borcanul”, îşi zise Pavel Alekseevici. Discuţia părea că se înclină în favoarea lui. Începuse bine şi trebuia s-o încheie bine.

— Am pierdut milioane de bărbaţi şi acum pierdem milioane de femei. Avortul făcut corect, cinstit, nu prezintă nici un risc pentru viaţă, zise crispat Pavel Alekseevici. Vedeţi dumneavoastră, creşterea bunăstării va fi prin ea însăşi o condiţie a creşterii natalităţii... Privirile lor se întâlniră. Câţi orfani sunt părăsiţi? Între altele, casele de copii se întreţin din bugetul de stat... Trebuie autorizat avortul. O să-i avem pe conştiinţă...

Şeful strâmbă din gură, faţa i se lungi, zbârciturile îi coborâră spre bărbie:

— Ia asta de aici... Trebuie să vorbesc acolo, zise el arătând cu mâna spre cer.

— Vă las preparatul. Poate o să prindă bine la ceva, cine ştie?

Şeful începu să-şi agite mâinile:

— Dumneata ţi-ai ieşit din minţi! Ia-l de aici imediat...

— Dintr-o statistică departe de a fi completă, sunt douăzeci de mii pe an. Numai că-n Rusia..., zise înfuriat Pavel Alekseevici, dumneavoastră răspundeţi pentru ei.

— Dumneata îndrăzneşti cam mult! se răsti aparatcikul şi încetă să mai semene cu portretul său purtat de 1 Mai.

— Dumneavoastră nu vreţi să vă luaţi nici o răspundere, i-o reteză Pavel Alekseevici.

Cu asta se despărţiră. Preparatul rămase să stea pe masa demnitarului, lângă serviciul de birou împodobit cu căpăţâna de fontă a unui scriitor proletar...

Primii ani de după război au fost reuşiţi pentru Pavel Alekseevici: catedra, blocată în timpul războiului, a primit dreptul să funcţioneze în integralitatea ei. S-au întors doi studenţi foarte buni ai lui, care obţinuseră o nouă calificare în alt domeniu şi pierduseră legătura cu obstetrica şi ginecologia. A crescut numărul locurilor în clinică. Nu se prea miza pe cercetarea ştiinţifică, dar Pavel Alekseevici reuşise să facă cercetare chiar şi în vremurile cele mai grele şi adunase ceva idei care aşteptau să le vină ceasul. Astfel, reflectase la tratamentul unei forme anumite de sterilitate, aprofundase cunoştinţele privind cancerul la femei şi dibuise nişte legături între gestaţie şi apariţia procesului canceros în perioada sarcinii. Cu ideile astea în minte studia tratamentul bolilor canceroase cu ajutorul inhibitorilor de creştere de origine hormonală. Darul vederii pătrunzătoare nu-i oferea răspunsuri la întrebări,

dar îl ajuta să vadă clar câteva imagini generale ale vieţii organismului. Imaginile din viaţa socială, din viaţa statului îi apăreau însă foarte confuze. În primii ani după război, lui i se părea, ca şi multor altora, că greşelile făcute înainte de război vor dispărea şi viaţa va fi organizată într-un mod raţional. Proiectul la care lucra avea să asigure un viitor luminos măcar în zona lui de competenţă.

În ciuda vizitei de succes la înalta conducere, aşa cum credea Pavel Alekseevici, lucrurile nu se mişcau deloc, comisia nu funcţiona, şi el, încăpăţânat, bătea sistematic la uşa lui Koniaga, tot mai circumspectă, şi-i demonstra cu argumente că era timpul ca sănătatea publică să primească un suflu nou. Ea îl asculta cu bunăvoinţă – zvonul ofensivei întreprinse la forurile superioare ajunsese la urechile sale, şi fiindcă nu primise ordine directe, se purta cu menajamente în relaţia cu Pavel Alekseevici. Socotea chiar că dădea bine dacă era drăguţă cu el. Din iniţiativa ei, la sfârşitul anului 1947, Pavel Alekseevici primi titlul de membru-corespondent al Academiei de Ştiinţe Medicale şi tot cam pe atunci i se dădu o nouă locuinţă în clădirea abia construită, destinată elitei medicale. Era un fel de avans, sunând ca o garanţie din partea statului pentru viitoarele realizări. Avansul era minunat – un apartament cu trei camere şi o cămară de şapte metri, aflată lângă bucătărie. Cel mai mult s-a bucurat Vasilisa. Avea cameră separată pentru prima oară în viaţă. A văzut cămara şi a izbucnit în plâns:

— Ia uite-o, chilioara mea, de-ar da Dumnezeu să mor aici.

Oricât a încercat Elena s-o convingă să se instaleze în camera mare împreună cu Taniecika, Vasilisa n-a acceptat.

După standardele acelor vremuri, familia Kukoţki era peste măsură de bogată. Pe cât era de bogat Pavel Alekseevici, pe atât era de darnic, aşa că în casă nu

rămâneau niciodată bani de prisos. De două ori pe lună, în ziua de salariu, după masa de prânz luată târziu, Pavel Alekseevici rostea solemn:

— Lista, Lenocika!

Elena îi aducea lista persoanelor cărora el le trimitea un ajutor în bani. Pavel Alekseevici îşi ajuta de multă vreme, încă dinainte de război, o nepoată de-a doua, o mătuşă care nu-i era rudă, o asistentă medicală bătrână de la chirurgie cu care lucrase în primii ani de activitate şi un prieten din studenţie, Ilia Goldberg, care din 1932 şezuse ba prin lagăre, ba în exil, ba prin nişte văgăuni din provincie.

Pavel Alekseevici nu folosise nici un fel de listă până să se însoare, îi ţinea minte pe toţi, dar acum când soţia lui întocmea lista, adăugând numele rudelor ei îndepărtate, numele unei colege de şcoală împotmolite la Taşkent şi numele unor bătrâne, cunoştinţe ale Vasilisei, Pavel Alekseevici începu să se uite cu respect la salariul său uriaş. Cum cercul persoanelor asistate era destul de mare şi se modifica de la o lună la alta, el cerceta lista şi întreba uneori:

— Cine e Musia asta? şi, ascultând explicaţia, dădea din cap în semn de aprobare.

Elena anunţa suma totală, şi Vasilisa dădea fuga în cabinetul lui, de unde aducea ca pe un trofeu vechea lui servietă de piele. Pavel Alekseevici o deschidea şi număra banii peşin. A doua zi dimineaţa Vasilisa împăturea separat în ziar fiecare porţie, apoi toate pachetele la un loc într-un prosop, nu se ştie de ce, şi, ţinând cu o mână încleştată bocceaua şi cu cealaltă mâneca Elenei, mergea la poştă, unde preda Elenei banii în faţa ghişeului.

Vasilisa îşi mişca buzele încontinuu. Elena credea că numără banii, şi când colo, bătrâna bolborosea rugăciunile ei preferate. N-o făcea cu cuvintele ei puţine, ci cu formule

consacrate luate din psalmi şi rugi. Când însă voia tare mult să adauge ceva de la ea, se văita adresându-se Fecioarei Preacurate: drăguţo, scumpo, fă în aşa fel să fie bine...

Lumea Vasilisei era cât se poate de simplă: Dumnezeu în ceruri, Preasfânta Fecioară născătoare de Dumnezeu, maica stareţă, Pavel Alekseevici, abia la urmă toţi la un loc, adică familia, restul oamenilor, răii într-o parte, bunii în cealaltă. Pe Pavel Alekseevici îl socotea un sfânt: în spitalul lui ajuta şi răii, şi bunii, la fel cum făcea Domnul Dumnezeu. Le ajuta chiar şi pe criminale, pe ucigaşele de vieţi, care erau ultimii oameni după părerea ei. Nici prin cap nu-i trecea că Pavel Alekseevici era foarte preocupat să pună capăt în mod legal efectului nefast al avorturilor ilegale.

7

În al şaselea an de viaţă, Taniecika se lungise mult, nu mai era rotofeie, feţişoara i se ascuţise, şi-i apăruseră sub ochi umbre umede, albastre. Tusea când se întrerupea, când revenea. Îl chemară pe Isaak Veniaminovici Kezler, prietenul şi colegul de clasă al tatălui lui Pavel Alekseevici. Bătrânul medic avea optzeci de ani, lucrase din 1904 la spitalul de copii din Rusakovka, şi după ce ieşise la pensie, continua să meargă zilnic la secţia lui, unde îşi putea folosi cabinetul.

Isaak Veniaminovici era celebru pentru urechile lui. Ţi se păreau neobişnuite de cum le vedeai: pleoştite şi uscate, arătau şi mai mari de când îmbătrânise, întocmai ca urechile elefantului. Din ele ţâşneau ca dintr-o fântână smocuri de păr cărunt, şi sfârcurile lor lunguieţe erau brăzdate de zbârcituri. În plus, era surd, dar asta până în momentul când îşi băga în ureche cornetul scurt, negru, şi-

l sprijinea cu partea în formă de pâlnie de spinarea copilului. Auzul i se ascuţea mai cu seamă când îşi lipea urechea bătrână de trupul înfiorat al micului pacient.

— Aici avem o fază primară a bolii, zise Isaak Veniaminovici arătând cu degetul mai jos de claviculă. Sus în dreapta. Duceţi-o la Institutul de Pediatrie, doctorul Hotimski o să-i facă o radiografie. Pe strada Solianka, pe Solianka...

Pavel Alekseevici dădu din cap întristat. Cunoştea prea bine clădirea veche din apropiere podului Ustinski, construită la începutul secolului al-XIX-lea. Un orfelinat pentru copiii părăsiţi, născuţi de ţărăncuţele care rătăciseră drumul, de jupânesele şi croitoresele din Babilonul moscovit care nu reuşiseră să scape de prunci la timp.

Pavel Alekseevici se uită la fetiţa dezbrăcată până la brâu cu ochii lui special formaţi, pătrunzând înăuntru, la câţiva centimetri sub pielea ei albă ca laptele, dar nu văzu şi nu simţi nimic în afară de propria nelinişte.

— E un fenomen de masă, din păcate, mormăi Isaak Veniaminovici plimbându-şi degetele pe lângă urechea Taniei, în jos pe ceafă, oprindu-se sub bărbie şi apoi apăsând tare subsuoara. Limfatică, limfatică. Posibil, tiroida uşor mărită. Cum stăm cu pofta de mâncare? Prost, bineînţeles. De unde poftă de mâncare? Vomită? Se întâmplă să vomite? Heraus?

— Foarte des, răspunse îngrijorată Elena. O singură lingură, şi gata, vomită! O îndemnăm să mănânce, dar nu reuşim s-o convingem.

— Ei da, asta-i, zise satisfăcut bătrânul. Spasme. Îşi lipi urechea de burta fetiţei. Ne doare burtica? Uite aici! Apăsă cu degetul într-un loc anume. Doare tare, da?

— Da, da, zise veselă Tania. Doare tare.

„Ah, asta-i treaba, îşi zise bucuros Pavel Alekseevici. Bătrânul are urechi pătrunzătoare. Nu ochii, nici degetele...”

Oricât se strădui şi el să vadă, nu văzu nimic de data asta. Nu i se înfăţişă în toată amploarea sa imaginea cu care se obişnuise – cum arată omul pe dinăuntru, imaginea ascunsă a organelor, cotiturile apelor, peşterile întunecate, cavităţile, labirinturile intestinelor...

Îl cercetă descurajat cu privirea pe Isaak Veniaminovici – o lumină purpurie, indicând o tumoare canceroasă, îi învăluia stomacul. Focarul se afla în capul stomacului şi prin mediastin se căţăra o mlădiţă de metastază...

Îi făcură Taniei radiografia. Găsiră câte ceva acolo. Analiza sângelui întări diagnosticul prezumtiv. Recomandările bătrânului pediatru erau îngrozitor de depăşite. Copilului îi indică un loc anume de tratament, un fel de Elveţie aflată în regiunea Moscovei – plimbări lungi, somn la aer curat – spre groaza Vasilisei, care, om simplu, crescut la ţară, nu era convinsă că aerul curat face bine. La asta se adăuga alimentaţia: untură de peşte. Într-un cuvânt, *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, despre care Isaak Veniaminovici nici măcar nu auzise. Şi fără medicamente – de ce să vătămăm ficatul, de ce să încărcăm rinichii?

Pavel Alekseevici continuă să dea din cap o vreme, apoi brusc îl întrebă dacă nu vrea bătrânul pediatru să se lase examinat la stomac.

— Colega, la vârsta mea toate procesele sunt încetinite, am şanse bune să mor de pneumonie sau de un atac de cord...

„Le ştie pe toate. Are dreptate”, îl aprobă Pavel Alekseevici.

Închiriară aproape de Zvenigorod o vilă spaţioasă pentru iarnă, aparţinând unui amiral de carieră trimis într-

un exil onorabil în Canada, ca ataşat militar, pentru o hoţie făcută în stil mare. În aceeaşi toamnă, Academiei îi fură repartizate câteva vile, şi i se propuse lui Pavel Alekseevici să depună o cerere de locuinţă. El refuză, nu ştia nici el de ce. Nu avea o explicaţie, dar simţea că autorităţile sunt prea darnice şi s-ar putea ca pe urmă să ia şi pielea de pe ei. Nu-i spuse nici măcar Elenei despre propunere.

Le instalară pe Tania şi pe Vasilisa în vila închiriată. Oricât încercă Pavel Alekseevici s-o convingă pe Elena să lase munca inutilă şi să stea la vilă, ea refuză categoric: nu voia nici să abandoneze lucrul, nici să-l lase singur în oraş o săptămână întreagă.

Vila era foarte mare, avea un etaj, era ticsită cu bufete în stil pseudogotic, pline cu porţelanuri şi alte nimicuri. Cele două saloane, de la parter şi de la etaj, aveau câte un pian în mijlocul grămezii de fotolii tari ca piatra şi scaune cu speteze sculptate. Sus se afla un pian negru de concert, jos – unul de cameră, cu o placă de rezonanţă crăpată, din lemn de palisandru, cu aplicaţii de bronz. Nu era acordat, dar asta a văzut Pavel Alekseevici după ce l-a mutat împreună cu paznicul într-una din cele două camere amenajate pentru locuit. Pentru Tania. Au angajat o profesoară din Zvenigorod care venea să-i dea lecţii de trei ori pe săptămână.

După câteva săptămâni, în serile de duminică, în casa bine încălzită, Pavel Alekseevici şi Elena se aşezau în fotoliile sculptate, mirosind a hoţie ca şi restul mobilei din casă, şi Tania le cânta timid micile piese învăţate.

Aşa trecură doi ani. Iernile rămăseseră mai bine întipărite în mintea Taniei decât verile. Poate fiindcă iernile în Rusia sunt de două ori mai lungi decât verile. Tania avea să-şi amintească pe urmă de copilărie ca de o vreme în care domnea culoarea albă, şi nu de vremea în care boala îşi făcea de cap. Ţinea minte porţia de lapte dulce de

capră din cana albă de porţelan, nămeţii uriaşi, văluriţi în partea de sus, perniţele rotunde de zăpadă aşezate sărbătoreşte pe crengile brazilor şi strălucirea clapelor albe ale pianului la care se ducea să cânte după micul dejun, cât timp Vasilisa spăla vasele. Pe urmă Vasilisa îi dădea lopata de lemn şi-i cerea să cureţe potecile. Tania curăţa zăpada până când Vasilisa îi dădea o nouă sarcină – să hrănească păsările.

Terenul era imens, Pavel Alekseevici construise patru jgheaburi de lemn cu acoperiş strâmb, şi Tania nu se mai sătura să privească botgroşii cu pieptul roşu şi piţigoii galbeni ciugulind sub streaşina şuie. Câteodată lua împreună cu Vasilisa două bidoane – unul mare şi unul mic – şi se duceau la izvorul aflat la cinci sute de metri departe de casă şi cărau de acolo apa rece, cu gust bun. Apa de izvor îşi croia drum până la marginea lotului de casă, dar se întâmpla uneori ca zăpada căzută din belşug s-o astupe, împiedicând-o să iasă la suprafaţă. Pentru laptele de capră se duceau zilnic în sat s-o viziteze pe bătrâna care avea o capră şi o căţea cu căţeluşi negri, ţinuţi în şură.

Tania era ocupată tot timpul. Nu făcea deosebire între muncă şi distracţie. Nimic nu făcea cu de-a sila. Chiar şi untura de peşte atât de nesuferită înainte începuse să-i placă, după ce Vasilisa ospătase căţeluşii negri cu pâine stropită cu untură de peşte, la care se repeziseră ca la o bunătate nemaivăzută.

Traiul fericit la vila închiriată a făcut-o să piardă primul an de şcoală. A parcurs acasă programa pentru clasa întâi. Citea bine şi învăţase să socotească. Mai greu îi venea să scrie îngrijit. Se necăjea că scrisul ei nu era la fel de frumos ca scrisul caligrafic. Se însănătoşise de-a binelea. Isaak Veniaminovici ar fi putut să confirme lucrul ăsta, dar nu mai era în viaţă.

Din toamnă o mutară pe Tania în apartamentul din Moscova, şi intră la şcoală direct în clasa a doua. Îşi dădură toată osteneala s-o pregătească, să arate cât se poate de îngrijit. Îi cusură uniforma maronie cu guleraş şi manşete albe, mânecuţele negre de protecţie, două şorţuri negre şi unul alb, de gală, cu volănaşe la umeri.

— Ca la îngeri, suspină cu evlavie Vasilisa.

Şi începu s-o trateze cu respect pe Tania – bătrâna nu fusese niciodată la şcoală, şi uniforma cusută nu din ceva vechi, ci croită dintr-o singură bucată de stofă din lână i se părea a fi un semn de distincţie. Cât despre ea însăşi, afirma: „Ce mai frumuseţe, e bună de dus la groapă!” Nu la urâţenie se gândea ea...

Îi cumpărară Taniei şi un teanc de caiete albăstrii cu sugative roz poroase, un penar mirosind a lemn, cu un conţinut preţios – creioane noi, gume, tocuri... Îi comandară până şi ghetele la un atelier care funcţiona pe ascuns, la care nici unul din familie nu apelase până atunci.

Tania visase mereu la şcoală – îi promiseseră că acolo îşi va găsi prietenele de care nu avusese parte în copilăria fericită petrecută la Zvenigorod, marcată de tuberculoză.

La 1 septembrie Elena îşi duse fiica la şcoală. O găsi pe învăţătoare şi o lăsă în clasă pe Tania singură şi dezorientată, cu ghiozdanul greu şi cu ditamai buchetul de ochiul boului. Fetele, cu care dorea să se împrietenească, erau însă prea multe şi prea gălăgioase. Cu asta se mai putea împăca, dar lucrul cel mai neplăcut era faptul că o sâcâiau atingând-o cu mâinile, una o trăgea de coadă, alta de volanul şorţului. Ba una reuşi să-i înşface şoseta albă...

Clasa arăta exact aşa cum şi-o închipuia Tania. Învăţătoarea îi indică locul unde să stea, lângă o fată grăsună, cu codiţele răsucite covrig peste urechi. Pe la mijlocul orei, vecina îi împinse cotul, şi Tania făcu o pată

mare de cerneală pe prima pagină a caietului. Încremeni de ruşine. I se întâmplase şi înainte, la Zvenigorod, dar acum păţania o îngrozi. Abia reuşi să-şi revină, când colega ei, aplecându-se sub bancă, o ciupi de picior provocându-i durere. Tania îşi dădu seama că-i împinsese cotul înadins, şi izbucni în plâns. Învăţătoarea se apropie de ea şi o întrebă ce are de plânge.

— Pot să plec acasă? zise în şoaptă Tania.

— Pleci acasă după a patra oră, răspunse tăios învăţătoarea.

Pentru prima dată în viaţă, Tania avea de-a face cu o voinţă străină, constrângătoare într-o formă benignă. Până atunci dorinţele celor din jurul ei şi ale ei proprii erau aceleaşi, şi nu-i trecea prin minte că ar putea fi şi altfel... Dar confruntarea asta făcea parte din viaţa omului matur – supunerea faţă de o voinţă străină... Părea că, din acel moment, trebuia să fie convinsă că voia exact ce-i cereau oamenii mari, şi numai aşa putea fi iar fericită... Bineînţeles că n-o frământa ideea cine ştie ce, mai degrabă o învăluia pornind de sus şi începea s-o strivească sub greutatea ei...

Până la sfârşitul orei a patra, rămase încremenită în bancă, nu ieşi nici măcar în pauze. Fetiţele cu care aştepta să se împrietenească se dovediră a fi nişte maimuţe rele: ţopăiau în jurul ei, o trăgeau de cozi, o împungeau cu degetele şi râdeau ca s-o necăjească. Tania se străduia să priceapă de ce-i purtau pică şi nu-şi dădea seama că ele nu făceau decât să-şi manifeste interesul pentru ea. Nu-şi închipuia că, numai după câteva luni, aceleaşi fetiţe se vor certa teribil şi chiar se vor încăiera ca să câştige dreptul de a fi perechea ei, de a fi de serviciu în clasă împreună cu ea sau pur şi simplu de a merge pe coridor alături de ea.

Ieşi la iveală în curând că Tania avea o însuşire foarte rară şi greu de categorisit: orice făcea – îşi lega bentiţa, îşi

învelea caietul, îşi scutura cu o mişcare largă a palmelor picăturile de apă de pe mâini după ce se spăla, zâmbea încreţindu-şi nasul –, orice gest al ei nu trecea neobservat, atrăgea ca un magnet, şi ea însăşi devenea un model de imitat. Chiar şi când cădea pe gânduri şi îşi ţinea vârful cozii în gură, un gest bun de imitat pentru cine avea cozi...

Taniei nu-i mai plăcea la şcoală, deşi fetiţele ajunseseră s-o divinizeze. Se simţea mult mai singură decât la Zvenigorod, chiar şi când era înconjurată de fetiţele care îi câştigaseră atenţia şi prietenia. Mai singură decât ea se simţea doar Toma Polosuhina, eleva slabă la învăţătură, timorată, cu marginea buzelor jupuită, de culoarea zmeurei. Stătea ghemuită în ultima bancă, nimeni nu voia să stea cu ea.

Toma nu aparţinea adoratoarelor Taniei – distanţe interstelare le despărţeau...

8

Elena îşi alesese o profesie fără mari pretenţii, dar nu se plângea niciodată de alegerea făcută. Îi plăcea tot ce făcea parte din munca ei: planşeta cu lampa Kuhlmann, hârtia de toate tipurile – hârtia de calc mată, alunecoasă ca gheaţa, hârtia poroasă, hârtia ozalid albăstruie. Îi plăceau şi mirosul tuşului, şi zgomotul făcut de creion. Chiar şi micile operaţii neînsemnate, care nu puteau lipsi şi care cereau pricepere, cum era, de pildă, ascuţirea minei de plumb...

Lucrurile astea de început le învăţase în timpul şcolii. Apoi, lucrând un an-doi, a îndrăgit şi partea mai de substanţă, care dădea multă siguranţă minunatei profesii de desenator: era mai mult decât suficient ca fiecare obiect proiectat în trei poziţii, dezvăluindu-se pe sine, să

fie descris în întregime, fără să i se ascundă vreun secret, vreun loc retras şi neexpus. Totul aşa cum este...

Uneori Elenei i se părea că toate fenomenele, ca şi toate obiectele, pot fi arătate în trei poziţii – din faţă, din profil şi de sus. Şi nu numai motorul tancului în detaliu, ci şi vântul, durerea de burtă şi orice cuvânt rostit.

Profesor îi fusese primul soţ, Anton Ivanovici Flotov, mare maestru al desenului, chiar al artei, am putea spune. Se cunoscuseră într-un loc fără însemnătate, la cursurile de desen, ea fiind studentă, el – profesor. El avea înfăţişare de om bătrân, îngrijit, neprietenos, deşi avea doar douăzeci şi nouă de ani. Ea împlinise şaptesprezece ani, abia scăpase dintr-o comună agricolă din regiunea Moscovei, un loc uimitor şi ciudat în cel mai înalt grad. Obştea ţărănească era condusă după modelul tolstoian de tatăl Elenei, Gheorghi Ivanovici Miakotin.

Fata crescută în condiţii cu totul speciale, unice în felul lor, primise învăţătura din cărţile tolstoiene dedicate copiilor, mersese cu vacile la păşune, lucrase la câmp nu în glumă, ci serios, lucrase la bucătărie în folosul comunităţii, ascultase în tăcere discuţiile care se încingeau la masă despre Vivekananda şi Karl Marx şi cântecele populare cântate în cor. La Moscova se simţea singură, înconjurată de o lume străină şi periculoasă. Bunica Evghenia Fiodorovna era singurul om de care Elena nu se ascundea.

O legase de Anton Ivanovici, viitorul soţ, un sentiment care însemna mai mult decât iubire, era sentimentul ascuns al unei vinovăţii iraţionale că erau „aparte”, că „nu se contopeau” cu masa veselă şi solidară a oamenilor naivi. Amândoi se simţeau inferiori din punct de vedere social, dar nu-şi făceau scut de apărare din activismul politic, din bătutul în piept şi afurisirea părinţilor neisprăviţi. Aparţineau unui soi de oameni înfrânţi, care

preferau să se târască la periferia societăţii, făcându-se una cu pietrele şi iarba, prin locuri obscure, neluate în seamă.

Anton Ivanovici provenea dintr-o familie de arhitecţi şi constructori, în parte emigraţi, în parte ucişi, şi tot ce-i rămăsese drept moştenire se rezuma la profesia de desenator. Revoluţia îl împiedicase să primească învăţătură nemţească şi să ajungă inginer, aşa cum se întâmplase cu băieţii în familia lor. Era un desenator excelent, lucra într-o mare fabrică de construcţii şi preda cursul de desen la facultatea muncitorească.

Pusese ochii pe Elena şi un an întreg, până să se apropie de ea, cum era om precaut, se familiarizase cu prezenţa ei, tratând-o cu solicitudine. Apoi s-a întâlnit cu ea duminică de duminică şi a luat-o în căsătorie abia după trei ani – fără dragoste aprinsă, dar după matură chibzuinţă, aşa cum le făcea pe toate.

Părinţii Elenei n-au venit la nuntă: tatăl era ocupat cu campania de însămânţări şi i-a interzis mamei să meargă. Gheorghi Ivanovici şi-a tot invitat fiica şi ginerele să se mute la ei, în Altai. Lucrurile mergeau binişor în comuna agricolă, cu toate fricţiunile avute cu autorităţile. Oamenii de acolo nu-şi puteau imagina că după un an-doi aveau să fie arestaţi toţi, băgaţi în închisori şi lagăre, trimişi în locuri în care pământul nu putea fi desţelenit cu târnăcopul.

Anton şi Elena îşi duceau traiul în linişte şi pace în locuinţa bunicii. Salariul le ajungea să ducă o viaţă modestă, un alt fel de viaţă Elena nu cunoştea. Oricum, după copilăria petrecută în comuna agricolă, i se părea că-n Moscova duce o viaţă uşoară, nestingherită de nimeni. Desenul rămânea pentru ea lucrul cel mai interesant.

Şefii îi lăudau sârguinţa, afirmând că e o fată talentată. Cum în dosarul ei scria că vine dintr-o comună agricolă (era vorba de o neînţelegere, cuvântul *comună* suna bine,

nu scria nicăieri că era vorba de o comună întemeiată pe model tolstoian), Elenei i-au propus să-şi continue studiile la facultatea muncitorească, dar n-a acceptat. Îi făcea plăcere să stea în faţa planşetei şi să deseneze, uimindu-l chiar şi pe Anton Ivanovici cu zelul ei.

Odată el îi apăru în vis spunându-i o frază simplă, obişnuită, şi ea nu tălmăci fraza în sensul ei direct: i s-a părut că vede o mutrişoară ascuţită ca a peştelui, unduindu-se puţin, cu corpul ca un triunghi. Păcat că, trezindu-se, nu şi-a mai amintit-o. Visul ca atare i-a rămas, nu i s-a şters din minte. I-a rămas şi bănuiala că fiecare frază are geometria ei, doar că trebuie să te concentrezi ca s-o descoperi.

Există în cuvinte ceva ce poate fi desenat, se gândea ea. Există ceva de desenat în toate, numai că n-ai cum să exprimi ce vezi.

A încercat să-i vorbească lui Anton Ivanovici despre lucrul ăsta, dar el n-a făcut decât să clatine din cap:

— Fanteziile tale, Elena…

Câteodată visele se repetau. Erau absurde, nu transmiteau nimic ce putea fi povestit, dar, după ce dispăreau, rămânea o vagă senzaţie plăcută de noutate.

Acum, după atâţia ani de când nu mai trăia Anton Ivanovici, şi-i ascundea fotografia cât mai departe – ca nu cumva fiica ei adolescentă să afle din întâmplare că Pavel Alekseevici nu e tatăl ei bun, ci tatăl vitreg –, de fiecare dată când se aşeza la planşeta ei, deschidea trusa de desen nemţească, foarte veche, şi ofta amintindu-şi de fostul ei soţ. Nu-şi uitase vina faţă de el, ba până şi visele cu desenul lor îi apăreau din când în când – de ce, pentru ce…

Lui Pavel Alekseevici nu-i plăcea munca Elenei.

— La ce bun să şezi la birou şi să munceşti până la extenuare?

Nu se putea dumiri. Elena se justifica:

— E o muncă frumoasă. Îi ştiu rostul.

— Ce-i aşa de frumos în ea? se mira sincer Pavel Alekseevici.

— Nu-ţi pot explica. E frumoasă.

— Se prea poate, se prefăcea el că acceptă. Da, numai că e un lucru prea simplu, continua el tachinând-o.

— Ah, Paşa, ce spui? îi zicea jignită Elena. Nimic nu e simplu. Uneori e chiar foarte complicat.

Pavel Alekseevici prindea momentul când i se schimba expresia feţei, de obicei blajină. Atunci ea scutura uşor din cap, cârlionţii moi, dintr-o parte şi alta a frunţii, scăpaţi întotdeauna din strânsoarea cocului, tremurau, gura i se încreţea la colţuri.

— Vreau să zic că acolo totul e mecanic, nu ascunde nici o taină, zise el întinzându-i degetul arătător. La om, într-un singur deget e mai multă taină decât în toate desenele voastre tehnice.

Ea îi prindea degetul în căuşul palmei:

— Poate c-o fi o taină în degetul tău, dar în al altora – nu. Poate că-n desen nu există taină, ci adevăr. Adevărul indispensabil. Bine, nu chiar tot adevărul, ci o parte a lui. O zecime sau o miime. Ştiu că-n fiecare lucru există şi un alt conţinut, unul care nu poate fi desenat... Nu mă pricep cum să spun, şi-i elibera mâna.

— Au spus-o unii înaintea ta, zâmbea Pavel Alekseevici. A spus-o Platon. Se numeşte *eidos*. Ideea lucrului. Conţinutul lui divin. Şablonul divin după care sunt făcute toate obiectele noastre...

— Asta chiar că nu-i de mine. Prea ţine de filozofie, respingea Elena cu mâna urmarea dialogului.

Dar cuvintele lui Pavel Alekseevici i se întipăreau în minte. Asta era deci filozofia. Despre ceva asemănător

discutau oamenii şi în comună, dar era prea mică pentru a-i înţelege, şi adormea ascultându-le conversaţia.

Pavel Alekseevici o privea cu duioşie, mândru de ea: uite ce fel de nevastă are – liniştită, tăcută, vorbeşte numai când e absolut necesar, dar când o sileşti să spună ceva, simţi că judecă lucrurile, că are mintea ageră, pătrunzătoare.

Elena voia câteodată să-i împărtăşească soţului gândurile ei despre lumea a cărei geometrie „putea fi desenată”, despre visele apărute din când în când în timpul somnului, în care orice lucru putea fi desenat: cuvinte, boli, chiar muzică... Dar nu, îi era imposibil să descrie...

Aşa trăiau împreună doi oameni, fiecare cu secretul său. Pentru el materia vie avea transparenţă, ei i se dezvăluia din când în când transparenţa unei alte lumi, imateriale. Dar îşi ţineau ascunse secretele, şi n-o făceau din neîncredere, ci din pudoare, din opreliştea protectoare pe care se întemeiază orice cunoaştere secretă, indiferent pe ce cale e obţinută.

9

Problemele de ştiinţă îl interesau pe Pavel Alekseevici în măsura în care erau legate de medicina concretă – avorturile spontane, infertilitate, procedee chirurgicale noi de secţionare a uterului, operaţia cezariană în cazul poziţiei defectuoase a fătului.

Sintagma „ştiinţă burgheză” apărută frecvent în ziare îl făcea să râdă dezgustat. Ştiinţa pentru care îşi irosise mulţi ani din viaţă nu avea, în opinia lui, nici o legătură cu clasa socială.

Om cinstit până-n măduva oaselor, trăindu-şi viaţa profesională în vremea puterii sovietice, se obişnuise de

mult timp cu limba de lemn din ziare şi monografii, cu formulele introductive şi întorsăturile de frază tocite, de genul „În sfera ştiinţelor din epoca stalinistă...” sau „Mulţumită grijii neobosite a partidului, guvernului şi personal a tovarăşului Stalin...”, şi se pricepea să-şi exprime opiniile judicioase chiar şi în vălmăşagul acela stilistic. Îl considera o formulă de politeţe, asemănătoare cu formula din trecut „mult stimate domn”, care nu avea legătură cu conţinutul activităţii sale.

La începutul anului 1949 s-a dezlănţuit lupta împotriva cosmopolitismului, şi Pavel Alekseevici s-a dumirit chiar de la apariţia primului articol de ziar. Era un nou atac împotriva bunului simţ, şi sesiunea ştiinţifică ţinută cu un an înainte, care ataca genetica şi eugenia, nu i se mai păru acum o întâmplare prevestitoare de rău. Academician şi director de institut, având un statut profesional de înalt nivel, lui Pavel Alekseevici i se ceru să-şi demonstreze loialitatea. Trebuia să şi-o exprime public, să susţină măcar verbal noua campanie. Şefii lui cei mari insistau, dându-i de înţeles că sosise momentul să iasă în public. Îi aminteau cu subînţeles de proiectul său lăsat baltă de câţiva ani.

Despre o intervenţie publică nici nu putea fi vorba – asta însemna pentru el să-şi piardă respectul de sine, să depăşească tocmai limita bunei-cuviinţe cât se poate de burgheze.

Cu tot spiritul său independent, Pavel Alekseevici primise totuşi o educaţie şi o instrucţie după modelul german, până şi gândirea îi funcţiona pe tipar nemţesc. Istoriceşte vorbind, în Rusia lucrurile se aranjaseră în aşa fel, încât influenţele umaniste erau mai degrabă franceze, iar în ştiinţă şi tehnică aveau întâietate cele germane încă de pe vremea lui Petru cel Mare. Însăşi ideea universalismului, în interpretarea ei latină, era atrăgătoare

pentru el, aşa că nu vedea în cosmopolitism vreun rău universal.

În ajunul marii adunări de la Academie, într-una din ultimele duminici ale primăverii, Pavel Alekseevici plecă la Malahovka, la prietenul său Ilia Iosifovici Goldberg, medic şi genetician, să-i ceară sfatul. Era greu de găsit un sfătuitor mai puţin potrivit.

Un fel de Don Quijote evreu, reuşind constant performanţa de a fi arestat şi închis înainte ca procesul lui să aibă loc, şi înainte de a fi judecat nu pentru ce ar fi trebuit să fie judecat, Goldberg stătuse de două ori la închisoare pentru scurt timp, având în vedere durate pedepselor în general, şi se pregătea pentru a treia condamnare. Între aceste termene se întâmpla în mod cu totul neobişnuit să aibă ceva noroc, adică să nu se afle la timpul şi locul potrivit, în aşa fel încât nenorocirea să-l ocolească.

Primul popas la puşcărie îl făcuse în 1932 pentru că luase cuvântul în public cu trei ani înainte, în 1929, la un seminar ţinut în cerc restrâns, reprezentând o rămăşiţă a ceea ce fusese cândva Societatea Filozofilor Independenţi. Tema discursului nu avea nici o legătură cu genetica. Îi plăcea să caute în revistele apusene lucruri interesante şi tot scormonind dăduse peste un articol al lui Einstein în revista *Nature* sau în *Science* despre relaţia spaţio-temporală. Îi plăcuse grozav articolul pentru rigoarea lui matematică – până atunci nu întâlnise nici o lucrare în care noţiunile filozofice să fie interpretate de matematicieni – şi ţinuse o comunicare cu acest subiect. Cazul era neînsemnat, i-au dat trei ani cu totul. Întrebarea e cât i-ar fi dat dacă intrau în miezul preocupărilor lui – se ocupa la vremea aceea de genetica populaţională.

După ce a ieşit din închisoare, a lucrat o vreme la Institutul de Medicină şi Biologie, unde a reuşit să publice

câteva lucrări despre genetica populaţiilor şi deriva genetică. Dar şi în cazul ăsta, caracterul său insuportabil l-a ajutat să scape de o mare pacoste – nu cu mult timp înainte de desfiinţarea institutului, s-a certat cu unul dintre colaboratorii principali. Cearta a fost bine alimentată emoţional şi s-a ajuns la păruială în toată regula. Martorii incidentului povesteau că le-a fost greu să-şi imagineze o asemenea încăierare caraghioasă. În toiul polemicii ştiinţifice, Ilia Iosifovici i-a spart un dinte oponentului său, şi acesta, umilit şi obidit, l-a dat în judecată. Goldberg a primit un an pentru purtare huliganică, un caz absolut obişnuit.

Două săptămâni mai târziu a fost arestat directorul institutului, marele genetician Levit, şi odată cu el au mai fost arestaţi şi câţiva colaboratori, printre care se număra oponentul cu dintele spart. În 1937 au fost împuşcaţi şi Levit, şi duşmanul lui Goldberg, iar Goldberg – fapt de viaţă aiuritor în vremurile sovietice – a fost eliberat exact peste un an. Puterea sovietică îi trata cu bunăvoinţă pe huligani... Tot printr-o întâmplare fericită a evitat Goldberg următoarea arestare iminentă: după eliberarea din închisoare, a plecat în Asia Centrală, unde început să se ocupe de un domeniu nou pentru el – genetica şi selecţia bumbacului. Deşi ofensiva obscurantismului asupra ştiinţei căpătase amploare – laboratoarele de genetică fuseseră desfiinţate, mulţi fuseseră arestaţi, şi încă nu se ştia câţi dintre ei fuseseră împuşcaţi –, cu bumbacul lucrurile stăteau diferit: era materie primă pentru industria de război. Laboratorul în care se aranjase Ilia să lucreze era pe jumătate secret, şi n-au izbutit să-l găsească fie din pricina neglijenţei, fie a confuziei sau a obtuzităţii administraţiei... În această perioadă relativ scurtă de linişte, Ilia a reuşit să se însoare cu laboranta sa, drăgălaşa Valia Popkova, în 1939 i s-au născut – ironia soartei! – doi

gemeni univitelini, obiectul clasic al cercetării genetice, pe care i-a numit cu subînţeles: Vitali şi Ghenadi.

Familia a locuit câţiva ani înainte de începerea războiului în zona interzisă unde se afla laboratorul secret. Când a izbucnit războiul, Goldberg, fire neastâmpărată, absolvent al facultăţii de medicină odată cu Pavel Alekseevici, dar fără să practice niciodată medicina, s-a înscris la un curs scurt de recalificare şi a nimerit la un spital, în postul de şef al laboratorului clinic. Şi uite aşa, ca medic militar, a trecut prin război de la prima până la ultima chemare a goarnei, fără să aibă nici o rană, ba chiar primind o decoraţie, şi nu una oarecare, ci Steaua Roşie, pentru evacuarea unor răniţi dintr-un orăşel ocupat de trupele germane. Situaţia a fost de-a dreptul comică, aşa ceva i se putea întâmpla numai lui Goldberg; fire înfocată, se certase cu directorul spitalului şi, din pricina asta, încărcase camionul cu materialele laboratorului în ultimul moment, când orăşelul fusese deja ocupat de nemţi, fapt pe care nu-l ştia, şi singurul rănit pe care l-a transportat a fost un colonel de la statul-major, pentru care urma să vină o maşină, dar care n-a mai putut ajunge fiindcă drumul fusese închis.

Când Goldberg a terminat de încărcat camionul, a zărit coloana tancurilor nemţeşti, şi după ce a aşteptat să se mai întunece, s-a suit la volanul camionului acoperit, încărcat cu tot avutul laboratorului şi cu colonelul, şi a ieşit din oraş fără să întâmpine nici un obstacol, fără multă gălăgie, purtare ce-i stătea în fire, ci, dimpotrivă, cu mult sânge rece, care-i lipsea de obicei, el fiind de la natură un apucat, un coleric...

Soarta s-a milostivit de el şi atunci când n-a fost arestat la sfârşitul războiului, în urma scrisorii pline de indignare pe care i-a adresat-o unui membru al Sovietului Militar, în care vorbea de prădarea şi violarea în masă a femeilor

germane, despre purtarea nedemnă a soldaţilor sovietici şi chiar a ofiţerilor purtând numele înălţător de militari-eliberatori... Şeful spitalului, aflând despre scrisoare chiar din gura autorului sincer înfuriat, a „pescuit-o” din corespondenţă şi a distrus-o imediat, după care a cerut demobilizarea urgentă a lui Goldberg, ordonându-i s-o şteargă unde o vedea cu ochii şi cât mai departe posibil. Goldberg, om cinstit, fără să ştie de manevra şefului său mărinimos, a mai făcut o adresă la Sovietul Militar, cerând răspuns la scrisoarea confiscată.

Nu avea de gând să se îngroape în cine ştie ce fundătură, aşa că a ajuns la Moscova, a făcut formele de mutare a familiei şi s-a apucat să-şi caute de lucru în specialitatea lui. Şi-a dat seama după un timp că practic nu mai există ştiinţa care-i cucerise inima. A trăit greu o vreme fără serviciu, după care s-a aciuat sub aripa ocrotitoare a Margaritei Ivanovna Rudomino, o femeie excepţională, care l-a angajat pe geneticianul şomer ca bibliograf-şef la Biblioteca de Literatură Străină, unde el a petrecut aproape trei ani printre cataloage şi cartoteci, având de-a face cu limbile germană, engleză, poloneză, lituaniană şi latină, învăţată în şcoala luterană nemţească Peter Paul, pe care apucase s-o termine. Şcoala aceasta a funcţionat printr-un miracol până la mijlocul anilor douăzeci. Şederea lui Ilia Iosifovici în instituţia de pe strada Razin, la cinci minute de Kremlin, în subsolul bibliotecii aproape neatinse de cenzură, i-a schimbat într-o oarecare măsură aspiraţiile ştiinţifice. A citit şi a recitit tone de cărţi de istorie – îl interesa fenomenul genialităţii şi vocaţia geniului. Genialitatea era însă greu de definit, de formalizat – genetica, ştiinţă riguroasă, opera cu fenomene calitative, şi nu cantitative. Cum să stabileşti graniţa între aptitudini, talent şi genialitate? Goldberg a confruntat enciclopediile din toate timpurile şi de la toate popoarele

şi, pentru început, a întocmit o listă a geniilor pe baza frecvenţei apariţiei lor în enciclopedii, demonstrând justeţea selecţiei printr-o metodă statistică ingenioasă. Apoi a lucrat cu geniile alese de el, numărând cu sutele la fiecare secol în parte. A aruncat plasa atât de departe, încât au nimerit în ea şi secolul de aur al Atenei, şi Renaşterea italiană, şi perioada aristocratică a literaturii ruse.

În următoarea etapă a încercat să găsească un semn distinctiv al genialităţii. Era foarte sigur că existau asemenea markeri, şi problema pe care şi-o punea era cum să dea de ei. Căuta ceva în genul prezbiţiei în combinaţie cu aluniţa apărută pe umărul drept, sau ceva legat de însuşirea de a fi stângaci în combinaţie cu diabetul... Şi, chinuit de curiozitate, a întors pe toate feţele biografiile oamenilor excepţionali, a căutat cu scrupulozitate şi a descoperit multe referinţe la bolile de care sufereau geniile, părinţii şi copiii lor, la particularităţile fizice, la defecte şi înclinaţii perverse...

Putea să scrie o carte, chiar şi plină de absurdităţi, cu zece ani mai devreme, dacă din proprie voinţă, voinţă de nestăpânit, nu spunea lucruri nelalocul lor la sesiunea Academiei, împotriva lui Trofim Denisovici Lîsenko, favoritul lui Stalin. În timp ce îşi striga acuzaţiile zbierând cât îl ţinea gura şi înjurând soldăţeşte, aşa cum nu i se mai întâmplase înainte şi cum nu avea să i se mai întâmple după, a fost dus direct la Casa de Odihnă Kanatcikov... Abia acolo a lăsat geniile în pace şi s-a apucat să scrie un document demascator – motivându-şi pe larg critica absolut distrugătoare cu argumente clare şi precise la adresa academicianului Lîsenko – pentru a fi prezentat la secţia de ştiinţă a Comitetului Central şi tovarăşului Stalin personal, într-un exemplar separat...

Şi iar a avut noroc: directorul instituţiei unde Goldberg fusese instalat de urgenţă, bătrânul psihiatru Şubnikov, interesat de eroul neghiob şi simpatizându-l, i-a pus diagnosticul salvator de schizofrenie şi i-a dat drumul încadrându-l la grupa a treia de invaliditate.

Trecură câteva luni de când Ilia Iosifovici trimisese opera sa de trei sute de pagini adresanţilor sus-puşi, şi el se întoarse la geniile sale şi la bolile moştenite, aşteptând răspuns la scrisoare. Sau aşteptând să fie arestat. Tocmai la un asemenea tovarăş şi în asemenea vremuri se duse Pavel Alekseevici să discute despre „momentul actual”.

Goldberg locuia cu familia într-o casă din lemn cu un etaj, tip baracă. Acolo fusese cândva căminul unei fabrici, pe urmă închiseseră fabrica, evacuaseră muncitorii şi vânduseră apartamentele la bucată. Goldberg, întors de pe front, cumpărase unul dintre apartamente. Îl cumpărase de fapt Pavel Alekseevici. Ilia Iosifovici, om corect cu toţi şi incredibil de scrupulos în afacerile cu bani, făcuse o excepţie cu prietenul său şi-i acceptase fapta mărinimoasă pe motiv că Pavel Alekseevici trebuia să înţeleagă, spre deosebire de toţi ceilalţi, că ajutându-l pe el, ajuta întreaga omenire – Goldberg acorda o mare importanţă cercetărilor sale. Avea convingerea nestrămutată că ştiinţa era chemată să salveze lumea.

Marele idealist din cauza materialismului – râdea de el Pavel Alekseevici în rarele lor momente când discutau cu calm. Dar momentele de pace erau rarisime. Ilia Iosifovici nu suporta deloc să fie contrazis, îşi apăra cu patimă ideile absurde şi depăşea rapid limitele unei dispute ştiinţifice corecte. Chiar şi pe Pavel Alekseevici, răbdător din fire, reuşea să-l scoată din sărite, şi întâlnirile lor se terminau de obicei cu certuri, ţipete, cu trântit de uşi. Ilia Iosifovici îi reproşa conformismul, şi Pavel Alekseevici încerca să se justifice: el nu salva lumea, ci câteva zeci sau, în cel mai

bun caz, câteva sute de femei borţoase cu tot cu prăsilele lor, şi pentru cauza asta merita să se bată, după părerea lui.

Era prea puţin pentru Ilia Iosifovici – cu ideile lui se avânta ajungând la piscurile cele mai înalte, prorocea transformarea lumii cu ajutorul geneticii temeinic fundamentate: peste douăzeci de ani, genele vor putea fi folosite precum cărămizile, din ele se va construi lumea nouă, plantele şi animalele vor avea calităţi mult îmbunătăţite, chiar şi omul va putea fi construit din nou, introducându-i-se gene noi şi transmiţându-i-se însuşiri noi.

— Ce însuşiri? se interesa stăpânindu-se Pavel Alekseevici.

— Oricare pofteşti! dădea din mâini Ilia Iosifovici, şi firele subţiri de păr, câte îi mai rămăseseră, i se ridicau părând să plutească deasupra capului. Vom învăţa să desprindem din genom anumite gene, răspunzătoare pentru genialitate, şi vom putea crea matematicieni, muzicieni, pictori în număr foarte mare, unul pe care nici Renaşterea nu l-a cunoscut!

— Ia nu te grăbi, asta poartă acum numele de eugenie, îl oprea Pavel Alekseevici. N-avem nevoie de mulţi oameni geniali. O să-i bage la închisoare şi o să-i omoare.

— E vremea inchiziţiei acum, Paşa. Dar asta va trece fără doar şi poate, aşa cum a trecut vremea inchiziţiei spaniole. Viitorul ţine cu noi, cu oamenii de ştiinţă. Nu există o altă forţă care să salveze lumea!

Mâinile lui osoase, lungi, se agitau în aer, ochii cenuşii, ieşiţi din orbite, străluceau ca focul din privirea omului bolnav. Nas gălbui de uliu, mărul lui Adam ieşit mult în afară prin pielea zbârcită a gâtului, o figură costelivă, adusă de spate – uite cine era salvatorul lumii!

Pavel Alekseevici dădea din cap, strângea din ochi, se străduia să nu-i răspundă: nebun, un nebun sfânt...

De data aceasta n-a fost nevoie de o discuţie lungă. Ilia era trist. După prima sticlă de vodcă se apucă să vorbească de unul singur:

— Pierdem vremea! Pierdem privilegiul de a fi primii! În ultimii ani, în America au apărut câteva lucrări ştiinţifice de importanţă primordială. Alfred Sturtevant e pe cale să explice apariţia unor noi gene. Unde-i Kolţov? Cetverikov? Zavadovski? Vavilov? Unde-i genialul Lev Ferris? Nu se poate să nu pricepi că ăsta-i sabotaj! Toată campania în legătură cu Lîsenko e o diversiune! Campania împotriva cosmopolitismului e manevra imperialiştilor, Paşa! Cu şiretlicul ăsta ei vor să distrugă ştiinţa sovietică... Ştiinţa trebuie să fie în slujba omenirii, iar imperialiştii vor să facă din ea nimic altceva decât profit, viţelul de aur...

La început vocea lui se auzi ca un tunet, apoi se făcu mică, părea secătuită, i se umeziră ochii de culoare deschisă, cu vinişoare roşii, şi începură să-i curgă pe sub ochelari.

Pavel Alekseevici se simţea îngrozitor de jenat din cauza patosului prostesc al lui Ilia, învârtea paharul gol şi nu reuşea deloc să zică şi el un cuvânt. Când, în sfârşit, Ilia Iosifovici tăcu o clipă, scotocind prin buzunare după batistă, rosti încet:

— Cred că exagerezi ca întotdeauna, Iliuşa. Nu-i interesează cosmopolitismul pe imperialişti. Mă gândesc că lucrurile sunt mult mai simple: Stăpânul nostru vrea pur şi simplu să le sucească gâtul evreilor.

Valia, fată slăbuţă cândva, apoi femeie trupeşă şi acum iarăşi subţirică din cale-afară, îşi băga din când în când capul cârlionţat pe uşa cabinetului strâmt al soţului, semănând cu o celulă de închisoare, unde avea loc discuţia prietenească, şi implora în şoaptă: „Copiii, Iliuşa”,

sau „Vecinii, Iliuşa”, sau doar „Te implor, mai încet...”. Mai băură o sticlă şi, înainte să se despartă, se certară ca întotdeauna. Ilia Iosifovici apăra din răsputeri dreptatea mondială începând cu sfârşitul ei pentru ştiinţă, fiind gata să piară în luptă. Pavel Alekseevici nu credea în dreptate, era interesat numai de lucruri mărunte – niscaiva spălătorese însărcinate, operaţii odioase despre care vorbise şi Cicero în senat. La faptul ăsta se referise şi Ilia Iosifovici. Pavel Alekseevici se învioră – aprecia izvorul nesecat al erudiţiei prietenului său:

— Deci ce-a spus Cicero?

— A zis, strigă Ilia Iosifovici, că muierile astea trebuie pedepsite cu moartea fiindcă fură statului soldaţii! Mare dreptate avea!

Pavel Alekseevici se făcu alb la faţă, se sculă în picioare şi, îmbrăcându-şi paltonul, îi zise înciudat unicului său prieten:

— Brânză bună în burduf de câine, asta eşti, Ilia Iosifovici! Vasăzică muierile trebuie să nască, după tine, numai pentru ca ticăloşii să le trimită la abator?

Trânti uşa în urma lui. Să-l ia dracu’, dacă-i prost! Dar uite că şi-a amintit de Cicero, deşi era beat criţă.

Ziua următoare au venit să-l percheziţioneze pe Goldberg şi l-au arestat. Documentul incriminator la adresa lui Lîsenko ajunsese la destinaţie. Pavel Alekseevici a aflat abia după o săptămână despre arestarea lui, când Valia, după multe ezitări, s-a hotărât totuşi să-l sune.

În ultima lor seară de pomină, petrecută împreună, Pavel Alekseevici, beat turtă, nimeri cu greu staţia şi ajunse acasă la miezul nopţii, amintindu-şi cu greu incidentul. De dimineaţă se simţi atât de rău, încât bău jumătate de pahar cu alcool diluat şi se chercheli şi mai tare. Îşi simţi inima uşoară, ba chiar simţi cum îl cuprinde

un soi de nepăsare străină lui, răsărită precum soarele, faţă de articolele din ziarele imbecile, însetate de sânge, faţă de indivizii care le scriu şi cititorii lor...

Elena, scoasă din rostul ei, derutată, marcată de întoarcerea în miez de noapte a soţului beat, nedormită o jumătate din noapte, îşi punea în vestibul şoşonii peste pantofii vechi, pregătindu-se să plece la serviciu. Pavel Alekseevici apăru în coridor numai în maioul şi izmenele de soldat purtate încă din vremea războiului şi, desfăcându-şi larg braţele, îi strigă:

— Fetiţa mea! Să mergem la grajd! La cai!

Elena îşi dădu seama că era beat şi rămase pe loc dezorientată. Nu-l văzuse niciodată în asemenea hal, şi, culmea, de dimineaţă.

— Ce-i cu tine, Paşenka?

Tania, reuşind să-şi îmbrace uniforma şi să se pieptene, scoase un strigăt ascuţit:

— Ura, papa!

Şi se agăţă de braţul lui. El o îmbrăţişă cu putere.

— Azi tragem chiulul! zise el făcând cu ochiul fetei. Sună la serviciu, Lenocika, spune-le că nu te duci. Că eşti bolnavă. Pe barba ta. Cum doreşti!

Se întâmplase cu el ceva nou, neobişnuit. În el îţi puteai pune toată nădejdea, inspira atâta siguranţă, şi nimeni nu se îndoia că dreptatea era întotdeauna de partea lui, lucru atât de evident, şi i te supuneai cu plăcere şi bucurie... Elena zâmbi buimăcită şi se împotrivi moale:

— Ce grajd... care cai... O să vezi tu chiul...

Dar întinsese deja mâna să ia telefonul ca să-şi sune colega de la serviciu şi s-o anunţe că azi nu iese din casă...

În timpul ăsta Pavel Alekseevici îi scotea cu mişcări smucite şuba cenuşie din blană de capră şi-i explica:

— Acum mergem la institutul care se ocupă cu creşterea cailor. Prokudin m-a invitat de multă vreme să-i

văd căluţii. Hai, repede! Îmbracă-ţi costumul de schi, Taniuşa!

— Chiar, papa? nu-i veni fetei să creadă.

Auzind zarvă pe coridor, Vasilisa iscodea cu privirea din pragul bucătăriei.

— Gavrilovna! Omletă! Regală! comandă vesel Pavel Alekseevici cu voce poruncitoare.

Vasilisa, complet nedumerită, se duse să-i împlinească porunca: mâncarea regală era de fapt mâncare ţărănească, jumări de ouă cu ceapă prăjită şi cartofi, pe care el o mânca numai duminica. Nu obişnuia să mănânce de dimineaţă în zilele de lucru.

— Vreau şi eu regală! prinse curaj Tania, bucuroasă că era rost de aventură.

Se aşezară şi mâncară micul dejun aşa cum făceau în fiecare duminică, deşi era o zi de luni. Pavel Alekseevici mai bău un păhărel de vodcă. Elena se uită la el încurcată: aşa ceva nu se întâmpla înainte, să bea de dimineaţă...

O alarma escapada asta de dimineaţă şi, mirosind că era ceva în neregulă, întrebă luând-o gura pe dinainte:

— Nu-i aşa că azi ai şedinţă la Academie, Paşa? Eşti dator să...

— Nu-s dator! începu să urle Pavel Alekseevici. Nu-s dator nimănui. Să se ducă toţi în p... mă-sii!

Înjurătura de mamă slobozită din gura cu buzele cărnoase se auzi ca tunetul, cântărind greu, aşa cum era şi el în totul. Pânza care îmbrăca nasturii de aluminiu ai cămăşii se rupse, lăsând să se vadă metalul care-şi pierduse luciul, părul cărunt de berbec de pe piept îi ieşi prin deschizătura largă a gulerului, muşchii grumazului de taur i se umflară...

Elena i-l cuprinse cu amândouă mâinile:

— Mai încet, dragule!

El tăcu, o strânse la piept:

— Iartă-mă.

Când erau la uşă, gata să plece, îmbrăcaţi în haine călduroase, încărcaţi şi cu sania pentru Taniuşa, Pavel Alekseevici îi porunci Vasilisei Gavrilovna:

— O să sune, să le zici că domnul s-a apucat de băutură.

Ea îl privi nepricepând nimic.

— Aşa să le zici: s-a apucat de băutură.

De priceput nu pricepu Vasilisa, dar îi îndeplini porunca întocmai.

Scuza improvizată s-a dovedit a fi genială. Pavel Alekseevici nu era singurul care se prefăcuse bolnav în ziua aceea, dar era singurul care ieşise basma curată, rămânând nepedepsit. Două săptămâni nu dădu pe la clinică şi nu apăru la Academie vreme de patru luni, cât timp i se consolidă reputaţia de alcoolic.

Înainte băuse cu plăcere la banchetele organizate cu ocazia susţinerii disertaţiilor, la petrecerile în familie şi la parastase, acum însă se apuca să bea cu alte prilejuri: de câte ori se încingeau spiritele şi i se cereau asigurări că era om de încredere, aprobări cu semnătura lui sau declaraţii publice. Se îmbăta pe bune, şi Elena, ghicind motivul adevărat, telefona chiar ea la Prezidium şi anunţa cu voce mică, suferindă, că Pavel Alekseevici nu putea veni, fiindcă avea criza lui obişnuită, înţelegeţi despre ce e vorba...

Şi-n felul ăsta Pavel Alekseevici rămânea acasă mai ales în zilele când onoarea îi putea fi călcată în picioare, bea de dimineaţă un pahar de vodcă, se juca cu Tania, o învăţa pe Vasilisa să facă colţunaşi sau umbla fără rost prin casă, dând peste mici liste scrise de soţia sa, Elena, ca să ţină minte ce are de făcut. Micile liste înduioşătoare începeau întotdeauna cu aceleaşi cuvinte: să nu uit... Urma: să cumpăr mere, să duc lenjeria la spălătorie, să dau geanta la reparat... Hazul era că liste din acestea erau multe, dar

pe ele erau notate mereu aceleaşi lucruri – mere, spălătorie, de reparat...

Ştia că Elena nu era o bună gospodină, şi strădania ei de a nu uita nimic, de a reuşi să le facă pe toate, îl înduioşa pe Pavel Alekseevici. Calităţile soţiei îl încântau, defectele ei îl înduioşau. Asta se numeşte căsnicie. Căsnicia lor era fericită şi ziua, şi noaptea, şi înţelegerea reciprocă era deplină fiindcă erau tăcuţi şi introvertiţi de la natură şi de la educaţia primită, nu aveau nevoie de confirmări verbale care se uzează atât de repede la oamenii guralivi.

Patima beţiei lui Pavel Alekseevici, în pofida motivului iniţial, era departe de a fi o ficţiune. Deşi o neliniştea starea de sănătate a soţului său în vârstă, Elena nu întreprindea nimic să-l oprească. Nu raţiunea, ci simţul de femeie o conducea, ca de obicei. Nu ştia nimic despre natura beţiei, şi mai ales despre beţia la ruşi, când sufletul, neavând încotro, găseşte alinare uşoară, la îndemână: nici minciună, nici ruşine.

Când Pavel Alekseevici avea accese de beţie, Elena îşi lua uneori un concediu scurt şi plecau la casa de vacanţă. Odată s-a întâmplat în toamnă şi de două ori în iarnă. Nu existau zile mai frumoase pentru ea decât aceste vacanţe datorate beţiei, când el lăsa la o parte preocupările nenumărate şi-i aparţinea ei în întregime. O primă aţâţare voinicească a focului amândurora, scăpată din frâu, descoperirea pe neaşteptate, fără complicaţii, a părelnicei prăpastii fără fund, unde totul se termina – despre asta Pavel Alekseevici voia să uite şi reuşea uneori – cu câteva miligrame de secreţie şi cu o doză de substanţă misterioasă, secătuită, ambalată în înveliş de albumină... Şi când mâna nu avea putere să se întindă după un pahar cu apă, venea îngheţul din suflet – totul era în zadar, totul era în zadar: rămânea o limită de netrecut, pe care ei doi

n-o puteau depăşi. Leacul era unul singur: să încerce iar şi iar...

Elena ştia deja după a treia beţie că următoarea perioadă de trezie avea să fie o probă de verificare pentru ea. De asta se temea şi aştepta în adâncul sufletului să vină ziua în care Pavel Alekseevici, după ce va bea paharul salvator, îi va spune:

— Hai, draga mea, să facem un drum la vilă.

Între timp cei de la Academie îl lăsară în pace: reputaţia de beţivan era privită cu deosebită indulgenţă. Nici un alt viciu nu era tratat cu atâta indulgenţă în ţara noastră, cum era tratată beţia. Beau toţi – ţarii, arhiereii, academicienii, chiar şi papagalii dresaţi...

10

În douăzeci mai veni arşiţa, mai devreme decât trebuia, şi arătau toţi ca bolnavi. Mai erau câteva zile până la terminarea orelor de şcoală, programa fusese parcursă, mediile încheiate – şi cele trimestriale, şi cele anuale. Se cunoştea cine era premiant şi cine rămăsese repetent. Şcolăriţele şi învăţătoarele sufereau din cauza vremii uscate, încremenită în toropeala ei.

Galina Ivanovna, arătând ca o iapă bătrână, sleită de puteri, cu crupa lăsată, apăru în clasă într-o rochie nouă de vară, de culoare bej murdar, cu linii negre, întrerupte, ba pierzându-se una de alta, ba regăsindu-se, formând pe neaşteptate nişte ramificaţii strâmbe.

Galina Ivanovna conducea clasa de patru ani, le învăţase pe fetiţe tot ce învăţase şi ea: scriere, aritmetică, desen. Ele îi cunoşteau în amănunt cele două rochii din stofă de lână, purtate iarna, una gri şi alta bordo, şi de

asemenea costumul de gală albastru, acoperit cu un strat subţire de păr cenuşiu de pisică.

Chiar din prima oră, viitoarele eleve promovate în clasa a cincea se apucară să examineze cu un ochi critic rochia nouă – cordonaşul cam sărăcuţ, fără cataramă, croiala „japoneză” a mânecii. Cele mai multe împliniseră unsprezece ani, vârsta cea mai ingrată, când unele se aleseseră cu forme rotunde şi păr des, cârlionţat în părţile ascunse ale corpului, iar altele rămăseseră slabe, copile cu dezvoltare incertă, cu unghiile roase şi genunchii juliţi. Dar le preocupa rochia nouă şi pe unele, şi pe altele în aceeaşi măsură.

Tot atât de mult o preocupa rochia şi pe Galina Ivanovna. Şi-o cususe fiindcă rochia veche se uzase şi-n plus, era tocmai ziua în care programaseră, după terminarea orelor, sărbătorirea celor patruzeci de ani ai ei de vechime în învăţământ. În recreaţia mare se dusese la toaletă să se privească în oglindă, să-şi aranjeze gulerul. Primise deja titlul de învăţătoare emerită, şi acum spera în adâncul sufletului că-i vor da o decoraţie adevărată – o medalie sau chiar un ordin.

Ultima oră, a patra, o destină lecturii particulare. Fetele citiră pe rând, dar toate la fel de prost. Când nu se poticneau în mijlocul frazei, turuiau ceva de neînţeles, încât era imposibil să desluşeşti conţinutul. Obosită să le mai facă observaţie, luă în cele din urmă cartea şi se apucă ea să le citească. Cu o voce cam înaltă, nepotrivită staturii ei masive, uşor fornăită, dar foarte expresivă. Citi foarte pătrunsă, cu mare sensibilitate, mai ales partea cu suferinţa Kaştankăi, îngheţată de frig pe uliţa neprimitoare.

Rămăseseră câteva minute până la sfârşitul orei, şi cele mai nerăbdătoare dintre eleve îşi strângeau lucrurile în ghiozdan fără să facă zgomot. Soarele dogorea cu toată

puterea în fereastră, fetele transpirau în uniformele lor de stofă, îmbibate de sudoare la subsuori.

„Nimeni nu-i poartă de milă căţeluşei pe arşiţa asta”, îşi zise Tania, şi-n aceeaşi clipă auzi un suspin uşor, apoi un plânset înăbuşit în mânecă.

Galina Ivanovna se întrerupse din citit. Toate elevele se întoarseră spre ultima bancă, aflată departe, într-un colţ al clasei, unde şedea de patru ani de zile, indiferentă, fără să aibă măcar o dată vreo reacţie, Toma Polosuhina. Tocmai ea se găsise să plângă pentru soarta amară a căţeluşei pierdute, îngheţată de frig.

Se auziră pocnind pupitrele, fetele săriră de la locurile lor.

— Ora nu s-a terminat, le aminti Galina Ivanovna şi, cu zâmbetul potrivit profesiei, apărut în colţul buzelor, se adresă Tomei:

— Ce s-a întâmplat, Toma, de eşti aşa necăjită? N-ai citit acasă? O să vezi că o să fie bine pe urmă, o linişti ea.

— N-o să fie, n-o să fie, se smiorcăi Toma dezlipindu-şi obrazul de banca lipicioasă şi ştergându-şi nasul cu şorţul.

Făcea parte dintre fetiţele mărunţele, neajunse la pubertate, cu o înfăţişare ştearsă, nu dădeai doi bani pe ea, semăna cu o vrăbiuţă sau cu o pătlagină...

Se auzi în sfârşit clopoţelul şi Galina Ivanovna închise cartea cu un gest hotărât. Se treziră toate din somnolenţă, de parcă le fusese luată cu mâna, arşiţa neîndurătoare, lâncedă, se transformă dintr-odată într-o vreme suportabilă, extraordinară, fetele tremurau de nerăbdare, se grăbeau să iasă pe stradă, să joace şotron pe asfaltul liniat, să sară coarda câte una, câte două sau în grup, să se zbenguie pur şi simplu, să ţopăie, să dea din picioare ca mânjii sau iezii, să facă tumbe, să sporovăiască, să zburde prosteşte...

Toma îşi ştergea încă nasul, strângându-şi caietele murdare, când Tania se apropie de ea, fără să ştie din ce motiv.

— Ce-i cu tine? o întrebă Tania.

Tania nu era nici vrăbiuţă, nici pătlagină, era de un soi special, ceva în genul crinului imperial sau al unei libelule mari, străvezii. Amândouă îşi ştiau foarte bine locul...

În ziua aceea Tomei i se întâmplase însă ceva groaznic, ceva ce nu i se putea întâmpla Taniei, şi lucrul ăsta le făcuse egale, chiar înălţând-o pe Toma deasupra tuturor, şi acesta era motivul pentru care ea, care nu vorbea despre sine niciodată, nimeni neavând vreun interes să afle ceva, zise:

— Îmi moare mama. Mi-e frică să merg acasă...

— Te conduc eu, îi propuse curajoasă Tania.

Dacă ar fi fost cu o zi înainte, Toma s-ar fi mândrit şi s-ar fi bucurat că Tania o conduce acasă, dar acum îi era aproape indiferent...

Trecură de ţipetele dezlănţuite ale fetiţelor din curtea şcolii strălucind de lumina verde-aurie, străbătură două alei între case, într-un loc escaladară un gard viu şi se opriră în faţa intrării în „văgăună”, cum numea mama Tomei locuinţa de serviciu dată înainte de război soţului ei, mort în 1944. Era un fost garaj cu uşa decupată în poarta de intrare a maşinilor. Tomka bătu pasul pe loc nehotărâtă; Tania împinse uşa fără să ezite.

Prima dată le lovi mirosul. Jilăveală acră de urină şi gaz la un loc, mirosea a ceva stricat, în putrefacţie, a mort... Două frânghii întinse pe care atârnau rufe umede. În fundul locuinţei, sub fereastra construită orizontal în peretele de chirpici, se afla un pat mare pentru întreaga familie, unde dormeau laolaltă, cum obişnuiesc să doarmă ruşii pe cuptor, mama, Toma şi cei doi fraţi mai mici.

În prima clipă patul păru să fie gol, dar când ochii se obişnuiră cu semiîntunericul, distinseră pe pernă un cap mic, înfăşurat într-o basma groasă. Lângă pat era un lighean plin cu cearşafuri cafenii. Fetele se apropiară de pat, locul unde se concentrase mirosul îngrozitor.

— Mamă, mamă, o chemă Toma.

De sub basma se auzi un geamăt.

— Vrei să mănânci, să bei? o întrebă cu voce plângătoare Toma.

Nici un răspuns, nici măcar un geamăt.

Toma dădu la o parte învelitoarea mirositoare – femeia zăcea pe un cearşaf roşu. În primul moment Tania nu-şi dădu seama că era sânge. Cearşafurile din lighean erau şi ele îmbibate cu sânge, dar, ţinute la aer, se închiseseră la culoare.

— Să vină salvarea, zise decisă Tania.

— Ea nu vrea să cheme salvarea, răspunse în şoaptă Toma.

— Uite sânge, sângerează, zise uimită Tania.

— Da, sângerează. S-a scormonit, îi explică Toma şi, convinsă că Tania nu înţelesese cum trebuie, îi explică:

— Are de-a face cu căţeii în călduri şi pe urmă se scormoneşte. Acum s-a scormonit.

Toma plângea cu sughiţuri. Tania îşi strânse pleoapele: auzea bubuituri, scrâşnete, se surpa totul... Se clătinau pereţii, se scufunda pământul, se căscau prăpastii puturoase... Se năruia viaţa toată. Îşi dădu seama că din clipa aceea nu va mai fi cea dinainte...

— Îl chem pe tata, asta fac...

— Mai zicea că... Nu vine el la noi.

— Aşteaptă... Mă întorc repede.

În cinci minute Tania ajunse acasă. Mama nu era, îi deschise Vasilisa:

— Ce-i cu tine aşa năucă?

Tania nu-i răspunse, se repezi la telefon să-l sune pe Pavel Alekseevici. Mult timp nu răspunse nimeni, apoi o informară că era în operaţie.

— Ce s-a întâmplat, zi-mi şi mie! încercă s-o descoase Vasilisa Gavrilovna.

— Ah, n-ai pricepe nimic, se eschivă Tania.

I se părea că nu trebuie să dezvăluie nimănui lucrul îngrozitor pe care-l aflase, fiindcă oricine ar fi, şi aceluia i s-ar nărui viaţa, s-ar face praf şi pulbere, aşa cum i se întâmplase ei. Secretul trebuia păstrat.

— Vin imediat, îi strigă Vasilisei din prag şi, trântind uşa, o luă la goană pe scări.

Nici măcar nu-şi dădu seama că, fără să aştepte troleibuzul, aleargă la metrou, merge cu el până la Parcul Culturii, apoi o ia din nou la goană pe strada lungă Pirogovka. I se păru că fuge la nesfârşit, de multe ore. O opriră la intrarea în clinică.

— Mă duc la tata..., la Pavel Alekseevici...

O lăsară să intre imediat. Urcă în fugă la primul etaj, împinse uşa de sticlă – îi ieşi în întâmpinare tatăl ei în halat alb, cu tichia rotundă pe cap. În jurul lui se îngrămădeau ca viespile o mulţime de medici şi studenţi, dar el mergea înaintea lor, era cel mai înalt, cel mai lat în umeri, cu faţa de un trandafiriu închis, cu sprâncene dese, prin care se strecurau fire cărunte. O văzu pe Tania. Părea că aerul îi face loc să treacă.

— Ce s-a întâmplat?

— Mama Tomei Polosuhina moare. S-a scormonit! zise Tania într-un suflet.

— Ce-i asta? Cine te-a lăsat să intri? strigă el înfuriat. Coboară imediat! La camera de primire! Aşteaptă-mă acolo!

Tania coborî înghiţindu-şi lacrimile.

Nu-i lipsea curajul lui Pavel Alekseevici şi, cu toate acestea, se speriase. Era de ajuns un singur denunţ ca viaţa să se năruie, să ajungă un infern...

Trei minute mai târziu, Pavel Alekseevici coborî la camera de primire. Tania se repezi la el:

— Tată!

O opri din nou cu privirea:

— Explică-mi calm, ce s-a întâmplat?

— Acasă la Toma Polosuhina, tată... hai repede...mama ei moare...

— Mama cui? Cine? întrebă cu răceală Pavel Alekseevici.

— Portăreasa noastră, tuşa Liza. Locuiesc în garajul din spatele casei noastre. Ea s-a scormonit, asta-i...E îngrozitor acolo, tată... Atâta sânge...

El îşi scoase ochelarii, se şterse la rădăcina nasului. Cuvântul „s-a scormonit” pe buzele Taniei...

— Aşa carevasăzică... Du-te imediat acasă.

— Cum?

— Aşa cum ai venit, aşa te întorci.

Taniei nu-i veni să-şi creadă ochilor. Parcă îi înlocuiseră tatăl. Niciodată nu-i vorbise atât de aspru.

Ieşi pe stradă cu spatele încovoiat.

Treizeci de minute mai târziu Pavel Alekseevici, intra în garajul Polosuhinilor. Îl însoţea asistentul Vitia. Şoferul maşinii sanitare, cu care veniseră, rămăsese în cabină.

Doctorul cântări dintr-o privire situaţia: de paciente nefericite dintr-astea se ocupa el. Văduvă de război sau mamă singură mai degrabă, beţivancă, femeie prostituată, e posibil... Atinse mâna rece a micii portărese, îi ridică pleoapa cu degetul. Nu mai avea ce să-i facă. Lângă pat stăteau în picioare trei copilaşi, doi băieţi micuţi şi o fetiţă, se uitau la el, erau numai ochi.

— Unde-i Toma? întrebă Pavel Alekseevici.

— Aici.

Doctorul o cercetă cu atenţie: crezuse că are şapte ani, dar, uitându-se mai bine, îşi dădu seama că e colega de clasă a Taniei.

— Acum ia-i pe micuţi, Toma, şi urcă la apartamentul doisprezece. Casa cenuşie, o ştii?

Fata dădu din cap în semn că ştie, dar rămase ţintuită locului.

— Hai, du-te. Îţi va deschide Vasilisa Gavrilovna. Îi zici că v-a trimis Pavel Alekseevici. Şi să-i mai zici să pună masa. Vin şi eu imediat.

— O luaţi pe mama la spital?

El acoperea cu statura sa uriaşă patul şi pe nenorocita care nu mai era în viaţă.

— Du-te, du-te. Facem tot ce trebuie...

Copiii plecară.

— Uite că am dat de belea... Trebuie dusă la morgă..., zise asistentul cu voce întrebătoare.

— Nu, Vitia. N-o putem duce la morga noastră. O trimit îndată pe Vasilisa Gavrilovna. O să cheme ea salvarea, miliţia... Noi n-am fost aici..., se încruntă Pavel Alekseevici. Doar ştii şi tu, o luam dacă era în viaţă...

Vitia ştia prea bine. De fapt, ştiau toţi doctorii cât de aproape era aplicarea articolului din Codul Penal într-un caz ca ăsta.

Moartea portăresei Liza agită toată lumea creştină de pe partea cu numere fără soţ a străzii Novoslobodskaia până la gara Savelovsk, stârni o furtună de pasiuni, de discuţii aprinse şi-i învrăjbi pe mulţi pentru totdeauna. După ce Vasilisa Gavrilovna chemase salvarea şi miliţia, după ce trupul chircit fusese dus la morga Institutului Medico-Legal, scandalul o luă în două direcţii – problema locuinţei şi problema medicală.

Garajul îl revendicau trei persoane însemnate, prima dintre ele fiind chiar administratorul Kostikov, care visa de

ceva vreme să-şi instaleze acolo sora cu fiica ei, amândouă trăind acum în locuinţa lui – tot aştepta să-i dea surorii locuinţă de la fabrică, dar în zadar. În ziua morţii, mirosind că era momentul, Kostikov îi făcuse formele în cartea de imobil unde figura răposata Liza şi socotea că locuinţa nu va mai fi dată altcuiva. Al doilea care revendica garajul era electricianul de la administraţie, Kostia Sicikin, împotmolit în viaţă, care ocupa o cameră de nouă metri şi avea trei copii, al patrulea fiind pe drum. Mai era o persoană importantă, unul care nu stătea nici el cu mâinile în sân – sectoristul Kurennoi ocupa la cămin camera cea mai mare, dar intenţiona să se căsătorească şi era gata de luptă.

Ceilalţi din barăci, oameni neînsemnaţi, nu aveau nimic împotrivă să-şi îmbunătăţească traiul, dar nici şanse nu aveau.

Problema medicală era mult mai serioasă. Expertiza arătase că portăreasa Liza murise din cauza hemoragiei declanşate de perforarea peretelui uterului, şi mâna „medicului” care făcuse nenorocitul de avort ilegal extrăsese cu un instrument necunoscut jumătate din intestin...

În codul penal această intervenţie nereuşită se pedepsea cu închisoare de la trei la zece ani, în funcţie de calificarea celui care făcuse avortul: un doctor primea zece ani în cazul morţii pacientei, de două ori mai mult decât o moaşă improvizată. Aşa arăta judecata dreaptă.

Tot cartierul cunoştea numele celor două femei care aveau asemenea îndeletniciri neplăcute Domnului: moaşa Şura Zudova şi moldoveanca Dora Gherghel. Prima avea o metodă mai simplă şi mai ieftină. Făcea o injecţie şi introducea un cateter. De obicei metoda ajuta. Nu reuşea uneori la femeile mai rezistente sau care nu născuseră

până atunci. În cazuri dintr-astea Zudova îşi desfăcea braţele a neputinţă şi nu lua bani.

Dora era lucrător sanitar, făcea totul ştiinţific, nu dădea greş. Se mutase după război de la Chişinău la Moscova. Era o brunetă frumoasă cu privirea arzătoare – vecinii înguşti la minte o suspectau că era evreică. Se descurca în orice situaţie: se pricepuse să-şi facă un rost măritându-se cu un maior, deşi avea deja un copil, era şi o gospodină întreprinzătoare – deşi Moscova era un loc nou pentru ea, afla pe dată ce şi unde se dădea pe cartelă. Îşi aranjase un post de soră medicală la spital, deşi diploma de absolvire a şcolii sanitare arăta în aşa hal, încât părea falsă, şi unde mai pui că nu era scrisă în rusă. Dora făcea acasă avorturi cum scrie la carte, chiar şi cu anestezie, dar lua scump. Se duceau la ea cei cu dare de mână, era puţin probabil ca Liza să fi ajuns la ea. Aşa că vecinii traseră concluzia că, fără doar şi poate, Zudina o făcuse lată în cazul ei.

A doua zi veniră să facă anchetă. Percheziţionară garajul, nu găsiră nici instrumente, nici medicamente.

— Vezi să nu fie, s-au păcălit proştii – îi luau în zeflemea vecinii.

Anchetatorul, un tinerel cu gâtul subţire, se înroşi la faţă în timp ce le interogă pe vecine, mute ca peştele. Se găsi totuşi una care să toarne, cum se întâmpla întotdeauna. Nastia Grablia, cea mai apropiată vecină a Zudinei, le despărţea doar un perete de placaj, nu-şi ţinu gura, fiindcă era luptătoare înnăscută pentru dreptate.

— Ce nu ştiu nu spun. Pe Liza n-am văzut-o, dar altora le bagă şi asta chiar ajută, îi şopti la ureche anchetatorului.

— Dumneata ai recurs la ajutorul ei? se interesă anchetatorul.

— Ferească Dumnezeu, nu-mi mai trebuie de mult aşa ceva, găsi motivul Grablia.

— De unde ai aflat dumneata?

Grablia îl duse la peretele despărţitor din placaj, ciocăni în el cu unghia, şi se auzi imediat:

— Ce vrei, Nastia?

— Nimic, răspunse Grablia şi-i şopti bucuroasă la ureche anchetatorului: Vedeţi, se aude tot până la cel mai mic zgomot de copeică. De la vecini nu transpiră nimic, nu crâcnesc...

Anchetatorul îşi notă în caiet şi plecă – avea acum o variantă a întregii istorii.

Starea de spirit stârnită de anchetă, de certurile şi vrajba între vecini, pătrunse şi în casa liniştită a familiei lui Pavel Alekseevici. Totul a început, de fapt, în seara zilei în care au dus-o la morgă pe Liza. I-au culcat pe copiii Polosuhinei în camera Taniei şi pe ea în dormitorul părinţilor.

Cei mari s-au adunat pentru cina mult întârziată – Pavel Alekseevici, Elena şi Vasilisa Gavrilovna, care stătea uneori cu ei la masă, deşi o făcea fără tragere de inimă. Trebuia să se întâmple ceva deosebit, vreo sărbătoare sau vreun eveniment important, cum era moartea Lizei. Vasilisa prefera să mănânce în camera ei, în linişte, spunând rugăciunea.

După ce termină de mâncat, Pavel Alekseevici îndepărtă farfuria şi zise, adresându-i-se Elenei:

— Acum pricepi de ce-mi irosesc energia de atâţia ani ca să rezolv treaba asta?

— Care treabă? îi întoarse întrebarea Elena distrată, adâncită în gândurile ei. Nu-i dădea pace gândul la copiii Polosuhinei.

— Autorizarea avorturilor.

Vasilisa fu cât pe ce să scape din mână ceainicul. Însemna că Pavel Alekseevici, pentru care avea mare respect, era de partea criminalelor, a ucigaşelor, se

îngrijea de ele, să le lase libere pe neruşinate, să trăiască în dezmăţ. Să fie chiar el ucigaşul? Asta nu-i intra în minte... Cum se poate aşa ceva?

Pavel Alekseevici întări cu argumente, se lansă în explicaţii – o ţinea una şi bună, doar era calul lui de bătaie.

Vasilisa tăcea nelămurită, ţinându-şi strânse buzele. Nu-şi bău ceaiul, dădu de o parte ceaşca, dar nu se retrase în camera ei. Şedea mută, nu-şi ridica ochii.

— Groaznic, groaznic, zise Elena cu capul sprijinit pe mâini.

— Ce-i aşa groaznic? se enervă Pavel Alekseevici.

— Totul e groaznic. Şi că Lizaveta asta a murit. Şi tot ce spui tu. Nu, n-o să fiu de acord niciodată cu aşa ceva. Asta înseamnă să accepţi pruncuciderea. E o crimă, mai rău decât uciderea unui om în toată firea. Micuţ, fără apărare... Cum să legalizezi aşa ceva?

— Da, bineînţeles, tolstoism vulgar, vegetarianism şi abstinenţă...

Elenei îi sări ţandăra:

— Ce are a face vegetarianismul cu tolstoismul? Nu asta a avut în vedere Tolstoi. În camera Taniei sunt trei făpturi care dorm. Dacă avortul ar fi fost autorizat, ele ar fi fost ucise. Liza nu prea avea nevoie de ele.

— Unde ţi-e mintea, Elena? Să zicem că ele n-ar mai fi venit pe lume şi n-ar mai fi fost acum trei orfani nenorociţi, condamnaţi la sărăcie, foame şi închisoare.

Se lăsă cu ceartă pentru prima oară în cei zece ani de când erau împreună.

— Ce spui, Paşa? întrebă îngrozită Elena. Cum poţi să spui aşa ceva? Oi fi eu slabă de minte, dar nu despre minte e vorba aici. Ele îşi ucid copiii. Cum poate fi acceptată treaba asta?

— Da’ de ce să nu fie acceptată? Şi ele se omoară! Cu ei ce faci? zise el arătând cu degetul spre camera unde

dormeau copiii plăpânzi, vrednici de milă, de care mama lor nu reuşise să scape la momentul oportun. Cu ei ce vrei să faci?

— Nu ştiu. Atâta ştiu, că nu trebuie omorâţi.

Pentru prima dată nu era de acord cu spusele soţului, iar el în persoană o irita, o făcea să i se împotrivească.

— Gândeşte-te la femei! ridică tonul Pavel Alekseevici.

— De ce să mă gândesc la ele? Sunt nişte criminale, îşi ucid copiii, zise Elena cu buzele strânse.

Faţa lui Pavel Alekseevici arăta împietrită, şi Elena înţelese, în sfârşit, de ce subalternilor le era frică de el. Nu-i văzuse niciodată expresia feţei în astfel de momente.

— N-ai dreptul să vorbeşti. N-ai organul ăsta. Odată ce nu poţi să rămâi însărcinată, nu poţi să te pronunţi, zise el încruntat.

Toate momentele fericite trăite în familie, fără încrâncenări, fără cuvinte grele, sentimentul că erau făcuţi unul pentru altul, viaţa lor intimă, încrederea neţărmurită – totul se nărui într-o clipă. El păru să nu înţeleagă. Vasilisa îl privi ţintă cu singurul ei ochi bun.

Elena se ridică de la masă. Îi tremura mâna, scăpă ceaşca în chiuvetă. Era o ceaşcă veche, cu o crăpătură lungă de-a curmezişul. Se lovi de fundul chiuvetei şi se sparse. Elena ieşi din bucătărie fără să strângă cioburile. Vasilisa plecă abătută în cămăruţa ei.

Pavel Alekseevici făcu un pas să-şi urmeze nevasta, dar se opri în loc. Nu, las-o să sufere. Adună pisicile vagaboande, dar de nenorocita de Liza nu-i e milă! S-a găsit cine să judece... Las-o să se mai gândească...

Elena se gândi toată noaptea. Plângea, se gândea şi iar o apuca plânsul. Alături de ea, pe locul dintotdeauna al soţului, dormea Tania, era caldă. Pavel Alekseevici se dusese în cabinetul lui.

Şi Vasilisei Gavrilovna îi pieri somnul. Nu-şi frământa mintea, se ruga şi plângea. Pentru ea Pavel Alekseevici era un nelegiuit.

Pavel Alekseevici se trezi de câteva ori. Îl chinuiau visele urâte. Se sucea pe toate părţile făcând să-i alunece cearşaful de pe divanul tapisat cu piele.

Se lumină de ziuă foarte devreme. Vasilisa Gavrilovna ieşi din cămăruţa ei în clipa în care auzi că Pavel Alekseevici pune ceainicul. Îl anunţă că pleacă de la ei. Nu era prima oară. Se mai întâmplase să ceară socoteala fiind ofensată din cine ştie ce motiv. De obicei ţinea în ea toate nemulţumirile, la un moment dat dispărea câteva zile, dar se întorcea destul de repede.

Pavel Alekseevici, căruia nu-i trecuse supărarea din ajun, mormăi:

— Fă cum pofteşti.

Se simţea groaznic, îi era greaţă, deschise bufetul să caute ceva de băut. Nici urmă de sticlă. Nu voia s-o trimită pe Vasilisa după băutură, oricum era prea devreme. Îşi turnă ceai în pahar şi se duse în cabinetul lui. Elena zăbovea în dormitor. Vasilisa îşi strângea lucrurile. Copiii Lizavetei se foiau în dormitorul Taniei jucându-se cu jucăriile ei nemaipomenite şi aşteptau să mănânce de dimineaţă. Toma îi ruga să se certe în surdină.

Când Elena intră în bucătărie să pregătească terciul pentru ceata copiilor, Vasilisa Gavrilovna apăru lângă plită, îmbrăcată în bluză nouă şi cu basma nouă, şi-i zise cu un aer trist şi solemn:

— Plec de la voi, Elena.

— Cu mine ce faci?! oftă Elena. Cum de mă laşi?

Stăteau în picioare, se uitau una la alta, înalte amândouă, uscăţive, aspre. O femeie bătrână, arătând mult mai în vârstă decât era în realitate, cealaltă avea şi

ea o vârstă, patruzeci de ani nu erau de colo, dar arăta de douăzeci şi opt.

— Ştii şi tu, nu mai stau lângă el, mi-a ajuns, plec, i-o reteză bătrâna.

— Cu mine cum rămâne? şi întrebarea sună a implorare.

— E omul tău, zise încruntată Vasilisa.

— Omul meu s-a îmbuibat, de alţii nu i-a păsat, atâta zise Elena.

Nu-şi închipuia cum o să trăiască fără Vasilisa, mai ales în situaţia apărută pe neaşteptate, cu copiii orfani în casă. O înduplecă să-şi amâne plecarea măcar până când lucrurile vor fi în ordine cu copiii Polosuhinei.

— Bine, zise încruntată Vasilisa. Plec după ce-o îngropăm pe Lizaveta. Caută-ţi altă servitoare, Elena. Eu cu el nu mai stau.

Înmormântarea avu loc abia în a şasea zi, după ce autopsia confirmase ştiinţific ceea ce era, de fapt, clar ca bună ziua. Se strânseră rudele, aproape numai femei: mama, două surori, câteva bătrâne în grade diferite de rudenie, de la cumnate până la cumetre. Singurul bărbătuş, unul care se uita saşiu, îşi zicea cumnat, adică fratele soţului. Tania, însoţită de Toma, îşi aruncă o privire în garaj, rămase uimită de oamenii adunaţi acolo şi-i ceru Tomei să-i explice care cu care se înrudeşte şi cum.

Rubedeniile Lizei erau toate din Tver, dar din sate diferite, din partea mamei şi din partea tatălui. Tatăl bun al Tomei murise în război, şi fraţii ei mai mici nu erau ai lui, nu se ştie ai cui erau, numai că purtau degeaba numele celui mort, şi rudele lui n-o aveau la inimă pe Lizaveta.

Se poate spune chiar mai mult de atât, că se duşmăneau, că aveau ceva de împărţit între ele. Se certau cu voce tare, toţi deodată, plângeau şi se învinuiau reciproc de nişte pagube la păşunat şi furturi comise înainte de război, pomeneau de o măsură de greutate

misterioasă, de praşilă, de o pânză de fierăstrău... Parcă vorbeau în altă limbă. Taniei i se părea că sunt antrenaţi într-un joc de oameni mari – se făceau în glumă că aveau ceva de împărţit... Şi când colo, o făceau cât se poate de serios...

Elena avea de gând s-o ia pe Tania cu ea la slujba de înmormântare şi la cimitir, dar se opuse Pavel Alekseevici. Ea se gândea că Tania ar trebui să meargă de dragul Tomei, să-i stea alături într-un astfel de moment. Divergenţa dintre ei se adânci şi mai mult, alimentând cearta exprimată până atunci în cuvinte puţine, fără ca vreunul să ridice tonul. Acum însă Pavel Alekseevici insistă, tună şi fulgeră, ceru pe un ton poruncitor ca Tania să rămână acasă:

— E un copil impresionabil! De ce s-o bagi în treaba asta? Ăsta-i întunericul minţii! Înţeleg s-o iei pe Vasilisa! Ce să caute acolo Taniecika?

— De ce crezi că tu ai dreptul să judeci?

Şi femeia blajină, deloc răzbunătoare, îi dădu lovitura de graţie, fără să-şi dea seama cum de-i ieşise aşa ceva din gură:

— Doar nu eşti tatăl Taniei...

Era o răzbunare josnică, o lovitură sub centură. Lovitura îşi atinsese ţinta. Era cazul acela rar când amândoi dueliştii pierd. Nici unul nu rămâne în viaţă.

Tania n-a putut veni oricum la înmormântare. A făcut febră şi a rămas acasă, în pat.

A doua zi după înmormântare, sora mai mare a Lizavetei, Niura, plecă luându-i cu ea pe cei doi nepoţei. Se înţeleseseră ca Fenia, sora mai mică, s-o ia pe Toma, dar tot nu reuşea să termine ce avea de făcut, ceva legat de nişte cununi. Tania, aflând multe lucruri din cele povestite de Toma, îşi închipui pe dată hora ţărănească multicoloră şi fetele înalte făcând schimb de cununi împletite cu

albăstrele şi romaniţe, dar nu se lămuri ce fel de piedici puteau să apară în legătură cu cununile. La scurt timp apăru Fenia, voinică, oacheşă, semănând doar la urâţenie cu răposata Lizaveta, mărunţică şi blonzie.

Ea zăbovi mult timp în bucătărie cu Vasilisa şi Elena, o apucă plânsul, pe urmă râsul, nu se ştie de ce, bău două ceainice pline cu ceai. Se înţeleseră s-o lase pe Toma la ei, la oraş, şi s-o ia imediat ce rezolvă treaba cu cununile. Cât dură discuţia, Toma aşteptă pe coridor să vadă ce se hotărăşte în privinţa ei, stând aplecată în faţă din cauza paltonului greu şi a ghiozdanului ticsit cu lucrurile pentru şcoală.

Seara târziu, după ce se împrăştiară toţi, Toma intră pe furiş în cămăruţa Vasilisei Gavrilovna – cu servitoarea se simţea mai în largul ei decât cu ceilalţi membri ai familiei, inclusiv cu Tania. O trase de poale uitându-se fix la ochiul ei sănătos:

— Pot să spăl podelele, tuşă Vasia. Şi focul în sobă pot... Nu vreau să stau la Fenia, acolo-i plin de rude de-ale ei...

Vasilisa îi lipi capul de şoldul ei:

— Măi, prostuţo. N-avem sobă. Podelele nu le spălăm noi, vine parchetarul de ni le curăţă. N-ai grijă, în casă e treabă pentru toţi...

Din cauza alergăturii cu înmormântarea, Elenei îi ieşi din minte ce-i spusese Vasilisa despre plecarea ei. Cam tot atunci certurile dintre soţi se aplanară, păreau cumva înăbuşite. Îşi vorbeau numai dacă era nevoie de ceva pentru gospodărie. Când copiii Polosuhinei apăruseră în casa lor, până să izbucnească cearta cea mare, Elena îi aranjase soţului aşternutul să doarmă pe divanul din cabinetul lui şi o luase pe Tania la ea în dormitor – nu era semnul neînţelegerii dintre ei, ci o necesitate dată de împrejurări. Nu avea unde să culce trei copii... Aşa o duseseră până în ziua înmormântării Lizavetei.

De n-ar fi fost necesitatea dată de împrejurări, cine ştie, poate că Pavel Alekseevici şi-ar fi găsit cuvintele şi gesturile care să înmoaie supărarea, Elena ar fi plâns un timp la pieptul lat şi păros, primind dovada dragostei lui, şi lucrurile ar fi intrat pe făgaşul obişnuit...

În prima dimineaţă după înmormântare, Elena o găsi pe Vasilisa Gavrilovna în bucătărie, legată la cap cu basmaua nouă de mătase dăruită de Crăciun şi încălţată cu pantofii noi. Stătea dreaptă pe scaun, cu geamantanul mic din carton şi bocceaua cu aşternutul şi perna alături.

Elena se aşeză lângă ea şi izbucni în plâns. Vasilisa îşi plecă ochiul bun, îşi strânse buzele şi îşi duse mâinile la piept ca pentru împărtăşanie. Nu scoase o vorbă.

— Unde pleci, Vasenka? o întrebă Elena.

Nu se aşteptase la atâta fermitate din partea ei.

— Mă duc de unde am venit, răspunse pe un ton aspru Vasilisa. Te las cu bine, Elena.

Vasilisa o privi direct în faţă, un ochi cu albeaţă, celălalt albastru. Neplăcută privire.

„Oare nu ne iubeşte deloc?” se întrebă îngrozită Elena. Scoase din geantă toţi banii pe care-i avea şi-i dădu Vasilisei fără să scoată un cuvânt.

Vasilisa se înclină în semn de mulţumire, îşi luă catrafusele şi plecă...

Aşa, pur şi simplu. Ca şi cum nu trăise alături de Elena douăzeci de ani. Dispăru fără să-şi ia rămas-bun de la Tania, de la Pavel Alekseevici. Fără să se uite în urmă.

11

Vasilisa ştia precis de unde a venit şi unde se duce: din ţărână în ţărână. Cu o expresie folosită azi, ea avea conştiinţa celui trimis în misiune care trebuie să

îndeplinească sarcina încredinţată şi să se întoarcă la locul său de muncă permanent.

Condiţiile existenţei ei pământene se potriveau încă de la naştere cu ce zicea maică-sa despre fata nedorită, născută târziu: avem o fată nefericită, fără noroc.

Sora şi fratele, mai mari decât ea, care ajunseseră la vârsta bătrâneţii şi nu putrezeau în pământ, cum se întâmplase cu cei şase sau şapte copii de vârstă fragedă – mama nu le mai ştia numărul – îngropaţi în cimitirul din sat, se descotorosiseră de mult de părinţi plecând de acasă. Sora Dusia muncea ca servitoare la Moscova, fratele Serghei se căsătorise în gubernia vecină.

Primul ghinion l-a avut Vasilisa la vârsta de doi ani. Singurul cocoş din curtea părinţilor, urât şi mut, a sărit la ea şi i-a ciugulit ochiul. A ţipat fetiţa, dar n-a auzit-o nimeni. I-a apărut albeaţa şi, la şapte ani, pojghiţa albă i-a acoperit tot ochiul.

Părinţii au sărăcit din an în an, s-au îmbolnăvit, şi când Vasilisa a împlinit unsprezece ani, i-a murit tatăl. Rămasă văduvă, mama a dus-o greu un an de zile, apoi s-au mutat la băiatul cel mare, care avea gospodărie frumoasă lângă Kozelski. Le-au instalat într-o magazie, le tratau ca pe nişte guri în plus, nu le chemau la masă. Vasilisa muncea împreună cu mama la grădina de zarzavat, mâncau doar zarzavaturi, pâine le aducea Serghei de sărbători numai dacă avea chef, mai ales atunci când bea vin.

La patruzeci de verste de sat înflorise celebra Optina Pustîn, aflată deja în declin. La vremea aceea viaţa religioasă se transformase într-o marfă de consum foarte căutată, profitabilă mai ales pentru proprietarii hanurilor şi cârciumilor, nemaivorbind de hanurile mânăstirilor. Veneau acolo din toate colţurile Rusiei mii de oameni din toate păturile sociale. Un drum trecea şi prin satul unde locuia fratele Vasilisei. Cum nu era om întreprinzător, care

să profite de pe urma aşezării geografice, îl enervau pelerinii sărmani care ba îi cereau un loc de mas pentru noapte, ba îi cereau de pomană, ba şterpeleau ce le pica în cale. Mulţimea pelerinilor veniţi în valuri era alcătuită din oameni săraci şi mai puţin săraci, din călugări sau călugări pe jumătate, şi fratele Serghei nu-i putea suferi, zicea despre ei că sunt nişte lepădături, nişte pierde-vară. Nu fusese niciodată la locul atât de faimos, mergea la biserica din sat de trei ori pe an şi dintre toate rânduielile bisericii nu respecta cu sfinţenie decât una singură – nu muncea de sărbători.

Vasilisei îi era frică de fratele Serghei, nu vorbea cu ea niciodată, doar de la mama ştia că-n tinereţe fusese băiat frumos, cântăreţ şi dansator, dar se schimbase de când îl refuzase fata de care era îndrăgostit. Mamei îi era milă de el, în schimb lui nu-i era milă de nimeni: nici de nevasta urâcioasă, nici de copiii lui, şi cu atât mai puţin de chioara de Vasilisa. În iarnă mama a căpătat o răceală zdravănă şi a murit. Vasilisa a rămas singură în familia numeroasă, pentru care era o adevărată piatră de moară.

La puţin timp după moartea mamei, o vecină a luat-o pe Vasilisa la o sărbătoare ţinută la Optina Pustîn. A ajuns acolo frântă de oboseală, abia a rezistat până la sfârşitul slujbei lungi, n-a simţit nici bucurie, nici alinare. Dar pe drumul de întoarcere s-a întâmplat cu ea o minune greu de descris, fiindcă era la fel de neînsemnată ca şi Vasilisa. Cei care o însoţeau au hotărât să facă un popas pentru odihnă, şi ea s-a culcat pe pământ, la zece metri de drum, într-un aluniş des, şi a adormit. N-a dormit mult, au trezit-o nişte voci, o chemau să meargă mai departe. Cât a dormit, ziua întunecoasă, mohorâtă, s-a umplut de lumină, şi când a deschis ochii, a văzut cum s-au împrăştiat taman atunci norii, şi o rază de soare cât buşteanul de groasă şi grea a răzbit găurind norul şi a căzut în poiană chiar în faţa ei,

făcând un cerc luminos pe pământ... Asta era toată minunea. A ştiut atunci că cercul este Isus Cristos, că e viu şi că o iubeşte. Cu cât era mai convinsă că văzuse minunea cu amândoi ochii, cu atât mai pregnantă devenea imaginea asta, nesemănând cu nimic din ce văzuse până atunci în viaţa ei.

A plâns pe înfundate tot drumul, şi vecina miloasă, crezând că fata îşi făcuse o bătătură la picior, şi-a scos basmaua şi i-a zis să-şi înfăşoare cu ea talpa. Vasilisa n-a protestat, şi-a înfăşurat piciorul şi a mers şchiopătând, fiindcă o strângea opinca din cauza basmalei, provocându-i dureri.

A trecut cu chiu cu vai iarna în casa fratelui ei, şi-n primăvară el a trimis-o la Moscova, la sora Dusia. Dusia a încercat să-i aranjeze un loc unde să muncească. A convenit să fie luată ucenică într-un atelier de lenjerie, aflat pe strada Malaia Nikitskaia, condus de o femeie inimoasă, nemţoaică de origine, Lizelota Mihailovna Kloţke. Cum i-a văzut ochiul cu albeaţă, femeia şi-a dat seama că fata n-o să ajungă, cu un singur ochi, o muncitoare pricepută – avusese două muncitoare bune, cărora le slăbiseră ochii după douăzeci de ani de muncă. N-a refuzat-o de la început, i-a dat voie să rămână şi să se instruiască. Vasilisa avea doar paisprezece ani, dar mâinile îi erau aspre de la munca câmpului, cu bătături, acele micuţe şi firele subţiri de aţă îi scăpau printre degete. Au pus-o să calce lenjeria – nici acolo treaba n-a fost deloc simplă. Fetele celelalte manevrau îndemânatice micile fiare de călcat cu aburi, presând cutele care deveneau tari şi tăioase, aproape ca frunza de rogoz, mai să-ţi rănească degetele, dar la Vasilisa cutele rămâneau moi, călcate inegal, şi trebuia să le umezească iar, să le usuce... Văzând că ucenica nou intrată în meserie, cu toată sârguinţa ei, n-avea pic de înclinaţie pentru munca

manuală, stăpâna atelierului, bună la suflet, a pus-o să facă curăţenie în atelier.

Vasilisa nu avea cum să vadă murdăria, i-o arătau alţii, dar după ce distingea cu greu ce trebuia curăţat, freca până lua lustrul, până la distrugere... N-avea habar de lucruri simple, că trebuie umezită mătura, că duşumeaua trebuie stropită înainte s-o mături. De unde să ştie fata, când ea trăise într-o casă cu pământ pe jos. Când i-au arătat ce trebuia să facă, a stropit în aşa hal duşumeaua, încât a fost nevoită să adune apa cu cârpa. A reieşit că era la fel de neîndemânatică şi la curăţenie.

Lizelota Mihailovna nu putea s-o ţină în atelier fără să facă nimic, dar îi era milă s-o dea afară, aşa că s-a hotărât să ceară sfatul unei foste colege de gimnaziu, Evghenia Fiodorovna Neceaeva. A dus-o pe Vasilisa la ea, pe străduţa Triohprudnîi. Fata arăta atât de blândă şi neajutorată, încât cele două bătrâne au simţit nevoia s-o ajute.

Era destul de înaltă, avea picioare lungi şi talie subţire, braţe scurte şi palme mari şi bătătorite, mai mereu şi le ţinea cruciş pe piept. Avea faţa lungă, obrajii supţi, nasul subţire, lung şi el, privirea tristă şi severă, pielea arsă de soare, netedă, părea smălţuită... Într-un cuvânt, nu avea mutrişoară de ţărancă, ci un chip de icoană bizantină.

— Are o înfăţişare neobişnuită, îi zise Lizelota Evgheniei, în vreme ce-i dădeau să mănânce în bucătărie. Şi n-are deloc chip de rusoaică. Interesant chip. Păcat că şi-a pierdut ochiul, sărăcuţa... Ar trebui să vedem, Jenecika, ce muncă i s-ar potrivi. E fată harnică, dar nu i se potriveşte ce facem noi la atelier. Cred că nu-i bună nici de servitoare...

Bătrânele prietene şi-au băut cafeaua, apoi s-au înţeles să ceară ajutorul unei alte colege de clasă, Anecika Tatarinova, care după absolvirea gimnaziului îşi pierduse

logodnicul, plecase la mânăstire şi de câţiva ani era stareţă într-o mică mânăstire de maici din gubernia N.

Vasilisa a rămas în casa Evgheniei Fiodorovna şi, o săptămână mai târziu, s-a ivit ocazia – o familie pe care Evghenia o cunoştea pleca s-o viziteze pe stareţă. I-au propus s-o ia şi pe Vasilisa. Avea la ea scrisoarea către stareţa Anatolia, fosta Anecika, scrisă de prietenele ei din gimnaziu. O rugau să arate bunăvoinţă faţă de soarta sărmanei orfane. Era a treia oară când se rostea formula „să arate bunăvoinţă”, şi, curios lucru, fiecare solicitant avea succes...

Au călătorit cu trenul, Vasilisei i-au cumpărat bilet scump în vagonul cu compartimente, s-au aşezat pe băncile îmbrăcate în catifea, şi jumătate din drum ea n-a făcut decât s-o pipăie şi să-şi desfete degetele cu moliciunea neobişnuită a materialului. Le-au adus ceai, i-au dat şi ei să bea, dar a apucat neîndemânatică paharul, care s-a învârtit în suport. Ceaiul fierbinte i-a opărit piciorul, dar durerea pricinuită de arsură era o nimica toată faţă de groaza care a cuprins-o când a văzut paharul spărgându-se. Însoţitorii cumsecade încercau s-o liniştească, dar ea stătea încremenită de parcă nenorocise o fiinţă vie.

Au ajuns spre seară în oraşul vechi din gubernia N., acoperit cu zăpadă ca-n basme, au înnoptat la hotelul din gară, şi din nou sărmana Vasilisa a înlemnit la vederea splendorii neobişnuite. I-au aranjat să doarmă împreună cu o fată nici simplă, nici de la curte boierească, şi când a văzut aşternutul alb ca laptele, i s-a făcut frică să nu murdărească perna... Luxul n-o bucura pe Vasilisa, o speria.

A doua zi de dimineaţă devreme şi-au strâns lucrurile şi au plecat cu două sănii de ţară. Şi săniile, şi caii erau gătiţi ca la paradă, nu semănau cu ce avea fratele Serghei la el

în sat. Călătoria cu sania era mai plăcută, şi-ţi venea mai uşor să te deprinzi cu ea decât cu trenul. Mânăstirea se afla la douăzeci de verste. Vremea de iarnă era minunată, cea mai frumoasă dintre toate iernile – puţin ger şi soare de primăvară, îţi orbea ochii şi-ţi gâdila nasul... Era ajunul sărbătorii.

Caii alergau voioşi pe zăpada bătătorită, părea să-i bucure şi pe ei soarele. Arsura de la genunchi durea tare, dar Vasilisa era atât de emoţionată, de parcă durerea exista separat de ea.

Mânăstirea apăru deodată la o cotitură a drumului, cocoţată pe o colină, cum stă coliva pe tavă, toată îmbrăcată în albul strălucitor al zăpezii, albă ea însăşi, cu cupolele albastre, lăsând să se vadă clopotniţa decupată iscusit pe cerul de un albastru intens... Văzând frumuseţea atât de neaşteptată, Vasilisa ieşi din starea de încremenire cât ai bate din palme şi izbucni în plâns. Îi curgeau lacrimile din amândoi ochii, cel stâng nu vedea, dar putea să plângă.

Săniile se opriră în faţa porţilor închise. O măicuţă alergă să le deschidă, îşi agita mâinile, le zâmbea: erau aşteptaţi.

— Intraţi, intraţi, totul e pregătit... De aseară vă aşteaptă maica.

Pe alţii maica stareţă îi primea în micul hotel al mânăstirii, dar pe cei apropiaţi, familia cu care venise Vasilisa şi rudele, îi găzduia în mica sa căsuţă de lângă biserică.

Îndată ce sări din sanie, fetiţa de şapte ani ceru să mănânce jeleu de fructe. Măicuţa care le deschisese poarta o mângâie pe gluga îmblănită:

— Hai, fetiţo, la trapeză, maica stareţă a cerut să vă aşteptăm acolo cu jeleu de fructe şi pâine.

În clipa aceea apăru în pridvor o femeie mică, uscăţivă, îmbrăcată în haină lungă şi largă de postav. Amuţiră toţi, chiar şi fetiţa neastâmpărată şi alintată. Vasilisa îşi dădu seama că era chiar stareţa...

Cei din familia abia sosită, aliniaţi unul în spatele celuilalt, porniră pe aleea îngustă, bine curăţată, ca să ajungă la pridvor.

Vasilisa era ultima din şir. Stareţa, în vreme ce le dădea bineţe rudelor ei îndepărtate, simţi aproape fizic spaima şi emoţia fetei chioare, îmbrăcată în haine sărăcăcioase, cu braţele scurte, încrucişate pe piept, şi palmele roşii, bătătorite.

„Au adus-o cu ei pe servitoarea nouă”, îşi zise stareţa şi-i făcu semn să vină mai aproape. De frică, Vasilisei i se închise ochiul bun, celuilalt i se vedea albeaţa, neputând să vadă şi să clipească. Stareţa îşi scoase mănuşile negre cu un singur deget şi i le întinse fetei. Vasilisa alunecă pe zăpadă şi nu reuşi să le ia. Fetiţa de şapte ani stătea lângă ea şi râdea cu gura ascunsă în gulerul de blană...

Stareţa primi cu bucurie s-o ocrotească sub aripa ei pe Vasilisa, înainte să citească scrisoarea de recomandare.

Vasilisa îşi începu viaţa la mânăstire la vârsta de paisprezece ani – munci doi ani până să ajungă novice. Era învăţată oricum cu munca la bucătărie, la grajd, la câmp. Au încercat s-o pună să cânte în strană, dar nu avea voce, nu era bună nici să ţească cu fir de aur, nu avea talentul ăsta special, hărăzit femeilor. Se considera, ca şi înainte, o fiinţă neînsemnată, care făcea umbră pământului degeaba, nemeritând nici mâncarea pe care o consuma. Tocmai smerenia ei o impresionă pe stareţă, care încercă să şi-o apropie în al treilea an de şedere a fetei la mânăstire. În ochii celorlalte locatare Vasilisa nu valora nici cât o ceapă degerată.

Stareţa se apucă s-o înveţe să citească, mai întâi în rusă, pe urmă în slavona bisericească. Învăţa cu mare trudă Vasilisa. Maica Anatolia, ştiind din proprie experienţă ce însemna să-şi piardă răbdarea, să se deprindă cu umilinţa, făcea exerciţii de toleranţă, instruind-o pe fata bună ca pâinea coaptă, dar incapabilă să înveţe carte. Imediat după slujba de dimineaţă, Vasilisa petrecea un ceas în camera stareţei. Punea caietul albastru la marginea mesei şi se uita speriată, dar plină de devoţiune la maica Anatolia. Stareţa, având înclinaţii intelectuale, considerate de ea însăşi a fi nişte jocuri păcătoase, stăpânind de tânără mai multe limbi străine, se minuna cât de bizare sunt însuşirile omeneşti. Vasilisa era fără îndoială o culme a nereceptivităţii la învăţătură, ca să nu-i spunem – prostie. Stareţa nu-şi imaginase vreodată că un om poate repeta la nesfârşit una şi aceeaşi greşeală până să înveţe să scrie şi să pronunţe corect cuvintele.

— Ce înseamnă *dnes*, Vasilisa? o întreba maica Anatolia la începutul fiecărei lecţii.

Vasilisa îşi îndrepta ochiul sănătos în tavan şi, nesigură, dădea acelaşi răspuns pentru a cincizecea oară:

— Ziua?

Stareţa clătina din cap.

— Seara? întreba buimacă eleva şi se înroşea toată.

— *Dnes* înseamnă acum, în clipa de faţă, imediat, ca de exemplu aici... Fecioara naşte acum pe Domnul..., repeta învăţătoarea a nu ştiu câta oară, potolindu-şi enervarea cu o rugăciune scurtă.

Vasilisa dădea bucuroasă din cap în semn de aprobare şi, a doua zi, căuta iar pe tavanul jos răspunsul pentru cuvântul *dnes*.

Stareţa urmărea lentoarea şi greutatea cu care judeca eleva sa şi i se părea uneori că are de-a face cu o imperfecţiune a minţii. Trăia de aproape douăzeci de ani la

mânăstire şi aflase că imperfecţiunea, de orice natură ar fi ea, intelectuală, fizică, morală, e un fenomen larg răspândit, o boală a omenirii, şi că tocmai omul sănătos face mai degrabă excepţie de la regula generală.

Descoperea la noua sa pupilă, pe lângă imperfecţiunea minţii, o ignoranţă ireductibilă, o înclinaţie pentru superstiţiile cele mai năstruşnice, şi era din ce în ce mai lămurită că în îndărătnicia ei obtuză prindea contur un soi anume de perseverenţă – aşa cum planta îşi îndreaptă rădăcina în jos şi frunzele în sus, şi n-o poţi schimba cu una, cu două. Dar toate aceste însuşiri supărătoare erau dominate de o virtute rară, de nevoia stăruitoare de a face binele. Sufletul ei de fată necoaptă la minte era un izvor nesecat de recunoştinţă, avea Vasilisa o capacitate uluitoare de a ţine minte binele făcut şi de a uita purtările rele ale altora. Şi, culmea, tocmai purtările rele şi jignirile de tot felul la adresa ei erau socotite de Vasilisa ca fiind pe deplin meritate.

Viaţa la mânăstire ascundea – o ştia prea bine stareţa – posibilităţi nenumărate de a păcătui, de a oprima, de a constrânge prin violenţă, fapte despre care lumea laică nu avea habar, împovărată cum era de grija pâinii cea de toate zilele. Între zidurile mânăstirii relaţiile între oameni capătă o importanţă mult mai mare şi se manifestă în forme mult mai acute. Simpatiile şi antipatiile, gelozia, invidia şi ura fierb înăbuşit, strânse în menghina regulilor rigide.

La fel de bine ştia stareţa că Vasilisa era luată în râs, jignită, tiranizată, dar nu auzise să se fi plâns vreodată proasta, ci, dimpotrivă, vedea numai recunoştinţă neţărmurită din partea fetei. Cu toată experienţa de a citi în sufletul ei simplu, maica Anatolia se întreba uimită ce fel de minune mai era şi chioara de Vasilisa, lipsită de frumuseţe ori talente, dar cu harul atât de rar al

recunoştinţei. „Suflet plin de smerenie” – trase concluzia stareţa şi o luă să-i fie de ajutor în chilia ei...

Dormea acum Vasilisa în tinda casei maicii Anatolia, chiar lângă uşa camerei ei, pe o laviţă îngustă. La început se scula nopţile la fiecare zece minute, aşa cum mama care-şi alăptează pruncul se trezeşte speriată de plânsul lui. Se ridica de pe laviţă, se repezea la uşa închisă a stareţei răsturnând găleata pentru lături apărută în cale sau dărâmând mormanul de lemne – în soba de teracotă se aprindea focul din tindă... Adesea o trezea pe stareţă, care-şi stricase din tinereţe somnul şi dormea iepureşte. O tot îndemna maica Anatolia: îndată ce te trezeşti cu spaima unui gând, trebuie înainte de toate să zici de trei ori „Sfântă Fecioară” şi abia apoi să sari din aşternut. Dar Vasilisa se dezmeticea din somnul sănătos de ţărancă abia când ajungea la uşa stareţei şi, cum era speriată de zgomotul pe care-l făcea, îşi amintea în ultimul moment de sfatul ei...

Aşa grea de cap şi neîndemânatică cum era, Vasilisa învăţase să şteargă praful cu penele pestriţe adunate de la păsările din curte, să spele geamurile până străluceau ca diamantul, şi chiar să fiarbă ceaiul „pe gustul boierilor”.

În al patrulea an al şederii Vasilisei în preajma stareţei, muri bătrânul părinte duhovnic care trăise mulţi ani la mânăstire, şi apăru unul nou, ieromonahul Varsonofi. Ca vârstă era tânăr, abia împlinise treizeci de ani, dar arăta bătrân: pleoapele i se încreţeau deasupra ochilor negri, bizantini, avea pielea de broască ţestoasă, buze uscate... Avea învăţătură solidă, se făcuse monah de tânăr – din asemenea oameni ieşeau ierarhii bisericilor.

Părintele Varsonofi preda la liceul teologic din gubernie istoria religiei şi liturgica, la mânăstire venea din când în când, uneori lipsea o săptămână-două, dacă semestrul era unul dificil. Stareţa îl trata cu solicitudine, ba chiar cu

respect, şi el, de obicei rezervat şi scump la vorbă, bea adesea un ceai cu ea şi îşi dădea drumul la gură. Deşi se deosebeau mult în privinţa originii şi a educaţiei, maica Anatolia, aristocrată cultivată, se împrieteni cu părintele Varsonofi, fiul unui muncitor feroviar şi al unei ţărănci. Îl aprecia mult: nu prea întâlneai în mediul monahal oameni care să fie interesaţi de viaţa din spatele porţilor ferecate ale mânăstirii.

Maica Anatolia îşi păstrase unele obiceiuri ale mirenilor – citea cărţi laice şi chiar o revistă literară trimisă de prietenele ei, trecea drept radicală în mediul bisericesc – o entuziasma Filaret Moskovski, era adepta traducerii Bibliei în limba rusă, adică, după părerea unora din capii Bisericii, nu prea puteai pune nădejdea în ea că ar fi dispusă să accepte luteranismul... În schimb, tânărul monah avea la vremea aceea cu totul alte vederi – nu accepta luteranismul sub nici o formă, era neînduplecat faţă de catolici, citea obligatoriu noile idei teologice şi-l menţiona cu deosebire, dezaprobându-l, pe Vladimir Soloviov, căruia îi era adversar.

Vasilisa, servindu-i la masă, era martora nelipsită de la discuţiile lor: după ce strângea ceştile de ceai, se aşeza pe laviţă lângă uşă şi se topea de emoţie ascultându-i: nu pricepea de ce o adusese Dumnezeu în locul ăsta de invidiat, cu atâta hrană spirituală... Îi rămăsese întipărit bine în minte cum muncise de mică vătămându-şi sănătatea, rupându-şi mâinile şi frângându-şi spinarea, ţinându-se de burta care o durea mereu, cât suferise de foame şi, mai ales, de frigul care n-o slăbise ani întregi, cu pauza din iulie-august care trecea fulgerător...

În ultima vară dinaintea războiului, părintele Varsonofi le părăsi trei luni de zile – pleca în pelerinaj la Pământul Sfânt. În timp ce se afla în Palestina, primi vestea că începuse războiul şi se întoarse în ţară cu ultimul vapor.

Rămăsese profund impresionat de locurile sfinte, mai ales de lacul Kinneret pe care-l înconjurase, înălţând rugăciuni în fiecare loc sfânt, mai ales la cele păstrătoare ale numelui geografic din vechime...

Vasilisa stătea încremenită de emoţie lângă uşă şi vedea cu ochii săi ce văzuse, la rândul lui, părintele Varsonofi: Marea Galileii, ruinele sinagogii de la Capernaum, unde fusese însuşi Domnul, iar imaginile îndepărtate şi informaţiile din cărţi căpătau chip şi miros. Între altele, mirosul care venea de la monah era acelaşi, miros de corp nespălat amestecat cu miros de tămâie, impregnat în straiele sale, miros jilav şi de pastile pe care le mesteca tot timpul, ca să-i treacă durerea de dinţi chinuitoare. Ea scoase, fără să fie văzută, un fir putred din pelerina lui lungă, purtată în călătorie, răzui pământul de pe talpa galoşilor şi, învelindu-le într-o hârtiuţă argintie, le puse la păstrare ca pe nişte lucruri sfinte. Începu chiar să se preţuiască pe sine, ca pe o fiinţă ce văzuse prin ochii celui care văzuse Pământul Sfânt...

Tot stând vrăjită la uşa stareţei, Vasilisa află în următorii doi ani multe lucruri despre mersul istoriei ruse – despre operaţiunile militare nereuşite, despre abdicarea ţarului... Tot acolo, stând pe laviţă, află despre pregătirea Soborului şi posibila alegere a patriarhului, despre revoluţie...

În vara anului 1917, părintele Varsonofi fu chemat la Moscova. N-o uită pe stareţă, îi trimitea scrisori din când în când. La începutul lui 1918, îi trimise o scrisoare lungă, în care o anunţa despre evenimentele petrecute în toamnă la Moscova şi Petersburg, că fusese ales patriarhul, că oficiase slujba religioasă împreună cu patriarhul ales, Tihon, la biserica Nikolo-Vorobiovski. Amintea în treacăt că fusese hirotonisit episcop. Stareţa îi împărtăşi vestea Vasilisei.

— Apostolul e mai mare decât episcopul? întrebă Vasilisa înspăimântată de obrăznicia ei.

— Apostolul e mai mare decât episcopul, fetiţo, răspunse maica Anatolia plictisită, nevenindu-i să creadă pentru a nu ştiu câta oară ce întrebări copilăreşti punea Vasilisa.

După câteva luni, stareţa primi de la episcopul proaspăt hirotonisit un pachet mare, în care se aflau, pe lângă scrisoare, documente tipărite pe hârtie proastă, cu o ortografie oribilă, despre transformările revoluţionare. Stareţa nu se pricepu să descifreze limbajul sovietic inept, plin de dezacorduri, deşi urmări cu atenţie rândurile prin ochelarii mici, legaţi cu şnur negru. În scrisoarea scrisă cu litere mari, caligrafice, citi printre altele: „Încep persecuţii crunte. Urmează să fim martorii lor. Bucuraţi-vă!”

În dimineaţa următoare plecă la oraş să ceară lămuriri arhiepiscopului. De la el află ultimele noutăţi – despre legătura statului cu Biserica, despre tulburările din Petrograd, despre uciderea părintelui Piotr Skipetrov şi a mitropolitului Vladimir[3]...

— Închid toate mânăstirile, îi şopti arhiereul, binecuvântând-o pe stareţă în prag.

Maica Anatolia se îngrozi, nu crezu chiar tot ce spunea vlădica, dar când se întoarse la mânăstire, se apucă să restrângă gospodăria, să se pregătească şi să aştepte schimbările încă incerte, deloc îmbucurătoare. Nu avea cum să prevadă dimensiunea nenorocirilor viitoare. Ceva reuşi totuşi să facă: împărţi judicios şi în mare taină ţăranilor toate proviziile, întocmai cum zice la Evanghelie, oprind numai strictul necesar; porunci să se sape o tainiţă

---

[3] Piotr Skipetrov (1863–1918), primul preot ucis de guvernul bolşevic, sanctificat de Biserica Rusă în 2001. Vladimir (1848–1918), la vremea Revoluţiei Ruse mitropolit al Kievului şi al Galiţiei, şi el ucis de bolşevici, a fost sanctificat în 1998.

în altar, sub pristol, astupă gaura cu un cufăr îmbrăcat în fier, în care se aflau obiectele sfinte, trimise arhiva valoroasă a mânăstirii la biblioteca eparhiei. Se obişnuise cu ideea închiderii mânăstirii, dar nu putea concepe că va fi închisă şi biserica străveche...

Ţinu o adunare cu călugăriţele şi novicele şi le îndemnă să se gândească dacă n-ar trebui să părăsească mânăstirea, având în vedere persecuţiile ce ameninţau să vină. Patru novice se întoarseră la casa părinţilor. Călugăriţele hotărâră toate să rămână la mânăstire. Stareţa le spuse că vremurile s-au schimbat, că multe aveau să sufere pentru păcatele lor şi ale apropiaţilor lor, că majoritatea vor pleca în lumea laică, şi că, trăind printre mireni, trebuie să se poarte între ele ca surorile şi să rămână logodnicele lui Cristos.

Altceva nu apucă să facă maica Anatolia. O ridicară cu câteva zile înainte să fie închisă mânăstirea. O duseră la închisoarea din oraş. Vasilisa stărui să meargă cu ea, şi autorităţile, omenoase, îşi dădură consimţământul. Stareţa se aştepta la ce-i mai rău, dar îi comunicară că o deportează în gubernia Vologda. O săptămână mai târziu, Vasilisa avu ideea deşteaptă, lucru neobişnuit la ea, să se ducă la mânăstire şi să adune resturile din gospodăria stareţei: două ceşti şi spirtiera pentru pregătit cafeaua, ceva lenjerie de pat peticită şi răspeticită, o faţă de pernă cu iniţialele cusute la atelierul Lizelotei Mihailovna Kloţke. Cu ele plecară în surghiun.

Oricât ar fi de curios, călătoria fu mai degrabă plăcută, într-un vagon frumos, în compania a patru slujitori ai bisericii – doi popi de ţară vinovaţi, nu se ştie de ce, faţă de puterea sovietică, bibliotecarul eparhiei şi arhiereul, acela care o anunţase pe stareţă despre închiderea iminentă a mânăstirii. Îi însoţea un singur soldat din Armata Roşie, un flăcău de la ţară, încă nepătruns de

spiritul revoluţionar. Se purta cu delincvenţii deportaţi cu un respect nemaivăzut, cuvenit demnităţii lor.

Cei trei ani de pedeapsă pentru Vasilisa şi stareţă se transformară în unsprezece. Unsprezece ani crunţi, chinuitori, eroici pentru bătrâna stareţă şi fericiţi pentru Vasilisa. Învăţată cu condiţiile de la ţară, ea deveni îngerul păzitor, ocrotitoarea şi sprijinul maicii Anatolia, neobişnuită cu asemenea viaţă. De trei ori le schimbară locul de surghiun, trimiţându-le de fiecare dată tot mai sus în nord, până ajunseră la Kargopol, un sătuc liniştit, cu case din lemn, unde stareţa muri la şaptezeci şi opt de ani.

Cu câteva zile înainte să moară, maica Anatolia îi ură drum bun Vasilisei, îi ceru să nu rămână acolo după înmormântare, ci să plece la Moscova, pe străduţa Triohprudnîi, la Evghenia Fiodorovna Neceaeva. O binecuvântă şi-i dădu poruncă să nu se teamă de nimic. Vasilisa făcu totul întocmai cum îi zisese mentora ei: o înmormântă, aşteptă patruzeci de zile şi plecă. Avea la ea o pungă de catifea roşie cu doi galbeni de pe vremea ţarului, moşteniţi de la stareţă, şi hârtiuţa argintie cu lucrurile sfinte din Palestina.

Ajunse pe strada Triohprudnîi la sfârşitul lui decembrie. O primi chiar Evghenia Fiodorovna. În casa locuită în comun mai rămăseseră locatari care îşi aminteau de bătrânul Neceaev, constructorul clădirii. Unul dintre aceştia, pentru doi galbeni, o înscrise pe Vasilisa în cartea de imobil. Punguţa roşie cu lucrurile sfinte din Palestina îi rămase ei ca amintire. De atunci Vasilisa avea să trăiască în familia Evgheniei Fiodorovna, cu Elena, apoi apăru şi Anton Ivanovici. Muncea de dimineaţa până seara cum îi era obiceiul, neîngăduindu-şi nici o fărâmă de gând, de timp şi chiar de odihnă – o sluji mai întâi pe Evghenia Fiodorovna, apoi pe Elena, pe Tania şi pe toţi cei pe care îi socotea binefăcătorii ei.

Avea o singură ciudăţenie: de două ori pe an, o dată primăvara, de obicei după Paşte, lăsa totul şi dispărea o săptămână, ba chiar zece zile, nu anunţa din timp pe nimeni, nu dădea nici un fel de explicaţii...

— Vasilisei noastre i s-a făcut dor de libertate, râdea de ea Pavel Alekseevici.

Era, într-adevăr, singurul lux pe care şi-l permitea Vasilisa – să plece la Kargopol când i-o cerea inima, la oraşul construit din lemn, la mormântul Anei Tatarinova, călugăriţa Anatolia, să cureţe ce era de curăţat, să vopsească şi să vorbească cu ea, singura ei rudă adevărată. Ceilalţi erau rubedenii de-a şaptea spiţă...

12

Orele la şcoală se sfârşiră odată cu arşiţa venită prea devreme. Urmară ploile reci. Începură pregătirile de plecare la casa de vacanţă. Vasilisa îi părăsise neţinând seama de încercările Elenei de a o îndupleca să rămână. Elena era descumpănită. Viaţa fără Vasilisa ieşise din matca ei, nemaivorbind despre mutatul la casa de vacanţă – de obicei Vasilisa îl organiza din vreme, fără zarvă mare. Elena habar nu avea ce să ia şi cât să ia, cât gaz, ce cantitate de macaroane, zahăr şi sare, în ce să le pună şi cum să le împacheteze...

Toma se străduia din răsputeri să le fie de ajutor, să-i servească, mai ales pe Tania. O socotise şi înainte o fiinţă superioară, dar acum, de când trăiau împreună zi de zi, simţea că-i câştigase bunăvoinţa şi era gata să-i cadă în genunchi.

Pavel Alekseevici se mută cu toată familia la casa de vacanţă, dar în vara aceea aproape că nu dădu pe acolo, venea doar sâmbăta. La început nu acordase prea mare importanţă conflictului lor cu iz educativ – adică las’ că te-

nvăţ eu minte –, dar conflictul se amplifică până în pragul rupturii totale. Vorbele lui despre imperfecţiunea Elenei ca femeie stăteau ca un ghimpe în inima ei. Obstacolul părea de neînlăturat – Elena dormea acum pe micul divan aflat pe terasa închisă. Când venea acasă sâmbăta, Pavel Alekseevici dormea în cabinetul de sus, dormitorul rămânând gol. Se simţea şi el jignit peste măsură. Cu vorbele ei, Elena părea că-i luase dreptul de a fi tată.

Sufereau amândoi, aveau nevoie de explicaţii, dar nu-şi găseau vreo vină – fiecare simţea că are dreptate şi că a fost ofensat pe nedrept. Nu încercară să-şi explice purtarea, ba nici măcar să discute despre relaţiile lor intime, nu ştiau cum să facă, dar nici nu voiau. Înstrăinarea lor se accentua.

Duminica Pavel Alekseevici se trezea devreme, scula fetele şi le ducea la râu. Se bălăceau până la ora prânzului, le învăţa să înoate. Apoi se întorceau, mâncau, Toma se străduia să nu frece lingura de farfurie, să folosească furculiţa şi să nu se repeadă să apuce pâinea...

În ciuda relaţiilor reci dintre Elena şi Pavel Alekseevici, viaţa de familie înainta maşinal pe drumul bătătorit. Pavel Alekseevici aducea acasă banii neatinşi, Elena făcea socoteala cheltuielilor notate în liste, expedia mandatele şi coletele, dar, fără Vasilisa, ritualul sărbătoresc şi solemn părea să-şi fi pierdut sensul. Cele două evenimente petrecute în acelaşi timp – cearta în familie şi venirea Tomei în casa lor – se amestecaseră cumva, şi Elena începu să se uite cu duşmănie bine ascunsă la fetiţa cu înfăţişare de şoricel, abia ajungându-i Taniei la umăr...

Vasilisa se întoarse când vara era pe sfârşite – ca şi cum nimic nu se întâmplase. Elena o văzu pe drumul care ducea la terasă şi izbucni în plâns. Plânse şi Vasilisa. Era bine arsă de soare şi mult mai slabă decât înainte. Nu-i dădu nici un fel de explicaţii, dar nici Elena nu se apucă s-

o descoasă. Erau fericite. A doua zi veni o scrisoare de la mătuşa Tomei, îi ruga „s-o ţină pe nepoata ei măcar până la Crăciun”. Elena citi scrisoarea, şi Vasilisa dădu din cap în ritmul cu care rostea cuvintele. Apoi se lăsă tăcerea. Vasilisa îşi făcu o cafea – era singura ei slăbiciune, şi, prin locurile unde cutreierase, tânjise, se pare, după cafea... Îşi umplu o cană mare cu lichidul maroniu, subţire, şi începu prima discuţia care plutea în aer de ceva timp:

— Ce să zic, trebuie hotărât cumva cu Tomocika... Nu-i căţel, şi nici pisică. Fenia nu vrea s-o ia. Sau la casa de copii, sau oprită aici.

— Da, mă gândesc şi eu, spuse încruntată Elena.

N-o avea la inimă pe fetiţă, dar ştia bine că inima nu conta în cazul ăsta, copilul se ataşase de casă, nu avea unde să se ducă...

— Mă gândesc c-ar trebui oprită aici. Tare-i urâtă.

Aşa funcţiona logica greu de conceput a Vasilisei Gavrilovna...

— Ce spui, Vasia? zise uluită Elena. S-o luăm fiindcă-i urâtă?

— Cine o să aibă nevoie de ea, Elena? Şi urâtă, şi cu bube-n cap, învaţă ca vai de lume. Iar a noastră e sătulă, încălţată şi îmbrăcată. Tania o să se aleagă cu de toate. Dumnezeu vede... Nu-i treaba noastră.

— Înseamnă că trebuie înfiată, zise Elena nemaiavând încotro.

— Vorbeşte cu el.

De când se întorsese, Vasilisa nu-i spusese pe nume lui Pavel Alekseevici.

Oricât ar părea de ciudat, Pavel Alekseevici era pregătit, se gândise mai demult la o soluţie: să facă formele pentru tutelă.

„Bineînţeles, cum de nu m-am gândit şi eu”, se bucură Elena, care nu putea nicicum să se vadă în rolul de mamă

a fetiţei prea puţin simpatice. Se bucură şi Vasilisa Egorovna, fără să cerceteze subtilităţile juridice privind deosebirea dintre tutelă şi înfiere.

Şi Tania se bucură, fiindcă Toma ocupa în viaţa ei un loc aparte, ceva în genul căţelului vorbitor de care trebuie să te îngrijeşti. Nu punea o bucăţică în gură fără Toma, era pregătită mereu să-i dea ce-i mai bun, dar cu timpul se plictisi de prezenţa ei tăcută şi timidă şi începu să plece în vizită pe furiş la vecini... Toma nu se supăra, se ţinea scai de ea, se temea ca nu cumva să-i scape.

Înainte ca familia să plece de la casa de vacanţă, Pavel Alekseevici o anunţă chiar el pe Toma că o invită să rămână cu ei până va creşte mare şi îşi va termina şcoala.

— Bine, rămân, acceptă Toma propunerea cu demnitate.

În sufletul ei era însă profund dezamăgită, voia ca Pavel Alekseevici să-i fie tată bun, cum îi era Taniei.

Se întoarseră la Moscova aproape de septembrie. Toma era acum acceptată definitiv în casa lor, viaţa îşi urma cursul obişnuit. Numai fericirea Elenei Gheorghievna şi a lui Pavel Alekseevici se vestejea, se ducea de râpă. Încercările stângace ale lui Pavel Alekseevici de a reface legătura conjugală n-avură succes. Mai ales ultima când, fiind beat turtă, intră noaptea în dormitorul unde Lenocika îşi dormea somnul plin de vise unice în felul lor şi edificatoare, şi, fără să-i simtă protestul şi repulsia, o violă fără urmă de bucurie, şi, dezmeticindu-se abia de dimineaţă, se îngrozi de cele petrecute noaptea.

Încercă să-şi ceară iertare, ea dădu din cap fără să şi-l ridice şi-i zise pe un ton egal:

— N-avem ce discuta. Atâta te rog, să nu se mai întâmple niciodată.

El îi văzu şuviţa zglobie, scăpată mereu din coc, atârnându-i pe frunte înspre ureche, umerii obrajilor şi

vârful nasului, şi, mistuit de ruşine şi dorinţă, ar fi dat din el fără ezitare tot ce avea mai bun, ca să recapete bucuria simplă şi uşurinţa cu care până nu demult îşi punea degetul arătător în gropiţa moale de sub smocul de păr, şi-l ducea în jos, pe şira spinării îngustă, aşezată în jgheabul neted al coastelor, până ajungea aproape de crucea şalelor ieşită în afară – *Sacrum*, osul sacru... Apropo, de ce tocmai ăsta e sacru? Şi mai jos, depărtând *Musculus glutaeus maximus*, ocolind rozeta uşor încreţită, şi-l strecura în cuta ascunsă, *Perineum*, desfăcea *Labia majora*, cam atone, şi sfioasele *Labia minora*, oprindu-şi-l în *Vestibulum vaginae*, atingând mucoasa mătăsoasă, umedă, alunecoasă – doar cunoştea bine anatomia, morfologia, histologia părţii ăsteia din trupul femeii –, mângâia bobul alungit, *Corpus clitoridis*, şi pătrundea în locul fără piedici, inima bătându-i mai să-i sară din piept... apoi, trecea prin rariştea părului sub care simţea curbura, *Mons pubis*, peste cicatricea cusută cosmetic de două ori – habar n-avea că o făcuse pentru plăcerea lui –, o lua în sus către pâlnia micuţă a buricului, ca să ajungă între sânii ascuţiţi spre sfârcuri, trăgând fiecare în partea lui, şi să se oprească în scobitura de sub *Claviculae*, cuprinzând cu palma şi ţinând laolaltă acoladele...

Faţa i se crispă, scoase un geamăt – se dusese totul pe apa sâmbetei. Ieşi din dormitor fără să scoată o vorbă, intră în cabinet, scoase din spatele jaluzelei sticla neîncepută şi o destupă... Bău din ea. Şi zâmbi – asta era răzbunarea uterului bolnav, plin cu puroi, scos de el acum zece ani. Nemernicul.

Nu ştia cum de-i veniseră în minte cuvintele prosteşti, aruncate la mânie, la supărare... Cum de-i trecuse prin cap să-i spună că nu e femeie? Ea, care era culmea feminităţii, perfecţiunea întruchipată. Totul era pierdut. Pierdut. Mai bău jumătate de pahar, îşi dădu seama că acum n-o să

poată adormi. Scoase din sertarul de jos al biroului dosarul lui drag, pe care scria cu albastru PROIECT. Îl deschise. Citi prima pagină – numele lui Stalin figura de două ori. Îl trecură iar fiorii.

„Cum de m-am strecurat prin viaţă folosind tot felul de subterfugii ca să trăiesc fericit într-o mare eroare până la bătrâneţe, să mă cred om de treabă?”, îşi puse întrebarea dură Pavel Alekseevici. Scoase pagina din manuscris, o împături în patru şi o rupse de două ori. Bucăţelele rupte cu grijă le aruncă la coşul pentru hârtii. Citi manuscrisul până la capăt – numele conducătorului nu mai era menţionat. Căscă, scutură din cap, dar nu reuşi să scape de scrâşnetul respingător din suflet. Şi îşi dădu seama că nu avea altceva de făcut decât să doarmă.

Nu-şi mai deranjă soţia. Şi tot aşa nu mai încercă să întoarcă pe toate feţele starea jalnică a lucrurilor.

Episodul din ultima noapte, nepotrivit deloc cu imaginea pe care şi-o făcuse Elena despre soţul său, nu schimbă de fapt nimic: ofensa era atât de mare, încât nu avea putere să întreprindă ceva. Cuvintele spuse de el la mânie păreau să-i fi omorât orice dorinţă, păreau să-i fi otrăvit chiar sufletul din care se năştea nevoia de a fi atinsă cu blândeţe, de a fi mângâiată, nemaivorbind de nevoia de a face dragoste.

Supărarea nu-i era nici mai mare, nici mai mică, îi pătrunsese în adâncul sufletului, şi acum trăia cu ea, aşa cum trăiesc oamenii ani îndelungaţi cu aluniţa de pe faţă sau cu lipomul.

Chiar şi la înfăţişare Elena începuse să se schimbe: slăbise, se ascuţise. Mişcările rotunde, încete, molatice, uşoara înclinare a capului în timp ce şi-l întorcea, obiceiul de a se aşeza în fotoliu sau pe canapea ca pisica, mulându-şi corpul ca să se potrivească în orice loc mobilat,

acea plasticitate naturală, proprie numai ei, de care Pavel Alekseevici era mereu atras – totul dispăruse.

Hainele care i se potriveau atât de bine – gulerele rotunde, mânecile încreţite şi decolteurile nevinovate care-i scoteau în evidenţă talia puţin ofilită, dar înaltă – deveniseră demodate la vremea aceea, şi se apucă însufleţită să le modifice pentru cele două fete, reajustându-şi rochiile deschise la culoare, cu floricele, cu ghirlande şi bucheţele de flori, şi cumpărându-şi pentru ea un costum de vară şi unul de iarnă, căpătând în felul ăsta înfăţişarea unei profesoare de şcoală.

Când stătea duminica la masă împreună cu familia, Pavel Alekseevici, aşezat lângă soţie, simţea un miros anume – prin mirosul greu de prăjeală venit de la mâncarea simplă pregătită de Vasilisa îşi făcea loc unul nou, pătrunzător: de la Elena venea iz de văduvie în locul parfumului de flori de odinioară al trupului ei. Mirosea Elena a praf şi a untdelemn aproape ca Vasilisa, numai că la Vasilisa se adăuga mirosul de sudoare amestecat cu cel de haine vechi, slinoase... El îşi întorcea privirea de la soţie, se uita cu plăcere la Tania şi-i zâmbea – o minune de fată, e maică-sa întreagă, e Lenocika... Lenocika din trecut...

Perioada fericită a căsniciei lor luase sfârşit. Rămăsese acum doar o simplă legătură conjugală cum o au toţi, ba poate mai bună decât a multora. Mulţi o duc şi ei cumva, de la o zi la alta, de la un an la altul, neştiind ce-i bucuria, fericirea, ci numai rutina cotidiană.

Îşi dădeau seama amândoi că niciodată, dar niciodată, nu vor mai pluti purtaţi pe apa fericirii cum plutiseră în cei zece ani...

Privirea Elenei se împiedica mereu de Toma, fetiţa pirpirie cu deprinderi rele de mic rozător, blândă, supusă, vrednică de milă, vinovată indirect de distrugerea familiei,

care o întrista mai mult decât toate nenorocirile trăite de ea – moartea părinţilor, a bunicii, a soţului – şi atârna mai greu decât boala şi războiul. Era imposibil de trăit cu ea, dar la fel de imposibil era să se despartă de ea, s-o trimită la rude, s-o dea la casa de copii. Vasilisa mormăia încetişor, parcă vorbindu-i peretelui:

— Ai crezut că-i floare la ureche? Nu-i simplu... Fii bună, îndură acum... O-ho-ho... Asta nu te mântuie...

La ce păcate ale Elenei se gândea ea? Socoteala Vasilisei nu era una obişnuită şi nici simplă, dar dincolo de ea se afla un adevăr ciudat, poate prostesc, dar adevăr.

13
Primul caiet al Elenei

Viaţa mea e atât de neînsemnată, eu însămi sunt atât de neînsemnată, încât nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să notez unele lucruri, dacă n-aş sta din ce în ce mai prost cu memoria. Are nevoie să fie alimentată din afară: cu mirosuri, cu sunete, cu obiecte care să trezească amintirile, cu indicii şi trimiteri... Să existe măcar caietul ăsta în care să mă uit şi să-mi amintesc atunci când ea mă va lăsa de tot. Ce lucru ciudat, te maturizezi, ai mai multă minte, şi evenimentele din trecut capătă un alt sens, mai multă profunzime, mai mult rost în ordinea lui Dumnezeu, şi-ţi vine să sapi în propria viaţă, cum dezgroapă arheologul straturile adânci, ca să pricepi ce se întâmplă cu tine, cu viaţa ta. Încotro o ia, ce lasă să se înţeleagă din ea. Nu-mi dau seama, nu ştiu. Mintea mi-e ca o ceaşcă de porţelan toată crăpată, asta-i groaznic. Gândurile mi se amestecă, se pierd, le caut urma mult timp. Dau peste câteva resturi. Câteodată chipul unui om începe să existe separat de numele său. O rudă, o cunoştinţă ştiută de mulţi ani – o recunosc, dar numele mi-a sărit din minte şi

oricât m-aş zbate, nu mi-l amintesc. Şi invers – ţin minte numele, dar nu persoana care-l poartă.

Notez mereu – să nu uit asta, asta. Pierd listele, peste una am dat nu demult şi pur şi simplu m-am speriat, ce ortografie! Ba o literă lipsă, ba silabe despărţite prost.

În adâncul sufletului am o bănuială, că mă paşte o boală cumplită. Am scris-o cu mâna mea şi m-am convins acum definitiv. M-am cutremurat. Nimeni dintre rudele mele n-a avut aşa ceva. Doar sora mai mare a bunicii a dat în mintea copiilor la bătrâneţe. E groaznic, înseamnă că viaţa trăită până atunci n-a avut nici un rost. Dacă omul uită ce-a trăit, îşi uită părinţii, copiii, iubirea, bucuriile, oamenii pe care i-a pierdut, atunci de ce a trăit? Zilele trecute mi-am amintit de bunica Evghenia. Dar iată că nu mi-am amintit numele ei după tată. L-am uitat cu totul. Am fost tare amărâtă. A doua zi a ieşit singur la suprafaţă – Evghenia Fiodorovna.

Trebuie să-mi notez totul. Pentru mine. Şi poate pentru Taniecika. Acum e în perioada în care se îndepărtează de noi. E ocupată până peste cap cu învăţătura, vrea să ajungă biolog, e foarte apropiată de tatăl ei. S-au iubit întotdeauna. Numai că el n-o simte cum o simt eu. Când o doare capul sau burta, ştiu exact cum o doare... N-are nici o importanţă pentru mine că pe Taniecika pare să n-o intereseze viaţa mea, că e ataşată mai mult de taică-său. Sunt convinsă că va avea nevoie de mine. Are şi ea nevoie să ştie tot ce ştiu eu. Nu numai marile evenimente au importanţă. Oricât ar fi de ciudat, micile întâmplări capătă o mai mare însemnătate pe măsură ce te îndepărtezi de ele. Mai ales visele... Am avut întotdeauna vise atât de grăitoare, încât amintirile şi visele din copilărie mi se încurcă în minte şi nu mai sunt sigură care dintre imagini e cea rămasă din viaţa reală şi care mi s-a arătat în vis... Taniecika trebuie să afle nimicurile vieţii mele până ca ele

să dispară din capul ăsta uituc. De exemplu, cred că-mi amintesc bine cum am făcut primii paşi: sunt singură într-o cameră foarte mare, îmi sprijin spatele de un divan îmbrăcat în catifea verde. Mă gâdilă când o pipăi. În faţă, în diagonală, se află o sobă albă de teracotă, vreau s-o ating. E netedă, mă atrage ca un magnet. Îmi adun forţele. Mi-e foarte frică. Mă tem să păşesc nesprijinită de mâna cuiva, dar pot să alerg. Strâng din pleoape, mă desprind de divan şi alerg. Aproape că zbor. Îmi sprijin mâinile de cahle. Sunt neaşteptat de fierbinţi. Scot un ţipăt. O femeie uriaşă, mustăcioasă, cu faţa încruntată, apare nu ştiu de unde şi mă prinde de mâini... Unde s-a întâmplat asta? Mai degrabă la Moscova, în casa bunicii. Mama zicea că am început să merg devreme, până să împlinesc un an. Poate să aibă amintiri un copil la vârsta asta? Sau am visat? N-am pe cine să întreb...

Tatăl meu, Gheorghi Ivanovici, om deosebit, plin de fantezie, având talentul rar de a insufla ideile noi, filozof pe cont propriu, a fost din tinereţe un revoluţionar înfocat, se cunoştea chiar şi cu teroriştii, dar s-a îndreptat spre tolstoieni după evenimentele din 1905. De când devenise tolstoian, împărtăşea alte idealuri, munca pământului devenise religia sa. N-a mai locuit la oraş, organiza pe alte pământuri comune agricole tolstoiene, care aveau să decadă una după alta, în afară de ultima, aceea din satul Troparevo.

Tata era la tinereţe un bărbat foarte frumos. Avea nasul coroiat şi ochii negri, strălucitori, aici îşi spunea cuvântul adaosul de sânge grecesc sau caucazian. Mama, dimpotrivă, în fotografiile din tinereţe nu era aşa frumoasă – avea faţa plinuţă, ochii mici, nasul ca un cartof. Când s-a mai maturizat, iar eu am început să-mi dau seama de unele lucruri, arăta mult mai frumoasă. Slăbise mult, i se precizaseră trăsăturile feţei, avea o figură care ţi se

întipărea în minte. Tata avea fire pătimaşă, discuta aprins, se supăra când era contrazis, îi sărea ţandăra, dar avea suflet bun. Mai bine spus, era complet dezinteresat. Era un adevărat om al viitorului, din câte îmi dau seama. Prin natura lui, avea ceva în comun cu P[avel] A[lekseevici]. Nu se gândea la binele lui şi chiar nu ştia, pare-se, ce înseamnă asta. Era gata să-şi dea şi haina de pe el. În afară de cărţi nu avea însă nimic, iar biblioteca şi-o transformase într-un bun comun. Avea şi el scrierile lui cu ceva înflorituri şi un îndreptar, *Cărţile despre obştea ţărănească* al lui Gheorghi Miakotin. Profesa nonviolenţa cu înflăcărare şi vehemenţă, aşa cum le făcea pe toate. Acum pot să-l judec la rece – era adeptul nonviolenţei în viaţa socială, dar acasă era un despot de temut. Avea mare putere de convingere, îi molipsea pe mulţi cu ideile lui – asemenea lui Tolstoi, avea mulţi discipoli şi adepţi. Cred că mama era victima farmecului său personal. Îl urma peste tot, avea mare încredere în el. El îşi schimba convingerile cât ai bate din palme, dar mama nu izbutea să-l ajungă din urmă. Ea trata totul cu superficialitate, important rămâne faptul că-l iubea nemăsurat de mult şi că de dragul lui şi-a schimbat viaţa la oraş, unde era o modestă profesoară de muzică, cu viaţa la ţară. În sat nu mai preda muzica, în schimb pregătea caşă pentru zece oameni, făcea curat, mulgea vacile. Învăţase să facă de toate. Munca nu era pe puterile ei, dar, de dragul tatei, punea mult zel în ce făcea şi voia să fie cel mai bun discipol al lui. Îl asculta în toate. Doar într-un singur caz nu i s-a supus – s-a dus să nască la Moscova, la părinţi. Şi-a lăsat la ei copiii până la adolescenţă. Am fost ultima, a treia. Tata s-a supărat serios din cauza asta. Tolstoienii îşi creşteau copiii la ţară. A fost însă singurul caz în care mama nu l-a ascultat. Pe mine m-a crescut bunica până

am împlinit patru ani, pe urmă m-au luat de la ea la insistenţele tatei.

Odată cu colectivizarea, comuna agricolă a fost ţinta a numeroase acuzaţii şi atacuri, deşi se pare că era colhozul ideal, pe care bolşevicii intenţionau să-l înfiinţeze în toată ţara. Fiindcă tata avea experienţă în organizarea comunei, i-au propus în primul an al colectivizării să facă parte din conducere şi să organizeze el colhozurile. Tata a refuzat.

— Comunele noastre sunt înfiinţate prin liberul consimţământ al oamenilor, şi voi propuneţi să fie înfiinţate prin forţă, cu de-a sila. Asta nu se potriveşte cu principiile mele, aşa le-a spus tata şefilor de la partid.

La început l-au lăsat în pace, dar era clar că nu pentru mult timp. După ce au discutat şi au cântărit lucrurile, cei din comună au hotărât să caute noi pământuri, mai departe de centru, fiindcă satul Troparevo se afla foarte aproape de capitală. Au început căutările în 1930 şi în 1932, şi nu numai că au găsit locul, dar au şi ridicat primele case de lemn la poalele Altaiului. Înainte să se mute, mama l-a implorat pe tata să mă lase la Moscova. Aveam cincisprezece ani, şi bunica a reuşit să mă înfieze. Am primit numele de familie Neceaeva. Se pare că aşa am scăpat de arestare – intrând în familia bunicii.

Viaţa alor mei în regiunea Altai, la Solonakcea, a luat o întorsătură urâtă. Nu i-am mai văzut de atunci. Pe fratele Serghei l-au chemat la armată, dar a refuzat din cauza convingerilor sale, nu voia să ţină arma în mână. Tribunalul l-a judecat şi l-a condamnat la moarte. Semăna cu tata – era de neclintit. În schimb, fratele Vasia era moale, blând, îl numeau „păstorul”. Era singurul dintre ei care iubea pământul cu adevărat, şi munca în agricultură, şi n-o făcea însufleţit de nu ştiu ce teorii, ci din suflet. Vitele îl urmau supuse, ascultau de el.

Boul Mişka se ţinea după el ca un câine. Vasenka s-a înecat în Obi la cinci zile după ce primise ordinul de chemare în armată. A doua zi trebuia să se prezinte la centrul de recrutare. Se întâmpla în 1934. La scurt timp după aceea au fost arestaţi părinţii. I-au condamnat la zece ani de închisoare fără drept de corespondenţă. Bunica a încercat să-i găsească, a stat pe la tot felul de cozi până să înceapă războiul. Dar n-a primit nici un răspuns. Credea în sinea ei că tata i-a nenorocit pe toţi. Tolstoienii au dispărut, parcă intraseră în pământ. Am fost pe strada Maroseika, unde se afla înainte o cantină pentru vegetarieni. N-am recunoscut nimic. Nici editura lor nu mai era, nici cantina...

Voiam să spun însă altceva – am încă o imagine din copilărie: stau la o masă mare, în faţa mea sunt aşezate nişte ligheane uriaşe cu zmeură. Fiecare zmeură e cât oul de mare. Scot din fruct miezul gros şi alb, îl pun într-o ceaşcă mare, iar pulpa o arunc în găleată crezând că nu trebuie mâncată, că restul e de dat la gunoi. Şi că e de mâncat tocmai miezul alb, greu de mestecat. Miroase tare a zmeură, pare că aerul se colorează în roşu-albastru strălucitor... Mi se învârte în cap un gând obositor, că tocmai resturile pot fi importante. E vis?

Şi am multe altele de felul ăsta. Ţin în mână o strachină cu verdeaţă tocată pentru iepuraşi. Cei mai voinici se reped primii, câţiva mai sfrijiţi nu pot ajunge la mâncare. Trebuie să-i iau pe cei neputincioşi şi să-i duc în altă cuşcă, ca să nu fie striviţi de cei voinici. Ăsta pare să nu fie vis. Dar poate să fie vis? Mi-e greu să-mi închipui că în comuna noastră agricolă oamenii îşi puteau permite asemenea fineţuri. Viaţa era foarte dură...

Toate nimicurile astea colorate încurcă puţin şi atenuează amintirile mele. Comuna agricolă din satul Troparevo, unde am trăit de la patru ani, se afla într-o

zonă suburbană a Moscovei, nu era mare, număra cu totul optsprezece-douăzeci de oameni şi vreo zece copii de vârste diferite. Aveam şcoală. Am învăţat să citim după abecedarul lui Tolstoi. Primele cărţi au fost, bineînţeles, cărţi tolstoiene. De exemplu, despre sâmburii de prună: nu-i frumos să spui lucruri neadevărate. Despre blidul de lemn al bunicului: să te porţi frumos cu rudele. Mâncare era puţină, dar era împărţită în porţii egale. Când se întâmpla să fie mai multă, ţi-era ruşine să iei o porţie mai mare.

De mic copil ţin minte *Învăţătura lui Cristos povestită pentru copii*. Evanghelia am citit-o mult mai târziu, la bunica. E puţin spus că oamenii din comună îl iubeau pe Tolstoi, îl divinizau. Copil mic fiind, mă săturasem de el ca de mere acre. E de râs ce spun, i-am citit romanele abia după război – atât de mult mă îndopaseră în copilărie şi adolescenţă cu articolele şi cugetările lui, încât n-am luat în mână până târziu nici *Cazacii*, nici *Anna Karenina*, nici măcar *Război şi pace*.

Dar nu despre asta vreau să scriu, ci despre altceva. De la o vârstă fragedă mi se întâmplă uneori să mă desprind de lumea obişnuită. Cred că mulţi păţesc aşa ceva, dar, din cauza dificultăţii de a relata asemenea întâmplări pentru care lipsesc cuvintele şi noţiunile din limba noastră săracă, nimeni nu încearcă să împărtăşească altora propria experienţă. Am observat de multe ori cum copilul se opreşte deodată în timp ce se joacă, are privirea pierdută, se uită în gol şi-n clipa următoare îşi reia jocul cu camionul sau îşi îmbracă păpuşa. Se desprinde de lume. Sunt convinsă că tuturor le e cunoscută această stare de încremenire, legată de pierderea simţului timpului. Oare pot s-o descriu, cu atât mai mult cu cât nu sunt scriitoare? De ce mi se pare că e important să încerc s-o fac? Poate

fiindcă am încetat să mai am încredere în memoria mea, care mă păcăleşte mereu.

Cel mai cumplit lucru pe care l-am trăit, imposibil de descris, e trecerea graniţei. Vorbesc despre graniţa dintre viaţa obişnuită şi celelalte stări trăite de om, imposibil de explicat, cum e moartea. Poate vorbi despre moarte cel care n-a murit puţin? Mie mi se pare că murim puţin de fiecare dată când ne desprindem de viaţa obişnuită. Îmi place mult meseria de desenator tocmai fiindcă are reguli precise pe care, dacă le urmezi, poţi construi orice. Ai cheia cu care poţi trece de la o proiecţie la alta. În cazul la care mă refer, trecerea se produce, dar nu se ştie după ce lege, şi lucrul ăsta e îngrozitor.

Doamne milostive, ce de treceri mai sunt... Fel de fel...

Cel mai cumplit moment al trecerii l-am trăit imediat după moartea bunicului. Ca să se înţeleagă, trebuie să povestesc iar câte ceva despre familia mea.

De bunicul meu se temeau toţi, şi mama, şi bunica. Şi mie îmi era frică de el, bineînţeles. Eram o fată timidă, îmi lipsea curajul. Aveam şapte ani când a murit bunicul. În 1921. Era constructor antreprenor, fusese foarte bogat, dar pierduse totul până să înceapă revoluţia. Ştiu prea puţine lucruri despre familia mea, mai ales din vremea aceea. Mi-a rămas în minte din povestea bunicii momentul când s-a prăbuşit pavilionul gării construite de el, că au murit câţiva oameni, că şi el s-a accidentat, a trebuit să-i amputeze piciorul. A urmat procesul, şi asta l-a ruinat. Nu şi-a mai revenit după proces. Obişnuia să stea într-un fotoliu adânc, cu spatele la fereastra rotundă, împotriva luminii, şi faţa îi era întunecată, mai ales pe vreme însorită. Bunica şi bunicul locuiau în pasajul Triohprudnîi, în casele Voloţki. Într-un mic apartament la mansardă. Bunicul le construise, pare-se, în 1911. Liftul nu urca până la ei. Urcau pe scara largă. Bunicul nu prea ieşea din casă.

Era mereu bolnav, sufla greu, îi hârâia pieptul, fuma tutun urât mirositor şi mergea prin casă cu două bastoane. Nu se folosea de cârjă. O ţinea lângă divan.

În anii aceia, când trăiam cu părinţii în comuna agricolă, creşteam vaci şi duceam laptele din Troparevo la spitalul orăşenesc apropiat, pe şoseaua Kalujskaia. Aveam căruţă, calul era al comunei. Mama mă lua câteodată cu ea, duceam laptele, şi de la bariera Kalujskaia mergeam până la cantina vegetarienilor pe strada Maroseika. Ţin minte ceaiul de morcovi şi chiftelele din soia.... În aceeaşi clădire se aflau editura şi societatea tolstoienilor. Tata nu era în bune relaţii cu şefii de acolo. Mi se pare ciudat, dar din câte pot să judec acum, tolstoienii se certau mereu, discutau în contradictoriu, veneau cu argumente. Tata era mare amator de dispute, pătimaş chiar, uneori se înfuria. Cu socrul său, adică bunicul meu, era în mare duşmănie din motive politice. Pe bunica, Evghenia Fiodorovna, o dispreţuia puţin pentru credinţa ei pravoslavnică şi până să se certe definitiv cu ea, o învăţa ce înseamnă adevărata credinţă tolstoiană... Asemenea lui Tolstoi, nu putea să accepte miracolele, superstiţiile, misticismul de orice fel, pentru el era important conţinutul moral. Şi Cristos era idealul moralităţii. Acum mă uit la toate astea şi nu pot să nu zâmbesc, fiindcă o am în faţa ochilor pe Vasilisa noastră, care nu are nici cea mai mică idee despre morală – zice tot timpul „asta-i voia Domnului, asta nu-i voia Domnului” –, nu are nici un fel de idei personale despre rău şi bine, le simte doar cu inima ei de femeie simplă. Tata avea o teorie a lui pentru orice lucru.

Mama îşi vizita părinţii cam pe ascuns. În orice caz, îmi dădeam seama că nu trebuia să-i spunem tatei despre vizitele din pasajul Triohprudnîi. Era unul dintre secretele noastre. Tot aşa cum dosea de la vânzare câteva linguri de brânză de vaci ca să-şi trateze oaspeţii. Lactatele nu erau

pentru consumul nostru. Erau destinate bolnavilor şi copiilor mici.

Bunica ne primea întotdeauna în bucătăria aflată chiar lângă uşa de la intrare. Bunicul nu ieşea din cameră, şi nu pricepeam de ce bunica îi ascundea vizita noastră. Transferase asupra mamei antipatia pentru tata şi se supăra îngrozitor dacă afla că mama a fost la ei. Era foarte sever şi neîndurător. Pe nepoţi însă îi suporta.

Mama mi-a povestit că s-a chinuit mult până să moară, i-a ocărât pe toţi până în ultima clipă, i-a făcut cu ou şi cu oţet, l-a hulit pe Dumnezeu. Nu m-au luat la înmormântare, era un ger cumplit. După ceva vreme, cred că la mai puţin de o lună şi jumătate, mama m-a dus la bunica în Săptămâna Mare, m-a lăsat acolo, fiindcă aveam vărsat de vânt. Cât timp am fost bolnavă, am dormit în camera unde-şi făcuse veacul bunicul. Mi-au aranjat să dorm pe canapeaua lui, aşezată ciudat, de-a curmezişul camerei. Probabil că în ultimele lui luni de viaţă, când nu se mai ridica din pat, mutaseră canapeaua în aşa fel încât să se poată ajunge la el din două părţi. Se lăsa greu, bunicii nu-i era uşor de una singură să-i schimbe lenjeria...

Am zăcut bolnavă trei zile, pe urmă am avut mâncărimi şi m-am scărpinat. Bunica mi-a dat ceva să mă liniştesc, ţin minte că am dormit mult din cauza asta, încurcam ziua cu noaptea. Odată, în timpul nopţii, am auzit o ciocănitură, era de la vecini. Am auzit-o prin somn. Ce s-au apucat să facă, bat cuie noaptea? Se auzea din ce în ce mai tare. Fiecare ciocănitură mă lovea direct în frunte. Asta se întâmplă fiindcă dorm, mi-am zis. Trebuie să mă trezesc. Dar n-am reuşit. Apoi loviturile au părut să se contopească, şi o bormaşină nevăzută a început să-mi sfredelească osul frunţii... Sfredelul se înfigea tot mai adânc, vibraţiile deveneau de nesuportat. Şi mi s-a părut că eram atrasă în bezna de catifea a unei prăpăstii care se

rotea. Nu era un vis, era altceva. Şi a durat atât de mult, încât am apucat să-mi dau seama de două lucruri – primul, că tot ce mi se întâmplă e mai puternic decât durerea şi că suferinţa nu e fizică, ci e de altă natură. Al doilea, că rotirea în beznă începe în mijlocul frunţii, se formează o pâlnie şi mă scoate afară din timp. Mă chinuia o greaţă atât de cumplită, încât dacă aş fi reuşit să vomit, conţinutul aş fi fost chiar eu... Durerea mă împresura, mă depăşea şi venea din urma mea. Eram un fir de nisip în curgerea nesfârşită, şi am priceput că tot ce se petrecea era tocmai ceea ce numim „veşnicie”.

Toate explicaţiile sunt de acum. Atunci nu reuşeam să-mi găsesc cuvintele. Dar de câte ori îmi vine în minte ce mi s-a întâmplat, mi se face greaţă şi încep să tremur.

Pe urmă bormaşina s-a oprit. Stăteam culcată pe canapeaua bunicului, camerele cu tapetul în dungi şi fereastra rotundă dispăruseră. Locul îmi era necunoscut, nu semăna cu nici un loc ştiut de mine. O încăpere joasă, o lumină tulbure, cenuşie, atât de slabă, încât tavanul şi pereţii se pierdeau în întuneric. Poate că nu era o încăpere, ci un spaţiu care mă apăsa, plutea deasupra mea ca un fel de cer care mă ameninţa în chip mârşav. Era tare neplăcut, dar nu vreau să-mi forţez memoria după atâţia ani, să refac detaliile, fiindcă începe să mi se facă rău.

O mulţime vagă de oameni-umbre umplea spaţiul. Printre ei era şi bunicul. Aveau mişcări încete, fără rost, păreau că schimbă cuvinte de ocară, nu-mi dădeau nici o atenţie. Nu voiam deloc să fiu văzută. Mai ales de bunicul meu. Şchiopăta întocmai cum făcea când era în viaţă, doar bastoanele îi lipseau.

Neputinţa şi tristeţea le simţeam atât de acut, atât de opuse vieţii, încât mi-am dat seama că asta era însăşi moartea. În clipa în care mi-a venit gândul morţii, m-am

văzut în spatele casei noastre din Troparevo, într-o zi strălucitoare de vară, cu pete de lumină şi umbră. Un plop uriaş, doborât de furtuna stârnită nu de mult, stătea de-a curmezişul potecii, mergeam păşind peste ciotul retezat, alunecând din cauza trunchiului umed, inspirând mirosul pătrunzător de frunze veştede. Totul se mişca uşor de parcă era pe arcuri, şi trunchiul sub greutatea mea puţintică, şi straturile frunzişului puţin uscat. Un vis cu dus şi întors.

Aici, unde mă aflam acum, nu era nici lumină adevărată, nici umbră. Acolo, în spatele casei din Troparevo, unde se afla copacul doborât, unde talpa îmi aluneca pe trunchiul catifelat, erau umbre, pete de lumină, o bogăţie de nuanţe. Aici totul era neclar, cafeniu, dar real. Acolo totul era nereal. Aici nu erau deloc umbre. În întuneric nu sunt umbre. Umbrele există numai acolo unde e lumină...

Stăteam ca paralizată, nu-mi puteam mişca buzele. Voiam să-mi fac cruce, cum mă învăţase bunica, însă eram convinsă că n-o să-mi pot ridica braţele. Dar braţul mi s-a ridicat, am făcut semnul crucii şi am început să spun „Tatăl nostru”...

Un bărbat cu o mască din lut, asemănătoare cu oala de pământ obişnuită pentru gătit, s-a apropiat de mine şi m-a privit ţintă. Din orbitele crestate în lut mă priveau nişte ochi albaştri, strălucitori. Singurii care aveau culoare. Omul zâmbea ironic.

Simţeam cum rugăciunea îmi atârna deasupra capului. Nu fiindcă era abia bâiguită, ci fiindcă nu avea efect. Îi fusese anulat. Locul în care se înstăpânise întunericul era atât de departe de lumea lui Dumnezeu, se afla într-o asemenea pustietate, încât acolo nu ajungea lumina, şi mi-am dat seama imediat că rugăciunea fără lumină e ca peştele fără apă – moartă.

Zgomotul unor voci străine ajungea până la mine, discuţia era lâncedă, fără sens. Doar o iritare moleşită, o ciondăneală la fel de moleşită. Am auzit vocea bunicului: am dat ORDIN, ai dat ORDIN, n-am dat ORDIN... ORDIN era o fiinţă...

Bărbatul cu masca de lut, acela care mă privise ţintă, a început să spună ceva. Nu-mi amintesc ce. Ţin minte însă că vorbele erau simple, din popor, necizelate, incorecte, le stâlcea, îşi bătea joc de mine. Erau şi ele o mască, întocmai ca masca de lut de pe faţă.

Putea folosi alte cuvinte, mă trage pe sfoară. „Escroc”, mi-am zis. Şi imediat ce am pronunţat cuvântul în sinea mea, el a dispărut. L-am dat de gol cu un singur gând de-al meu...

Umbrele se mişcau uşor încolo şi încoace, într-un timp suspendat, şi a durat mult până când, uitându-mă cu atenţie, am văzut că încăperea nu are pereţi şi că întunericul compact e un fel de spaţiu închis, dar, de fapt, locul strâmt şi întunecat e imens, n-are sfârşit, umple totul, nu există nimic în afară de el. O capcană, de acolo nu puteai scăpa. Mi s-a făcut cumplit de frică. Nu pentru mine, ci pentru bunicul meu, şi am strigat:

— Bunicule!

A părut că se uită în direcţia mea, dar ori nu m-a recunoscut, ori n-a vrut să mă recunoască, căci a continuat să bolborosească fixându-mă cu ochii căprui-spălăciţi: am dat ORDIN, el a dat ORDIN.

Şi deodată totul s-a urnit din loc, a început să alunece. Aşa cum umbra norului aleargă pe câmp, tot aşa s-a prelins întunericul, şi am văzut prin pâcla cenuşie dinaintea zorilor mai întâi o parte din peretele tapetat, apoi toată camera bunicului.

Nu eram trează – doar că nu dormeam. Ceaţa dimineţii, atât de apăsătoare şi neplăcută într-o zi obişnuită, mi se

părea acum lumină strălucitoare de mărgăritar, promiţătoare, fiindcă până şi întunericul nopţii din lumea celor vii e o nuanţă a luminii pământene. Iar ce mi s-a arătat acolo era absenţa luminii, un loc trist şi neprimitor. Era ea, umbra morţii... Şi când ultima rămăşiţă de întuneric s-a scurs din cameră îndreptându-se undeva spre nord, am auzit vocea clară, proaspătă, a unui bărbat:

— Stare intermediară, nici aici, nici acolo.

Ce-a fost asta, nici până azi nu ştiu... De un singur lucru sunt aproape sigură, că tot ce mi s-a arătat se datorează apariţiei de-o clipă în mulţimea umbrelor a bunicului meu şchiop, cu faţa încruntată.

Când am mai crescut, am citit Evanghelia şi Epistola apostolului Pavel şi am tot revenit la ce mi se întâmplase, la întâlnirea cu cealaltă lume, întrebându-mă dacă apostolul ştie că nu toţi ne schimbăm, ba unii nu se schimbă deloc, rămân şi şchiopi, şi încruntaţi, îşi păstrează şi ce se află dincolo de însuşirile la vedere – păcatul. Nu-mi condamn bunicul, în nici un caz. Cine şi pe cine să condamne în familia mea? Dar mamei i-a scăpat o vorbă, cum că în procesul cu prăbuşirea pavilionului gării, vina bunicului nu fusese dovedită, şi că acuzaţia se referea la folosirea unor materiale de calitate proastă, din cauza cărora se năruise nenorocitul de pavilion şi muriseră muncitorii... Că era vorba de hoţie sau mită... O poveste rusească obişnuită. Cum adică să nu existe nici un fel de iertare, şi asta în vecii vecilor? Apostolul promite iertarea păcatelor numai pentru cei care n-au căzut în greşeală? Nu, nu pricep...

Ce se întâmplă cu cei care îşi pierd memoria? Dacă mă lasă memoria? Am început să uit multe, până şi păcatele, asta-i sigur. Şi atunci ce rost mai au pocăinţa şi iertarea? Dacă nu-i vină, nici iertare nu poate fi.

Sunt momente în viaţă care ţi se şterg definitiv din memorie, parcă spălate de apă. Rămâne un gol ca atunci când te trezeşti după ce ai visat o discuţie foarte importantă cu cineva inteligent, dar nu o discuţie obişnuită între oameni, şi la lumina zilei totul îţi scapă, nu răzbeşte nimic, esenţialul rămâne în vis. Ai senzaţia ciudată că o comoară rămâne zidită în perete şi nu poţi pătrunde acolo. Uneori reuşeşti să te întorci la vechiul vis şi la interlocutorul tău, reluând discuţia de unde s-a întrerupt. El îţi răspunde, te umple de lumină. Dar te trezeşti, şi locul e neted ca-n palmă.

Amintirea trădării mele a dispărut, acolo a rămas un gol. O ţin minte doar ca pe un fapt. Nu mi-e ruşine şi nu mai am remuşcări de multă vreme. Se vede treaba că mi-am iertat eu însămi fapta. Şi cât de uşor am trădat, fără să sufăr, fără să stau pe gânduri. Mă refer la răposatul Anton. Circula o poezie în timpul războiului, foarte populară, a lui Konstantin Simonov: „Aşteaptă-mă, am să mă-ntorc...” Şi sfârşitul era: „Doar tu şi eu vom şti că aşteptarea ta m-a salvat...” Am făcut rău că n-am aşteptat.

De PA nu m-am îndrăgostit la prima vedere. Parcă îl iubisem înainte să se nască şi n-am făcut decât să-mi amintesc iar de vechea mea iubire pentru el. Pe Anton l-am uitat, de parcă îmi fusese doar vecin, sau coleg de clasă, sau coleg de serviciu. Am trăit cu el cinci ani, nici mai mult, nici mai puţin. E tatăl singurei mele fiice. Tatăl tău, Taniecika. Nu văd la tine nici o asemănare cu Anton sau cu vreo rudă din partea lui. Tu semeni de fapt cu PA. Şi la frunte, şi la gură, şi la mâini. Ce să mai zic de gesturi, de expresia feţei, de fire. Dar mi-e imposibil să-ţi spun că PA nu e tatăl tău bun. Aşadar pe Anton l-am trădat, apoi l-am prădat, l-am lipsit de fiica lui. Oare mă poţi ierta?

Sunt convinsă că PA înseamnă pentru Tania mai mult decât însemn eu. Şi pentru mine înseamnă mai mult decât

însemn eu. Chiar şi acum, când totul s-a sfârşit între noi, fără urmă de speranţă, trebuie să recunosc că n-am întâlnit om mai onest, mai inteligent şi mai bun decât el. Şi nimeni nu mă va putea lămuri de ce omul cel mai bun dintre oameni s-a aflat ani de zile în slujba celui mai mare rău din lume. Şi cum trăieşte împăcat cu asta? Am presimţit totul, am ştiut dinainte – încă din vremea evacuării, când a înecat pisoiaşii Romaşkinilor. La început nu mi-a venit să cred. Acum cred că e-n stare de orice. Doar a putut cu o singură vorbă să spulbere toată iubirea noastră, toţi cei zece ani fericiţi. A distrus totul. M-a distrus şi pe mine. Cruzime? Nu-mi dau seama. Dar, poftim, nu mai vreau să-mi amintesc. Important acum e să recuperez tot ce simt că mi se şterge din minte, tot ce a jucat un rol în viaţa mea până să apară PA: visele şi amintirile mele de demult.

Tot ce văd în vise, tot ce-mi arată ele şi-mi istorisesc e mult mai bogat şi mai plin de sens decât pot să transpun pe hârtie. Am o imagine extraordinară a spaţiului, asta ţine de meseria mea într-o oarecare măsură. Am, desigur, un simţ foarte dezvoltat al spaţiului, e motivul pentru care am nimerit de nenumărate ori în ungherele sale tainice, de genul „lumii intermediare”. Pe de altă parte, nimic nu mă bucură mai mult decât munca mea de desenator, unde spaţiul e construit riguros, transparent.

Visele mele sunt oarecum dependente de lumea diurnă obişnuită, dar nu mă apuc acum să descriu natura acestei dependenţe. Există cu siguranţă o logică a trecerii, numai că ea se află de partea cealaltă şi nu ni se arată aievea. Deşi călătoriile mele în locurile cele mai stranii din cealaltă lume încalcă orice lege, nu sunt mai puţin reale decât tot ce mă înconjoară în lumea de aici, aici unde scriu cu stiloul în caietul gros, abia început şi abandonat imediat de Tania

la sfârşitul anului şcolar. Nu sunt mai puţin reale decât casele de aici, străzile, copacii. Lucrul ăsta mi-e foarte clar.

Şi din nou zic: cheia pentru toate se află în încăperea zidită, fără uşă. În general, multe au legătură cu uşile şi ferestrele din visele mele. Prima uşă, şi cu siguranţă cea mai importantă, am visat-o demult, nu în copilărie, ci în adolescenţă. Nu pot spune precis când anume, fiindcă imaginea din vis e întotdeauna însoţită de senzaţia întâlnirii cu ceva văzut înainte. Ca şi cum ai putea avea mai întâi ceva întipărit în minte şi apoi amintirea asta ar ieşi la lumină.

Uşa se afla într-o stâncă, dar la început am văzut doar stânca din calcar de un alb orbitor, luminat din plin de soarele generos, în aşa fel încât se vedeau ca printr-o lupă toate detaliile suprafeţei grosolane, toate asperităţile, memoria materializată a unei lumi moarte de mult, formată din mici crustacee robace. Pe urmă a părut că privirea mi s-a limpezit, s-a produs un declic, un val uşor a măturat suprafaţa, şi am văzut uşa tăiată în stâncă având ceva schiţat în relief. Desenul era foarte precis, dar nu forma o imagine clară. Liniile se mişcau lin întretăindu-se, se încolăceau, intrau una într-alta venindu-mi în întâmpinare, până când în sfârşit mi s-a dezvăluit sensul – am recunoscut patul cu trupul scurgându-se dinspre căpătâiul înalt, cu mâinile subţiri, încrucişate cu smerenie, înconjurat de capetele aplecate ale evreilor cu fruntea înaltă, şi deasupra tuturor – figura stingheră a Fiului cu Fecioara-copilă în braţe...

Uşa era gata să se deschidă, ba chiar o umbră se prelingea prin deschizătură – mă pofteau să intru. M-am speriat, şi uşa, simţindu-mi frica, mi s-a arătat iar tăiată în stânca albă, venindu-mi în întâmpinare cu desenul ei în relief, devenit neted sub ochii mei, acoperindu-se cu carnea albă a pietrei, până a dispărut cu totul.

Nu eram pregătită să intru. Nu era nimic ireversibil, nimic pierdut definitiv. Pur şi simplu nu eram pregătită. Deocamdată.

A părut să-mi zică: pleacă. Fie ca frica ta să se consume în experienţe lumeşti. Revino când durerea, neliniştea, dorinţa de a înţelege vor fi mai presus de frică.

Cam aşa ceva am auzit stând în faţa uşii. Şi mi-a fost spus cu blândeţe. Între altele, aproape întotdeauna mi se vorbeşte cu blândeţe.

Mai era ceva în legătură cu uşa. Ducea dintr-o încăpere în altă încăpere. Nu existau pereţi şi nici un alt obstacol între cele două încăperi. Numai uşa. Şi nu uşa, ci golul uşii. Tot ce se vedea prin golul ăsta era diferit: şi aerul, şi apa, şi oamenii care locuiau acolo. Voiam să intru cu orice preţ, dar spaţiul gol al uşii îmi era potrivnic. Mi se împotrivea atât de tare, încât nu merita nici măcar să încerc. M-am îndepărtat. În clipa aceea mi-a fulgerat prin minte un gând: trebuie să încerc, să mă străduiesc... M-am întors. Golul uşii nu mai era. Nu mai era nici un fel de spaţiu. Doar aerul tremurând din cauza ocaziei pierdute.

Îmi mai amintesc cum a murit bunica. Aşa cum se întâmplă cu oamenii evlavioşi, ştia dinainte ziua în care avea să se sfârşească. Cu puţin timp înainte ca ea să moară, Vasilisa plecase nu se ştie unde, lucru care se întâmplă şi acum. S-a întors însă în ajunul morţii ei. Bunica nu se mai sculase din pat de o săptămână, nu mânca, bea doar câte un strop de apă. N-o durea nimic, aşa cel puţin mi se părea mie. N-o auzise nimeni plângându-se vreodată de ceva. Tăcea, nu răspundea la întrebări, nu dădea din cap măcar. Nu, nimic de felul ăsta. Vasilisa şedea lângă ea şi spunea ceva, o rugăciune, cred. Mă gândesc acum că era un canon despre moartea sufletului. Sau poate altceva. Bunica era trecută bine de optzeci de ani, arăta ca o piesă de muzeu, mumie egipteană. În ciuda trupului

uscat, scheletic, era foarte frumoasă. În ultimele zile nu deschisese ochii. După expresia feţei, încă nu-şi pierduse cunoştinţa, ci, dimpotrivă, i se citea pe chip o atenţie încordată, ca a omului preocupat de un lucru important, decisiv.

În ajunul morţii ei a venit la noi vecina, o fată foarte tânără, ne-a cerut nişte păhărele cu picior – era ziua ei de naştere. Am deschis bufetul, am scos câteva păhărele desperecheate, printre care unul foarte frumos, vechi, cu un desen decorativ auriu. Vecina s-a apucat entuziasmată să-l cerceteze cu atenţie. Vorbea destul de tare, şi exclamaţiile ei la vederea frumuseţii de sticlă nu se potriveau deloc momentului – în aceeaşi cameră zăcea bunica muribundă.

— Cum de puteau, cum de ştiau să facă! Acum nimeni nu-i în stare! Te pomeneşti că costă...

Şi-n clipa aceea se auzi vocea bunicii, clară şi destul de sonoră, zicând, fără să deschidă ochii, pe deplin conştientă şi pe un ton destul de aspru:

— Mă deranjezi, fetiţo...

N-a vorbit timp de două săptămâni, în ultimele trei zile ni se părea că nu mai e conştientă. Nu-mi dau seama ce o preocupa, de ce o deranjam, de la ce anume îi distrăgeam atenţia...

După încă o zi şi o noapte, la apusul soarelui, când noi toţi, Anton Ivanovici, Vasilisa şi cu mine, şedeam la masă, s-a auzit deodată vocea clară şi puternică a bunicii, ieşită din starea de muţenie care dura de două săptămâni:

— Uşile! Uşile!

Vasilisa s-a repezit pe coridorul lung bocănind cu pantofii uzaţi, tociţi la călcâi, ca să deschidă uşa de la intrare. A învârtit încuietoarea cu un ţăcănit, a dat uşa de perete. Şi-n momentul acela s-a pornit curentul de la

ferestruică spre uşa de la intrare, firişorul de aer rece a atins-o uşor pe Vasilisa...

M-am întors spre bunica. Am văzut-o trăgând aer în piept, apoi n-a mai respirat. Firişorul de aer a părut că vibrează când s-a întors de la uşa ce s-a închis singură. Ferestruica deschisă larg a zăngănit. Raza de soare a ţopăit ca un iepuraş neastâmpărat, părăsind faţa bunicii şi luminând geamul care se zbătea încolo şi încoace. Ghemul auriu, compact, a strălucit o clipă pe geamul curat, s-a auzit ferestruica pocnind şi zgomotul de sticlă spartă.

Anton Ivanovici s-a uitat ţintă la ferestruică şi a clătinat din cap. Vasilisa, simţind ce se întâmplă, şi-a făcut cruce. M-am dus la bunica, nu credeam că totul s-a sfârşit.

Moarte tăcută. Era moartea creştinească, împăcată, uşoară, nedegradantă. Nu ştiam pe atunci că aşa se numeşte. Vasilisa ştia.

Chipul bunicii devenise solemn şi destins. Prin firele de păr cărunte, albăstrui, se vedea pielea capului galben-rozalie, fruntea şi nasul se întăriseră, arătau împietrite, frumoase ca porţelanul, zbârciturile se neteziseră. Sprâncenele dese şi mătăsoase aveau mici smocuri aproape de rădăcina nasului. Mi-am dat seama în clipa aceea că semăn mult cu ea... Motia, pisica albă, care stătuse lungită la picioarele bunicii de când căzuse la pat, s-a ridicat în picioare, s-a apropiat de marginea lui şi a sărit pe podea.

Anton s-a suit să vadă ce se întâmplase cu ferestruica. Nu-şi dădea seama că bunica murise.

— S-a spart geamul din cauza curentului, a zis mirat, desprinzând o bucăţică din chitul vechi, uscat. E o bucată de geam mare pe scara de serviciu, se poate tăia din ea pentru ferestruică. E bine că geamul e un patrulater cum trebuie, cu celelalte te chinui să le înlocuieşti.

E adevărat că fereastra avea formă semicirculară în partea de sus, cu cerceveaua mică, asimetrică, mai toate geamurile erau asimetrice. Casă modernă, construită de bunicul în vremuri bune...

Ferestre şi uşi... Ferestre şi uşi... Până şi un copil ştie: uşa e limita. Dincolo de uşă se află altă casă, alt spaţiu. Intri acolo, te transformi tu însuţi. Nu se poate să nu te transformi. Fereastra te obligă să accepţi că e timpul trezirii din vis. Ai privit pe fereastră – ai uitat totul. Treaba asta are însă legătură cu visele mele.

A venit momentul Vasilisei. Ştia totul despre moarte. Tot ce trebuia făcut. Să spele mortul, să-l dichisească, să-l jelească. Cu ce anume să-l îmbrace, ce rugăciuni să spună, ce se mănâncă şi ce nu. M-am supus ştiinţei ei fără să crâcnesc. Nu doar eu, ci şi Anton. Ea lua totul ca pe o datorie de îndeplinit, dădea ordine, şi noi nu ieşeam din cuvântul ei.

Pe seară bunica stătea lungită în voia ei pe masa desfăcută unde mâncam de obicei. Mâinile le avea încrucişate pe piept, legate cu un ciorap vechi, o basma împăturită de patru ori ca un ham îi ţinea bărbia, pe pleoape erau puse două monede uzate de cinci copeici, nu ştiu de unde le scosese Vasilisa – nu cumva le adusese cu ea?

La căpătâi ardea candela, în faţa icoanei Vasilisa spunea o rugăciune în slavona bisericească. Şedeam pe taburet lângă masă, îmi luam rămas-bun de la bunica. Aveam douăzeci şi patru de ani. Nici fraţii mei, nici părinţii nu mai erau în viaţă, dar despre moartea părinţilor aveam să aflu mult mai târziu, nu ştiam pe atunci ce însemna „fără drept la corespondenţă timp de zece ani”.

Era prima dată când vedeam un om murind. Nu pot să zic că eram înspăimântată. Tratam evenimentul cu adânc respect, nu-l înţelegeam şi încercam să mă lămuresc ce s-

a întâmplat – fără să cedez ispitei de a gândi prea adânc, fără să mă las pradă suferinţei fără margini văzând prăpastia care îi desparte pe vii de cei morţi, mai ales în clipa aceea când bunica mea vie şi caldă se transformase într-un lucru bizar, inutil, care trebuia luat cât mai repede din faţa ochilor şi ascuns cât mai departe, în pământ. Te liniştea tot ce făcea solemn şi fără grabă Vasilisa, fiindcă era imposibil de „împodobit” obiectul acela rece fără mişcările ei de neînţeles. Cămaşă albă, giulgiu, pantofi noi din piele, controlaţi de ea cu o migală supărătoare, ca şi cum era mare nevoie ca bunica să călătorească comod pe drumurile din viaţa de apoi, într-o pereche nouă de pantofi uşori, cu vârful rotund şi găurele pentru şireturi...

Anton a cerut să nu fie dus coşciugul la biserică, ci să fie invitat preotul acasă. Toţi eram supravegheaţi, ne temeam. Vasilisa a dat din cap, ţinându-şi buzele strânse, şi a adus seara târziu, în ajunul înmormântării, un bătrân mărunţel, căruia simţea că-i poate încredinţa conducerea pe ultimul drum a binefăcătoarei sale. Anton Ivanovici a plecat pentru o noapte la rudele lui – avea un post bun la fabrică şi o descendenţă nu chiar fără pată.

Bătrânelul venit acasă arăta ca un milog. A scos totuşi din traistă odăjdiile şi patrafirul, şi-a pus crucea şi s-a transformat în preot. A aşternut cu multă evlavie o bucată de pânză brodată pe biroul curăţat de Vasilisa. Era antimisul pe care şi-a ţinut slujba de iertare a păcatelor. Era prima liturghie din viaţa mea. Nu ne duceau la biserică niciodată – era condiţia pusă de tata ca să ne lase să stăm la bunica. La trei-patru ani, cât aveam, bunica ne trimisese înapoi la părinţi, care ne-au educat conform preceptelor tolstoismului, variantă creştină care respingea în totalitate ceremonialul religios, nesocotea biserica, pe Maica Domnului, icoanele, sfinţii... De data asta am vrut să mă împărtăşesc, dar n-am fost în stare să-mi spun dorinţa.

Apoi părintele a ţinut slujba de înmormântare. A dispărut pe neobservate la sfârşitul slujbei desfăşurate în secret. Nu l-am mai văzut de atunci.

După înmormântare, noaptea, m-am trezit şi m-am dus la bucătărie. Nu ştiu de ce. Poate ca să beau apă. Pe locul ei dintotdeauna şedea bunica îmbrăcată în rochia albastră de sărbătoare, cu gulerul din dantelă scrobită. În faţa ei se afla paharul cu suport. Bea ceai. Totul arăta atât de normal, încât am început să am îndoieli că murise, nu cumva visasem?

— Bei un ceai? mi-a propus ea.

Am dat din cap în semn că vreau. Ceainicul frigea. Infuzia de ceai era proaspătă, mirosea extraordinar. Mi-am turnat ceaiul, m-am aşezat lângă bunica.

— Vasăzică n-ai murit, aşa-i? am întrebat-o.

A zâmbit – i-au strălucit dinţii albi, aliniaţi. I-au pus dinţi noi, mi-am zis, dar nu i-am spus, ca să n-o tulbur.

— Să mor? Nu e moarte, Lenocika. Nu e moarte. O să afli curând.

Am terminat de băut ceaiul. Tăceam amândouă, era minunat.

— Du-te la culcare, mi-a zis.

M-am dus fără să-i mai adresez vreo întrebare.

M-am culcat alături de Anton, care bolborosea ceva în somn.

Am adormit într-o clipită. Ce-a fost asta? Vis? Stare de veghe? Nici una, nici alta. O a treia stare. Nu ştiu cum s-o numesc. O a treia stare, în care visul şi veghea se află la o distanţă egală de ea...

Acum, după ce s-au scurs atâţia ani, bănuiesc că a mai fost ceva spus în afară de conversaţia scurtă cu bunica, dar nu mi-a rămas în minte. Mi-a rămas însă ca un fapt cert că atunci când somnul e adânc, viaţa obişnuită se transformă în vis... Veghe şi vis – ca faţa şi dosul aceleiaşi

ţesături. Dar cum rămâne cu a treia stare? E ca la desenul liniar – vedere de sus.

Cu trecerea anilor, având tot mai multă experienţă de viaţă, m-am învăţat să deosebesc aproape fără greş o stare de alta. În viaţa de zi cu zi lucrurile sunt complet lipsite de mister şi de conţinut adevărat. Ne pare foarte rău când lucrurile dragi se strică, şi în familia noastră, din cauza sărăciei, era obiceiul să fie lipite ceştile, să fie reparate lucrurile uzate, hainele şi vesela să fie cârpite, peticite. Dar când un lucru ajungea cu adevărat nefolositor, era aruncat.

În vis lucrurile nu sunt de tot adevărate: ceaşca nu ştie întotdeauna să conţină apa, ca şi cum nu e învăţată s-o facă, şi-n general lucrurile nu apar de la sine, ci când sunt necesare, iar când necesitatea lor dispare, se fac nevăzute. Ele sunt abstracte până în momentul când te întrebi: ce desen era pe ceaşcă? – şi-n momentul acela apare desenul. În vis lucrurile nu se strică şi nu se învechesc, nu au o existenţă de sine stătătoare – până aici m-a dus mintea.

Cu totul altceva e în a treia stare. Tocmai fiindcă aşa arată lucrurile, cel mai uşor e să deosebesc adevăratul vis de ceea ce eu numesc a treia stare. De exemplu, paharul pe care bunica Evghenia Fiodorovna obişnuia să-l ţină în mână nu era un pahar în general. Avea o identitate, aşa cum avea şi bunica. Poate că avea un nume necunoscut mie. Era mare, avea o mărime anume fiindcă suportul lui era neobişnuit mare, şi unul, şi celălalt erau făcute de comandă. Suportul, un obiect specific rusesc, se pare că nicăieri nu se bea ceaiul aşa cum se bea la Moscova, era făcut din argint masiv, aidoma fibrei lemnoase, imita scoarţa copacului, şi mânerul avea forma toporului înfipt într-o ramură îndoită în sus, acoperită cu frunze micuţe şi codiţe de frunze ajunse acolo printr-o manevră culinară

aventuroasă sau din vrerea unei calfe de la firma Fabergé, unde fusese produs.

Obiect supărător de comercial, de genul obiectelor-cadouri – îţi sărea în ochi, foarte scump, avea chiar şi un loc gol şlefuit unde erau gravate cuvintele *Scumpului Vasili Timofeevici*...

Bunica avea un zâmbet fugar, bea ceaiul aromat, auriu-închis, din paharul bunicului, dar dedicaţia gravată lipsea. Unde putea să dispară inscripţia naivă „Mor să bea ceai! Unii ceai de zmeură, alţii cu miere, unchiul Vasia cu covrigei!”... La o privire mai atentă, suportul părea mult mai plăcut la înfăţişare decât originalul său, rămas întreg până acum. În această a treia stare arăta mult mai bine şi, în orice caz, se deosebea de cel obişnuit, aşa cum se deosebea şi ceaiul exotic aromat de zeama gălbuie pe care bunica Evghenia Fiodorovna o băuse toată viaţa, chiar şi în vremea când trăia în casa bogată a părinţilor ei... Ceaiul tare nu-i plăcea...

Cam aşa se întâmpla cu toate obiectele peste care dădeam cu ochii nu în vis, nu în amintire, ci în această a treia stare – ele erau dacă nu mai rafinate, măcar aduse până la o anumită perfecţiune. Ca şi cum un meşter nevăzut muncise o vreme să le redea calitatea şi valoarea lor adevărată. În orice caz, pentru rochia elegantă a bunicii pot băga mâna în foc. De dimineaţă, trezindu-mă în viaţa cât se poate de banală, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă uit în dulapul ei şi să scot la lumină rochia – era puţin decolorată la umeri, guleraşul pleoştit era cârpit în câteva locuri. Jur că în noaptea aceea rochia era nouă şi guleraşul se înfoia triumfător...

Da, ceainicul era cald încă...

În primăvara anului 1941 bunica m-a chemat a doua oară să beau ceaiul cu ea. Tu, Taniecika, aveai două luni, erai slăbuţă şi plângăreaţă, şi eu, şi Vasilisa eram moarte

de oboseală. În noaptea aceea ea s-a culcat cu tine ca să mă lase să dorm. M-a trezit aroma ceaiului, aceeaşi, mi-am amintit-o imediat. Am intrat în bucătărie. Bunica şedea la masă. Ceainicul era fierbinte, suportul de argint se afla în faţa ei, dar ea nu bea şi nici mie nu mi-a propus. Era îmbrăcată ciudat – avea pe cap o beretă şi pe deasupra o broboadă mare ţărănească, purta un palton cu petice mari, cusute îngrijit, şi butonierele făcute dintr-o ţesătură nouă. Îndată ce am intrat, bunica s-a ridicat, avea în mâini o traistă mare. A desfăcut-o şi a dat din cap:

— Nu, e cam mare.

Şi pe loc traista s-a făcut mai mică. Nu m-a mirat deloc transformarea – a fost de ajuns un singur cuvânt ca totul să fie aşa cum trebuie. Bunica s-a apucat să adune în traista micşorată vesela din bucătărie, cercetând cu băgare de seamă fiecare obiect. Trei linguri, trei ceşti, trei farfurii. O crăticioară, o tigaie şi bolul pentru terciul copilului. A pus apoi sarea şi crupele.

Chipul ei arăta sever şi trist. A luat suportul, a scos din el paharul şi a turnat ceaiul în scoica suportului. Ceai proaspăt, tare, aromat. Şi-a descheiat paltonul, şi-a desprins de la guler broşa aurită în formă de tulpină cu muguri de smarald, a pus-o în suportul paharului şi le-a vârât în traistă. A părut că vrea să-mi spună ceva, dar n-a spus nimic, doar mi-a arătat traista burduşită.

I-am povestit Vasilisei. Vasilisa şi-a făcut cruce, a dat din cap:

— Ah, Elena, o să ne aresteze. Ne arestează...

Nu ne-au arestat. Mi-am adus aminte de întâmplare după trei luni, când s-au apucat să evacueze fabrica. Mi-am amintit şi de traistă, şi de broşă. Vasilisa avea totul pregătit. Ştia care sunt obiectele de primă necesitate. N-am înţeles de ce bunica a socotit necesar să mi se arate mie, şi nu Vasilisei. Ea avea mai multă putere de

înţelegere, dar şi mai multă experienţă, deşi nu suflase o vorbă despre taina ei, despre viaţa ei eroică, de necrezut.

Anton era sigur că nu-l vor chema să lupte pe front. Era constructor, şi aproape toţi constructorii primeau mobilizare la locul de muncă. Dar pe el l-au mobilizat pe front din confuzie şi prostie, iar oamenii mai puţin pregătiţi au rămas la uzină. Poate că avea legătură cu firea lui retrasă. Nu avea prieteni, nu avea încredere în nimeni. La drept vorbind, nu văd la voi nici o trăsătură comună…

N-am apucat nici măcar să ne luăm rămas-bun cum trebuie – în uzină se instalase o panică îngrozitoare, încă de la sfârşitul lui iunie se zvonea că vom fi evacuaţi, o parte din lucrările curente trebuiau predate la arhivă, şi toată secţia era plină cu coli de hârtie desenate, cu planşete, numărul colaboratorilor se înjumătăţise, totul era dat peste cap, o zăpăceală care te ducea la disperare. În plus, tu erai bolnavă, Taniecika, Vasilisa te aducea de două ori pe zi la intrarea în uzină. Ieşeam să te alăptez, lapte aveam puţin, eram nervoasă, îmi era teamă că n-o să mai am deloc.

Şi uite aşa, în agitaţia cu boala ta ne-am despărţit de Anton, şi abia după plecarea lui – punctul de adunare era pe strada Mîtnaia, nu ştiu de ce mi-a interzis să-l conduc, s-a dus Vasilisa – abia atunci mi-am dat seama ce s-a întâmplat.

Ai plâns toată noaptea, apoi ai adormit, am căzut frântă de oboseală lângă tine. Era foarte cald. Locuiam sub acoperiş, vara era de nesuportat să trăieşti acolo. Chiar era cald, unde mai pui că am şi visat arşiţa.

Pământul nu era pământ, era ceva complet necunoscut. Un teren arid, roşiatic, pietros, acoperit cu praf. Creşteau plante ciudate, asemănătoare cactuşilor, dar mult mai mari, cât copacii. Ghimpii lor păreau de metal albastru, erau ascuţiţi şi se mişcau. Copacii respirau prin ghimpii

care ba ieşeau în afară, ba se retrăgeau, întocmai ca ghearele pisicilor când dorm. Printre copacii cu ghimpi umbla bezmetic Anton Ivanovici fără să se uite în jur. În uniformă militară cam uzată, pantalonii lipiţi de corp, mundirul scurtuţ, şi Anton însuşi arăta chipeş şi subţirel ca un băietan. Şi dacă semănaţi la ceva, la corp semănaţi. Şolduri înguste, gâtul lung, ţinut drept, la fel şi bărbia. Ca să vezi. Înainte nu mi-ar fi trecut prin cap.

Şi uite-l că pleacă, mă grăbesc să-l ajung şi mă întreb mirată de ce nu se opreşte, de ce nu mă aşteaptă. Cu atât mai mult cu cât cactuşii stau pe loc ca toate plantele, dar oricât mă străduiesc să mă ţin departe de ei, mă agaţă şi mă zgârie cu ghimpii lor... Distanţa dintre noi se măreşte, deşi eu merg repede, iar el merge încet. De strigat nu pot. Nu cunosc motivul, dar ştiu că e imposibil, că e interzis. El se îndepărtează din ce în ce mai mult, şi-n ultimul moment îl văd mergând nu pe jos, ci călare. Călăreşte sprinten printre copaci până dispare definitiv. Şi atunci parcă mi se dă voie să mă întorc, cactuşii îşi strâng ghimpii de metal, se fac din ce în ce mai mici până la mărimea lor obişnuită, asemenea plantelor decorative aloe puse în fereastră, şi pământul nu mai e roşiatic, ci unul obişnuit, iarba la fel, doar că e moale, mângâietoare...

Uneori Vasilisa interpretează bine visele. De data asta n-a spus decât:

— Fiecare merge pe drumul hărăzit...

Asta ştiam şi fără să mi-o spună ea. Primul gând care mi-a venit în minte a fost că Anton va pieri în război. Atunci ce legătură au mundirul negru, cactuşii, ghimpii... De ce e interzis să strigi? Aici e ascuns esenţialul. Cel mai surprinzător e faptul că totul iese la iveală până la urmă. Sunt ferm convinsă că nu e nimic nici întâmplător, nici de prisos.

Dar multe lucruri, foarte multe lucruri sunt de neînţeles. Ne este mai mult decât clar că viaţa de toate zilele se împarte în mod logic şi inevitabil în trecut, prezent şi viitor, şi ne-am adaptat foarte bine sentimentele şi gândurile la adevărul ăsta. Până şi limba noastră cu gramatica ei. Dar în fiecare moment unic şi surprinzător, când doi oameni se află în aceeaşi cameră, să zicem, şi fiecare are trecutul său, iar viitorul va fi diferit după ce unul dintre ei va părăsi încăperea, prezentul e acelaşi pentru amândoi. De asemenea momente nu avem parte chiar atât de rar. Şi ni se întipăresc bine în minte. Când ni le amintim, ele se reînnoiesc parcă, rezultă o nouă gramatică inexistentă în limba noastră... Mi-e greu să explic... Nu pot...

Mi s-au arătat atâtea lucruri pe care nu sunt în stare nici să le înţeleg, nici să le explic. De exemplu, când eram în Siberia şi zăceam în spital după operaţie, nu-mi era clar dacă eram vie, mintea mi-o simţeam plutind în ceva umed, nu în apă. Şi iată cum cineva mă scoate de acolo, şi mă pomenesc într-un pat de fier vopsit în alb, şi apare PA. Şi mi-e cât se poate de clar că toată această acumulare de ape, în care plutisem până atunci, e trecutul, iar pe bărbatul chel cu fruntea bombată şi ochii depărtaţi îl cunosc dintotdeauna. Şi-n trecut, şi-n viitor. El e însă un om al prezentului. Chiar şi acum, când îmi amintesc, mă simt mai puternic ancorată în prezent decât am fost vreodată. Fiindcă PA are o putere specială de a trăi în prezent.

Dar câte nepotriviri avem în prezent! Multe lucruri se strecoară fără să lase vreo urmă, nu se întipăresc în minte, apar pentru o clipă, apoi dispar ca şi cum n-ar fi fost, iar altele se întipăresc încetul cu încetul, sunt clare, inteligibile, importante – exact cum un elev codaş e bătut la cap să înveţe totul pe de rost, să nu-i scape nimic, nici măcar o virgulă. În ultima vreme simt o mare spaimă că aş

putea să uit lucrul cel mai important. Iată că scriu despre frământările mele şi înţeleg foarte bine că le voi uita orice aş face, dar cuvintele scrise sunt doar umbra a ceea ce văd şi simt...

Acestei zone a lucrurilor esenţiale, care nu fac parte din prezent, îi aparţin şi încercările sufleteşti – sau vedeniile mele? Sau ceea ce înţeleg prin a treia stare, Apa cea Mare? O numesc aşa fiindcă trebuie să exprim prin cuvinte starea sau faptul ca atare – aproape că nu se deosebesc... În orice caz, PA nu apăruse încă, s-a întâmplat până la el... Până să apară el, am fost în multe locuri, printre care şi în Apa cea Mare... Eul meu era pe atunci altfel decât acum: confuz, mititel, când naiv, când neajuns la maturitate. Şi orb, parcă. Fiindcă nu mi s-au păstrat în minte nici un fel de imagini ale existenţei mele de atunci. Nu era nimic solid, temeinic, cu greutate – doar ceva apos, jilav, care mă acoperea sau curgea, mă simţeam mai degrabă făcută din apă decât având un corp solid. Dar apa nu se împrăştia, ci era strânsă la un loc, asemenea fărâmiţei de amidon nedizolvate încă în jeleul gelatinos sau asemenea meduzei nimerite în spuma de la mal. În starea asta de orbire, bogăţia impresiilor era imensă, dar ele erau de suprafaţă, nu veneau dinăuntrul corpului, ale cărui limite nu erau îndeajuns de bine definite, şi Eul meu se afla ascuns adânc în miezul lui... Senzaţiile erau mai degrabă apropiate de mâncare – gustos, insipid, moale, cu cocoloaşe, îngroşat şi cleios, dulce, atât de dulce uneori, încât îmi dădea fiori şi-mi provoca greaţă, sau pur şi simplu un dulce de care nu mă puteam despărţi şi care mă înghiţea cu totul, purtându-mă nu ştiu unde. Aveam tot felul de senzaţii, simţeam că mă mişc asemenea înotătorului, dar mişcările erau mult mai haotice, făcute cu un efort uriaş, întâmpinam curenţi care mă udau când cu blândeţe, când cu forţă, de parcă mă masau. Mă

mângâiau, mă gâdilau, mă trăgeau la fund dezmierdându-mă şi apoi redându-mi libertatea...

Esenţial era să-mi satisfac foamea, dorinţa, nevoia de atingere, de schimb reciproc de fluide. Fără îndoială că era o primă dorinţă sexuală, dar care nu avea legătură cu o persoană anume. Era un mediu fertil, îmbietor, de efuziune, de dizolvare, dar nu de tot, în altul şi a altuia în mine...

Stare de fericire netulburată. Dar suferinţa, destul de rară, se insinua câteodată stimulând o nouă stare de beatitudine... Cam aşa ceva...

Apoi a apărut ceva nou şi înspăimântător. Şi chiar dacă nu era întuneric absolut şi deznădejde, aş putea spune că se lăsase Bezna. Era mai presus de conştiinţă, se infiltra peste tot ca apa sau aerul, era de nestăvilit ca stihia. Şi Eul micuţ aflat în miezul corpului meu inconsistent se chircea înfricoşat.

Nu era o durere omenească ale cărei limite sunt cunoscute – început, sfârşit, agravare, diminuare. Chinul nu se lungea în timp. Era un chin absolut precum punctul din geometrie. Aţintit asupra mea. Ceva de genul ăsta m-a încercat în copilărie când m-am pomenit în locul unde trăise bunicul meu răposat.

Aveam o senzaţie specială de greaţă. Nu stomacul mi s-a întors pe dos, nu conţinutul lui, ci Eul însuşi a explodat, n-a găsit scăpare, şi m-au cuprins spasmele. Miezul de neatins, tainic şi preţios, apărat cu masa trupului meu firav de agresiunea frigului, a căldurii, de iuţeala gustului acru şi de sila gustului prea dulce, tremura şi se chinuia din ce în ce mai tare, şi corpul cu toate vasele lui gelatinoase şi orificiile sensibile şi delicate a primit şuvoaiele consistente de acreală şi, cu ameninţări de tot felul, a scos la iveală propriile lui slăbiciuni – tot corpul ăsta complicat alcătuit dorea fierbinte să se facă mic, să dispară, să se ascundă

de spaima nemărginită care acoperea toate corpurile... Părea să ştie că spaima pătrunde adânc, nu rămâne doar la suprafaţă...

Aveam două dorinţe care se înfruntau – inima, hrănită cu spaima venită dinăuntru, dădea să se spargă, şi corpul, voind să se ascundă de spaima din afară, încerca să se facă mic – şi în momentul când n-a mai suportat, întreaga mea fiinţă s-a făcut ghem, a adormit şi aproape că a încetat să mai existe...

Deşi mă răscoleau spasmele şi convulsiile, exista în chinul insuportabil şi un dram de plăcere.

O uşoară vibraţie abia simţită la început, ca un sunet slab, s-a întărit, a luat forma unei mici scoici care a început să absoarbă totul, să înveţe, şi din cauza asta întunericul, atingându-şi limita, şi-a pierdut din putere cu un grad. Şi atunci fiinţa mea n-a mai suportat, ceva s-a rupt înăuntru, s-a mişcat din loc – m-am răsucit smulgându-mă din întuneric şi am priceput că lumea toată se răsuceşte odată cu mine...

Era chinuitor, dar încurajator. Luam parte la răsucirea asta, întocmai ca femeia care naşte şi ajută cu trupul şi cu sufletul la procesul naşterii, care oricum are loc şi fără ea... Avea să fie însă de lungă durată şi foarte dificil. Şi eu, exact ca femeia născătoare, mă străduiam să mă răsucesc cât mai bine, ascunzând înăuntru organele de simţ care înainte pluteau libere, suspendate-n ape, şi împingând în afară tot ce era mai scump şi mai adânc în mine. Simţeam că am reuşit. Eram la capătul puterilor, spaima aproape că dispăruse, apăruse acum ceva nou, o senzaţie necunoscută mie – simţeam că trebuia să mă grăbesc. În această alcătuire imperfectă ceva ticăia, o nouă dimensiune îşi semnala limitele imperceptibile – timpul. Mă străduiam să mă grăbesc – şi un fel de peliculă invizibilă a crăpat cu un zgomot asurzitor. M-am eliberat. Am scăpat.

Starea de fericire înseamnă lipsa suferinţei. Cât timp n-am cunoscut suferinţa, nu mi-am putut imagina ce-i fericirea. Nu mai era nici spaimă, nici specia ei, suferinţa. Lumea toată a devenit alta, şi eu am devenit alta. Numai o mică parte din Eul meu a rămas neschimbată, dar era atât de mică, încât abia se ţinea, era la limita dizolvării, la limita dispariţiei.

Marea noutate consta în faptul că corpul, obişnuit să învelească miezul său neînchegat încă, se afla acum înăuntru, şi fiinţa mea ascunsă se afla afară şi simţea bătaia slabă, mişcarea uşoară a unei suprafeţe nou formate. Probabil că corpul, deprins să extragă din lumea înconjurătoare tot ce-i era necesar ca să se dezvolte, să se formeze, nu se retrăsese înăuntru în întregime: măcar un orificiu mare rămăsese deschis la suprafaţă. Nu lichidul gelatinos, nu apa, ci aerul m-a umplut, corpul mi s-a umflat puţin, apoi s-a făcut iar mic. Am început să respir. Dar n-am apucat bine să-mi rumeg gândul că pentru o stare de fericire uşor de închipuit, ca şi pentru suferinţă, mai există o treaptă de urcat, când ceva s-a desfăcut pe noua mea suprafaţă, au apărut noi deschideri – şi am văzut Lumina. Eul meu a început să vadă limpede? Sau în lume s-a petrecut ceva ce nu existase până atunci? Nu ştiu. A apărut Lumina. Mi s-au deschis Ochii. I-am închis, fiindcă pe culmea fericirii se afla suferinţa...

Pentru cine şi de ce scriu aceste „Însemnări ale unui nebun”? Cine mă va crede, când eu însămi nu sunt pe deplin încredinţată? O să citeşti totul până la sfârşit? Oare o să citească cineva? Şi la ce bun? Poate că nici nu trebuie... De pildă, sunt momente în care mă adresez ţie direct, Taniecika, dar din când în când uit şi notez tot ce-mi trece prin cap, numai ca să nu dispară.

Ieri am venit de la muncă, şi Vasilisa îmi zice – te-a sunat... După cinci minute nu-mi aduc aminte numele. O

întreb din nou. Vasilisa îmi repetă numele. Azi-dimineaţă nu mi l-am amintit. Mai mult decât atât, mi se pare că ieri am vorbit la telefon cu una dintre prietene, dar nu-mi amintesc cu care... O ciudată lipsă de atenţie, minte împrăştiată. Mă străduiesc să nu se observe. Cel mai puţin se manifestă la muncă. Acolo nu uit nimic, nu încurc nimic. Numai că nu mi-am amintit nicicum numele noii desenatoare. A trebuit să-l scriu pe o hârtiuţă şi s-o pun în paharul cu creioane – Valeria. Recunosc că mi s-a întipărit în minte imediat. Uite că mi-am amintit cine sunase ieri – Valia, soţia lui Ilia Goldberg. Vorbea de pe stradă, de la o cabină telefonică. A zis ceva neclar, n-am înţeles o iotă. M-a rugat ca PA să participe la ceva anume, şi eu am uitat să-l anunţ...

Cred că PA a observat că ceva nu e în regulă cu mine. Îl surprind uneori că mă priveşte cu ochii medicului. De mai bine de jumătate de an, din ziua când a murit Lizaveta, portăreasa, relaţiile noastre s-au stricat serios. A încercat să avem o explicaţie, şi-l văd că suferă din cauza rupturii dintre noi, dar n-am ce să fac. Cuvintele pe care mi le-a spus încă stau între noi, şi nu ştiu dacă le voi putea uita vreodată. „Nu eşti femeie. N-ai organul ăsta.” E adevărat. Oare de ce mă simt atât de jignită?

Atmosfera din casă a devenit insuportabilă. Toţi ne simţim prost. Numai copilul nostru adoptiv se simte minunat. Îşi presară zahăr pe pâinea unsă cu unt. Mănâncă o franzelă în fiecare zi. Cu un aer de fericire întipărit pe faţă. Dar ne priveşte pieziş – vinovată, hoţeşte. Şi-a revenit. Taniecika a stimulat-o să înveţe. La urma urmei e pur şi simplu de neconceput – din cauza ei l-am pierdut pe PA.

De ce scriu toate astea pentru tine, Taniecika? N-ai decât doisprezece ani! Dar o să creşti, o să iubeşti şi tu pe cineva şi o să mă ierţi atunci pentru toate prostiile astea.

El bea mult. Miroase tot timpul a vodcă, fie băută proaspăt, fie băută mai demult, duhneşte a alcool de la o poştă. E foarte trist, dar cred că nu numai eu sunt cauza.

De Anul Nou după calendarul vechi – Vasilisa ţine la calendarul vechi – ea a pregătit masa, a copt plăcinta ei proastă cu varză grasă, a făcut o salată de cartofi cu salam. A fiert picioarele de porc pentru piftie. Toată ziua a mirosit urât în casă de la fiertura ei. S-a terminat la timp postul ei interminabil. Pe seară PA a venit la masă şi mi-a pus în faţă ziarul. Cu un articol subliniat. Era vorba despre medicii criminali. În majoritate evrei. Şi-a turnat vodcă în pahar, a gustat din plăcintă. I-a făcut cu ochiul Taniei, a mângâiat-o pe cap pe Toma – arăta înfloritoare – şi a plecat la cabinetul lui... Tare mult voiam să stau de vorbă cu el, dar nu s-a putut.

M-am culcat şi, înainte de somn, am cerut: explicaţi-mi şi mie ce se petrece, ce se va întâmpla cu noi toţi. Dar nu mi s-a arătat nimic în vis.

14

Din data de treisprezece ianuarie a noului an 1953, Pavel Alekseevici a intrat în starea lui obişnuită de beţie. Dar acum nu mai era vorba de petreceri vesele aiurea sau la casa de vacanţă. Umbla posomorât, nu scotea o vorbă, nu răspundea la telefon. La clinică se ducea de trei ori pe săptămână, nu mai des, pe la ora două se întorcea acasă. Tania, cu care petrecea mult timp, se afla acum permanent în compania Tomei.

Şi Pavel Alekseevici, şi Tania deopotrivă se jenau s-o lase singură pe Toma, s-o ofenseze, şi doar dimineaţa devreme Tania intra în cabinetul tatălui ei să flecărească în şoaptă cu el, să râdă pe înfundate, să-i şoptească la ureche vreo vorbă prostească de-a copiilor.

În casa lor apăreau des alţi doi copii, băieţii lui Ilia Iosifovici Goldberg, Ghenadi şi Vitali, slabi, disproporţionaţi, cu voci în schimbare şi plini de coşuri. Veneau să mănânce aproape în fiecare zi. Îi invitase Elena, ştiind cât de greu o ducea familia lor: Goldberg era în închisoare din 1949, şi Valia, soţia lui, fusese disponibilizată fiindcă lucra la laboratorul unui medic evreu, arestat de curând. Rămasă fără lucru, s-a îmbolnăvit – o ţinea dintr-o criză de inimă în alta, în pauza dintre crize ocupându-se cu ajutorarea familiilor arestaţilor. Nu înceta să se minuneze de ce era aşa de bolnăvicioasă...

Vasilisa, prin ale cărei mâini butucănoase, binefăcătoare, treceau sute de mandate de bani şi colete, era nemulţumită de vizitele băieţilor veniţi să mănânce la prânz: după mintea ei, dacă era vorba de pomană, atunci trebuia să le dea pâine şi ceva copeici, şi nu chiftele de-ale boierilor. Elena ghicise motivul nemulţumirii ei, dar nu zicea nimic...

În toată ţara se organizau adunări ale cetăţenilor revoltaţi, şi în instituţiile medicale măsurile de înfierare a evreilor criminali erau luate cu deosebită însufleţire. Oameni cât de cât însemnaţi erau obligaţi să se exprime public şi să-i înfiereze pe criminali. Pentru prima dată, lui Pavel Alekseevici îi veni în minte un gând simplu, la mintea cocoşului, că aveau să-i atragă pe toţi medicii fără excepţie ca părtaşi la incriminarea ruşinoasă. Era convins de nevinovăţia medicilor. Avea o stare rea de depresie şi se gândea la sinucidere pentru prima oară în viaţă. Tomul gros, legat în piele roşie, al lui Mommsen, despre istoria Romei, se afla în permanenţă pe biroul lui şi-i şoptea, susţinând sus şi tare, că-n lumea ce a urmat Antichităţii, atât de dragă lui, sinuciderea nu era socotită un păcat, ci un pas curajos făcut ca o eliberare dintr-o situaţie fără

ieşire, pentru salvarea cinstei şi demnităţii. Îl încerca ideea seducătoare.

Îl deprimau neînţelegerile cu soţia, care nu dispăreau nicicum, ba mai degrabă se adânceau. Tania, fata lui dragă, era prea micuţă ca să-i fie confidentă. Prietenii apropiaţi erau mai toţi arestaţi: geneticianul Ilia Goldberg, anatomopatologul Iakov Şapiro, oftalmologul Petia Krivoşei... Doar Saşa Maklakov, vechiul lui camarad de la Universitate, părăsise medicina practică pentru un post în administraţie şi acum, pe neaşteptate, se afla în tabăra prigonitorilor înfocaţi ai evreilor...

Dar cea mai mare surpriză îl aştepta în propria casă din partea Vasilisei – deşi era un adevărat duşman al puterii sovietice, căzuse în cursa ei: ideea duşmanilor ascunşi, a medicilor şireţi, a evreilor-vrăjitori găsise ecou în gândirea ei de Ev Mediu. În imaginarul colectiv, evreii făcuseră revoluţia, îl uciseseră pe ţar şi distruseseră Biserica. Ce să mai aştepţi de la ei, care-l răstigniseră pe Cristos?

Vasilisa era îngrozită, se tânguia, se ruga. Venea de afară, de la cozile din magazine, cu poveşti foarte interesante despre medicii care infectau bolnavii cu sângele cadavrelor, orbeau nou- născuţii şi-i îmbolnăveau de cancer pe prostănacii de ruşi. Apăruseră o sumedenie de martori oculari şi de victime. Oamenii refuzau să se trateze la medicii evrei, se instalase o psihoză în masă, oamenii trăiau cu spaima în suflet că vor fi otrăviţi sau li se vor face farmece... Că se va reduce numărul angajaţilor, că vor fi epurări, reglări de conturi... Lidia Timaşuk primise ordinul Lenin fiindcă demascase un grup clandestin...

Vasilisa era nevoită să rămână singurul interlocutor sau, mai exact, singurul auditor al lui Pavel Alekseevici. Elena pleca la serviciu, fetele la şcoală. După raidul de dimineaţă ca să cumpere alimente, se întorcea acasă şi-l găsea pe Pavel Alekseevici în bucătărie, aşteptând-o cu cafeaua

pregătită. El ignora cu desăvârşire dezinteresul şi incapacitatea Vasilisei de a întreţine cât de cât o conversaţie. În vreme ce ea se lepăda de povara sacoşelor peticite, el se instala confortabil cu un ceai sau cu o tărie în faţă şi-i ţinea o lecţie pe îndelete... De fapt, lecţia era destinată unui alt auditoriu, mult mai numeros şi mai instruit, dar nu avea un asemenea public – doar nu le ţinea un curs studenţilor pe tema antisemitismului şi a rădăcinilor lui religioase şi economice. Începu să-i vorbească despre Mommsen, care fusese prima lui sursă, după care căutase informaţii la Iosephus Flavius şi la autorii antici, îl citise într-un timp pe Fericitul Augustin, unul dintre sfinţii părinţi ai Bisericii... Apoi îşi concentrase atenţia asupra Evului Mediu... Rămăsese uluit să vadă că toată civilizaţia creştină suferea de antisemitism.

Vasilisa hârşâia încruntată cu cuţitul morcovii, alegea meiul şi hrişca, tăia varza. Nu se poate spune că nu-l asculta pe Pavel Alekseevici, dar lecţiile lui strălucite erau pentru ea ca o limbă străină. Extrăgea din ele numai ideea generală, că doctorul nu credea că evreii erau făţarnici, că făceau rău intenţionat, ci dimpotrivă, îi condamna pe cei care tăbărau asupra lor. Pavel Alekseevici se înfierbânta vorbind, cita ceva în latină şi germană, fapt care o tulbura şi mai mult pe Vasilisa. O fi şi el evreu? Până nu demult crezuse în el ca în Dumnezeu, dar după descoperirea neaşteptată şi inevitabilă, Pavel Alekseevici îşi folosea toate forţele ca să convingă statul să legifereze pruncuciderea, şi ea nu mai ştia cum să se poarte cu el. Câţi bani şi lucruri împărţise, de nu le mai ştiai socoteala, pe câţi ajutase, nici măcar nu le mai ştia numele, şi acum măcelăreşte copilaşii încă din burta mamei, omoară puişorii... Nu cumva e Anticristul? Părea să nu vadă nuanţele aflate între alb şi negru, nemaivorbind de roz şi

verde, aşa că prăjea ceapa continuând să-şi ţină buzele strânse, tăcând dezaprobator.

Bând o sticlă de vodcă în două ore cât ţinea monologul, Pavel Alekseevici observa că Vasilisa nu se atinsese de cafeaua pregătită de el.

— Vasilisa, drăguţo, cum de nu ţi-ai băut cafeaua? Ţi-e teamă că-i otrăvită? glumea el.

— De-ar fi aşa? bombănea ea.

Pavel Alekseevici era cât pe ce să râdă, dar se dădea bătut.

— Popor mare, să-l ia dracu'...

Vasilisa se închina şi începea să zică în şoaptă o rugăciune ca Dumnezeu s-o apere: îl suspecta pe Pavel Alekseevici.

15

Epoca stalinistă luă sfârşit pe cinci martie, dar oamenii nu se dumiriră mult timp. Dimineaţa devreme anunţară la radio moartea cârmaciului. Era mort de câteva zile, dar era atât de mare buimăceala celor care trebuiau să piloteze de acum încolo corabia, încât se hotărâră ca mai întâi să informeze lumea despre boală. Buletinele mincinoase despre sănătatea răposatului nu se rezumau numai la înrăutăţirea progresivă a stării mortului, ci foloseau cuvinte şi dădeau cifre care nu spuneau nimic omului obişnuit. Însăşi combinaţia de cuvinte „Analiza urinei e în limite normale" însemna că locuitorii din ceruri îşi descheiau prohabul şi îşi scoteau organul, ţinându-l cu degetul mare şi arătătorul, producând o cantitate oarecare de urină. Fie ea şi de cea mai bună calitate, dar totuşi urină! Era prima lovitură nimicitoare dată cultului personalităţii. Noile autorităţi trebuiau să se obişnuiască şi ele cu ideea că până şi cei nemuritori mor până la urmă.

Populaţia reacţionă zgomotos: unii plângeau în hohote, leşinau, făceau infarct din cauza şocului şi se prăbuşeau. Alţii răsuflau uşuraţi, se bucurau pe ascuns, tresăltându-le inima de bucurie. Cei care îl duşmăneau pe ascuns pe mort – duşmani pe faţă nu mai existau de mult – erau dezorientaţi: cum o s-o ducem fără el?

În familia lui Pavel Alekseevici reacţiile erau cât se poate de diverse: Tomei, zăpăcită de vânzoleala fără lacrimi de la înmormântarea mamei sale, de data asta i se tăie răsuflarea de durere. Două zile întregi plânse în hohote, cu mici pauze pentru somn şi mâncare. Vărsă pe pâine lacrimi tăcute, exact ca-n Biblie.

Pe Tania o încercă o mare nelinişte şi jenă: nu găsea în sufletul ei nimic care să semene cu simţămintele înflăcărate ale Tomei. Îi era ruşine de lipsa ei de compasiune şi împrumuta, pe cât putea, durerea fetei. Toma plânse cu atâta uitare de sine, încât Taniei i se înmuie inima, şi reuşi să-i scape câteva lacrimi de mila ei.

Pavel Alekseevici simţi o mare uşurare în suflet: vor fi schimbări acum, vor fi schimbări. În opinia lui, va trebui să se încheie cazul absurd cu medicii. Spera la mai multă indulgenţă şi chiar îşi scoase din sertar dosarul burduşit, pe care scria cu litere grase „PROIECT”...

În schimb pe Vasilisa, care nu avea la inimă autorităţile, o încercă o bucurie răutăcioasă în ziua cu anunţul morţii lui Stalin, ca apoi, în ziua următoare, să se întunece la chip, să arate descurajată clătinând din capul cu cocul mic sub basmaua din celofibră:

— Ce-o să se întâmple acum?

Văzându-i tulburarea, Pavel Alekseevici zâmbi:

— O s-o ducem cu ajutorul lui Dumnezeu!

Elena, auzindu-l, zâmbi şi ea: i se păru de-a dreptul caraghios ca necredinciosul de Pavel Alekseevici să-i pomenească Vasilisei de ajutorul lui Dumnezeu.

„Să se mai potolească un pic lucrurile, şi încerc încă o dată să dau de ai mei”, îşi zise hotărâtă Elena.

Chiar de la începutul anului 1938, soarta părinţilor ei fusese învăluită într-un mister de nepătruns. Se încheiase de multă vreme perioada celor zece ani fără drept la corespondenţă, dar din răspunsul la cererea ei trimisă încă din 1949 reieşea că nu avea dreptul să ceară lămuriri, nefiind rudă cu părinţii ei. Forţată de împrejurări, bunica o înfiase ca s-o apere de represiune, aşa că Elena fusese lipsită de dreptul de a afla ce soartă avuseseră părinţii pierduţi în Altai...

— O să fie rău, şi mai rău, bombăni Vasilisa.

Tăcută ca întotdeauna, Elena dădu din cap:

— Mai rău n-o să fie...

Să înveţi şi să munceşti în zilele doliului naţional era un sacrilegiu. Îi adunau la mitinguri pe oamenii veniţi la muncă. Şefii cei mari, cei mai mici şi cei neînsemnaţi şi, de asemenea, oamenii sovietici obişnuiţi rosteau cuvinte triste, dezlânate, peltea de griş subţiată, plângeau, compuneau telegrame triste adresate puterii supreme: Moscova, Kremlin... Apoi beau ceai cu un aer de înmormântare, fumau până-i lua ameţeala şi se apucau iarăşi să dea drumul aceloraşi cuvinte fără rost, spuse din toată inima, îi apuca iar plânsul, dar nu de la tribună de data asta, ci în locurile pentru fumat... Unii mai cu cap îşi fereau ruşinaţi privirea, negăsind în sufletul lor puterea să compătimească, să plângă.

Se adunau copiii la şcoală, dar orele nu se ţineau, în locul lor se instalase un fel de lenevie epuizantă, îşi pierdeau timpul de pomană. Recitau poezii despre Stalin, ascultau muzica lui Beethoven la difuzorul negru... Taniei i se întipăriră bine în minte orele blegi, greoaie, statul în aerul sufocant din şcoală, care transforma plictiseala obişnuită într-un dor de ducă infernal. Lângă bustul de

ghips acoperit cu ghirlande de ilex şi flori artificiale, stăteau înşirate pentru garda de onoare pionierele bocind, arătau făcute tot din ghips, ca răposatul cârmaci. Fetiţa slăbuţă, Sonia Kapitonova, ocupa ca de obicei locul din vârful piramidei alcătuite din gimnaste, şi, stând pe umerii nesiguri ai compatrioatelor mai bine hrănite, aflate la etajele de mai jos, care strigau cât le ţineau puterile „Mulţumim tovarăşului Stalin pentru copilăria noastră fericită!”, se prăbuşi cu zgomot la poalele bustului şi se lovi la tâmplă de podiumul masiv.

Viteazul profesor de sport, singurul bărbat-pedagog, o duse pe braţe la cabinetul medical, însoţit de privirile invidioase ale elevelor din clasele mai mari. Profesoarele se repeziră să cheme salvarea, o mulţime de fete, înviorate de eveniment, se împingeau unele în altele lângă cabinetul doctorului, iar Tania stătea la fereastra din vestiarul de lângă toaletă şi privea zaţul de zăpadă depus, întristată că avea inima de piatră, neîndurătoare.

Se ştia că adunarea populară de rămas-bun avea să înceapă în ziua următoare de la ora douăsprezece, la Sala Coloanelor din Casa Sovietelor. Directoarea declară că le va duce pe fete în mod organizat, dar nu în prima zi. Fetele aveau emoţii că e o păcăleală. Toma era ferm hotărâtă să iscodească, să afle ce şi cum, să meargă de una singură dimineaţa devreme ca să-şi ocupe din timp un loc. Era convinsă, nu se ştie de ce, că le vor lua doar pe elevele din clasele mari şi pe cele fruntaşe la învăţătură.

Nu învăţa prea bine, deşi se disciplinase cu ajutorul Taniei, dar isteaţă era cât pofteşti.

O găsi pe Tania la toaletă, o trase lângă ea şi-i şopti la ureche:

— Nadejda Ivanovna a zis să mergem mâine la Sala Coloanelor să ne luăm rămas-bun. Au pus sicriul acolo, să mergem, să ne uităm. Mergem?

— Nu ne lasă, dădu Tania din cap. Tata nu ne lasă pentru nimic în lume.

— Nu-i spunem. Ne facem că mergem la şcoală şi nu-i spunem...

Tania căzu pe gânduri – propunerea era ispititoare. Voia grozav să-l vadă pe Stalin mort. Îşi aminti că n-o luaseră la înmormântarea mamei Tomei. Pe de altă parte, nu era învăţată să-i mintă pe cei din casă...

Fetele plecară împreună la şcoală. Cînd se îndepărtară de casă, la ultima cotitură, Toma se opri ca o căpriţă încăpăţânată şi declară hotărâtă:

— Fă cum vrei, eu mă duc direct la Sala Coloanelor şi o să aflu tot...

Era prima oară în viaţa trăită împreună de aproape un an când Toma lua o hotărâre de capul ei. Până acum era obişnuită să i se supună Taniei. Tania se opri frământând pământul cu picioarele – şi se despărţiră, ducându-se fiecare în altă parte: Tania se întoarse ca de obicei acasă pe strada Novoslobodskaia, şi Toma o luă în jos pe strada Kaliaevskaia, spre centru...

Acasă era numai Vasilisa şi n-o întrebă unde-i Toma. Abia pe la ora şase se întoarse Toma. Absenţa ei trecuse neobservată. Fetele şuşotiră vreme îndelungată înainte de culcare. În urma excursiei întreprinse, Toma ştia tot ce nu ştiau majoritatea moscoviţilor: centrul oraşului era încercuit, camioanele şi armata baricadaseră toate trecerile, şi oamenii începuseră de seara să se adune în coloane...

Tania dormi prost: avu un vis care nu se mai sfârşea, voia să se trezească, dar nu reuşea. Era copleşită de simţul datoriei şi avea ideea vagă că, dacă se va trezi, se va sustrage de la îndeplinirea unei sarcini importante... Trebuia să ducă undeva ceva important. Ce anume era atât de important pierise din mintea ei, era ceva mic cât

pumnul, complet nedefinit şi-n plus, invizibil. Toată noaptea se chinui săraca Tania să urce pe scări pustii, să caute coridoarele şi lifturile. Trebuia să găsească o adresă anume, dar nu se vedeau nici numere, nici uşi pe care să fie scrise numerele. Era grăbită, fiindcă în broderia încâlcită a visului se simţea urgenţa livrării. Dar toţi cei care îi ieşeau în cale fie se temeau, fie îi erau ostili – nimeni nu voia să stea de vorbă cu ea...

Toma o sculă foarte devreme. Fata se trezea uşor, cum se trezesc oamenii la ţară. Se furişară în bucătărie. Vasilisa nu ieşise încă din cămăruţa ei. Însemna că nu era nici măcar şase şi jumătate.

Era vorba de un complot, o evadare, de chiul şi-n plus, de-o excursie. Tania pregăti sendvişurile cu unt şi le înveli în hârtie ozalid de la serviciul mamei, folosită acasă pentru tot ce trebuia împachetat. Termosul nu era de găsit, stătea ascuns pe undeva, tatăl ei îl lua în excursiile lungi. Toma pregăti ceaiul, băură câte un pahar cu ceaiul opărit cu o zi înainte. Tania ciuli urechile – în cămăruţă se auzeau bolboroselile Vasilisei, îşi termina rugăciunea obişnuită.

— Scrie un bilet, îi ceru Tania pe un ton poruncitor, dar reţinut, şi-i întinse Tomei un petic de hârtie.

— Ce să scriu? întrebă Toma.

— Că a trebuit să plecăm la şcoală mai devreme.

— Scrie tu, că scrii mai frumos, se milogi Toma.

— Dacă scriu eu, îşi vor da seama că mint, zise Tania şi-i vârî creionul în mână. Hai, scrie.

Îşi îmbrăcară şubele. Toma pe cea nouă, cumpărată special pentru ea, Tania pe cea veche, înnădită cu o bucată de blană de oaie. Toma îşi încălţă pâslarii şi galoşii, Tania îşi legă şnururile la ghetele înalte, garnisite pe margine cu blană cârlionţată. O mândreţe de ghete roşii, lucrate de comandă într-un atelier care funcţiona clandestin. Nimeni nu avea aşa ceva. Văzându-le, Pavel

Alekseevici se arătase nemulţumit – se gândea că nu era bine să fie remarcate. Dar în ziua aceea toate amănuntele aveau importanţă, chiar şi ghetele fudule...

Cinci minute mai târziu coborau scările, ascunzând genţile de şcoală în spatele caloriferului de la intrare, mutând prevăzătoare sendvişurile în buzunarul şubelor. Se îndreptară spre metroul de la staţia Novoslobodskaia. Dar nu ajunseră decât până la Belorusskaia. Locul de transbordare spre centru era închis, şi când ieşiră la suprafaţă, constatară că strada Gorki era baricadată. Văzură o mulţime de steaguri roşii înnădite cu bucăţi de pânză neagră, şi Toma se întrebă uimită ca o gospodină când reuşiseră să le coasă. O luară înapoi pe jos către Novoslobodskaia, ieşiră pe Kaliaevskaia şi dădură în strada Cehov.

Pe măsură ce se apropiau de piaţa Puşkin mulţimea oamenilor creştea şi, deşi mijloacele de transport nu circulau şi lumea mergea direct pe carosabil, lângă piaţa Puşkin totul încremenise, trecerea pe strada Gorki era închisă de camioane şi de un lanţ de soldaţi. Toma, care cunoştea mai bine oraşul, o trase pe Tania undeva în stânga, şi se pomeniră pe strada Puşkin, într-o mulţime tăcută de oameni înghesuiţi unii într-alţii.

În oraşul obişnuit cu cozile, o asemenea coadă imensă era o raritate. O coadă în toată regula: fremăta, înainta încet, se legăna, se auzeau înjurături, se simţeau mirosuri grele, dar părea că avea un scop – să asigure fiecăruia, în ordine şi fără părtinire, o bucăţică de spectacol, despre care participanţii vor povesti până la sfârşitul zilelor... Avea însă o însuşire care o făcea unică şi irepetabilă în viaţa omului sovietic: lumea venise nesilită de nimeni, nu dintr-o nevoie obişnuită – să obţină raţia de pâine, o bucată de săpun, un litru de benzină sau un pud de mei... Oamenii veniseră cu noaptea-n cap şi stăteau la coadă ca

să-şi facă datoria de cetăţeni, să-şi aducă omagiul lor, să plângă în cor, să-şi exprime durerea... Un fel de forţă elementară, ceva profund animalic, presimţirea unui cutremur sau mirosul unui incendiu de pădure îndepărtat îi scosese afară din casă, îi adunase să stea înghesuiţi în turmă. Cine nu putea să găsească în adâncul sufletului chemarea irezistibilă, cum nu putea micuţa Tania, rămânea acasă... Numai că pe Tania o adusese Toma, suflet necomplicat, din servitorime, obişnuită cu viaţa în comun, supusă în mare măsură legii turmei.

Nimeni nu organizase marşul de înmormântare, aşa se organizau demonstraţiile obişnuite. Miliţia, aproape paralizată de armată, derutată în parte de tot felul de ordine care se băteau cap în cap, venite de la autorităţile care administrau oraşul, nu reuşea nicicum s-o scoată la capăt cu rândurile tăcute, înaintând lent, implacabil.

Fetele se strecurară printre oameni, trecură pe lângă teatrul unde nu demult fuseseră duse să vadă *Lacul lebedelor*. Dar acum era de neimaginat că exista pe lume un asemenea fleac aiuritor ca baletul... Îşi făcură drum până la colţul străzii Stoleşnikov şi se împotmoliră lângă un mic magazin de flori. Vitrina florăriei aflate la demisol ajungea atât de jos, încât conducta groasă de apă împrejmuia geamul magazinului coborât cu jumătate de metru. O plasă rară de metal acoperea chepengul dreptunghiular de sub geam. Mişcarea înceată a mulţimii păru să se oprească pentru o clipă, apoi se auzi deodată dinspre strada Puşkin un vuiet năvălind ca valul – un zgomot ciudat, ceva între bubuit şi urlet, între geamăt prelung şi ţipăt sugrumat...

Vuietul se apropia, creştea, părea separat cu totul de mulţime, ca vântul sau ploaia. Ţinându-se de mână, fetele se agăţară şi mai tare una de alta. Mulţimea se puse iar în mişcare şi le purtă în dreptul conductei care împrejmuia

vitrina. Femeia din faţa lor, îmbrăcată cu blană de vulpe argintie, se răsuci încovoiată de spate, urlând de durere. Conducta părea c-o frânsese în două. O clipă femeia rămase atârnată pe conductă, şi oamenii, presând din spate, îi împinseră partea de jos, şi întreg corpul se prăbuşi pe chepeng cu un bufnet surd... Era moartă de-a binelea, întocmai ca vulpea de pe umerii săi. Fetele fură purtate de-a lungul conductei, apoi târâte pe partea opusă a străzii, până la unul dintre camioanele care staţionau strâns unite între ele. După ce văzură femeia strivită de conductă, fetele îşi dădură seama că nu mai puteau face nimic dacă mulţimea le turtea de camion.

— Apleacă-te! strigă Toma.

Era singura mişcare posibilă. Fură împinse sub maşină. Se lungiră la pământ, între roţi, printre galoşi desperecheaţi – picioarele şi poalele hainelor ascundeau lumina în dreapta şi-n stânga. Era înăbuşitor, înspăimântător. Toma începu să plângă.

— Nu plânge, îi zise Tania.

Toma îşi întoarse către ea faţa albă:

— Mi-e milă de Stalin...

— Proasto, zise Tania cu voce obosită, de om matur.

Nici un dram de milă nu avea pentru Stalin. Se simţea rău, ca şi cum făcuse o faptă urâtă. Fiindcă chiuliseră de la şcoală. Ce neplăcut şi ruşinos lucru că minţise... Mai ales pe tata... Cei de acasă au aflat probabil că n-au fost la şcoală, Vasilisa le aşteaptă cu masa, mirată de dispariţia lor.

Stătură lungite sub camion destul de mult timp. Mirosea rău a closet public, a ulei de maşină şi a benzină. La un moment dat, pădurea de încălţări, de pantaloni jerpeliţi şi şube se urni din loc şi păru să se rărească.

— Hai, să încercăm să ieşim, zise Tania şi o trase pe Toma să iasă de sub camion.

În momentul acela apăru un mic spaţiu liber, şi se strecurară afară din adăpostul lor. Cât timp stătuseră lungite sub camion, uitaseră cât de uşor se puteau pierde în mulţime: strânsoarea slăbi, nu se mai ţineau de mână, şi se pomeniră târâte fiecare în altă parte... Ţipau disperate, dar auzindu-şi încă glasurile, pluteau ca două surcele luate de torentul apei şi duse într-o direcţie necunoscută...

Când se pierdură una de cealaltă, frica violentă, dar obişnuită totuşi, făcu loc panicii înspăimântătoare. Toma fu întoarsă şi purtată către peretele casei al cărei parter – vitrina unei consignaţii de blănuri – fusese astupat cu scânduri. Astupaseră cu scânduri pe dinăuntru şi cele două uşi de la intrare. Jos, partea uşii care-i ajungea Tomei la piept era spartă, şi scândurile desprinse. Când fu împinsă şi lipită de scânduri, apăsă cu umărul o scândură, aceasta se desprinse de tot, şi Toma căzu în spaţiul dintre cele două uşi, trezindu-se în întuneric ca într-un dulap. Se aşeză pe vine şi se linişti.

Pierdu şirul minutelor sau orelor de când stătea chircită şi urmărea prin crăpătura largă dintre scânduri cum se mişcau lent picioarele oamenilor încălţaţi cu pantofi scâlciaţi... Până la un moment dat, când văzu ghetele roşii. Se repezi ca apucată, îndepărtă scândura, prinse cu mâna piciorul mai sus de garnitura de blană lăţoasă şi strigă din toate puterile:

— Tania! Taniecika!

Tania crezu că o apucase un căţel de picior.

„De unde căţel aici?” îi trecu prin minte, şi imediat ajunse la ea glasul Tomei:

— Taniecika! Hai încoa’, jos!

Fără să scape din mână piciorul Taniei, Toma, cu toată puterea trupului ei slab, apăsă scândura desprinsă puţin, şi ea cedă ascultătoare. Tania se lăsă pe vine şi pătrunse

anevoie în spaţiul strâmt dintre uşi. Mişcarea asta în jos, pe pământ, care-i nenoroci pe mulţi în ziua aceea, le salvă pe fete.

Se avântară una spre cealaltă, ca nişte îndrăgostiţi despărţiţi o vreme, se îmbrăţişară şi încremeniră aşa. Deveniră surori în momentul acela. Trecutul rămase în urmă: superioritatea de netăgăduit a Taniei şi aerul ei protector-indulgent, respectul umil al Tomei, recunoştinţa slugarnică şi dependenţa linguşitoare, sădită adânc în sufletul ei. Fuseseră forţate de împrejurări să fie surori, statutul ăsta îndoielnic şi chiar fals până atunci deveni cât se poate de real. Aveau să-şi amintească toată viaţa de clipa asta, nu li se va şterge din memorie amintirea orelor nesfârşite când stătuseră îmbrăţişate între uşile de la intrare, la zece centimetri de mulţimea înghesuită, de moarte chiar, pe care aveau să şi-o imagineze ca un loc împuţit, întunecat şi strâmt, unde nefericiţii oameni captivi erau înghesuiţi şi striviţi de nu mai puteai să le recunoşti feţele, membrele, sufletele...

Deodată Toma exclamă:

— Tania! Genţile noastre sunt în spatele caloriferului de la intrare!

— Da’ sendvişurile, sendvişurile? îşi aduse aminte Tania şi scoase din buzunar sendvişurile turtite zdravăn.

Şi izbucniră în râs, nu ştiau nici ele de ce. Mai degrabă pentru că de râs aveau nevoie sufletele lor de copii înspăimântaţi...

Între timp Vasilisa Gavrilovna alerga prin curţile din preajmă strigând cu voce rugătoare:

— Tania! Toma! Acasă!

Elena Gheorghievna stătea pe coridor lângă telefon şi învârtea discul negru cu degetul amorţit: peste tot suna ocupat – la miliţie, la morgă, la salvare... Pavel Alekseevici plecase încă de la ora patru în căutarea fetelor şi se

pierduse şi el în mulţime. Îşi vârâse în buzunarul paltonului o ploscă militară cu alcool diluat şi rătăcea pe străzile care duceau în centru, dând în tot locul peste trupe din armată şi miliţie, şi nu se dumirea cum de izbutiseră organizatorii funeraliilor să pună la cale pelerinajul în centrul capitalei străbătut de atâtea străzi, străduţe, pasaje, ba şi de o linie de metrou. Nu reuşea să găsească o ieşire cât de mică din mulţimea care-l împresura din toate părţile. Nici nu putea fi vorba să găsească fetele. O şterseseră de acasă la înmormântare, despre asta nu avea nici o îndoială.

Stătea la colţul străzii Kaliaevskaia cu Orujeinîi, sprijinit de peretele lăptăriei. Îşi aduse aminte că pe fundul ploştii mai rămăsese o picătură, o sorbi, vârî plosca goală în buzunar şi-n clipa aceea simţi că cineva îl trage de mânecă. Un şmecheraş de băieţel cu ochii holbaţi se uita de jos la el să-i prindă privirea:

— Vrei să te conduc, nene?

— Unde? nu pricepu dintr-odată Pavel Alekseevici.

— Ştiu eu un loc pe unde se trece, zise băiatul arătând imprecis în direcţia străzii Karetnîi.

Pavel Alekseevici făcu un gest cu mâna şi o porni dându-l la o parte. Era în cea mai proastă dispoziţie. La staţia Belorusskaia văzu o coloană de maşini de salvare... Se împotmoliseră încercuite de camioane.

— Hecatombă, hecatombă, îşi zise cu voce tare pentru sine. Nu ştia în clipa aceea ce dreptate avea.

16

Pavel Alekseevici nu avea să afle niciodată ce soartă avusese preparatul oribil adus de el la biroul înaltului funcţionar de partid din piaţa Staraia. Deşi rămăsese puternic impresionat de medicul nebun şi preparatul său faimos, funcţionarul prevăzător nu se hotărâse să ridice

problema spinoasă a obiectului cu pricina la şedinţa Biroului Politic.

Borcanul învelit în hârtie a zăcut câţiva ani pe etajera de jos a dulapului înalt şi dus apoi de femeia de serviciu la lada uriaşă de gunoi din subsol, în febra curăţeniei generale din ajunul luminoasei sărbători de 1 Mai.

Oricât ar părea de ciudat, personajul alunecos s-a dovedit a fi sensibil la culme, şi la câteva luni după moartea Cârmaciului, proiectul cu autorizarea avorturilor a fost examinat şi aprobat. Statul, care-şi omorâse cetăţenii cu milioanele, de nu li se mai ştia numărul, a permis femeilor să-şi hotărască singure soarta, care le făcea să prindă rod fără vrerea lor. Şi-au pus semnătura câţiva semizei, s-a deschis supapa Olimpului, s-a trimis instituţiilor medicale o circulară care autoriza avortul la cerere.

Fostul înalt funcţionar de partid, după ce a urcat sus de tot în ierarhie – nu avea unde să urce mai departe de atât –, s-a considerat binefăcătorul neamului omenesc până-n ziua morţii survenite la scurt timp după aceea. Aşa că Pavel Alekseevici n-a mai aflat ce rol a jucat nenorocitul de borcan adus de el în piaţa Staraia...

Soarta femeilor nefericite, prizoniere ale sexului, continua să-l neliniştească pe Pavel Alekseevici. Lua cuvântul, ca şi înainte, la conferinţele având ca temă ocrotirea mamei şi copilului. Nu se considera un învingător, victoria nu fusese câştigată încă – în opinia lui, starea maternităţilor şi a instituţiilor care se ocupau de îngrijirea copiilor era catastrofală. Întorcându-se la cel mai important proiect al lui, încerca zadarnic să convingă conducătorii ţării de necesitatea revizuirii principiilor privind finanţarea sănătăţii publice, ţinea discursuri furibunde despre asigurarea condiţiilor de locuit, despre numeroşii factori care determinau înrăutăţirea stării de

sănătate a viitoarei generaţii... Termenul de *ecologie* nu se folosea pe atunci.

Pe la mijlocul anilor cincizeci, îşi îndreptă interesul într-o direcţie neaşteptată. În urma cercetării câtorva tipuri de sterilitate la femei, descoperi nişte faze necunoscute încă ale ciclului menstrual. Îl interesau cu deosebire femeile care năşteau copii după o perioadă îndelungată de sterilitate. Pe copiii lor îi numea Avramovi şi le consulta cu atenţie, punând întrebări ca la interogatoriu, pe femeile care născuseră primul copil după mulţi ani de infertilitate...

În paralel, cu ajutorul studiilor renumitului Cijevski, se apropie de teoria ciclurilor naturale cosmice, de tema bioritmurilor. Se cunoştea din cercetările embriologice că diviziunea celulară a embrionului se produce cu precizie de ceasornic. Comparând activitatea omului în decursul a douăzeci şi patru de ore cu viteza proceselor ce se petrec în organismul femeii şi judecând logic, ajunse la concluzia că există un anumit procent dintre femei care nu pot rămâne însărcinate noaptea.

În reflecţiile lui erau multe elemente intuitive, dar la baza raţionamentului său stătea ideea existenţei unui ovul cu o perioadă neobişnuit de scurtă de receptivitate.

Pe la sfârşitul anului 1953, sosi la consultaţie o pereche nu prea tânără de azeri din Karabah, soţ şi soţie, uimitor de frumoşi. El era pictor, se trăgea dintr-o familie renumită de ţesători de covoare, era brunet cu fire cărunte, cu trăsături fine ale feţei. Soţia semăna cu el, o copie în miniatură – aceeaşi fineţe, acelaşi desen persan al feţei. Avea rochie de mătase, de culoare roşie-violet, şal de culoarea smaraldului, podoabe de argint vechi, închis la culoare...

Analizele erau în regulă. Doi oameni sănătoşi, care în douăzeci de ani nu aduseseră pe lume nici măcar o fetiţă... Nenorocire şi dezonoare pentru soţie.

Pavel Alekseevici îi cercetă cu privirea timp îndelungat, dând ascultare vocii tainice care insista să-i dea sfaturi.

— Să vă culcaţi cu soţia când soarele se află la zenit, le zise pe un ton sever. Să veniţi la mine după un an...

N-au venit după un an, ci după un an şi jumătate, pântecele femeii arăta minunat, mare, bine îndesat, cu o fetiţă mititică înăuntru, pe care a luat-o în primire însuşi Pavel Alekseevici. După doi ani a urmat un băieţel...

Primii pacienţi au venit din Azerbaidjan, Armenia, Asia Centrală. Pe urmă au apărut ruşii. Aproape jumătate dintre ei erau cazuri fără leac, le spunea că nu-i poate ajuta cu nimic. Câtorva perechi le recomandă să plece pentru un număr de ani la Novosibirsk, sau chiar la Habarovsk – era o urmare a ideilor sale privind bioritmurile şi fusurile orare... Avea cabinetul plin cu grafice de neînţeles, arătând mai degrabă a hărţi astrologice, decât a formulare pentru analize.

Numărul Avramovilor tot creştea. Pavel Alekseevici îşi zicea în sinea lui – eu te-am adus pe lume acum... Copilaşul de la miezul zilei, copilaşul din zori, copilaşul de la asfinţit... Daruri bogate umpleau casa lui austeră – covoare scumpe, vase chinezeşti şi obiecte din bronz franţuzeşti... Nu fixa niciodată onorariul, dar nu refuza cadourile. Dintotdeauna medicii şi preoţii erau plătiţi în natură pentru serviciile lor. Pacienţii lui Pavel Alekseevici erau, de regulă, oameni înstăriţi, cărora nu le lipsea decât un copilaş ca să fie pe deplin fericiţi. Cei săraci fie aveau copii, fie nu mergeau la medic...

Nu-l mai interesau cărţile de medicină, cele clasice şi cele actuale, îşi petrecea mult timp în bibliotecile de istorie, în cele care aveau cărţi străine, citea tratate din Evul Mediu, cărţi antice rare, traduceri din cărţile străvechi ale sacerdoţilor... Căuta ceva anume în parabolele

sibilinice... Taina zămislirii – asta îl interesa. Nici mai mult, nici mai puţin.

Soţia lui stătea zi şi noapte cu uşa dormitorului zăvorâtă pentru el. Pavel Alekseevici nu mai încerca de mult timp să restabilească relaţia conjugală întreruptă. După jignirea de neuitat, Elena încetase să se simtă femeie. Avea puţin peste patruzeci de ani, frumuseţea îi devenise mai expresivă cu trecerea anilor. Chipul părea să-i fie redesenat de un pictor riguros, cu multă experienţă. Îi dispăruseră buzele umflate şi obrajii plini, ochii căpătaseră o nouă expresie – atenţie încordată, îndreptată spre sine, nu în afară... Lui Pavel Alekseevici i se părea uneori că, în rarele ocazii când răspundea la întrebările lui, ea se gândea la cu totul altceva.

Nu se putea spune că relaţiile lor erau proaste – îşi ghiceau dorinţele ca odinioară, câteodată îşi citeau gândurile, dar îşi fereau ochii. Ea îi fixa gâtul, el rădăcina nasului.

17

Tania era mângâierea părinţilor. Pavel Alekseevici o alinta şi o răsfăţa, exprimându-şi în felul ăsta iubirea ţinută ascunsă pentru Elena. Ea simţea şi-i era recunoscătoare, dar se purta ciudat – se străduia să-i dea o atenţie deosebită Tomei. Echilibrul emoţional era oarecum păstrat, şi Vasilisa împărţea cu stricteţe dreptatea, asigurând tuturor porţii egale. De mult timp grija ei pentru hrană nu mai avea nici un sens, mâncare era din belşug, şi toţi, cu excepţia ei, uitaseră de pâinea raţionalizată, de cartele şi de punctele de distribuire a alimentelor.

Tania crescu şi se făcu fată frumoasă, foarte vioaie, foarte înzestrată şi pentru muzică, şi pentru desen, şi pentru ştiinţe...

Ajunsese cu învăţătura la sfârşitul clasei a noua, urma să-şi aleagă profesia, dar ea se risipea sărind dintr-o parte într-alta: până să apară Toma, avusese de gând să se înscrie la liceul de muzică, dar îndată ce Toma se instalase în casa lor, abandonă muzica, spre marea supărare a lui Pavel Alekseevici. Nu existau clipe mai plăcute pentru el decât atunci când îi privea gânditor spinarea frumos arcuită, cu omoplaţii mişcându-i-se sub pulover în faţa pianului special cumpărat pentru ea. Tot încerca s-o descoasă, să vadă de ce refuza atât de categoric să meargă la şcoala de muzică, dar Tania evita răspunsul, apoi îl îmbrăţişa, îl gâdila după urechi, bâiguia ceva despre elefantul urecheat, râdea în hohote, îi ţiuia în urechi, dar fără nici un cuvânt spus răspicat.

Mult mai târziu, şi Pavel Alekseevici, şi Elena înţeleseră în esenţă ce se petrecea cu fata – avea impresia, se vede treaba, că succesele ei o vor necăji pe Toma, care nu ascultase muzică de când mama o făcuse, cu excepţia celei transmise la difuzor...

Biblioteca tatălui o atrăgea tot mai mult pe Tania. Pavel Alekseevici muncea serios, rămânea la clinică până târziu şi când se întorcea acasă, îmbuca ceva la repezeală în prezenţa tăcutei Vasilisa ori a distantei Elena, şi o găsea pe Tania în biroul lui, cuibărită comod între pernele divanului şi două pleduri, cu pisica şi cartea în mâini... Nu departe de Tania stătea Toma, aşezată incomod pe marginea scaunului, la fel de scundă ca la doisprezece ani, doar că mult mai grasă. Cosea la gherghef, în cruciuliţe duble, feţe de pernă, una după alta, brodând fie o floare de liliac ieşită mult în relief, fie un coş cu fructe exagerat de mari... Foamea demult uitată şi, pare-se, potolită acum, îi deşteptase plăcerea luxului şi abundenţei după care tânjesc oamenii săraci...

Fetele erau foarte legate una de alta, şi-n ataşamentul lor se simţea aceeaşi mirare: cum de Tania nu pricepe plăcerea brodatului pe canavaua aspră, de ce Toma nu înţelege că se poate sta o jumătate de zi cufundată cu nasul într-o carte pe care ea o socoteşte plictisitoare.

Pavel Alekseevici, urmărind comportamentul celor două fete atât de deosebite între ele – al adoratei Taniecika şi al Tomei total lipsite de farmec – şi judecându-le conform stilului său de a cerceta ştiinţific fenomenele, căzu în mrejele teoriei, văzând, şi-n cazul lor, nişte manifestări ale legilor naturii, poate nedescoperite încă, dar care existau în mod obiectiv.

După cum embrionul uman, chiar din momentul fecundării, trece prin toate etapele dezvoltării sale minut cu minut şi ceas după ceas, se gândea Pavel Alekseevici, tot aşa şi la nou-născut apar funcţiile psihofiziologice la termene precise, într-o succesiune strict determinată. Reflexul de a mesteca nu poate precede suptului, cu toate că şi unul, şi altul primesc stimulii din afară: atingerea sfârcului sau a unui alt obiect, fie un colţ de cearşaf sau degetul propriu, stimulează suptul în primele zile de viaţă, şi o bucăţică de pâine tare, nimerită pe gingiile umflate din cauza dinţilor ce stau să apară, stimulează mestecatul la vârsta de şase luni.

Tot aşa de precis e stimulată şi activitatea sistemului nervos superior, făcea reflecţia Pavel Alekseevici urmărindu-le pe fetele din familia sa, aflate la vârsta adolescenţei. Nevoile apărute la o anumită vârstă, care nu primesc ajutor susţinut din afară, din mediul înconjurător, îşi pierd din putere şi pot chiar să dispară. Trebuinţele, în felul ăsta, premerg putinţei de a le stimula.

„Mă vor acuza de lamarckism”[4], îşi zise mulţumit de sine Pavel Alekseevici.

„Poate că şoapta s-a născut înaintea buzelor, şi înaintea pomilor a fost foşnetul frunzelor...”, versurile geniale atât de inspirate, al căror autor[5] a murit în lagăr, nu-i erau cunoscute lui Pavel Alekseevici, dar nici unui alt om nu i se potriveau mai bine – o idee profundă tradusă din limba ştiinţei în limba poeziei...

Iată, copilaşul vrea să se ridice în capul oaselor, i s-a urât să stea culcat, se suceşte de pe o parte pe alta, e neliniştit. Întinde-i un deget – îl apucă şi face cu el ce-şi doreşte cel mai mult, fără să-şi dea seama ce face. Se ridică şi stă în şezut. Uite-l că s-a copt pentru mersul în picioare – fă tot posibilul să-l ajuţi să meargă. Altfel nu învaţă să meargă în două picioare, ci merge în patru labe ca animalul.

Dă-i muzică atunci când simte nevoia să danseze, dă-i creionul când vrea să deseneze, dă-i o carte când a crescut suficient ca să primească informaţii... Şi ce tragedie e atunci când s-a copt o nouă abilitate, o nouă nevoie, dar s-a irosit momentul, nu ai ieşit în întâmpinarea ei. Şi atunci intervine blocajul, inhibiţia...

Uite-o pe Tomocika. Mama ei o lăsa înfăşată în pat până la doi ani, fiindcă sărmana trebuia să se ducă la muncă şi nu avea pe cineva care să aibă grijă de ea, şi nici pomeneală de grădiniţe în Moscova evacuată, în plin camuflaj. Când i-a dat drumul să meargă, ea n-a mai vrut. Stătea aşezată într-un colţ, pe un morman de cârpe, se juca cu ele. La şcoală a dat cu ochii de prima carte, avea

---

[4] Teorie conform căreia părinţii pot transmite copiilor caracteristici căpătate în timpul vieţii, denumită astfel după biologul francez Jean-Baptiste de Lamarck (1744–1829).

[5] Osip Mandelştam (1891–1938).

şapte ani. Totul a venit cu întârziere, totul a fost frânat. Săraca fetiţă...

Dar Toma nu se simţea deloc nefericită. Dimpotrivă, era ferm convinsă că trăsese lozul câştigător. La un an de la instalarea ei în casa familiei Kukoţki, la rugămintea mătuşii Fenia, au trimis-o să stea vara la ţară, şi de data asta Toma, care nu o dată îşi petrecuse vara în casa Feniei, n-a mai putut suporta viaţa de acolo. Au îngrozit-o sărăcia, mizeria şi, mai ales, munca înrobitoare. Viaţa la casa de vacanţă era prilej de odihnă pentru ea şi pentru Tania, în schimb la ţară nu avea o clipă să-şi tragă sufletul, de dimineaţa până seara trebuia ba să dea de mâncare porcilor, ba să aibă grijă de fetiţa în vârstă de trei luni a Feniei, ba să spele hainele zdrenţăroase şi murdare în apa rece... Tăcea şi făcea în silă tot ce i se cerea să facă, niciodată nu i s-a împotrivit Feniei. S-a dus de două ori cu autobuzul să-şi viziteze fraţii într-un sat aflat departe. S-a îngrozit când i-a văzut – deveniseră nişte ţărănoi, umblau în haine rupte, în picioarele goale, murdari, se luau la harţă şi se înjurau, cum făceau bărbaţii în toată firea din sat. Nu i-a fost milă de ei, nu i-a compătimit. De iubire nici nu putea fi vorba.

Îndată ce s-a întors în oraş, Toma a luat hotărârea fermă să nu se mai ducă la mătuşa Fenia şi să facă tot posibilul să rămână în familia Kukoţki pentru totdeauna.

Nu o preocupa deloc dacă era iubită sau nu în noua familie. Îşi avea locul ei acolo, amintind mai degrabă de locul unui animal de casă. În definitiv, nu era nimic supărător în asta: şi-n alte case viaţa familiei se învârte în jurul căţelului care trebuie scos afară dimineaţa, sau al pisicii care nu mănâncă decât un anumit fel de peşte.

Toma îşi avea patul ei în camera împărţită cu Tania, îşi avea locul ei la masă, între Tania şi Elena Gheorghievna, şi avea multe alte obiecte, pe care nu le avusese când trăise

alături de mama ei: pieptene şi periuţă de dinţi, prosoape de baie, cămaşă de noapte, despre care nici nu ştia că există. Era tratată cu îngăduinţă, nimeni nu-i cerea socoteală. E de mirare că de la Tania aveau mai multe pretenţii, fiindcă era neastâmpărată, întârzia să ajungă de la şcoală acasă, era neglijentă, încălcând mereu regulile statornicite în familie. Toma o acoperea întotdeauna. Ştergea băltoaca din baie lăsată de Tania, spăla ceaşca ei de ceai uitată pe masă, şi uneori, când stăteau mai mult la şcoală, lua totul asupra sa:

— M-au oprit la şcoală să-mi fac o groază de teme, tuşă Vasia, şi Tania m-a aşteptat...

Vasilisa înceta cu bodogănitul şi le încălzea a doua oară mâncarea. N-o certa niciodată pe Toma, deşi avea spirit de observaţie şi înţelegea prea bine micile minciuni...

În ce priveşte învăţătura, nu era loc de discuţii. Tania era aproape elevă fruntaşă, doar orgoliul îi lipsea ca să ia numai note de 5. Toma rămânea neclintită la nota 3. Situaţia neplăcută era că părinţii nu se mulţumeau cu notele de 4 ale Taniei şi se bucurau când Toma lua câteodată o notă de 4. Cei din casă trebuiau să se poarte delicat şi, în acelaşi timp, să nu uite niciodată că egalitatea există numai în teorie, că în practica educaţiei nu poate fi acceptată ca un principiu serios. Ideea egalităţii o neliniştea puţin pe Elena, se crispa când îşi aducea aminte de copilăria petrecută după preceptele tolstoiste. Vasilisa nu muşca din momelile astea:

— Taniecika n-are nimic de-a face cu nimeni, Tomocika e cu totul altceva.

Era motivul pentru care îi zicea de-a dreptul:

— Ia să te-nvăţ să murezi varza, să coci plăcinte şi altele din astea. O să mor şi n-o să ştii nimic să faci...

N-o îngrijora că Tania nu era învăţată cu asemenea treburi, dar se vedea cât de colo că o socotea pe Toma

urmaşa ei în gospodăria pe care o păstorea cu răbdare şi cu oarecare mândrie. Numai cu Toma putea să aducă vorba tam-nisam despre partea prohibită din viaţa ei, ferecată în cămăruţa unde dormea, aşa cum îi ceruse cândva Pavel Alekseevici. N-o lăsase să-i vorbească micuţei Tania despre cele sfinte. Aşa că nu pe Tania, ci pe Toma o învăţase Vasilisa primele două rugăciuni, cele mai importante, şi o sfătuise s-o cheme în ajutor pe Sfânta Maria când o să fie la ananghie.

— Şi la matematică? s-a interesat cu naivitate Toma, când Vasilisa i-a explicat că ocrotitoarea şi apărătoarea ei e Maica Domnului, care are grijă de orfani.

— Da’ ţarina Tamara? i-a adus aminte Toma.

Vasilisa îi vorbise odată despre protectoarea ei, ţarina Tamara, în cinstea căreia fusese botezată.

Vasilisa s-a supărat şi i-a explicat nu prea clar, dar foarte convingător:

— Cum de nu pricepi, una-i una, alta-i alta...

Toma se purta în familia Kukoţki exact ca un copil adoptat. Preţuia mult bunurile vieţii îndestulate, picate din cer, îi era frică să nu le piardă şi se străduia să fie acceptată cu plăcere şi să se arate utilă. Dar i se simţea linguşirea în apucături, atenuată însă de adoraţia ei pentru Pavel Alekseevici. De Taniecika era sincer încântată, doar de Elena Gheorghievna se temea, nici ea nu ştia de ce.

Relaţia ei cu Vasilisa era mult mai complicată. Pe de o parte, Vasilisa nu era de neam boieresc, întocmai ca Toma, pe de altă parte, îi cunoştea fetei până şi gândul, chiar şi felul cum o privea prin ochelarii legaţi cu sfoară nu era chiar plăcut, ca şi cum ar fi ştiut despre ea un lucru ţinut secret şi foarte urât. Şi cu toate astea, exista o legătură specială între servitoarea bătrână şi orfana adoptată, care o determina pe Vasilisa să încerce în mod greşit să facă din Toma urmaşa ei nu numai în rezolvarea

treburilor gospodăriei, ci şi în toate cele ce ţineau de viaţa ei sufletească. Dacă la început fata, ascultătoare, învăţase primele rugăciuni importante, ascultase somnoroasă predicile confuze ale Vasilisei, când s-a apropiat de cincisprezece ani, a început s-o evite, dându-şi seama că nu are nevoie de comorile ei ascunse, lăsându-se îndrumată numai de Tania, care îşi făcea de lucru cu cărţile tatălui, o lua cu ea la film, la teatru, la concerte. Mergeau peste tot nu numai de dragul culturii, ci şi de dragul băieţilor, participanţi la excursiile lor, fapt care o emoţiona grozav pe Toma.

Nu era un rol de invidiat să fie mereu în preajma Taniei, dar ea nu simţea nevoia să aibă un curtezan, ci îi convenea de minune să fie în compania tinerilor, indiferent unde se duceau. Pe cât de mult îi plăcuseră sendvişurile fără număr, unse cu unt şi presărate cu zahăr, periuţa de dinţi şi cămaşa de noapte, tot pe atât se bucura acum, când băieţii le cumpărau bilete, le duceau la bufet şi le tratau cu limonadă şi prăjituri...

Băieţilor nu le trecea prin gând să-i ascundă că o socoteau un adaos obligatoriu pe lângă Tania, când le însoţeau cu alai sărbătoresc în plimbările lor, şi Toma nu se supăra: nu avea nevoie de nici unul dintre ei, dar toţi la un loc erau dovada că ea ocupa o poziţie bună în societate, de vreme ce mergea cu ei şi la teatrul Bolşoi, şi la Malîi, şi la Hudojestvennîi, ba o mai tratau şi pe gratis...

Printre tinerii atraşi de voioşia fără fasoane şi frumuseţea accesibilă a Taniei, fata cu părul buclat, cei mai statornici şi devotaţi prieteni erau fraţii Goldberg, care se lipiseră de ea din iarna groaznică a anului 1953, când apăruseră în casa lui Pavel Alekseevici şi fuseseră hrăniţi suplimentar. De fapt, asigurarea suplimentului de hrană nu se mai întrerupsese de atunci: mama lor murise la scurt timp după eliberarea lui Ilia Iosifovici din închisoare, şi

bătrânul genetician, după ce îndurase cu stoicism ultimul arest şi nu semnase nici o hârtie cu vreun denunţ mincinos, fusese crunt lovit de moartea soţiei sale, femeie în vârstă de patruzeci de ani.

Ajunsese o ruină de om, arăta scheletic, cum erau cei din lagăr. Îl salva numai munca împovărătoare, muncea fără măsură. Făcea recenzii peste recenzii în revistele ştiinţifice, oriunde era acceptat, şi îşi scria cartea despre genialitate. Nici în casă nu mai era de trăit, schimba des slujnicele, una fura, alta se îmbăta. Pe a treia, o evreică isteaţă, care venea de trei ori pe săptămână, o suspecta că era agentă KGB. Într-un cuvânt, pârjoalele cu cartofi prăjiţi, mâncarea preferată în familia Goldberg, fie nu existau, fie erau otrăvite cu veninul suspiciunii, care nu punea viaţa în pericol, dar era greu de înghiţit.

Şi din nou, pentru nu ştiu a câta oară, Vasilisa, femeie perspicace, fu prima care observă că Tania era un concurent serios la pârjoale, gândindu-se că lucrurile trebuiau lămurite în privinţa celor doi tineri: de ce prinseseră năravul să vină în fiecare duminică, şi-n plus, o dată, de două ori în zilele lucrătoare...

Fraţii Goldberg semănau ca două picături de apă, nu-i puteai deosebi, dar se vedea cât de colo că Tania îl prefera pe cel care era medic. În serile de duminică rămâneau de la prânz până la masa de seară, şi Vitali, entuziasmat de medicină, turna gaz peste foc povestind despre cât de pasionant şi complex era studiul medicinei, cât de atrăgătoare era anatomia şi câte taine ascundea fiziologia... Ghenadi, fratele lui, orientat mai mult spre partea fizică, se mulţumea să asculte pasiv discuţia aprinsă, tăcea şi, din când în când, răspundea la întrebările confuze ale Tomei, convinsă că era cinstit ca Ghenia să-i aparţină ei...

Când fetele terminară clasa a noua, părinţii hotărâră să le trimită la staţiunea balneară de la Ialta. Pavel Alekseevici plănuia să-şi însoţească familia, dar, în ultimul moment, îi strică planul invitaţia neaşteptată şi onorantă de a pleca în delegaţie în Elveţia, la conferinţa dedicată problemei sterilităţii. Îşi zise în sinea lui că tocmai Elveţia, ţară foarte bogată, era interesată de temă, şi nu China, Asia, Africa... Acceptă să plece la Zürich, şi-i propuse Vasilisei să se ducă în locul lui la Ialta. Ea se împotrivi o vreme, chiar se certă puţin cu Elena, dar se înduplecă până la urmă, cu condiţia s-o lase să se ducă trei zile în treburile ei. Şi se duse...

Din cauza cererii ei neprevăzute, întârziară cu douăzeci şi patru de ore plecarea la termenul stabilit, Vasilisa nevenind la timp. Asta n-o împiedică să exclame entuziasmată, în toate cele douăzeci şi trei de zile rămase, că i-a dat Dumnezeu să şi le petreacă la ţărmul Mării Negre.

Văzură marea pentru prima oară. Fiecare în felul ei. Vasilisa avu dovada atotputerniciei şi înţelepciunii lui Dumnezeu. Munţii îi produseră o impresie şi mai puternică, dar şi munţii, şi marea îi stârniră admiraţia pentru Creatorul care făcuse toate minunăţiile astea. Deloc plângăcioasă şi rece din fire, îşi ştergea mereu cu batista boţită lacrimile, şi ocupaţia ei principală – în lipsa gătitului, spălatului, curăţeniei – era să şadă nemişcată pe terasă, întoarsă cu faţa spre munţi, cu ochii ţintă la ei, de parcă dincolo de munţi mai erau şi alţii, văzuţi numai de ea... Din când în când, căzută în extaz, bolborosea ceva, şi Elena, cunoscându-i de multă vreme repertoriul rugăciunilor, reuşea să desluşească crâmpeie din psalmi, dintre care Vasilisa ştia temeinic psalmul 50, în rest, doar bucăţi, frânturi, fraze disparate, dar reuşea să le înşire pe toate alcătuind o litanie bolborosită cu însufleţire... Dacă mă voi

sui în cer, Tu eşti acolo; dacă mă voi culca în Locuinţa morţilor, iată-Te şi acolo... Dacă voi lua aripile zorilor şi mă voi duce să locuiesc la marginea mării, şi acolo mâna Ta mă va călăuzi şi dreapta Ta mă va apuca... ... Din gura copiilor şi a celor ce sug la ţâţă, Ţi-ai scos o întăritură de apărare... ... Domnul este îndurător şi milostiv, îndelung răbdător şi bogat în bunătate... ... El a zis şi a pus să sufle furtuna...[6]

La sanatoriu mâncarea era din abundenţă, lucru jignitor pentru Vasilisa, şi, neputând să se obişnuiască cu belşugul, refuza să vină la micul dejun şi la prânz, apărea numai la cină. Îşi ocupa locul la masa aşezată separat, special pentru ele, şi se amuza văzând forfota celor care serveau. Chelnerii îi aşezau mâncarea în faţă, o întrebau de ce n-a venit la prânz şi dacă puteau să-i aducă ceva în plus... Simţea o adevărată satisfacţie, dar era oarecum deranjată, fiindcă în mintea ei puţină, dar cu idei fixe, ştia bine că dacă unii aveau de toate cu vârf şi îndesat, alţii duceau lipsa lor. Şi-n sufletul ei de creştină îi era ruşine, în pofida luxului din sanatoriu. Până la urmă îi mărturisi Elenei că dacă aşa va fi în rai, îi va trebui alt loc mai potrivit, fiindcă îi e jenă.

Toma nu avea nici o jenă, se simţea foarte bine. Se bucura împreună cu Tania de soare şi de mare, vesele precum căţeii, fără griji, se împroşcau cu apă, înotau, se bronzau. Între timp, descoperiră că Tania se bucura de mare succes la tineri şi la mai puţin tineri – de la vânzătorii din piaţă, unde dădeau o fugă din când în când ca să cumpere un produs exotic cum era brânza de casă, dulceaţa caucaziană lipicioasă sau smocul de iarbă necunoscută, până la tinerii căpitani veniţi la odihnă la sanatoriul militar.

---

[6] Psalmi – 139:8-10, 8:2, 103:8, 107:25, în traducerea lui Dumitru Cornilescu.

Seara fetele plecau la dans – în clădirea unde se găsea cantina sau pe chei. Tania dansa, Toma stătea pe scaun lângă perete sau aştepta în picioare, dacă nu erau scaune, în compania a două-trei domnişoare care nu aveau succes la băieţi. Venea la dans de dragul Taniei, dacă ar fi fost după ea, nu s-ar fi dus să îndure plictiseala asta ruşinoasă. Era oarecum surprinsă că Tania, fată deşteaptă, găseşte frumos ritmul rapid al foxtrotului sau cel lent al tangoului.

La unsprezece seara, Elena Gheorghievna le descoperea pe ringul de dans şi le lua la culcare. Câteodată Tania reuşea să-i dea întâlnire vreunui dansator sprinten, pleca la miezul nopţii, ieşind anevoie pe fereastră. Aveau două camere, şi fetele ocupau camera fără terasă.

Elena, credulă, părea să nu fie pregătită pentru stratagemele fiicei sale şi nu urmărea s-o surprindă în aventurile nocturne. Primele sărutări nu-i lăsară Taniei o impresie prea puternică, puţeau a săpun de ras prost, a apă de colonie Chypre cu un miros de neuitat, a vacs pentru cizme, şi semănau cu nişte operaţiuni militare. O pufnea râsul, şi tinerii, intimidaţi oricum de farmecul ei copilăresc, se retrăgeau supăraţi. Într-un cuvânt, Tania nu se alese din călătoria în sud cu nici o aventură romantică.

În schimb, Toma îşi află în Crimeea iubirea adâncă, pe viaţă. În excursia la Grădina Botanică Nikitski o cuprinse fericirea: se îndrăgosti de botanică, aşa cum fetele se îndrăgostesc de prinţi. Asta se întâmplă chiar la sfârşitul sejurului, cu două zile înainte de plecare. Pe drum avură parte de ghinioane – pană la autobuz, reparaţia dură o veşnicie, vremea se strică, şi, cu toate că nu începu ploaia, soarele păli în miezul zilei şi luciul sclipitor care împodobea ţărmul sudic îşi pierdu strălucirea.

La intrarea în Grădina Botanică trebuiră să aştepte ghidul, care, din cauză că întârziaseră, plecase în treburile lui. Aşteptau în picioare lângă placa de bronz înnegrită, pe

care stătea scris că „Grădina Botanică a fost înfiinţată în anul 1812 de H.H. Steven, cu studii la Academia de Medicină din Sankt-Petersburg...” Nu avea cine să le spună că Hristian Hristianovici Steven nu era un necunoscut, era prietenul apropiat al lui Nikita Avdeevici Kukoţki, strămoşul lui Pavel Alekseevici, că bazele acestei instituţii a statului au fost puse în vremea primei lor călătorii în Caucaz, în 1808, că nu o dată Nikita Avdeevici şi-a vizitat prietenul aici, în Crimeea, că au făcut împreună excursii minunate de multe zile în Crimeea profundă, şi că dintre cele şapte mii de plante din ierbarul voluminos cu flora din gubernia Taurida multe exemplare au fost culese chiar de Kukoţki...

Apăru în sfârşit ghidul, un bărbat gras, într-o rubaşcă ucraineană brodată, cu ochelari cu rame aurii, aducând cu Nikita Hruşciov în ipostaza sa de om blajin, şi le conduse pe aleea umbroasă. Aerul era rece, plin de mister. Ghidul le povesti despre bogăţia florei din Crimeea, despre plantele care trăiau numai în locurile acelea, despre vechile mituri...

Toma crescuse la oraş, ura satul din motive personale, se poate spune. În copilărie, îşi petrecuse lunile de vară la ţară, dar nu luase în seamă nimic din ce avea legătură cu natura, locurile i se păreau banale, supărător de mizere. Din experienţa ei, pădurea, câmpul, eleşteul, toate la un loc, erau legate de munca grea: o trimiteau în pădure să culeagă fructe pentru vânzare, la câmp – să ajute la strânsul recoltei, la râu – să spele rufele. În Grădina Botanică natura era dezinteresată, nu-i cerea să se spetească muncind. Chiar şi marea, nu trebuia să care apa sărată cu găleata de la poalele muntelui, era făcută numai pentru bucuria înotului şi a scufundărilor. Toma mângâia pe ascuns frunzele arbuştilor care străjuiau aleile, pe cele lucioase, pe cele groase, pe cele subţiri ca hârtia veche, pe cele zgrunţuroase şi pe cele cu vârfurile ascuţite ca

acele, şi degetele îi furnicau atinse de o bucurie nemaiîntâlnită. Lipsită de alintări în vremea prunciei, de mângâieri iubitoare în copilărie, având acum asigurate toate cele necesare, era la fel de lipsită de dezmierdări drăgăstoase cum fusese şi înainte, ori fără dragoste toate fiinţele suferă, se chinuiesc, îi duc dorul... Poate că asta era o explicaţie şi pentru faptul că era mică de statură, era dificil să crească fără dragoste, fără nu ştiu care vitamină specială...

Ghidul care semăna cu Hruşciov avea o voce fermecătoare, şi toate câte le spunea erau adevărate poveşti.

— Uitaţi-vă la salcâm, arătă el la copacul mic în plină creştere, având o culoare galbenă plăcută. E unul dintre copacii renumiţi. Zeiţa egipteană Hathor, Vaca slăvită, născătoare a soarelui şi a stelelor în credinţa vechilor egipteni, lua şi chipul salcâmului, copacul vieţii şi al morţii. Salcâmul era oracolul uneia dintre zeiţele fertilităţii în antica Asie, şi chiar vechii evrei, care respingeau adoraţia idolilor, erau seduşi de trăinicia salcâmului – îl numeau *sitim* şi încă din vremurile străvechi făceau din el chivotul legământului...

Din toată povestea Toma înţelese doar cuvântul „vacă”. Restul îi era inaccesibil, dar simţea că e ceva grozav. Fiecare copac, fiecare tufă şi chiar cea mai mică floare aveau nume străin, aveau istoria şi geografia lor şi, lucru uimitor, aveau o legendă care le atesta existenţa. Pe când ea, Tamara Polosuhina, nu avea nimic asemănător şi chiar în comparaţie cu bradul sau cu muşeţelul, nu însemna nimic...

Şi mai simţi – nu avea idei bine închegate, doar senzaţii asezonate cu câte un gând – că plantele îi câştigaseră simpatia, ea fiindu-le egală în neînsemnătate.

„Cu siguranţă că printre ele este una exact ca mine... Dacă aş vedea-o, aş recunoaşte-o imediat”, îşi zise Toma atingând din mers un rododendron şi un cimişir...

Tania nu se potrivea cu Toma la felul cum gândea sau simţea, şi dacă cumva se potriveau, asta se datora Tomei, care ştia să fie pe aceeaşi lungime de undă cu ea. De data asta fură gând la gând: dacă aş fi plantă, care anume aş fi?

Din banii de buzunar pe care Tania îi cheltuia imediat, fără chibzuinţă, în vreme ce Toma ţinea cu dinţii de ei, Toma îşi cumpără de la chioşcul aflat la intrarea în Grădina Botanică două serii de ilustrate cu plante din partea locului şi specii mediteraneene, şi o carte plictisitoare, *Flora din Crimeea*.

Alegerea profesiei potrivite pentru Toma, care îi preocupa pe Elena Gheorghievna şi pe Pavel Alekseevici, Vasilisa socotind că e cât se poate de clar că fata îi va călca pe urme, fu hotărâtă în acea zi.

Aveau în faţă un an întreg, urma clasa a zecea, aşa că timp era berechet ca să stabilească detaliile, să se pregătească pentru examene. Tania se orientă spre Facultatea de Biologie, spre surprinderea lui Pavel Alekseevici, care nu concepea ca fiica lui să urmeze o altă cale decât cea a medicinei. Tania tot bălmăjea ceva despre activitatea nervoasă superioară, despre conştiinţă – fuseseră deja traduse cărţile americane ştiinţifico-fantastice, şi fraţii Goldberg o aprovizionau asiduu cu ele. Era mult mai romantic, mai mult decât romantic în comparaţie cu rutina practicii medicale zilnice. Pavel Alekseevici o duse pe Toma la Academia Timiriazev, unde îi fură arătate câmpurile experimentale cu porumb şi laboratorul cu seminţele de soia. Fata rămase impresionată de laboratorul cu climă artificială şi de serele cu plante din sud, restul îi aminti de viaţa plictisitoare din

colhoz, de asolamente, de înjurăturile oamenilor din conducere şi de urâtul vieţii la ţară. La întoarcere, îi zise lui Pavel Alekseevici că nu i-a prea plăcut ce văzuse la Academie şi că ar vrea un loc unde sunt îngrijite plantele din sud. Pavel Alekseevici încercă să-i explice că după ce va primi învăţătura necesară, va putea lucra la Grădina Botanică sau la Institutul de Plante Medicinale, sau în altă parte, dar Toma tăcu neînduplecată: nu înţelegea de ce trebuia neapărat să studieze, dacă putea şi fără învăţătură să lucreze la Grădina Botanică. Ea nu voia decât să admire plantele, să le îngrijească, să le atingă şi să le miroasă... Deocamdată se apucă de treabă, înşiră pe pervazul ferestrei ghivece de toate mărimile şi îşi făcu de lucru cu seminţele de lămâi şi mandarin...

18

Lucrurile se întâmplară întocmai: un an mai târziu, Tania îşi susţinu examenele la Universitate înfruntând concurenţa serioasă şi înfrângându-şi timiditatea moştenită nu se ştie de la cine, iar Toma depuse o cerere pentru cursul de plantare a pomilor şi întreţinerea spaţiilor verzi, ţinut sub oblăduirea Comitetului Executiv Orăşenesc, pentru ca după fix o jumătate de an să obţină adeverinţa albicioasă, care să ateste că dobândise cunoştinţele necesare.

Tania nu reuşi să intre la cursurile de zi, îi lipsise un singur punct, aşa că o înscriseră la seral. Trebuia acum să-şi găsească un loc de muncă în specialitatea aleasă de ea, ca să poată prezenta adeverinţa la 1 septembrie. Pavel Alekseevici, care nu fusese în stare s-o ajute la examenul de admitere, să fi dat măcar un telefon unuia dintre grangurii de la Universitate, egal cu el în rang, acum luă

receptorul şi-l sună pe unul dintre vechii lui colegi, profesorul Gansovski, medic şi om de ştiinţă, şeful clinicii care se ocupa de dereglările activităţii cerebrale la copii, conducătorul laboratorului care efectua cercetări privind dezvoltarea cerebrală. Cererea lui era simplă: să fie angajată ca laborantă fiica sa, Tania, studentă la seral, la Facultatea de Biologie. Profesorul mormăi ceva şi-i zise că-i aşteaptă să vină, să zicem a doua zi.

Pavel Alekseevici îşi aduse odorul după ce trecuseră câteva zile de la convorbirea telefonică. Tania cunoştea din copilărie clădirea de lângă podul Ustinski: o aduceau acolo fie pentru vreo radiografie, fie pentru un consult la medicul cardiolog... Dar acum intră prin curtea din dos, pe uşa deteriorată, printr-o cameră de trecere căptuşită cu scânduri negre, cu plăcuţe numerotate atârnând de jur împrejur. O încercă o altfel de emoţie. Doar venise să-şi găsească o slujbă...

Profesorul Gansovski îşi făcea veacul aproape tot anul la casa lui de vacanţă, nu venea la lucru în fiecare zi, dar stabilise să se vadă cu Pavel Alekseevici şi cu fiica sa şi-n plus, una dintre colaboratoarele de frunte, Marlena Sergheevna Konîşeva, îi pregătise să citească tomul voluminos cu manuscrisul lucrării ei de doctorat.

Bătrânul profesor Gansovski avea relaţii de tot soiul cu colaboratoarele sale. Trecuse de şaptezeci de ani, chelia de culoarea vopselei galben-roşiatice din cosmetică se revărsa din creştetul capului, în schimb, părul de pe margine, care înconjura chelia de la o ureche la alta, era castaniu-închis. Sprâncenele păreau negre de la natură, şi tot păsăretul din preajmă se întreba mereu dacă şi le vopsea şi cu ce... Dar lăsând la o parte cochetăria care nu făcea cinste sexului masculin, se poate afirma că profesorul era atât de vânjos, încât rumeneala lui, nici de luptător, nici de bărbat fericit în căsnicie, trezea mai

degrabă ciudă decât ironie. Era mic de statură, cu pieptul lat, cu aluniţe mari pe obraji, semăna cu un boxer bătrân – şi cu un câine din rasa numită astfel. Era stăpân în laboratorul plin de femei, şi toate colaboratoarele, exceptându-le pe Maria Fokovna, femeia de serviciu, pe infirmiera Raiska şi două aspirante (una din Osetia, cealaltă din Turkmenistan, amândouă înclinate să considere drept discriminare indiferenţa şefului), trecuseră prin mâinile lui disproporţionat de lungi şi fuseseră mulţumite. Pavel Alekseevici nu era la curent cu amănuntele astea picante. Ca să le fi cunoscut, ar fi trebuit să-l intereseze bârfele. Nu ştia nici măcar că prima soţie a lui Gansovski lucrează de-o viaţă în laborator, că a doua soţie îşi terminase acolo aspirantura şi rămăsese să lucreze ca şef de secţie în clinică. Mai era una care nu intrase în rândul soţiilor, laboranta Zina, grăsuţă şi drăgălaşă, nu prea tânără, pe care Gansovski o ajuta să-şi crească băiatul, şi Galia Rîmnikova, cu talie de clopot şi cap de păpuşă, care lucrase doi ani ca laborantul lui particular şi plecase cu un scandal domolit cu greu. Şi mai erau alte lucruri mărunte care stârneau interesul participanţilor la tot acest spectacol de lungă durată. În schimb, Pavel Alekseevici cunoştea lucrările excelente ale lui Gansovski despre embriogeneza creierului, motiv pentru care socotea că era tocmai potrivit să-i fie profesor Taniei.

O introduseră pe Tania în cabinet. Aici se aflau dulapuri cu cărţi de specialitate, care mai de care mai de soi, două busturi din bronz, nu se ştie ale cui, nişte borcane mari cu preparate anatomice de creier, circumvoluţiuni solidificate, de culoarea săpunului pentru copii... În golul peretelui dintre ferestre atârnau tabele scrise cu negru şi roşu şi peisaje slab colorate, cu râuri de capilare lungi de un micron, cu maluri din ţesuturi fibroase trasate de-a

curmezişul muşchilor, cu munţi stând grămadă şi depresiuni largi – şi toată alcătuirea asta geologică „prindea viaţă” sub ocularul microscopului, mărită de nu ştiu câte ori...

— Te las, Tatiana Pavlovna, în grija Marlenei Sergheevna. Ea o să te înveţe ce trebuie să ştii neapărat când lucrezi în laboratorul de histologie. E mare maestră în pregătirea preparatelor. Cu asta începem... Pe urmă om vedea...

Gansovski se sculă de pe scaun, avea picioare scurte, era cu jumătate de cap mai scund decât Tania, dar avea mişcări iuţi şi bruşte ca mingea de tenis. Făcu un semn cu mâna ca să-l urmeze...

Laboratorul se afla într-o casă veche, ocupa parterul şi un etaj, şi, între ele, câteva locaşuri cu ferestre lângă podea sau tavan, ca şi cum, în loc de parter şi etaj, erau croite trei niveluri. Cei doi academicieni stimabili o pilotară prin clădire pe fata chipeşă, cu părul cârlionţat, şi ea simţi că-i stă inima-n loc: mirosea a vivariu, a ceva chimic, fiert, fierbinte, greţos, ispititor. La fel cum simte o fată frumoasă, sortită teatrului, când nimereşte în culise...

După ce cotiră pentru ultima dată pe coridor, trecând pe lângă furtunul de incendiu încolăcit în spatele uşiţei de sticlă, intrară în locul sacru... Acolo totul era strălucitor-cristalin, transparent, minunat. O masă veche de laborator acoperită cu placă de marmură potrivită pentru un monument funerar, un dulap foarte lat, cu geamuri groase, glisante, dulăpioare transparente în care stăteau orânduite instrumente strălucitoare, stelaje cu recipiente pentru substanţe chimice şi măruntaie sterilizate. O minunăţie de eprubete, de retorte rotunde şi conice...

Pe birouri obişnuite se aflau, aşezate pe suporturi joase din fontă, instrumente de tăiat felii subţiri de câţiva microni dintr-un corp pentru a fi cercetate la microscop,

stative pentru obiecte de laborator, lamele triunghiulare, ascuţite ca lama de ras. Microscoape cu piese din cupru strălucitoare şi cu tot felul de şuruburi. Sub un capac rotund, transparent, din sticlă îngroşată inegal în partea de jos, sclipeau balanţe de precizie... Şi mai erau o mulţime de obiecte necunoscute care îi încântară privirea Taniei.

Lângă masa de laborator stătea în picioare o femeie înaltă, cu breton cărunt, cu ochi înguşti, urâtă, având vârful nasului foarte aproape de buza de sus. Pe faţa ei se citea silă, onestitate, stăruinţă şi încă ceva care o atrăgea pe Tania în mod deosebit – fermitate sau lipsa oricărui cusur... Halatul îi strălucea ca albul zăpezii din vârful muntelui, mâinile arătau curate ca mâinile chirurgului, mişcările degetelor erau cât se poate de fine.

Marlena Sergheevna se întoarse pentru o clipă, apoi se cufundă iar în munca ei de bijutier, scuzându-se că mai are nevoie de câteva minute ca să termine.

— Aparatură veche nemţească, remarcă uimit Pavel Alekseevici.

— Da, toate sunt dinainte de război. Aduse din Germania. Până acum n-au învăţat să facă ceva mai bun. Instrumente optice de la Jena, oţel Solingen..., zâmbi mulţumit de sine Gansovski. Eu le-am adus. Avem aparatură de la Universitatea Humboldt...

Dar Tania nu-i asculta, nu-şi putea lua ochii de la Marlena Sergheevna, care atingea cu o forfecuţă fin lucrată şi o pensetă subţire băşicuţa rotundă, de culoare roz satinat, pusă pe lamelă. Alături, pe placa de marmură, se afla un şir întreg de lamele cu băşicuţe roz şi un vas cu jgheab de scurgere arătând respingător, din acelea folosite de dentişti.

— V-am adus-o, Marlena Sergheevna, pe fiica stimatului nostru doctor Kukoţki. O tânără biolog, chicoti destul de scârbit Gansovski, v-o las s-o instruiţi. Vă rog să staţi de

vorbă cu fata, şi-n timpul ăsta îi arăt lui Pavel Alekseevici laboratorul...

Ieşiră, Tania rămase. Marlena Sergheevna îi făcu un semn din cap:

— Vino mai aproape şi uită-te ce fac...

Şi Tania se uită. Femeia savantă, care urma să fie idolul Taniei pentru câţiva ani, crestă cu forfecuţa de manichiură băşicuţa rozalie, care se dovedi a fi căpuşorul cât o gămălie al unui pui de şobolan nou-născut, îndepărtă marginea crestăturii şi scoase cu mare grijă calota osoasă foarte subţire, de grosimea unghiuţei unui copil, ca să nu vatăme materia albă cea mai complexă dintre toate cele create de natură, creierul...

După ce crestă ţesutul creierului la bază, Marlena Sergheevna îl atinse uşor cu penseta şi dezveli două emisfere lunguieţe şi doi lobi ieşiţi în afară. Nici urmă de zgârietură, de înţepătură pe grăuntele împărţit în două. Creierul strălucea ca sideful. Apoi tăie cu penseta bulbul rahidian, acolo unde se unea cu măduva spinării, şi ridică puţin perla sclipitoare cu o lopăţică specială. În clipa în care creierul îşi găsi locul pe lopăţică, Tania observă reţeaua fină a vaselor sanguine, abia văzute cu ochiul liber. Aşezat în cupa lopăţelei ca-n matca lui naturală, creierul, adevărată construcţie arhitectonică, alunecă imediat, asemenea unei picături grele, de pe lopăţica cromată în vasul de sticlă, plin cu un lichid transparent, gelatinos... În vas se aflau câteva asemenea bobiţe care apucaseră să se strângă ghem...

— Aici trebuie multă atenţie şi precizie, zise Marlena Serghievna. De fapt, sunt permise micile crestături pe laturi, ne interesează straturile profunde ale creierului, nu cele de la suprafaţă...

Continuând să vorbească, ridică şerveţelul de tifon de pe jgheabul de scurgere: în el se zbăteau câţiva şobolani

nou-născuţi la un loc cu trupurile fără căpuşoarele jertfite sublimului şi crudului Dumnezeu al ştiinţei... De la amestecul ăsta groaznic, împotriva firii, de fiinţe vii, calde, zbătându-se oarbe cu nădejde-n viaţă, şi de trupuri fără cap, decapitate, cum le zicea Marlena Sergheevna, Taniei i se făcu greaţă, simţi că i se urcă din stomac în gât. Îşi înghiţi saliva...

— Şobolăneii mei, îi giugiuli femeia savantă, luând un pui de şobolan cu două degete, îl mângâie pe spinarea îngustă şi cu un foarfece mai mare, aflat în partea dreaptă a jgheabului, tăie căpşorul cu mare grijă şi precizie. Aruncă în jgheab trupul care tresăltă uşor şi aşeză cu grijă căpuşorul pe lamelă. Apoi se uită cu ochi iscoditori la Tania şi o întrebă:

— Poţi să faci asta?

— Pot, răspunse Tania fără să piardă o clipă.

Nu era deloc convinsă că va reuşi.

Trebuie, îşi zise în sinea ei, şi învingându-şi senzaţia de greaţă, luă cu mâna stângă şobolanul nou-născut, dezgustător de moale şi foarte cald la pipăit, cu dreapta apucă foarfecele rece, foarte potrivit pentru mână, şi, înăbuşindu-şi pornirea prostească a sufletului, cu gândul să se instruiască, să se ocupe de ştiinţă, apăsă cu degetul mare prima vertebră. Hrşt – şi căpuşorul căzu pe lamelă.

— Bravo! se auzi vocea moale, aprobatoare, a femeii.

Jertfa fu primită. Tania trecu proba şi fu ridicată la rangul de tânără ucenică.

19

Cu trecerea anilor, Pavel Alekseevici găsi tot mai mult sens în a-i citi pe istoricii antici.

— Citindu-i, mă împac cu gazetele de azi, zise el bătând cu unghia colorată de la iod în coperta de piele a cărţii *Cei doisprezece împăraţi*.

Vasilisa deretica prin cabinetul lui, el stătea în camera fetelor aşteptând ca ea să termine curăţenia făcută o dată pe lună. Tania îşi peria sprâncenele cu o periuţă mică din trusa familiei.

— Nu văd nici o legătură, tată.

— Cum să-ţi explic eu mai pe-nţeles? Iulius Cezar era mai talentat decât Stalin, Augustus de-o sută de ori mai inteligent, Nero mult mai crud şi Caligula avea mai multă imaginaţie în a inventa ticăloşii de tot felul.

Tania se ridică de pe pernă:

— Când te gândeşti ce trist e să vezi că totul n-are nici un sens, că sacrificiile sunt inutile.

Pavel Alekseevici zâmbi amar, mângâind coperta din piele şagrinată.

— Care sacrificii? Nu-s nici un fel de sacrificii. Există numai instinctul de autoapărare, de justificare a acţiunilor proaste uneori, alteori inutile, de cele mai multe ori întreprinse din interes şi cu rea-credinţă... După vreo mie de ani, poate după cinci sute, Taniecika, un bătrân ginecolog ca mine – profesia noastră n-are cum să schimbe cursul istoriei – deci un doctor ca mine va citi o istorie veche a secolului XX şi va da acolo peste două pagini despre Stalin şi două paragrafe despre Hruşciov. Şi peste câteva anecdote...

Tania zâmbi:

— Nu-i aşa, tată! Lumea va afla cine au fost Ahmatova, Ţvetaeva, Pasternak, cât despre Stalin şi Hruşciov, ei vor fi amintiţi numai fiindcă i-au prigonit.

— Asta se va petrece în comunism, zise visătoare Toma, amestecându-se în discuţie, în vreme ce uda preocupată o plantă decorativă bolnavă.

Pavel Alekseevici era binedispus şi îşi îngădui să glumească:

— Nu, Tomocika, asta se va întâmpla după...

„Trebuie s-o întreb pe Tania ce anume a avut el în vedere”, îşi zise în sinea ei Toma. Nu-i spuseseră nimic despre ce va fi după comunism... Până la urmă ce importanţă are, noi n-o să mai fim... Toma avea de ce să fie îngrijorată – pe frunzele plantelor îngrijite de ea apăruseră nişte pete galbene, şi stratul lor cerat părea puţin moale. Îşi trecu uşurel vârful degetelor pe suprafaţa frunzei, se vedea cât de colo că se înmuiase. I se păru că o pată la fel apăruse şi pe dragul ei rododendron...

„O fi un virus?”, se întrebă îngrozită şi uită de comunism. Devenise o lucrătoare experimentată în întreţinerea spaţiilor verzi din Moscova, şi de două ori i se întâmplase să aibă de-a face cu viruşii plantelor, o dată în scuarul de lângă teatrul Bolşoi, a doua oară în sera de unde erau aduse răsadurile. N-o scosese la capăt cu virusul, care distrusese şi crăiţele, şi mixandrele. Dar acelea nu erau ale ei, erau ale statului. În schimb acum era vorba de plantele ei dragi. Toma îşi vârî în gură degetul mare de la mâna stângă şi începu să scurme concentrată la rădăcina plantei... Înlătură ceva mic cu unghia şi se apucă să examineze jungla îngrijită de ea. La sfârşitul anilor ’50, datorită strădaniilor ei, apartamentul familiei Kukoţki căpătase o altă înfăţişare: nici o suprafaţă nu rămăsese neocupată de ghivece şi borcane cu plante veşnic verzi.

Pe Elena o încântase la început culoarea de un verde crud a plantelor, apoi se luptase, împotrivindu-se slab, cu mulţimea conservelor de tablă, a borcanelor şi oalelor vechi, în care Toma îşi transplanta pupilii. Cumpărase ghivece, vase frumos decorate ca să înlocuiască borcanele mizerabile, dar în casă apăreau mereu alte borcane bune

de dat la gunoi. Pervazurile ferestrelor erau ticsite, armata de tablă şi sticlă strălucitoare trecuse dincolo de ele, invadând biroul şi masa, coborând pe podea. Camera Taniei, dedicată ei în copilărie, arăta de multă vreme ca anexa unui magazin de flori.

Prisosul de vegetaţie o deranja prea puţin pe Tania, aproape că nu apărea acasă. Alerga devreme la serviciu, la şobolanii şi iepurii ei, la operaţii şi preparate biologice, de la muncă mergea repede la Universitate şi ajungea acasă la unsprezece şi jumătate seara, căzând din picioare de oboseală. În zilele libere dispărea pe undeva, fie în vizită, fie la petreceri. Toma încetă s-o mai însoţească la distracţia de seară. Tania avea acum noi prieteni, fraţii Goldberg lăsaseră locul altor tineri mai interesanţi, care nu-şi făceau simţită prezenţa.

Elena obişnuia să vină de la lucru pe la şapte seara şi în loc de Tania o găsea pe Toma cu o stropitoare de copii în mână, trebăluind pe lângă ghivece şi vorbindu-le în şoaptă. Ziua ei de lucru se termina devreme, pe la patru şi jumătate era deja acasă. Vasilisa bombănea nemulţumită şi-i hrănea pe toţi pe rând.

Pavel Alekseevici lucra la foc continuu, în două schimburi. Lucra la institut şi la clinică şi-n plus, se apucase să predea personalului medical mediu cursuri de specializare, fapt care-i uimea şi-i irita pe toţi: nu era treabă de academician să ţină cursuri de trei ori pe săptămână până seara târziu mamoşilor din provincie şi moaşelor bătrâne care, chiar dacă aveau studii de medicină, nu-şi mai aminteau de ele. Îşi neglija îndatoririle de academician, chiulea ca şcolarii de la şedinţele prezidiului Academiei, se ţinea departe de autorităţi. La reputaţia lui de beţiv se adăuga acum şi faima de om ciudat.

Se schimbase de multă vreme conducerea în minister, în locul lui Koniaga venise mai întâi un kaghebeşnic bătrân cu studii de medicină veterinară, apoi un chirurg renumit, carierist nemilos şi hoţ. Pavel Alekseevici se despărţise fără urmă de regret de proiectul său măreţ privind sănătatea publică, care se îmbunătăţea şi fără aportul lui, hârtiile, de care uitase, zăceau în seiful noului ministru, care le cerceta la repezeală din când în când. Erau totuşi de un oarecare folos...

În ciuda relaţiilor sale reci cu autorităţile, Pavel Alekseevici avea o reputaţie neobişnuit de bună ca medic şi o influenţă din ce în ce mai mare. Moaşele venite din toate colţurile ţării imense învăţau de la el vechile metode de moşit femei şi de dat primele îngrijiri nou-născuţilor, noile procedee de păstrare a sarcinii, de tratament în cazul proceselor inflamatorii şi al complicaţiilor ivite după naştere. Scrisese câteva manuale pentru personalul sanitar mediu, neglijat pe nedrept, şi o monografie despre problemele sterilităţii.

Dar preocuparea lui principală rămânea îngrijirea bolnavelor – îşi purtau burta la el pacientele alarmate, roase de îndoială, nepregătite sufleteşte. Dădea consultaţii în fiecare săptămână la clinică, consulta gravide la rugămintea cunoştinţelor, consulta şi în particular. Deşi se înfiinţase de multă vreme spitalul Kremlinului, veneau la el soţiile şi fiicele persoanelor de prim rang din conducerea statului – pe unele le asista la naştere, pe altele le opera...

Una dintre secţiile clinicii, numită „Secţia de diagnostic”, se ocupa cu chiuretajele, unele dintre ele întâmplându-se să fie făcute şi în scop diagnostic... Era, pare-se, singurul loc din oraş unde se opera cu anestezie, în celelalte spitale păcatul era pedepsit crunt – hotărârea fermă de a scăpa de copilul nedorit însemna totodată şi o probă a durerii chinuitoare... Patru chirurgi şi patru surori calificate

munceau fără preget, răzuiau şi iar răzuiau... Anestezia se făcea cu mijloace primitive, anestezie locală cu novocaină, douăzeci şi cinci de minute de muncă, o pungă cu gheaţă pe pântece, şi următoarea...

Pavel Alekseevici trecea rar pe acolo. Considera că întreruperea artificială a sarcinii era procedeul cel mai dureros din punct de vedere moral şi pentru femeie, şi pentru medic... Oare nu în asta consta deosebirea esenţială dintre om şi animal, posibilitatea şi dreptul de a încălca legea biologică – de a da naştere urmaşilor nu conform ritmurilor naturale, ci conform voinţei proprii? Nu era vorba aici de o opţiune, de dreptul la libertate, la urma urmelor?

Vasilisa reprezenta poziţia contrară, extremă chiar. De când încetase să-l venereze şi trecuse la duşmănie, pe Pavel Alekseevici începuse să-l preocupe serios cazul ei. În opinia lui, poziţia Vasilisei era absurdă, mărginită şi necruţătoare, dar morală în felul ei. Păcat însă c-o influenţa pe Elena cu spaima ei izvorâtă din ignoranţă, îndemnând-o la intoleranţă faţă de avort, atitudine întreţinută de biserica creştină. Lipsa de cultură a Vasilisei se armoniza perfect cu concepţia ei despre lume şi viaţă. Dar Elena? Cum să-i explice el că nu-l slujeşte pe Diavol, ci pe oamenii nefericiţi din lumea asta prost alcătuită? Şi-n plus, el personal nu făcea întreruperi de sarcină. Singurul lucru interesant pentru el era utilizarea în asemenea situaţii a celor mai bune produse biologice. Dar tema aceasta era dezbătută de hematologi, o studia un întreg laborator condus de un discipol de-al lui foarte inteligent... Mai era un subiect care-l preocupa: urmările hormonale ale întreruperii de sarcină, proces complet nestudiat. Îi recomandase unuia dintre colaboratori să se aplece asupra felului în care organismul femeii suportă avortul şi

poate fi ajutat să iasă din această stare cu pierderi cât mai mici.

Nepotrivirea dintre activitatea profesională judicioasă a lui Pavel Alekseevici şi respingerea de care se lovea acasă ca de un zid de piatră – era vorba despre soţie, şi nu despre obtuzitatea Vasilisei – îl făcu să reflecteze serios şi, ca să se apere, începu să-şi noteze în permanenţă observaţiile, combinând cazurile medicale cu judecăţile cele mai abstracte – o filozofie a medicinei, născută şi crescută în casă. Nici măcar nu încercă să dea o formă clară, bine legată ideilor sale răzleţe... În schimb, Ilia Iosifovici Goldberg producea pagini întregi cu liste scrise mărunt, îşi informa de fiecare dată prietenul despre planurile sale grandioase şi nu recunoştea în ruptul capului dorinţa lui Pavel Alekseevici de a construi teorii atotcuprinzătoare şi planuri pentru întreaga planetă...

Spre deosebire de Goldberg, care ardea ca vreascul uscat la fiecare nou reviriment al gândirii ştiinţifice, Pavel Alekseevici cerceta de zeci de ani unul şi acelaşi obiect, îndepărta vulvele decolorate cu mâna stângă, îmbrăcată în mănuşă de cauciuc, introducea mica oglindă cu mâner îndoit şi privea ţintă în hăul fără fund al lumii. De acolo ieşea tot ce era viu, acolo se aflau adevăratele porţi ale veşniciei, la care nu se gândeau deloc fetele, femeile, muieruştile, damele care îşi desfăceau încrezătoare picioarele în faţa lui.

Şi nemurirea, şi veşnicia, şi libertatea – totul era legat de hăul ăsta care-i înghiţise pe toţi, şi pe Marx, pe care Pavel Alekseevici nu-l putuse citi niciodată, şi pe Freud cu teoriile sale geniale şi mincinoase, şi chiar pe el, doctorul bătrân care primise în braţele sale sute, mii, un şir nesfârşit de fiinţe umede, urlând...

Când Ilia Iosifovici, eliberat de multă vreme din lagăr pentru penultima oară, cum avea să reiasă mai târziu,

entuziasmat de progresul ştiinţei lui iubite, pasionat acum de genetica moleculară, începu să turuie despre ADN, codul secret al vieţii descoperit de scârboşii de englezi, Watson şi Krik, şi se arătă indignat că norocul i-a ocolit pe sovietici, Pavel Alekseevici, sprijinindu-şi bărbia pe palmele uriaşe cu degetele împletite, îl puse imediat la punct:

— Tu, Iliuşa, eşti savant copt-răscopt în problema genelor, eu sunt un simplu meseriaş în probleme care ţin de pizdă, mi-e foarte clar de ce spumegi indignat. E limpede că başibuzucii ţi-au luat-o înainte şi ţi-au descoperit spirala. Au finanţare mai bună. Am în clinică aparatură elveţiană, ştii din ce an? Din 1904. Ia zi-mi, te rog, centrifuga din laborator în ce an a fost produsă?

— Asta-i treaba, Paşa. Dacă am avea banii lor, i-am lua pe toţi. Tinerii noştri sunt talentaţi, un asemenea potenţial! zise Ilia Iosifovici, şi o umbră de tandreţe înlocui îngrijorarea ce i se citea pe faţă. Ştii, Vitalka al meu are mintea strălucită, pare-se. Excelentă! Păcat că-l atrage biofizica. L-a ispitit Bloom... Aşa că vezi tu, dacă am avea banii lor...

— De unde iau ei banii, Ilia? îl provocă Pavel Alekseevici pe Goldberg, care înghiţi imediat momeala:

— Din colonii, Paşa! Colonii engleze, imperialism şi exploatare monstruoasă. Eşti copil, Paşa, mă uimeşti!

Pavel Alekseevici dădu din cap nemulţumit:

— Copil, zici. Tu eşti copil, Iliuşa. Turui ca o moară stricată, bătrâne. Îţi prescriu 150 de grame de *spiritus vini* de trei ori pe zi. Cum se poate ca după opt ani de lagăr să ţi se plimbe limba-n gură ca să zici cuvântul ăsta îngrozitor, „im-pe-ri-a-lism”?

Pavel Alekseevici turnă exact 150 de grame de vodcă în pahar şi-l acoperi cu o felie groasă de slănină pusă pe o bucată de pâine bine crescută – aşa-i plăcea Vasilisei să

coacă pâinea, din belşug... De data asta prietenii beau în cabinetul lui Pavel Alekseevici. Goldberg trecea destul de des pe la familia Kukoţki, până la Malahovka era ceva de mers, stătea la laborator până seara târziu şi înnopta uneori pe la prieteni.

Când discuţia era aprinsă, sărea ca ars de pe scaun, îl răsturna, sau răsturna lampa, sau măcar împingea o farfurie, făcând-o să cadă de pe masă.

— Din cauza unora ca tine... ca mine, urlă jignit Goldberg. Tatăl meu avea cont la banca elveţiană, era negustor de lemne! Avea casă pe Moika, pe Lubianka! La Ialta, casă de vacanţă! Social vorbind sunt un cadavru. Nu pot să le spun că ei distrug principiile leniniste. Cine să mă asculte? Sunt vinovat pe viaţă în faţa ţării.

— Bine, bine. Eşti vinovat. Da’ eu de ce-s vinovat în faţa ţării? se interesă Pavel Alekseevici, deşi ştia prea bine ce acuzaţie îi va aduce bunul său prieten.

— Ce, nu ştii? Tatăl tău a fost general... De el depindea...

Pavel Alekseevici căscă, dădu din cap şi-i ceru Elenei patul pliant şi lenjeria. Ea avea totul pregătit. Îl iubea pe Ilia Iosifovici şi-l compătimea.

Ilia Iosifovici începu să sforăie răpus de oboseală şi alcool, şi Pavel Alekseevici mult timp nu putu să adoarmă din cauza muzicii ieşite din nas în trei tonalităţi. Avea luciditatea pe care ţi-o dă starea de trezie la miez de noapte, se gândea la prietenul lui: câtă nobleţe morală şi câtă prostie se amestecau într-un singur om! Djighit[7] evreu! Ce-i asta? Un fel de boală specială evreiască, un sindrom al patriotismului rusesc? Ceva în genul psoriazisului sau al bolii Gaucher...

Pavel Alekseevici îşi aduse aminte de pacienta examinată de curând, o evreică tânără, care născuse al

[7] Călăreţ iscusit din Caucaz.

doilea copil cu boala Gaucher. Boală ereditară. Goldberg vorbea ceva despre acumularea genelor recesive la popoarele vechi, cu o frecvenţă ridicată a căsătoriilor între rude, parcă zicea ceva şi despre însănătoşirea omenirii datorată căsătoriilor mixte. Mai avea puţin până să aiureze despre o nouă rasă de oameni... De fapt, dacă te uiţi în jur cu atenţie, toţi sunt nebuni. Asistentul Gorşkov e bolnav de ură faţă de soacră. I se schimbă timbrul vocii când vorbeşte despre ea. Ce să mai zici despre soacră-sa – bătrână cârcotaşă, bolnavă de inimă, diabetică! Asistenta medicală Vera Antonovna e pornită împotriva microbilor – îşi fierbe lenjeria în autoclavă până şi-o prăjeşte. Şi Lenocika? Cu visele ei... Ochiu-i priveşte înăuntru, ce-o vedea ea acolo? Dacă o întrebi ceva, tresare parcă trezită din somn. Spaimă şi încordare i se citeşte pe faţă. Toma le vorbeşte în şoaptă ghivecelor cu flori. Vasilisa face semnul crucii plitei din bucătărie înainte să aprindă ochiul. Casă de nebuni. Numai Taniecika e întreagă la minte, are reacţii normale. Deşi arată rău în ultima vreme. E palidă. Are cearcăne. Sau e surmenată, sau... Poate ar fi bine să facă o radiografie? Să vorbesc cu ea duminică.

În dimineţile de duminică fiecare dintre cei ai casei îşi avea ocupaţia sa. Vasilisa pleca de seara în pelerinaj undeva în afara oraşului. În ultima vreme Elena devenise evlavioasă, deşi înainte nu pusese piciorul în biserică. Parcă o făcea în ciuda lui Pavel Alekseevici. E adevărat că nu se ducea în acelaşi loc cu Vasilisa. Găsise într-o biserică veche moscovită, pe strada Ostojenka, un preot provenit din rândul arhitecţilor cu care discuta întorcând pe o parte şi pe alta visele stimulate de profesia ei de desenator. Toma pleca să facă plecăciuni în faţa rododendronilor şi oleandrilor din Grădina Botanică.

Dimineţile de duminică aparţineau exclusiv Taniei şi lui Pavel Alekseevici. Luau micul dejun împreună, o oră-două

vorbeau de toate – şi despre treburile de serviciu, şi despre literatură, şi despre politică. Pavel Alekseevici asculta sârguincios noapte de noapte la radioul său vechi cu lămpi Telefunken vocile încărcate de ură, acoperite de zgomotul paraziţilor, Tania citea, căzută în admiraţie, prima culegere samizdat – poeziile necunoscute ale unor poeţi cunoscuţi şi ale unora noi, proaspăt apăruţi. Uneori îi strecura şi lui Pavel Alekseevici ceva ce-i plăcuse cu deosebire. Era important pentru ei să-şi povestească totul unul altuia. Îi preocupa şi politica într-o oarecare măsură, dar mai de luat în seamă pentru ei erau temele medicale, vasele şi capilarele.

Tania se pregătea în joacă pentru specialitatea de laborant- histolog – era o treabă de mare fineţe, minuţioasă, îi plăcea tot ce făcea, nimic n-o lăsa indiferentă. Pregătea coloranţii, hematoxilinele, după prospecte cu caligrafie veche, aproape medievală. Ore întregi opărea, decanta, filtra, distila. Îi povestea lui Pavel Alekseevici despre reuşitele ei, şi el zâmbea zicându-şi în gând că nimic nu se schimbase, totul rămăsese la fel. Şi el studiase în anii studenţiei preparatele biologice colorate cu pigmenţi obţinuţi prin aceleaşi metode. Hematoxilina lui Ehrlich, lichidul lui Kulciţki...

Pe Tania o încânta pregătirea preparatelor biologice, supusă unor reguli stricte, pornind din momentul când creierul şobolanului aluneca lin în lichidul de fixare până în momentul când tăia cu un cuţitaş minuscul cubuleţul mat de parafină care conţinea creierul impregnat uniform cu aceeaşi parafină. Un firişor subţire de resturi secţionate, lungi de un micron, rămânea pe cuţitaş, şi Tania îl dădea jos cu o pensulă subţirică, aşezându-le pe lamelele de sticlă, le lipea acolo, le fixa bine şi le colora cu hematoxilina pregătită de ea timp de trei zile... Numai bătrânei laborante Vikkers, asistenta lui Gansovski, îi

reuşeau preparatele mai bine decât Taniei. Doar că Vikkers făcea unul şi acelaşi lucru de cincizeci de ani. În plus, Karolina Ivanovna nu mai era în stare să-şi însuşească proceduri noi, în vreme ce Tania se apuca să înveţe cu plăcere orice noutate care-i stârnea curiozitatea şi pasiunea.

Tania îi povesti tatălui ei cu lux de amănunte ce operaţie de mare fineţe, foarte complicată, învăţase să facă împreună cu Marlena Sergheevna: extirpaseră uterul dintr-o femelă-şobolan adormită cu eter, al cărei fetus avea crescute două protuberanţe la cap. Neteziseră partea dreaptă şi stângă a abdomenului unde se aflau protuberanţele, scoseseră uterul, perforaseră membrana lucioasă şi extrăseseră fetusul bolnav, căutând să nimerească în moalele capului, chiar acolo unde cele două emisfere cerebrale se întâlneau cu cerebelul, şi unde în adâncime se afla glanda ascunsă. Dacă perforarea reuşea, se putea astupa pe cale artificială canalul cefalorahidian, provocând experimental hidrocefalia, adică hidropizia encefalului... Dacă femela nu-şi lepăda şi nu-şi devora fetusul, născând la timp, reuşita operaţiei era garantată. Toate aceste manevre-subterfugii trebuiau să conducă la aflarea cauzelor bolii şi, în final, să scape omenirea de o suferinţă grea, destul de rară din fericire.

Tania avea senzaţia plăcută, nouă pentru ea, că începe să devină profesionistă, că ochii şi mâinile ei se înţeleg perfect, că nu simt nevoia comenzilor sau a unei instanţe care să le supravegheze, îşi fac treaba independent şi autonom, munca de laborator venindu-i mănuşă, făcând-o să se bucure că tot ce creează e opera mâinilor ei... Din exclamaţiile entuziaste ale Taniei, din înflăcărarea cu care povestise detaliile, Pavel Alekseevici recunoscu că avea firea lui, că era fată de ispravă.

O asculta cu atenţie, sincer interesat, fiindcă ştia prea bine ce înseamnă pasiunea pentru ştiinţă... Tania era la sfârşitul celui de-al doilea an de studii la Facultatea de Biologie, dar intrase deja cu totul în jocul ştiinţei atât de cunoscut lui.

„Păcat că nu s-a dus la medicină. Are mâini dibace, dar toată viaţa n-o să facă decât să umble în măruntaiele şobolanilor”, îşi zise bătrânul doctor.

În lunile acelea, în timpul nopţilor, îşi notă în caietul cu mâzgălelile făcute numai pentru sufletul lui: „Palavragiii au prins multă putere, înainte nu exista aşa ceva. Au apărut o mulţime de oameni a căror profesie e să dea din gură, să spună numai vorbe goale şi chiar mârşave. Se vede clar că poporul s-a împărţit în flecari şi oameni puşi pe treabă. Instituţii întregi, funcţii speciale – o adevărată molimă. Ce noroc că Taniecika e din soiul celor puşi pe treabă. Munca, profesia sunt singurul punct de sprijin. Tot restul se clatină foarte tare.”

Laboratorul studia structura şi dezvoltarea creierului. Histopatologii se uitau în ocularele microscoapelor primitive urmărind să vadă cum cresc ramificaţiile capilarelor, descoperind procesele misterioase prin care apar noile circuite în locul celor cu leziuni sau alte deficienţe. Foloseau frecvent o veche metodă experimentală, introducând tuş în vasele sanguine. Sângele era înlocuit treptat cu tuş, şi se puteau distinge în felul acesta ramificaţiile capilarelor închise la culoare, pline cu un fel de icre negre-cenuşii – aşa arăta tuşul văzut la microscop. Metoda era mai eficientă dacă tuşul era introdus într-un animal viu. Inima continua să-i bată, nedumerită că sângele care pulsează e înlocuit cu tuşul fără viaţă, şi numai treptat, epuizată din cauza lipsei oxigenului, îşi încetinea bătăile şi se oprea. Cel mai adesea însă tuşul era introdus în animalul mort, supus în prealabil

unor intervenţii în scop ştiinţific. Metoda era mai simplă, dar vasele sanguine nu se umpleau cu tuş la fel de bine. Trusele cu instrumentele necesare unor asemenea proceduri erau puţin diferite – tocmai în locul neînsemnat unde se ţinea instrumentarul, soarta Taniei luă o întorsătură neaşteptată.

Într-o duminică, Taniecika îşi anunţă tatăl cu mândrie că o numiseră responsabilă cu camera chirurgicală, că are cheile de la dulapul cu instrumentarul de laborator şi că fiecare salariat care urmează să coboare la sala de operaţii aflată la demisol trebuie să-i ceară ei instrumentele frumoase şi înspăimântătoare de tăiat ţesuturile osoase ale şobolanilor, pisicilor, câinilor, iepurilor – cleme, bisturie şi fierăstraie... Dar că activitatea ei de bază rămăsese aceeaşi: pregătea preparatele histologice, operaţiune laborioasă şi de mare fineţe, care îi reuşea foarte bine.

În primăvara anului 1960, Tania luă cu brio examenele din sesiune, şi i se propuse să treacă la cursurile de zi. Ea refuză fără să ceară sfatul celor de acasă. Deşi îi venea greu să urmeze cursurile serale, nu avea de gând să renunţe la laborator: viaţa ei adevărată era acolo, printre retorte, şobolani, preparate, în contact permanent cu Marlena Sergheevna. Gansovski însuşi pusese ochii pe ea. Bătrâna Vikkers se pregătea să iasă la pensie, şi el se gândea dacă să n-o ia pe Tania în locul ei. Marlena Sergheevna, ghicindu-i intenţia şi preţuind-o pe Tania ca laborantă, îl anunţa cu fiecare ocazie că Tania se pregăteşte să treacă la cursurile de zi. Se iscă o mică intrigă, tipică pentru promovarea personalului. Tania habar nu avea, lucru obişnuit în asemenea cazuri.

În lunile de vară, clinica de pediatrie care funcţiona pe lângă laborator îşi restrângea de obicei activitatea, rămânea doar secţia cu cazurile grave şi secţia copiilor

sănătoşi, abandonaţi de mame. Rămâneau acolo până la trei ani, sub supravegherea pediatrilor şi a fiziologilor care studiau dezvoltarea „normală” a copilului, după care îi trimiteau la casele de copii. În lunile astea de vară, când clinica era aproape închisă, candidaţii la aspirantură şi colaboratorii aveau posibilitatea să se concentreze asupra lucrărilor practice, care în disertaţiile lor intrau în capitolul „Partea experimentală”. Munca în laborator se intensifica, în secţia de chirurgie se lucra în fiecare zi după un grafic neîndurător. Se asocia şi Tania cu specificul muncii ei – răspundea de sterilizarea şi distribuirea instrumentarului.

Evenimentul cel mai însemnat din viaţa ei a fost unul obişnuit, deloc impresionant la început. Simpatica laborantă Raia, şchiopătând cu piciorul atins de poliomielită, ţinând strâns în mâini vasul cu jgheabul de scurgere îngălbenit de la multele sterilizări, îi ceru să-i dea trusa cu instrumentele pentru introducerea tuşului.

— Pentru cine? o întrebă preocupată Tania.

— Pentru un fetus uman, răspunse Raia.

Tania zornăi cheile deschizând dulapul din sticlă cu micile comori de metal, scoase dintr-o trusă stricată pensetele, bisturiele şi fixatorii, numără fiecare instrument de metal vechi şi, alegând clemele potrivite, o întrebă mecanic:

— Viu, mort?

— Mort, răspunse netulburată drăgălaşa Raia, se semnă în registru pentru instrumentele primite şi coborî la demisol pe scăriţa abruptă, cu trepte inegale...

În timp ce Raia, ajunsă bocănind la subsol, bâjbâia să găsească întrerupătorul, Tania îşi dădu seama abia atunci ce întrebase... Şi înţelegând despre ce era vorba, puse cheile de la dulap la locul lor, îşi scoase halatul alb, îl agăţă în cuier şi ieşi din laborator. Nu s-a mai întors acolo niciodată. Nu s-a mai dus nici la Universitate. Dragostea ei

pentru ştiinţă s-a sfârşit chiar în momentul acela şi pentru totdeauna.

20

O săptămână întreagă nu scoase un cuvânt. Dimineaţa ieşea din casă ca de obicei şi mergea pe jos unde vedea cu ochii – ba în centru, ba la Marina Roşcia, ba la Academia Timiriazev. Nicicând nu avusese atâta timp liber. Vara întârziase să vină şi, deşi era sfârşitul lui iunie, iarba din parcuri era proaspătă, nu arăta veştejită, teiul înflorise târziu, deosebit de încântătoare erau străzile lăturalnice, curţile de trecere, casele de lemn dărăpănate i se păreau Taniei plăcute cu înfăţişarea lor domestică. Hoinărea până obosea, apoi îşi cumpăra pâine, brânză topită, o sticlă cu limonadă caldă şi îşi găsea un loc retras, comod, lângă vreo magazie de lemne, pe terasamentul unei linii de cale ferată părăsite, pe o bancă din parc...

Se simţea ciudat, parcă era împărţită în două. Nu se gândea la nimic, doar mergea privind în jurul ei, dar gândul şedea înăuntru şi se întorcea de pe-o parte pe alta, în toate chipurile, şi nu era un gând anume, ci mai degrabă evenimentul care o lovise în adâncul inimii: ea, Tania Kukoţkaia, o întrebase pe Raia Paşenkova dacă e viu fetusul uman, şi dacă era aşa, ea i-ar fi dat instrumentele necesare ca să-i introducă în venă tuşul şi să-l omoare... Nici şobolan, nici pisică, nici iepure, ci o fiinţă cu nume, prenume şi zi de naştere... Nu cumva fiecare om e atât de aproape de săvârşirea unei crime, sau i se întâmplase numai ei?

Hoinărea prin oraş de dimineaţa până seara, se întorcea acasă, cina, se culca, adormea repede, dar se trezea imediat şi se chinuia fără somn. Odată se trezi la miezul nopţii şi, nesuportând golul din suflet, se îmbrăcă şi ieşi pe

neobservate din casă. Se plimbă prin curţile cunoscute din preajmă, transformate în uriaşe decoruri de teatru. Se ivi luna, trecu în fugă pe cer şi se rostogoli pe deasupra închisorii Butîrskaia. Apoi începu să bată vântul, cerul se lumină, portăreasa nouă, angajată în locul Lizavetei Polosuhina, începu să mături curtea cu mătura uscată, ridicând nori de praf...

Pe la şase şi jumătate Tania se întoarse acasă, se culcă şi adormi imediat. Când Toma încercă s-o trezească, ea mormăi că-n ziua aceea nu se duce nicăieri... Elena se aplecă asupra ei întrebând-o:

— Ce s-a întâmplat, Taniuşa? Eşti bolnavă?

Tania îşi trase cearşaful peste cap şi-i răspunse răspicat:

— Nu-s bolnavă. Dorm. Lăsaţi-mă în pace.

Elena rămase surprinsă: ce-i cu răspunsul ăsta? Tania nu răspundea necuviincios niciodată...

Tania se trezi aproape de prânz. În casă nu era nimeni, până şi Vasilisa era plecată. Se bucură că nu trebuia să dea nimănui nici o explicaţie şi plecă iar să hoinărească fără nici un ţel şi fără nici un sens... Paliha, Samoteka, Meşcianskie... Case de lemn, rămăşiţe ale vieţii mahalalelor...

Poate că voia să-i spună tatălui ei tot ce se întâmplase şi să asculte ce-i va zice el, omul cel mai important pentru ea, cel mai inteligent şi cel mai învăţat... Dar tatăl nu era acasă, plecase într-o delegaţie care nu suferea amânare, şi Tania, supărată, îi pregăti o lungă frază veninoasă: când e nevoie de tine, tu ba eşti în operaţie, ba la consultaţie, când la Praga, când la Varşovia...

Ar mai putea vorbi cu Vitalka Goldberg, dar el îşi trăgea sufletul într-o pauză de lucru la un colhoz din regiunea Kostroma... Să discute cu mama, cu Toma sau cu Vasilisa era totuna cu a cere sfatul pisicii...

Când se întoarse acasă, Toma se culcase deja, mama era plecată, nu se ştie unde, şi Vasilisa se afla în bucătărie, alegea hrişca.

— Mănânci? o întrebă Vasilisa.

Tania nu voia să mănânce. Îşi turnă ceai şi se aşeză în faţa Vasilisei.

— Ce crezi tu, Vasenka, când se lipeşte de copil sufletul? Imediat ce e zămislit sau numai în clipa când se naşte?

Vasilisa îşi holbă la ea ochiul bun, cât un nasture, şi-i răspunse fără să aibă nici cea mai mică îndoială:

— E la mintea cocoşului, când e zămislit. Cum altfel?

— Asta-i învăţătura Bisericii sau aşa crezi tu?

Vasilisa se gândi o clipă încreţindu-şi fruntea. Persevera în convingerea că învăţătura Bisericii era crezul ei, dar acum începea să aibă îndoieli – a doua parte a întrebării i se părea mai complicată decât prima.

— De ce mă torturezi, întreabă-l pe taică-tu, el ştie mai bine, îi zise ea supărată.

— Îl întreb când o să vină, răspunse Tania.

Lăsă ceaşca nespălată pe masă şi plecă.

Vasilisa închise ochiul şi căzu pe gânduri: are ea un motiv... de ce i-a venit tam-nisam să ştie despre asta? S-o pârăsc, poate, Elenei? De fapt, nici Elena nu prea era de încredere.

21

Pavel Alekseevici sosi din Polonia încărcat cu o valiză plină cu cadouri. Intrase în primul magazin ieşit în cale, după cum avea obiceiul, şi cumpărase de acolo toate cadourile, inclusiv valiza. Întâmplător magazinul avea numai marfă pentru tinerii însurăţei, aşa încât cumpărăturile erau albe, cu danteluri dintre cele mai

banale. Vasilisa şi Toma se minunară la vederea atâtor frumuseţi, Tania şi Elena îşi zâmbiră înţelegătoare... Tatăl n-o nimerise. Totuşi pantofii albi li se potriviră perfect... Mai trecură trei zile până să vină dimineaţa de duminică aşteptată de Tania cu nerăbdare. Până la venirea ei, în plimbările fără nici o ţintă, fata îşi construise o întreagă teorie despre lumea stupidă, aiurită, îngrozitor de urâtă, refuzând categoric să trăiască după normele ei.

După micul dejun îi povesti tatălui ei, cu multă stăpânire de sine, ce i se întâmplase. Întocmai cum fusese. Lui nu i-a trebuit mult să rumege cele istorisite, a înţeles imediat care era miezul frământărilor ei.

— Pricepi ce vreau să discut cu tine? termină ea de povestit.

Tatăl şedea fără să scoată un cuvânt, Tania tăcea şi ea, aştepta să vadă ce-i va spune. El şi-o aminti când avea trei ani, cinci ani, încercă să vadă dacă i se mai potriveau tinerei femei atât de nefericite poreclele prosteşti pe care i le dăduse în copilărie – „veveriţă ochioasă”, „bob de vişină”, „pisicuţă”... Nu cumva îl aştepta şi acum un eşec?

— Vrei să discutăm despre profesionalism? o întrebă el.

— Exact, dădu ea din cap.

— Vezi tu, profesia e un unghi de vedere. Profesionistul vede foarte bine o bucăţică de viaţă şi poate să nu vadă altele, cu care profesia lui nu are de-a face.

— Am citit despre doctorii nemţi din SS, tată. Făceau experimente cu efect asupra oamenilor, la temperaturi scăzute, mi se pare, experimente chimice, cam aşa ceva. Asupra prizonierilor care oricum erau condamnaţi la moarte, la exterminare.

— Da, ştiu. Îngrozitor. I-au judecat mai târziu în procesul de la Nürnberg. Ai dreptate. Principial vorbind, conflictul ăsta există, îi zise ştergându-şi ochii obosiţi dintr-odată de

toată discuţia. Să nu uiţi însă că, într-un anumit sens, toţi sunt condamnaţi dinainte, şi doctorii, şi pacienţii.

Tania ridică din sprâncene:

— Vrei să zici că oamenii sunt muritori? Dacă-i aşa, e şi mai rău. Şi mai odios. Nimic nu mai are sens. La noi în secţia de patologie zace un copilaş – trupuşorul e cât un vârf de ac, căpuşorul are nouăzeci de centimetri în diametru, pielea îi e întinsă ca o băşică umplută cu apă, are hidropizie. Şobolanii nu-l vor salva defel. Asta înseamnă că-i mai bine să-l omori, să faci pe el experimente îngrozitoare?

— În general, asta nu se ia în calcul. E o reflecţie tâmpită, zise Pavel Alekseevici ridicând din umeri. S-a hrănit cu prejudecăţile din familie, se gândi el iritat, dar se hotărî să ducă discuţia până la capăt. În munca noastră, Tania, profesionist este cel ce-şi ia răspunderea asupra sa, alege dintre posibilităţile date pe cea mai acceptabilă, înseamnă că uneori alege între viaţă şi moarte. Medicina îşi are logica ei, ia-l şi citeşte-l pe Hipocrat, a scris despre asta. Există decizii unde nu prea ai dubii: în profesia mea, când trebuie să alegem între viaţa copilului şi viaţa mamei, de obicei alegem viaţa femeii. Asta nu se întâmplă prea frecvent. În ce priveşte cele povestite de tine, asta-i o judecată speculativă: o clipă ţi s-a părut că poţi fi ucigaşă...

Tania îl întrerupse:

— Nu mi s-a părut, tată. Ce-am făcut în ăştia doi ani? Am omorât şobolani. Am tăiat un munte de şobolani. Mi s-a părut un lucru foarte simplu. Hârşt, hârşt... Şi rezultatul... S-a rupt bariera...

— Nu, până aici. Spune-i mamei. Nu ştiu nimic despre barierele astea şi nici nu vreau să ştiu. Există o ierarhie a valorilor, şi viaţa omului e chiar în vârful ei. Nu există întrebări şi dubii dacă pentru salvarea vieţii unui singur

om, pentru studierea unei singure boli omeneşti trebuie să omori o sută de mii de animale de laborator, sau câte pofteşti.

— N-ai înţeles, tată, eu îţi vorbesc despre altceva. Lasă-i în plata domnului pe şobolani. E vorba despre mine. Ce s-a întâmplat cu mine? îi arătă uimită mâinile slabe Tania.

— Nu văd nimic tragic aici. E felul de a gândi al unui profesionist, te-ai poticnit. Se întâmplă.

— Nu m-am poticnit. Nu pricepi, sau ce? Nu fac decât să tai şobolani, coşuri întregi cu mortăciuni, ca să obţin un rezultat. Să aflu ce se întâmplă acolo, să vindec, şi pe parcurs pierd noţiunile de bază, nu mai văd diferenţa dintre viaţa omului şi viaţa şobolanului... Nu mai vreau să fiu fata bună care sfârtecă şobolani! aproape ţipă Tania.

Pavel Alekseevici se încruntă din ce în ce mai tare, cutele de pe frunte se îndesiră, cât pe ce să-i ajungă la ceafă.

— Iartă-mă, fetiţo. Da’ ce vrei tu să te faci?

Taniei îi curgeau lacrimile şiroaie. Pavel Alekseevici nu putea să suporte aşa ceva.

— Vreau să fiu fata rea, care să nu taie pe nimeni.

— Discută cu Ilia Iosifovici. E filozof. O să-ţi demonstreze că totul e material de studiu. Şi eu, şi tu, şi şobolanii, şi drosofilele suntem totuna. Pe mine nu mă interesează filozofia. Mă ocup cu problemele practice – prezentarea fătului cu picioruşele înainte, cordonul ombilical dublu încolăcit... Refuz să rezolv probleme de importanţă mondială. Şi aşa jumătate din ţară se ocupă la noi de treaba asta... Asta-i ocupaţie lipsită de răspundere. Orice om cu scaun la cap, care se ocupă de ceva serios, răspunde pentru ceea ce face. În general, majoritatea oamenilor se străduiesc să nu facă nimic...

— Nu vreau asemenea răspundere! zise Tania cu faţa în lacrimi.

Aştepta de la el compătimire şi înţelegere, dar nu găsea nimic de felul ăsta. Pavel Alekseevici o privi rece şi dezaprobator.

— Atunci ar trebui să cânţi la pian. Sau să răsădeşti cactuşi. Sau, dacă vrei, să desenezi, să tragi linii, să nu te mai ocupi de ştiinţă...

— Nu mai vreau să mă ocup de nimic. Asta-i tot. Am renunţat, zise Tania strângând de pe masă ceştile cu mişcări încete, nu prea sigure, şi punându-le în chiuvetă...

Pavel Alekseevici, dezgustat, se uită la spinarea ei încordată. Ce l-a apucat? Am jignit-o, asta-i, am jignit fata, bătrân prost! Aşa am făcut şi cu Lenocika... Şi Tania, jignită, cu aceleaşi mişcări încete şi nesigure strânge ceştile de pe masă...

Îi apucă umerii ascuţiţi, o îmbrăţişă:

— Tania! Nu trebuie să faci o tragedie dintr-un experiment.

Femeia tânără, bine făcută, semănând în clipa aceea atât de bine cu mama ei şi înduioşându-l pe Pavel Alekseevici, îşi întoarse faţa supărată, înmuiată în lacrimi, şi-i zise cu voce scăzută:

— Şi tu ca toţi... Nu pricepi nimic...

Ieşi din bucătărie trântind uşa şi lăsându-l pe Pavel Alekseevici amărât şi nedumerit: ce vorbe atât de neghioabe i-o fi spus, cu ce-o fi jignit-o atât de tare pe fetiţa lui dragă?

Se aşeză în capul mesei mari, unde-i era locul ca stăpân al casei, şi îşi sprijini capul ras pe mâini. Căzu pe gânduri... Sunt multe motive care-i împiedică pe oameni să se apropie unul de altul: timiditatea, frica de a se amesteca în treburile altora, indiferenţa, repulsia fizică în cele din urmă. Există şi reversul: atracţia, imboldul apropierii depline. Unde se află graniţa? Cât de reală este? Înconjurat de cercul său magic artificial, mai mare sau mai

mic, fiecare trăieşte în colivia sa protectoare şi se comportă diferit în spaţiul ăsta abstract. Unul ţine nemăsurat de mult la colivia lui, pe altul spaţiul strâmt îl apasă, se simte stingherit, al treilea vrea să-i lase să intre în intimitatea lui pe cei dragi şi să-i aşeze acolo unde se oferă să stea fiecare...

Dintre cunoscuţii lui Pavel Alekseevici, majoritatea nu suportau deloc să stea izolaţi, le era frică să rămână singuri, ei cu ei, şi erau întotdeauna gata să bea un ceai cu oricine se nimerea, să discute, să muncească orice împreună cu alţii, numai să nu ducă viaţă de pustnic. Acceptau până şi neajunsurile, boala, suferinţa, numai să fie în lume, printre oameni. Găsiseră chiar şi o vorbă: „Printre oameni şi moartea e frumoasă”... Oamenii înclinaţi spre reflecţie, spre creaţie, care făceau ceva ce merita atenţie, se înconjurau însă cu o perdea de protecţie, trăiau izolaţi. Ce paradox! Necazul cel mare e că oamenii cei mai apropiaţi reacţionează diferit în funcţie de personalitatea lor. Unul are neapărat nevoie ca nevasta să-l întrebe de cinci ori pe zi: de ce eşti palid azi? Cum te simţi? Altul interpretează o privire mult prea insistentă ca pe un atentat la libertate...

„Ce familie ciudată suntem, din cale afară de ciudată, îşi zise în sinea lui Pavel Alekseevici. Poate fiindcă dintre noi toţi, numai Elena şi Tania sunt unite prin legătură de sânge, numai ele două... Toţi ceilalţi s-au adunat printr-un capriciu al soartei... Ursuza Vasilisa s-a lipit de casă adusă de nu se ştie ce vânt, Tomocika, încântată de verziturile ei perene, nu-i de nici un folos... Elena e copleşită de tristeţe, Taniecika se răzvrăteşte, cine să ştie din ce cauză... Fiecare în colivia lui, impenetrabil, separat, cu secretul lui...”

Pavel Alekseevici obişnuia să-şi plănuiască zilnic ce avea de făcut: să citească în fugă revistele americane, să

dea o referinţă pentru disertaţia care zăcea pe birou de două săptămâni... Dar nu era în apele lui, nu avea chef să citească disertaţia plină de greşeli gramaticale a fiului vreunuia care apelase la el. Deschise uşa bufetului – sticla se afla la locul ei, îi desfăcu capacul de metal... „Eu sunt vinovatul, bătrân prost. Le-am jignit pe toate: Elena, Tania, Vasilisa...”

22

Tania ieşi în grabă din casă şi porni aproape în fugă către gara Savelovski, apoi o luă la dreapta, la stânga, şi, zăpăcită cum era, trecu pe străduţe şi prin curţi fără să se uite-n jur, şi se trezi de-a binelea când ajunse în spatele pieţei Minaevski. O tarabă din scânduri rupte pe care nu apucaseră s-o pună pe foc, munţi de gunoaie adunate din piaţă – zarzavaturi putrezite, cioburi de sticlă.

Soarele frigea cu ultimele puteri înainte să apună. Taniei îi dispărură şi lacrimile, şi furia. Se aşeză pe vine, lipită de peretele unei magazii. Lângă ea, trei băieţaşi de şapte ani jucau cărţi. Unul avea buză de iepure, altul mâna dreaptă retezată, al treilea era mai mult sau mai puţin normal, avea însă faţa plină de coşuri mari. Plesneau cărţile şi înjurau. Era neplăcut să te uiţi la ei. În partea cealaltă şedea o pereche de beţivi. Fiinţe îngrozitor de murdare, ciudat de vesele, îmbrăcate cam gros pentru vremea de vară – în pantaloni de trening, cu ghete de iarnă scâlciate. Nu era clar cărui sex aparţineau. Aveau o sticlă goală în faţă. Se simţeau bine. O franzelă cenuşie şi o bucată de brânză topită zăceau pe un carton, mulţumirea dată de masa îmbelşugată se răspândea deasupra lor în aburii unei vieţi văzute în roz. Se uitau la Tania şi vorbeau despre ceva anume.

Una dintre fiinţele nedefinite îi făcu semn să se apropie şi, când Tania porni spre ele, îi făcu cu ochiul în timp ce scotea din sacoşa zdrenţuită o sticlă neîncepută de vin ieftin...

Căciulile de lână pentru schi, a căror culoare dispăruse din cauza murdăriei, le acopereau fruntea, aşa că nu li se vedea părul, dar uitându-se mai atent la faţa nerasă a celui mult mai mic de statură, Tania hotărî că era de sex masculin.

— Vino, îţi dăm de băut, i se propuse Taniei.

Acum văzu limpede că a doua fiinţă era femeie.

Avea faţa ciupită de vărsat, pata întunecată a unei vânătăi vechi i se întindea sub ochi.

Tania se apropie şi mai mult. Femeia şterse stăruitor paharul cu mâna murdară şi-i turnă vin aproape până sus. Ea luă paharul şi bău pe nerăsuflate. Femeia începu să râdă mulţumită:

— La fix. Iel a zis că n-o să biei, şi ieu i-am zis: nimeni nu sie dă-n lături!

Nu vorbea ca la Moscova, ci cu un „ie” puternic accentuat în loc de „e”.

Tania simţi că e victima unui experiment şi-i răspunse râzând bucuroasă. Vinul i se păru foarte gustos, o ameţi imediat, şi se simiţi cu inima uşoară pentru prima oară după o săptămână, de când ieşise val-vârtej pe uşa laboratorului...

— Mulţumesc, foarte bun vin, zise Tania înapoind paharul.

Beţivanca tresări scuturată de-un fior:

— Da’ tu nu biei vin, fato.

— Da, nu beau, răspunse Tania.

Bărbatul, blajin în aparenţă, se înfurie din senin:

— Ştim noi cum nu bei. Ai supt tot paharul, nu te-ai înecat.

— Nu-l lua în sieamă, ie rău, îi zise Taniei femeia, făcându-i iar cu ochiul, dar însoţitorul ei se înfurie şi mai tare, îşi scoase încet mânuţa vânătă, schiloadă, încercă să-şi strângă degetele umflate în pumn – nu reuşi să le îndoaie, rămaseră ţepene şi răşchirate – şi i le vârî sub nas...

Femeia, cu o mişcare neaşteptat de graţioasă, îl lovi peste mână:

— Ah, m-ai spieriat!

— Te-nvăţ eu minte, o ameninţă el.

— Na, poftim, zise împăciuitoare femeia, se trase îndărăt, umplu iute paharul murdar cu vin şi i-l aduse omuleţului.

— Aşa-i mai bine, luă el paharul cu mâna strâmbă şi-l bău. Apoi, cu o mişcare înceată, controlată, puse paharul gol la rând cu proviziile neatinse şi se adresă Taniei:

— Ce-mi stai aşa, du-te de mai ia una.

Tania porni supusă:

— De care?

— De care! De care! o îngână el. Şampanie finlandeză! De câţi bani ai, p-aia o iei... Ştii un’te duci? La „surcică”, magazinele-s închise.

Tania cumpără mai întâi o sticlă de vin sec Gurdjani, dar cumpărătura nu fu pe placul bărbatului, care îşi desfăcu braţele supărat. Cu toate astea, o băură. Apoi, reuşind să intre chiar înainte de închidere, ea cumpără încă două sticle de vin de Porto, care se dovedi tocmai bun. Între vinul Gurdjani şi vinul de Porto veni miliţianul şi-i goni – se instalară comod nu departe, pe un loc viran, năpădit de brusturi, între trei construcţii dărăpănate, cărora cuvântul „casă” nu li se potrivea defel...

Clipele de fericire tihnită reveniră. Tania nu mai prezenta cine ştie ce interes pentru perechea ciudată.

Printre sunete şi zgomote aducând a interjecţii, bărbatul pronunţa desluşit doar trei cuvinte:

— Vara e bine. E cald...

De sub căciulile de lână li se scurgea pe faţa murdară transpiraţia limpede ca apa de la baie, şi ziua de vară se tot lungea. Nu era nici lene, nici lâncezeală, ci odihnă.

În aproape douăzeci de ani de viaţă, Tania nu nimerise niciodată într-un loc în care să se simtă atât de fericită, în care dispăruseră grijile, munca, obligaţiile, graba. Perechea de beţivi dispunea de atâta prisos de libertate, încât îi ajungea şi ei.

Femeia se descălţă, eliberându-şi picioarele goale din încălţările scâlciate. Şi le crăcănă, punându-şi tălpile pe iarba caldă. Îi era bine... Apoi făcu câţiva paşi într-o parte şi îşi dădu jos pantalonii. I se văzu dosul strălucind, neaşteptat de alb. Bărbatul comentă aprobator evenimentul:

— Pşş, căţea...

Nu se lăsă nici el mai prejos. Se ridică în picioare, îşi dădu jos, trăgând de elastic, nădragii de antrenament, mulţi la număr, îşi scoase instrumentul mic, şi brusturele tremură de la jetul puternic.

O stare de bine o cuprinse pe Tania, şi pe măsură ce băutura îşi făcu efectul, se simţi din ce în ce mai bine, până adormi chiar acolo, la umbra brusturilor stropiţi.

Se trezi când începea să se întunece, având o senzaţie cumplită de greaţă. În prima clipă nu-şi dădu seama unde se află. Se mişcă uşor. Se ridică în genunchi. Vomită cu putere. Îşi şterse gura cu o bucată ruptă dintr-o frunză aspră de lipan. Perechea dispăruse. Trebuia s-o ia din loc. Porni, dar îi veni iar să vomite. De data asta voma ţâşni cu o violenţă îngrozitoare, îşi simţi burta ruptă-n bucăţi. După ce se linişti, porni din nou şi trecu prin curţile întunecate, luminate doar de lumina slabă din spatele ferestrelor.

Traversă o curte, a doua, a treia. Nu departe se auzi zgomotul tramvaiului, şi o luă în direcţia muzicii cunoscute. I se păru că ştie strada. Strada Tihvinskaia. Era foarte aproape de casă.

Îi reveni starea de bine, se simţea de parcă se întâmplase cu ea o minune. Şi haimanalele astea... Simpatice, libere, fără nici o grijă...

Ce viaţă minunat de simplă! Am tăiat ceva din mine – hârşt! Hârşt! Nu mai vreau. Nici şobolani-femele gestante, nici hidrocefalie, nici capilare umflate!

Pe Tania o cuprinse o linişte senină, protectoare, mulţumirea tihnită şi fericirea paradiziacă de-o clipă, care plutise strălucitoare deasupra perechii de haimanale bete...

23

Elena Gheorghievna şedea pe banca de lemn îngustă din dosul dulapului cu odoare, în aşteptarea preotului. Slujba se terminase. Enoriaşii se împrăştiaseră care încotro. Femeia de serviciu zăngănea cu găleata, tăcerii adânci din biserică i se potrivea zdrăngănitul uşor al metalului... Preoţii, epitropul şi dirijorul corului bisericesc mâncau în trapeză, mirosul de ceapă prăjită ajungea până la ea. Biserica era luminată ca la teatru – prin ferestrele destul de înalte soarele trimitea coloane groase de lumină care despicau penumbra, şi, surprinse de razele coborând în valuri, sclipeau icoanele îmbrăcate în argint curat, străluceau ca focul sfeşnicele de aramă, iar de unde abia ajungea lumina, veneau sclipiri învăluite în mister, pete de lumină, tremur de flacără de la lumânările arse până la capăt. Pace şi linişte avea Elena în suflet. De dragul acestor clipe venea ea la biserică: neliniştile ei i se păreau acum fără rost, problemele care o frământau nu mai

aveau importanţă, simţea că până şi discuţia aşteptată de atâta timp era neplăcută şi nesinceră. Oare-i ceruse degeaba părintelui Vladimir să discute cu ea? Poate că nu trebuia să povestească nimic nimănui. Ştia prea bine că nu lumea se destramă, ci mintea ei, că se sparg în cioburi preţioase toate cunoştinţele acumulate, amintirile, deprinderile de-o viaţă... Ar fi putut merge la neurolog, la psihiatru, şi nu la preot, dacă în mintea ei răvăşită nu s-ar fi strecurat ceva de altă natură, cu contur precis, venit din altă lume, voci şi figuri, totul arătând a ceva străin, alarmant, dar câteodată nespus de frumos... Minune? Păcăleală? Cum să exprime tot ce simţea?

Îl văzu pe preot îndreptându-se spre ea, ştergându-şi din mers cu batista cadrilată gura înfundată în mustăţi şi barbă...

— Iată-mă, draga mea, sunt cu totul la dispoziţia dumitale, i se adresă el exact ca orice mirean, la fel ca-n vremurile de demult, când lucra la Institutul de Proiectare din Moscova, şi Elena lucra pentru el ca desenatoare. Ce probleme ai?

Problemele Elenei nu puteau fi discutate în felul acesta energic, ca o treabă de rezolvat la locul de muncă.

— Complicaţii cu fata..., scoase din ea forţat Elena.

Nu avusese de gând să vorbească despre Tania, dar subiectul era accesibil. Simţi că-şi trădează fiica, doar nu-i ceruse să discute cu nimeni despre problemele ei. Acum însă nu mai putu da înapoi şi continuă:

— E foarte capabilă, a învăţat bine, dar a abandonat munca pe neaşteptate. Nu se ocupă de nimic, se plimbă de dimineaţa până seara şi nu scoate o vorbă...

— Câţi ani are, douăzeci?

Părintele Vladimir mişcă din nasul borcănat, cu un aer trist, o privi compătimitor pe sub sprâncenele împreunate. Şi cu ai mei e la fel... Kolia a abandonat institutul, Natocika

şi-a părăsit bărbatul... Ne-am crescut copiii în afara bisericii, şi uite cu ce rezultate, de tot plânsul...

Elenei i se făcu lehamite, dar era imposibil să plece imediat, aşa că vreo douăzeci de minute vorbiră despre cât de păguboasă e educaţia ateistă, despre necesitatea de a duce copiii de mici la biserică, despre rostul citirii Evangheliei, despre rugăciune şi alte lucruri bune şi drepte. Lucru uimitor, asemenea cuvinte folosea şi Vasilisa, numai că erau mai puţin desluşite.

Pe la ora patru Elena ieşi afară. Soarele strălucea, mai era încă vară, dar locul i se păru necunoscut şi fu cuprinsă de-o spaimă îngrozitoare, aşa cum e cuprins de spaimă copilul care-şi pierde mama în mulţimea din gară... Se opri în loc, aşteptă să vadă dacă nu-i trece imediat... I se întâmpla câteodată, dar numai pentru o clipă, ca un fel de întunecare trecătoare a minţii. Acum nu mai ştia pe ce lume se află, şi starea asta dura mult, trebuia să se obişnuiască...

— Ăsta-i oraşul, îşi zise Elena. Sunt la Moscova. Am venit aici cu metroul... Sau cu troleibuzul... Trebuie să-ntreb ce metrou e-n apropiere. Nu-i ştiu numele. Vitrine colorate... Am o casă. Acasă am telefon... Numărul... Nu mi-l amintesc... Trebuie să-l întreb pe cel cu care am vorbit acum... Dar nu reuşi să-şi aducă aminte cu cine a vorbit şi despre ce...

Femeia înaltă, în costum de culoare închisă, având pe capul încărunţit o eşarfă micuţă de mătase cu desene albastre-cenuşii, stătea în pridvorul bisericii încercând să găsească ceva palpabil în oglinda oarbă a lumii, plină până acum cu tot felul de detalii în culori, care aveau denumiri, nume... Porni încet pe străduţă. Merse multă vreme prin locuri necunoscute şi plăcute mai degrabă, dar pe care nu le recunoscu deloc. Încercă să nu traverseze – îi era frică. Se aşeză obosită pe o bancă într-un scuar. Vru s-o întrebe

cât e ceasul pe femeia care şedea lângă ea, dar nu reuşi – cuvintele nu se legau, imposibil să le pronunţe. Cineva îi atinse umărul:

— Elena Gheorghievna? Ce vi s-a întâmplat?

Era vocea unei femei săritoare. Cine era? Elena nu avea să-şi amintească niciodată. Îngerul o conduse acasă, o ajută să se descurce cu cheia. Era seara târziu, nu ştia de ce. Era de neînţeles unde dispăruseră orele din ziua aceea. Se aşeză în fotoliul ei din bucătărie şi rămase acolo multă vreme până adormi... În casă dormeau doi oameni – Pavel Alekseevici în cabinetul său şi Toma în camera copiilor. Lângă canapeaua lui Pavel Alekseevici se afla o sticlă de vodcă goală. Toma dormea cu mâinile murdare de pământ, cu lumina aprinsă. Vasilisa nu se întorsese acasă. Nici Tania... Dar Elena nu remarcă lipsa lor.

PARTEA A II-A

1

Nisipul vânturat de curentul de aer făcea un zgomot sec când atingea în zbor tulpinile străvezii ale plantelor uscate, sfărâmicioase. Tot orizontul era învăluit într-o pânză de pâclă, nici urmă de stea pe cer. Vârtejuri mici se roteau în jurul colinelor plate, lipsite de vegetaţie, dispăreau, apoi iar apăreau. Nisipul se rostogolea leneş dintr-un loc în

altul, se scurgea ca apa secată, dar forma pământului vlăguit nu se schimba defel.

Pe colina netedă ca-n palmă femeia stătea lungită, acoperită pe jumătate de nisipul adus de curenţii de aer. Avea ochii închişi, degetele pipăiau nisipul, îl strângeau în căuşul mâinii şi-l răsfirau.

„Sunt sigură că pot să deschid ochii acum”, îşi zise ea în gând. Amână o clipă, apoi îi deschise. Jocul molatic de lumini şi umbre era plăcut. Mai rămase lungită puţin, apoi se ridică sprijinindu-se în coate. Se aşeză în capul oaselor. Nisipul se împrăştie de pe haine gâdilând-o. Se uită la mânecile cămăşii albe, cu floricele verzi.

„E nouă, din Pakistan. Mi-au făcut-o cadou, nu cumpăram eu aşa ceva”, îşi zise şi simţi c-o deranjează nodul de la basmaua albă cu buline, legată ţărăneşte sub bărbie. Şi-o scoase zâmbind. Îşi aduse genunchii aproape sub bărbie: ce bine e... ce uşor...

Îşi vârî mâinile sub poala cămăşii şi simţi ce groaznic de aspre-i sunt picioarele. Îşi trecu palmele pe grăunţii de nisip împrăştiindu-i. Îşi suflecă poala cămăşii. Rămase uimită văzându-şi picioarele – aveau crăpături urâte. Pielea rozalie de lângă crăpături era încreţită, uscată de tot. O atinse uşor şi cojile se desprinseră exact cum se desprinde vopseaua de pe manechinele expuse în vitrine de mult timp. Începu să zgândăre cu plăcere vopseaua uscată, de sub care se risipi praful de ghips murdar şi se ivi pielea nouă, tânără. Îndeosebi degetele mari de la picioare arătau îngrozitor – pe ele crescuse o crustă galbenă-cenuşie, din care se iţea unghia rugoasă ca buretele crescut pe copac.

„Pfui, ce scârbos”, îşi zise femeia oarecum dezgustată, curăţând depunerile aproape întărite care, spre surpriza ei, se desfăcură în straturi şi căzură imediat amestecându-se cu nisipul. Unghiile de la picioare, eliberate, arătau noi, de

culoare roz, ca ale unui prunc. De unde apăruseră pantofiorii de pânză cu năsturei de os, atât de cunoscuţi... Da, sigur că da, bunica îi cumpărase la talcioc, pantofi pentru ea şi bluză de lână pentru mama – dăduse în schimb lănţişorul de aur şi inelul...

Şi mâinile erau acoperite de crusta uscată de praf, le curăţă, şi de sub ea apărură degetele subţiri, fără umflături la articulaţii şi vene îngroşate, închise la culoare, arătau ca scoase din mănuşi...

„Minunat, îşi zise ea. Acum sunt ca nouă.”

Şi nu se miră deloc. Se ridică în picioare şi simţi că devenise mai înaltă. Resturile de piele veche îi căzuseră în straturi la picioare. Îşi trecu mâna pe faţă, pe păr – totul era al ei, şi totul se schimbase. Nisipul scârţâia sub picioare, tocurile se înfundau în nisip. Nu era nici frig, nici cald. Lumina nu scădea şi nu creştea – amurg venit din vreme, şi părea că nimic nu se hotăra să se schimbe.

„Am rămas singură de tot”, i se strecură în minte. Simţi imediat o mişcare uşoară lângă picioare – o pisică obişnuită, nu de soi, de culoare cenuşie, cu dungi întunecate şerpuindu-i în părţi, îi atinse piciorul gol. Era una dintre nenumăratele pisici care o însoţeau întotdeauna. Femeia se aplecă, îi mângâie spinarea arcuită. Pisica îi răspunse mieunând alintată. Şi totul se schimbă dintr-odată: i se păru că aerul din jur prinde viaţă. Simţi mişcarea căldurii, un fel de vibraţie mai mult sau mai puţin intensă pe care nu ştia cum s-o numească: aer în mişcare, nu-i sunt indiferentă. Binevoitor, poate...

Trase aerul în piept – mirosea a ceva cunoscut, plăcut, dar de nemâncat. Nu ştia de unde-i venea amintirea mirosului.

Se urcă pe culmea colinei micuţe şi văzu o mulţime de asemenea coline nisipoase, netede ca-n palmă.

„Cam monoton”, îşi zise şi o porni înainte fără o destinaţie anume, fiindcă nu exista în locul acela un punct către care să se îndrepte, mergea unde vedea cu ochii. Pisica mergea lângă ea, cu labele uşor afundate în nisipul uscat.

Femeia se simţea bine mergând. În voia ei. Era tânără şi uşoară. Totul era aşa cum trebuie, doar că se pregătise vreme îndelungată pentru altceva. Tot ce i se întâmpla nu se potrivea defel cu aşteptările ei, uitate acum, era în răspăr cu judecăţile simpliste ale bătrânelor bisericoase, cu teoriile complicate ale misticilor şi vizionarilor, dar se potrivea cu senzaţiile din mica copilărie. Toate handicapurile fizice – încheieturile umflate şi roşii, spinarea îndoită, lipsa dinţilor, auzul slab, văzul aşişderea, scurgerile din intestinele moleşite – toate stările neplăcute dispăruseră complet, şi ea se delecta simţindu-şi pasul uşor, privirea atotcuprinzătoare, corpul în acord cu lumea care se întindea în jurul ei.

„Cum le-o fi lor acolo?”, se gândi ea, dar „acolo” era loc gol, pustiu. „Nu-i nimic”, se-nvoi în bună înţelegere cu cineva care nu voia să-i arate nici un fel de imagini. Nici „ei” nu se desluşeau, nu se despărţeau în figuri distincte...

Ţinea ceva în mână. Se uită: o năframă neagră din dantelă, cusută cu tighel mărunt, aspră, arătând ca nouă. O desfăcu – desenul îi era cunoscut, nici clopote, nici flori, şi una, şi alta îmbinate, nişte clopoţei împletiţi formând un fel de cârcei de viţă răsuciţi. Păru că se prăbuşeşte un perete nevăzut, că răzbeşte de undeva amintirea, şi femeia zâmbi: a apărut, în sfârşit... Era năframa pe care o căutase mult timp când murise bunica. Bunica ceruse să fie înmormântată cu năframa asta, dar o ascunsese atât de departe, încât nimeni nu-i dăduse de urmă. O înmormântaseră acoperindu-i capul cu o broboadă albă...

Îşi puse năframa pe cap, legându-şi-o la ceafă, cum avea obiceiul.

Femeia merse o bună bucată de timp – nimic nu se schimbase, nici peisajul, nici vremea, dar nu simţi oboseala, doar plictiseala o cuprinse deodată. Observă că pisica dispăruse. În momentul acela văzu nişte oameni apăruţi nu se ştie de unde, aşezaţi în jurul unui foc anemic. Flacăra străvezie albă-albastră aproape nu se zărea, dar în jurul ei se vedea cum curenţii de aer o fac să se mişte uşor.

Se îndreptă spre ei – un bărbat înalt şi slab, cu înfăţişare tipică de evreu, cu chelia strălucindu-i şi cu zâmbetul radios adresat numai ei, se ridică s-o întâmpine.

— Iat-o pe Noua, zise el amabil. Vino, hai, vino. Te aşteptăm.

Oamenii din jurul focului se mişcară ca să-i facă loc. Ea veni mai aproape şi se aşeză pe nisip. Evreul se aşeză lângă ea, îi zâmbi ca unei vechi cunoştinţe. Femeia nu se simţea în largul ei, fiindcă nu-şi amintea unde-l mai văzuse. El îi puse mâna pe cap, zicând sentenţios:

— Aşa-i bine... Noua...

Înţelese că Noua e acum numele ei. El era Iudeul. Cei care şedeau erau zece, bărbaţi şi femei. Câţiva aveau chipuri cunoscute, dar era atât de obişnuită să-şi alunge senzaţia chinuitoare că ar cunoaşte pe cineva care dispărea instantaneu, atât de inutile erau încercările de a-şi aminti ceva, de a dezgropa un rest de amintire, de a-l vârî în ţesătura vieţii, încât se lăsa păgubaşă de obicei. „Nici ei nu-şi pot aminti”, presupuse Noua, remarcând cu câtă atenţie încordată o priveşte bărbatul cu capul ras până la piele, solid, şezând ca orientalii, puţin mai departe. Mai erau doi câini şi un animal ciudat, pe care nu-l văzuse niciodată înainte.

— Şezi, trage-ţi sufletul, o sfătui Iudeul.

Lângă foc se întâmpla ceva necunoscut ei. Parcă ardeau toţi – de la lumina amurgului, de la flacăra anemică a focului... Femeia masivă, puhavă, înfofolită din cap până la picioare cu un halat de molton, se mişcă întorcându-se cu o parte a corpului spre foc, bătrânul cu chipul trist întinse mâinile cu palmele în afară. Bătrâna înaltă, în găteala neagră care-i acoperea faţa, se ghemui aproape de flacără... Focul dădea nu numai căldură, de la el veneau şi nişte raze altfel, foarte plăcute... Câinele se întoarse cu burta în sus, arătându-şi blana neobişnuit de albă. I se citea fericirea netulburată pe botul lui de dulău. Al doilea, un ciobănesc lăţos, stătea cu labele din faţă încrucişate – la fel ca oamenii.

Şezură toţi nemişcaţi câtva timp, într-o tăcere deplină. Apoi Iudeul întinse mâna deasupra focului, o mişcă de parcă voia să-l astupe înăbuşindu-l, şi flacăra se stinse. În locul unde arsese focul, Noua văzu nu cenuşă, nu cărbune, ci o pulbere fină argintie, amestecându-se cu nisipul.

Oamenii se ridicară în picioare şi îşi scuturară nisipul de pe haine. Iudeul o luă înainte, în urma lui veneau în şir lung ceilalţi, singuri sau perechi. Noua şedea încă pe nisip, privindu-le spinările: valabil pentru toţi era faptul că urmăreau o ţintă cu încăpăţânare, concentraţi la maximum, deşi se mişcau într-o direcţie incertă... Ultimul şontâcăia într-un singur picior Invalidul, sprijinindu-se în cârjă. Cârja şi piciorul i se înfundau în nisip, dar nu rămânea în urmă, deşi era ultimul...

Se îndepărtaseră destul de mult, când Noua îşi dădu seama că nu voia să rămână singură, ajunse lesne convoiul, trecând înaintea Invalidului, a Bătrânei înalte cu faţa acoperită, a Soldatului în tunica strâmtă, luată de pe alţi umeri, a fiinţei ciudate, care părea mai degrabă om decât animal, dar sigur nu era maimuţă, şi înaintă până în dreptul Bărbatului Ras în Cap.

— Aşa-i bine, zise el.

2

Timpul se măsura aici, cum va remarca mai târziu Noua, nu în alternanţa nopţilor şi zilelor, nu în ciclul anotimpurilor, ci numai în popasurile lângă foc şi în succesiunea evenimentelor, unul mai straniu decât altul, aşa cum i se părură la început. Nimeni însă nu-i ceru să spună ce crede despre tot ce se întâmplă, aşa că încetă treptat să se exprime în vreun fel în legătură cu evenimentele ciudate, ci doar le urmări, cu un interes viu câteodată. Nu pricepea întotdeauna care era miezul unui eveniment, dar nici nu trebuia să facă nimic împotriva voinţei ei. Se iveau uneori situaţii care cereau un oarecare efort, dar ritmul în care se mişcau era stabilit în aşa fel, încât popasurile se făceau exact în momentul în care-i venea în minte că n-ar fi rău dacă s-ar odihni.

Îşi dăduse seama de ceva vreme că starea de oboseală nu venea de la mişcarea pe colinele nisipoase, mişcare destul de înceată, dar nu relaxată, ci de la căldura insuficientă, de un soi anume, răspândită de focul anemic.

Ţinutul era monoton şi, cu timpul, îi lăsă impresia că încăpăţânarea părelnică de a ajunge ţinta maschează, de fapt, o mişcare în cerc.

Ceva nu e-n regulă cu sistemul coordonatelor, ghici Noua la un moment dat şi se bucură, cum se bucura întotdeauna când în viaţa ei de acum intra val-vârtej un fir din trecut, zărit mereu prin apropiere, dar ţinut sub cheie, pare-se, mai mult ca obiect al credinţei, şi nu ca realitatea plantelor uscate de aici, a nisipului mărunt pe care-l simţea când îl pipăia sau când îi intra uneori în ochi şi o enerva prezenţa lui supărătoare.

Odată Iudeul se aşeză lângă Noua şi-i puse mâna pe umăr. De altfel ea remarcase c-o făcea destul de des cu călătorii, le atingea ba capul, ba umărul, ba fruntea uneori...

— Vrei să-mi pui o întrebare?

— Vreau... Aici e un alt sistem de coordonate?

El o privi uimit:

— Cu totul altul.

— Adică... Nu-i tridimensional?

— Aici e multidimensional – fiecare îl are pe al lui, zâmbi el cu buzele subţiri, şi vântul îi zburli rămăşiţele firelor de păr cenuşii, crescute deasupra urechilor şi la ceafă, la baza capului chel.

— Înseamnă că fiecare dintre noi se află într-un spaţiu propriu, care are propriile sale coordonate?

— Nu fiecare. Ştiu unde te afli tu sau el, uite-l, Iudeul i-l arătă pe Bărbatul Ras în Cap, dar voi nu intraţi deocamdată în spaţiul meu... Nu-i ceva definitiv. Aici nu-i nimic definitiv. Totu-i extrem de variabil, se schimbă cu mare viteză...

— Aha, înseamnă că timpul este...

— Dar ce-ai crezut? Timpul este, şi nu numai unul... De tot felul: timp cald, timp rece, timp istoric, metaistoric, timp personal, abstract, timp accentuat, timp de-a-ndoaselea şi încă multe altele... Iudeul se ridică în picioare. Îmi place să discut cu tine...

Şi se îndepărtă. Noua şedea, lăsa să-i pătrundă razele în corp şi se umplea de energie. Focul firav îi hrănea pe toţi... Locul pustiu, atât de neroditor şi dezolant, i se păru mult mai interesant decât crezuse la început. Însăşi călătoria devenise mai interesantă. Ce spusese Iudeul despre timp era o enigmă, însă avu senzaţia că ştia despre ce e vorba, dar uitase. O simţi ca pe o arsură, într-atât de neplăcut era gândul ăsta.

Noua se uită împrejur: nisip mărunt, oameni taciturni, peisaj plictisitor... „Am cunoscut atâtea altele – alte locuri, alţi oameni, dar am uitat totul, de nimic nu-mi aduc aminte. Poate că am picat aici din timpul unde se întâmpla cu totul altceva, din timpul de odinioară?” Închise ochii, fiindcă îi rămăsese doar plăcerea căldurii şi a mersului pe nisipul mărunt...

Câţiva dintre călători erau atât de închişi în ei şi necomunicativi, încât îi aminteau de pacienţii unui spital de psihiatrie. Îndeplineau nepăsători ordinele date când şi când de Iudeu, care se purta cu ei de parcă erau copii – li se adresa cu blândeţe, dar ferm. Mulţi se ştiau la faţă, deşi îşi vorbeau puţin, fără tragere de inimă. Erau însă şi unii dispuşi să comunice şi discutau încet între ei când se strângeau în jurul focului.

Câteodată li se alăturau oameni noi, şi dispărea câte unul. Dispăreau de obicei pe nesimţite. Doar femeia cu figura ştearsă, crăcănată rău, încărcată cu două sacoşe şi o traistă în spinare, plecă în văzul tuturor. De dimineaţă, la o oră oarecare, când se pregăteau să pornească la drum şi focul fusese stins, ea se apropie de Iudeu, îşi scoase traista de pânză de pe umeri, trânti la picioarele lui cele două sacoşe burduşite zdravăn şi, înclinându-se, îi sărută mâna.

El îşi desprinse mâna, o bătu prieteneşte pe umăr cu toată puterea braţului, zâmbetul i se stinse pe buze, se auzi cum mormăie ceva:

— Du-te, du-te... Au obosit aşteptându-te... Isteaţo, du-te, nu-ţi fie frică...

Şi cei cărora nu le era lene să-şi ridice capul văzură două fascicule de lumină verde atârnate în chip festiv deasupra ei, şi se auzi un simulacru de muzică – ceva între semnalele scurte ale unei staţii radio nevăzute şi sunetele scoase de un instrument necunoscut pe care exersează un

muzician... Femeia dispăru, şi-n locul ei rămase mormanul mic cu sacoşele aruncate neglijent, ba încă şi o cioară cu aripile adunate într-o mişcare încremenită în aer. Dulăul tresări agitat, începu să latre, se repezi la locul înfiorat de fâlfâitul păsării, scoase un lătrat a uimire, ridicându-şi capul în sus... Câinele ciobănesc mare şi lăţos răsuflă uşurat şi îşi acoperi ochii cu laba...

Porniră îndată toţi pe ruta incertă, şi vântul încărcat cu nisip mărunt începu să împrăştie încărcătura inutilă...

Nu trecu mult şi la următorul popas apăru unul nou-nouţ, un bărbat tânăr cu părul lung. Până la momentul întâlnirii orbecăise mult de unul singur prin pustiul albicios, dezolant, afundându-se în nisip cu cizmele roşii de cowboy. Ducea cu el o valijoară cu o formă ciudată şi, ca orice consumator de fleacuri exotice care-i stârnesc curiozitatea indiferentă, se gândea că dăduse ghinionul peste el de trebuia să înfrunte atâtea obstacole. Memoria îl părăsise de tot. Măcar ştia despre el trei lucruri: unde se afla, de ce căra povara ridicolă, valijoara grea cu forma ei neregulată, pe care nu putea s-o pună să stea în picioare, ci doar culcată într-o rână, şi în al treilea rând, că nu-i plăcea deloc vârtejul întunecat care se abătea din când în când asupra lui... Se avânta, îi ciufulea părul, i se strecura sub haine, era când prea fierbinte, când prea rece, insuportabil de sâcâitor, şi-i cerea ceva, îl ruga stăruitor, se tânguia... Pe lângă senzaţiile mai mult sau mai puţin clare, mai avea şi sentimentul tulbure al unei pierderi uriaşe. Pierderea era mai importantă decât tot ce avea asupra lui în momentul acela, şi-n general, tot ce-i aparţinea era, ca să spunem aşa, o nimica toată în comparaţie cu ce pierduse. Dar ce anume pierduse – asta nu ştia.

Se sătură să tot meargă, se trânti pe nisip, scutură din cap – din păr îi căzu nisip alb. Îşi puse valijoara sub cap.

Nisipul îi scrâşnea în dinţi, îl înţepa sub haine. Undeva în dreapta apăru iar vârtejul întunecat, se roti în depărtare şi porni spre el. Bărbatul cu Părul Lung, obosit să se tot enerveze, îi zise în gând:

— Piei din ochii mei!

Vârtejul tresări şi rămase suspendat. Atunci bărbatul înţelese că vârtejul fusese impresionat de starea în care se afla şi că-l putea goni cu un efort venit dinăuntrul lui. Probabil că era prima senzaţie plăcută din ultima vreme. Şterse cu palma stratul subţire de praf depus pe valijoară şi închise ochii. Nu se poate spune că adormise, mai degrabă îl cuprinsese un fel de amorţeală. Cât încă ştiuse ce se-ntâmplă cu el, îşi impusese ferm – nu mai vreau aici, nu trebuie... Uneori o asemenea autoimpunere îi era de ajutor. Avea experienţă.

Dar când se trezi, nimic nu se schimbase. Doar gâtul îi înţepenise din cauza muchiei tari şi curbate a valijoarei ciudate, pusă sub cap. Îşi frecă gâtul şi mai rămase lungit un timp cu ochii închişi, şi când, în sfârşit, şi-i deschise, văzu în jurul lui oameni şezând în tăcere. I se păru că arătau trişti, cu figuri greu de distins. Unul ieşea puţin în evidenţă – era chel, înalt, întors cu o parte spre el, aplecat deasupra unui pumn de vrejuri uscate de tot. Chelul întinse mâna deasupra uscăturilor, şi flacăra se înălţă. Focul se aprinse de la sine, fără chibrituri sau brichetă. Asta îl nelinişti puţin pe bărbatul tânăr: umblase prin multe locuri, unde apa, focul şi vântul făceau haz de ambiţiile micilor fiinţe cărora li se părea că au îmblânzit totul folosind frâul şubred numit legătura de la cauză la efect...

Evreul ăsta, care se joacă cu focul, e şeful, ghici Bărbatul cu Părul Lung.

Iudeul se apropie de el, ciocăni în valijoara neagră şi imediat voi să se arate atotcunoscător:

— Mă-ndoiesc că aici vei avea nevoie de pacostea asta.

— Doar nu-i de aruncat, ridică din umeri încurcat Bărbatul cu Părul Lung.

— Se-nţelege...

— Da’ ce-o fi în ea? se întrebă deodată Bărbatul cu Părul Lung. Ce-o fi în ea, de-o car după mine?

— Deschide-o şi uită-te, îl sfătui Iudeul.

Bărbatul cu Părul Lung îl privi uimit pe interlocutor: cum de nu mi-a venit în minte mai devreme? Nu mi-a venit şi gata... Era şi asta o consolare într-o oarecare măsură, aducea cu un vis simplu, îl aveau până şi pisicile: vrei să te mişti, să alergi, să te salvezi, sau pur şi simplu să bei un pahar cu apă, şi corpul nu te ascultă, nu poţi să-ţi mişti un muşchi...

Valijoara avea două închizători, şi-n prima clipă, Bărbatul cu Părul Lung nu se pricepu să le deschidă. În timp ce încerca să-nţeleagă mecanismul lor complicat, mâinile singure apăsară clama de pe o latură, şi valiza se desfăcu. Nu era o valiză, ci o cutie pentru un obiect de o neasemuită frumuseţe. Bărbatului cu Părul Lung i se opri respiraţia la vederea lui: un instrument de suflat metalic, cu o pâlnie dintr-un metal nobil galben, care nu te ducea cu gândul nici la culoarea caldă a aurului, nici la culoarea rece a argintului – avea o culoare blândă şi luminoasă. Pe marca ovală a fabricii era scris cu litere alungite SELMER, şi Bărbatul cu Părul Lung se lămuri imediat, pronunţă în şoaptă cuvântul şi simţi în gură un gust dulce... Apoi atinse cu degetele muştiucul de lemn nelustruit, delicat ca pielea unei fecioare. Avea o rotunjime atât de pronunţat feminină, încât se fâstâci, parcă se uitase fără voia lui la o femeie goală.

— Cât e de frumoasă... Amuţi încurcat căutând cuvântul: jucărie, maşinărie, lucru? Renunţă la cuvintele nepotrivite şi repetă pe un ton hotărât: Cât e de frumoasă!

Trebuia să facă ceva cu obiectul, dar nu ştia ce... Îşi rupse poala bluzei cadrilate de lână şi, în timp ce respira sacadat, uşor emoţionat, petrecu cârpa în carouri verzi şi roşii peste suprafaţa aurie curbată, parcă dezmierdând-o.

Se alătură din mers celorlalţi, şi învârtirea asta fără ţintă, monotonă pentru alţii, pentru el căpătase sens: ducea obiectul minunat în cutia neagră, grosolană, care-i preluase forma unduioasă, uşor rotundă, îl ferea de pericole, mai ales de vârtejul întunecat, obraznic, care-i urmărea, le aţinea calea şi tot aştepta momentul să se năpustească asupra lor cu scâncete jalnice şi atingeri neplăcute... Părea oarecum interesat de cutia neagră, fiindcă încerca insistent s-o atingă. Bărbatul cu Părul Lung se încrunta, îi zicea în gând „câş” şi vârtejul se îndepărta speriat. La popasuri scotea din buzunarul de la spate al jeanşilor cârpa cadrilată şi, cât timp se odihneau, ştergea delicat pâlnia metalică...

Uneori surprindea, îndreptată spre el, privirea femeii înalte şi uscăţive, cu năframa neagră pe părul înfoiat. El îi zâmbea, aşa cum obişnuia să le zâmbească femeilor simpatice – ochii lui ştiau să promită fericire deplină, iubire până la moarte şi-n general, îndeplinirea tuturor dorinţelor... Dar chipul ei, lăsând la o parte drăgălăşenia, i se părea puţin neliniştit...

3

Urcară următoarea colină. Iudeul se opri, se uită îndelung sub picioarele lui, apoi se aşeză şi se apucă să scormonească în nisip, unde se afla o păpuşă cu înfăţişare omenească, un manechin decolorat, executat grosolan şi stricat pe ici, pe colo. Din pieptul găurit ieşea o sfoară de un albastru închis. Iudeul îi apăsă uşor pieptul cu degetul, îi pipăi gâtul, îi atinse cu degetele orbitele ochilor slab

conturate, îi aruncă pe faţă un pumn de nisip. Ceilalţi aruncară şi ei pumni de nisip, apoi se îngrămădiră unul într-altul.

— Să-ncercăm totuşi? îl întrebă Bărbatul Ras în Cap pe Iudeu.

— Degeaba. Nu rezistă, se împotrivi Iudeul.

— Trebuie să-ncercăm. Suntem mulţi, poate reuşim, insistă Bărbatul Ras în Cap. Ce zici, Măicuţă? i se adresă încrezător bătrânei slabe. Măicuţa, fără să-şi ridice voalul de pe faţă, dădu din cap a compătimire:

— Cred că-i încă necopt, e cruduţ.

Ar fi vrut Noua să se mai uite o dată la păpuşa cu înfăţişare omenească, dar nisipul îi astupase faţa încreţită.

— Da’ tu ce zici? i se adresă Iudeul pe neaşteptate.

— L-aş dezgropa, zise Noua amintindu-şi că stătuse lungită şi ea pe colina neprietenoasă.

— Iei treaba asupra ta? zise Iudeul râzând, dar râsul nu-i era jignitor, ci prietenos.

— Cum de nu ţi-e ruşine, îl mustră Bărbatul Ras în Cap. Glumele tale sunt prosteşti, ca întotdeauna...

— Bine, bine, fie, reglează-ţi lanterna şi om vedea, zise Iudeul, se lăsă pe vine şi începu să scurme repede nisipul uscat, întocmai cum fac căţeii... Dacă nu iese nimic, a ta e răspunderea.

Bărbatul Ras în Cap se uită într-o parte cu gândul dus aiurea şi zise bombănind:

— Da’ Euglena la ce-i bună? Asta-i o treabă realizabilă până la urmă... Întrucâtva.

Măicuţa îşi strânse mâinile la piept şi fu cât pe ce să plângă. Noua se aşeză pe vine lângă Iudeu şi începu să scormonească în nisip în apropierea picioarelor păpuşii. Bărbatul Ras în Cap se muncea să scoată nisipul din apropierea capului ei...

Picioarele, ieşite la iveală din nisip, erau scorojite, cu vopsea în crăpături. La fel le avusese Noua nu demult...

Ea răzui vopseaua şi apăru un strat de material compact, dar umed, argilos, nu semăna deloc cu pielea ei roză, ieşită de curând la iveală de sub coaja uscată. Bărbatul Ras în Cap trudea la capul păpuşii, scotea nişte fâşii putrede de piele sau, poate, de hârtie.

— Hai s-o încălzesc puţin, zise Iudeul şi-l dădu la o parte cu blândeţe.

— Just, aprobă Bărbatul Ras în Cap. Soldatule, adună nişte vreascuri...

Bărbatul în tunică dădu din cap supus, apăru cu câteva crengi uscate şi le aranjă pentru foc. Iudeul se apropie, întinse mâna cu palma uşor strânsă, mişcă din buzele subţiri – şi crengile se aprinseră, arzând cu flacără alb-albăstruie. Dezgropară păpuşa. Era executată grosolan, faţa nu avea nimic care să iasă în evidenţă, mâinile şi picioarele erau făcute ca din topor. Sexul se distingea bine, înfăţişarea era accentuat masculină – umerii laţi, palmele, tălpile şi sexul disproporţionat de mari.

— Euglena, zise în aer Bărbatul Ras în Cap fără să se adreseze cuiva anume.

Iudeul pipăi îngrijorat gâtul manechinului, îi atinse burta şi se strâmbă:

— Materialul nu-i prelucrat cum trebuie. Treaba-i moartă din faşă. Tot ardem etapele şi nu obţinem nimic.

Bărbatul Ras în Cap tăcu o clipă, cântări situaţia şi-i zise încet, ca să nu audă Noua:

— Cu prudenţa ta evreiască mă împiedici să-mi fac treaba. Sunt doctor totuşi... Trebuie să fac tot ce-mi stă-n putinţă ca să salvez bolnavul.

Iudeul începu să râdă şi-l împunse scurt cu pumnul în burtă:

— Prostule! Ţi-am zis că doctorii slujesc o cauză pierdută. Toată viaţa te-ai ocupat de medicina veche de secole şi acum o târâi după tine şi ne-o vâri pe gât.

— Prost eşti tu, se răsti Bărbatul Ras în Cap fără răutate, ca şcolarii puşi pe harţă. Voi, habotnicii, nu aveţi simţul datoriei profesionale. Toate problemele voastre le-aţi pus în cârca Dumnezeului vostru, sărmanul... La urma urmei, Euglena nu-i decât un exerciţiu care-ţi dă energie, un antrenament...

— Bine, de acord, nu mă opun, acceptă Iudeul zâmbind, şi Noua îşi dădu seama că erau prieteni buni, că între ei exista o altfel de legătură decât exista între ceilalţi prezenţi acolo.

Ea simţi pe pielea feţei că vântul slab se înteţise, firele de nisip îi atingeau uşor obrajii şi fruntea, ascunzându-i-se în păr. Vântul aducea cu el nu numai nisip, ci şi firicele subţiri de iarbă, ghemotoace de pânză de păianjen de pe frunzele ţepoase, de pe tulpinile sfărâmicioase şi de pe muşchiul uscat. Flacăra ardea uşor aplecată spre pământ, fără să se stingă.

Păpuşa cu înfăţişare omenească zăcea pe nisip lângă foc, toţi aşteptau ceva aşezaţi în cerc. Bărbatul Ras în Cap scoase din buzunar un ghem de aţă aspră, foarte groasă, şi i-l dădu Soldatului de lângă el. Ghemul desfăcut trecu pe la toţi cei aşezaţi în cerc şi se întoarse la Bărbatul Ras în Cap. Fiecare se ţinea de firul de aţă cu amândouă mâinile. Noua avea în dreapta pe Măicuţă şi-n stânga pe Soldat. Vântul prinse putere, nu puteai să-i determini direcţia, bătea din toate părţile, aducând cu el tot mai mult gunoi din plante uscate. Stăteau în picioare nemişcaţi, tulpinile sfărâmicioase, pânzele de păianjen şi seminţele plantelor necunoscute li se lipeau de păr, de haine, se agăţau de aţa întinsă între ei, şi, după un timp, formară un fel de gard viu din resturile plantelor, deschis numai în partea de sus, şi la

picioarele lor, lângă focul pâlpâind, zăcea manechinul nemişcat, lucrat grosolan. Iudeul îşi ridică mâna deasupra capului, şi-o îndreptă chiar spre mijlocul locului rămas gol, şi golul se strânse – se formă un fel de balon, semănând cu o cocioabă rotundă din vechime. Noua simţi că respiraţia ei nu are cadenţa respiraţiei celorlalţi, îşi ţinu suflarea până intră în ritmul lor. Toţi respirau împreună acum, dar nu numai atât, Noua simţi că şi inimile le băteau împreună, şi voinţa le era aceeaşi, îndreptată spre păpuşa inertă, care părea să se împotrivească, sau, în orice caz, manifesta o rezistenţă vizibilă la efortul lor comun, care putea fi numit chiar muncă. Măicuţei, aşezată în dreapta ei, îi bătea inima puternic, Invalidul îşi marcă şi el prezenţa. Pulsaţiile a două motoare puternice se simţeau venind de la Bărbatul Ras în Cap şi de la Iudeu.

Vântul suflă şi mai tare, aţa, deşi părea subţire, era rezistentă, şi, alimentată cu energie, începu să strălucească, având aceeaşi lumină albă-albăstruie ca a focului. Noua simţi că balonul lor se desprinde de pământ şi atârnă în aer. Manechinul tresări pe pământ, se contorsionă şi se ridică puţin.

— Uite că a mers, auzi ea vocea mulţumită a Bărbatului Ras în Cap, acum trebuie să suflăm cu putere.

Suflară din toate puterile, şi balonul se dilată, apoi se dezumflă puţin, părând că respiră. Deşi vântul îi purta într-o direcţie imprecisă, Noua se simţi fericită ca-n copilărie: făcea un lucru bun, se purta bine şi merita să fie lăudată...

Momâia dădu iar semne de viaţă – inspiră adânc de i se umflă pieptul, sexul i se sculă vizibil. Începu să respire, vântul slăbi dintr-odată, balonul începu să coboare, şi-n curând atinseră pământul. Pereţii din plante uscate ai cocioabei zburătoare se prăbuşiră, şi toţi rămaseră în picioare, ţinându-se încă de firul de aţă, formând un cerc în jurul momâii vii, care îşi mişcă mâna, îşi trecu degetele

pe piept, părând să se scarpine, îşi pipăi capul, pe care abia acum îl văzură cât era de turtit, şi scuipă.

— Cum e? Sunt ceva semne? întrebă Iudeul.

— Plămânii respiră, are reflex de apucare, erecţie, răspunse Bărbatul Ras în Cap.

— Hm! Nu-i cine ştie ce, dar e mai bine decât nimic, zise mirat Iudeul.

Iudeul şi Bărbatul Ras în Cap târâră Manechinul mai aproape de foc – el părea să se relaxeze, semănând mai degrabă a om care doarme buştean, decât a material brut, grosolan croit.

Noua simţi c-o părăsesc puterile, se aşeză pe pământ. Uitându-se la ceilalţi, observă că arătau obosiţi, pe jumătate adormiţi. Iudeul alimentă focul cu combustibilul sub formă de pulbere dintr-o cutie de chibrituri, şi flacăra izbucni albăstruie, răspândind cu mai multă putere lumina hrănitoare...

4

Aerul era mereu în schimbare: câteodată uşor, uscat, „prielnic”, cum îl numea Noua, altădată era greu, dens, plin de umezeală pătrunzătoare. Atunci toţi se mişcau încet, oboseau repede. Vântul îşi schimba mereu direcţia, nu dădea pace o clipă caravanei lor: uneori bătea din faţă, alteori se repezea perfid dintr-o parte, sau le sufla în ceafă. Lumina rămânea însă neschimbată, dând senzaţia unei monotonii chinuitoare.

— Nu te plictiseşte priveliştea asta? îl întrebă încet Iudeul pe Bărbatul Ras în Cap.

Noua, care se ţinea aproape de ei fiindcă se simţea apărată, nu întoarse capul, deşi auzise întrebarea şoptită.

— Poţi să-mi propui ceva mai vesel? întrebă distrat Bărbatul Ras în Cap.

— O mică excursie, să ne abatem de la ruta principală. Ai ceva împotrivă?

— Asta-i ceva nou pentru mine! Există, pare-se, o direcţie anume, nu-i aşa? Şi eu care am crezut că ne-nvârtim în cerc din cine ştie ce considerente, zise înciudat Bărbatul Ras în Cap.

Îl obosea de multă vreme lumina palidă, mereu aceeaşi – înşelătoare, promiţând ba lăsarea întunericului, ba răsăritul soarelui... Peisajul îl mai putea suporta, deşert şi iar deşert. Dar măcar o fărâmă de soare...

— Atunci să pornim. Iudeul inspectă cu privirea echipa care picotea lângă foc, o căută din ochi pe Noua. Ea se afla lângă el. O luăm pe Noua.

Ea zâmbi recunoscătoare.

— Şi restul? se agită Bărbatul Ras în Cap, mânat de spiritul generos al dreptăţii sau, cel puţin, al egalităţii...

Iudeul începu să râdă:

— Ce-ţi veni... Doar nu suntem comitet sindical să împărţim foi de drum. N-are sens să-i cărăm cu noi, crede-mă.

Bărbatul Ras în Cap nu se mai opuse:

— Cum vrei...

O invită pe Noua pe un ton blând-imperativ:

— Haide, facem câţiva paşi.

Ea se ridică în picioare scuturându-şi nisipul de pe haine.

Păşeau toţi trei pe nisipul care le scrâşnea sub picioare. Distanţele parcurse depindeau de alegerea lor, nu puteau fi determinate precis, se măsurau în funcţie de oboseală şi de evenimente întâmplătoare, aşa că excursia începu în momentul când Bărbatul Ras în Cap, apoi şi Noua observară la orizont o coloană de lumină care ba se apropia de ei, ba o ajungeau ei din urmă...

Coloana avea o strălucire metalică. Ajunşi la baza ei, văzură cum se transformă treptat din metal strălucitor, transparent, într-un perete rotunjit...

— Şi acum, zise Iudeul făcând un gest vag în aer.

Pe suprafaţa peretelui se contură o adâncitură dreptunghiulară, încadrată imediat de un chenar indicând o uşă. O apăsă cu vârful degetelor.

„Ştiu ce se întâmplă, am văzut undeva”, se bucură în sinea ei Noua.

În spatele uşii lumina încremenise puternică şi densă, aproape ca apa. Intrară. Uşa dispăru, bineînţeles, parcă se dizolvase în spatele lor. Înăuntru – zi cu soare strălucitor. Dimineaţă mai spre prânz. Început de vară. Perdea de copaci tineri, masivi, aşezaţi într-o ordine anume, nu la nimereală. Noua îşi dădu seama că exista aici o formulă simplă de legătură reciprocă şi, dacă o ghiceai, le înţelegeai felul cum comunicau lucruri importante pentru ei şi pentru alţii. Nuanţele de verde erau şi ele expresii ale felului în care comunicau – de la verzui palid, abia deosebindu-se de galben, până la verdele intens, maiestuos ca un coral, cu toate trecerile imaginabile de la culoarea ierbii abia apărute, la verdele stins-argintiu al salciei, la culoarea stridentă şi ameninţătoare a lintiţei din apele stătătoare, la culoarea mată a stufului, la verdele simplu, fără pretenţii, al islamului şi chiar la verdele întâlnit numai în magazinele de bricolaj şi articole de menaj...

Noua îşi miji ochii de plăcere.

„Câtă bucurie pentru ochi”, îşi zise Bărbatul Ras în Cap care descoperea câteodată ce simţeau organele altcuiva, fiecare luat în parte... Şi ochii lui priveau exaltaţi transmiţându-i bucuria în tot corpul.

Femeia tânără care stătea pe vine între două cryptomerii îl văzu pe Iudeu, se apropie de el, şi se strânseră tare în braţe.

„Pe toţi îi cunoaşte, absolut pe toţi”, se miră Bărbatul Ras în Cap. Stătea împreună cu Noua ceva mai departe, ca să nu le strice plăcerea întâlnirii.

— ...Arhitectură peisagistică, asta visam să fac... N-am reuşit să termin ultimul an de studii, îmi rămăseseră două examene de dat şi diploma. Aici am învăţat de toate. Femeia mângâie cryptomeria, şi planta se frecă de palma ei, întocmai ca pisica. Cele două cryptomerii se ceartă tot timpul între ele, nu se pot obişnui una cu alta. Încerc să le împac.

Avea o înfăţişare atrăgătoare, deşi lipsită de fineţe: nasul cârn, în şa, gura mare...ochii imenşi, cenuşii, cu contur dublu, unul în jurul irisului, celălalt trasat de genele negre şi dese sub sprâncenele groase ca ale bărbaţilor.

— Vă arăt imediat, se adresă ea Bărbatului Ras în Cap şi lui Noua. Mă numesc Katia.

Katia, observă Nora, avea pe ea un tricou bărbătesc fără mâneci, asemenea celor purtate de boxeri, şi tricoul i se mula pe sânii mari. Un colier de coral format din mai multe şiraguri îi acoperea tot gâtul... Bărbatul Ras în Cap văzu ce anume ascundeau coralii zburdalnici – o sutură neglijent făcută, care se întindea în jos pornind de la adâncitura unde se îmbinau cele două clavicule...

— Cel mai bine mă împac cu copacii, vorbim aceeaşi limbă, arătă Katia doi copaci întorşi cu spatele unul faţă de celălalt. Cryptomeriile sunt preferatele mele... Poate ţineţi minte jocul prostesc – poşta florilor. Narcisa galbenă – trădare, trandafirul roşu – iubire pătimaşă, floarea de nu-mă-uita – fidelitate până la moarte... Katia zâmbi arătându-şi dinţii strânşi unul lângă altul, dar nu lipiţi. E de tot hazul, dar chiar aşa este, mai mult sau mai puţin...

Trebuie să ţii cont de povestea lor, să le răsădeşti în aşa fel, încât să nu le-o nesocoteşti... E grădiniţa copiilor fără nume...

Bărbatul Ras în Cap şi Noua se uitară unul la altul: care copii fără nume?

Iudeul se dădu puţin într-o parte, mormăind:

— Ar putea ghici singur, fără să-i suflu... Şi ai tăi sunt acolo...

De la cryptomerii, aleea ducea în jos, la apă. Apa nu se vedea, dar mirosul hrănea speranţa că vor da de ea, era mirosul acela puternic pe care-l simt animalele de la zeci de kilometri şi care le mână către adăpătoare...

Lacul era mic, rotund şi puţin bombat. Apa albastră era agitată şi sclipitoare.

— E un chin s-o priveşti? întrebă Katia ghicind răspunsul. Şi eu m-am chinuit la început, până mi s-au obişnuit ochii. Trebuie privită în treacăt, nu insistent. Să le-o arătăm mai de aproape? Ultima întrebare îi era adresată Iudeului.

El dădu din cap aprobator. Katia urcă pe podeţul arcuit, suspendat deasupra lacului, se întinse pe burtă şi îşi băgă amândouă mâinile în apă. Şi le agită un timp zicând ceva în şoaptă, apoi se sculă în picioare, ţinând ceva sclipitor ce părea la început a fi de sticlă. Bucata lucioasă, umedă şi albăstruie, i-o dădu Bărbatului Ras în Cap s-o ţină. El o luă în palmele strâns lipite şi zise în şoaptă:

— Un copil...

Noua nu văzu nici un copil. Iudeul se lăsă pe vine pe podeţ şi începu să vorbească solemn, ca la şedinţă:

— El s-a născut sănătos tun, din părinţi sănătoşi şi frumoşi, şi a murit după o săptămână din cauza infecţiei contractate la naştere. Băiatul plângea, se chinuia. Tatăl său şi-a părăsit casa, cea mai bună casă din oraşul construit în piatră, singura casă de lemn, şi o săptămână

întreagă a stat lungit pe pământ, n-a mâncat, n-a băut, şi l-a rugat pe Cel de Sus să păstreze copilul în viaţă. Dar de data asta, Cel de Sus şi-a întors faţa de la favoritul Său – nu trebuia să încalce fidelitatea conjugală cu o femeie străină, chiar dacă ea avea sânii ca doi miei şi părul ca turma de capre care coboară de pe muntele Galaad... Şi aşa mai departe... Dar şi pe bărbatul mândrei ăsteia l-a trimis la moarte sigură, ca să mai ia în stăpânire pe una, deşi femeile sale îi erau prea de ajuns... Ei, ghiceşti?

— Nu, nu ştiu, zise încurcat Bărbatul Ras în Cap.

— Ei na, asta-i bună... Poţi să spui, în credinţa dumitale, că pruncul a murit nebotezat. Perechea asta a mai făcut pe urmă un copil. Ăsta a trăit. Numele lui era Solomon.

Bărbatul Ras în Cap începu să râdă:

— De unde le ştii pe toate? Ai citit vreodată Biblia de când eşti tu pe lume?

— Am citit. Dar la vremea aceea n-am reţinut nimic. Sunt evreu, pricepi? De pomană li s-a dat evreilor Biblia. Ea e dizolvată în noi, şi noi în ea. Chiar dacă nu ne place. Şi chiar dacă asta nu vă place vouă... Când mi-au prezentat-o, într-un moment decisiv pentru mine, mi s-a părut că eu şi ea suntem ca unul. Ca să nu spun că nu s-a mai pomenit un al doilea idiot ca mine, egoist, om de nimic...

Veni acum rândul Bărbatului Ras în Cap să bâiguie zăpăcit de trăncăneala Iudeului:

— Ce tot îndrugi, prietene? E vorba de fratele mai mare al regelui Solomon, care a construit primul templu la Ierusalim. Anul două mii şapte sute?

— La el nu-i vorba de timp, ci doar de o stare, făcu remarca tânăra Katia, de care uitaseră.

— Bine, fie şi aşa. Da’ ceilalţi? Ceilalţi cine sunt? întrebă Bărbatul Ras în Cap, trecând în mâinile Katiei globul scânteietor.

Ea ajunse la mijlocul podeţului, se puse în genunchi şi, arcuindu-se ca pisica, îi dădu drumul fiinţei misterioase în grădina pruncilor. Apoi le făcu cu mâna celorlalţi, invitându-i pe podeţ.

Lacul era plin de globuri, pur şi simplu mustea de la atâtea globuri – transparente, albăstrii. Noua îşi aduse aminte de cutia lungă din carton, în care erau păstrate jucăriile pentru bradul de Crăciun din copilăria ei, de globurile, preferatele ei, înfăşurate fiecare în bucăţi de hârtie...

„Da, sigur, e adevărat”, îşi zise emoţionată. Ce anume era adevărat, asta nu era în stare să explice...

— Sunt aici şi nenăscuţi, avortaţi... Uneori ajung la maturitate şi iar răsar pe neaşteptate, zise cu un aer preocupat Katia, şi îşi vârî mâna în apă, încercând să prindă ceva ce se vedea clar că nu voia să fie prins.

— Am cotrobăit împreună cu tine prin filozofie, bună treabă, apucă să zică Iudeul, dar Bărbatul Ras în Cap îl întrerupse:

— Nici vorbă. Mă interesează mai mult istoria.

— Bine, fie şi aşa. Ţii minte monadele lui Leibniz? Sunt pe aproape, recunoaşte şi tu. Şi Sfântul Augustin a ghicit... Nu mai vorbesc de cabalişti, au dezgropat multe, ce-i al lor e pus deoparte, în ciuda metodei lor obscure, greu de înghiţit... Hm! Şi Fiodor Mihailovici al vostru ce-a zis despre lacrima copilului? L-a mustrat pe Cel de Sus că are puţin omenesc în el...

Noua nu-şi putea lua ochii de la Katia, care pescuise un glob transparent cât o portocală mare, suflase deasupra lui, îl culcase în palmă şi aştepta încremenită. Globul se legănă puţin, se smuci, încercă să se ridice nesigur, parcă speriat de ceva, apoi se lipi iar de palmă.

— Se teme, micuţul, zise zâmbind bucuroasă Katia. Acum sunt înspăimântaţi rău... Se duc să trudească, să-şi

dea silinţa. Unii sunt pregătiţi pentru acte de curaj, alţii pentru mârşăvii... Ăsta-i foarte reuşit...

— Există şi nereuşiţi? se miră Noua.

— Sunt de toate felurile. Speriaţi, traumatizaţi... Cu cât sunt mai speriaţi, cu atât le va fi mai rău...

Suna convingător, mai ales că Noua avea iar senzaţia că ştia şi ea câte ceva.

— Ia-l tu, îi zise Iudeul Bărbatului Ras în Cap.

El dorea să ţină în mână fiinţa ciudată. Acoperi cu palma globul din palma Katiei. Ea şi-o întoarse în aşa fel, încât globul se lipi zdravăn de mâna lui. După greutate, după căldura corpului, după cum se mişca neliniştit şi încrezător, era un copil. Băiat, fără nici o îndoială.

— Binecuvântează-l, zise Iudeul.

— Asta nu-i treaba mea, e treaba dumitale... evreiască. Sunt ignorant în privinţa asta, zâmbi Bărbatul Ras în Cap, dar nu Iudeului, ci fiinţei închise în glob, care promitea să devină prunc viu.

— Nu ţi-e străin. Dă-mi-l mie... Bine, dacă nu vrei, nu trebuie să-l binecuvântezi. Urează-i măcar să devină un medic de ispravă.

— Asta da, acceptă Bărbatul Ras în Cap. Aşa să fie.

Globul i se desprinse uşurel de pe palmă, se înălţă plutind ca balonul de săpun până dădu de un obstacol nevăzut, încetini lângă el, se-ncordă să răzbată şi dispăru lăsând în urma lui un sunet de peliculă ruptă, ducând cu el amintirea graniţei biruite dintre cele două medii naturale...

5

Îi venea greu să meargă Bărbatului Ras în Cap: Manechinul abia se mişca, se oprea din când în când, adormea, şi atunci trebuia să-l poarte în spinare ca pe un sac, căratul în spate însemnând efort. Iudeul îi propuse de

câteva ori să-l ajute, dar Bărbatul ras pe capul rotund ca balonul, cu câţiva ţepi rari de păr, îl refuză şi pufni deranjat:

— Cred că ţi-ai făcut porţia de cărat.

Şi continuă să care. Se vedea clar că popasurile se îndeseau din cauza Manechinului. Se înviora doar după baia de lumină, mergea singur, fără ajutor. Odată, la un popas, Noua, stând lângă Manechin, văzu că gura nu-i era tăiată cum trebuie, doar buza de sus era marcată printr-o cută, urechile nu erau deloc trasate, abia i se vedeau sprâncenele şi sub ele orbitele goale. Iudeul îi surprinse privirea nedumerită şi zise parcă îndemnându-se singur:

— Ei da, cred că singuri nu-i putem face o faţă acceptabilă. Nu ne rămâne decât să cerem ajutor de sus.

Bărbatul Ras în Cap, stând în picioare lângă ei (Noua îşi dădu seama că Iudeul nu i se adresase ei, ci lui), se aşeză în genunchi în faţa Manechinului, îi atinse încheietura mâinii, îşi puse două degete groase pe gâtul lui, încercă să-i ridice pleoapa lipită zdravăn, dar nu reuşi.

— Da, aşa se pare, aprobă el fără entuziasm. Trebuie dat un impuls.

Iudeul schiţă în aer un semn lăbărţat.

Şi porniră în şir la drum, pe acelaşi drum plictisitor, pe acelaşi nisip, în aceeaşi direcţie nedeterminată, doar că aerul deveni deodată mai proaspăt, se făcu mai răcoare, colinele deveniră mai abrupte, nisipul mai întâi se întări, apoi se transformă în pământ brun-cenuşiu, pe care apăreau ici şi colo nişte plante verzi – nu cine ştie ce, semănau cu pelinul, dar drumeţii se bucurară de verdeaţa sfrijită. La poalele colinelor apărură văile.

Când se făcu frig de-a binelea, de după o colină abruptă se ivi o construcţie semănând cu o magazie mare. Se opriră surprinşi. Nu mai văzuseră casă omenească de

atâta timp, încât nici măcar un palat de marmură nu i-ar fi uluit mai tare...

Iudeul porni înainte ferm hotărât. Bărbatul Ras în Cap rămase în urmă, cărase Manechinul o bună parte din drum, obosise împovărat de greutatea lui tot mai mare. Până şi Invalidul i-o luase înainte.

De aproape, magazia semăna mai mult cu o clădire veche. Avea uşile înalte, cu două canaturi, ca o poartă cu zăbrele în partea de sus. Rămaseră iar uimiţi când intrară înăuntru: o sală mare, aducând a dormitor pentru elevi sau a cazarmă frumoasă, fără priciuri, cu zeci de paturi puse cu căpătâiul la perete, acoperite cu ceva alb: nişte aşternuturi grosolane, sau pături subţiri. Pe peretele din stânga se afla o sobă uriaşă, cu cahle de ceramică albă-albastră, se vedea clar că e olandeză, în mijlocul camerei se afla o masă lungă de lemn, şi pe peretele din dreapta erau două uşi mici – pe una era prins semnul „00”, pe cealaltă era desenat un cap de duş cu câteva linii întrerupte, reprezentând un jet de apă...

Uimită, Noua cercetă semnele arhicunoscute – abia acum îşi dădu seama că-n tot acest timp nu se spălase şi nici măcar nu se dusese „să facă treaba mică”. Cum se putea una ca asta, cum uitase să-şi rezolve nevoile atât de urgente? Îşi simţi imediat vezica plină, împinse uşa. Văzu scaunul alb al closetului, chiuveta şi prosopul pluşat atârnat de cârligul de metal. Mirosea tare a săpun.

„Câte am uitat”, îşi zise îngrozită şi se aşeză pe vasul de closet. Totul decurse cum nu se poate mai bine. Chiar şi ruloul de hârtie igienică neînceput îşi oferi serviciile. Trase apa, se îndreptă spre chiuvetă, căută din ochi oglinda – n-o găsi. Ar fi trebuit să fie. Învârti robinetul vechi de cupru. Jetul puternic îi udă mâinile, apa curgea foarte tare, greutatea ei o emoţionă într-atât, încât îi dădură lacrimile.

„Cum de am uitat de nevoile mele naturale, atât de omeneşti, care se cer satisfăcute? De oală, de apă? Poţi să nu le iei în seamă? Nici măcar nu mi-am amintit de ele.”

Noua îşi umplu cu apă căuşul palmei. I se păru că apa atârnă greu. Îşi udă faţa cu apa din palmă – ce fericire... Se spălă încă o dată, şi încă o dată... Acum ar fi grozav un duş...

Ieşi din toaletă. Bărbatul Ras în Cap culcase Manechinul pe pat, el îşi mişca uşor mâinile. Ceilalţi stăteau în picioare lângă masă, erau complet dezorientaţi. Iudeul le spunea ceva ce ea nu desluşi dintr-odată:

— ... petrecem noaptea. N-am dormit de multă vreme, azi o să dormim aici.

Noua îşi roti privirea în toate părţile – voia să meargă la camera cu duş. Dar nu era nicăieri, şi toaleta dispăruse. Nu se mai vedea nimic acolo unde fuseseră înainte cele două uşi mici. Peretele era gol. Se aşeză nedumerită pe patul aflat aproape de ea. „Trebuie să întreb. Neapărat”, dar nu apucă să cântărească în minte întâmplarea ciudată, că Iudeul se apropie de ea şi-i şopti la ureche:

— Îţi explic pe urmă. E pur şi simplu o neglijenţă a conducerii. Nu trebuia să fie aici nici duş, nici closet. Ieşeau în pierdere, zâmbi el cu buzele subţiri.

De ce faţa lui mi-e cunoscută? Fiindcă umblăm de prea mult timp împreună, tot ce se poate... Simţi că-i vine să doarmă. Abia apucă să se întindă pe patul alb, tare, şi totul dispăru. Ce bine e – atâta îi trecu prin minte înainte de somn...

... Acolo unde se afla, discutau nişte fiinţe ciudate, jumătate oameni-jumătate plante, subiectul era pasionant, participa şi ea aproape ca protagonistă. Aşezată cu grijă pe o imensă pânză albă, simţea din când în când că e chiar pânza, mâinile uşoare făceau ceva, o coseau parcă, în orice caz simţea înţepătura acelor mici, mai degrabă

plăcută. Îşi dădea seama că tot ce se întâmpla avea legătură cu viaţa şi moartea ei. Dar dincolo de asta era ceva şi mai important, legat de descoperirea iminentă a adevărului ultim, mai important decât viaţa însăşi...

Noua se trezi. Simţea că stă pe ceva tare şi alb cu spinarea, cu picioarele, mâinile şi ceafa. Corpului îi era bine, se bucura cu oasele braţelor ascunse în adâncul muşchilor, cu călcâiele goale atingând aşternutul, şi inima se bucura pe partea ei, şi plămânii, şi bucuria cea mai mare o simţea în locul aflat ceva mai sus de stomac. Îi era chiar mai bine decât la popasurile de lângă foc. Auzea vocile cunoscute ale unor bărbaţi care continuau liniştiţi o discuţie începută demult, din locul în care memoria ei nu mai înregistrase nimic.

— Nu-s deloc pregătit, zise unul. Era Bărbatul Ras în Cap. Nu înţeleg nimic. Tot timpul se întâmplă ceva neprevăzut.

— Aici nu-i nimic prevăzut. E mereu improvizaţie, răspunse Iudeul. Când am adus aici Manechinul, n-am ştiut că se lucrează şi la desăvârşirea noastră. Asta-i tot, am trecut la următorul nivel. Fiecare cu nivelul său.

— Eşti sigur că trebuie să pleci?

— Da, aici am terminat totul.

— Chiar acum? întrebă amărât Bărbatul Ras în Cap.

— Ceva mai târziu.

Se auzi zgomot de sticlă, ca şi cum s-ar fi ciocnit nişte pahare.

— Bine, de acord. Acum, la sfârşit, povesteşte-mi şi mie tot ce ştii despre Ilia Iosifovici, îi ceru Bărbatul Ras în Cap.

Iudeul începu să râdă:

— Eşti om deştept, doctore. I-ai pus cândva diagnosticul: brânză bună în burduf de câine.

— Nu m-a preocupat niciodată ierarhia profesională, nu-i păcatul meu, doar ştii. Ia zi-mi, de ce eşti atât de deschis la toate? Nu-ţi vorbesc din gelozie, şi nici din invidie.

— Ştiu prea bine. Vezi tu, în rătăcirile mele, în care sunt sincer implicat, se acumulează multă energie. O transformare revoluţionară, o răsturnare a situaţiei are un efect excepţional asupra mea. Mă face să-mi iau zborul. Dar momentul exploziei, aşa cum îl simt eu, e destul de dureros, deşi durează o clipă. Tu ai fost mai aproape de adevărul lucrurilor. Cum era vorba lor? Adevărul concret? Râseră amândoi. Drumul tău e domol. Dar sigur. Ia zi-mi, e uşor să fii sfânt, ce crezi?

— Hm, făcu Bărbatul Ras în Cap. Cine-i sfânt aici?

— Cum cine? Tu, eu, ceilalţi..., răspunse pe un ton serios Iudeul.

— Chiar aşa? Şi eu, necredinciosul, şi Manechinul ăsta, şi coşcogeamite Grăsana? Nu mai înţeleg nimic.

— Te grăbeşti. Ia-o încet. Ţii minte cum muncea cu disperare Ilia Iosifovici? I se părea că lucrurile stau pe loc, că mai trebuia un efort – şi gata, i se dă Premiul Nobel pentru salvarea omenirii. Acum nu mă mai grăbesc, după cum vezi. Încetul cu încetul, pricepi? Am citit tot. Uimitor lucru! Ştiam tot. Tot ce e necesar şi suficient. Ca printr-o sticlă mată. N-am putut să aprofundez. M-am grăbit prea tare.

Iar se auzi clinchetul paharelor. „E clar, ei beau”, ghici Noua, care le ascultase discuţia, fiind tare emoţionată şi puţin jenată. Voia chiar să-şi facă auzită vocea, să-şi facă simţită prezenţa, dar nu reuşea. Corpul părea să-i fie decuplat – nu mişca nici măcar un deget, vocea n-o ajuta să se exprime...

— Da, răsuflă uşurat Bărbatul Ras în Cap. N-am de ce să mă grăbesc. Mai ales acum, când ea e aici... Totul e de necrezut.

— Şi neprevăzut? îl întrebă puţin răutăcios interlocutorul.

— Da, se prea poate să... Şi medicina asta ciudată... Să ştii că dacă o luăm metodic, seamănă cu a noastră... Până şi suturile le fac în mod asemănător – cusătură chirurgicală dublă... Şi acul mi s-a părut că e rotund...

— Da’ ce-ai crezut tu? Spălatul mâinilor după metoda SpasoKukoţki, trepanaţia lui Bemm, picăturile lui Behteriov... Toate procedurile vin de acolo...

— Ce mă uimeşte e că lucrau separat cu ţesutul osos, cu vasele sanguine, cu nervii... Nu sunt sigur că am rezolvat totul.

— Fii convins că nu le-ai rezolvat pe toate. Nu dintr-odată. Hai, e timpul. Ultimul pahar, şi plecăm. Mă conduci.

Se auzi clar cum ciocnesc paharele.

— Cu ăştia cum rămâne? Îi lăsăm aşa? întrebă îngrijorat Bărbatul Ras în Cap.

— Doctore, doctore, începu să râdă Iudeul. Lasă-i să se odihnească. Somn postoperatoriu.

Noua chiar se bucură – putea să nu deschidă ochii şi să mai tragă un pui de somn. Şi adormi imediat cufundându-se într-un vis nevinovat, transparent, legănată uşor de aerul neobişnuit, plin de muzică, în care lumina era muzică. Din imaginea asta se hrănea şi bea...

6

Drumul cobora şerpuind printre coline. Mergeau cu pas repede pe poteca în pantă, simţindu-se împinşi cu forţa care-l duce pe drumeţ tot mai departe, o forţă atât de puternică, încât trebuiau să se încordeze puţin ca să se poată opri brusc, chemaţi parcă de cântecul sirenei fluşturatice apărute la capătul drumului imaginar.

Dar nu se opreau. Bătea vânticelul obişnuit, aducând cu el nu nisipul potrivnic, ci tot felul de mirosuri, dintre care foarte pătrunzător era mirosul greţos al scorţişoarei, cel periculos al migdalei şi mirosul încântător de bibliotecă veche: de piele veche, de hârtie uscată şi de clei dulceag...

Iudeul mergea ceva mai în faţă, cu pasul omului trăit la munte, apăsând pe călcâie. Bărbatul Ras în Cap îl urma cu umerii căzuţi şi palmele strânse în pumnii moleşiţi, ca ai unui boxer bătrân. Simţeau amândoi că locul arăta cu totul altfel, şi diferenţa, nesesizată până atunci, se accentua văzând cu ochii. Îşi dădeau seama că merg spre răsărit – în locul pe unde umblaseră înainte însoţiţi de ceilalţi, nu văzuseră lumina venind din nici o parte. Aici însă răsăritul îşi făcea simţită prezenţa printr-o geană de lumină spălăcită la orizont.

Drumul parcă se grăbea de la sine, cobora într-o vâlcea tot mai adâncă. Locul începu să arate amenajat, deşi nu văzură picior de om. Pe ambele părţi se înălţau copaci mari, cu coroane bogate, semănând cu teii, dar aveau frunze foarte mici. În dreapta, vâlceaua se lăţea, şi pe o latură a ei se ajungea la o cărare mai lesnicioasă. Pe un stâlp de lemn era fixată o tăbliţă cu o săgeată albastră decolorată. Cotiră la dreapta.

Cărarea îi duse repede la o construcţie lungă din scânduri cu un pridvor înalt. Fusese renovat de curând, scândurile erau albe, nu avuseseră timp să se înnegrească, dar construcţia arăta cam degradată. De o parte şi de alta a cărării creştea iarbă creaţă. Chiar şi în lumina nehotărâtă a dimineţii se vedea că era iarbă tânără de primăvară, apărută nu demult. „Iarba verde de acasă, îşi zise Bărbatul Ras în Cap, tot aşa de fragedă era şi iarba la Zvenigorod, în poiana de lângă izvorul aflat în partea cea mai joasă a terenului...” Se aplecă, îşi trecu palma pe iarbă şi zâmbi: nu se înşelase, senzaţia era aceeaşi...

— Mi se pare că am ajuns, zise Iudeul.

Urcară în pridvor. Îşi şterseră picioarele de preşul vărgat. Se treziră într-o tindă mare unde şedeau doi paznici, oameni simpli după cum arătau, unul cu o căciulă veche cu urechi, celălalt cu şapcă. În faţa lor stătea în picioare un bătrân îmbrăcat în straie de călugăr. Ţinea în mână o hârtie îngustă, cu un text tipărit prost, şi le explica ceva.

— Nimic în plus. Numai ce-i pe tine. Interzis cu alte obiecte neimportante. Aşa s-a hotărât, se răţoi paznicul.

— Ăsta nu-i un obiect neimportant. E rugăciune de aprobare, insistă călugărul.

— Ptiu, drace! De câte ori să repet? se-nfurie bărbatul cu căciulă. Uite, moşule!

Paznicul deschise lădiţa uzată, aflată lângă el, şi începu să scoată din ea obiect după obiect: articole de toaletă învelite în plastic, o proteză pentru picior, un teanc de bani dintr-o ţară şi epocă necunoscute, o legătură de scrisori, un medalion în formă de inimă deformată şi, la sfârşit, cărţi. Erau Evanghelii, unele din vremuri străvechi, uzate de la atâta citit de un secol încoace, altele noi, în trei limbi, pentru turiştii din hoteluri...

— Toate-s obiecte neimportante, vezi? Le cară cu ei, le tot cară... Pricepi? Aşa că dă-mi hârtia aia şi treci...

Călugărul puse bucata de hârtie peste o Evanghelie neagră de murdărie şi ieşi pe uşa de trecere cu un aer descurajat.

Iudeul şi Bărbatul Ras în Cap se apropiară de cerberi.

Cel cu şapcă mormăi ceva despre permisul de trecere.

Iudeul îşi desfăcu braţele nedumerit:

— Ce vreţi de la noi, băieţi? Permisul de trecere s-a desfiinţat...

— La voi s-a desfiinţat, la noi nu. Şefii ne cer socoteală. Vin pe aici tot felul de...

Bărbatul Ras în Cap îi privi cu un aer paşnic – erau compatrioţi de-ai lor, nişte provinciali, se vedea cât de colo, unul avea o mutră cunoscută. Îl cercetă mai bine şi-l recunoscu – Kuroedov, porc de câine. Lucrase portar la clinică mulţi ani. Om arţăgos şi cârcotaş, dintre paznicii ghebeşnici daţi afară...

— Hai, să mergem, Ilia. Ce-i cu tine de-ţi pironeşti ochii aşa, Kuroedov? întrebă Bărbatul Ras în Cap şi se îndreptă hotărât spre uşa de trecere păzită de cei doi bărbaţi.

Kuroedov se uită buimac la Bărbatul Ras în Cap, scoase un Aoleu! şi dădu din mâini bucuros:

— Văleu, neică! Ai venit singur! Singur!

— Nătărăule! se răsti la el Bărbatul Ras în Cap şi uşa cu arc se trânti cu zgomot în urma lor.

Dincolo de uşă nu se afla nici o încăpere. Era un amfiteatru uriaş şi-n josul lui se zărea vag o arenă rotundă. Cei doi călători stăteau la marginea de sus a amfiteatrului, în dreptul pantei uşor înclinate, fără scări de coborâre, care ducea la arenă. Bărbatului Ras în Cap i se păru că nu era picior de om acolo, apoi zări ceva lume – stăteau despărţiţi, la distanţe mari unul de celălalt.

— Na, poftim, o luăm în jos, zise Iudeul nu prea convins.

Coborâseră destul de mult, până aproape la jumătatea amfiteatrului, când Iudeul îl opri pe Bărbatul Ras în Cap:

— Cred că ajunge.

Cotiră spre o trecere laterală şi observară că-n loc de bănci continue, aşa cum li se păruse la început, erau nişte piedestaluri masive de piatră, aşezate la distanţă destul de mare unul de altul.

— Stai aici, propuse Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap se aşeză.

— Ei, vezi?

Bărbatul Ras în Cap văzu în centrul arenei un podium şi pe el un glob uriaş, mat, aşezat pe un alt podium.

— Da, văd un glob de sticlă.

— Mută-te dincolo, îi ceru Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap se mută pe următorul rând şi se aşeză pe piedestalul de piatră. Văzu acelaşi lucru, dar parcă prin ochelari străini, totul arăta întunecat, fără contur precis.

— De aici se vede mai prost, zise el mijindu-şi ochii.

Iudeul se arătă mulţumit şi-i ceru să urce cu câteva rânduri mai sus. De acolo se vedea însă numai ceaţă albicioasă.

— Vezi, doctore? N-am greşit, ăsta-i chiar locul tău, zise Iudeul, plantându-l pe locul dinainte. Ăsta-i locul prescris.

— Glumiţele tale proaste, zise bombănind Bărbatul Ras în Cap. Vorbesc serios, explică-mi mai bine ce reprezintă...

Iudeul nu se aşeză, stătea în picioare lângă el cu mâna pusă pe umărul lui:

— Ăsta-i locul tău de acum. Din acest moment.

— Cei care stau mai jos văd mai bine? se interesă Bărbatul Ras în Cap.

— Nu văd mai bine, ci mai mult. Acomodare specifică. Ce vezi tu depinde de locul în care stai, şi locul depinde de tine însuţi. Nu trebuie să te necăjeşti. Ei au învăţat mult mai multe, sună consolator răspunsul Iudeului.

— Ce? întrebă scurt Bărbatul Ras în Cap.

— Uite, chiar asta – să fii tu însuţi.

Iudeul privi cerul. Chiar şi de acolo, din fundul circului, se observa cum partea dinspre răsărit se umplea de lumină.

— Spui câteodată lucruri banale, greu de suportat, zise crispându-se Bărbatul Ras în Cap. Explică-mi mai clar cum se poate să nu fiu eu însumi.

— Toţi trebuie să ne naştem din nou. Să ne naştem pe noi înşine... Gata, ajunge. Te lămureşti singur, zise Iudeul oftând trist. Şi acum ne despărţim.

— Pentru totdeauna?

— Nu ştiu. Dar nu mi se pare că...

— Ascultă, îl întrerupse Bărbatul Ras în Cap pe un ton prietenos, ce mă fac eu cu toţi ăştia..., cu Manechinul, cu Invalidul, cu Grăsana... Nu-mi imaginez deloc ce pot să fac pentru ei...

— Ai pus bine problema. Cred că te vei descurca. Bizuie-te pe Raţiunea Supremă. N-o să te păcălească. Hm! făcu ironic Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap îi simţi ironia:

— Râzi, Ilia?

— Partea care a rămas din Ilia plânge, doctore. Mi se pare că tu ai crezut, ca şi mine, în Raţiunea Supremă, nu-i aşa? Ţine-te după ea. Ea să-ţi fie călăuza.

Bărbatul Ras în Cap vru să protesteze, dar în momentul acela se auzi un sunet nu puternic la început, dar alarmant, străbătând până-n străfunduri. Bărbatul Ras în Cap se simţi străpuns în plexul solar, ca şi cum sunetul intrase acolo pătrunzându-i toată fiinţa. Sunetul era însoţit de o voce care pronunţa răspicat:

— Atenţie! Fiţi gata!

Era limpede că nu el trebuia să fie gata, ci altul. Sunetul era al unei trompete...

Iudeul se aplecă puţin, îl îmbrăţişă stângaci, porni în fugă spre arenă, şi deveni evident că sunetul trompetei îl chema pe el... Se opri brusc, se întoarse scotocindu-se grăbit prin buzunare. Scoase din mers ceva, o cutiuţă mică sau un gândac mare, rotund, şi i-l vârî în mână:

— Era cât pe ce să uit. Asta-i o brichetă. Ţi se lipeşte de mână. Încearcă! Totul o să fie bine! Foarte bine!

Coborî în fugă, cu pas puţin săltat, alerga destul de repede, şuviţele subţiri ale părului rar îi fluturau la spate, şi într-o clipă ajunse lângă podium, şi două unde de lumină vagă îi încărcară braţele întinse cu un vraf de cărţi, hârtii,

pachete şi rucsacuri – lucruri de luat la drum, pe care le duce cu el omul trimis într-o misiune...

Globul se desfăcu în două jumătăţi. Iudeul cu încărcătura lui păşi înăuntru, şi globul se închise cu un pocnet metalic.

Sunetul strident al trompetei, semănând cu sunetul amplificat de mai multe ori al goarnei pionierului, crescu constant până-n momentul când se auzi pocnetul metalic. Atunci sunetul se întrerupse, urmă un zbârnâit abia auzit, specific unui fenomen electric, şi baza globului se lumină slab. Lumina se intensifică, umplu globul colorându-l într-un alb-albastru rece, şi, deşi avea intensitate mare, nu reuşi să lumineze arena, păru chiar că se concentrase toată înăuntrul lui.

„Arde… E sfârşitul”, se îngrozi Bărbatul Ras în Cap.

Zbârnâitul încetă, lumina dinăuntru se stinse, globul deveni mat, semitransparent. Ca şi cum s-ar fi răcit... Apoi se deschise.

Din glob ieşi Iudeul. Braţele îi erau întinse înainte, de parcă ar fi fost încărcate cu un teanc de cărţi. Dar nu avea nici un fel de cărţi, şi nici altceva.

— A ars. Totul a ars, zise Bărbatul Ras în Cap.

Ghici ce ţinea în mâini dragul lui prieten neghiob: toate ideile lui, lucrările, planurile, cărţile, referatele şi toate actele de curaj impulsionate de un devotament prostesc, munca de rob din puşcărie, faptele caritabile, transformate în suferinţe pentru cei din jur...

Iudeul ridică palma dreaptă, aşa că Bărbatul Ras în Cap reuşi să vadă bine plăcuţa subţire, deschisă la culoare, cu reflexe metalice. Pe ea era scris un cuvânt pe care-l descifră, deşi se afla la mare distanţă.

INTENŢII – cuvântul strălucea pe plăcuţă.

— Doamne Dumnezeule, imploră Bărbatul Ras în Cap, cum rămâne cu drumul către iad, pavat cu... Nu cumva intenţiile noastre ne justifică?

Arena se clătină, totul dispăru ca umbra norului – şi globul devenit rece, şi lumina de la răsărit...

Umblau iar în şir prin pustiul nisipos, cenuşiu, picioarele li se afundau în nisip, vântul slab îl arunca în ochi... În faţă mergea Bărbatul Ras în Cap, Invalidul încheia procesiunea, dar nu mai şchiopăta...

7

Toţi arătau schimbaţi după popasul de noapte din magazie. Mai ales Manechinul. Nu mai era aşa de rigid, devenise maleabil, căpătase oarece expresie dată de mici detalii – pavilionul urechilor desenat grosolan prinsese contur, ochii priveau în gol ca înainte, dar nu mai păreau orbi.

„Mi se pare că vizitatorii nocturni l-au lucrat temeinic, îşi zise Bărbatul Ras în Cap. Chirurgie plastică de bună calitate, n-ai ce zice... I-au făcut Invalidului piciorul, nu-mi dau seama dacă e proteză sau transplant. Am impresia că i-au făcut un nou ţesut osos, au dat viaţă nervilor şi muşchilor... Grăsuna a devenit mai rotundă. Măicuţa s-a uscat de tot, mâinile îi sunt piele şi os, se vede prin ele ca la radiografie... Toţi s-au schimbat, în afară de Noua...”

Se uită cu coada ochiului cum stă aşezată pe culme, cum îşi scoate pantofii, şi-i goleşte de nisip, îşi trece mâinile frumoase (se vede o cicatrice mică între degetul mijlociu şi inelar, urma cârligului de prins peşte înfipt când era mică) pe tălpile înguste şi lungi (era mereu jenată că are picioare mari), şi le curăţă de firele de nisip. Apoi îşi scoate năframa din dantelă, îşi eliberează părul castaniu lung, îşi scutură de nisip cele trei şuviţe mlădioase, aşa

cum sunt şuviţele de păr obişnuite de ani buni să stea împletite strâns în cozi.

Bărbatul Ras în Cap era îngrijorat de starea Manechinului, deşi ea se îmbunătăţise simţitor. Îl supăra şi faptul că prietenul său îi lăsase pe toţi în seama lui... Dar în fond, cine era el? Era la fel ca toţi ceilalţi, picat nu se ştie de unde, nu se ştie de ce, dezorientat şi singur...

Remarcase purtarea ciudată a Manechinului încă înainte de prima lui criză: începuse să dea semne de nelinişte nefireşti – ba se uita împrejur, ba se lăsa pe vine, ferindu-şi cum putea capul cu labele confecţionate grosolan. La un moment dat a încetat să se mişte şi şi-a ciulit urechile – năvălise asupra lui, de la mare depărtare, un zgomot strident, înspăimântător, îndreptat spre faţa lui ca un ac subţire, ameninţător...

Prima oară aşteptarea atacului a fost de scurtă durată, acul i s-a înfipt în frunte, şi el a căzut ţipând tare. Criza semăna cu o criză de epilepsie, şi Bărbatul Ras în Cap i-a vârât în gură mânerul unei linguri de argint – de unde apăruse? – şi i-a pus capul pe genunchii lui, ca nu cumva căpăţâna tare să se izbească de pământ... Nu erau nici un fel de medicamente. Ar fi fost buni măcar cinci centimetri cubi de luminal...

De la prima criză, viaţa Manechinului începu să fie marcată de spaimă, căpătând mai mult sens. Se afla mereu într-una din cele două stări – „înainte” şi „după”. Dar ştia că mai există o a treia stare – „spaima”. Spaima era urmată de starea de „după”. Se ridica uşor ca un sac gol, uitând tot ce i se întâmplase. Îl vedea de obicei pe Bărbatul Ras în Cap stând lângă el. Dacă el nu era acolo în clipa aceea, pe ceilalţi îi alunga, ei reuşind să se îndepărteze destul de mult. Îl încerca o foame de lup, se ducea la Bărbatul Ras în Cap, care, fără să scoată o vorbă, îi vâra în mână un biscuit mititel, dreptunghiular.

Manechinul mânca biscuitul ridicol de mic şi după câteva minute uita de foame. Începea iar să se mişte, mergea ce mergea şi deodată îşi amintea că, tot umblând, auzise cândva zgomotul strident, înspăimântător. Ciulea urechile alarmat, şi imediat zgomotul devenea real – era starea „înainte de”. Acele, sau albinele, sau gloanţele ameninţătoare, venite dintr-un loc îndepărtat, necunoscut, deveneau tot mai numeroase şi părea că fiecare ţintea câte o parte a corpului, cea mai sensibilă şi mai dureroasă – ochiul, gâtul, stomacul, vintrele... Fiecare punct ţintit devenea un organ independent, trecând printr-o stare de aşteptare melancolică şi de spaimă crescândă, şi senzaţiile fiecărui organ în parte se multiplicau, creşteau luând dimensiuni cosmice, de necuprins, aşa încât spaima Manechinului era imensă, creştea la infinit, întrecând proporţiile obişnuite, şi, ca să-ncapă în el, Manechinul se umfla devenind un gigant, mult mai mare decât el însuşi, mult mai mare decât ce-şi poate închipui un om despre o mărime colosală. Şi starea asta dura la nesfârşit... În clipa aceea voia grozav să se chircească, să se facă mic, mititel, neînsemnat ca firul de nisip.

Încerca să se comprime, să dispară, dar în loc să se distrugă, el creştea şi mai mult, devenind ţintă sigură pentru săgeţi de tot felul. Cu cât corpul i se lăbărţa mai avântat, cu atât mai mult dorea să se facă mic, să fie una cu nisipul. Atunci venea lovitura... Întâi una în cap, ca o arsură nimicitoare, găurindu-i-l. Era lovitură de sabie tăioasă, de un negru sclipitor. Apoi încă una, şi încă una. Cădeau una după alta, lăsau semne marcând limitele corpului tot mai micşorat, jupuiau ca trăsnetul trunchiul deja carbonizat, dar tremurând încă.

Bărbatul Ras în Cap îi ţinea căpăţâna lovită, nelăsând să i se închidă fălcile. Îl ajuta uneori Bărbatul cu Părul Lung: îşi proptea cu cizmele roşcate cutia instabilă de care nu se

despărţea niciodată, îi cuprindea cu ambele mâini corpul curbat ca arcul şi atenua loviturile pe care şi le dădea nebunul...

Apoi Manechinul îşi revenea, şi totul se repeta, iar şi iar... Bărbatul Ras în Cap îi cercetă odată craniul pe dinăuntru şi văzu două emisfere mici, acoperite cu o pojghiţă strălucitoare, închisă la culoare, pe care nu reuşi s-o localizeze precis: ba la suprafaţa exterioară a meningelui, Dura mater, ba înăuntrul lui, Pia mater. După fiecare criză, pojghiţa se acoperea cu o nouă reţea de crăpături; se desprindeau mici porţiuni din ea şi apăreau alte porţiuni de creier sănătoase, de un cenuşiu şters, cu o reţea rozalie de vase sanguine...

„Câtă asemănare, nici o diferenţă, remarcă Bărbatul Ras în Cap. În fond, şi la noi se foloseşte şocul electric în tratamentul schizofreniei...”

Îi mângâie capul nebunului potolit pe moment, şi el şi-l răsuci ca un copil sub mâna doctorului, în aşa fel încât să nu rămână vreun loc pe care să nu i-l atingă...

În timpul ăsta Măicuţa se usca văzând cu ochii, şi când călătorii se aşezară odată lângă foc, Bărbatul Ras în Cap observă că ea îşi ridică pentru o clipă acoperământul de călugăriţă, şi, spre uimirea lui, apare faţa ei de o asimetrie rar întâlnită – nici ochi, nici sprâncene la locul lor firesc, doar nişte cute de piele flască, îngălbenită, lipsită de gene, şi pe frunte, în mijloc, o rană uscată, sângerândă, de forma ochiului. Îşi coboară vălul cu palma aproape inexistentă, şi doar şiragul de mătănii negre din lână precizează poziţia mâinii uscate pe fondul veşmântului închis la culoare.

Nu-i remarcară dispariţia. Odată, după odihna obişnuită lângă foc, îi văzură îmbrăcămintea rămasă pe jos – o cămaşă albă vârâtă înăuntrul sutanei de călugăriţă, acoperământul pentru cap purtat de creştinii de rit oriental şi o pungă din catifea roşie. Bărbatul Ras în Cap o deschise

– în ea se aflau şiragul de mătănii putred şi un pumn de cenuşă... Hainele îi miroseau a scorţişoară, pe care el n-o suporta încă din copilărie, a migdale amare şi a tămâie...

Măicuţa dispăru discret, fără să necăjească pe nimeni, în schimb, chipul ei, apărut iar pe nepusă masă, îi tulbură pe toţi. Mai întâi îl nelinişti pe cetăţeanul de vârstă medie şi talie medie când se văzu aşezat lângă foc şi îşi închipui că visează. Fiindcă nu putea admite o altă stare decât veghea sau somnul, i se părură suspecţi oamenii ăştia trişti, puţin inhibaţi, care stăteau în jurul focului. Chiar şi focul de lângă picioarele lui i se păru straniu – era cam fără vlagă, nu dădea căldură.

„Toată asta-i butaforie, îşi zise omul în sacou. E vis, bineînţeles, interesant vis, foarte interesant.”

Şi căută să pătrundă cu mintea visul destul de straniu ca să nu-l uite când se va trezi, să i-l poată spune Nadiei, nevastă-sa. Ea avea întotdeauna vise groaznic de stupide: visa ba că-i duce sacoul la curăţat, ba că-i dă-n foc supa. El visa foarte rar, şi asemenea vise întortocheate, cum era cel cu focul, nu avusese niciodată. Încercă să numere oamenii aşezaţi, dar nu reuşi, nu ştia nici el de ce. Ba se foiau, ba se modifica numărul lor. Când îi cercetă mai atent, i se păru că nu prea erau oameni reali, arătau cam sfrijiţi. Numai unul se distingea bine – înalt de statură, solid, cu capul ras la piele, pe fruntea înaltă îi umbla o pată de lumină de la foc, chelia începea de la frunte şi se întindea pe jumătate din cap. Fruntea lui Lenin. Îl alese pe Bărbatul Ras în Cap ca interlocutor, ca fiind unul acceptabil.

„Trebuie să-l întreb...”, şi se poticni. I se făcu frică, îşi zise că ăsta nu era vis. Şi dacă nu era vis, trebuia înainte de toate să întrebe ce-i cu locul unde se află şi cum a nimerit acolo... Dacă ar întreba aşa ceva, ar fi luat drept nebun. Şi mai mult decât atât, nu-şi putea aminti deloc ce

anume precedase apariţia lui acolo, în afara oraşului, asta fără doar şi poate, într-un loc neştiut, şi nu-i în nici un caz Zona de mijloc...

Se mai uită o dată atent la feţele oamenilor – era clar că sunt necunoscuţi şi ciudaţi întrucâtva: neghiobul de alături are mutră de criminal, indiferentă ca piatra, mai încolo, bărbatul pletos stă în poziţia lotus şi îşi îndreaptă nefiresc spinarea, strângând la piept cutia cu saxofonul. O astfel de cutie căra mereu cu el fiul său, până să plece de acasă... Un căţeluş răpănos, o femeie grasă, din prostime şi – el se învioră şi îşi veni puţin în fire – în stânga lui stătea culcată direct pe pământul gol, cu bărbia sprijinită în palmă, o femeie foarte frumoasă, cu o figură de rusoaică bine.

„E pe gustul meu, se bucură el, seamănă cu Nadka a mea când era tânără...” Ceilalţi nu se vedeau din cauza întunericului, flacăra lumina când mâna cuiva, când spinarea...

„Trebuie să-mi adun gândurile, să-mi dau seama de unde şi cum a apărut golul din minte”, îşi zise hotărât. Situaţia era neplăcută, dar nu-l înspăimânta prea tare. Se întoarse cu gândul la casa lui, la un loc mai de nădejde al existenţei sale. Aşadar, ce-şi aminti? Nadia, nevastă-sa, îi dăduse la micul dejun cartofi prăjiţi cu două pârjoale. Ţinea minte precis, pârjoalele stăteau pe farfurie într-un colţ, una lângă alta. Un sendviş cu salam. Ceai. Era marţi. Orarul îi convenea, miercuri avea patru ore de curs şi până lunea următoare era liber...

„Mi-a convenit întotdeauna orarul din momentul când am obţinut titlul de profesor, îşi zise el. E adevărat că sunt obligaţii obşteşti, comitetul de partid, rectoratul, şi fiindcă veni vorba, să nu uit că tocmai săptămâna asta..., se abătu el de la şirul amintirilor. Aşa, mai departe: am luat gustarea de dimineaţă şi l-am scos la plimbare pe Kaştan. L-am zărit în depărtare pe dogul cenuşiu şi urât de la

intrarea vecină... Pe urmă am urcat sus şi mi-am schimbat hainele...”

Şi imediat îşi dădu seama că avea pe el costumul cenuşiu închis, cu medalii pe piept, şi nu costumul albastru cu dunguliţe... Îşi cercetă vârful ghetelor negre de gală. Deşi de dimineaţă îşi încălţase sandalele româneşti cu găurele...

„Deci, să judecăm logic, îşi impuse el. Aveam la mine servieta când am ieşit din casă. La primele două ore ţin cursul *Problemele actuale ale gnoseologiei* pentru studenţii din anul cinci, celelalte două le dedic temei *Bazele ateismului ştiinţific* pentru puhoiul de studenţi din primul an... N-am servieta la mine. Nu-mi amintesc să fi ţinut cursurile. Sunt îmbrăcat cu alte haine. Prin urmare, între ieşirea mea din casă şi momentul actual a avut loc un eveniment de care nu-mi amintesc... S-a întâmplat în bucata de timp de la opt şi douăzeci şi cinci dimineaţa până la... Vru să se uite la ceas, dar ceasul stătuse... E seară. Totuşi nu sunt deloc sigur că de azi-dimineaţă, cum mi se pare mie, au trecut doar zece ore. Putea să treacă oricât timp din moment ce nu l-am mai fixat... Deci e o pierdere de memorie. Un spasm vascular cerebral, să zicem. Cum să-mi construiesc în minte evenimentele ce vor urma? Probabil la spitalul Direcţiei a Patra, apoi la sanatoriu sau ceva în genul ăsta... Nu se poate ca Nadia să mă lase singur! Omul bolnav are nevoie de... Nu, asta nu seamănă cu ea... ciudat, ciudat!”

Profesorul i se adresă politicos Bărbatului cu Părul Lung:

— Scuzaţi-mă, câte e ceasul?

Bărbatul cu Părul Lung zise cu privirea fixă şi pe un ton dispreţuitor, cum i se păru Profesorului:

— Tot atât...

„Hipiot tipic”, îl etichetă imediat Profesorul şi se întoarse cu spatele. Bărbatul Ras în Cap îi supraveghea pe toţi cu

privirea, părea mai cumsecade, aşa că Profesorul se ridică să se ducă la el. Când se sculă în picioare, simţi că ceva nu-i în regulă cu spaţiul, i se păru că orizontul e prea aproape sau că e prea jos cerul...

„E cam înghesuit locul... Naiba ştie ce vânt m-a adus aici”, îşi zise enervat Profesorul. Bărbatul Ras în Cap se ridică să-l întâmpine politicos. „Na, poftim, seamănă cu Maiakovski.” Profesorului îi plăcea Maiakovski, îl cita mereu când viaţa îi oferea vreo ocazie sau când îşi ţinea cursurile...

Ajuns foarte aproape de el, Bărbatul Ras în Cap îi puse pe neaşteptate mâna pe umăr, şi Profesorul rămase uimit de familiaritatea gestului:

— Vă rog să nu fiţi îngrijorat, Profesore. Şi să nu întrebaţi nimic deocamdată. Situaţia în care aţi ajuns e una neobişnuită în cel mai înalt grad. Dumneavoastră trebuie să petreceţi o vreme aici. Pe urmă vi se va explica totul...

Profesorul dădu din cap reţinut. Începea să ghicească ce i se întâmplase... E clar, numai organele atotputernice pot proceda astfel: să adoarmă vigilenţa, să mute oamenii de ici-colo, şi-n general, să facă cu omul ce poftesc... Desigur, nu-i anul 1937, dar presiunea e uriaşă, Profesorul o ştia, şi nu din auzite. Se uită ţintă la Bărbatul Ras în Cap. Ce hram o purta şi ăsta?

Are pe el o cămaşă albă de bumbac, cu un nasture la guler... Cămaşă de soldat, de militar, în asta e îmbrăcat... Rufărie de corp din armată... Nu e sigur, dar ceva-ceva tot se întrezăreşte...

Şi-l bucură spiritul său de observaţie.

Acum, când Iudeul nu se afla alături de el, Bărbatul Ras în Cap începu să priceapă ce sarcini multe şi felurite apăsau pe umerii săi. La început i se păruse că grija lui cea mare era Manechinul cu crizele lui regulate. Dar descoperi treptat că-n mulţimea asta cenuşie nu erau figuranţi, că fiecare personaj avea tema sa proprie. Şi nu temă, ci mai degrabă o datorie formulată după principiul ajuns de poveste: du-te acolo – nu se ştie unde, adu aia – nu se ştie ce... Părea că pe toţi îi ţinea legaţi o anumită îndatorire, ca pe ocnaşii cu ghiulele la picioare, şi nu puteau scăpa până n-o duceau la îndeplinire. Îţi lăsau totuşi impresia că nu toţi ghiceau ce aştepta de la ei regizorul necunoscut al acestui spectacol. Nici Bărbatul Ras în Cap nu ştia de ce se afla acolo.

De fapt, el continua să facă în măsura posibilităţilor ce făcuse toată viaţa la institut, la clinică, în spitale... Funcţiona ca medic sau ca pedagog... Funcţie auxiliară... De mamoş...

Când a văzut-o aici prima oară pe scumpa lui Noua, cu toate trăsăturile atât de dragi ale feţei, ale înfăţişării ei în totul, cu gesturile cunoscute, a înţeles imediat că o separă de el o graniţă de nepătruns, de neînvins. Ea nu l-a recunoscut. Primul lui impuls a fost să-i ia mâna, să-i mângâie părul, mâna... Dar Iudeul l-a prevenit:

— Ai grijă. Avem de-a face cu o amnezie totală. Las-o să se obişnuiască, apoi te apropii...

— Îi trece? l-a întrebat Bărbatul Ras în Cap reprimându-şi dorinţa s-o strângă imediat la piept, să-şi treacă degetele pe gâtul ei până la ceafă, să forţeze agrafele să iasă, ca părul lung, castaniu, să i se reverse... Era unica, singura femeie hărăzită lui, şi era pregătit s-o ia de la capăt, să se apropie de ea, cum se apropie bărbatul de femeia necunoscută, dorită.

— Se prea poate. Parţial... Doar vezi că s-a îngrijit cineva ca tu s-o recunoşti, iar ea să nu te recunoască... Cred, a conchis moale Iudeul, că aici e mai bine să nu te împotriveşti, ci să primeşti... Adică să vii în întâmpinare, ca să zic aşa...

De atunci Bărbatul Ras în Cap se străduia să n-o piardă pe Noua din ochi, şi de fiecare dată când privirea ei era întrebătoare sau alarmată, se ducea imediat să-i fie alături. De altminteri, prezenţa ei nu-i crea probleme deosebite, îl durea pur şi simplu ca o cicatrice veche, ca o rosătură în suflet...

Greutăţi avea cu ceilalţi. Avea probleme cu cele două femei care formau o pereche de nedespărţit, puţin comică din cauza diferenţei de statură – una aproape pitică, cu capul mare, buclat, cu mâini şi picioare scurte, cealaltă o lungană uriaşă, cu spinarea încovoiată şi capul mic clătinându-i-se pe gâtul lung – arătau, la o privire mai atentă, a nu fi prietene, ci rivale. De la piciorul drept al lunganei la piciorul stâng al prichinduţei se întindea un lanţ mic, ca lanţul de la bicicletă. Le încolăcea în formă de opt gleznele. La locul unde se răsucea lanţul, Bărbatul Ras în Cap văzu un mic glob strălucitor – poate de sticlă, poate de metal.

Când mergeau, îşi provocau durere una alteia la fiecare pas, şi când se aşezau la locurile de popas, în loc să-şi tragă sufletul şi să înceteze să se mişte, ele începeau să tragă de micul glob, fiecare în partea sa, înfigându-şi mai adânc lanţul în rană...

„Au ceva de împărţit, nu pot să se despartă”, ghici la un moment dat Bărbatul Ras în Cap.

Curând după aceea, descoperi că putea să le dea un răgaz să se odihnească după chinul reciproc – îşi punea pe capetele lor palmele mari, puţin întoarse una spre alta, în

aşa fel încât să le apropie, şi ele amuţeau. Şi rănile încetau să sângereze, se uscau puţin şi se cicatrizau...

Bărbatului Ras în Cap îi dispăru repede senzaţia de buimăceală încercată la început, când rămăsese singur, fără Iudeu. Ajutorul lui de-o viaţă, starea pe care o numea „vedere pătrunzătoare”, sau mai simplu, intuiţie, îi revenea acum, şi nu când consulta bolnavii sau îi opera, ci în momentele de nesiguranţă şi dezorientare.

După un popas, când Bărbatul Ras în Cap îşi trecu mâna peste flacără şi apăsă pe bricheta lipită zdravăn de palmă ca s-o stingă, când flacăra se aplecă în jos, nu se ştie de ce, şi căldura încetă, el rămânând o vreme doar cu senzaţia de cald în mână, atunci simţi cât se poate de clar în care direcţie trebuia să pornească... Ajutorul lui de-o viaţă, acelaşi care îi arătase imaginile dinăuntru, îi sugera acum direcţia de mişcare Şi se mişcară în ordinea obişnuită, în şir indian, câte unul, câte doi: Bărbatul cu Părul Lung ţinând cutia, Grăsana cu coşcogeamite burta, Pitica şi Lungana înlănţuite... Bărbatul Ras în Cap se pregătise sufleteşte pentru o deplasare lungă, dar la scurt timp zăriră în faţa lor ceva întunecat, asemănător unei gospodării scunde. Apropiindu-se, descoperiră că nu era o construcţie, ci un mic teren împădurit, acoperit cu o împletitură de crengi groase, fără frunze. Semăna cu o pepinieră silvică. Copaci pitici, ciudaţi. Trunchiurile şi crengile aveau cam aceeaşi grosime, de culoare brună-cenuşie, fără urmă de frunze. Văzute de la mică distanţă, crengile păreau că foşnesc uşor. Foşnetul era un fel de fornăit.

— Să ne apropiem, zise Bărbatul Ras în Cap.

Şi toţi, ca nişte copii, se apropiară. Crengile chiar foşneau. Erau împânzite de o mulţime de fiinţe ciudate, cât un şobolan mare, cu pielea fără păr, îmbătrânită şi zbârcită, arătau ca un sac încăpător şi erau brune-cenuşii

ca trunchiurile copacilor. Îşi înfigeau lacome dinţii în fibra lemnului, scoţând sunete asemănătoare claxonului de la maşină.

Bărbatul Ras în Cap luă de ceafă o fiinţă dintre acelea şi o desprinse de trunchi. Ea mârâi nemulţumită – dă-mi drumul, dă-mi drumul... El întoarse micul animal gras şi umed şi îl arătă călătorilor, care descoperiră că fiinţa respingătoare era om. Avea picioare şi mâini mici, atrofiate, capul mare, nedeplin format, cu fantele abia vizibile ale ochilor închişi, nasul dezvoltat incomplet, gura enormă, ieşită în afară, şi dinţii albi strălucitori, ieşiţi şi ei în afară, ca ai rozătoarelor. Muşchii din jurul gurii se relaxau automat şi fălcile îşi continuau mişcarea de roadere.

Bărbatul Ras în Cap mângâie rozătorul cu chip de om şi-l aşeză pe aceeaşi creangă de unde-l luase.

— Doamne, ce-i asta? întrebă îngrozită Noua.

— Nesăţioşii vor să se sature, să-şi potolească foamea, zise batjocoritor Bărbatul Ras în Cap şi îşi dădu brusc seama: Ce fac? De ce-o necăjesc iar? Nebunie de bătrân învechit în rele...

Se prăbuşi zidul sau se sfâşie cortina – o bucată mare din amintirile ei din trecut îi apăru în minte: părinţii, bunica, casa din Triohprudnîi, comuna din Troparevo... Lev Tolstoi şi Evanghelia, prima adevărată, nu Evanghelia tolstoiană primită de la bunica... Şi brusc Noua simţi că se sufocă auzindu-i tonul ironic – îşi aminti şi cuvintele din Evanghelie, cărora el le schimbase intenţionat sensul... „Fericiţi cei însetaţi şi dornici de adevăr, căci ei se vor sătura...”

— Nu, nu-mi bat joc, iertaţi-mă, aşa-i felul meu... Am vrut să spun că ăsta-i adevărul lor... Orice patimă moare până la urmă, e adevărat? continuă el, şi inima ei se zbătu

dureros auzindu-i cuvintele. Pur şi simplu nu toţi apucă să se potolească la termenul hotărât.

Se aplecă şi ridică de pe pământ fiinţa moartă, abia căzută de pe creangă. Acum nu mai era om-rozătoare, semăna mai degrabă cu un om-vierme. Nu se mişca, îi dispăruseră dinţii, mărimea gurii era direct proporţională cu mărimea capului, feţişoara părea a fi a unui copil.

— Gata. S-a săturat. Acum seamănă mai mult ca oricând cu un fetus uman de cinci luni.

Profesorul se uită peste umărul femeii. Îi trecu prin minte un gând îngrozitor şi întrebă cu glas răguşit:

— A murit?

— Ce vă veni? În general, nu există moarte, Profesore. Cred că ăsta-i mai aproape de început decât de sfârşit, răspunse misterios Bărbatul Ras în Cap.

Profesorul îşi ieşi din fire:

— Urăsc ghicitorile! Cer să mi se răspundă clar şi răspicat la întrebarea: ce se petrece? Dacă vreţi cu tot dinadinsul să-mi faceţi o demonstraţie cu toate aşa-zisele minuni, ar trebui să explicaţi mai bine parabolele şi alegoriile dumneavoastră...

— Care parabole? întrebă sincer amuzat Bărbatul Ras în Cap. Cu dumneavoastră n-am ajuns încă la buchea cărţii!

— Să aveţi în vedere că o să vă reclam! Am relaţii suspuse, şi la cele mai serioase organizaţii! îl asigură Profesorul.

Bărbatul Ras în Cap păru să se înmoaie şi încercă să-l înduplece:

— Vă rog din tot sufletul să mă iertaţi, n-am vrut să vă jignesc sau mai ştiu eu... O să discutăm despre toate, dar nu acum. Trebuie să mai aşteptăm puţin. Nu se poate acum. Nu s-a hotărât încă...

Profesorul se linişti, că nu s-a hotărât, asta putea înţelege, suna convingător. În plus, îi făcu plăcere să vadă

că Bărbatul Ras în Cap îşi schimbase tonul când auzise de relaţiile sale...

Femeia frumoasă stătea alături, îi curgeau lacrimile pe obraji. Profesorul văzu că Bărbatul Ras în Cap se uită ţintă la ea. Femeia zicea în şoaptă:

— Sărăcuţii de ei, sărăcuţii... Şi pe neaşteptate îl întrebă repede pe Bărbatul Ras în Cap: Copacul e trist?

El îi aruncă o privire şi zise încet, dar Profesorul auzi răspunsul până la ultimul cuvânt:

— Foarte trist! E trist, bineînţeles...

Bărbatul Ras în Cap le făcu tuturor semn cu mâna că puteau porni în direcţia indicată.

9

Se auzi un ţipăt lung şi adânc ca un vaiet surd venit din burtă. Bărbatul Ras în Cap îl căută cu privirea pe Manechin, dar el continua să meargă târşâindu-şi picioarele. Reieşi că ţipătul venea de la Grăsana aşezată pe jos. O apucă de spinare ca un profesionist, să-i fie cât mai comod când se lasă pe spate. Grăsana stătea încordată, cu picioarele îndoite de la genunchi, încercând să-şi cuprindă burta imensă. O băltoacă se întindea sub greutatea spinării ei...

„Nu cumva naşte? se întrebă uluit Bărbatul Ras în Cap. Ciudat că se poate naşte aici... De fapt, de ce nu?”

Femeia avea pe ea un halat din flanelă, cu flori bătute, mari, câţiva nasturi îi zburaseră din cauza trupului încordat, care se răsucea de pe o parte pe alta, restul nasturilor îi desfăcu el cu degetele dibace. Îi suflecă poala cămăşii până sub sânii mari şi umezi care începuseră să curgă – i se tăie răsuflarea: la prima vedere i se păru că trupul ei e legat cu o mulţime de sfori groase, rozalii şi liliachii-purpurii, pe care cresc moluşte uriaşe, semănând

cu *Hiton tonicella* sau *Neopilina*, cât o farfurioară de ceai fiecare. Atinse o cochilie – nu era o fiinţă de sine stătătoare, ci o excrescenţă-parazit. Sforile şi scoicile erau prinse de burtă, încolăcindu-i-o ca nişte frânghii încolţite din ea. Plasa asta vie avea o oarece urâţenie frumoasă, atrăgătoare.

Bărbatul Ras în Cap nu mai văzuse ceva asemănător în lunga lui practică medicală. Nu avea instrumente, doar lingura de argint pe care i-o vârâse Manechinului între fălcile strânse, când avusese criza. Cu mâinile goale...

Se apucă s-o examineze măcar pe afară, încercă să dea la o parte excrescenţa formată din cochilii ca să-i poată palpa burta. La prima palpare i se păru că simte mânuţa fătului. Foarte sus, chiar sub diafragmă.

„Prezentaţie transversală, asta-i bună!”, îşi zise înciudat prevăzând probleme în plus legate de întoarcerea picioarelor. Continuă s-o palpeze, dar se întâmplă ceva oribil: pumnişorul abia palpat, răzbind prin peretele burţii încordate, ieşi în afară. Grăsana slobozi un ţipăt.

— Rabdă, rabdă, drăguţă, o linişti el.

Ce mai era şi asta? Perforaţia peretelui uterului, a muşchilor abdominali, a pielii? De necrezut! Cât de macerate puteau fi ţesuturile ca să se rupă presate de mânuţa fătului? Apăsă încă o dată burta femeii – era tare şi bine îndesată.

Şi imediat începu să-i funcţioneze „vederea pătrunzătoare” şi i se înfăţişă întreg tabloul: pântecele era plin până la refuz cu fetuşi, ca peştele plin cu icre. Pumnişorul pe care-l ţinea în mână era al unui făt de cinci luni, pe deplin format, stăteau mărturie unghiile crescute de la degete, indicator important de maturizare...

Cu două degete lărgi deschizătura pe unde ieşise afară mânuţa. Femeia gemu.

— Rabdă, rabdă, o să naşti ditamai voinicul, o încurajă doctorul, cuvintele de îmbărbătare îi veniră automat.

Deschizătura se lăsă lărgită uşor, şi Bărbatul Ras în Cap luă mânuţa într-a lui şi dispăru înăuntru aproape până la cot – spera să întoarcă fătul cu capul în jos. Fătul se răsuci uşor, dar nu cu ceafa, ci cu faţa. Îl forţă să se scufunde şi îi puse mâna sub ceafă.

Femeia gemea, dar nu mai ţipa, Bărbatul Ras în Cap mormăia ceva s-o calmeze, o făcea din obişnuinţă, fără să-şi dea seama:

— Uite că s-a terminat cu bine, mamocika. E primul copilaş? Al doilea? Înseamnă că ai mai trecut prin aşa ceva... Respiră mai adânc, mai adânc... Şi mai rar, nu grăbi... numără până la zece...

Totul se termină repede, pur şi simplu remarcabil, băiatul se ivi pe neaşteptate. Normal, viu, uns cu ceva alunecos, consistent, copilul stătea culcat în mâna doctorului... fără cordonul ombilical. Un copil se poate naşte fără mâini, fără picioare, fără cap. Dar fără cordon ombilical?! Scobitura buricului era adâncă, curată, complet vindecată...

Cu toată mirarea lui, Bărbatul Ras în Cap făcu tot ce trebuia să facă în momentul acela – îi curăţă nasul, gura, îl întoarse cu capul în jos, îl plesni pe fesele umede. Se auzi un ţipăt grav, supărat: oa-oa...

Cât timp trecuse de când Bărbatul Ras în Cap nu mai auzise sunetul trist al noii vieţi... Muzică de jale, cântec hârâit din plămânii abia dezvoltaţi, probă care sperie chiar pe cel care o execută, proba sunetului scos din flautul cartilaginos al laringelui... Copilul plânge înfricoşat de noul sunet.

Dar aici totul se întâmplă altfel, împotriva regulilor, a urmărilor obişnuite, a aşteptărilor. Pruncul se desprinse uşurel de palma doctorului, se smulse din legătura plantei

subacvatice, se ridică în văzduh ca un balonaş cu aer şi, continuând să scoată două note, pluti lin în sus în jur de un metru şi dispăru, lăsând în urma lui un sunet de minge de cauciuc crăpată şi un vârtej iute de apă...

Abia apucă Bărbatul Ras în Cap să-l petreacă cu privirea, că femeia gemu iarăşi, el veni lângă ea şi se aşeză în genunchi: prin încrengătura excrescenţelor cu scoici apărură două spărturi – dintr-una se iţi un picioruş, din cealaltă un căpuşor cenuşiu. Locul de unde fusese scos primul prunc se închisese formând un buric încreţit, aşa că nu trebuia cusut chirurgical. Bărbatul Ras în Cap continuă să palpeze burta, încercând să vadă dacă piciorul şi capul aparţineau unui singur copil.

Femeia începu să ţipe. Doctorul, străduindu-se să vâre piciorul înăuntru, îi apăsase burta astfel încât să-i fie mai uşor căpuşorului să iasă. Încrengătura scoicilor îl împiedica să lărgească orificiul, aşa că o îndepărtă cu lingura de argint, şi, cu degetele mâinii stângi, deschise calea... Nici al doilea băiat nu avea cordon ombilical, dar Bărbatul Ras în Cap nu se gândea acum decât să nu-i scape să se ducă în cer. Dar povestea se repetă întocmai: copilul scoase un ţipăt mişcându-şi mâinile şi, deşi doctorul îl ţinea strâns acoperindu-l cu palma cealaltă, el ieşi din mâna lui şi îşi luă zborul ca balonul de săpun, cu acelaşi sunet plescăit, lăsând în urma lui acelaşi vârtej iute.

Cu al treilea doctorul avu mult de furcă, venise cu picioarele în jos, şi el nu reuşi să-l întoarcă, în plus, copilul ţinea pumnul strâns trăgând cu el o bucată de frânghie crescută în burta femeii. De data asta Bărbatul Ras în Cap nu se mai miră când spinarea albă-lucioasă a fetiţei cu capul fără urmă de păr i se desprinse de mâna lipicioasă şi zbură în cer.

Greutatea cu gemenii era că se aflau într-o singură căiţă şi nu puteau trece prin deschizătură, aşa că Bărbatul Ras

în Cap fu nevoit să taie cu dinţii nu cordonul ombilical, cum fac animalele şi femeile neasistate, ci frânghia elastică, albastră, care-i cuprindea burta ceva mai suptă, dar tot mare.

Următorul copil, al şaselea, îl uimi iar pe doctor, fiindcă ieşi pe calea cea mai naturală cu putinţă, dar nu-l ferici cu prezenţa cordonului ombilical. Al şaptelea îl urmă imediat, tot pe cale naturală, dar era groaznic de nedezvoltat şi zbură anevoie din mână, încât doctorul regretă niţel că nu încercase să-l oprească. Strict vorbind, următorii doi erau gemeni bivitelini, dar unul întârziase să se dezvolte cu cel puţin şapte săptămâni. Aşa ceva nu există... De fapt, între gemeni, unul îl chinuie pe celălalt în perioada dezvoltării intrauterine... Dar doctorul nu avu timp să întoarcă problema pe toate părţile, fiindcă din burta femeii se ivi mânuţa următorului client dornic să iasă...

Când naşterile fără număr se isprăviră în cele din urmă, lăuza întrebă unde-i sunt copiii. Bărbatul Ras în Cap se uită la ea cu atenţie şi-i recunoscu chipul – era ea, pacienta-tip pentru care se luptase cu funcţionarii din sistemul medical, cu colegii, cu prietenii, chiar şi cu familia... Istovită de munca peste puterile ei, chinuită de foame, de naşteri, de singurătate, de obligaţii, săracă. Îi explică cum putu mai bine că trebuie să accepte situaţia: copiii ei erau în cer. Ea începu să plângă cu lacrimi amare:

— Nu-mi rămâne nici un copilaş...

Zăcea culcată pe spate şi doctorul stătea în genunchi în faţa ei. Încrengătura excrescenţelor şi frânghiilor n-o mai strângea, se bălăngănea în jurul coapselor traumatizate, acoperite cu zdrelituri. El întinse mâna să ia o cochilie şi rămase cu ea în palmă. Sforile groase şi vii până atunci, mişcându-se ca viermii, i se fărâmiţară în mână, şi plasa încurcată căzu de pe burta ei ca o coajă uscată. Un fel de pojghiţă solzoasă, semănând cu pielea târâtoarelor,

dispăru de pe coapse. Corpul îşi recăpătă demnitatea omenească. Până şi ochii înconjuraţi de cercurile negre ale suferinţei se uitau la doctor cu recunoştinţă. El cunoştea foarte bine privirea obosită şi puţin înstrăinată a femeii aflate imediat după naştere...

— Poţi să mergi? întrebă Bărbatul Ras în Cap.

— Rămân aici, răspunse ea.

Doctorul îngropă în nisip resturile excrescenţelor oribile, culese de jos câteva tulpini de plante uscate şi aprinse focul.

— Odihneşte-te, puişorule, odihneşte-te. O să fie bine...

Ea începu să se mişte, se ridică puţin sprijinindu-se în mână:

— Ce bine e...

Bărbatul Ras în Cap privi în jur. Îl aşteptau. Pentru prima dată de când călătoreau, el nu stinse focul.

Porniră mai departe în aceeaşi ordine, câte unul, câte doi, şi doctorul, uitându-se îndărăt, văzu în depărtare flacăra albăstruie. Apoi auzi în spatele lui un plescăit înăbuşit şi, întorcându-şi privirea pentru ultima oară, nu mai văzu nimic altceva decât colinele nisipoase şi urmele lăsate de paşii săi, acoperite imediat cu praful adus de vânt...

10

Profesorul se arătă ascultător o vreme şi nu-l sâcâi cu întrebările pe Bărbatul Ras în Cap. Încercă să intre în vorbă cu Noua, dar ea îl privi în faţă cu ochi buni, fără să-i poată răspunde limpede la nici o întrebare. Atunci Profesorul îşi frământă mintea cum să găsească o modalitate inteligentă de a-i vorbi Bărbatului Ras în Cap, adică s-o facă în aşa fel încât să obţină un răspuns ceva mai clar fără să-i rănească demnitatea. Călătoria lor ciudată se lungea la nesfârşit,

dar, în acelaşi timp, simţea că nu mai are atâta putere şi nici dorinţă de a vedea toate lucrurile lămurite: i se strecurase în minte o anume bănuială de care încerca să scape. Şi pe deasupra, se simţea cuprins de o stranie apatie, focul având asupra lui o dublă influenţă – pe de o parte îl calma, pe de alta îi slăbea mintea...

Odată, la un popas, Profesorul se aşeză lângă Bărbatul Ras în Cap şi-l întrebă foarte cuviincios:

— Spuneţi-mi, vă rog, aveţi vreo posibilitate să luaţi legătura cu familia mea, cu nevasta, mai precis? Cred că e foarte neliniştită...

— În principiu, există o posibilitate. Dar ce vreţi să-i comunicaţi?

— În primul rând că sunt bine sănătos. Vedeţi dumneavoastră, suntem căsătoriţi de patruzeci şi doi de ani şi, practic, n-am stat despărţiţi niciodată... Dacă eu nu pot să fiu întors din drum din anumite motive – aici Profesorul făcu o pauză cu subînţeles ca Bărbatul Ras în Cap să priceapă cât era de subtil –, nu s-ar putea ca ea să fie detaşată aici?

Bărbatul Ras în Cap se scărpină cu degetul gros după ureche:

— Mm... Spuneţi-mi, vă rog, nevasta dumneavoastră e credincioasă?

Profesorul se arătă indignat:

— Nici vorbă! Suntem atei, vă daţi seama. Sunt filozof, marxist, profesor de estetică marxist-leninistă. Nevastă-mea e membră de partid...

— Înţeleg, îl întrerupse Bărbatul Ras în Cap, dar aveţi persoane credincioase în familie?

— Nu, bineînţeles. Soacră-mea era femeie înapoiată de la ţară. A murit, Dumnezeu s-o ierte, în 1951...

— Asta n-are importanţă, zise Bărbatul Ras în Cap părând să-l liniştească.

— Scuzaţi-mă, ce n-are importanţă?

— Că a murit... De fapt, aţi putea lua legătura. Numai, ştiţi, v-aş sfătui să vorbiţi scurt, de exemplu: „Totu-i în regulă. Nu fi îngrijorată”... Dar cum o invitaţi aici dacă dumneavoastră înşivă nu ştiţi unde vă aflaţi?

„Bestie şmecheră. Îmi dă de înţeles că locul e declarat secret”, se mânie Profesorul, dar situaţia lui era atât de confuză, încât nu putea să pretindă nimic şi nici să-şi impună punctul de vedere. Era şi periculos să intre în conflict cu Bărbatul Ras în Cap: se vedea cât de colo că era şef, dar nu de rang înalt. Ar trebui să găsească pe altcineva cui să se adreseze. Dar cui să se plângă? Profesorul nu făcu decât să întărească spusele Bărbatului Ras în Cap:

— Da. Chiar că nu-mi dau seama ce loc mai e şi ăsta, şi vreau de multă vreme să obţin o informaţie de la dumneavoastră...

Bărbatul Ras în Cap începu să râdă:

— Nici eu nu ştiu prea bine.

— Atunci poate că ştiţi măcar cu aproximaţie durata şederii mele aici şi când mă pot întoarce acasă.

Bărbatul Ras în Cap oftă şi i se adresă pe un ton compătimitor, după cum i se păru Profesorului:

— Despre durată nu vă pot spune nimic. În ce priveşte plecarea acasă... Mă tem că acasă nu veţi mai ajunge...

Profesorul simţi că se sufocă de indignare, dar se abţinu şi întrebă aproape cu răceală:

— În virtutea cărui drept?

Bărbatul Ras în Cap se ridică brusc în picioare, întinse mâna deasupra focului, şi focul se stinse de parcă îi intrase în palmă.

— O să revenim la discuţia asta. Să ne mulţumim deocamdată cu faptul că soţia va fi informată că totu-i în ordine cu dumneavoastră, Profesore...

Profesorului i se păru că Bărbatul Ras în Cap îi pronunţase ironic titlul ştiinţific...

11

Noua rătăci prin casa cu multe etaje, complicat construită cu coridoare lungi şi gazoane cu flori de-a lungul pereţilor. O mulţime de uşi dădeau pe coridor, şi fiecare avea un semn format ba din numere, ba din cifre, şi cum se întâmplă în vis, semnul era foarte desluşit. Cum avea experienţă în materie de vise, îşi dădu imediat seama că semnele sunt acel gen de lucruri care se arată numai în vis, şi la ieşirea din vis nu-şi fac drum în altă parte. Exista o formulă cunoscută, conform căreia unele lucruri, evenimente şi impresii căpătau consistenţă fără să se modifice, altele se modificau în chip ciudat şi altele se destrămau pur şi simplu. Noua nu încercă să-şi întipărească în minte semnul de pe uşi – făcea parte dintre lucrurile care se risipeau. Trecu prin faţa uşilor şi pricepu dintr-o ochire: nu era semnul care-i trebuia. Acela de care avea nevoie era în legătură cu o femeie în vârstă. Alergase kilometri de coridoare şi simţea că semnul avea să apară în curând. Semnul chiar apăru, şi ea deschise uşa. Camera era luminoasă, modest mobilată, semănând cu o cameră ieftină dintr-un hotel de provincie, undeva în Vologda sau Arhanghelsk. Într-un colţ se afla lavoarul, pe masa acoperită cu muşamaua în carouri era aşezat un samovar electric. Patul avea aşternut bogat şi perne din belşug, ca acasă. Flori pe pervaz. În dreptul ferestrei şedea pe un scaun vienez o bătrână durdulie, cu rădăcina nasului roasă din cauza ochelarilor şi cu o cărticică ferfeniţită în mână. Pe al doilea scaun dormea un motan cu blana în trei culori, era atât de gras, încât abia încăpea pe fundul scaunului.

Era dimineaţă târziu. Bătrâna o aştepta. Păreau să fie cunoştinţe, dar nu apropiate, poate nişte rude îndepărtate.

— Bem un ceiuţ? întrebă bătrâna.

— Cu dulceaţă? zâmbi Noua.

— Cum să nu. Am totul pregătit, şi de căpşuni, şi de fructe de pădure.

Bătrâna se duse imediat să caute în bufet, de unde apărură strălucind borcane de un litru înfăşurate la gură cu hârtie.

— Şi de fragi?

— Cum să nu. Singură le-am cules... Pe câmpurile de aproape...

Scoase borcanul din raftul de jos, îi desfăcu capacul şi umplu bolul cu dulceaţă groasă şi aromată.

Noua se uită la dulceaţă:

— N-ai fiert-o prea mult, Maria Vasilievna? E groaznic de groasă.

Bătrâna dădu din mână supărată.

— Am fiert-o puţin mai mult. Mai bine s-o fierbi mai mult decât să n-o fierbi. Se ţine mai bine.

— Aşa-i, aprobă Noua.

Bătrâna puse în funcţiune samovarul şi plecă să aducă ceştile:

— E rapid, îmi place...

Bătrâna puse pe masă două ceşti, Noua o rugă să i-o aducă şi pe a treia.

— Pentru cine? întrebă mirată bătrâna.

— Pentru Nadia a noastră, îi explică Noua.

— Ah, zise neliniştită bătrâna, mă gândeam că suntem acolo, dar se întâmplă ca ea să vină aici, la noi?

— Care-i diferenţa? Important e să ne vedem.

— Asta da. Te pomeneşti că se prăpădeşte de supărare, dădu mărunt din cap bătrâna.

— Să-i spui aşa: Mişa a cerut să-ţi transmit salutări şi să-ţi spun că totul e-n regulă.

Bătrâna dădu iar din cap, şi Noua continuă:

— Dumneata cum o mai duci, Maria Vasilievna?

— Mie mi-e bine... Citesc o carte. Acolo nu ştiam carte, aici m-am deşteptat.

— Ce citeşti?

— Uite, bătrâna îi întinse cartea ferfeniţită, e *Tânăra gardă* a lui Fadeev. Tare o mai lăuda Nadia. Bună carte. Mă doare pentru copilaşii ăia. E adevărat sau sunt scorneli?

— Ceva pe aproape.

Noua deschise cartea. „Scumpei Taniecika în ziua când au făcut-o pionieră. Valia şi Mişa Remen. 1 mai 1951.”

Amintirea îi dădu un junghi în inimă – şi Noua se trezi. Focul abia ardea. Vântul se domolise. Oamenii se odihneau. Totul arăta ca de obicei. Ea şedea ceva mai departe, lângă ea erau doi câini, unul de culoare deschisă, cu coada îmbârligată, celălalt un ciobănesc uriaş.

Dulăul de curte era unul obişnuit, al doilea îţi trezea unele îndoieli, avea ceva dereglat în firea lui de câine. Neobişnuită era atenţia lui încordată cu care-i urmărea nu numai pe însoţitorul său – nu i se putea spune „stăpân” – ci şi pe toţi ceilalţi. În plus, avea ceva ce categoric nu avea nici un câine, dădea din cap, şi-l mişca drept răspuns dacă era întrebat: da, nu...

Dresorul de Câini era un bărbat simpatic de treizeci şi cinci de ani, cu ţinută de militar, cu o înfăţişare neimpunătoare. O cicatrice roşie, ca urma chipiului de soldat purtat multă vreme, îi traversa fruntea. Apăru în spatele ei, şi amândoi câinii îşi întoarseră boturile spre el.

— Ar trebui să vă mutaţi în locul ferit de vânt... Vântul se înteţeşte, o sfătui pe Noua.

— Cum? îl întrebă ea.

— Să nu vă bată-n faţă...

Îi dădu mâna să se ridice şi căţeii se sculară, făcându-i loc să treacă.

— Ce bine că ai câinii cu dumneata. Noua mângâie blana deasă a câinelui ciobănesc. În copilărie am avut câini, când trăiam în sat... La oraş ţin numai pisici.

Bărbatul se bucură:

— E logic, foarte logic. Şi eu ţin în casă numai pisici. Sunt dresor de câini profesionist. De douăzeci de ani mă ocup de ei. Am dresat sute. Sunt convins că nu trebuie să ţii câini în casă. Buzele îi tremurară, îi scăpă o strâmbătură tristă: Da' şi-n general...

— Ce înseamnă „în general"? întrebă puţin uimită Noua.

Dresorul de Câini începu să vorbească repede, cu însufleţire. Se văzu că demult îi cocea în minte gândul nespus:

— Când lumea spune că „se-nţeleg ca câinele cu pisica", e aici o idee profundă. Sunt două tipuri contrar opuse în privinţa relaţiilor dintre oameni. De fapt pisica n-are nevoie de om. Ce nevoi are ea? De căldură, de hrană. Chiar aşa. De om n-are nevoie deloc. Aş zice chiar că-l dispreţuieşte. E mai deşteaptă decât el. Omului i se pare că o ţine-n frâu, dar în realitate ea e stăpâna lui. Pisica nu trebuie constrânsă. Nu-i place să îndeplinească nici măcar rugăminţile. Ştiu din experienţă – nu vrea să se supună cerinţelor dresurii. Are demnitatea ei. Vrea ca omul s-o slujească. Să ştiţi că mie, de exemplu, chiar îmi place independenţa lor. Pisica nu se linguşeşte niciodată. Se freacă de piciorul dumitale şi crezi că se alintă... Nu, se dezmorţeşte, îşi pune muşchii în mişcare, se scarpină de picioarele dumitale. Ea îşi procură plăceri pentru sine, nu pentru stăpână. O slujeşti pe pisică, nu pisica pe dumneata. Cu câinii e cu totul altceva. Îşi puse mâna cu

două degete stâlcite pe capul câinelui. Voioasa ţi-o va confirma.

Câinele se uită întrebător la dresor: ce să confirme?

— Câinele de casă e ca un copil cu handicap. Are permanent nevoie de tine, de atenţia ta, de grija ta... Câinele trebuie scos afară, câinele educat mai bine moare decât să facă mizerie în casă, scuzaţi-mi expresia... El se uită la Voioasa, ea dădu din cap tristă. Cine, în afară de om, se duce la moarte pentru o idee? Numai câinele!

Noua rămase uimită: aşa ceva nu-i trecuse prin minte.

— Da, da... Câinii cercetaşi, să zicem, caută minele... În războiul ăla se lungeau sub tancuri. Vreau să zic că nu erau conştienţi că se duceau la moarte „Pentru patrie! Pentru Stalin!”. Câinele se duce pentru ideea lui – să-şi slujească stăpânul... Dresorul se adresă pe un ton milităros Voioasei: Zi, nu-i aşa?

Câinele oftă ca omul şi dădu din cap în semn de aprobare. Entuziasmul îl părăsi brusc pe Dresorul de Câini, rămase dus pe gânduri, tăcu o vreme, apoi continuă fără să ridice ochii din pământ:

— Asta-i munca mea de acum – lucrez ca însoţitor de câini. Sunt toţi ai mei, sunt câinii mei. I-am dresat la crescătoria din oraşul Murom, i-am crescut, i-am învăţat, acum îi trimit pe unii la graniţă, pe alţii în Afgan. Voioasa e afgancă... E al douăzeci şi patrulea câine pe care-l însoţesc...

— Unde o însoţeşti? îl întrebă cu voce scăzută Noua.

— Unde, unde... Dincolo de graniţă... Pe malul ăla...

„Aşa vasăzică, sunt printre oamenii de aici unii care ştiu încotro mergem... Pe malul ăla!”

Merseră şi tot merseră prin pustiul lipsit de variaţie, trist, numai coline şi iar coline, până când ajunseră în sfârşit la capăt. Pustiul nisipos se termină. Se opriră pe marginea unei gropi surpate imense, acoperită de ceaţă brumărie. Undeva, departe, părea să se zărească malul celălalt, dar putea fi foarte bine o iluzie optică, într-atât de nesigură şi neadevărată era dunga zimţată, de culoare neagră, semănând poate cu nori grei, lipiţi de pământ, poate cu munţi îndepărtaţi sau poate cu păduri aflate mult mai aproape...

— Trebuie să ne odihnim, zise Bărbatul Ras în Cap şi întinse mâna purtătoare a focului deasupra crengilor uscate. Căldura şi lumina întrecură ca întotdeauna puterea combustibilului nenorocit.

Soldatul, care îşi luase asupra sa obligaţia să aducă niscaiva schelete de plante culese pe drum, îl întrebă încet, cu ochii la foc, pe Bărbatul Ras în Cap:

— La ce foloseşte combustibilul? Flacăra ta arde bine şi fără el.

— Da. Am observat asta de curând, încuviinţă Bărbatul Ras în Cap şi îşi întinse mâna deasupra unui loc gol. Se aprinse încă un foc. De la sine, fără nici un fel de combustibil... Vezi, ne-am făcut toţi mai deştepţi în ultima vreme...

— Prea din cale-afară, îi răspunse trist Soldatul.

Bărbatul Ras în Cap scoase din buzunar câţiva biscuiţi pătraţi uscaţi, cu semne săpate ca-n scrierile vechi, şi-i împărţi câte unul pentru fiecare.

— Mâncaţi. Să prindeţi puteri.

Noua încetase demult să se mai mire. Biscuitul nu prea era cine ştie ce, avea gust de iarbă, îi amintea de lipiile coapte de mama în anii foametei din ceva ierburi şi un pumn de făină. Le mânca cu plăcere.

— Ne tragem puţin sufletul aici, pe urmă trecem pe partea cealaltă.

Se aşezară, şi corpurile lor obosite se pătrunseră de căldură.

Bărbatul Ras în Cap îl chemă la el pe Bărbatul cu Părul Lung. El îl urmă în silă. Începură amândoi să sape pe culmea colinei din apropiere. După un timp oarecare aduseră un morman de bulendre albe-galbene, păreau abia scoase din autoclava folosită pentru sterilizări. Le aruncară pe pământ – din morman se iţiră o mulţime de legături, cordoane, şnururi, panglici.

— Puneţi-vă mănuşile şi ciorapii, le ordonă Bărbatul Ras în Cap.

Se apucară de voie, de nevoie să aleagă răsfirând lucrurile ciudate: mănuşile aveau şnururi lungi la încheieturi, ciorapii din pânză se legau sub genunchi. Obiectele n-aveau nici un rost şi erau tare incomode, mai ales era dificil de legat şnurul la mâna dreaptă. Noua îl ajută pe Bărbatul cu Părul Lung să se descurce cu legăturile neastâmpărate...

Profesorul începu să scurme în morman, să-şi aleagă o pereche cât de cât potrivită, dar se opri brusc, azvârli zdreanţa şi zise răstit:

— Asta-i bătaie de joc! Veţi răspunde! Veţi răspunde pentru batjocura asta! Nu mai merg nicăieri! Îmi ajunge...

Bărbatul Ras în Cap se apropie de el înfuriat:

— Încetaţi cu istericalele. Sunt aici copii, femei, animale, la urma urmei... Dacă nu vreţi, puteţi rămâne aici...

Profesorul se stăpâni şi îşi temperă tonul:

— Ascultaţi! Explicaţi-mi de ce sunt aici. Ce se petrece aici? Ce-i cu locul ăsta?

— Răspunsul îl veţi primi pe malul de acolo, zise scurt Bărbatul Ras în Cap. Dacă insistaţi, puteţi rămâne aici.

Profesorul se întoarse cu spinarea încovoiată şi plecă de lângă foc... El îşi cobora lesne tonul arogant de şef ajungând la umilinţă şi supuşenie.

Bărbatul Ras în Cap îşi legă cei doi ciorapi şi-l ajută pe Bărbatul cu Părul Lung să-şi fixeze cutia pe spinare.

Amândouă focurile se stinseră. De la groapa surpată venea frig, şi era de neînţeles cum avea de gând Bărbatul Ras în Cap să-i treacă pe toţi pe malul celălalt. Ajunse chiar pe marginea gropii. Ceilalţi stăteau în urma spatelui său lat ca o turmă de oi adunate grămadă.

— Trecem pe pod. Veniţi aici, la margine.

Se apropiară temători, cu gâtul întins, dar nu văzură nici un pod.

— Jos, uitaţi-vă jos, şi oamenii văzură prin ceaţa brumărie din groapă nişte construcţii metalice apărute din adâncurile misterioase.

Bărbatul Ras în Cap sări, şi construcţia uriaşă se clătină ca barca. De jos i se zărea prin ceaţă faţa albă. Le făcu semn cu mâna. Cei de pe mal se cutremurară de groază, strânşi ca-n menghină între necesitate şi neputinţă.

— Manechin! îl chemă Bărbatul Ras în Cap.

Manechinul se apropie supus de marginea gropii. Tălpile lui transpirate în sacii de pânză încremeniră acolo. Părea că nu există o forţă care să-l facă să-l urmeze pe Bărbatul Ras în Cap. Şi totuşi exista una: la mari depărtări apăru sunetul aproape neauzit, anunţând zborul nesuferit al săgeţilor negre. Şi Manechinul nu sări, ci se aruncă cu capul în jos ca un condamnat la sinucidere şi dispăru în ceaţă.

Construcţia se clătină iar. În timpul ăsta, Noua simţi că nisipul de sub picioarele ei începe să se mişte, să se scurgă. Pământul nisipos din spatele oamenilor buimăciţi, adunaţi grămadă, începu să se surpe, să dispară, se produse o adevărată avalanşă de nisip. Avalanşa crescu,

se întinse şi întreaga Niagară de nisip porni să le şfichiuiască spinările...

Următorul plonjă Bărbatul cu Părul Lung. Apoi perechea înlănţuită – prima sări Lungana, Pitica o urmă slobozind un ţipăt ascuţit. Fostul Invalid se apropie cu demnitate de marginea gropii, se lăsă pe vine şi sări aşa cum se sare la bazin. Urmară Soldatul, Câinele. Încă o femeie în costum de sport. Bărbatul cu servieta. Un Animal Ciudat. Fetiţa cu ochii legaţi. Noua păşi printre ultimii...

Nici unul nu căzu ca piatra – toţi coborâră lent. Ba un curent de aer ce urca în sus le servi drept sprijin, ba forţa gravitaţiei se dovedi mai slabă în locul acela. Jos sufla un vânt puternic, care îi duse departe unul de altul. Unul căzu pe nişte platforme de trecere imense, alţii, printre care se număra şi Bărbatul cu Părul Lung, avură mai puţin noroc. El se pomeni stând în picioare la îmbucătura unor ţevi subţiri, şi verticala cea mai apropiată se afla la o distanţă apreciabilă de el – n-o putea atinge cu mâna. Se legăna uşor stând în echilibru. Cutia îl incomoda teribil.

Manechinul o păţi cel mai rău. Stătea lungit, cu mâinile agăţate cu putere de o şină lată aflată la nivelul pieptului, cu tălpile curbate, rezemate de verticala nesigură, şi cu coşcogeamite trunchiul întins în gol...

Balansul neregulat al construcţiei provocat de căderea lor încetini treptat, dar pe neaşteptate se auzi un strigăt răguşit: frica de singurătate în pustiul nisipos învinsese toate celelalte neplăceri, şi Profesorul se aruncă în groapa acoperită de ceaţa brumărie. Podul în construcţie se clătină tare – tălpile Manechinului alunecară de pe verticala nesigură, şi el rămase atârnat de mâini...

Vântul ba se domolea, ba răbufnea cu putere nebunească. Construcţia tremura, se clătina cu mişcări inegale, simţind fiecare atingere, de parcă era vie. Ceaţa începu să se risipească încetul cu încetul, şi oamenii

reuşiră să distingă labirintul de oţel ingenios construit de vreun troll nebun sau de vreun artist la fel de nebun. Noua cercetă construcţia cu interesul unui profesionist – nu s-ar fi apucat să lucreze ca desenator pentru o asemenea construcţie în care vedea atâtea nepotriviri şi torsiuni, de parcă faţa şi reversul erau amestecate dinadins.

„Spaţiu fictiv – îi trecu prin minte –, aşa ceva nu există în natură. Dacă e fictiv, înseamnă că e imposibilă căderea? Atunci şi căderea va fi fictivă... Dar eu nu-s fictivă...”

Bărbatul Ras în Cap manifesta o sprinteneală de circar, sărea de pe o ţeavă pe alta schimbând nivelurile. Se apropia pe neobservate de fiecare, îi atingea uşor mâna, capul, umerii. Îi spunea ceva, îi explica, încerca să-l convingă. Se purta cu blândeţe şi fermitate:

— Trebuie să ne mişcăm. Trebuie să ajungem pe malul celălalt. Nu vă grăbiţi, luaţi-o încet. Mişcaţi-vă măcar cu câte un centimetru. Nimeni nu va pieri. Toţi traversăm într-acolo. Numai să nu vă fie frică. Spaima împiedică mişcarea...

Cuvintele lui avură efectul aşteptat, şi oamenii, încremeniţi la început în poziţii ridicole, porniră să se mişte.

Manechinul încercă să-şi strângă picioarele şi să-şi întindă corpul uriaş pe şina de care se ţinea cu mâinile încleştate, dar era vlăguit de puteri, şi mâinile obosite se dezdoiră, pieptul îi alunecă în jos, şi el rămase atârnat ţinându-se numai cu palmele încordate. Degetele alunecau încet de pe şină din cauza greutăţii matahalei, şi el aştepta nepăsător momentul când vor trece de muchia şinei şi vor aluneca definitiv de pe suprafaţa ei.

Mintea lui tulbure era frământată de un gând greoi ca aluatul nedospit: cad, mă fac ţăndări, totul se termină, şi săgeţile-gloanţele-viespile nu-mi vor mai înţepa capul şi burta...

Îl căută în ultima clipă pe Bărbatul Ras în Cap, dar nu-l văzu, îl zări în depărtare pe Bărbatul cu Părul Lung, care se legăna strângând la piept un obiect negru... Îşi descleştă degetele şi zbură în jos. Nu ca piatra, nici ca pasărea, ci ca foaia de ziar mototolită, măturată cum mătură vântul gunoiul...

Cu toată căderea lină şi înceată, lovitura fu nimicitoare. Prefăcut în ţăndări, el zăcea pe albia pietroasă a râului secat de multă vreme, printre resturi de bărci foarte vechi, scoici pietrificate şi două crose desperecheate. În jurul corpului său sfărâmat în bucăţi împrăştiate în toate direcţiile se adunară nişte fiinţe cam lipsite de consistenţă, ceva mai mari decât o veveriţă şi mai mici decât un iepure, poate erau umbre... acelea care ţi se arată în vis, apoi, când te trezeşti, rămâi nu cu imagini palpabile, ci cu urme în suflet – căldură, duioşie, intimitate...

Se strânseră ciopor – ca locuitorii din deşert sau tundră lângă un avion prăbuşit. Unii mai sensibili plângeau, alţii clătinau din cap îndureraţi. Careva zise:

— E nevoie de Doctor.

Unii se împotriviră:

— Nu-i nevoie de Doctor, e un cadavru.

— Nu, nu-i un cadavru, ziseră alţii.

O voce tânără piui entuziastă:

— Ce dacă-i cadavru! Se poate învia şi un cadavru!

Începu un fel de adunare pe diferite voci.

Apoi îl aduseră pe cel mai mare şi mai bătrân, care se mişca pe roţi. Era atât de şubred, încât se vedea prin el. Sosi aproape rostogolindu-se, chiar trecu peste degetele zdrobite ale Manechinului cu roţile din spate. Îşi trase puţin sufletul şi le comunică:

— Cadavru. Fără semn de viaţă.

Mulţimea adunată se agită neliniştită, începu să murmure, să se foiască:

— Nu se poate face ceva pentru el?

— Nu se poate face nimic, clătină din cap Doctorul. Doar să-i dăm sânge.

Tăcură toţi. Apoi unul cu sprâncene arcuite şi ochii bulbucaţi zise:

— Suntem mulţi. Strângem noi cât trebuie.

Unul cu nasul lung zise emoţionat:

— Da’ înlocuitori de sânge? Există înlocuitori de sânge?

Doctorul nici măcar nu catadicsi să se uite în partea aceea:

— Şase litri de sânge viu, nu mai puţin. Altfel nu-l putem reanima.

— Facem noi să-l strângem, îl strângem, fremătă adunarea.

Doctorul în căruciorul lui păru să se înfurie:

— Cum o să-l strângeţi? Aveţi fiecare şase mililitri. Mai mult de jumătate e cu neputinţă de donat. Doar ştiţi că am donat cinci mililitri, şi picioarele nu s-au înzdrăvenit.

Iar se agitară, veveriţele-iepuraşii începură să mormăie:

— Dacă-l înviem, va fi om... frumos... deştept... s-o întâmpla să aibă copii... poate să construiască şi să deseneze... lasă să fie viu...

— Bine, fie, acceptă Doctorul. Dar trebuie să vă previn că aveţi în faţă rămăşiţele unui infractor. Criminal. Unul foarte crud şi fără milă. Şi tont pe deasupra.

Se speriară toţi şi încetară cu mormăielile. Apoi unul cu cârlionţi neastâmpăraţi ca ai unui negru zise încetişor:

— Cu atât mai bine. Ce atâta vorbă! Trebuie să-i dăm o şansă.

— Nu mă opun, zâmbi Doctorul. Pur şi simplu vă amintesc că după legea Scării celei Mari, sacrificându-vă sângele, nu faceţi decât să coborâţi treptele, pierdeţi o parte din mobilitatea voastră, iar el le urcă şi dobândeşte calităţile dăruite lui prin jertfa voastră...

— Da, da... ştim... vrem... acceptăm-acceptăm...

Îl înconjurară pe Manechinul sfărâmat, şi apăru de undeva un cearşaf alb, şi se puse în mişcare medicina misterioasă...

Partea labirintului unde nimerise Noua era o îngrămădire haotică de mici platforme depărtate una de alta, la distanţă de o săritură bună cu elan, în vreme ce verticalele se aflau sub platforme, imposibil de coborât pe ele. Noua reuşi să avanseze destul de mult, până ajunse la platforma de unde n-o putea lua decât înapoi: era cu neputinţă să sară pe următoarea, numai un sportiv bun o putea face.

Se aşeză dezorientată. Îi era groază să se uite în jos. Se uită în sus. Văzu sus un şir paralel de platforme, iar pilonii de susţinere erau destul de aproape, aşa că se hotărî să se odihnească puţin, apoi să încerce să schimbe traseul. E adevărat că drumul în sus i se păru că ducea cam într-o parte, dar nu avea altă soluţie. Uimită cât de uşor şi ascultător îi era corpul, cuprinse cu braţele bara metalică aspră şi, lipindu-se de ea, începu să urce. Ciorapii şi mănuşile de pânză o protejau de metalul rece. Dar, lucru uimitor, ocupaţia asta îi făcea plăcere, îi bucura corpul. De ce? Poate fiindcă învăţa cu atâta uşurinţă să fie maleabil, să se facă mic, să ţâşnească ca glonţul din puşcă, să se adune în zbor şi să slăbească viteza la aterizare. Cu fiecare salt îi venea mai uşor şi se simţea mai liberă, uită cu totul de senzaţia că era legată de mâini şi de picioare şi că se afla mereu în pericol...

Probabil că ăsta e miracolul sportului – descoperi ea în vreme ce urca pe platforma aflată sus de tot. Aici totul era mai luminos, şi malul opus nu i se mai păru atât de întunecat...

Păşind pe ţeava strâmbă şi alunecoasă, Profesorul ajunse cu greu pe o bornă strâmbă şi se aşeză pe ea. Două

şine ruginite atârnau în dreapta, la doi metri de el, dar ezită să sară până acolo. Şedea încruntat, se sforţa să înţeleagă cum de avusese nenorocul să ajungă în situaţia asta absurdă, de domeniul fantasticului. Vântul sufla de undeva, de jos, mişca borna, frigul umed, înăbuşitor, învăluia totul în chip mârşav.

„Poate că totuşi e vis” – de câte ori nu se întorsese el la ideea salvatoare. Îşi trecu vârful degetelor pe faţă, pe cap. Atinse cu limba gingiile – nu mai avea protezele! Cum de nu observase mai devreme? Unde puteau să dispară protezele frumoase, lucrate în laboratorul de stomatologie al Direcţiei a Patra?

Stătea într-o poziţie ciudată, foarte incomodă, îmbrăcat în costumul cel mai bun, cu decoraţiile pentru merite deosebite, dar fără nici un act şi fără proteze. Sau i le scosese cineva din gură? Groaznic... Groaznic...

„Nu cumva am murit?” – cu toată străduinţa lui de a fugi de cuvântul ăsta, gândul neastâmpărat se încăpăţâna să-i treacă în fugă prin minte.

Prin ceaţa tulbure, mai la stânga Profesorului, străluci o clipă chelia cunoscută.

— Ia ascultă, stimabile! începu să strige Profesorul, şi Bărbatul Ras în Cap porni în direcţia lui.

— Acum trebuie să-ţi aduni puterile şi fără să te grăbeşti..., începu el cu vocea insinuantă dintotdeauna.

Dar Profesorul îl apucă de mâneca albă a cămăşii şi se porni pe urlat:

— Zi-mi şi mie, în sfârşit, ce-i cu mine, sunt mort?

Bărbatul Ras în Cap îl fixă lung cu privirea pe Profesorul zbârlit ca un arici şi-i zise exact ce el nu voia să audă:

— Da, Profesore. Nu pot să vă mai ascund: aţi murit.

Profesorul tresări şi simţi golul chinuitor din piept, atât de cunoscut în crizele cardiace. Mâinile şi picioarele i se

răciră. Toate senzaţiile astea erau semne clare de viaţă, aşa că se linişti, începu să râdă, îşi duse mâna la inimă:

— Glumeşti. Chiar pot să mor din cauza unor asemenea veşti!

— Nu-i nici un fel de glumă. Dacă vă place, o să formulez altfel: puteţi considera că viaţa pe pământ vi s-a terminat.

— Adică sunt în iad? Profesorul se fâţâi pe bornă. Să aveţi în vedere că nu cred nicicum... în aşa ceva!

— De fapt, nici eu nu cred în nici un fel de iad. Dar trebuie să vă împăcaţi cu situaţia asta pentru o vreme. Şi acum e foarte important să trecem pe malul acela...

Bărbatul Ras în Cap făcu doi paşi mari spre şinele ruginite, le atinse uşor cu piciorul, şi ele se deplasară încet mai aproape de bornă. Apoi o luă înainte.

Profesorul tăcea uluit – treaba era că Bărbatul Ras în Cap mergea cu tălpile lui late, înfăşurate în ciorapii de pânză, direct prin văzduh. Păşea ferm, voiniceşte, ceaţa alburie părea că se curbează sub greutatea lui, şi-n timp ce mergea pe cablul întins, se balansa puţin, întocmai ca gimnaştii de la circ. Poate că acolo chiar era un cablu?

Profesorul puse piciorul cu teamă pe şinele nesigure...

Bărbatul cu Părul Lung continua să se legene, nu avea cum să se mute pe altceva – erau zece metri până la platforma cea mai apropiată. Ţevile pe care stătea se mişcau într-un ritm complicat, dar nu-l putea desluşi, cu toată fineţea auzului său. Se pricepea, nu ştia nici el de ce, să dirijeze mişcările dacă le afla formula numerică. Ascultă atent cu tălpile, cu tibia şi femurul, cu cele treizeci şi două de vertebre şi cu rezonatorul din craniu. Ceva-ceva prinse el... o mulţime de tempouri... suprapunerea unor oscilaţii... Cinci cu trei... E limpede. Corpul răspunse, îşi reglă ritmul. Nimerind ritmul potrivit, Bărbatul cu Părul Lung simţi că mişcările leagănului de sub picioarele sale pot fi oarecum

dirijate. Amplitudinea lor crescu, dar direcţia lor era paralelă cu platforma cea mai apropiată, aşa că nu-i înlesneau deloc apropierea de ea. Îl încurcă şi un al doilea ritm, din ce în ce mai uşor de recunoscut... Îl nimeri şi pe ăsta: şapte optimi! Apăru imediat a doua direcţie de mişcare...

Se clătină zdravăn – cât pe ce să-i scape cutia din mâini. N-o lăsă să-i cadă. O ţinu strâns la piept. O mângâie. Mâneca de pânză îl împiedică s-o atingă aşa cum trebuie, vru să şi-o scoată. Legănându-se nervos pe traiectoria schimbată brusc, încercă să-şi desfacă şnururile de la mâna stângă. Nodul era strâns tare şi încurcat, îşi înfipse dinţii în el... Şi simţi imediat un ajutor nesperat direct din văzduh. Chiar aşa. În jurul lui aerul se învolbură iar, dar în vârtejul cunoscut se simţiră acum degete, buze, şi chiar păr de femeie despletit de vântul iscat. Pâlnia de aer, văzută pe dinăuntru, părea o femeie.

Nodul slăbi, se desfăcu. Bărbatul cu Părul Lung îşi lăsă în jos mâna stângă, aruncă mâneca şi simţi că şnurul de la mâneca dreaptă e slab înnodat.

— Hai repede, desfă-te, desfă-te, cântă cu însufleţire vocea din văzduhul care prinsese viaţă. Era caldă, chiar fierbinte, se alinta, îl dezmierda, se lipea de el, îl zorea...

Mişcarea se corectă de la sine, îşi preciză direcţia şi se apropie puţin câte puţin de platformă. Apăsă închizătoarea, care se deschise cu un ţăcănit, vârtejul scoase din cutie obiectul minunat şi i-l vârî în mână:

— Cântă...

Avea în mâini un instrument. Instrument pentru... Cu ajutorul căruia... Era lucrul cel mai important pentru el, dar nu ştia ce să facă... Mâna dreaptă era pusă unde trebuie, degetele nimeriseră locul, recunoscuseră clapele. Mâna stângă dibuia... Şi mai departe – doar o stare chinuitoare, profundă, de perplexitate.

Degete fierbinţi îl mângâiară în fugă pe gât, pe bărbie, îi atinseră gura:

— Cântă, te rog. Încă te mai poţi întoarce.

Muştiucul de lemn i se lipi de buze.

Leagănul îl purtă încolo şi încoace, ritmul mişcării îi pătrunse în corp şi-i ceru insistent să se implice, să-i fie părtaş. Implicare totală. Complicitate. El trase aerul pe nas, diafragma coborându-i până la refuz – plămânii i se umplură.

Vârtejul se opri. Rămase suspendat. Bărbatul cu Părul Lung strânse muştiucul între buze – o promisiune a plăcerii viitoare, o parte din ea, cea mai delicată. Buza de jos se lipi de bucata din lemn şi limba atinse ancia din plastic. Toate astea la un loc păreau să fi lipsit din corpul său, părea că fusese despărţit de ele dintotdeauna. Ceva stătea să-i plesnească înăuntru – trebuia să se încarce până la refuz, în aşa fel încât să umple cu suflarea lui ciudăţenia asta făcută din metal şi lemn, aparţinându-i în aceeaşi măsură în care îi aparţineau plămânii, laringele şi buzele... Suflă precaut, ca să nu sperie miracolul... Sunetul scos era şi muzică, şi cuvânt cu sens, şi voce plină de însufleţire. Auzindu-l, simţi o durere uşoară în coaste, parcă măduva oaselor se bucura şi ea să-i fie părtaşă...

Bietul om: un cap şi două urechi! Ciocan – nicovală... Scăriţă – aţa limbii... Melc cu trei canale semicirculare, ureche medie blocată cu dopuri de ceară, şi trompa lui Eustache cu pieliţa solzoasă uscată înăuntru... Zece degete strâmbe şi foalele plămânilor... Ce fel de muzică mai e şi asta?! Umbra umbrelor... Parodia parodiilor... Doar o aluzie suspendată în beznă...

Cei mai sensibili îşi şterg lacrima întinsă pe pleoapa de jos... Să duci dorul muzicii... Să te chinuie muzica...

Doamne Dumnezeule, arată-te! Şi s-a arătat. Şi stă dincolo de zidul de nepătruns al muzicii noastre pământene...

Profesorul auzi şi începu să plângă. I se risipiră ultimele speranţe: chiar e mort – aşa ceva nu există pe pământ. Era mândru de auzul său muzical, cânta cu voce sigură acompaniată de chitară, se pusese la punct şi cu acordeonul, deşi era neinstruit, îi transmisese talentul său muzical şi tontului de fiu-său... Dar acum asculta o altfel de muzică. Ea vorbea clar şi răspicat despre absurditatea frumuseţii şi despre nevoia de frumuseţe, şi ea era frumuseţe în sine – de netăgăduit, dăruită, senină, inutilizabilă – ca pana păsării, ca balonul de săpun, ca violetul din petalele catifelate ale panselelor... Şi mai spunea muzica ceva, care îl ruşină cumplit pe Profesor pentru anii trăiţi fără nici un ţel... Nu, nu aşa, asta spunea altcineva: Profesorul se ruşină cumplit pentru tot ce însemna el, de la naştere până la moarte, din cap până-n picioare, de dimineaţa până seara...

Şi orice mişcare, căţărare, agăţare se opri. Tăcură toţi, încremeniră. Până şi fiinţele mici, care-şi făceau de lucru cu Manechinul pe fundul gropii, îşi ridicară capetele cu ochii mari şi ascultară încântate...

Iar Bărbatul cu Părul Lung aproape că nu mai exista. Era pe de-a-ntregul dizolvat în muzică, era el însuşi muzică, din el nu rămase decât un singur cristal, bun doar pentru a înţelege miracolul care se săvârşea, şi ajunse în cele din urmă doar un punct – o plăcere intensă, faţă de care bucuriile palpabile ale vieţii pământene păreau nu prototipul fericirii perfecte, ci o minciună obscenă, asemenea femeii gonflabile cu crăpătura mirosind a cauciuc...

Bărbatul cu Părul Lung nici măcar nu băgă de seamă când vârtejul dezmierdător îl ridică sus, deasupra

construcţiilor nesigure, apoi şi mai sus, atât de sus, încât în jurul lui nu mai era decât ceaţa alburie. Muzica tot crescu şi umplu universul, şi era însuşi universul, şi punctul rămas undeva la marginea lui se făcu tot mai mic, până dispăru cu totul. Şi-n acelaşi timp el se propti cu toată fiinţa în membrana elastică, o perforă oarecum încordat şi ieşi afară, păstrând în el ecoul sunetului de peliculă crăpată...

13

Pe mal era dimineaţă. O dimineaţă care avea tăria alcoolului nediluat, prospeţimea oului de găină abia ouat, şi nici un cusur, întocmai ca alfabetul. Noua avu senzaţia că groapa care fumega în spatele ei era o plagă cusută grosolan, închizând în ea materii de tot felul. În plus, nu mai prezenta nici un interes pentru ea. Lumea care i se deschidea în faţa ochilor semăna cu tot ce văzuse mai frumos în viaţă. Îşi aminti acum de trecutul ei, de când fusese fetiţă mică, de când îşi fripsese palmele la sobă şi până la ultima filă a caietului de şcoală, din care consumase zece pagini scriind literele chinuite, şchioape...

Două reflectoare – unul reînviind toate detaliile trecutului, altul îndreptat asupra dimineţii perfecte – luminau această clipă. Chinul îndelungat al problemelor fără răspuns – Unde sunt? Cine sunt? Pentru ce? – se terminase cât ai bate din palme. Ea era ea, Elena Gheorghievna Kukoţkaia, dar era o femeie nouă, da, Noua. Acum îi veni să strângă la un loc tot ce ştiuse cândva şi uitase, tot ce nu ştiuse niciodată, dar parcă îi răsărise în minte.

Făcu câţiva paşi pe iarbă şi se minună ce bogăţie de senzaţii o încercară când atinse pământul cu tălpile goale: simţea fiecare firicel de iarbă, simţea lujerele înlănţuite şi

chiar frunzele înguste, unite ca păstăile. Ca şi cum talpa oarbă începuse să vadă limpede. Ceva asemănător se întâmplă cu vederea, cu auzul, cu mirosul. Elena se aşeză pe o movilă între două tufe. Una, pregătindu-se să înflorească, era o tufă de iasomie, mirosea puternic, pe cealaltă n-o recunoscu, avea frunze groase, cu chenar de culoare deschisă pe margine. Mirosea ciudat, a ceva acru şi răcoritor. Din pământ veneau o sumedenie de mirosuri – mirosea a putregai jilav, a sevă de tulpini strivite, a fragi, a ceară vegetală, a muşeţel amar... Şi chiar a om care trecuse nu demult pe acolo... Într-o clipă recunoscu care era omul...

„Instinct de animal sălbatic, asta-i”, îşi zise ea. Şi zgomotele erau prea multe pentru asemenea dimineaţă liniştită – plantele foşneau asurzitor, şi-n foşnetul lor se distingeau mai multe nuanţe: frunzele tari aveau sunet aspru, cele moi sunau delicat. Frunzele tufelor se frecau una de alta scoţând sunete catifelate, se auzea geamătul surd al bobocului când înfloreşte. Ajutat de aripi şi coadă, combinate într-un acord muzical perfect, piţigoiul îşi luă zborul din copac, rămânând în urma lui un şuierat uşor în aerul străpuns de aripile întinse. Elena văzu în zborul păsării ceva ce nu observase niciodată: când se înălţă, îşi ţinu coada ridicată aproape vertical, în vreme ce vârfurile ascuţite ale aripilor i se lăsară în jos şi picioarele de un cenuşiu închis, cât chibriturile, i se lipiră strâns de burta cenuşie... Zbură în picaj, apoi, răzgândindu-se parcă, îşi răsuci coada, îşi lăsă în jos vârfurile aripilor – şi ţâşni în sus... Şi geometrie, şi dinamică a zborului – cu toate că le-nveţi în şcoală... „Cum de n-am observat asta înainte?” se întrebă mirată Elena.

Stătea pe movilă, trăgea aerul în piept, privea şi asculta – se obişnuia cu pământul nou şi cu ea însăşi, la fel de nouă. Nu avea nici o grabă. În curând se simţi obosită de

la sunetele şi mirosurile neobişnuit de puternice, se întinse cât era de lungă pe iarbă şi închise ochii.

E o prostie să dormi când e aşa de frumos... Poate o să visez ceva? Şi adormi pe pământul nou descoperit, fără să-şi dea seama că şi ea era nouă-nouţă...

Bărbatul Ras în Cap, căpitanul corabiei, părăsi ultimul malul. Nu-i era deloc clar ce anume se mişca şi încotro – poate că groapa se depărta de mal, sau pământul în derivă o lua într-o direcţie necunoscută. Părea că vântul împrăştiase construcţiile de-a lungul malului... Dispărură undeva toţi cei pe care îi ajutase să răzbească, să treacă pe podul mobil din aluminiu, vopsit în roşu de mântuială, construit între ultima platformă şi marginea prăpastiei. Câinele ciobănesc, ultimul rămas, alunecă cu labele pe grinzile de metal şi ieşi cu greu la liman. Îl întâmpină o întreagă brigadă de figuri în coconi albi, protectori, cu chip de om, dar având şi ceva trăsături de pasăre. Îl luară în braţe şi-l purtară până la un copac uriaş, pe jumătate ars. Platforma pe care stătea Bărbatul Ras în Cap se clătină şi se îndepărtă de mal. O forţă necunoscută îl târî înainte împingându-l din spate, apoi îi legănă platforma, i-o întoarse şi i-o aruncă pe marginea prăpastiei.

Bărbatul Ras în Cap păşi pe pământ. Primul lucru pe care-l văzu fură oasele metatarsului său, toate cele douăzeci şi nouă, ca la radioscopie. Sau douăzeci şi opt? Se vedeau supărător de bine prin piele. Deformare neplăcută – el îşi văzu articulaţiile umflate acolo unde se îmbuca metatarsul cu osul degetului mare. Şi se adresă „vederii pătrunzătoare”, cum obişnuia s-o numească:

— Ce să-ţi zic, mulţumesc că nu mă părăseşti...

Locul era minunat, chiar dacă soarele se afla la zenit, indicând ora amiezii. Bărbatul Ras în Cap se bucură nespus că nimerise acolo unde era vest şi est, nord şi sud, şi, în sfârşit, sus şi jos. Se uită împrejur şi văzu că groapa

dispăruse, se acoperise ca o cicatrice vindecată, de parcă nici nu existase. El zâmbi, dădu din cap mulţumit – nu doare şi e necesar...

Lumea pe unde umblase era de toată încrederea, numai că-i cerea să renunţe la obiceiul de a gândi ca înainte şi cum avea talent în ale uceniciei, era pregătit pentru asta. În jur totul era verde, odihnitor şi plin de căldură. Vântul aducea miros de foc şi de ceva mâncare. O porni spre est, unde-l chema vântul.

Copacul ars pe jumătate rămase în urmă, aşa că nu avu cum să vadă că acoperiseră câinele lungit pe jos cu o pătură mare şi desenaseră deasupra nişte linii şi formule.

— Totu-i în regulă? E desenat corect? întrebă nerăbdător cel mic.

— E corect, după părerea mea. Atât cât pot să judec la prima vedere, răspunse cel mai în vârstă. O să fie o femelă grozavă. Frumoasă.

— O să se gudure bucuroasă? întrebă curios cel mic.

— La asta ne-am putea aştepta... Apucăturile... Predispoziţiile trebuie să se transforme: devotamentul, puterea de a sluji, sinceritatea... În cazul de faţă, bucuria dată de la natură...

— De ce n-o lăsăm să se mişte dintr-odată, să-i dăm drumul?

Micuţul îl bombarda cu întrebările, dar cel mai în vârstă era răbdător:

— Nu mai spune! Dimpotrivă, ea trebuie să stea cât mai mult aici. Ca straturile de sub scoarţă să se dezvolte. Gândeşte-te şi tu, dacă-i dăm drumul, cine ştie ce-o să-i treacă prin cap? Ar fi groaznic! Pot să apară instinctele animalice... Ăsta-i *Canis lupus familiaris*, dar totuşi e o fiară... Trebuie să ştii ce iese din cei neţinuţi în frâu... Ei? întrebă cel mai în vârstă şi aşteptă răspunsul.

Cel mic se pierdu cu totul:

— Asta n-am învăţat, sunt la nivelul trei, abia am trecut...

— Bine, bine. N-ai învăţat, o să-nveţi... Va trebui totuşi să ştii din practică – vârcolaci, *verwolfi*[8], maniaci, criminali de tot soiul, de la cei în serie până la gestapovişti... Ai priceput? îi explică satisfăcut cel mai în vârstă.

— Ohoo! se minună cel mic. Să facem să-i crească straturile de sub scoarţă? Asta-i muncă, nu glumă!

— Da’ tu ce-ai crezut, că-i treabă uşoară? zise cel mai în vârstă ridicând colţul păturii. Sub ea stătea lungită o ditamai femela cu nasul cârn şi fruntea teşită. Dacă o lucrăm acum bine, va deveni o femelă frumoasă, un prieten de nădejde şi o soţie devotată. Hai să ne apucăm de treabă, îl invită pe cel mic, apoi îşi puse labele mari pe fruntea teşită şi începu s-o maseze uşor...

14

Cărarea urca acum pe munte. Când Bărbatul Ras în Cap ajunse în vârf, văzu şerpuind în vale un râu îngust. Pe malul lui, într-un mic golf plin cu nisip ardea un foc aproape ascuns de razele soarelui, deasupra lui fierbea un ceaun afumat. Lângă foc, cu spatele la Bărbatul Ras în Cap şedea un bătrân gârbovit, cu urme de păr cărunt pe chelia strălucitoare. Bărbatul Ras în Cap se apropie de el şi-i dădu bineţe.

— Ceaiul e gata. Peştele s-a fript, zâmbi bătrânul şi zgândări cu beţişorul peştele aşezat pe piatra netedă, deasupra cărbunilor care ardeau mocnit. E gata.

— L-aţi prins în râul de aici? îl întrebă Bărbatul Ras în Cap aşezându-se şi primind în mână peştele fierbinte pus pe o frunză.

---

[8] *Verwolf*, vârcolac (germană).

— Pescarii mi l-au adus. M-am lăsat de meseria asta din tinereţe – de vânătoare, de pescuit. Ca să fiu sincer, am renunţat la hrana animală. Motive morale m-au îndemnat.

Peştele fript era gustos, deşi avea multe oase. Semăna cu un ghiborţ mare sau cu un guvid cu ţepi pe aripa dorsală... Bătrânul turnă ceaiul din ceaun în două căni de aluminiu, scoase din traista de pânză o legătură mică şi o desfăcu. Se afla acolo o bucată de fagure cu miere...

Bătrânul semăna la faţă cu cineva cunoscut, dar Bărbatul Ras în Cap nu reuşi s-o lege de un nume. Bătrânul era destul de limbut – îi povesti de copii, de nepoţi, pomeni de micuţul Vaniecika, despre care spuse că se necăjise mult cu el, dar degeaba... Îl ocărî pe unul, Nikolai Mihailovici, fiindcă îl amăra prostia lui:

— Înainte credeam că prostia nu-i un păcat, ci o pacoste. Acum mi-am schimbat părerea. Prostia e un păcat mare, fiindcă înseamnă multă îngâmfare, adică semeţie.

Bătrânul sorbi o înghiţitură din ceaiul tulbure, dar foarte gustos, puse cana pe piatra netedă şi oftă:

— Bineînţeles că gura neruşinată a lumii nu-mi dă dreptate. Şi mult lăudata iubire de oameni, pe care o aşteptăm atât de mult în tinereţe. M-a prins în mrejele ei după *Povestiri din Sevastopol*, mi-a sucit capul, mi-a hrănit încrederea în mine. A stat la temelia îngâmfării mele, a întrecut toate celelalte daruri date mie de Creator pe degeaba... Prostia era însă prostia mea şi numai a mea...

„Da, bineînţeles, cum de n-am ghicit din prima? E chiar el, chipul mi-e cunoscut... Fruntea cu zbârcituri ca a lui Socrate, ochii mici cu sprâncenele zburlite, nasul lătăreţ de raţă, ca al ruşilor, barba vestită în toată lumea...”

Bărbatul Ras în Cap îi ţinu isonul, mânat de un gând viclean:

— Aveţi dreptate. Soţia mea a fost adepta tolstoismului, mereu vă cita, şi eu râdeam de ea, o necăjeam: Lenocika, îi ziceam, eşti genială în prostia ta... Ea se supăra.

Bătrânul îşi încruntă sprâncenele şi îşi şterse barba cu degetele mari şi late:

— Aşa-i vorbeaţi? Doar puţini pricepeau...

— Atunci, pe vremea dumneavoastră... Acum mulţi au ajuns la ideea asta...

Bătrânul tuşi, îşi luă traista:

— Să mergem, nu-i departe, vă arăt biroul meu... Acum, ştiţi, mă pasionează ştiinţele naturii... Teoretizez...

Bărbatul Ras în Cap se ridică în picioare cu părere de rău. Îl chema de pe mal glasul acela cu care obişnuia să se răfuiască, dar îşi dădu seama că-l supărase pe bătrân şi dacă i-ar refuza invitaţia, ar fi de-a dreptul necuviincios...

Căsuţa era ascunsă într-o mică pădure de stejari. Era scundă, avea trei ferestre, era acoperită aproape în întregime cu arbuşti de liliac.

„Florile au izbucnit deja, se vor desface peste cinci zile”, le privi atent Bărbatul Ras în Cap. Cerdacul avea trei trepte. O găleată pusă la umbră. Bătrânul deschise uşa – o cameră destul de mare, biblioteci de-a lungul pereţilor. Pe masă, un microscop. A doua masă de lângă perete arăta a masă de laborator cu recipiente pentru experienţe chimice, reactivi... Minunăţii...

— Uitaţi aici, în fotoliu, vă veţi odihni mai bine, poftiţi... De mult voiam să discut cu un om învăţat, cu unul de acum. Educaţie aristocratică, ştiţi... N-am studiat ştiinţele naturii la tinereţe. Ştiţi că Goethe a primit învăţătură strălucită. Avea cunoştinţe de mineralogie, a inventat teoria culorilor, a pătruns în miezul ştiinţelor naturii... Noi ne-am instruit acasă... Am rămas în urmă, într-un anumit sens...

Bătrânul ori făcea pe prostul, ori îşi bătea joc de el... Nu era limpede... Îşi luă tocul de ochelari, scoase din el un pince-nez cu şnur negru, şi-l fixă la rădăcina nasului şi zise, căznindu-se ca tonul vocii să-i fie sever:

— De cincizeci de ani mă frământă problemele astea. Locuitorii de aici sunt fiinţe cam aeriene, au o mare doză de candoare, nu pot să discut cu ei chiar totul. Şi-n plus, le e greu să priceapă tragediile noastre pământeşti, chiar le e imposibil. Nu-s de tot fiinţe imateriale, au ceva carne, dar carnea lor se deosebeşte de a noastră, a pământenilor, şi prin structură, şi prin compoziţie chimică. E prea inconsistentă... Sunteţi pentru mine interlocutorul mult aşteptat de care duc lipsă de ani buni...

În timp ce se luă cu vorba, bătrânul desfăcu nişte frunze făcute sul, le netezi, le mângâie colţurile ridicate în sus, puse pe o margine a lor două tomuri groase şi un prespapier din marmură pe cealaltă:

— Descoperirea mea e în legătură cu iubirea. La nivel celular, din punct de vedere chimic. Vreau să vă prezint câteva din ideile mele, Pavel Alekseevici.

Bărbatul Ras în Cap nu mai auzise de mult numele ăsta de pământean, îl ului mai mult felul cum suna numele reîntors acum la el decât conţinutul discursului solemn, însoţit de neastâmpărul ochilor mici ai bătrânului. Se restabilise legătura distrusă...

— Iubirea, cum o înţeleg eu acum, trebuie privită ca un fenomen natural, aşa cum e forţa de gravitaţie sau legea atracţiei elementelor, descoperită de Dmitri Ivanovici Mendeleev. Sau legea... am uitat numele italianului... conform căreia lichidul se ridică la acelaşi nivel în două vase comunicante.

„N-a învăţat la gimnaziu... A studiat la Iasnaia Poliana, asta-i... îşi zise Pavel Alekseevici recăpătându-şi voia bună.

Se vede treaba că l-au impresionat mult manualele de clasa a şasea de la şcoala generală...”

— *Ego fingebam*[9], rosti solemn Lev Nikolaevici. Iubirea carnală este îngăduită oamenilor! M-am înşelat, aşa-numitul creştinism al nostru a fost o rătăcire. Am suferit toţi, am ars ca flacăra... Ni s-a tras de la înţelegerea eronată a iubirii, am separat joasa iubire carnală de iubirea înaltă, un fel de iubire abstractă, filozofică, şi am făcut asta pentru trupul nevinovat, dat nouă de Dumnezeu ca să se unească în nevinovăţie şi fericire netulburată cu alt trup binecuvântat!

— Nu-i nici o îndoială în privinţa asta, Lev Nikolaevici, se amestecă în discuţie Pavel Alekseevici, uitându-se peste umărul lui la schema în creion roşu şi albastru, cu un ovul şi un spermatozoid desenaţi grosolan.

— Atracţia e temelia creaţiei. I-au pătruns înţelesul şi grecii, şi hinduşii, şi chinezii. Noi, ruşii, n-am înţeles nimic. Numai unul pe nume Vasili Vasilievici, un domn deloc simpatic, a întrezărit ceva. Educaţia noastră, boală a vremurilor de atunci, e o mare minciună, ea vine de la călugării din vechime, desprinşi de viaţa laică. Toate astea ne-au făcut să nu pătrundem sensul iubirii. Şi cine n-a înţeles dragostea de viaţă nu poate înţelege iubirea de Dumnezeu, zise el abătut. Iubirea se împlineşte la nivelul celulelor – iată esenţa descoperirii mele. Acolo se găsesc în formă concentrată toate legile – şi legea conservării energiei, şi legea conservării materiei. Şi chimia, şi fizica, şi matematica. Moleculele sunt atrase una de alta, dată fiind afinitatea lor chimică, definită ca iubire. Dacă vreţi, chiar pasiune. În absenţa oxigenului, metalul tânjeşte să fie oxigenat. Şi reţineţi lucrul cel mai important, iubirea chimică duce la sacrificiu! Dându-se unul altuia, fiecare încetează să fie de sine stătător, metalul se oxidează şi

[9] Îmi imaginam (latină).

oxigenul nu mai e gaz. Adică îşi sacrifică din iubire esenţa sa dată de natură... Dar forţele naturii? Cât de mult doreşte apa să ude pământul, cum îi umple fiecare adâncitură, cum dispare în fiecare crăpătură, cum linge valul mării ţărmul! Iubirea, în forma ei desăvârşită, înseamnă renunţare la sine în numele ei... Bătrânul îşi încreţi buzele subţiri. Eu, Pavel Alekseevici, resping tot ce-am scris. Rătăcire. Greşeală de la un capăt la altul. Acum iată-mă aici, şed, citesc, îmi frământ mintea. Şi plâng, să ştiţi... Câte prostii n-am debitat, pe câţi nu i-am zăpăcit, dar cuvinte adevărate n-am găsit, nu... N-am scris ce era esenţial. N-am înţeles nimic din iubire...

— Ba să mă iertaţi, Lev Nikolaevici! Da' povestirea cu ţăranul tânăr care a căzut de pe acoperiş şi s-a lovit tare, oare nu-i despre iubire? E cel mai frumos lucru pe care l-am citit despre iubire, îl contrazise Pavel Alekseevici.

Lev Nikolaevici tresări:

— Ia staţi, care povestire? Nu-mi amintesc.

— *Alioşa Gorşok.*

— Da, da... Era una... zise Lev Nikolaevici căzând pe gânduri. Aveţi dreptate, poate. O singură povestire, doar una.

— Dar *Cazacii*? Dar *Hadji-Murat*? Nu, nu pot fi de acord cu dumneavoastră, Lev Nikolaevici. Cuvântul nu e şi el o forţă a naturii, nu e şi-n el iubirea despre care aţi vorbit? Şi dacă limba noastră e o forţă a naturii, nu forţa supremă, de acord, dar destul de bine structurată, asta înseamnă că dumneavoastră, Lev Nikolaevici, sunteţi un maestru al iubirii, nici mai mult, nici mai puţin...

Bătrânul se ridică – era mic de statură, cu picioare strâmbe, dar lat în umeri, impunător. Se duse la biblioteca unde se afla ediţia postumă a operelor complete cu coperte de hârtie jerpelite. Căută povestirea, luând volum cu volum. Deschise cartea la pagina cu povestirea. Pavel

Alekseevici se uită cu duioşie peste umărul lui la paginile îngălbenite – exact aşa arăta ediţia păstrată de Lenocika din vremea când locuiau pe strada Triohprudnîi.

— Ziceţi că-i o povestire reuşită?

— O capodoperă, răspunse scurt Pavel Alekseevici.

— O s-o recitesc neapărat. Am uitat-o complet. Poate că am scris ceva inteligent..., bolborosi el uitându-se prin pince-nez la paginile îngălbenite.

Soarele apunea. Pavel Alekseevici se ridică în picioare, îşi luă rămas-bun şi promise să mai treacă odată cu vreo ocazie.

Pe Lev Nikolaevici nu-l mai interesa părerea lui despre ştiinţele naturii, deşi era motivul pentru care-l invitase la discuţie. Voia mai degrabă să recitească povestirea scrisă demult. Pentru el, aşa cum se întâmplă cu bătrânii, propria părere era mai importantă decât toate...

Bătrânul ieşi împreună cu Pavel Alekseevici în cerdac şi îl îmbrăţişă la despărţire. Pavel Alekseevici grăbi pasul într-acolo unde fusese cândva un pod.

15

Cărarea şerpuia întortocheată, ba ducea în sus, ba cobora, şi Pavel Alekseevici se minună de perspectiva formată din suprafeţe plane, împărţită în straturi ca la teatru, iar copacul din fundal se vedea la fel de bine ca iarba crescută pe marginea cărării. La fiecare cotitură descoperi noi detalii în felul cum era amenajat locul: albia pârâului era înălţată şi apa curgea greoaie, înceată. Un peşte mare, rozaliu, se uita la Pavel Alekseevici cu un ochi care nu aducea a ochi de peşte – privirea îi era binevoitoare şi curioasă.

La următoarea cotitură descoperi o grădină cu arbori pitici, stufoşi. În grădină zări o bancă albă din şipci bătute

în cuie. O femeie înaltă se ridică de pe bancă şi se îndreptă spre el orbecăind cu toiagul vopsit în dungi. Era Vasilisa, chiar ea. Avea ochii legaţi cu o bandă albă, cum îi au copiii prinşi în jocul de-a baba oarba. Mai avea ceva ciudat pe faţă. Când veni mai aproape de el, Pavel Alekseevici văzu deasupra benzii albe, chiar în mijlocul frunţii, loc groaznic de nepotrivit, un ochi de un albastru intens, de o mărime neomenească, aducea mai degrabă a ochi de vacă, avea genele dese, de fată tânără.

— Am obosit aşteptându-te, Pavel Alekseevici. Stau şi stau, şi dumneata tot nu te arăţi, zise bucuroasă Vasilisa.

Când ajunse în dreptul lui, o îmbrăţişă:

— Bună ziua, Vasilisa, drăguţo.

— Ne-am găsit, slavă Domnului, îşi trase ea nasul.

Pavel Alekseevici dădu din cap a mirare. Îi văzu înăuntru cele două glande lacrimale, aşa că ochiul nu putea fi nici cel drept, nici cel stâng, era inserat simetric, chiar în mijlocul frunţii. „I-au ascuns ochii bătrâni, i-au pus unii noi?” îşi zise în sinea lui, dar reieşi că gândise cu voce tare.

Vasilisa începu să râdă. El rămase surprins, n-o auzise niciodată râzând.

— Nu mi-au ascuns ochii. I-au operat p-ăştia mici. Au zis că numai dumneata îmi poţi scoate legătura. După ce-ţi voi spune ceva. Nu mi-au zis ce să-ţi spun, şmecherii. Am stat pe bancă şi m-am tot întrebat ce să-ţi spun.

— Şi? Ce-ai aflat? întrebă el curios.

— Să mă ierţi, Pavel Alekseevici, îi zise ea din toată inima.

Pavel Alekseevici se miră în sinea lui: Ce-i asta? Grădiniţă de copii? Au aşezat-o pe bancă, au pedepsit-o, i-au poruncit să-şi ceară iertare?

— Prostii… N-are importanţă, s-o lăsăm baltă.

— Cum aşa? Te-am socotit criminal. Să mă ierţi. Acum scoate-mi legătura, rogu-te.

Se întoarseră la bancă. Vasilisa orbecăia cu toiagul, Pavel Alekseevici o ţinea de cot. Ciudată treabă, ochiul frumos de vacă nu vede nimic?

Legătura era înfăşurată cu pricepere, era de calitate bună, se vedea că e adusă din străinătate. Desprinse de pe un ochi manşonul protector, sub care se afla o bucată de tifon. O dezlipi cu grijă. Văzu suturile dinăuntru, umflătura ochiului. Pleoapele aproape lipite.

— Hai, deschide-l, Vasilisa.

Ea întârzie o clipă, apoi şi-l deschise. Pe al doilea şi-l astupă cu mâna. Se uită la el cu un singur ochi:

— Dumneata nu te-ai schimbat deloc, Pavel Alekseevici.

— Şi pe al doilea?

— Cu al doilea mai aştept. Să mă obişnuiesc aşa. M-ai iertat?

— N-am fost supărat pe tine, proasto.

Ea începu din nou să râdă. Râdea ca o fată tânără, sfioasă. Pavel Alekseevici, fără să şovăie, îi întoarse spre el capul protejat de broboada cu desen de covor şi îi descoperi al doilea ochi.

— Au! se văită ea ca un copil, apoi îşi acoperi ruşinată gura cu mâna şi-l rugă:

— Gata, acum du-te. Dacă o da Dumnezeu, ne-om mai vedea. Multe-s de făcut...

El se sculă de pe bancă, oftă şi-i puse întrebarea care-l frământase de la bun început:

— Ia zi-mi, Vasiliso, de ce mergi cu toiagul? Nu vezi cu al treilea?

— Nu-i bun de nimic. Nu vede.

— Deloc?

— Nu chiar deloc. Te-am zărit de departe, aşa cum eşti într-adevăr.

— Cum sunt?
— Nu-ţi vine să crezi... După chip şi asemănare tu...
El îi făcu semn cu mâna şi plecă.

16

Ea chiar avu un vis. Unul foarte simplu, visă apă. Se bălăcea cu apa până la glezne, apa crescu încet la început, apoi curse din ce în ce mai tare, o înconjură din toate părţile şi-i trecu de cap, ea nu stătea pe fundul bazinului, plutea. Apa tot creştea, îi curgea pe cap, îi intra în nas şi-n gură, respira din ce în ce mai greu. Nu mai putea.

„Mă înec”, îşi zise în clipa în care se cufundă cu capul în apă. Îşi ţinu respiraţia, apoi scoase puţinul aer cald rămas în piept şi văzu cum bulele de aer ca ciorchinii se ridicau în sus. „Ce prostie să mă înec taman acum, când spectacolul sfârşitului e aşa de frumos...”

Când văzu că nu mai poate să ţină aerul în piept, lăsă apa să-i intre în gură. Parcă apa nu era chiar apă, sau poate ea nu era ea însăşi, fiindcă nu se întâmplă nimic înspăimântător, nu i se tăie răsuflarea, deşi simţi în gât, apoi în piept, şuvoiul rece.

Se scufundă şi începu să plutească încet. Apa îi trecu prin corp, dar era atât de firesc să-i treacă, parcă era aer. O învăluiră insule plutitoare de alge şi bancuri de peşti mici multicolori. Deasupra, apa avea o culoare ştearsă, cum e cerul în nord, dedesubt era de un albastru închis până la negru, nu i se vedea fundul. Uitându-se mai atent, reuşi să desluşească licărul slab al stelelor. Curenţii mai calzi se amestecară cu cei reci, se iscă o mişcare nesigură, ca vântul.

Corpul o asculta supus, dar nu-şi amintea când învăţase să înoate. Credea că înainte vreme nu ştia să înoate. Îşi

îndreptă mâinile, îşi adună degetele, porni repede în sus şi ieşi la suprafaţă. Se trezi imediat.

Răsuflă uşurată – îi curse puţină apă din nări şi din gură. O ghirlandă de alge încurcate îi încolăcise genunchii. Avea părul ud. Stoarse algele cum se stoarce cearşaful, le îndepărtă şi ieşi la loc însorit. Părul i se uscă repede la soare, i se încreţi imediat la tâmple şi deasupra frunţii, lucru pe care nu-l putea suferi. Îşi netezi cârlionţii trecându-şi degetele prin păr, cum se face cu un pieptene grosolan.

— Elena, îşi auzi strigat numele şi se întoarse.

În faţa ei se afla Pavel, soţul său – nici bătrân, nici tânăr, ci exact cum arăta la patruzeci de ani, când îl cunoscuse.

— Paşenka, în sfârşit, zise ea şi îşi ascunse faţa în locul drag ei, acolo unde se împreunează claviculele.

El simţi cum formele trupului ei ud şi slab se potrivesc perfect şi-i astupă breşa adâncă, cum i se închide rana veche ce-l chinuia de-o viaţă, de la naştere, din cauza căreia suferise şi se zbuciumase de dor şi de nemulţumire, fără să-şi dea seama măcar unde anume i se cuibăriseră.

Elena numai asta dorea cu toată fiinţa, să se adăpostească în el cu totul, să intre în el pentru totdeauna, să-i dea şi memoria ei pierdută, şi eul ei vlăguit, şovăielnic, rătăcit în visele alandala, dispărute dincolo de graniţe nesigure.

Nu el pătrunse în ea, ca bărbatul ce-şi face datoria de soţ, umplând locul strâmt care nu duce nicăieri, ci ea pătrunse, invadându-i centrul masculinităţii, chiar în miez, într-un loc neştiut de el, pe care şi-l descoperi deodată:

— Sufletul sufletului meu, îi şopti el în ureche printre şuviţele umede, şi o strânse cu putere la piept.

Ea plutea fericită când îi simţea atingerea pe piele. Era atingerea a ceva imposibil de atins, care-i împinge pe iubiţi să se unească iar şi iar, ani la rând, zeci de ani, în

îmbrăţişări conjugale, cu dorinţa inconştientă de a se elibera de amorul fizic; dar sărmana împerechere se termină cu orgasmul inevitabil, dincolo de care nu se poate trece. Fiindcă şi corpul are limitele lui...

Cu ei doi se întâmplă ceva nemaipomenit. Ceea ce părea o emoţie obişnuită trăită în doi, în limite raţionale, care în viaţa pământeană se numeşte împerechere, în lumea aceea crescu la nesfârşit. Prin ieşirea împreună pe altă orbită, descoperiră o nouă optică, stereoscopică de data asta, simţiră că e posibil să vadă în relief multe şi să gândească multe în acelaşi timp. Imaginile, gândurile şi senzaţiile le apărură acum în racursiu, fapt care o făcu pe Elena să râdă de spaima ei că se dizolvă, că rătăceşte prin spaţii întinse între coordonate necunoscute, că-şi pierde echilibrul, pe care-l mai pierduse odată în viaţa reală – simţul timpului...

La o ultimă privire pătrunzătoare ieşiră la iveală două mici ramificaţii întortocheate ale ovarelor, stând cuminţi la locul lor, uterul scos în 1943 stând şi el acolo unde-i era locul, şi locul cusăturii de-a curmezişul burţii dispărute fără urmă.

Asta nu înseamnă că ce-a fost n-a fost – îşi ziseră ei, femeia şi bărbatul. Asta înseamnă că totul e supus schimbării: gânduri şi sentimente, trupuri şi suflete. Până şi micile trupuşoare neînchegate încă, mici proiecte posibile în viitor, lăsate la cheremul întâmplărilor sucite şi sângeroase ale vieţii, care întrerup brutal calea pământeană...

Tocmai când se instalaseră şi ei fericiţi şi de bunăvoie unul într-altul, suflet în suflet, mână-n mână, cuvânt în cuvânt, simţiră că între ei există un al Treilea. Femeia îl recunoscu prima. Bărbatul, o clipă mai târziu.

— Aşadar Tu ai fost? întrebă el.

— Eu, urmă răspunsul.

— Doamne milostive, ce idiot am fost..., începu să geamă bărbatul.

— Nu-i nimic înfricoşător, îl linişti vocea cunoscută din tinereţe.

Nimic nu era înfricoşător...

PARTEA A III-A

1

Se trezi Elena în patul său, în camera sa, dar într-o stare cam ciudată, parcă nu era în apele ei: capul îi era gol şi-i vuia şi, când şi-l ridică de pe pernă, totul îi apăru răsturnat cu susu-n jos... După ce-şi învinse senzaţia neplăcută, îşi coborî picioarele pe podea şi încercă să-şi adune gândurile: ultimul lucru de care-şi aminti clar era faptul că ieşise din biserica aflată pe strada Obîdenski şi se oprise în pridvor. Mai departe, lapsus total. O luă cu gândul îndărăt: pridvorul bisericii, în care stătuse, înainte de asta discuţia penibilă cu preotul, şi mai înainte, seara, discuţia lămuritoare cu Tania. Tania îi spusese verde-n faţă că a abandonat serviciul şi că se pregăteşte să se lase şi de studiile la Universitate.

Până la asta, în ajun, Tania se certase cu taică-său – îi raportase ei Vasilisa. Şi-i mai comunicase că iar a scos din

cabinetul lui Pavel Alekseevici trei sticle de vodcă goale. În casă toate merg anapoda – uite şi haosul din capul meu.

Elena încercă să se ridice în picioare, dar totul plutea în jur. O rugă pe Vasilisa să cheme medicul.

Medicul de circumscripţie, o ţaţă agitată şi proastă, ajunse pe seară. Îi măsură tensiunea. Normală. Îi puse totuşi diagnosticul probabil de hipertensiune tranzitorie, completă certificatul medical şi promise să trimită un neurolog. Nu-i prescrise nici un medicament. Nu îndrăznea. Pentru ea era o adevărată pedeapsă să fie chemată în casa unui medic. Vasilisa a îngrijit-o toată ziua pe Elena cum s-a priceput – i-a adus ceai cu lămâie, a încercat să-i dea de mâncare. Dar ea n-a vrut să mănânce nimic.

Seara, destul de târziu, apăru Pavel Alekseevici. Arăta îngrijorat. Se duse la Elena în dormitor, se aşeză pe pat, duhnea a vodcă:

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic deosebit. Mi se-nvârte capul.

Nu voia să vorbească despre golul din memorie. Îi era groază să pronunţe cuvântul...

El îi apăsă zdravăn încheietura mâinii cu degetul mare. Îi simţi pulsul: normal, funcţiona cum trebuie. Fără intermitenţe.

— Eşti obosită. Ai sănătatea zdruncinată. Poate ar trebui să te odihneşti. Să-ţi iau un bilet pentru sanatoriul Academiei? o întrebă Pavel Alekseevici.

— Nu, Paşa. Doar vezi că se întâmplă ceva cu Tania. Cum aş putea s-o las tocmai acum?

„Pe vremuri sunt sigură că ar fi spus «două bilete», îşi zise Elena. De opt ani n-am mai plecat împreună nicăieri...”

Discutară despre Tania. Pavel Alekseevici era de părere că fata trece printr-o perioadă zbuciumată.

— Criza tinereţii. S-o lăsăm în pace, să hotărască ea într-un fel.

Elena încuviinţă moale. De fapt trăgea nădejde că soţul ei va întreprinde ceva rapid şi inteligent ca s-o elibereze pe Tania de toate neplăcerile, că lucrurile se vor îndrepta şi îşi vor găsi făgaşul normal. Pavel Alekseevici o întrebă dacă să nu-i aducă un neurolog bun. Elena refuză: mâine va veni unul de la policlinică.

„Am fost nedrept cu ea, nu i-am propus să mergem împreună la sanatoriu”, îşi reproşă ieşind din cameră Pavel Alekseevici.

Nimic nu-i mâna să cadă la o înţelegere.

Fiecare avea propria părere despre schimbarea bruscă din viaţa Taniei. Oricât de ciudat ar părea, cel mai aspru o judeca Toma. Opt ani trăiseră fetele în aceeaşi cameră. Toma nu mai era copilul supus, uşor de manevrat, acum gândea matur, îşi dădea perfect seama că trăsese lozul cel mare în ziua când îi murise mama...

Lucrurile de preţ ale traiului burghez oferite ei – mai întâi cele care îi asigurau confortul, aşternuturi curate şi o mâncare bună servită în farfurie, apoi cele care ţineau de uzanţele unui mediu educat, bunăvoinţa şi stăpânirea de sine, curăţenia trupului nu numai pe dinafară ci şi pe dinăuntru, numită cumsecădenie şi corectitudine, un simţ al umorului care aplana situaţiile conflictuale, în care cunoscuţii din mediul ei nu ştiau altceva decât să se certe, să strige unul la altul şi chiar să se încaiere – toate aceste valori nepreţuite Tania le trăda când declara sus şi tare: nu-mi pasă de viaţa pe care o duceţi!

Nepăsarea Taniei o copleşea şi o revolta pe Toma în aşa măsură, încât şi-o exprima după puterile ei, cu teama în suflet că din cauza îndrăznelii ei va fi lipsită de prietenia binevoitoare a Taniei. Lucrurile complicate legate de felul

cum se purta şi îşi organiza viaţa Tania, traduse în limba sărăcuţă a Tomei, sunau cam aşa:

— Părinţii tăi au făcut atâtea pentru tine, şi tu, nerecunoscătoare, zici că nu-ţi pasă, ba pe deasupra ai abandonat şi Universitatea!

Ultimul reproş, care viza studiile la Universitate, era un punct sensibil pentru Toma: tot lucrând la administraţia spaţiilor verzi şi alintând margaretele şi lalelele olandeze, simţise pentru prima dată în viaţă că ar vrea să se instruiască. N-o spunea cu voce tare, dar cântărea în minte dacă să se înscrie la o şcoală tehnică sau să se avânte şi mai sus, la Institutul de Silvicultură.

Versiunea Vasilisei privind purtarea ciudată a Taniei era mult mai simplă: Tania şi-a luat lumea-n cap şi s-a pus pe chefuri.

Elena susţinea în esenţă versiunea Vasilisei, dar într-o formă mult mai blândă. Nu vedea schimbarea atât de evidentă în purtarea Taniei ca venind din ea însăşi, din viaţa ei afectivă, ci din evenimente din afara ei, din influenţa unor oameni de proastă calitate.

Pavel Alekseevici credea că Tania trece printr-o criză târzie a tinereţii. Probabil că era cel mai aproape de adevăr. Încercând să analizeze mecanismul acestei rupturi, nu putea admite că pricina era episodul total neînsemnat, după părerea lui, cu tuşul introdus în fătul uman mort, despre care Tania îi povestise atât de iritată. Credea că pricina schimbării era alta, mult mai profundă. În plus, îl punea în încurcătură şi telefonul dat de profesorul Gansovski, care începuse prin a-i lăuda stăruitor reputaţia ştiinţifică excepţională, incluzându-se într-un „noi” atotcuprinzător, numărându-se şi el printre cei câţiva cercetători conştiincioşi, şi, în sfârşit, apreciind-o la superlativ pe Tania, îi propunea fetei s-o lase-ncolo de demisie, să se odihnească cum trebuie, chiar şi două luni,

şi în septembrie, după ce încetează cu capriciile prosteşti, să se apuce de treabă ca laboranta lui personală, şi nu a Marlenei Sergheevna. Îl ruga pe Pavel Alekseevici să-i transmită Taniei c-o primeşte în audienţă marţi, după douăsprezece...

După ce atârnă receptorul şi cântări cele discutate, Pavel Alekseevici ajunse la concluzia că Tania intrase în conflict pe teme de serviciu cu Marlena Sergheevna, pe care o considerase destul de pripit, din prima zi de muncă, un model de urmat.

O găsi liberă pe fată cu oarecare efort – orarul vieţii ei nu mai corespundea cu al celorlalţi din casă: când tatăl se întorcea de la clinică, ea nu era acasă, apărea în zori şi dormea până la prânz. Îi comunică ce discutase la telefon cu Gansovski, dar ea dădu din umeri sâcâită:

— De ce să mă duc? Acolo nu mă duc şi pace.

— E dreptul tău, Taniuşa, bineînţeles. Nu uita însă că eu l-am rugat pe Gansovski pentru tine şi te-am dus la laborator. Nu mă pune într-o situaţie neplăcută. Nu încălca buna cuviinţă la care ţine lumea, zise el pe un ton mai mult decât împăciuitor.

Tania zise pe un ton care nu lăsa loc de pace:

— Cât de tare urăsc buna voastră cuviinţă!

Pavel Alekseevici îi apropie capul de pieptul său şi-i netezi părul:

— Vrei să schimbi lumea, pui de om? Asta s-a întâmplat deja...

— Nu pricepi nimic, tată! exclamă ea cu capul înfundat în pieptul lui.

Şi fugi, lăsându-l amărât: are douăzeci de ani, dar se poartă ca o adolescentă...

Vara târzie şi înceată îşi găsi desăvârşirea într-un august de foc. Era a doua lună de când Tania ducea viaţă de noapte, obişnuindu-se din ce în ce mai mult cu ea. Se lărgise spaţiul pe unde se plimba singură. Cutreiera vechile cartiere ale Moscovei, îi plăcea în mod deosebit Zamoskvorecie, casele cu curţi şi grădiniţe ale negustorilor, şirul arborilor bătrâni apăruţi pe neaşteptate, străjuind cândva cuiburile de nobili distruse acum. Adeseori se plimba aproape de Patriarşie Prudî explorând curţile de trecere încurcate, un adevărat talmeş-balmeş care-i dădea multă bătaie de cap până îl descurca. Îi plăcea să ajungă la străduţa Triohprudnîi, să vină la casele Voloţki, construite de străbunicul său, să ocolească prin stânga casa şi să-şi încheie cursa la iazuri dimineaţa devreme, aţipind pe banca preferată din pasajul Bolşoi Patriarşi.

Oamenii întâlniţi uneori noaptea nu semănau deloc cu oamenii care obişnuiau să umple ziua străzile când vremea era frumoasă. Beţivi într-o stare de trezie jalnică, prostituate ghinioniste, un băiat de doisprezece ani fugit de acasă, perechi pribege consumându-şi dragostea lipsite de adăpost, înjghebându-şi culcuşul pe scările de la intrarea principală a caselor şi în podurile lăsate descuiate... Odată, într-o casă, pe palierul din capul scărilor dăduse peste un bărbat dormind şi se speriase – se întrebase dacă nu cumva era mort...

Întâlnea noaptea tot soiul de oameni, mereu alţii în funcţie de oră – până la ora unu întâlnea multe perechi cuminţi care se întorceau acasă. De fapt erau oameni întârziaţi în noapte, nu insomniaci. După ora unu apăreau singuraticii, în mare parte beţivani. Nu erau periculoşi, deşi insistenţi câteodată. Cereau ţigări, chibrituri, fisă de telefon, sau făceau avansuri de dragoste şi pileală... Nu intra în vorbă cu ei niciodată. Cei mai periculoşi, după cum

i se părea Taniei, îşi făceau veacul noaptea de la ora trei la patru şi jumătate. În orice caz, întâlnirile cele mai neplăcute le avea în perioada asta de timp.

Tania se lepădase de toată ştiinţa primită din cărţi şi de la şcoală, aşa cum scuipi un sâmbure de prună. O interesa acum experienţa libertăţii de mişcare, cu surprizele ei: se bucura când descoperea un nou loc de trecere între două străduţe dosnice, sau o casă cu două intrări, o intrare principală şi una de serviciu, ştia ultima cişmea în funcţiune din fostul raion Bojedomka, uitată de şefii de la reţeaua de alimentare cu apă, descoperise o cămăruţă la un demisol, unde se adunau noaptea bărbaţi cu figură de tâlhari – un cuib de hoţi?

Drumul parcurs kilometri întregi era „pavat” cu gânduri de tot felul: până nu demult, Tania îşi închipuia viaţa ca o cale netedă care ducea în vârful muntelui, un suiş în trepte a cărui ţintă era o faptă curajoasă îmbinată cu un succes binemeritat în ştiinţă şi chiar acoperit de glorie. În locul imaginii cu fapte eroice vedea acum o capcană şi ştiinţa îi apărea ca un idol schilod, întocmai ca socialismul nenorocit, pronunţat tot mai des la radio în ultimii ani „socializăm” – de hatârul analfabetului de Hruşciov care nu era în stare să lege două cuvinte ca lumea... Când era mică, i se părea firesc ca lumea să fie împărţită în „lumea adulţilor” şi „lumea copiilor”, în „buni” şi răi”. Acum descoperea o nouă unitate de măsură – „lumea supuşilor” şi „lumea nesupuşilor”. Nu mai era vorba de copii, ci de oameni adulţi, inteligenţi, cultivaţi, talentaţi... Tania trecuse bucuroasă, fără să şovăie, în cea de-a doua categorie. Numai cu tatăl ei lucrurile nu erau prea clare – nu intra în nici una din cele două categorii. De pildă, era util societăţii, adică „supus”, dar le făcea pe toate în felul său, era imposibil să-i vâri pe gât o părere străină, să-l sileşti să fie docil...

Odată, într-o fundătură a străzii Sredne-Kislovski, Tania dădu într-o curte peste un bătrân cu o figură severă, stând drept pe bancă, fără să atingă cu spinarea speteaza ruptă, sprijinindu-şi mâinile înţepenite pe bastonul elegant de lemn cu măciulia lustruită. Tania se aşeză pe marginea băncii. Bătrânul, fără să-şi întoarcă spre ea capul mare, luminat dintr-o parte de lumina slabă a felinarului, zise:

— Cred că-i timpul să-mi dai de mâncare, Tania.

— De unde mă cunoaşteţi? întrebă ea uimită, nedându-şi seama în prima clipă că era o simplă coincidenţă.

— Repet, e timpul să mănânc.

— Unde locuiţi? îl întrebă Tania.

Bătrânul păru puţin fâstâcit, neliniştit, apoi răspunse nu foarte convins:

— Locuiesc... aici.

— Unde aici? îl întrebă ea, pricepând că bătrânul nu avea ţinere de minte.

— Oraşul Godiaci din gubernia Poltava..., răspunse el cu demnitate.

— Cum vă numiţi?

— E timpul să-mi dai de mâncare, zise bătrânul agitându-se pe banca prea adâncă, încercând să se scoale în picioare sprijinit în baston. E timpul să mănânc.

Se aşeză iar, nereuşind să-şi ridice trupul destul de masiv.

Se apropiau zorii zilei. Tania îl ajută să se ridice din hamacul de lemn şi zise:

— Să mergem. Chiar e timpul să mâncaţi. Tania vă aşteaptă cu masa.

Îl conduse la secţia de miliţie, să-l ajute cei de acolo s-o găsească pe şmechera de Tania, care nu-i dădea de mâncare la timp. În momentul când îl încredinţă pe bătrânul maiestuos reprezentanţilor puterii, persoane neînsemnate, deloc impozante, ea văzu scris cu vopsea

albă pe baston: str. Peceatnikov, nr.7, ap. 2, Lepko Aleksandr Ivanovici.

— La revedere, Aleksandr Ivanovici, îi zise ea la despărţire, regretând că nu observase mai devreme adresa scrisă pe baston.

„Penultima treaptă spre libertate”, gândul ăsta nu-i trecuse prin minte până atunci.

Se lumina de ziuă când ieşi de la miliţie. Noptaticii se ascunseseră, şi oamenii din timpul zilei nu se urniseră încă din cuiburile lor. Tania se simţea minunat, aşa că hotărî ca după ce se satură de somn, să meargă la laborator pe la ora unu, când laborantele se adună în camera cu preparatele biologice ca să bea ceaiul împreună, să cumpere pe drum un tort şi nişte bomboane ca să marcheze în felul ăsta eliberarea sa...

Nu avu succes cu ora ceaiului. Din şase laborante trei erau în concediu, una era bolnavă, cele două rămase erau mai puţin simpatice – Tasia Kuharikova, femeie în vârstă, şi şmechera Galia Avduşkina. Mâncară câte două felii de tort, restul îl puseră în frigider. Aproape că nu mai rămăsese nimeni în laborator – lumea era plecată ba în concediu, ba la vreo conferinţă, ba la bibliotecă. Era plecată şi Marlena Sergheevna.

Tania intră în fosta ei cameră fără să simtă vreo părere de rău şi fără să se înduioşeze sau să aibă nostalgii, îşi aminti de ziua în care o adusese acolo tatăl ei. Toate lucrurile erau la locul lor: microscoapele, microtoamele, greutăţile de precizie, şirurile paharelor de laborator cu spirt şi xilină, închise ermetic cu capace de sticlă şlefuită. Laboratorul i se păruse înainte un templu al ştiinţei, acum arăta jalnic în ochii ei. La secţia de biologie moleculară a Universităţii exista un microscop electronic, aparatură modernă, nimic nu arăta a muzeu de istorie a ştiinţei din secolul al XIX-lea, aşa cum arăta laboratorul unde lucrase

o vreme. Nu mai voia să ştie de el. Doar mirosul puternic de laborator o mai emoţiona – mirosul de spirt şi de formol amestecat cu mirosul vivariului şi al cloroformului.

Tania trase sertarul biroului şi îşi adună obiectele personale: un ţigaret lung de lemn, pudriera, versurile lui Mandelştam reeditate şi caietul cu modelul de scris caligrafic, nu se ştie de ce... Le aruncă pe toate în geantă şi se îndreptă spre biroul lui Gansovski. Bătu la uşa veche din alte vremuri, cu geamuri din sticlă mată. Intră. Gansovski, bronzat, cu părul şaten vopsit proaspăt, în halat alb, stătea la biroul său uriaş şi citea o revistă.

— Apropie-te, apropie-te.

Pe singurul scaun pentru vizitatori trona un munte de cărţi. Îi arătă Taniei scara pliantă de lemn, folosită pentru bibliotecă. Dulapurile cu cărţi se înălţau până-n tavan, nu se putea ajunge la rafturile de sus. Când era desfăcută, scara semăna cu un scaun înalt.

— Aşază-te.

Tania se cocoţă pe odihna îngustă a scării, un loc destul de incomod. Picioarele nu-i ajungeau la podea, şi le puse pe treapta de jos. Fusta portocalie foarte scurtă, după ultima modă scandaloasă, i se ridică aproape până la chiloţi, şi Tania surprinse privirea alunecoasă de bărbat pofticios a bătrânului academician aţintită asupra picioarelor ei dezgolite. Gansovski îşi scoase ochelarii auriţi, le îndoi cu grijă braţele şi se uită la Tania cu multă simpatie:

— Mi s-a comunicat că dumneata ai de gând să pleci, Tatiana Pavlovna.

— Am plecat deja, Edmund Alghidanovici.

Tania era singura laborantă în stare să pronunţe corect numele lui încurcat, un amestec de nume polonez-lituanian şi evreiesc, după cum vorbea lumea.

— Nu cumva dumneata te-ai pripit, Tatiana Pavlovna?

Se sculă de pe scaun, şi poziţia Taniei aşezată sus pe scară deveni şi mai caraghioasă. Profesorul stătea foarte aproape de ea, şi Tania se trezi prinsă ca într-o menghină între bibliotecă şi scaunul plin cu cărţi. Îşi desfăcu picioarele ca să nu-i atingă şoldul.

— Ţi-ai început atât de bine munca. Îţi mărturisesc că hotărâsem să te iau la mine, să-ţi dau o temă de cercetare. E foarte important să-ţi începi devreme cariera ştiinţifică. Anul viitor dumneata ai putea să-ţi publici primul articol...

Tania nu înţelegea prea bine ce voia să spună profesorul, fiindcă îi distrăgeau atenţia halatul rece care îi atingea picioarele şi mişcarea neplăcută a mâinii în buzunar, vizibilă prin ţesătura halatului.

— Dumneata ţi-ai însuşit metoda prin care se provoacă experimental hidrocefalia, continuă el, Marlena Sergheevna mi-a spus că poate să-ţi încredinţeze orice etapă a experimentului. Nu pricep, chiar nu pricep de ce pleci.

Cu o mână se ţinea acum de marginea scării, cealaltă se găsea din întâmplare pe coapsa ei, dar ţinută bine, fără să dea vreun semn de şovăială. Tania se prefăcu că nu observă, un om educat cuvenindu-se să nu remarce stângăciile interlocutorului său.

— Dumneata mai ai trei ani de studiu, ţi-i faci în răstimpul ăsta, îţi iei diploma, ba mai mult, reuşeşti să-ţi pregăteşti şi jumătate din disertaţie.

I se uită ţintă în ochi – avea aerul omului pus serios pe treabă. Îşi retrase mâna de pe coapsa ei, o vârî în deschizătura dintre nasturii halatului, mai jos de brâu, şi-o mişcă acolo. Tania îi urmărea mişcările cu coada ochiului.

— Există o substanţă, Auxin, zise profesorul punându-şi mâna grea pe genunchii strâns lipiţi, apoi vârându-şi-o brusc între picioarele fetei.

Tania era cât pe ce să leşine. Nu din cauza mâinii care se strecurase brutal, direct sub chiloţi, şi a degetelor cu perniţele lor şi unghiile tăiate scurt, lipite de locul neatins de nici un alt obiect în afară de săpun, ci fiindcă aproape de ea se afla faţa severă a omului pus pe treabă, îi auzea vocea autoritară care o hipnotizase când rostise „Auxin” cu atâta importanţă, neavând de fapt nici o legătură cu acţiunea desfăşurată în paralel.

— Hormonul acesta de creştere stimulează dezvoltarea capilarelor, şi introducerea a cinci mililitri îmbunătăţeşte calitatea lor cu o sută, o sută douăzeci de procente.

Îşi desfăcu nasturele de jos al halatului, şi Tania, înlemnită, nefiind în stare să-şi mişte capul, văzu cu coada ochiului în palma lui lată, plină de pistrui, bulbul de ceapă vânăt-rozaliu, cu o tăietură în lungime pe mijloc. Stătea chiar între genunchii ei desfăcuţi, cu o mână se pregătea să intre, cu cealaltă o împingea spre el, apăsându-i mijlocul. Ea ieşi din starea de încremenire în momentul când el încetă să-i vorbească despre Auxin şi-i zise poruncitor, preocupat să rezolve o problemă practică:

— Desfă genunchii mai tare şi lasă-te pe spate cu umerii.

Tania îi împinse pieptul cu mâinile.

— Şezi odată! se răsti profesorul.

Ea sări de pe scară, se repezi la uşă şi trase de mânerul rotund, exact ca bulbul lui de ceapă. Uşa nu se deschise.

„A încuiat-o, ticălosul”, îşi zise Tania şi lovi cu toată puterea în geamul uşii. Sticla se sparse cu zgomot, dar uşa rămase închisă.

— Proasto! Învârte mânerul, zise el calm.

El îşi petrecu halatul de sub care se văzură o clipă pieptul gol şi bulbul de ceapă iţit din şliţul desfăcut al pantalonilor de culoare deschisă...

Tania zbură din institut ca din puşcă, se îndepărtă în fugă de templul ştiinţei, unde totul era scârbos, murdar, mizerabil...

Iauza era râul care putea să-i aducă liniştea în suflet, mai ales dacă nu se uita la clădirile fabricilor de pe mal. Aproape din vremea lui Petru cel Mare îi foloseau apa, aducându-i în schimb lături, transformând-o într-o groapă de gunoi... Olari, tăbăcari, ţesători... Râul rămânea totuşi viu, inofensiv în inocenţa lui...

Tania urcă pe podeţul curbat, atârnat deasupra apei, nu-şi mai luă ochii de la culoarea ei verzuie-tristă.

O durea tăietura de la mână. Sângele se oprise, îl absorbise bandajul. Dăduse de o farmacie. Nimerise peste o femeie drăguţă care, fără să scoată un cuvânt, luase nişte tampoane sterile, tifon şi o pansase ca la carte. Degetul mijlociu şi inelarul i le lipise cu plasture. Tăietura serioasă o avea între degete, exact în locul unde o avea şi mama ei de la cârligul undiţei – nostim, nu-i aşa?

Tania nu avea nici un ban – geanta rămăsese în biroul lui Gansovski, atârnată de speteaza scaunului ticsit cu cărţile de medicină, pe care ea nu le va citi niciodată. Ar fi bine să-i spună tatălui ei să-i ia geanta de la Gansovski. Ar fi bine să-i spună chiar aşa: a vrut să mă violeze, dar eu am fugit. Şi să-l mai întrebe ce crede despre buna cuviinţă şi despre toate regulile de bună purtare pe care le preţuieşte atât de mult. De fapt nu trebuie să-i zică nimic – e un om educat şi ţine la felul cum foloseşti furculiţa şi cuţitul, cum spui „mulţumesc” şi „la revedere”, dar dacă i-ar povesti toată tărăşenia, l-ar omorî pe Gansovski. Nu, nu-l omoară. Îl cotonogeşte. Îl scutură de-i merg fulgii. Tania începu să râdă închipuindu-şi cum tata îl împinge în colţul biroului, unde stătuse ea pe scăriţa caraghioasă, şi tabără asupra lui lovindu-i cu pumnii grei căpăţâna vopsită...

— *Sărmana Liza* ! zise ea cu voce tare uitându-se pentru ultima dată la apa lauzei. Nu, n-o să mă înec.

Încetă să mai tremure revoltată. Voia neapărat să povestească cuiva aventura, dar nu avea cui. Prietene avea multe, dar colega de clasă, cea mai apropiată dintre ele, se măritase imediat după terminarea şcolii, născuse repede un copil şi acum stătea cu el la casa de vacanţă. Nu-i ştia adresa. Cele două colege de an, foarte simpatice, plecaseră să-şi petreacă vacanţa în Kazahstan. Toma nu era potrivită deloc pentru cazul ăsta. Şi nici nu era prietena Taniei. Să discute cu tinerii care se învârteau în jurul ei era şi neinteresant, şi imposibil. În plus, cu toată mizeria celor întâmplate, ceva o emoţionase puternic. Bulbul de ceapă o impresionase...

— Cred că m-am abţinut... Bătrân ticălos, dar ceva m-a tulburat, nu ştiu de ce... E timpul... Ce prostie... Nimeni nu-mi place, nu iubesc pe nimeni... Prietenele au iubiţi... Ar fi bine să mă sfătuiască o femeie în vârstă, cu experienţă – dar nu există asemenea femei în jurul meu...

Tania nu-şi dădu seama că de la malul apei o cotise pe o stradă plăcută, cu tei bătrâni plantaţi regulat, şi după cum arăta, nu semăna cu nici o stradă din Moscova: câteva spitale, nişte clădiri galbene foarte vechi şi mai puţin vechi, arătând a cazărmi sau a cămine. Strada se numea Gospitalnîi Val. Era închisoarea Lefortovo, acolo nimerise Tania pentru prima dată.

Nu mâncase nimic de dimineaţă, dar nu voia să se întoarcă acasă. Toţi banii rămăseseră în geantă.

„Mai bine fără bani decât cu bani puţini”, îi trecu fulgerător prin minte. Ciudat gând – avea întotdeauna bani la ea, nu mulţi, dar avea. Salariul ei, mai era şi cutia de tablă din bucătărie, din care luau cât aveau nevoie – Vasilisa se mira întotdeauna că banii se duc prea repede şi încerca să pună ordine în cheltuieli... Pentru prima oară în

viaţă nu avea la ea nici o copeică, şi lucrul ăsta o amuza şi o înveselea. Ştia foarte bine să călătorească până acasă cu troleibuzul sau tramvaiul fără bilet, sau putea să ia taxiul, şi acasă îşi lua banii pe călătorie... Nici chei nu mai avea, îi rămăseseră în geantă. Fusta nouă era frumoasă de tot – italienească, de culoarea portocalei roşii, cu copci nituite, dar fără buzunare. Îi plăcea să fie înfometată, era mai uşoară, mai liberă... Iată că-n sfârşit îi venise în minte gândul libertăţii. De ce hotărâse că vrea să se ocupe de biologie? În copilărie desena şi era lăudată, apoi s-a ocupat de muzică şi era lăudată. A început să citească din cărţile tatei şi iar era lăudată. Asta şi voia, să fie lăudată... Şi s-a străduit, a învăţat, a stat aplecată deasupra caietelor ca s-o laude tata. Şi-a cumpărat lauda, bună fată... Ajunge. Destul. De aici înainte cumpărăturile mele n-o să mai depindă de faptul dacă plac sau nu tatei, mamei, Vasilisei, oricui s-o nimeri. Să-mi placă numai mie. Eu sunt singurul meu judecător. Nu depind de părerea altora. Ar fi interesant de ştiut dacă opinia lui Gansovski contează pentru tata. Contează, bineînţeles. Vor toţi să fie pe plac unul altuia. Grupuri. Caste. Societăţi închise. Ucigaşi de şobolani. Supuşi. Noi, oamenii inteligenţi, îşi zic ei... Porcărie ordinară... Nu vreau...

Nici prin cap nu-i trecea că studenţii din anii ’60, din Paris şi Londra, din New York şi Roma gândeau aproximativ la fel. Dar ea ajunsese la concluzia asta cu mintea ei, fără să-i şoptească cineva, fără s-o copieze de undeva. Singură, fără ajutorul altora...

Tania merse de-a lungul gardului unui cimitir în care creşteau copaci înalţi, sub a căror coroană se înălţau monumente funerare. Se opri la porţile lui – Cimitirul Vvedenskoe. Exact. Fostul Cimitir Nemeţkoe, unde erau îngropaţi cei din familia Kukoţki, ghici Tania şi intră.

Aleea traversa cimitirul de-a curmezişul, de la o poartă la alta, şi-n jur se aflau morminte şi monumente vechi cu inscripţii gotice vechi, fără caractere latine. Capele, îngeri de marmură, vase mari din ghips, cruci şi stele funerare, stele funerare şi cruci... Oricât de uimitor ar fi, Tania nu fusese niciodată într-un cimitir, deşi avea douăzeci de ani. Nu participase nici la înmormântări, dacă nu se pun la socoteală funeraliile lui Stalin. Fusese la crematoriu de două ori, fără să priceapă nimic din ce se întâmpla acolo. Merse prin partea veche a cimitirului şi se uită cu atenţie la inscripţiile monumentelor funerare: pe acolo trebuiau să fie şi cei din familia Kukoţki. Dar nu dădu de ei.

Ajunse iar lângă gardul cimitirului, dar pe partea cealaltă. Doi bărbaţi stăteau lângă o groapă abia săpată. Pe o latură a ei se înălţa pământul scos, pe cealaltă, cu mici tufe aparţinând parcelei vecine, şedeau cei doi muncitori. În faţa lor trona pe un ziar mâncarea obişnuită: o pâine rotundă jupuită, salam palid, ceapă verde îngălbenită. Sticla de vodcă stătea sprijinită de două cărămizi – pentru mai multă stabilitate.

Unul dintre bărbaţi era mai în vârstă, avea pe cap o şapcă, al doilea, mai tânăr, un coif de hârtie de ziar. Nu-i aruncară nici măcar o privire. Gândul libertăţii care-i trecuse prin minte o îndemnă să le ceară o bucată de pâine.

Bărbatul mai în vârstă mormăi fără să-şi ridice ochii:

— Ia!

Cel mai tânăr se foi emoţionat:

— De la muncă?

— Da, m-am tăiat la mână, şi Tania, încrezătoare, ridică mâna şi le arătă palma cu bandajul închis la culoare de la sângele de pe margini.

— Aşa vasăzică, nu cu mâinile, zise şăgalnic cel tânăr.

— Ia şi lasă-ne, zise cel în vârstă uitându-se nemulţumit şi la Tania, şi la partenerul său, şi la sticla începută.

Tânărul nu se lăsă intimidat:

— Să-ţi torn?

— Nu, mulţumesc, zise Tania şi luă o felie mare de pâine şi una mică de salam, muşcă din ele şi zise cu gura plină:

— Bunicul meu a fost înmormântat aici, se numea Kukoţki. Nu-i găsesc mormântul.

— Du-te la administraţie, te lămuresc acolo, îi răspunse mult mai politicos cel în vârstă: o fi fata prostituată, dar e totuşi omul nostru, clienta noastră...

Tania le mulţumi şi plecă lăsându-i în trei, ei doi şi sticla.

— Mă mir de tine, Senka, zise gânditor cel în vârstă, eşti însurat, ai şi femeie frumoasă, şi băietan. La ce-ţi trebuie joarda asta? Ptiu, să te ia naiba!

Senka râse zgomotos:

— Ce-i rău în asta, nene Fedia? I-aş fi tras-o aici, în groapă. Oare-i rău?

Tania trecu pe lângă clădirea administraţiei, poteca o duse la porţile celelalte, o scoase pe o stradă mizerabilă, la un iaz secat sau groapă de fundaţie pe care se înălţa, construită de mântuială, Casa de Cultură a unei ţări oarecare, şi nimeri direct la şina de tramvai. Tramvaiul minunat, un mijloc de transport numai bun pentru călătorii fără bilete. Se însera, dar era ceva neclar cu timpul, părea să fie ziua prea lungă. Se uită la ceasul dăruit de tatăl ei, arăta două şi jumătate, deci stătuse. Se opri un tramvai, numărul cincizeci. Tania nu reuşi să vadă încotro merge. Mai degrabă în direcţia staţiei de metrou. Mult timp călători singură, pe urmă urcă o pereche în vârstă. Trecură peste Iauza. Capătul tramvaiului era la staţia de metrou Baumansk. Era ora zece, dar nu voia să meargă acasă... Trecu pe lângă o biserică şi nimeri pe strada Olhovka. Curţile caselor construite aproape toate numai cu parter

erau frumoase, cu grădinişe şi bănci, cu nisipar pentru copii şi leagăne. Nu prea existau case noi, totul era vechi, un cartier mic-burghez. O singură clădire avea patru etaje, modernă, de la începutul secolului. Tania se simţi obosită, intră în prima curte ieşită în cale, găsi acolo un pavilion din scânduri, un adevărat cadou pentru ea. Înăuntru se aflau o masă grosolană şi două bănci împlântate în pământ. Gospodărie în toată regula.

Tania se întinse pe banca îngustă, îşi răsuci capul în aşa fel încât să vadă bucata de cer cu stele multe. De undeva se auzea muzică de la radio, alternând cu ciorovăieli de mahala.

„Sunt un om foarte, foarte liber”, îşi zise ea încântată de găselniţa cu libertatea şi adormi pe nesimţite. Se trezi de frig. Nu ştia cât dormise. Nu prea mult, pare-se. Între timp apăruse luna, inundând totul cu lumina ei nefirească. Nu voia să se ducă acasă, totuşi era timpul... Pe prispa casei ţărăneşti din fundul curţii şedea un băiat. Părea foarte concentrat să-şi descânte încheietura mâinii.

Tania se apropie de el. Băiatul îi auzi paşii, se întoarse şi încremeni cu mâna dreaptă apăsându-şi încheietura mâinii stângi.

— Pleacă de aici, se răsti el.

Tania nu făcu nici o mişcare. O lamă de ras străluci în lumina puternică a lunii. Ea avu prezenţa de spirit să-i zică:

— Nu iese nimic din asta...

— De ce? îşi ridică el întrebător capul.

Tania îi văzu faţa palidă, parcă plânsă, şi vânătaia proaspătă pe falca umflată.

— S-o faci în cadă, în apă caldă, zise plină de bunăvoinţă Tania. Aşa nu reuşeşti.

— De unde ştii? se interesă încruntat băiatul.

— Sunt specialistă în vene. Doi ani m-am ocupat de ele. Picură puţin şi se opreşte. Mai bine de pe acoperiş. Buf şi gata!

— Da’ nu-mi trebuie, zâmbi băiatul. Îmi trebuie o maşină. N-am maşină, pricepi? Dacă tăietura e mai mare, ajunge fiola mai adânc... Zici că eşti mare specialistă, ai maşină?

Tania nu înţelese ce vrea:

— Ce maşină?

— Seringă, proasto!

— Ah, seringă. Am acasă. Extraordinar, până acum ziceam că sunt deşteaptă, azi sunt proastă de dau în gropi...

— Locuieşti departe? se arătă foarte interesat băiatul.

— Departe.

— Ce cauţi aici?

— Mă plimb. Îmi place să mă plimb la ora asta. Tania se aşeză lângă el şi văzu că e mai copt ca vârstă decât i se păruse ei. Hai să ne plimbăm. Îmi place să mă uit pe fereastră în casele oamenilor...

Îl apucă de mânecă, el se ridică supus, aranjându-şi cămaşa cadrilată. Înveli lama într-o bucăţică de hârtie, o vârî în buzunar şi o urmă grăbit. Tania îl scoase în stradă, coti fără să şovăie pe o ulicioară înghesuită între două case, unde abia se zărea un loc de trecere, şi dădu peste o fereastră luminată. Un bec neacoperit şi murdar, cu urme de var, se legăna agăţat de un şnur. Pe masă era aşezat un scaun, în chip de capră de tăiat lemne. Camera era în renovare. Uitaseră să stingă lumina. Fereastra era deschisă. Camera se afla la parter.

— Intrăm pe fereastră, propuse Tania.

— Nu, mi-am luat porţia, îmi ajunge, se dădu înapoi băiatul. Mergem la tine, ce zici?

— Am pierdut cheile... Şi-n general...

Tania îşi pierdu cumpătul, totul îi stătea împotrivă.

— Bine, fie, hai să mergem, propuse mărinimos băiatul, şi plecară să hoinărească mai departe.

Merseră, se îmbrăţişară, într-o curte se sărutară, apoi mai merseră puţin şi se pomeniră în holul mare al unui bloc. Strâns îmbrăţişaţi, cu picioarele lipite unul de altul, cu mâinile lipicioase de la picul de sânge curs din venă prin mica tăietură.

Urcară la ultimul etaj al clădirii moderne peste care dăduse Tania la începutul călătoriei sale pe strada Olhovski. La etajul trei ardea lumina, mai sus stăpânea întunericul plin de mister. Deasupra ultimului etaj se înălţa podul închis cu lacăt. Găsiră o fereastră semicirculară cu cercevele frumos arcuite, prin care venea o lumină misterioasă, spintecată de umbre curbate. Se mai îmbrăţişară puţin lângă pervazul încăpător. Apoi Tania se aşeză pe pervaz şi făcu tot ce-i ceruse Gansovski.

„Gansovski a comandat special scăriţa pentru treaba asta”, ghici ea când băiatul o trase spre el.

Se despărţi fără umbră de emoţie şi entuziasm de virginitatea absurdă, neavând pentru ea nici o semnificaţie. Băiatul primi darul neaşteptat într-o stare totală de nedumerire.

— E prima oară? Virgine n-am mai avut. Da’ gagici câte pofteşti!

Tania râse auzind vorba de mahala, îşi mişcă mâna bandajată şi zise:

— Ce zi sângeroasă am avut... Da’ şi a ta...

El se aşeză lângă Tania pe pervazul lat, dar prea scurt ca să stea culcat.

În zece minute îi povesti despre una, Nataşa, care-l jucase pe degete cum voise doi ani la rând, fiindcă toate gagicile sunt nişte căţele; că s-a sfârşit cu civilia; că a primit ordin de recrutare pentru septembrie, la grăniceri.

Continuă să îndruge verzi şi uscate despre bărbaţii adevăraţi... Poveşti neinteresante pentru Tania. Ea sări de pe pervaz şi-i făcu prostănacului cu mâna:

— M-am dus.

Coborî în fugă scările bocănind cu tălpile pantofilor.

Până să se dumirească băiatul de cele întâmplate, ea coborâse două etaje.

— Unde te duci? îi strigă el.

— Acasă, îi răspunse ea neîncetinind ritmul.

— Aşteaptă! Aşteaptă! îi strigă el coborând în goană.

Dar ia-o pe Tania de unde nu-i.

3

Pavel Alekseevici mai mult simţea decât ştia – stelele ca stelele, dar era ceva în afara omului, care-i călăuzea viaţa. Îl convingeau mai cu seamă „copiii lui Avraam” treziţi la viaţă de legătura presupusă între timpul cosmic şi celula misterioasă, răspunzătoare de producerea urmaşilor... Admitea că şi asupra altor momente din viaţa omului acţiona timpul cosmic, că explozia energiei creatoare, ca şi reducerea motoarelor creaţiei erau reglate de mecanismul ăsta. Determinismul atât de evident în procesul dezvoltării embrionului din ovulul fecundat îi convenea grozav, ba mai mult, îl socotea o lege de primă importanţă pentru viaţă, dar nu putea să lărgească sfera aplicării lui trecând dincolo de ontogeneză. Spiritul său de liber cugetător îi era potrivnic. Vasăzică participau la naşterea şi dezvoltarea omului nu numai procesele biologice mai mult sau mai puţin cunoscute, ci şi factori total haotici, şi din ţâncii de trei kilograme ieşeau oameni atât de diferiţi din punct de vedere spiritual, unii făcând fapte de vitejie, alţii crime, şi mureau – unii de scarlatină în fragedă copilărie, alţii pe

câmpul de luptă... Pentru fiecare din milioanele fără număr era gândit un proiect? Soarta era doar un fir de nisip pe malul mării? După care lege necunoscută din trei soldaţi ruşi răniţi în timpul războiului doi mureau? Sau din cei rămaşi în viaţă unii mureau în lagăre, alţii cădeau în patima beţiei... Şi supravieţuia unul din zece... Cine regla mecanismul ăsta?

Pavel Alekseevici ştia despre sine că soarta făcuse ca viaţa lui s-o ia în jos. Încă muncea, ţinea cursuri, opera, dar simţea că nu-şi mai trăia clipa cu aceeaşi intensitate cu care o făcuse atâţia ani la rând. Şi viaţa sa de familie îşi păstra doar forma, nu mai avea conţinut, era o carapace goală... Fără bucuria familiei împlinite din timpul războiului, din evacuare, care ţinuse un deceniu întreg, până în anul 1953, scufundat în negura amintirii precum corabia încărcată cu aur de furat, urmat de alţi ani trăiţi ca pustnicii, scumpi la vorbă şi fără contact fizic, înţelegându-se doar din priviri datorită legăturii lor construite în timp... Se întâmpla ceva cu Elena: o peliculă subţire de gheaţă îi acoperea ochii, şi chiar dacă mai exprimau ceva, era vorba de o nedumerire încordată, aşa cum au copiii gata să plângă din cine ştie ce pricină.

Relaţia lui cu Tania se deteriora. Dădea rar pe acasă, dar înainte lipsea fiindcă muncea peste puteri, se hrănea cu învăţătură, iar acum Pavel Alekseevici se întreba nedumerit ce fel de ocupaţii îi umpleau zilele, serile şi adeseori nopţile petrecute cine ştie unde. Se amăra bănuind că fata îşi pierde timpul de pomană, fiindcă el preţuise la tinereţe timpul petrecut pentru sine, când rutina ucigătoare nu se instalase încă, şi fiecare clipă plină de adrenalină şi putere de asimilare însemna cunoaştere şi experienţă în forma lor pură... Spre deosebire de bătrâneţe, când timpul, devenit mai puţin preţios, se scurgea inconsistent...

Tot ce înainte însemnase combustibilul vieţii – femeile însărcinate, devenite transparente ca peştişorii din acvariu sub privirea lui pătrunzătoare, patologiile şi complicaţiile lor, munca de profesor când preda studenţilor nu numai metodele practice, ci şi acel ceva nenumit care e miezul oricărei profesii – toate astea se transformau treptat în rutină şi îşi pierdeau valoarea nu pentru cei din jurul lui, ci pentru el personal.

„Importanţa timpului scade la bătrâneţe”, era diagnosticul pus de Pavel Alekseevici.

Se întorcea acasă obosit, intra în birou şi primul lucru pe care-l făcea era să bea trei sferturi de pahar cu vodcă, după care ieşea să cineze. Elena îl aştepta, apoi apărea din camera ei, se aşeza la masa pregătită, îşi întindea printre tacâmuri mâinile uscate cu venele mărite şi aştepta cu capul în jos să spună Vasilisa rugăciunea potrivită – pentru sine şi pentru cei prezenţi, repetând-o în funcţie de câte persoane erau la masă. Pavel Alekseevici, neînţelegând rostul obiceiului, stătea oricum în aşteptare până când căldura alcoolului i se răspândea în tot corpul, apoi spunea „poftă bună” şi se apuca să mănânce supa grasă a Vasilisei. Tania cina rareori acasă. Toma, după ce-şi începuse studiile, ajungea acasă după ora unsprezece de patru ori pe săptămână, şi chiar dacă lua masa de seară cu familia, mai mult tăcea decât vorbea. Îşi adresau cuvinte fără importanţă şi numai dacă era necesar: dă-mi sarea, mulţumesc, foarte gustos...

Pe urmă Pavel Alekseevici se ducea la el în birou, termina de băut sticla de vodcă în cursul serii, lăsând două degete pe fund pentru porţia de dimineaţă. Aşa lupta el cu timpul – o încercare jalnică de a-l face să nu mai existe.

Ilia Iosifovici, dimpotrivă, intra în cea mai fericită perioadă. La începutul anilor ’60 se produse o mare cotitură în viaţa sa: îi încredinţară laboratorul care

funcţiona ca secţie de cercetare independentă, se adunaseră acolo tineri dedicaţi cu trup şi suflet ştiinţei; îi acordară titlul de doctor în biologie pentru monografia despre natura genialităţii, fără ca el să şi-o susţină. E adevărat că recunoscuse cu mulţi ani înainte că titlul de doctor ar fi fost mai potrivit pentru ambele disertaţii nesusţinute din cauza numeroaselor arestări. Pe vremea aceea era entuziasmat de munca sa, nu-şi judeca reuşitele mai puţin geniale în domeniul cercetării genialităţii. Acum Ilia Iosifovici era într-o stare specială de euforie: genetica era permisă, momentul Lîsenko se terminase, şi persoanele care înainte nu erau lăsate nici măcar să calce pe la autorităţi se trezeau acum că li se strânge mâna slugarnic, foştii combatanţi, eroii picaţi din cer erau întâmpinaţi cu zâmbete prefăcute.

Cea mai grozavă achiziţie din viaţa personală a lui Ilia Iosifovici, ascunsă de toţi multă vreme, era Valentina a Doua. Valentina Moiseevna Grîzkina, aspirantă din Novosibirsk, femeie sportivă, total deosebită de răposata Valentina, se îndrăgosti de conducătorul ei ştiinţific cu încăpăţânarea unei baschetbaliste atacante. Era cea mai bună trăgătoare din echipa feminină de baschet a Universităţii şi îşi hrănea energia din credinţa nestrămutată a adepţilor sectei religioase de rit vechi: provenea dintr-o familie de rascolnici. Un strămoş al ei îl însoţise pe protopopul Avakum în pelerinajul său renumit, de atunci familia se stabilise în Siberia şi de mai bine de două sute de ani, prigonită în fel şi chip, persevera în credinţa ei, asigurându-şi totodată o descendenţă numeroasă şi viguroasă. Şi iată că unor asemenea oameni căliţi în luptă seculară Valentina, elevă în clasa a şasea, le-a declarat că omul se trage din maimuţă. Părinţii au zvântat-o în bătaie şi i-au interzis să meargă la şcoală. Fata s-a arătat însă demnă de strămoşii săi: a găsit ac de

cojocul lor. Credinţă contra credinţă... După doi ani de luptă nimicitoare pentru demnitatea omului, Valentina a părăsit casa părintească purtând pe umerii bine dezvoltaţi povara blestemului bunicului său. Au urmat internatul, şcoala serală, universitatea – nu se ştie pe spezele cui trăia, neavând nici un ajutor de bani, numai o bursă care nu făcea două parale. A citit în ultimul an de studii câteva articole ale lui Goldberg apărute în revista *Genetica* şi l-a ales ca profesor. A ajuns la Moscova înarmată cu recomandarea pentru aspirantură – o diplomă universitară nu era de colo! –, l-a găsit pe Goldberg şi şi-a dat examenele.

Goldberg, spre cinstea lui, mult timp nu observă iubirea înfrigurată a noii aspirante, în schimb, îi remarcă spiritul de disciplină, agerimea şi dârzenia – mânuia cu dibăcie sertarele grele, pline cu eprubete, învăţase repede să-şi facă de lucru cu muştele, principalul obiect de studiu al laboratorului.

Valentinei nu-i trecea prin minte, lucru important, de altfel, că Ilia Iosifovici preţuia farmecul femeii în măsura în care se apropia de imaginea răposatei soţii. E de remarcat că Valentina Întâi cât a trăit n-a fost deloc un etalon pentru el, dar după moartea ei, pe măsură ce-au trecut anii, a devenit în mintea lui femeia ideală.

Aspiranta slăbănoagă şi lată-n umeri, având pe pieptul încăpător două cucuie ascuţite-n vârf în locul unde ar fi trebuit să stea ridicate două movile moi şi generoase, încălţată cu ghete bărbăteşti şi îmbrăcată în halat albastru, nu putea nicicum să-i câştige simpatia şi să-l facă să se gândească la singurătatea bătrâneţii, la haosul din viaţa de burlac, şi cu atât mai puţin la sărbătoarea tinerească a îndrăgostirii sau la pofta de-a face sex...

Valentina răbdă ce răbdă şi până la urmă îşi mărturisi iubirea. Ilia Iosifovici se fâstâci, se arătă măgulit, dar

bălmăji ceva ce aducea cu şiretenia lui Oneghin, recurgând la explicaţia clasică, însoţită în fundal de corul fecioarelor: „Să fiu un tandru soţ şi tată, din voia blândului destin...”[10]

Îşi frământară mintea amândoi ca să găsească o soluţie: Valentina cu gândul să se mute iar la Novosibirsk, Ilia Iosifovici cu gândul la fata plăcută care căzuse ca zăpada siberiană pe capul lui chel... Şi cu cât se gândea mai mult, cu atât îi plăcea mai mult. Apărură şi situaţii neplăcute, alimentate de iubirea fizică imposibilă datorată neputinţei sale şi de ideea relaţiei indecente cu o aspirantă şi, mai ales, cu o aspirantă mai tânără decât el cu aproape patruzeci de ani...

Gansovski ar fi zâmbit mulţumit de sine, ar fi împins-o pe neobrăzată în colţul cu cărţile, pe scăriţa pregătită special... Şi totuşi lui Gansovski nu-i va fi dat în vecii vecilor să simtă nici măcar umbra bucuriei trăite de Goldberg după jumătate de an de iubire neîmplinită când, ajuns să predea nişte cursuri de biologie la o şcoală din oraşul aproape secret Obninsk, după o lungă plimbare cu schiurile, Valentina rămase cu Ilia Iosifovici în camera friguroasă de hotel... A fost de ajuns să-şi potrivească schiurile Valentina, ca să-i dispară lui Goldberg neîndemânarea şi să i se pară că un fulger uluitor alunecă pe schiuri în costumul albastru-închis de olimpiadă, cu căciula de schi trasă bine pe frunte până la rădăcina nasului, aproape de ochii strălucitori. Avea clasă Valentina la schi şi la baschet... Şi i-a fost dat lui Goldberg să trăiască în uimire multă vreme, în mare secret în primii ani, dar un secret prost păstrat...

Dacă ar fi ştiut Pavel Alekseevici, s-ar fi dus cu gândul la hormonii care influenţează inspiraţia creatoare. Nu se

---

[10] A.S. Puşkin, *Evgheni Oneghin*, trad. rom. Ion Buzdugan, EPL, 1967, p. 100.

vedea prea des cu prietenul său, dar nici rar, o dată pe lună. Goldberg obişnuia să ajungă pe strada Novoslobodskaia pe la zece seara. Pavel Alekseevici scotea sticla de vodcă şi discutau ca între bărbaţi până noaptea târziu. Nu despre război, cai sau fapte eroice făcute la beţie, ci despre genetica populaţiilor, fondul genetic, deriva genelor şi despre problemele pe care Ilia Iosifovici avea să le numească după câţiva ani cu un termen necunoscut până atunci, „sociogeneză”... Deşi lui Goldberg îi plăceau discuţiile abstracte pe teme din filozofie şi biologie, se pricepea foarte bine să construiască un model ingenios de experiment cu economie de mijloace şi să dea un răspuns practic la problema dezbătută. Elevii lui munceau cu rezultate bune, multe dintre articolele lor erau publicate în reviste internaţionale. Era un lucru bine ştiut – ruşii excelau în acele domenii ştiinţifice în care totul se făcea cu mintea, fără finanţare serioasă.

În pofida tuturor divergenţelor ieşite la iveală din sacul fără fund, părerile lui Pavel Alekseevici şi ale lui Ilia Iosifovici se potriveau într-un singur loc – în ierarhizarea cunoştinţelor, unde la nivelul cel mai de jos, la bază, se aflau cunoştinţele concrete: greutate, formă, culoare, număr de cromozomi, de picioruşe sau de vinişoare pe aripă. În ştiinţa descriptivă veche de când lumea nu erau admise aproximaţiile, răspunsul trebuia să fie unul singur – da sau nu... Speculaţiile teoretice despre timpul cosmic sau despre evoluţia biologică trebuiau să se sprijine pe cunoştinţe solide, măsurabile în centimetri, grade, cu termometrul şi aerometrul... Genialitatea, după calculele şi raţionamentele lui Goldberg, era determinată de nivelul acidului uric din sânge. Noile idei ale lui Goldberg i se păreau lui Pavel Alekseevici interesante, dar complet neargumentate. Goldberg susţinea sus şi tare că însăşi

construcţia unui model e un argument. Pavel Alekseevici nu voia să audă de aşa ceva.

Ultima idee a lui Ilia Iosifovici, care îşi consumase în trei lagăre sentimentul de vină faţă de popor, societate şi scumpa putere sovietică, era următoarea: acea unitate sociogenetică numită până la revoluţie „poporul rus” nu mai exista în realitate după aproape cincizeci de ani de putere sovietică. Populaţia actuală din Uniunea Sovietică, purtând cu mândrie numele de „popor sovietic”, este de fapt noua unitate sociogenetică, foarte diferită de cea iniţială prin parametrii fizici, psihici şi morali.

— Bine, Ilia, sunt gata să accept că s-a schimbat profilul fizic din cauza foametei, a războiului, a strămutării unor popoare întregi, a căsătoriilor mixte... Până la urmă se pot face cercetări antropometrice. Dar cum poţi măsura calităţile morale? Asta-i o prostie. Iartă-mă, dar e lipsă de profesionalism...

— Te asigur că există metode. Indirecte deocamdată, dar ele există, îşi apără teoria Ilia Iosifovici. Să presupunem că genomul uman e format din o sută de mii de gene, e o cifră plauzibilă. Ele sunt distribuite în douăzeci şi trei de perechi de cromozomi, aşa-i? Şi cu toate că ştim multe despre schimburile de tot felul dinăuntrul cromozomilor, avem totuşi motive să împărţim genele în douăzeci şi trei de grupe în funcţie de apartenenţa la un cromozom sau la altul. Azi e imposibil, bineînţeles, dar va fi cu putinţă peste o sută de ani, te asigur. Uite, imaginează-ţi că, de exemplu, gena răspunzătoare de culoarea albastră a irisului se află în imediata apropiere a genei care condiţionează laşitatea sau curajul! Sunt multe şanse ca ele să fie moştenite împreună.

— O genă – o caracteristică, aşa se pare, îi găsi pricină Pavel Alekseevici. Mă îndoiesc că o asemenea însuşire cu o

mulţime de nuanţe cum e curajul poate fi determinată de o singură genă.

— Nu-i totuna? Poftim, sunt zece! Nu asta-i problema! Culoarea ochilor poate fi cuplată cu o altă genă. În mare vorbind: unul cu ochi albaştri are mai multe şanse să fie curajos, zise Ilia Iosifovici ridicând în sus degetul arătător.

— Bună idee, Ilia, mormăi nemulţumit Pavel Alekseevici. Blondul cu ochi albaştri e curajos, iar brunetul cu ochi negri e laş. Şi dacă brunetul cu ochii negri are şi nasul încovoiat, e exact ca Iuda. Din punct de vedere genetic...

— Eşti un provocator tipic, Paşa! porni să strige Ilia Iosifovici. Altceva am avut în vedere. Ascultă aici! În 1918 a plecat din Rusia Armata Albă, în jur de trei sute de mii de bărbaţi tineri, sănătoşi, la vârsta de reproducere. Nobilimea, elita societăţii, cei mai cultivaţi şi mai cinstiţi, care n-au vrut să facă compromisuri cu puterea bolşevică!

— Ai deviat rău de tot, Iliuşa! Se lasă cu a patra arestare!

— Nu mă întrerupe! nu-l luă în seamă Ilia Iosifovici. Anul 1922 – exilul universitarilor. Nu aşa de mulţi, vreo şase sute, mi se pare. Elita! Cei mai buni! Cu familiile! Potenţial intelectual! Mai departe: deschiaburirea a distrus milioane de ţărani – cei mai buni, mai muncitori. Şi pe copiii lor. Şi pe copiii lor nenăscuţi. Oamenii se duc cu tot cu genele lor. Sunt scoase din fondul genetic. Pe cine scot din circuit represiunile orchestrate de partid? Pe aceia care au curajul să-şi spună opinia, să protesteze, să-şi apere punctul de vedere! Adică pe oamenii cinstiţi! Pe cei mai cinstiţi! Preoţii au fost nimiciţi sistematic de-a lungul întregii perioade... Purtătorii valorilor morale, profesorii şi oamenii de cultură...

— Ilia! Sunt însă oameni cu vederi conservatoare, nu-i aşa?

— Nu mă apuc acum să neg, dar îţi atrag atenţia că gândirea conservatoare, adică tradiţională, în istoria rusă contemporană nu reprezintă pericolul pe care-l reprezintă gândirea revoluţionară, zise zâmbind plin de sine Goldberg. Mai departe: al Doilea Război Mondial, mobilizarea în armată. Eliberarea din armată a bărbaţilor în vârstă şi a bolnavilor. A doua şansă de supravieţuire. În schimb, în închisori şi lagăre intră mare parte din populaţia masculină, bărbaţii sunt lipsiţi de posibilitatea de a lăsa urmaşi. Simţi dereglarea? La asta se adaugă alcoolismul ruşilor. Şi asta nu-i tot. Mai e un aspect pe care-l tot discutăm: evoluţia e un proces îndreptat într-o direcţie anume, are ea un ţel? Într-o primă fază destul de scurtă putem spune că evoluţia speciei umane are drept ţel supravieţuirea, rezistenţa biologică, şi avem tot dreptul să ne întrebăm care sunt calităţile care au dat individului mai multe şanse de supravieţuire. Mintea? Talentul? Cinstea? Sentimentul demnităţii personale? Tăria morală? Nu! Toate calităţile astea au împiedicat supravieţuirea. Purtătorii lor fie au părăsit ţara, fie au fost nimiciţi sistematic. Ce fel de însuşiri au dat individului şansa să supravieţuiască? Prudenţa. Disimularea. Făţărnicia. Lipsa coloanei vertebrale. Lipsa sentimentului demnităţii personale. Şi-n general, orice calitate pregnantă care l-a făcut vizibil pe om şi l-a pus în primejdie. Omul şters, mediocru, codaş la învăţătură s-a aflat într-o poziţie privilegiată. Ia, de exemplu, curba lui Gauss. Partea ei centrală nu mai există, adică purtătorii calităţilor morale. Şi acum, luând în considerare toţi factorii ăştia, putem alcătui harta fondului genetic al poporului sovietic. Ce zici?

— Având în vedere atmosfera generală, de la 5 la 7, comentă Pavel Alekseevici.

Ilia Iosifovici izbucni în râs:

— Asta zic şi eu: poporul a regresat, nici pâs nu zice, nici fum nu scoate... Înainte ar fi fost evaluat de la 10 la 15...

Pavel Alekseevici aprecia agerimea spiritului şi ideile îndrăzneţe ale prietenului său, deşi adesea nu era de acord cu rezultatele muncii sale încordate. Tabloul cumplit cu degenerarea poporului descrisă de Ilia Iosifovici trebuia verificat. Pavel Alekseevici îşi aduse aminte de mediul în care trăia tatăl său în ultimii ani înainte de revoluţie. Ilia avea dreptate într-o oarecare măsură: medicii renumiţi, profesorii universitari, clinicienii cei mai de seamă din vremea aceea studiaseră în Europa, erau interesaţi de domenii largi ale culturii, nelegate strict de profesia lor. Printre persoanele care veneau în vizită la ei acasă se numărau militari, jurişti, scriitori... E adevărat că nu mai întâlnea persoane cu un asemenea nivel intelectual... Dar asta nu însemna că ele nu existau... Puteau să trăiască ascunşi, fără să anunţe cu surle şi trâmbiţe... „Nu, e o prostie”, îşi întrerupse brusc gândul Pavel Alekseevici. Asta dădea apă la moară teoriei lui Ilia: să stai în colţişorul tău, să nu baţi toba, asta însemna să renunţi la propria personalitate... Obiecţia serioasă se găsea în altă parte. La copii, bineînţeles. Copiii nou-născuţi. Fiecare dintre ei e minunat, ascunde un adevăr de nepătruns, ca o carte necitită încă. Totuşi, ideile lui Goldberg sunt cam mecaniciste. Rezultă că dacă dintr-o sută de mii de gene-litere scazi douăsprezece, atunci nou-născuţii, băieţi şi fete de kaghebişti, de criminali, de hoţi şi sperjuri, care poartă numai caracteristicile părinţilor, vor împânzi lumea... Prostii! Fiecare prunc poartă în el un potenţial imens, reprezintă întreaga specie umană. În definitiv şi Goldberg a scris o carte despre genialitate şi a putut observa că geniul, un miracol rar întâlnit, se naşte şi dintr-un pescar, dintr-un ceasornicar şi chiar dintr-un spălător de vase...

Munţii şi oceanele, natura grandioasă cu tot cu peştii, păsările, ciupercile şi oamenii sunt mai presus de reflecţiile lui Iliuşa, spiritul întrece chiar şi cele mai importante descoperiri ale oamenilor. Munceşti de te trec sudorile, gâfâi, te ridici în vârful picioarelor, te opinteşti şi dai doar de o bucăţică de adevăr. Cele o sută de mii de gene sunt, bineînţeles, o mare provocare. Dar în ele nu se află tot adevărul, ci doar o părticică a lui. Adevărul întreg stă în nou-născutul alunecos din uter, şi chiar dacă conţine toate cele o sută de mii de predispoziţii, nu se poate ca natura să plănuiască monştri în masă, şi un întreg popor să se transforme într-o turmă supusă experimentului…

Cam aşa ceva îi zise pe scurt Pavel Alekseevici lui Goldberg, dar acesta se împotrivi vehement:

— Pavel, omul a ieşit de multă vreme de sub influenţa legilor naturii. A ieşit de mult! Azi unele procese naturale sunt reglate de om, şi te asigur că peste o sută de ani el va învăţa să schimbe clima, să manipuleze ereditatea, va descoperi noi tipuri de energie… Şi omul sovietic va avea o nouă croială, îi vor introduce genele pierdute. Şi-n general, lucrurile vor arăta cam aşa: o pereche tânără are în plan să facă un copil – asta te priveşte pe tine – şi îi sunt dinainte planificate care însuşiri ale părinţilor dau combinaţia dorită a fi cea mai bună şi care anume genă absentă la părinţi trebuie introdusă în genomul viitorului copil.

— N-ar fi rău să fie întrebat şi copilul, zise crispat Pavel Alekseevici.

Ilia Iosifovici se înfurie: de ce bătrânul ginecolog nu vede lucrurile simple, de ce nu se bucură împreună cu el de frumuseţea de neocolit a lumii viitoare, corectată de ştiinţă prin calcule exacte, fără devieri supărătoare, şi asta numai de dragul ideilor frumoase?

— N-ai vrea să învii morţii? îl înţepă răutăcios Pavel Alekseevici.

— N-am de gând deocamdată. Să ştii însă că durata vieţii va creşte de cel puţin două ori. Şi oamenii vor fi de două ori mai fericiţi, susţinu Ilia Iosifovici cuprins de un entuziasm deşănţat.

Avea nevoie ca ideile lui să fie contrazise, fără polemică simţea că lucrurile nu sunt în regulă...

— Sau poate de două ori mai nefericiţi? Nu, aşa o lume nu mă mulţumeşte. Atunci când voi provoca soarta cum a făcut Ivan Karamazov...

Nu erau atât de departe unul de celălalt, tatăl şi fiica, tatăl vitreg şi fiica vitregă...

4
Al doilea caiet al Elenei

Trebuie să notez în fiecare zi, ţinându-mă de unul şi acelaşi timp, şi trebuie să-i spun Vasilisei să-mi aducă aminte. Cândva am mai avut un asemenea caiet, dar nu-mi amintesc unde a dispărut. Sunt sigură că l-am ascuns, dar nu ţin minte unde. L-am căutat, dar n-am dat de el. Ştiu bine cum arăta – era un caiet de şcoală abia început al Taniei, nu ştiu pentru ce materie, apoi abandonat. Avea culoare albastră.

Azi am capul limpede, gândurile se mişcă în linie dreaptă. Sunt zile când nu pot duce un gând până la capăt, dispare. Sau cuvintele zboară, şi văd găuri negre peste tot.

La început medicii au fost de părere că am o boală a vaselor din creier. PA m-a dus pe urmă la Institutul Burdenko, m-au examinat la toate aparatele. PA nu m-a lăsat o clipă, arăta atât de tulburat. La Burdenko au zis că vasele sunt fragile, dar că nu s-a întâmplat nimic grav cu

ele. De fapt au căutat o tumoare şi s-au bucurat că n-au găsit-o. Nici nu trebuia să fie, bineînţeles. Sunt ferm convinsă că n-am nimic în plus în cap, ba dimpotrivă, îmi lipseşte ceva absolut necesar. M-a văzut şi psihiatrul. Nici el nu mi-a găsit nici o boală. Cu toate acestea am stat o lună şi jumătate în concediu medical, apoi m-am dus la lucru. Toţi s-au bucurat să mă vadă, şi Galia, şi Anna Arkadievna. Galia a făcut toată munca mea, mi-a zis că i-a fost foarte greu. Kozlov i-a adus schiţele lui şi a rugat-o să le transcrie pe curat. I-a găsit, ca întotdeauna, o mulţime de greşeli. Mă uimeşte faptul că-i lipseşte cu desăvârşire reprezentarea în spaţiu, deşi e un inginer capabil.

Cel mai bine mă simt la planşetă: nu uit nimic, munca mă linişteşte.

În ultima vreme Taniecika e mai blândă, totuşi nu-şi rezolvă problema cu serviciul, şi-a abandonat studiile la Universitate. PA zice că nu m-am ţinut de capul ei. E fată deşteaptă, trebuie să avem încredere în ea. Ieri (sau alaltăieri?) a venit acasă seara, eu stăteam lungită. M-a sărutat, s-a aşezat pe pat şi m-a întrebat dacă-mi amintesc cum ne-am dus cu PA la Timiriazevka să călărim. Ne-am amintit ziua aceea de iarnă. Ţin minte toate amănuntele, cum lui PA i-a curs mereu nasul – îşi uitase batista, se scuza, îşi întorcea capul şi îşi sufla nasul cu degetele, soldăţeşte. Cu zgomot de trompetă. Ce fericiţi am fost atunci. Îmi amintesc foarte bine toate amănuntele acelei zile, şi maşina cu care am mers, şi şuba Taniei, chiar şi calul negru de rasă cu capul mic. N-am reuşit să-mi amintesc numele lui, Tania mi l-a suflat: Arab. Nu ţin minte de ce PA era atât de fericit în ziua aceea. Pe atunci nu bea.

Uite că nu-i aşa. Greşesc: tocmai se apucase de băut în anul acela. Îl îngrijorează starea mea de sănătate, ar trebui să se îngrijească de a lui. N-ar trebui să bea atât de mult la vârsta lui. Dar nu pot să-i spun nimic. Oricum e cel

mai bun om cu putinţă. Deşi trăim de zece ani de parcă am fi divorţaţi. Sau nu?

Iar am avut un gol în minte. Mi s-a întâmplat la serviciu de data asta. M-am dus la bufet în pauza de masă. Mâncam o salată cu vinegretă şi deodată n-am mai înţeles ce se întâmplă – aveam în faţă nişte bucăţi roşii, nu ştiam ce să fac cu ele... Mi-am venit în fire acasă ca şi data trecută, m-am pomenit în pat a doua zi. Pe urmă a venit Anna Arkadievna şi a povestit ce s-a întâmplat cu mine. Am rămas la bufet în faţa salatei cu vinegretă până la închidere, femeia de la bufet a zis că e ora închiderii, şi eu nu i-am răspuns. Şi aşa mai departe. Anna Arkadievna n-a chemat salvarea, m-a dus acasă cu taxiul. Zice că am fost foarte ascultătoare, dar că n-am răspuns la întrebări.

PA m-a învoit de la serviciu. Îmi vorbeşte cu multă blândeţe, dar într-un fel nefiresc, parcă aş fi copil mic. Încerc să-i explic că sunt foarte sănătoasă, că-mi scapă unele lucruri, dar că-n rest sunt bine. Nu-s nebună, îmi dau seama prea bine ce se întâmplă. Chiar nu pot merge la muncă în starea asta, dar vreau să primesc materialele de la institut ca să lucrez acasă. Avem un tarif de salarizare pentru munca la domiciliu. Altfel m-aş plictisi. N-o să mă apuc acum să pregătesc supa împreună cu Vasilisa. Aşa am convenit.

Tomocika a spus ieri că are de gând să intre la şcoala medie tehnică. Fată de ispravă. Şi ea e foarte drăguţă cu mine.

La micul dejun am băut ceai, am mâncat un sendviş cu brânză, pe urmă am uitat şi m-am dus la bucătărie să mănânc. Vasilisa m-a certat c-o împiedic să pregătească mâncarea. I-am spus că vreau să mănânc. Ce coşmar! Mă transform într-o bătrână care nu pleacă de lângă frigider, ca nebuna de soacră a Annei Arkadievna. Va trebui să notez ce-am făcut deja şi ce n-am făcut.

Am luat micul dejun. Am mâncat la prânz. Am lucrat după prânz. A venit doctoriţa de la policlinică. În cameră e frig.

Am luat micul dejun (sau ieri?). A venit PA, m-a certat că nu iau pastilele. Acum Vasilisa mi le va da de trei ori pe zi, fiindcă uit. E chiar de râs. E greu să găseşti om mai nepotrivit pentru treaba asta. Azi m-a trezit la şase dimineaţa să iau doctoria. De ce aşa devreme, drăguţo? – o întreb. Mai târziu, zice, uit din cauza treburilor! Şi de râs, şi de plâns! Asta nu-i familie, e casă de nebuni. Sărmanul PA, ce-o să se întâmple cu el dacă-mi pierd de tot memoria?

Am luat micul dejun. N-am putut să-mi amintesc dacă m-am spălat. M-am dus să mă spăl, şi prosopul meu era umed. Înseamnă că m-am spălat. La prânz a fost supă de legume şi găină la felul doi. Ieri a fost tot găină? Şi alaltăieri?

Mi-au adus planşeta de la serviciu. Ocupă o jumătate din cameră. Am întrebat dacă nu poate fi mutată. Se pare că au adus-o săptămâna trecută. M-am mirat. Lucrul cel mai groaznic e că nu le-am spus că lucrasem ceva, desenasem, dar nu-mi amintesc nimic despre asta. Mi-e nu ştiu cum să întreb. Mă străduiesc să mă port cum trebuie. Aproape am încetat să vorbesc cu cei din casă fiindcă mi-e frică să nu descopere că am lapsusuri, încerc să răspund scurt. Mai mult mă uit la televizor. Nu-mi place să citesc. L-am luat pe bătrânul meu Tolstoi. E singura lectură care nu mă întristează. Îl ştiu prea bine, nu trebuie să mă forţez.

Azi am capul foarte limpede. I-am cerut Vasilisei să schimbe aşternutul de pe pat. Dacă nu-i aminteşti, nu face nimic cu de la ea putere. Am făcut baie, m-am spălat pe cap. Cât am stat în cadă, mi-am amintit un vis pe care l-am avut nu demult, ceva cu apă multă. Mi-am dat seama

brusc că visele n-au încetat să-mi apară, doar că nu mi le amintesc. Trebuie să mă străduiesc să notez tot.

PA a zăbovit mult la mine în cameră. E bine să stai cu el. S-a aşezat alături în fotoliu şi n-a scos o vorbă. Pe urmă mi-a luat mâna şi mi-a răsfirat degetele mult timp. Îl iubesc foarte mult. Probabil că ştie.

Am luat micul dejun. Am luat pastilele. Am mâncat de prânz. Am găsit două greşeli în schiţele lui Kozl. E plăcut să lucrezi pentru constructori. Au colaboratori mult mai pricepuţi.

E deja luna mai. Neapărat trebuie să notez datele. Altfel timpul e terci. PA a zis că vrea să închirieze o vilă. Mi se pare inutil. Ce-şi închipuie – mă mut cu Vasilisa acolo, el o să vină de sâmbătă până duminică, fetele, nu se ştie, o să vină o dată în tot sezo. Cine rămâne la Moscova să vadă de casă. Şi Vasilis e împotrivă. A plecat în pelerinaj pentru câteva zile aşa că e zăpăceală în casă. PA a venit numai seara, atunci a început şi viaţa. Chiar nu m-am sculat o zi întreagă din pat. La bucătărie totul e în neorânduială, nu ştiu unde sunt cratiţele, unde şi ce... Poate că am uitat pur şi simplu?

AM LUAT MICUL DEJUN. ŞI AŞA MAI DEPARTE.

Vasilisa a zis că pleacă la Petru şi Pavel. În doisprezece iulie?

Oameni străini. Mulţi oameni străini. De ce vin aşa de mulţi oameni străini.

cineva a murit A MURIT

Nu înţeleg şi nu-mi vine să întreb – parcă ne-am mutat într-un apartament nou. Nu e cum trebuie. Coridor lung.

Azi a venit Tania. Sau Toma. Totuşi Tan. Frumoasă.

Nimeni. Ieri nimeni. Tania PA

Vasilisa a dat ceai

MIC DEJUN PRÂNZ CINĂ

PA a zis ieri că pleacă în delegaţie. Trei zile. Vasilisa nu-mi dă micul dej

AM LUAT MICUL DEJUN Nu mă doare nimic Nu mă doar doare A MURIT cine

TANIA TANIA TANIA TANIA

SPITAL MIC DEJUN NU TREBUIE

PAVEP A PV PA

ALB micdejun

Se întâmpl groaznic întreb PA UNDE

ZĂPAD ZĂPADĂ ZPĂ PĂZZĂPADĂPĂZ

Eu Elena Grgoeva N Kukţ 1915 PA cine a murit

5

Munca lui Ilia Iosifovici creştea cum creşte copacul: bătrân la rădăcină, tânăr la ramuri. Şi cu multe digresiuni înaripate – antropologie, genetică, demografie, statistică, până şi istorie, totul îl acapara, era pus în ordine, aliniat, construit şi mestecat. Ilia Iosifovici era şi plugar, şi poet. Câteodată, seara, după ce stătea zece ore în şir la biroul lui, simţea o oboseală plăcută în muşchi ca după o ascensiune în munţi sau o plimbare cu schiurile. În afară de cei şaisprezece colaboratori ai laboratorului, mai era o întreagă armată de voluntari – studenţi, bibliotecare, pensionari – care-l ajutau să strângă volumul imens de informaţii, el urmând să-l sintetizeze şi să construiască un sistem asemănător cu tabelul periodic al lui Mendeleev, care explica însă structura şi caracteristicile popoarelor.

Îşi dezvoltase atât de mult reţeaua informaţiilor, încât în plasa asta intrau o mulţime foarte pestriţă de peşti – de la Brokhaus şi Efron la *Arhipelagul GULAG*, de la Alexandru din Milet până la Feodosi Dobjanski. Ideile măreţe i se învârteau în capul chel, unde mai pui că lua cuvântul la adunările societăţilor ştiinţifice şi ale instituţiilor de

învăţământ, la seminariile ţinute în locuinţe particulare, înfloritoare la vremea aceea din neatenţia autorităţilor şi sub supravegherea uşor îmbunată a securităţii, care trecea printr-un „dezgheţ” întâmplător. Acolo se producea el ca un poet inspirat, în sensul romantic al cuvântului. Pavel Alekseevici îi asculta cum-necum discursurile şi îşi spunea tăios părerea:

— Poate că spui lucruri judicioase, Ilia, dar prea îţi pierzi firea, parcă ai fi un dulău asmuţit...

Goldberg nu-şi putea înfrânge exaltarea – făcea o descoperire extraordinară şi se grăbea s-o împărtăşească contemporanilor săi, socotind că factorul politic trebuie luat în considerare ca având o importanţă foarte mare în procesul evoluţiei. Studiind ce se petrecuse în perioada 1917–1956, într-un loc concret – pe teritoriul URSS – a ajuns la concluzia că factorul politic a avut o influenţă negativă asupra acestui proces. Cum era un susţinător necondiţionat al darwinismului, considera că evoluţia are o componentă morală: evoluţia pozitivă, după părerea lui, însemna conservarea, îmbunătăţirea şi lărgirea spaţiului vital şi evoluţia negativă nu ducea decât la degenerare. În esenţa ei, puterea sovietică era progresistă, după opinia lui, dar în istoria concretă acţiona ca un factor negativ...

Cartea fundamentală, cu titlul aproximativ *Bazele politico-genetice ale teoriei populaţionale*, nu fusese scrisă încă, dar *Studiile privind etnografia genetică a poporului sovietic* existau deja pe hârtie.

Existau şi alte hârtii adunate cu grijă în mapa verde, liste numerotate şi cusute la dosar cu rapoarte ale colaboratorilor salariaţi şi nesalariaţi, cu copii ale fişelor cititorilor de la Biblioteca Lenin şi de la Biblioteca de Literatură Străină şi cu înregistrări pe bandă de magnetofon ale cuvântărilor lui înflăcărate. Figura pe listă şi manuscrisul lui bătut la maşină, numerotat separat,

Studii de etnografie genetică, cu însemnările autorului, pierdut din pură întâmplare, împreună cu servieta, de unul dintre colaboratorii săi talentaţi în autobuzul 110... Probabil că tot din pură întâmplare se afla în dosarul gros şi raportul Valentinei a Doua făcut de ea după plecarea la Novosibirsk. Aspiranta povestea despre lucrările geneticianului B. privind domesticirea vulpilor argintii, animale agresive şi periculoase. Reieşea că după selecţia în timp şi încrucişarea animalelor celor mai docile, întinsă pe *n* generaţii, blana lor ajungea să fie de calitate foarte proastă, şi vulpile domesticite şi încrezătoare lătrau cum latră câinii. În felul ăsta, pentru gulerele generăleselor erau potrivite numai vulpile încăpăţânate să nu se poarte bine cu oamenii. Acelea învăţate să lingă mâna care le hrănea nu erau bune de nimic.

Căpitanul Seslavin, care făcea investigaţii amănunţite în privinţa lui Goldberg, era kaghebist get-beget – după ce terminase Institutul Veterinar fusese invitat să facă parte din organele securităţii şi să lucreze în secţia care supraveghea activitatea oamenilor de ştiinţă. Simţea cu mirosul lui de copoi că activitatea omului de ştiinţă din Novosibirsk îi e accesibilă, dată fiind specializarea sa, deşi exista acolo o urzeală care putea să-i joace festa.

Comportamentul caraghios din viaţa animalelor putea să nu-i atragă atenţia vigilentului ghebeşnik, dacă în protocolul adăugat referatelor susţinute în public nu figurau cuvintele lui Goldberg: „Rog luaţi aminte că există o corelaţie inversă între docilitate şi calitatea blănii. E ceea ce observăm şi în societatea noastră: cu cât omul e mai docil, cu atât e mai puţin preţuită personalitatea sa...”

Evreul ăsta cu trei arestări nu-i plăcea deloc lui Seslavin. La Institutul Veterinar existaseră şi adepţi ai lui Weismann şi Morgan cu care se răfuiseră după cum bine meritaseră, acum studenţii învăţau biologie marxist-leninistă, sisteme

de asolament cu ierburi perene, fără nici un fel de ereditate susţinută de teoriile burgheze. Fiindcă, nu-i aşa, existenţa determină conştiinţa. Dacă ar fi fost după vrerea lui, Seslavin ar fi trecut cu tăvălugul peste omul de ştiinţă valoros, trimiţându-l în lagăr pentru a patra oară ca să-şi corecteze defectul conştiinţei strâmbe. Dar nu primise de sus nici un fel de indicaţii în privinţa lui Goldberg... Aşa că Ilia Iosifovici îşi adună în continuare informaţii pentru dosarul său despre poporul sovietic, şi căpitanul Seslavin umplu migălos dosarul lui Goldberg.

Amândoi erau oameni muncitori şi perseverenţi, amândoi voiau să obţină rezultate în munca lor. Ilia Iosifovici dădu *Studiile* sale unui cercetător american în trecere prin URSS, prinzând momentul prielnic să treacă manuscrisul din mână în mână printr-un lung şir de prieteni care participau fizic, cu trup şi suflet, la prezentarea spectacolului *Lacul lebedelor*, unde, pe fundalul muzicii lui Ceaikovski şi al mişcărilor picioarelor musculoase ale celui mai bun corp de balet din lume, avu loc predarea operei sale – ca să fie publicată într-o revistă de ştiinţă.

Căpitanul Seslavin, neştiind nimic despre această diversiune ideologică, vrând să obţină şi el rezultate palpabile, raportă şefilor că Goldberg, gânditorul ăsta de rahat, o luase razna cu ideile lui, că are atitudine ostilă şi nu se poate pune bază pe el. Şefii se scărpinară-n cap şi promiseră să se gândească. Prima idee ce le veni în minte fu să-l invite la ei pe Ilia Iosifovici şi-l lăsară pe Seslavin să discute cu el. Ilia Iosifovici, om cu experienţă, ar fi trebuit să fie foarte reţinut în discuţia cu căpitanul, dar, cuprins de o stare de euforie, îi împuie capul turuind despre ştiinţă aproape două ore fără pauză. Asaltat de elocinţa lui Goldberg, Seslavin aproape că nu apucă să-i adreseze o întrebare. Goldberg, foarte mulţumit de sine, avu impresia

că anchetatorul se arătase interesat de ideile sale, şi ca vicleanul Odiseu, îşi puse în gând să atragă coşcogeamite organizaţia KGB de partea sa, văzând în asta un succes personal... Nimic nu învăţase Ilia Iosifovici din cele trei arestări...

La ora nouă şi jumătate seara, Seslavin îl întrerupse brutal pe savant, şi cu toată impresia bună de la începutul discuţiei, Goldberg nu reuşi să-l coopteze de partea sa pe căpitan în chip de nou aliat. Dimpotrivă, Seslavin încetă să mai dea înţelegător din cap şi îşi arătă colţii:

— Vasăzică aşa. Cu muştele poţi lucra dumneata cât pofteşti, asta nu ne priveşte. În schimb, să aduci aici toate consideraţiile dumitale despre populaţie – ciocăni cu degetul în masă – dacă nu, o să ai parte de mari neplăceri. E spre binele dumitale să nu te cerţi cu noi, Ilia Iosifovici.

În timp ce Goldberg se gândea cum să procedeze mai bine în situaţia neprevăzută, în apartamentul lui se încheia percheziţia secretă, un adevărat furt prin efracţie. Ajuns la douăsprezece noaptea în apartamentul nou de pe strada Profsoiuznaia, obţinut de la Academia de Ştiinţe cu un an înainte, el găsi uşa spartă şi prin camere urmele jafului grosolan: lipseau televizorul, magnetofonul, râşniţa de cafea şi-n mijlocul camerei trona un căcat, bădărănie fără margini...

Se vede treaba că din cauza optimismului său înnăscut, greu de stăpânit, Goldberg supraapreciase temperatura „dezgheţului”. Dar fiindcă primise vestea că studiile sale aveau să fie publicate la o editură renumită din America, el îl sună a doua zi pe Seslavin, se întâlni cu el lângă clubul KGB de pe strada Dzerjinska şi-i înmână penultimul dintre exemplarele *Studiilor*. De fapt studiile sale nu interesau pe nimeni, dar fuseseră înregistrate cu număr în dosarul său de la KGB, aşa că importantă era docilitatea, şi el şi-o manifestă aducând ce i se poruncise.

Tăbărâră asupra lui Goldberg dintr-o direcţie cu totul neaşteptată – îl înştiinţară că vor controla cum a cheltuit resursele economice laboratorul, care achiziţionase în cei doi ani de la înfiinţare o cantitate însemnată de echipamente şi materiale tehnice de tot felul, incluzând, de exemplu, stafidele pentru pregătirea hranei muştelor, spirtul pentru lucrările de histologie, hârtia pentru studiile supărătoare în ochii autorităţilor, recipientele de sticlă, reactivii chimici şi altele... Goldberg era trecut ca şef al laboratorului şi, ca să cruţe eforturile colaboratorilor săi, încredinţase aprovizionarea cu aparatură unei bătrâne laborante cu experienţă, Natalia Ivanovna, el însuşi fiind răspunzător din punct de vedere material... Controlul efectuat de Academie stârni multă nervozitate şi atât: veniră doi pierde-vară care răscoliră hârtiile bune de nimic, împiedicându-i pe cercetători să lucreze. Timp de două săptămâni perechea asta – o contabilă grasă şi un ajutor de contabil slăbănog, în ţinută militară, scotociră prin hârtii. Natalia Ivanovna, speriată, îşi dădu repede demisia şi i se pierdu deocamdată urma. Ilia Iosifovici şi colaboratorii săi făcură haz de toată povestea, dar cazul ajunse la procuratură. Era momentul ca Goldberg, având în vedere trecutul său bogat, să mediteze asupra situaţiei în care se afla, dar era atât de nepăsător, încât se trezi abia în ziua procesului, când găsi de dimineaţă în cutia poştală anunţul sosit cu întârziere. Şi nici atunci nu-şi dădu seama ce primejdie îl paşte. Şedinţa de judecată era programată la ora trei, şi el reuşi în timpul scurt rămas să vorbească la telefon cu un avocat cunoscut, care abia îşi căpătase reputaţia de apărător al cauzelor drepte. Avocatul se arătă îngrijorat, dar ghici din câteva detalii profilul duşmanului:

— Orice s-ar întâmpla, să nu vă duceţi azi la proces, îi recomandă isteţul avocat. Mergeţi mai bine la policlinică şi

luaţi-vă concediu medical, pe urmă ne mai gândim. Vor fi nevoiţi să mute data procesului...

Ilia Iosifovici nu se prezentă la proces, dar nici nu se hotărî să meargă la policlinică: cum să ia concediu medical dacă era sănătos. A doua zi de dimineaţă îl aşteptă la laborator un vizitator cu faţă de broască, prezentându-se drept anchetator. Cazul cu delapidarea luă o nouă turnură. Avocatul angajat să-l apere, transformat repede în amic, întâi luă totul în râs, apoi se mai gândi şi în sfârşit, după ce-şi frământă mintea îndelung, decise că strategia cea mai bună e apărarea punct cu punct în cazul celor optsprezece încălcări ale legii finanţelor, lăsând loc, aşa cum se cuvine, unei greşeli neînsemnate, de exemplu, un cec neînregistrat care să hrănească oprobriul public...

Schema de apărare era inteligentă, dar nu funcţioná. Natalia Ivanovna, palidă şi plânsă, se lansă în explicaţii fantasmagorice, şi Ilia Iosifovici primi, conform legii finanţelor publice, trei ani de lagăr ca să se îndrepte prin muncă.

Cartea lui Goldberg fusese trimisă la tipar, dar nici autorul, nici şefii cei mari ai lui Seslavin nu aflaseră nimic deocamdată. Soarta îl păcălise pentru a nu ştiu câta oară pe Goldberg, pe care-l aştepta călătoria în direcţia cunoscută...

6

Trecuseră doi ani de când Tania plecase de acasă şi locuia prin tot felul de locuri, pe la noii prieteni – ba în atelierul unui pictor de pe Şabolovka, ba, iarna, la vila goală a unor rude de lângă Zvenigorod, ba la locuinţa de serviciu a unei prietene care lucra ca administrator pe Molceanovka.

De un an şi jumătate o găzduia Vika-Koza (Capra), care făcea bijuterii, femeie voinică şi urâtă, provenind dintr-o familie de aristocraţi, dar cu obiceiuri deprinse de la oamenii simpli. Era simpatică, şi Tania îi era un fel de ucenică. Îi făcea şi menajul, şi cumpărăturile, cum i se cade unei ucenice. Atelierul Caprei de pe strada Vorovski se afla la demisol, mai avea şi un apartament dintre cele nou construite. Cei din familia ei, vechi moscoviţi, fuseseră mutaţi, nu se ştie de ce şi la a câta generaţie, de pe strada Znamenka pe strada Ceriomuşka, şi Vika îşi dusese acolo cele două bunici, pe mama şi pe fiul ei, dar nu se putea despărţi de cartierul cu care se obişnuise, aşa că venea la noua locuinţă numai să doarmă, şi nu în fiecare zi. Tania se instalase într-o cămăruţă dintr-un colţ al atelierului, plină înainte cu resturi de mobilă de valoare, luată de la groapa de gunoi.

Capra avea mâini puternice, suflet delicat şi firea omului iubitor de adevăr. Terminase şcoala tehnică de radiofonie, învăţase să mânuiască letconul cu dibăcie, nimerind cu el exact în punctul de lipit, şi din ocupaţia asta puţin interesantă se născuse o nouă profesie: a început să repare inele şi cercei din alte vremuri pentru bătrânele de pe Arbat, pentru prietenele bunicelor ei. Avea de lucru berechet: ba să fixeze o piatră preţioasă, ba să facă nişte cerceluşi simpli... După o vreme şi-a dat seama că repararea şi modificarea bijuteriilor cer un simţ mai fin şi mai exersat decât munca la o bijuterie nouă. S-a dus să înveţe mai mult meşteşug de la un artist bijutier, şi după un concurs de împrejurări ciudate, printre care şi ceva probleme cu locuinţa, s-a măritat cu bijutierul. El a părăsit-o după câţiva ani, pe când era însărcinată, lăsându-i în schimb atelierul. Dar pe lângă atelier, Capra a moştenit şi viaţa boemă cu beţivani şi cheflii, oameni interesanţi din toate straturile societăţii: cliente pentru bijuteriile ei,

bărbaţi dornici să-i stea mereu în preajmă, muzicieni şi poeţi de-ai casei, filozofi care se abătuseră de la calea marxist-leninistă, pierde-vară simpatici, şi, în sfârşit, oameni-păsări de noapte, dintre aceia pe care Tania îi întâlnise în plimbările aventuroase din primul ei an de libertate – înstrăinaţi, neaparţinând nimănui, ca animalele ciudate care apar numai noaptea şi dispar ziua nu se ştie unde. Abia acum află Tania unde îşi petreceau ei ziua, trăind în mare pericol în văgăuni, subsoluri, în asemenea adăposturi cum era atelierul Vikăi... Îi îndrăgi pe oaspeţii ei, pe toţi laolaltă, aproape fără să facă nici o deosebire şi fără să se uite atent la chipurile lor, simţind cât de diferiţi erau faţă de aceia întâlniţi de ea la Universitate şi în laborator, la magazin şi la conservator. Chiar şi-n mulţimea de pe stradă îi recunoştea pe aceia care ar putea veni la atelierul Vikăi.

„E omul nostru”, zicea zâmbind Vika, şi nu era nevoie de nici o altă explicaţie. La ce se referea pronumele ăsta posesiv? Nu la originea socială, nu la naţionalitate, nu la profesie şi nici la nivelul studiilor – însemna ceva imperceptibil, ceva ce ţinea în parte de neacceptarea puterii sovietice, dar asta nu acoperea în întregime înţelesul vorbei. Ca să fii „de-al nostru” trebuia să te încerce o oarecare nelinişte, o insatisfacţie faţă de ce ţi se propunea ca fiind accesibil, o nemulţumire faţă de toată lumea, de la alfabet la vreme, ajungând chiar la Dumnezeu, care le-a făcut pe toate cu atâta parşivenie... Pe scurt, o tristeţe metafizică, un sentiment de neîmplinire care răzbate primăvara la ruşi ca firul de iarbă din gunoi, apărut de data asta după congresul XX... Aceia care studiau însuşirile capilarelor din creier, regulile gramaticii chineze sau prelucrarea metalelor prin galvanizare nu aveau şanse să intre în categoria „ai noştri”. Deşi unii dintre ei nu iubeau în secret puterea sovietică, dar se

conformau regulilor deghizării – îşi legau dimineaţa cravata, se tundeau la frizer, stăteau opt ore la serviciu cu masca sincerităţii pe faţă, şi tocmai din pricina asta rămâneau în categoria „clientelă”.

„Omul nostru” cu părul neîngrijit, îmbrăcat neglijent, venea la atelierul Vikăi pe la miezul nopţii cu sticla de vodcă, cu chitara, cântând cântece „de-ale noastre”, cu o nouă poezie a lui Brodski sau cu una proprie, sau cu o priză de „iarbă” de tras pe nas, şi rămânea peste noapte – cu Capra sau cu Tania, după cum cădeau cărţile. Întâmplarea lăsată să decidă era mai presus de atracţia sexuală. Se iscau uneori istorii de amor trecătoare între „ai noştri”, cu reguli nescrise, bine definite. Capra era femeie practică, nu-i plăceau iubirile pătimaşe şi, frigându-se în tinereţe, renunţase la sentimente, reuşind s-o înveţe şi pe Tania ce înseamnă dragostea. Taniei îi plăceau regulile casei, care excludeau din start încercările de a face curte unei femei, aşa cum băieţii lui Goldberg se străduiseră cinci ani la rând s-o curteze apelând la tot felul de vicleşuguri. Treaba se rezolva scurt, în timpul chefului încins seara, şi se isprăvea dimineaţa sau relaţia continua fără nici un fel de obligaţii ferme în ce-i priveşte pe participanţii la zbenguială...

În mare, ucenicia Taniei fu un adevărat succes – mâinile ei disciplinate se deprinseră uşor cu noile procedee. Scotea bara de argint, adică fosta lingură, din lingotiera plină cu soluţia de săpun, o forja, o încălzea la roşu, îi dădea drumul în valţuri. Apoi o trecea prin maşina de trefilat şi, după o ultimă manevră, ieşea noul fir subţire... Treaba nu era deloc complicată, dar Capra, profesoară severă, îi supraveghea mişcările care trebuiau să urmeze întocmai indicaţiile precise – aşa o învăţase fostul soţ, om pedant, groaznic de plictisitor. Tania munci cu râvnă şi-n scurt timp transformă proviziile de argint în sârmă subţire

de un milimetru. Vikăi nu-i rămase acum decât s-o înveţe următoarea operaţiune foarte importantă pentru meşteşugul de bijutier – sudura. Aici îşi arătă Vika toată ştiinţa de profesor. Deşi nu stăpânea toate secretele meseriei, îi împărtăşi cu generozitate tainele lipirii moi sau tari, îi arătă micile diferenţe dintre nuanţele culorilor în funcţie de care era determinată temperatura de topire. Tania nu reuşi să ajungă la nivelul profesoarei... Cu aparatul de sudură se descurca totuşi minunat, îl mânuia cu îndemânare îndreptând fulgerător flacăra jucăuşă, fără să se uite, spre suportul pe care era fixată bucata de lipit, şi nu se ardea niciodată. Mai trecu o vreme şi începu să înveţe cum se montează bijuteriile. Îşi răni degetul mare aproape până la os înainte să se deprindă cu toate procedeele şi să predea bijuteria gata pregătită pentru vânzare. Îşi admira mâinile atât de bine îngrijite în trecut, cu unghii lăsate să crească lungi şi cu manichiura făcută la timp, acum pline de julituri şi cicatrici mai vechi sau mai proaspete, cum le au băieţii zburdalnici... Adoptă şi cu trupul, şi cu sufletul felul de-a fi al bărbaţilor – se tunse scurt, îşi îmbrăcă primii jeanşi ajungând să-i poarte tot timpul, îşi cumpără două cămăşi cadrilate băieţeşti de la Lumea Copiilor, renunţă la sutien, îi făcu cadou Tomocikăi bluzele cu guler rotund şi danteluri pe gustul mamei... Pufoaica chinezească unisex din blană grosolană de câine, albastră, cum purtau muncitorii chinezi, şi căciula cu urechi îndreptate-n sus ca la iepuri completau îmbrăcămintea, dându-i o nouă înfăţişare. Pe stradă i se adresau „hei, tinere”, şi-i plăcea grozav. Îşi schimbă şi mersul – mergea legănat, dând din umeri ca băieţii, cu pasul apăsat...

Avea douăzeci şi doi de ani, părea că trece printr-o perioadă de tranziţie în privinţa vârstei. Deşi renunţase la incursiunile nocturne, îi plăceau ca şi-n trecut orele din

noapte petrecute în singurătate, când Vika pleca seara la Ceriomuşka să le ducă bătrânelor ei două sacoşe cu alimente de la magazinul Praga, să-şi îmbrăţişeze fiul şi să-l umple de cadouri, să-şi ocărască mama, să se împace cu o bunică şi să se certe cu cealaltă. Relaţiile în familia Vikăi erau greu de stăpânit, nu puteau trăi nici măcar o zi fără plânsete, fără cuvinte de ocară şi îmbrăţişări pătimaşe. Când Capra se întorcea de la Ceriomuşka, era plină de însufleţire şi ceva mai belicoasă, ca şi cum frecuşurile din familie îi scoteau la iveală noi surse de energie.

Tania îşi vizita familia nu foarte des. Obişnuia să vină pe înserate. Locuinţa luminoasă altădată părea acum întunecată în orice moment al zilei. Pădurea deasă de plante tropicale ale Tomocikăi înghiţea lumina. Totul arăta prăfuit şi decolorat, doar frunzele plantelor perene aveau străluciri de ceară. Numai Tomocikăi îi păsa de ele, le ştergea cu buretele umed. Mama şedea în fotoliul presat de trupul ei uşor ca fulgul, îşi făcea de lucru ba împletind lâna, zăngănind ritmic andrelele, ba deşirând-o, făcând un zgomot uşor de la firele electrizate. Ghemele de lână veche, cu noduri deznodate şi înnodate şi cu rămăşiţe de aţe, se legănau uşor la picioarele ei. Cele două pisici tărcate, mamă şi fiică, atingeau leneşe ghemele cenuşii foşnitoare, pline cu scame de lână decolorată şi cu fire de praf de pe podeaua prost măturată.

Tania se aşeza pe scăunelul de la pian, mutându-se cu el lângă Elena. Văzând-o, mama zâmbea bucuroasă.

— Am vrut, fetiţa mea..., începea să zică Elena, dar nu-şi termina vorba.

— Ce-ai vrut, mamocika?

Elena tăcea, îi trecea o clipă prin minte ce voia să spună, dar pierdea şirul. Putea să lege firele de lână rupte, să le prindă şi să le înnoade, dar nu era în stare să-şi adune frânturile gândului, suferea din cauza asta şi

încerca să-şi ascundă de cei din jur starea groaznică în care se afla.

— Să-ţi aduc un ceai, vrei? îi propunea Tania, era primul lucru ce-i venea în minte.

— Nu-mi trebuie ceai... Zi-mi..., şi din nou se cufunda în tăcere.

— Ce împleteşti? încerca iar Tania s-o facă să vorbească.

— Uite... Împletesc pentru tine..., răspundea jenată Elena şi zâmbea vinovată. Uite am descâlcit puţin...

Elena nu ştia ce împletea. Când ajungea într-un unghi drept al împletiturii şi trebuia să scadă ochiurile, sau să lege două ochiuri între care se căscase o gaură, se pierdea, desfăcea ochiurile şi pornea iar să le adune înşirându-le pe andrea... Tania obosea din cauza tăcerii dureroase şi a neputinţei de a comunica: mama e bolnavă, fără doar şi poate, dar boala e tare ciudată... O distruge în tăcere...

— Vrei să ne plimbăm?

Se uita la ea speriată:

— Afară?

După ce-şi pierduse de atâtea ori memoria în afara casei, ea încetase să iasă pe stradă. Îi venea greu să-şi părăsească şi camera. Când trebuia să se ducă la closet sau la bucătărie, lua în braţe pisica fiindcă îi simţea căldura corpului şi asta îi dădea un oarecare echilibru. Lumea din afara locuinţei o înspăimânta. Se simţea jenată din cauza spaimei şi încerca să şi-o ascundă.

— Azi n-am nevoie, zicea ea ca un copil şi căuta din ochi vreuna din pisici. Tania se fâstâcea şi ea auzindu-i vocea neajutorată, de copil mic.

— Povesteşte-mi... o ruga Elena fără o ţintă precisă.

— Despre ce? o întreba Tania ascunzându-se înapoia cuvintelor goale, fiindcă nu putea să-i povestească nimic despre viaţa ei de acum.

Elena zâmbea tristă:

— Despre ceva...

Discuţia lor fără nici un conţinut dura o jumătate de oră, pe urmă Tania se ducea la bucătărie, şi, punând ceainicul, remarca ruina şi paragina din casă, cratiţele necurăţate şi ceştile prost spălate... Dar exista ceva mâncare – Toma aducea seara ce apuca să cumpere în pauza dintre sfârşitul zilei de muncă şi începutul orelor la seral.

Apoi venea tatăl ei, şi-l simţea îmbătrânit şi decăzut, în locul puterii şi tăriei lui de altădată... Forţa şi energia lui debordantă, atât de atrăgătoare, se epuizaseră, şi Taniei nu-i venea să se uite la el cum arată: parcă făcuse o faptă rea şi voia s-o ascundă.

Pavel Alekseevici scăzuse în înălţime şi slăbise, umerii i se lăsaseră-n jos, fruntea şi obrajii erau adânc brăzdaţi, pielea îi atârna, părea mai multă decât înainte. Se bucura la vederea Taniei, la început se lumina la faţă cu tot cu pliurile lui de buldog, apoi se pleoştea imediat când vedea tristeţea şi mila de pe chipul fetei. Suferea ca iubitul părăsit, dar, din mândrie, nu începea primul vorba – nu mai reuşeau să-şi vorbească aşa cum făceau odinioară, când discutau bucuroşi să comunice şi să se-nţeleagă unul pe celălalt cu orice prilej...

Apărea din cămăruţa ei şi Vasilisa, complet oarbă. În bucătărie se simţea în siguranţă, nu se observa că orbise. Punea masa, încălzea supa pentru Pavel Alekseevici, ba chiar îi punea un păhărel de o sută de grame lângă farfurie... Prin apartament mergea însă ţinându-se de pereţi, aşa că-şi lăsa urma degetelor tremurânde pe tapet, după cum se mişca într-o direcţie sau alta – o dungă închisă pe fond albastru sau galben. Păşea fără zgomot cu

tălpile pâslarilor vechi, şi era uimitor să simţi cât de persistent era mirosul ei de femeie trăită la ţară – miros de lapte acru, de fân, ba chiar şi de fum de la coşul sobei...

Casa părintească o deprima pe Tania, se întrista când îi vedea paragina. Cu Toma se întâlnea rar, dar când trecea în fugă pe acasă, îi lăsa întotdeauna un cadou – un ineluş cu o agată, un breloc sau un pacheţel cu pişcoturi scumpe.

La sfârşitul lui februarie Tania vându prima bijuterie făcută de mâna ei – primi bani adevăraţi pentru muncă adevărată. Cincizeci de ruble pentru un inel de argint cu un topaz negru-fumuriu transparent, o piatră ovală delicată, care-i dăduse de furcă două zile. Salariul ei de laborantă fusese de treizeci şi şapte de ruble şi cincizeci de copeici, aşa că banii obţinuţi din vânzarea bijuteriei i se părură câştigaţi prea uşor, bani nemunciţi, şi hotărî să cumpere din ei cadouri pentru toţi cei de acasă.

Împrumută de la Vika o sacoşă mare pentru cumpărături şi procedă întocmai ca profesoara ei: încărcă sacoşa cu produse de calitate de pe strada Arbat – ceai indian, plăcinte, biscuiţi. În ziua aceea erau scoase la vânzare, nu se ştie de ce, cosmetice englezeşti şi ţigări nemţeşti. Cumpără şi dintr-acelea. Cumpără o sticlă de coniac armenesc pentru tata, deşi ştia că preferă vodca. Dar coniacul era marfă de lux.

O întâmpină Pavel Alekseevici, care-şi luase deja doza de vodcă pe care obişnuia s-o bea seara. Se repezi năvalnic, cu faţa crispată, şi-i strânse la piept capul cu tot cu căciula de iepure:

— Ce nenorocire, Tania... L-au stâlcit în bătaie pe Vitali Goldberg. A venit Ghenia din Obninsk, a sunat. Chiar acum am picat de la spitalul Sklifosovski. Starea lui e gravă. Am vorbit cu doctorul. Traumatism cerebral. Mâna ruptă, nasul. E inconştient... Cartea lui Ilia a apărut în America... Aşa stau lucrurile...

Tania nu apucă să pună sacoşa grea pe podea, stătea uluită în dreptul uşii. Pe fraţii Goldberg îi socotea nu prieteni, ci rude mai degrabă, deşi în ultima vreme nu mai vorbise cu ei.

Lăsă jos sacoşa şi începu să plângă. Pavel Alekseevici îi scoase căciula umedă şi pufoaica grea.

— E opera KGB-ului? întrebă Tania revenindu-şi din starea de uluire.

— Aşa se pare. L-au îmblătit nişte profesionişti. N-au vrut să-l omoare. Dacă ar fi vrut, l-ar fi omorât.

Vasilisa stătea în picioare în locul ei obişnuit, pe coridor, între bucătărie şi antreu, părea să se uite înspre ei:

— Tu eşti, Tania?

— Eu, eu, Vasia. Am adus cadouri.

— De ce cadouri? se miră Vasilisa. Nu-i sărbătoare, e vremea postului cel mare.

— Ţi-am cumpărat coniac armenesc, zâmbi Tania cu ochii umezi.

Pavel Alekseevici se bucură nu de coniac, bineînţeles, avea băutură la discreţie, i-o aduceau pacientele în cantităţi uriaşe, care întreceau cu mult capacitatea lui de a o bea, ci se bucură de zâmbetul ei, acelaşi zâmbet din trecut, dintotdeauna, parcă nu mai exista între ei înstrăinarea din ultimii ani.

— Hai s-o vedem pe mama, pe urmă bem coniacul tău. Bine? propuse Pavel Alekseevici şi o împinse uşor pe Tania spre camera mamei.

— I-ai spus de Vitali? întrebă ea în şoaptă.

— N-are rost.

Stăteau aşezaţi toţi trei, prima oară după câţiva ani. Elena în fotoliu, Tania pe patul mamei, de la care venea miros amestecat de pisică şi de urină stătută. Pavel Alekseevici veni mai aproape cu taburetul rotund...

— Să nu bem puţin, fetelor? întrebă el înviorat, dar îşi înghiţi vorba: Elena îl privea îngrozită.

— Să bem, să bem, mamocika, se pomeni strigând Tania şi-ntr-o clipă aduse coniacul.

Pavel Alekseevici plecă să aducă paharele.

— Crezi că... Nu-i bine... Pavel Alekseevici zice..., rosti Elena ezitând, fără să lege cuvintele, dar cu o expresie de împotrivire vădită.

— De ce nu, mamocika, un singur păhărel...

Pavel Alekseevici stătea în pragul uşii cu trei pahare de culori diferite în mână. Lenocika părea că nu uitase tot. Îşi aducea aminte că soţul ei e alcoolic. Îşi făcea griji pentru el la vederea sticlei...

— E bun pentru tine, Lenocika. E bun pentru vasele de sânge, zâmbi Pavel Alekseevici.

Elena întinse nesigură mâna, luă neîndemânatică păhărelul verde şi umed în căuşul palmei. Împletitura îi alunecă de pe genunchi, căzu pe podea. Pisica tânără atinse păhărelul cu laba. Elena se agită, păhărelul se aplecă într-o parte şi se prelinseră câteva picături de coniac:

— Uite, Tania... S-a răsturnat tot... cum de... umed...

Nu putea să ţină bine paharul şi nici să ridice de jos împletitura, era o succesiune complicată a mişcărilor... Pavel Alekseevici luă împletitura şi o puse pe pat. Turnă în paharul lui şi al Taniei:

— În sănătatea ta, mamocika.

Elena mişcă uşor paharul, Tania i-l apropie de gură, şi ea bău o înghiţitură. Stătură împreună aproape o oră, în tăcere, cu zâmbetul pe buze. Băură coniacul încet, mâncară plăcintele. Pe urmă Elena zise foarte desluşit, cum nu i se mai întâmplase de multă vreme:

— Ce seară frumoasă e azi, Taniecika. Ce bine că ai venit acasă. Ţii minte strada Karantinaia, Paşenka?

— Care Karantinaia? întrebă mirat Pavel Alekseevici.

Elena zâmbi cum zâmbesc adulţii copiilor prostuţi:

— În Siberia, îţi aminteşti? Ne-ai luat de acolo şi ne-ai adus la spital... Ce bine ne-a fost acolo. La spital.

— Nici acum nu trăim rău, Lenocika.

Pavel Alekseevici îşi puse mâna pe capul ei şi o trecu pe obraz. Ea îi luă mâna şi i-o sărută...

Ce grozăvie – el nu-şi amintea de strada Karantinaia, dar Elena îşi amintea. Ce-ţi e şi cu memoria asta capricioasă! Douăzeci de ani trăiţi împreună, unul îşi aminteşte ceva, altul – altceva... Ce fel de viaţă în comun trăiseră, dacă amintirile despre unul şi acelaşi lucru se deosebeau atât de mult?

Veni în curând Ghenia Goldberg. Le povesti puţinul pe care-l aflase despre cele petrecute. Fratele lui se întorsese târziu acasă şi fusese bătut la intrarea în locuinţă. L-a găsit dimineaţa devreme un vecin pasionat de cros care ieşise la ora şapte să alerge vitejeşte. Colegii de muncă ai lui Vitali i-au spus că fratele lui a fost sunat şi ameninţat de câteva ori în cursul ultimei săptămâni.

— Pe tine nu te-au sunat? se interesă Tania.

— De ce să mă sune, eu mă ţin deoparte de treaba asta, căută parcă să se justifice Ghenia.

Treaba de care vorbea Ghenia era următoarea: Vitali abia se întorsese din Iakuţia, unde adunase date antropologice despre populaţiile nordice. L-au chemat la Secţia 1 şi i-au propus să predea toate materialele strânse în expediţie, motivând că au decis să secretizeze tema de cercetare. Secretul îl ştia toată lumea: populaţiile nordice decădeau din cauza beţiei şi piereau, numărul iakuţilor şi al altor neamuri se redusese în ultimii douăzeci de ani de patru ori. Totul îşi găsea explicaţia logică în teoria lui Ilia Iosifovici despre degenerarea poporului sovietic, dar nu se

potrivea cu miracolul poleit numit „Fântâna prieteniei dintre popoare”.

Puţin mai târziu apăru Toma. O invitară să bea cu ei ce mai rămăsese pe fundul sticlei. Ea se ameţi din păhărelul băut şi începu să râdă tare. Petrecerea de seară se întrerupse. Tania îşi îmbrăţişă mama, tatăl, îşi îmbrăcă pufoaica chinezească şi, amintindu-şi de Vasilisa, se duse aşa îmbrăcată cum era să-şi ia la revedere de la ea. Intră în cămăruţa întunecoasă şi răsuci cu zgomot întrerupătorul. Becul arsese demult, dar Vasilisa nu ştia. Ea îşi întoarse capul trezită de zgomotul întrerupătorului.

— Tania.

Tania o sărută în creştetul capului acoperit cu basmaua neagră:

— Zi-mi, ce să-ţi aduc?

— Nu-mi trebuie nimic. Tu să vii, răspunse cu răceală Vasilisa.

— O să vin...

Tania ieşi afară împreună cu Ghenia, care se oferi s-o conducă.

Toma o conduse pe Elena la baie să-i schimbe straturile de cârpe moi puse în chiloţii vechi de la costumul de baie, îmbrăcaţi pe sub pantalonii mai largi, garnisiţi cu o căptuşeală uscată. Toma ignora împotrivirea Elenei ruşinate de situaţie, o schimba în fiecare seară şi-n fiecare seară repeta turuind fără urmă de reproş:

— Stai liniştită, mamocika, să-ţi schimb cârpele umede... Mă încurci...

Pe urmă o spăla şi o ştergea pe biata Elena, făcea totul cu îndemânare, dar cu mişcări brutale, aşa cum fac infirmierele plătite prost. Elena se ruşina, se închidea în sine, asta însemnând că ea nu era acolo. Pe urmă Toma o împingea uşor înainte, o conducea în dormitor şi o culca în pat. O chema pe Vasilisa, aceasta se-nfigea pe picioare şi

începea să bolborosească preaslăvind exagerat – rugăciunea era lungă, ciuntită, alcătuită din frânturi de formule ritualice, psalmi şi exclamaţii proprii, dintre care cele mai pomenite cuvinte erau „sfârşit creştinesc, în pace, fără durere şi-n curăţie”...

Cu trecerea anilor, privirea Elenei căpătase o expresie senină, ochii altădată albaştri deveniseră cenuşii, de culoarea fumului, trecând dintr-o beznă în alta...

7

Despre relaţiile de prietenie cu fraţii Goldberg Tania nu putea spune decât un singur lucru: aşa a fost să fie. Din copilărie erau îndrăgostiţi de ea, se concurau chinuindu-se să-i arate dragostea. Tania era o încercare grea pentru ei, fiindcă erau gemeni – nici cele mai strânse legături de sânge posibile şi nici măcar legătura mamei cu copilul ei în lumea omului, unde zămislirea fără sămânţă e atribuită numai Mariei din Nazaret, nu ajung la apropierea dintre trupurile gemenilor univitelini. Despre asta vorbea ţintit genetica lui Goldberg.

Fraţii Goldberg ţineau piept cu cinste încercării grele: veneau întotdeauna împreună în casa familiei Kukoţki fără să fie invitaţi, sunau la telefon şi anunţau: suntem noi, fraţii Goldberg, deşi vorbea doar unul dintre ei, fiindcă astea erau pe atunci posibilităţile telefoniei. Dacă o chemau pe Tania să meargă la teatru sau la film, atunci se urneau toţi patru cu Toma cu tot, ca un adaos constrângător, un fel de sacrificiu de dragul farmecului Taniei. Niciodată nu pronunţau numele Taniei când vorbeau între ei, nici o aluzie, doar informaţii:

— Sâmbătă mergem la familia Kukoţki...

— Am cumpărat bilete la teatru pentru duminica următoare...

Aşa se consuma discuţia lor.

Fiecare din fraţi luat în parte avea toate datele să fie un băiat nesuferit, foarte inteligent şi exagerat de egoist, dar prezenţa Taniei în viaţa lor netezise în chip ciudat sentimentul aproape legitim, de neînvins, că le era dat să fie copii-minune evrei cu cinci minute înaintea altora, că erau superiori celor din jur. Acest „aproape” avea să atârne greu în anii jalnici ai adolescenţei şi-n următorii ani, când aveau să se lămurească în privinţa semnificaţiei lui. Tania îi ajuta grozav să se dumirească. Veselă, expansivă, neinteresată de cum se raportau la ea cei din jur – fiindcă primea multe dovezi de dragoste din toate părţile –, nu concura cu ei măcar şi pentru faptul că era cu doi ani şi două clase mai mică decât fraţii Goldberg. Deşi fusese mai înaltă decât ei, poate şi mai puternică până la vârsta de cincisprezece ani, nici unuia nu-i trecuse prin minte să-şi măsoare puterea cu ea, ba dimpotrivă, erau gata să i se supună, s-o slujească, să-i facă toate plăcerile vârstei... Fluturându-şi în treacăt fusta cadrilată, ea, fără să-şi dea seama, nu ţinuse cont de ierarhia bătută-n cuie după care se judeca inteligenţa, punându-l în frunte pe Ilia Iosifovici nediscreditat încă, apoi pe cei doi fraţi aliniaţi umăr la umăr în spatele lui, toţi ceilalţi venind după ei. Numai Tania nu... Era în afara concurenţei... la dreapta sau la stânga. Jocul ei nu prea era cinstit, se purta de parcă juca şah fără să-şi anunţe adversarul că schimbă din mers regula jocului şi poc! cu degetul mare şi cel mijlociu îi aruncă figurile de pe tabla de şah... Tocmai această purtare a ei îi încânta pe fraţii Goldberg – nu buclele ei blonde şi clămpănitul vioi la pian... Scala coeficientului de inteligenţă nu era singura după care se repartizau valorile...

Gusturile şi preferinţele celor doi fraţi fuseseră asemănătoare în mica copilărie, dar mama lor observase,

de cum îi născuse, că unul dintre ei, Ghenia, venit pe lume douăzeci de minute mai târziu, plânge şi râde mai tare. Avea dorinţe exprese şi spaime precise. Când la cinci ani Vitali, fratele mai mare, îl întreba pe Ghenia: „Ce caşă ne place mai mult?”, Ghenia răspundea hotărât: „De hrişcă”...

Generaţia Taniei i-a scăpat într-o oarecare măsură de rolul de copii-minune – fraţii au aşezat-o în frunte pe Tania de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni, treabă nu tocmai corectă. Şcoala de pe strada Malahovka nu ştia să preţuiască talentele băieţilor – cum să facă diferenţa între premianţi şi premianţi? Mama lor, Valentina, femeie simplă, care lucrase până în 1953 ca laborantă şi fusese dată afară din serviciu în toiul luptei împotriva cosmopolitismului, n-a reuşit, din cauza vieţii grele de după război, să dibuie talentele fiilor săi până la moartea ei, survenită prea devreme. În schimb, tatăl lor, egoist din fire, provenea din rândul copiilor- minune şi judeca talentele băieţilor ca pe un lucru de la sine înţeles. Unde mai pui că fraţii Goldberg erau rivali nu numai în relaţia lor cu Tania, ci şi la fizică, chimie şi matematică.

Tania era mai interesată de Vitali, fiindcă lui îi plăcea medicina, şi aveau teme comune de discuţie, dar la drept vorbind, îi făceau mare plăcere relaţiile cu alţi băieţi, care deşi nu aveau cunoştinţe atât de strălucite la ştiinţele naturii, ştiau să danseze mişcându-şi picioarele agile în ritm de rock-and-roll, dans pătruns prin găurile Cortinei de Fier...

Acum, la mijlocul anilor ’60, când Ilia Iosifovici fusese arestat şi era privit ca un erou nevinovat, în suferinţă, băieţii lui începură să strălucească luminaţi de reputaţia tatălui. Mai ales după ce Vitali fusese bătut la intrarea în casă...

Tania ieşi împreună cu Ghenia din locuinţa familiei Kukoţki la ora douăsprezece şi ceva. Ghenia ştia că Tania

nu locuieşte acasă, deşi în ultimul timp nu se întâlniseră şi nu-şi telefonaseră. Tania fierbea de mila lui Vitalka şi voia neapărat să-l vegheze la spital. Ghenia se afla singur cu ea după atâţia ani, aşa că apăru o nouă configuraţie, în care Vitali exista separat şi ei doi erau nevoiţi să sufere împreună pentru el, să-l compătimească. În timp ce Vitali se afla prins de tot felul de tuburi, plin de cusături pe pomeţii obrajilor şi la rădăcina nasului, în ghips şi cu perfuzie, cufundat într-un fel de aţipeală, Ghenia o conducea pe Tania la metrou încercând s-o convingă să înnopteze cu el pe strada Profsoiuznaia, ca de dimineaţă să dea o fugă la spitalul Sklifosovski fără să piardă vremea.

Tania ezită puţin: obişnuia s-o anunţe din timp pe Capră că are de gând să nu înnopteze la ea în atelier. Nu aveau telefon. Tania se codi, dar Ghenia era prea hotărât... La drept vorbind, nu voia să se despartă de el, aşa că ajunse pe strada Profsoiuznaia, unde nu fusese niciodată...

Apartamentul de două camere din blocul de cinci etaje construit în vremea lui Hruşciov arăta în aşa hal, de parcă percheziţia se terminase cu două ore înainte. Învăţată mai degrabă cu ordinea decât cu curăţenia, fără să ţină morţiş să găsească o logică a ordinii, după ce se răzvrătise şi îşi luase lumea-n cap, pribegind de colo-colo prin case întâlnite întâmplător, şi îşi găsise în cele din urmă adăpost în atelierul Caprei, printre bucăţele de metal, suporturi de lemn şi grămezi de mobilă distrusă, Tania încremeni văzând vraiştea din casă, de parcă o stihie bezmetică împrăştiase valuri uriaşe de hârtie scrisă pe masă şi pe birou, pe scaune, sau aruncată de-a valma pe podea... Printre hârtiile călcate în picioare răsăreau poteci care duceau la masă pentru mâncare şi la baie pentru apă, hârtii de ziare puse peste hârtiile scrise formau poieni cu ceşti de ceai desperecheate, cafenii înăuntru de la infuzia

uscată şi murdare pe dinafară. Colonii paşnice de gândaci hrăniţi bine mişunau pe pajiştile ştiinţei.

— Cum puteţi trăi aici? întrebă uluită Tania, obişnuită cu toate ciudăţeniile.

— Normal. În mare parte din timp eu sunt la Obninsk. Tata şi cu Vitalka locuiesc aici. Nu lăsăm pe nimeni în casă ca să nu se sperie, zise Ghenia arătându-şi o clipă dinţii mari, ca boabele de fasole albă. În casa de pe Malahovka e şi mai rău. Cât a trăit mama, era ceva ordine. Cum de reuşea, nu înţeleg...

— Nu, asta nu se poate, zise Tania şi, scoţându-şi pufoaica, cântări în minte de unde să înceapă curăţenia. Începem cu bucătăria.

Decizia era corectă. În bucătărie era mai puţină hârtie, şi murdăria întâlnită în mod obişnuit într-un loc unde se găteşte nu cerea o atenţie la fel de mare ca gunoiul de hârtie. Grăsimea de pe plită a trebuit desprinsă strat cu strat, linoleumul plin de zoaie de culoare cenuşie s-a spălat uşor. Noroc cu praful de curăţat din baie. În camere treaba merse cu poticneli – hârtiile se cereau să fie citite, şi se opreau din când în când la câte o pagină ciudată. Fapta lor vitejească întrecu puterile lui Hercule: gunoiul urma să fie aruncat cu ochii închişi.

De la douăsprezece şi jumătate până la patru şi jumătate curăţară la patru mâini într-o veselie. Pălăvrăgiră în hohote de râs, îşi amintiră de micile secrete din copilărie, le veni uşor să cureţe; murdăria se scurse în canalizare, hârtiile fură aşezate în rafturi. Găsiră sertarele de la birou complet goale, era chiar nostim. Ghebeşnicii, ca să mascheze percheziţia, organizaseră un jaf în toată regula, dar luaseră doar hârtiile aflate pe birou, celelalte teancuri din ultima perioadă, care zăceau straturi, straturi pe tot felul de suprafeţe, nu fuseseră atinse.

— Ciudată fire are fratele tău, zise la sfârşit Tania, Ilia Iosifovici e de jumătate de an în lagăr, şi el n-a făcut măcar o dată curat.

— Nu pricepi că asta-i casă memorială, locuinţă-muzeu?

La patru şi jumătate apăru de sub un morman de hârtie o canapea acoperită cu o pătură groasă. Tania se prăbuşi pe ea ridicând un nor de praf.

— Gata. La culcare, porunci ea, şi Ghenia, care-şi învingea de câteva ore dorinţe de tot felul, de la mângâieri duioase la poftă animalică, nu se lăsă aşteptat...

Luptă ca un tânăr şi vajnic combatant, dăruind toată rezerva sa de energie, şi cum era nedormit de două nopţi, se cufundă în somn, uimit de tandreţea agresivă şi de pofta bestială a Taniei...

„De unde o avea pofta asta sălbatică, să fie vorba de vreo vină?”, atât îi trecu prin minte. O voce dinăuntru îi răspunse mustrător: „Ţi-e ca o soră...”

Tania nu se gândea la nimic de felul acesta: geologul cu care se culca în ultima vreme era bărbat matur, om fără scrupule, n-avea treabă cu cele sfinte, nu mai ştia numărul copiilor făcuţi cu vânzătoarele de la bufet şi cu femeile de la Academie, nu era nici mai bun, nici mai rău decât drăguţul de Ghenia, scumpul ei prieten din copilărie. Tania nu vedea în plăcerea simţită în pat ceva minunat şi special şi se întreba mirată de ce prietenele ei mai în vârstă sunt nebune după bărbaţi – în pat sunt toţi la fel... La vremea aceea nu ştia că lucrurile nu stau chiar aşa.

La spitalul Sklifosovski nu ajunseră la ora zece, cum plănuiseră, ci la douăsprezece. Nu reuşiseră să se trezească, pe urmă Ghenia îşi ceruse drepturile proaspăt obţinute. În timpul ăsta Vitalka fu scos de la reanimare şi dus în salon – starea lui se ameliorase, îşi veni în fire, nu avea de gând să moară.

8

Trecuse un an şi ceva de când pieliţa tulbure acoperise în întregime ochiul bun al Vasilisei, şi se instalase bezna. Lipsa vederii, nefericirea şi ameninţarea înspăimântătoare a morţii, întâlnite la oamenii în vârstă, o scutiră pe Vasilisa de truda neîntreruptă.

Veni repausul binemeritat care o făcea să se gândească la odihna fără limite, veşnică. Grija fără răgaz pentru alţii se transformase în grijă pentru ea. Înainte se ruga la icoane. Erau câteva: icoana întunecată din Kazan, pictată în fugă în trei culori, icoana prorocului Ilie despicată-n două cu un nenorocit de topor şi lipită grosolan, aşa că faţa prorocului se păstrase, dar mantia lui agăţată de car nu nimerise în mâinile întinse ale lui Elisei, ci se făcuse aşchii aproape toată în biserica de la ţară şi arsese odată cu ea. Mai erau Serafim cu ursuleţul de pluş fără urechi şi Piotr, cel care se îneacă, cu nimbul pe-o ureche, întinzând mâna către Mântuitorul care trece pe lângă el, dar se îndreaptă într-o cu totul altă direcţie. Părea să-i fi pierdut pe toţi ocrotitorii ei. Stătea în genunchi în acelaşi loc, o bucată de covor chelită, tocită de genunchii ei, şi încerca să şi-i readucă în memorie, dar nu reuşea. Bezna care o înconjura era ca un perete neted, fără lumini şi umbre. Starea asta dura de ceva timp, şi Vasilisa se înfierbânta, i se părea că rugăciunea atârnă în aerul înăbuşitor lângă capul ei şi nu se ridică nici la Dumnezeu, nici la Maica Domnului, nici la preacuvioşii slujitori ai Domnului. Pe urmă începu să întrezărească un fel de pâlpâit care aducea cu flacăra lumânării. Era atât de slab şi nesigur, încât, speriată, avu impresia că-i o minune scornită de imaginaţie. Era însă atât de subjugată de punctul luminos, atât de bucuroasă, încât îl chemă din tot sufletul, încercând să-i păstreze cât mai mult imaginea în minte. Şi

lumina nesigură crescu, se întări nevăzută de nimeni, străluci doar în bezna minţii ei, îndemnând-o să se roage necontenit şi aproape fără cuvinte. I se ruga numai ei, ca „flăcăruica”, aşa o numea ea, să n-o părăsească. Se ruga şi-n somn, parcă simţind-o cum picoteşte lângă ea, ca pisica bătrână care-şi făcuse culcuş lângă picioarele reci, uscate.

Vasilisa îşi stabili un nou regim de viaţă, unul uşor, fără obligaţiile obişnuite care nu se sfârşeau niciodată – fără cumpărături pe care le socotea exagerate, fără spălatul rufăriei, ba chiar fără spălatul aşternuturilor murdare, fără marea curăţenie când vântura cârpele precum pânzele corabiei prin toată casa, dar continuă s-o spele dimineaţa pe Elena şi să-l întâmpine cu masa caldă pe Pavel Alekseevici, abia venit de la muncă. Cea mai mare parte din zi şi-o petrecea în cămăruţa ei, se lăsa pradă unei meditaţii subtile practicate numai de călugării orientali... Era un amestec de contemplare meditativă, de comunicare spirituală cu stareţa Anatolia, de care se apropiase şi mai mult odată cu pierderea vederii, şi de pomenire plină de iubire pentru viii şi morţii apropiaţi şi îndepărtaţi, începând cu părinţii, cu Varsonofie, apărut în vis, şi terminând cu călugăriţele anonime de la mânăstire, moarte de multă vreme – se ruga la lumina flăcăruii în care se învăţase să sufle ca s-o aţâţe cum se aţâţă cărbunii în vatră...

Pavel Alekseevici primea zilnic din mâinile Vasilisei mâncarea prăpădită, arătând la fel cu mâncarea adusă de infirmieră la spital, şi îşi reproşa mereu că nu poate să-i învingă încăpăţânarea – era convins că are o cataractă banală care poate fi operată, ca să-i redea măcar în parte vederea. Nu era el profesorul absorbit de ideile abstracte care să nu ştie să aprindă plita cu gaz. Era în stare să-şi încălzească mâncarea, să şi-o pregătească, dar nu putea

să-i interzică Vasilisei Gavrilovna să-şi îndeplinească obligaţiile, şi nici nu putea accepta să-l îngrijească o servitoare oarbă...

Îi vorbi în repetate rânduri despre operaţie. Vasilisa nu voi să audă, zise că se lasă-n voia Domnului care-i hotărâse soarta... Pavel Alekseevici se supără, nu reuşi s-o înţeleagă, încercă, folosindu-se de logica ei, s-o convingă că voinţa Domnului e s-o opereze un doctor a cărui menire e să-i opereze pe orbi, adică s-o opereze şi pe ea ca să vadă iar lumina – fie asta întru slava Domnului... Ea clătină din cap neîncrezătoare, el se supără şi mai tare, o acuză că-i fricoasă analfabetă şi proastă...

De fiecare dată când bea mai mult decât în mod obişnuit, Pavel Alekseevici o asalta înfierbântat vorbindu-i despre operaţie. Nici un fel de argument logic n-o făcea să accepte. Se întâmplă ca tocmai Toma, fără să se înţeleagă cu Pavel Alekseevici, să vină acasă într-o zi cărând pe scări la etajul patru (liftul nu mergea) ditamai balotul cu lenjeria spălată, să stea niţel ca să-şi tragă sufletul intrând în vorbă cu Vasilisa şi îmbrobodind-o cu singurele cuvinte ce-o puteau convinge:

— Hei, tuşă Vasilisa, uite ce zdravănă eşti, măcar să fii în stare să cari apa, şi te tot rogi... De-ai merge împreună cu mine...

Toma nu avea o constituţie robustă, dar era la fel de încăpăţânată – zile întregi îşi făcea de lucru cu copilaşii ei verzi, stând cu nasu-n pământ, săpând, plivind fără încetare. Sângele de ţărancă îi şoptea: tot ce nu voia să facă pentru sfecla banală şi pentru morcov făcea cu duioşie şi pasiune pentru rododendroni şi *Choisya*.

Trebuia să se ocupe de casă din ce în ce mai mult şi nu-i plăcea deloc, în plus se ducea seara la şcoala tehnică şi chiar era foarte ocupată...

Vasilisa purtă zile întregi în sufletul ei reproşul Tomei spus la mânie. Gândul încet îi stăruia în minte, o chemă în ajutor pe maica Anatolia. În sfârşit, duminică seara după cină, îl anunţă pe Pavel Alekseevici că e de acord să se opereze.

— Erai împotrivă, se miră doctorul. Mai întâi să te consulte un oftalmolog. Poate că nu se apucă...

— De ce să nu se apuce? Am acceptat. Să mă taie...

Nu găsiră doctorii nici o contraindicaţie. Două săptămâni mai târziu o operară la Institutul de Oftalmologie de pe strada Gorki. Îi redară vederea în proporţie de şaizeci la sută, şi Vasilisa se întoarse la treburile obişnuite din gospodărie – cutreiera magazinele, stătea la coadă, făcea mâncare şi curăţenie. Doar mersul îi rămăsese şovăitor, încordat, de parcă ducea un obiect de valoare fragil – ochiul care începuse să vadă mai bine. Cuvintele lui Pavel Alekseevici despre voinţa Domnului înfăptuită de mâna doctorilor îi cuceriseră inima. Deşi îşi amintea bine secvenţele operaţiei făcute cu anestezie locală, de la injecţia dureroasă chiar în ochi până în momentul când îi scoseseră bandajul şi văzuse oamenii ca prin ceaţă, nesiguri pe picioare ca arborii bătuţi de vânt, avea mereu în minte povestea din Evanghelie cu orbul vindecat, şi lega foiala doctorilor trebăluind la ochiul ei mort cu atingerea de către Mântuitor a ochiului tânărului orb.

Nici unul dintre cei ai casei nu-şi explica de ce îşi schimbase Vasilisa după operaţie felul de a se preţui pe sine – era plină de respect faţă de corpul ei rezistent, de-a pururi cast, faţă de picioarele şi braţele musculoase şi mai ales faţă de ochiul nevăzător, care-i lăcrima mereu, şi căruia îi fusese luată lumina, dar şi dată înapoi. Flăcăruica, aşa cum o numea ea, care-i luminase sufletul în vremea când fusese complet oarbă, dispăruse însă, şi n-o mai vedea acum când îşi recăpătase vederea. Îi ducea dorul,

dar era ferm convinsă că va apărea atunci când ochiul reînviat va muri.

Când îşi descoperi vederea pierdută, îşi dădu seama în ce teamă neîntemeiată şi zadarnică pentru ultimul ochi trăise o bună bucată de viaţă. Numai după ce-şi pierduse ultimele rămăşiţe de vedere se eliberase de teama asta, şi acum, după operaţie, văzând din nou lumea Domnului, i se reînnoi şi i se întări nu credinţa în Dumnezeu – credinţa ei nu avea nevoie de confirmare –, ci credinţa în iubirea lui Dumnezeu îndreptată spre ea, spre chioara, proasta şi analfabeta de Vasilisa. Şi începu s-o respecte pe Vasilisa asta ca obiect al iubirii lui Dumnezeu... Acum era sigură că Domnul Dumnezeu o alesese pe ea din mulţimea oamenilor.

I se strecură în minte un gând cu totul nou, de-a dreptul ciudat: că Dumnezeu o iubeşte chiar mai mult decât pe ceilalţi... De pildă Tania – s-a născut frumoasă, bogată, talentată, şi uite că a plecat de acasă, umblă haimana prin cotloane străine şi nu de nevoie, ci de voia ei... Sau Pavel Alekseevici, doctor însemnat, renumit, doctor ieşit din doctori, câţi copii a nimicit, de nu le mai ştii numărul, are păcate cu carul. Şi bea ca un mujic prost, ca fratele răposat, Dumnezeu să-l ierte... Ce să mai zici de Elena, îi vezi viaţa ca-n palmă: şi bună, şi liniştită, şi inimoasă, i-e milă de pisici, dar pe Flotov l-a uitat? N-are mustrări? De ce-o pedepseşte Dumnezeu? I-a luat mintea şi simţirea. Trăieşte ca animalul...

Vasilisa era îngăduitoare cu Elena, o trata ca pe un animal domestic care trebuie hrănit, curăţat... Vorbea cu ea aşa cum vorbea cu pisica – în aer, nedesluşit, aproba sau se arăta nemulţumită... Nu-ncape vorbă – dacă Dumnezeu a ales pe cineva, atunci pe ea a ales-o, pe Vasilisa. Mai întâi i-a luat ochiul, apoi i l-a dat... Cum altfel să-nţelegi?

9

Tania se ducea la spital în fiecare zi, îl ajuta pe Vitalka să-şi rezolve toate nevoile, să se spele, să mănânce. Avea mâna dreaptă în ghips, şi cu stânga îi era greu până şi să citească – era dificil de întors paginile... Îşi exagera puţin neputinţa, era chiar capricios. În fiecare dimineaţă Tania pleca din strada Profsoiuznaia la spitalul Sklifosovski cu sacoşa de cumpărături pe care nu i-o dăduse înapoi Vikăi. Prietenii fraţilor Goldberg adunară o sumă de bani pe care Tania o transformă în alimente procurate pe alese. Exerciţiile de gătit înlocuiră ocupaţia de bijutier. Pe la atelierul Vikăi Tania trecu doar o dată, ca să-şi ia trei perechi de chiloţi, şosetele de lână şi agenda – toată averea ei.

Ghenia venea de la Obninsk în fiecare sâmbătă. Mâncau împreună, beau o sticlă de vin gruzin, dormeau pe canapeaua turtită de coastele bătrânului Goldberg, mergeau împreună la spital, la Vitalka. Relaţia lor uşor copilărească îl tulbura pe Ghenia: parcă aveau cincisprezece ani şi se dădeau în leagăn sau se jucau de-a baba-oarba, atingându-şi faţa şi umerii, ghicind prin întuneric cine a nimerit în îmbrăţişare... Natura le dădea libertatea să se bucure unul de altul, cuvintele fiind de prisos...

Vitalik rămase o lună şi jumătate în spital. Reieşi până la urmă că traumatismele nu erau atât grave, cât complicate. Îi refăcură nasul spart, nasul nou arătând nu mai rău decât cel vechi, comoţia cerebrală nu era chiar un caz neobişnuit, numai cotul fracturat le dădu de furcă doctorilor. Îi făcură o primă operaţie nu prea reuşită, greşiseră ceva la articulaţie. Trebuiră să-l opereze din nou, dar articulaţia îşi pierdu mobilitatea. Ori bătăuşii

profesionişti ştiuseră unde şi cum să lovească mai bine, ori fusese doar ghinionul lui Vitalka.

Îl externară totuşi la sfârşitul iernii, şi Tania îl duse triumfătoare acasă şi organiză cu prilejul ăsta o mică petrecere pentru prietenii apropiaţi. Sâmbăta următoare sosi ca de obicei Ghenia de la Obninsk. Vitalik era acasă de trei zile. De cum trecu pragul, Ghenia mirosi că locul îi fusese ocupat. Arăta foarte amărât, dar nu uimit. Holbă ochii la Tania, dar ea nu era deloc neliniştită. Mâncară în trei. Pe masă trona o ditamai plăcinta făcută cu drojdie, se simţea căldura şi tihna vieţii domestice. Tania avea grijă de Vitali ca de un copil, şi Ghenia îşi dădu seama că fratele său are noroc. Se întrebă dacă Vitali se va prinde că-i furase iubita...

În timpul ăsta Tania spălă vasele şi-i anunţă că va înnopta acasă:

— Sunt sigură că aveţi ce vorbi fără mine.

Fraţii chiar aveau ce-şi spune. Laboratorul condus de tatăl lor fusese închis, se legaseră de aceleaşi delicte financiare scornite, comunicate lui Ilia Iosifovici în lagăr. Pe el îl neliniştea viitorul laboratorului, şi complicaţiile inevitabile în legătură cu colaboratorii săi, şi soarta Valentinei, pe care o dăduseră afară imediat din laborator, îi luaseră dreptul să locuiască temporar la cămin, o făcuseră să umble de pomană prin birourile administraţiei şi o trimiseseră înapoi la Novosibirsk, unde nu găsise nici un loc de muncă. Scrisoarea trimisă de Goldberg băieţilor venise în urmă cu câteva zile. Ilia Iosifovici mărturisea în scrisoarea bâlbâită şi mult întârziată că o iubeşte pe Valentina, amintea cu părere de rău de dragostea ce i-o purtase răposatei mame şi soţii şi-i anunţa ruşinat că are de gând să se însoare.

Nu era nimic nou pentru băieţi – ştia toată lumea de povestea lui de dragoste, dar tatăl lor nu socotise necesar

să le spună nimic până la arestarea lui. Nu avea de gând la vremea aceea să se căsătorească, ideea îi venise abia în închisoare. Numai vizitele soţiilor erau permise şi exista, pare-se, posibilitatea legală de a încheia o căsătorie în lagăr. Tocmai asta era şi rugămintea lui Goldberg, ca băieţii să ia legătura cu un avocat şi să afle un mod inteligent de a trata problema. Valentinei nu-i va comunica intenţia lui până nu e sigur că însurătoarea e teoretic posibilă.

„N-aş vrea să pricinuiesc nimănui neplăceri în plus, dar, dragii mei, vă rog să luaţi sarcina asta asupra voastră, fiindcă sunt absolut convins că treaba cu avocatul ar înjosi-o nespus pe V, deşi e o femeie puternică şi excepţional de onestă.”

— E de-o seamă cu noi? întrebă Vitalik arătând spre scrisoarea citită cu voce tare de Ghenia.

— Cu un an sau doi mai mare. Poate trei.

— Mamă vitregă, zâmbi ironic Vitali.

Vitalik, nerumegând încă bine noua fericire căzută pe capul lui, ar fi vrut să-şi anunţe fratele că era gata să se însoare, dar îşi ţinu gura. De prea mult timp, poate de la primele gesturi doveditoare de conştiinţă, rivalizaseră aspirând la iubirea Taniei, şi nu se cădea ca acum să-l anunţe dintr-odată despre victoria lui uimitoare, fiindcă însemna să-i lezeze amorul propriu. Suferea pentru fratele său aşa cum ar fi suferit şi pentru el însuşi. Nu-l interesa deocamdată de ce Tania îl prefera pe el. Ea se dovedea a fi un premiu neaşteptat după toate câte le îndurase. Şi până la urmă, dacă trebuia să lupte ca s-o cucerească trecând prin grele încercări, ar fi acceptat fără şovăire.

Ghenia avea însă avantajul celui dintâi care se iubise cu Tania, dar nu scotea o vorbă. Cu siguranţă că Vitalka n-ar fi fost bucuros să audă că fratele lui petrecuse acolo cu

Tania şase nopţi de sâmbătă, nopţi fierbinţi de sărbătoare, de sâmbătă până duminică.

După cum erau înţeleşi, nu vorbiră despre Tania, în schimb vorbiră mult despre tatăl lor, despre naivitatea lui demodată, care nu avea limite. Şi despre curajul lui. Şi despre talentul lui. Şi despre cât de norocoşi erau să aibă un tată extraordinar.

Pe urmă Ghenia puse capăt frământărilor lui Vitalik acţionând ca un frate mai mare. La căderea nopţii plecă la Obninsk, zicându-i că ziua următoare are stabilită o întâlnire cu şeful său.

La ora unsprezece, când Ghenia închise uşa după el, Vitalik formă numărul de acasă al familiei Kukoţki, având pregătite cuvintele din copilărie:

— Suntem noi, fraţii Goldberg...

Tania nu era acasă şi nici nu trecuse pe acolo în seara aceea... Se afla la Capra, căreia îi povestea sec istoria cu gemenii, petrecută cu totul întâmplător şi fără rost... Vika râse în hohote, îi pomeni pe Shakespeare, Aristofan şi Thomas Mann, şi Tania, bând vinul gruzin, se crispă toată...

— Îmi sunt ca fraţii. Am crescut împreună. Îi iubesc pe amândoi.

Vika îşi ridică umerii rotunzi de femeie împlinită, îşi umflă gura cu buze subţiri, îşi prinse în palmele aspre, pătate de metalul folosit, chiflele moi ale sânilor care atârnau acoperiţi de bluza roz tricotată, şi şi-i legănă.

— Uite na-ţi-i, ia-i pe amândoi. În acelaşi timp. Asta-i plăcerea supremă.

Tania făcu o mutră serioasă, de parcă era la lecţia de matematică:

— Ştii, asta-i o idee. De fapt, plăcerea-n sine nu mă interesează. Cel puţin n-o să nedreptăţesc pe nici unul... O să fie o treabă cinstită.

Vika se prăpădea de râs.

Ghenia nu veni de la Obninsk în sâmbăta următoare. Abia reuşi Tania să dea de el la telefon. O anunţă cu răceală că e foarte ocupat şi nu se întoarce curând. Ea se pregăti repede de drum şi plecă la Obninsk. Erau ultimele geruri din martie, Tania îngheţă în tren. Căută căminul vreme îndelungată şi-l găsi abia spre seară. Ghenia zăcea în pat – era răcit zdravăn, stătea învelit cu două pături şi un palton vechi. În cameră era foarte frig, pe pervaz apa prelinsă se transformase în pojghiţă de gheaţă.

— Sărăcuţii mei băieţi, murmură ea încălzind la piept mâinile lui Ghenia. Avea aproape 39 de grade, Taniei i se păru că-şi ţine mâinile într-o tigaie încinsă.

— Eşti îngheţată până-n măruntaie, râse Ghenia când se apropie de limita plăcerii.

— Da, aprobă Tania. Complet. În schimb tu arzi.

Ajunseră treptat să aibă aceeaşi temperatură.

Ghenia merse la bucătăria căminului să pună ceainicul. Avea un fierbător, dar se stricase din cauza consumului mare de curent. Tot căminul se încălzea cu plite şi radiatoare.

Băură ceai. Nu era nimic de mâncare, nu aveau de unde s-o cumpere. Magazinele aproape goale se închiseseră de mult. Se mai încălziră o dată. Spre dimineaţă Ghenia o întrebă pe Tania dacă vrea să aleagă între el şi Vitali.

— Am ales, răspunse cu un aer serios Tania, i-am ales pe fraţii Goldberg.

— Pe amândoi?

— Ştiu ce spun.

— Şi?

— Nimic. Nu văd nici o diferenţă. Ce mi-e Ghenia, ce mi-e Vitalka... îşi desfăcu larg braţele Tania. Şi pe tatăl vostru îl iubesc foarte mult.

Ghenia se ridică puţin de pe pernă:

— Pe tata să-l laşi în pace. O să fie mire.

— N-am pretenţii pentru unul anume... Tu insişti să aleg. De altfel, tu ai o scăpare: poţi să mă alungi, izbucni în râs Tania.

Ghenia îi strânse capul la pieptul lui osos, îi zburli părul tuns scurt la ceafă:

— Ţii minte când am venit la voi la Zvenigorod? Am mers la pârâu... Ne-am plimbat cu barca... Am jucat badminton... Ai crescut, te-ai făcut căţea.

— De ce, întrebă mirată Tania. De ce căţea?

— Fiindcă ţi-e indiferent cu cine ţi-o tragi.

Tania se înfierbântă tare, se aranjă cât mai comod în pat:

— Nu mi-e totuna. Cu unii n-am treabă pentru nimic în lume. Dar cu fraţii Goldberg – vă rog, poftiţi.

— Mă mai gândesc. Poate că cedez în favoarea lui Vitalka.

— Tocmai pentru mărinimia lor îi iubesc pe fraţii Goldberg, zâmbi ea răutăcioasă şi adormi...

Ghenia mai zise ceva, dar rămase uimit când o văzu pe Tania dormind buştean. Răceala îi trecuse uimitor de repede, se simţea înzdrăvenit şi profund nefericit. Judecând lucrurile, trebuia să vorbească nu cu ea, ci cu fratele lui. Despre ce?

10

În zilele acelea veni o scrisoare ciudată pe numele Elenei Gheorghievna. O scosese Vasilisa din cutia poştală laolaltă cu ziarele. Luă în mâini scrisoarea oficială cu ştampilă, nu încercă s-o desfacă şi stătu cu ea în mână nedesfăcută până seara, când Pavel Alekseevici o căută din ochi prin cameră. Îi întinse scrisoarea:

— Poftim... Scrisoarea... E pentru Taniecika.

Pavel Alekseevici luă scrisoarea. Pe hârtia albicioasă scria cu litere decolorate că Oficiul Juridic pentru Emigranţii Străini aduce la cunoştinţa moştenitorilor lui Flotov Anton Ivanovici, decedat la 9 ianuarie 1963 în Clinica de Oncologie din Buenos- Aires, că defunctul lasă moştenire o jumătate din averea lui soţiei sale, Flotova Elena Gheorghievna, şi fiicei sale, Flotova Tatiana Antonovna. Oficiul anunţa de asemenea că a primit datele privind schimbarea numelui de familie şi adopţia de la Oficiul Stării Civile din oraşul V. şi o cheamă pe Elena Gheorghievna la o discuţie pentru definitivarea actului de moştenire şi pentru stabilirea statutului de moştenitoare al fiicei sale, Tatiana Pavlovna Kukoţkaia...

Pavel Alekseevici puse scrisoarea pe masă şi ieşi din cameră. Ştirea îl zguduise pe doctor. Judecând din cele scrise în citaţia oficială, Anton Ivanovici Flotov nu murise în război, ci nimerise nu se ştie cum în America de Sud şi murise după douăzeci de ani. Nici moartea bărbatului necunoscut, neavând tangenţă cu el decât indirect, nici moştenirea de domeniul basmului nu-l neliniştiră pe Pavel Alekseevici... Îi căzu ca o povară faptul că trebuia să-i spună Taniei că tatăl ei bun e o altă persoană tocmai acum, când relaţia lor era oricum şubredă.

Se aşeză la biroul din cabinetul lui şi uită pentru un moment de ce intrase acolo. Căută automat pe poliţa de lângă birou: mâinile îi ştiau nevoia mai bine decât capul, scoase de acolo o sticlă de o jumătate cu vodcă şi un păhărel „pe măsură”, cum îi plăcea să-l numească, şi trase o duşcă. Mintea i se limpezi imediat. Îi spune Elenei chiar acum şi pe urmă o cheamă pe Tania şi-i dezvăluie secretul paternităţii, ca să hotărască pe urmă fata ce face cu moştenirea. Nu-şi aminti deloc de Vasilisa, singura persoană, în afară de Elena, care-l cunoscuse pe Flotov. Paternitatea care-i procurase atâta bucurie cândva deveni

dintr-odată sâcâitoare şi urâtă: îl găsiseră pe tatăl adevărat, mort de altfel, şi zădărniciseră toată situaţia asta falsă. I se strânse dureros inima, cum doare degetul prins în uşă. Faţa i se strâmbă, bău restul din păhărel.

Se întoarse în dormitor. Elena stătea în fotoliu, pisica tânără torcea pe genunchii ei cum pufăie trenul ajuns aproape de gară, gata să-şi anunţe sosirea. Când îl văzu pe Pavel Alekseevici, pisica tăcu şi îşi strânse coada sub ea.

— Scrisoarea asta, Lenocika, anunţă moartea primului tău soţ, Anton Ivanovici Flotov. Reiese din scrisoare că el n-a murit pe front, ci a căzut prizonier, pare-se, şi pe urmă a ajuns în America... A murit acum câteva luni...

Elena răspunse cu o vioiciune neaşteptată:

— Da, bineînţeles, cactuşii ăştia uriaşi, ghimpii ăştia... aşa am şi crezut. Sunt *Opuntia*, nu?

— Ce *Opuntia*? îşi încordă atenţia Pavel Alekseevici.

Elena îşi mişcă mâna cu gândul aiurea şi zise neliniştită:

— Nu-i aşa că nu spui nimănui?

— Ce să spun?

Elena zâmbi cu o expresie vrednică de milă, luă pisica aşa cum copilul se agaţă de mâna dădacei:

— Sunt uriaşi, cu ghimpi, pe pământul roşiatic... Era un călăreţ, adică n-avea cal la început... Acum mă gândesc că a fost el...

— Nu cumva ai visat?

Ea zâmbi cu un aer îngăduitor, ca unui copil mare:

— Ei, Paşenka! Îmi pare că mai degrabă tu visezi.

Nu-i mai spusese Paşenka de multă vreme, nu-i mai vorbise de mult pe un ton atât de sigur. De la ultimul acces, de la golul din minte care durase vreme îndelungată, absenţă remarcată de ea şi de cei din jur, de atunci vocea ei începuse să fie şovăitoare, tonul întrebător, exprimând nedumerire. Înseamnă că sincopele

astea sunt însoţite de o pierdere conştientă a simţului realităţii... Ce-i asta? False amintiri, neîntemeiate pe nimic? Halucinaţii hipnotice?

El îi luă mâna.

— Unde ai văzut cactuşii ăştia?

Ea se crispă, se nelinişti:

— Nu ştiu. Poate că la Tomocika...

Pavel Alekseevici luă scrisoarea, o mai citi o dată în fugă. De ce a început să vorbească de cactuşi când am pomenit de primul soţ? Nici o legătură. Fiindcă am pomenit de Buenos-Aires... Asociaţii fanteziste? Acum încearcă să-şi ascundă gândurile scoţând la suprafaţă un argument mincinos? Şiretenie de nebun?

— Toma nu poate suferi cactuşii, Lenocika. Nu are nici un cactus. Unde ai văzut tu cactuşi? Poate că totuşi ai visat?

Elena îşi aplecă şi mai mult capul, aproape că atinse pisica, şi el o văzu plângând.

— Ce-i cu tine, fetiţo? Plângi după Flotov? Asta a fost demult. E foarte bine că n-a fost omorât... Încetează să plângi, te rog...

— Ghimpi... Ghimpi, uite-i... Nu, n-am visat... Nu în vis... Altfel... Nu pot spune unde...

Să fie delir oniric? Aşa se numeşte starea asta de boală. Psihiatria, ştiinţa cea mai nesigură şi vagă... Pavel Alekseevici se pierdu cu totul, nu pricepea ce fel de boală are soţia lui. Conştiinţă de sine în dezordine... O formă precoce de scleroză? Boala Alzheimer? Demenţă senilă în formă incipientă? Care sunt limitele extreme ale bolii... Dar oricum ar lua-o, Elena are o zi bună: a reacţionat, a răspuns la întrebări. O comunicare aproape reuşită.

— Cu siguranţă că Flotov a căzut prizonier şi a fost strămutat cum au fost mii de soldaţi ruşi care nu s-au întors în ţară, doar ştii lucrul ăsta. Tot răul spre bine. Dacă

s-ar fi întors, l-ar fi arestat... îndrugă Pavel Alekseevici. Cuvintele lui nu însemnau nimic, vorbea ca să nu tacă, aşa cum se întâmpla adesea când i se adresa.

— Nu, tu nu-nţelegi... Flotov era neamţ din est. Străbunicul lui era din Königsberg, von Flotov, multe rude de-ale lui au rămas acolo. Ţinea secret...

— Ce spui, Lenocika? Chiar că-i un lucru extraordinar! Înseamnă că şi el era dintre cei vinovaţi, nu-i aşa? Când eram tânăr, cei din mediul meu, în afară de câţiva tâmpiţi sau ticăloşi, ştiau că au o vină şi şi-o ascundeau...

— Da, bineînţeles. Ţin minte cum am simţit vina asta prima dată. Când părinţii m-au luat de la bunica din Moscova şi m-au dus în colonie lângă Soci, în primăvara anului 1920. Atunci am văzut natura sudului... Atunci mi-am dat seama că noi, coloniştii, ne deosebim prin ceva rău de toţi ceilalţi oameni... În sala de mese atârna portretul lui Lev Nikolaevici Tolstoi. Un portret pictat stângaci în ulei, îi strălucea fruntea goală şi-i flutura barba, rama era strâmbă, asta m-a enervat. Nimeni n-a observat...

Pavel Alekseevici îi ascultă cu atenţie povestea legată şi amănunţită, cu detalii precise. Cu analiză critică a situaţiilor, raţională, cu putere de înţelegere a faptelor. Nici urmă de senilitate. Exclus să fie vorba de demenţă... Atunci de ce acum două ceasuri şedea cu pisica şi cu scrisoarea nedesfăcută şi răspundea la nimereală, alături de subiect, cum vorbesc nebunii, fără să-şi controleze mişcările cele mai simple, uitând uneori cum să ţină lingura în mână? Nu, nu uita de tot, nu ştia cum să se poarte cu lucrurile... Nu-şi amintea că mâncase de dimineaţă. Şi dacă-n general mânca de dimineaţă... Tabloul ăsta seamănă mai degrabă cu o pseudodemenţă. O pierdere aparentă a deprinderilor cele mai simple. Un joc de-a v-aţi-ascunselea al conştiinţei... Nu, n-am să-i dezleg în veci enigma. Poate că ar trebui să-l citesc pe

Freud? Mama a fost la Viena în 1912, la şedinţele de psihiatrie ale unui discipol al lui. Păcat că nu ştiu nimic despre treaba asta. Mi se pare că mama mea a avut un fel de isterie... Pavel Alekseevici se încruntă: proasta de Vasilisa n-a înţeles că el nu e vinovat pentru că face avorturi, pentru cele douăzeci de grame bogate în proteină, ci fiindcă s-a purtat prosteşte nevrând să audă de a doua căsătorie a mamei lui, şi nici chiar de ea, femeie frumoasă, blonzie, care a îmbătrânit frumos şi a murit la Taşkent în 1943 de o dizenterie banală.

Elena, extrem de sensibilă de la boala nervoasă, simţi imediat posomoreala neaşteptată a lui Pavel Alekseevici şi nu scoase o vorbă.

— Da, da, Lenocika, rama era strâmbă... Povesteşte-mi...

Ea continua să tacă, de parcă avusese loc un scurtcircuit. Îşi înfundă degetele în blana uşor electrizată a pisicii şi pierdu legătura cu lumea, cu scrisoarea, motiv secundar de discuţie, cu Pavel Alekseevici, pe care-l numise cu o clipă înainte Paşenka... Pe chip îi apăru expresia „nu sunt aici”.

Pavel Alekseevici ştia că n-o mai poate aduce la realitate oricâte eforturi ar face. Ea se va trezi să vorbească peste o săptămână, o lună, un an. Uneori starea de trezie dura ore întregi, alteori câteva zile. Stările astea vremelnice îl derutau pe Pavel Alekseevici, fiindcă Elena îşi revenea în fire şi-l făcea să-şi aducă aminte de timpurile acelea de basm, când căsătoria lor era împlinită şi fericită.

Aşa s-a întâmplat şi data trecută, acum trei luni, când trezită din boală i-a vorbit cu amărăciune despre Tania, cu disperare parcă, despre înstrăinarea fetei, despre faptul c-o pierduse, despre pustiul din suflet şi starea de inconştienţă care năvăleau asupra ei, despre confuzia de nedescris în care se găsea fiindcă nu mai percepea

realitatea lumii... apoi s-a întrerupt la jumătatea cuvântului şi şi-a înfundat degetele în blana pisicii.

„Pisica, mereu pisica, îi veni în minte lui Pavel Alekseevici. Data viitoare când o să vorbească, o să alung pisica pe coridor... Ce ciudat, pisica îi e călăuză în nebunia ei...”

— Deci am vorbit despre Flotov, Lenocika...

— Da, mulţumesc... n-am nevoie de nimic... Da, totul e-n deplină ordine, vă rog nu vă neliniştiţi..., bâigui Elena adresându-se pisicii sau persoanei imaginare, aflate în camera ei murdară, plină de praf.

11

Primăvara Tania se simţea rău, exact ca Aleksandr Sergheevici Puşkin: nu avea putere, era obosită, se lipea şi câte o răceală de ea. De data asta, la slăbiciune se adăugară o stare permanentă de somnolenţă şi lipsa poftei de mâncare.

Locuia acum pe strada Profsoiuznaia, în apartamentul fraţilor Goldberg. Imediat cum îşi termină concediul medical, Vitalik fu concediat sub pretextul reducerii numărului de salariaţi. O scotea greu la capăt, făcând traduceri. Ca şi tatăl său în trecut, făcea prin interpuşi referate ştiinţifice la câteva reviste, scria articole la reviste de popularizare, notele scrise de el despre noutăţile din ştiinţa şi tehnica occidentală apărură de două ori în revista *Chimia şi viaţa*. Tot prin intermediul unor cunoştinţe.

Tania, înăbuşindu-şi greaţa de la mirosurile din bucătărie, pregătea mâncarea şi dormea câte paisprezece ore pe zi la rând. Când se trezea câteodată din letargie, pleca la Obninsk să-l viziteze pe Ghenia. El îşi terminase la repezeală disertaţia, se aştepta la ceva neplăceri de la Secţia Întâi a securităţii, dar era protejat de conducătorul

lui ştiinţific, prieten al bătrânului Goldberg, fizician şi fost deţinut în lagăr. Cu toate reuşitele în ştiinţă şi cu toată autoritatea lui, acesta nu era nici ţar, nici Dumnezeu, aşa că nu era prea clar dacă-l vor lăsa pe Ghenia să-şi susţină disertaţia...

În aprilie, la Obninsk, Tania se plimbă prin pădurea cu luminişuri, înveselită de mugurii multicolori gata să se desfacă, apoi mai veni de câteva ori în mai să admire verdele copacilor. Obosea imediat de la aerul curat, dormea somn adânc şi nu simţea când Ghenia venea de la laborator şi se culca alături de ea. Această convieţuire în doi nu valora mai mult decât micul dejun luat împreună, după care el o conducea la autobuz şi alerga la laborator.

După ce trăi două luni în regimul ăsta, Tania se trezi din somnolenţă şi îşi făcu nişte socoteli femeieşti, neluate în seamă până atunci, şi ajunse la concluzia că-n decurs de cinci ani nu i s-a întâmplat ceva asemănător după ce-a făcut dragoste. Descoperirea o ului la început.

Vika şi prietenele ei discutau mereu problemele lor ginecologice, despre contracepţie, avorturi şi metodele de anestezie. În timp ce le întorceau pe toate feţele, Tania arăta un dezinteres total, de parcă era virgină sau bătrână. Sarcina pentru ea nu însemna nici bucurie, nici tristeţe – era un eveniment interesant şi atât. După ce făcu descoperirea, dormi aproape douăzeci şi patru de ore, se împăcă în somn cu situaţia amuzantă şi i-o comunică lui Vitalka, primul care se nimeri să-i pice-n mână.

— La dracu, zise el supărat. Sunt eu taur, dar şi tu eşti bună... E prea de tot un copil în situaţia de acum.

— Crezi? se simţi ea jignită dintr-odată, deşi nu ştia cum să trateze posibilitatea de avea un copil. Să fac avort?

Vitalik nu scoase o vorbă. Tăcerea dură cam mult.

— Nu vreau, parcă. Pauza fu hotărâtoare pentru el, fiindcă Tania nu ştia de fapt ce vrea. N-avem nevoie de

copil, zise el destul de hotărât. Nu vezi că nici mâna nu mi se dezdoaie?

Tania se simţi insultată pentru viitorul ei copil, îşi ridică sprâncenele bine conturate şi zâmbi:

— Trebuie să-l întreb pe Ghenia. Poate vrea el.

Vitalik, crezând în adâncul sufletului că Tania îi aparţine lui în mare măsură, că pe Ghenia îl vizitează conform tradiţiei păstrate de atâta timp – un fel de binefacere sexuală în folosul fratelui, consimţită şi trecută sub tăcere –, se uită la Tania năucit, fiindcă nu se aştepta la o asemenea întorsătură. Nici prin cap nu-i trecea că ipoteticul copil i-ar putea fi nepot...

— Zi-mi, cine-i tatăl copilului?

Tania, care nu-şi ascundea gândurile şi spunea lucrurilor pe şleau, zâmbi larg, mai mult ca de obicei:

— Fraţii Goldberg, Vitalik, fraţii Goldberg. N-o să vă vină greu în doi s-o scoateţi la capăt în situaţia de acum.

Fără să mai spună nimic, Tania se apucă să-şi strângă lucrurile. Vitalik, tăcând şi el, o conduse la autobuzul cu care călătorea de obicei până la Obninsk.

Ghenia se purtă mai chibzuit, cu mai multă maturitate:

— Sunt cu totul la dispoziţia ta. Un singur lucru nu pot face, nu pot pleca din Obninsk până nu termin lucrarea asta afurisită. În rest, fă cum te aranjează mai bine. Te poţi muta aici dacă vrei, măcar până la toamnă. Dacă vrei să facem actele, le facem aici, nu la Moscova.

— De ce nu la Moscova? întrebă Tania aşteptându-se să-i joace vreo festă.

— Pierd două zile de muncă. Ţi-am zis, e mare agitaţie cu lucrarea.

— Aa, zise mulţumită Tania.

Ghenia nu pomeni de Vitali. Lucrul ăsta îi plăcu Taniei. Era gata să se mărite cu unul din fraţii Goldberg, şi acum făcuse alegerea, cu Ghenia...

Dar lucrurile nu se petrecură conform planului ei. Când Tania se întoarse de la Obninsk după trei zile, îl găsi pe Vitalik îngrijorat de-a dreptul: primise o citaţie de la comisariatul militar... Era clar că-l pedepseau pentru Goldberg-tatăl.

Trebuia luată urgent o hotărâre – amânarea termenului de înrolare depindea direct de copilul din burta Taniei. Trebuiau să înainteze cererea de căsătorie cât mai repede şi să ia certificatul de sarcină.

— Dacă trebuie, trebuie. Ce-ai de zis, Vitalik? Numai să ştii că-l aleg de bărbat pe Ghenia.

Vitalik zâmbi strâmb:

— Vrei să zici că ne vom căsători fictiv?

— Nu-mi pun problema în felul ăsta. O numim aşa dacă vrei.

Toată seara se întrecură să găsească o soluţie ingenioasă: cine cu cine s-o nimeri să încheie această operaţiune matrimonială. Tania îl numi pe Vitalik „adaos necesar”, pe viitorul copil „nepot pe jumătate” şi numi căsătoria lor „relaţie în trei”.

Cinară în hohote de râs, se culcară pe aceeaşi canapea cu arcuri ieşite în afară, care tolerase multe în viaţa ei, şi adormiră strâns îmbrăţişaţi, fără să le pese de vreo problemă neplăcută de moralitate care putea fi remarcată de un observator străin, dar nu de membrii acestei familii originale.

A doua zi dădură o fugă la Oficiul Stării Civile să depună cererea de căsătorie. Stabiliră cununia la începutul lui iulie. Vitalik nu merse la comisariatul militar. Ca să se pună în gardă, hotărâră ca el să plece pentru o vreme din Moscova. Îşi făcu repede bagajul, îşi burduşi valiza cu dicţionare, cu o jumătate din manualul nemţesc de biochimie clinică – unul dintre colaboratorii tatălui împărţise cu el traducerea delicioasă – şi plecă la Poltava,

la o mătuşă din partea mamei. Fără să-i dea un telefon, fără s-o anunţe în vreun fel.

Calculul lor era fără cusur. La două zile după plecarea lui Vitalik sosi o nouă citaţie de la comisariatul militar, iar în ziua următoare la ora şapte dimineaţa se auziră nişte bubuituri în uşă. Tania îi lăsă să intre înăuntru pe cei trei bărbaţi – doi militari şi un miliţian. Veniseră să-l ia pe Vitalka în armată.

— Este plecat. Nu ştiu nimic. Mi se pare că-n Ural, a plecat să-şi caute de lucru...

Atât reuşiră să afle de la Tania.

După plecarea lui Vitalik, Tania începu să se simtă bine în situaţia de viitoare mamă. Începu să îndrăgească nu copilul care urma să se nască, ci starea de maternitate în împlinirea ei, în substanţa şi conţinutul ei bogat, în sensul strict al cuvântului. Neatentă până atunci la sănătatea ei, acum era deosebit de atentă la cele mai mici nevoi ale organismului, îşi propuse chiar să se răsfeţe, să facă tot ce era folositor pentru plăcerea ei. Dimineaţa bea suc de fructe pregătit de ea, îşi făcea chefir dintr-o ciupercă a laptelui cu proprietăţi curative, ţinută la fereastră, îşi petrecea câteva zile pe săptămână la Obninsk, la Ghenia. Se plimba cu orele în pădure, rumenă la faţă, cuprinsă de o oboseală plăcută. Stările de greaţă, înlocuiră somnolenţa. Dimineaţa sugea caramele dulci, greaţa o ierta în a doua jumătate a zilei. Spre supărarea ei, burta nu crescuse deloc, deşi se simţea plină înăuntru, fără vreo legătură cu „burta plină” a omului hulpav care mănâncă două prânzuri deodată. În schimb, sânii i se umflară, sfârcurile i se bombară ca butoanele de la sonerie şi din rozalii deveniră maronii. Tania îi ştergea cu un burete aspru – citise undeva că aşa trebuiau pregătiţi pentru supt. Ghenia îi sugea sfârcul şi-i plăcea cum se întăreşte la atingerea lui. Noua senzaţie îi plăcea Taniei.

Pe numele lui Vitalka sosiră încă două citaţii de la comisariatul militar. Sună la telefon un căpitan care tună şi fulgeră speriind-o pe Tania cu ameninţări. Ea o făcu pe proasta.

Îi vizita din când în când pe cei de acasă. Îi anunţă că e însărcinată şi că are de gând să se mărite. Elena nu reacţionă în nici un fel. Taniei i se păru că mama n-o auzise. Nu era chiar aşa, fiindcă în seara aceleiaşi zile Elena îi spuse soţului că Tania va naşte o Taniecika. Obişnuit cu haosul din mintea ei, Pavel Alekseevici nu dădu importanţă cuvintelor ei confuze, gândindu-se la încurcătura din cap care-i măcina mintea: se vede treaba că anunţul despre Flotov i se înfipsese adânc în creier şi şi-a amintit abia acum despre vremea când aştepta s-o nască pe Tania. Se identifică cu Tania.

Scrisoarea de la Oficiul pentru Emigranţii Străini nu avea încă un răspuns. Elena nu era în stare să răspundă, ba chiar nu era în stare să spună ce avea ea de-a face cu moştenirea. Din cauza asta, Pavel Alekseevici nu-i comunică nimic Taniei, considera că momentul e cât se poate de nepotrivit. Pentru el nu era vorba de moştenire, ci de un lucru mult mai important.

Într-o seară târzie a unui început de iulie luminos, când Tania, găsindu-şi tatăl cherchelit şi binedispus, îl anunţă că urmează să se căsătorească în curând, Pavel Alekseevici se hotărî să aducă vorba despre moştenirea buclucaşă. O duse în cabinet, îşi puse în faţa lui pe birou scrisoarea uşor pătată de grăsime şi, înainte să i-o dea, îi povesti cum a cunoscut-o pe mama ei, cum a operat-o şi s-a căsătorit cu ea imediat ce s-a însănătoşit.

— V-aţi mutat la mine, Tania, exact în ziua când a sosit ştirea despre moartea omului acela care a fost soţul mamei tale înainte să-i fiu eu soţ.

Tania făcu ochii mari: nu se gândise niciodată că mama a fost căsătorită cu altul înainte de Pavel Alekseevici.

— Aveai pe atunci doi ani. Tatăl tău bun a fost Anton Ivanovici Flotov. Te-am înfiat imediat după ce ne-am căsătorit. Probabil că trebuia să-ţi spun toate astea mai demult...

— Ce importanţă are, papocika?

Tania îi văzu tulburarea şi-n clipa aceea dragostea ei de copil răsări ca soarele printre nori...

Îi cuprinse capul rotund şi chel cu braţele, îi sărută sprâncenele stufoase, nasul. Trase în piept mirosul atât de drag şi plăcut dintotdeauna – miros de medicamente amestecat cu miros de soldat şi de alcool, strânse din pleoape şi începu să spună în şoaptă:

— Care Flotov, care Parohodov... Ai înnebunit... Tu eşti elefantul meu adevărat, cel mai scump, papka, prost bătrân... Semănăm îngrozitor de mult, tu eşti ce am mai bun în mine... Să mă ierţi că v-am părăsit... te iubesc la nebunie, şi pe mama o iubesc... Numai că nu pot trăi cu voi... Sunt însărcinată, papka, o să-ţi nasc în curând un nepot... Grozav, da?

Pavel Alekseevici nu avea copii făcuţi de el. Ştia din auzite de taţi care trăiseră clipe dintr-astea, deşi de nenumărate ori bărbaţii morţi după copii aflaseră de la el asemenea lucruri şi deveniseră taţi datorită intervenţiei lui de semizeu al medicinii. Fata înfiată de el îi anunţa acum că va naşte, şi pieptul i se umplu de aerul fierbinte al fericirii, şi viitorul copil deveni unicul moment dorit şi mult aşteptat.

— Fetiţa mea, uite pentru ce am trăit până acum... O să am parte de un nepot? zise cu voce slabă de om bătrân Pavel Alekseevici.

Tania se înduioşă văzând cât de mult se împuţinase tatăl ei în ultimii ani, dar, înfuriată pe slăbiciunea ei, tresări brusc şi-i zise:

— De ce nu mă-ntrebi cu cine mă mărit? Mă mărit cu fraţii Goldberg.

— Nu-i totuna? Fie şi cu fraţii Goldberg. Important e ca tu să fii fericită.

E adevărat că-i deosebea greu şi glumea pe seama lor zicând că unul e mai deştept şi celălalt mai frumos, dar că mereu îi încurcă...

Pavel Alekseevici nu simţi nici un fel de lucrătură în povestea cu măritişul. După mulţi ani de coborâş vertiginos şi acasă, şi la slujbă, simţi cum îl năpădeşte bucuria: Tania nu l-a părăsit, şi exista promisiunea înnoirii vieţii datorită copilului care-i va fi nepot şi lui, şi lui Ilia. Nu-i extraordinar?

— Uite înştiinţarea despre moştenire, îi întinse Taniei scrisoarea. Tatăl tău, Flotov, n-a murit pe front, cum s-a aflat nu de mult, ci a ajuns în Argentina, nu se ştie cum, şi a murit relativ de curând. Sunt căutaţi moştenitorii.

— Cum adică, şi-a adus aminte de mine după ce-a murit? Şi până atunci? Nu, tată, nu vreau nimic, zise Tania îndepărtând scrisoarea.

Nu-şi va aminti de ea niciodată...

12

La mijlocul lui iulie doi bărbaţi din familia Goldberg se căsătoriră. Vitalka îşi înregistră căsătoria cu Tania la Palatul Căsătoriilor din Moscova, Ilia Iosifovici îşi înregistră căsătoria cu Valentina în zona mordvină.

În lagăr totul decurse fără martori de decor – participară numai şeful lagărului şi avocatul din Moscova care primise aprobarea să asiste la căsătorie. La căsătoria lui Vitali cu

Tania participară ca martori Ghenia şi Toma. Toma avea aerul că ea era nevasta – venise îmbrăcată în rochie roz şi pantofi cu tocuri groase. Tania nu se gândise să se gătească în mod special, dar nu se poate spune că ignorase cu desăvârşire importanţa momentului – ca să marcheze momentul, cumpărase trei cămăşi bărbăteşti identice, cu dungi albe-gălbui, şi toţi trei arătau cum arată copiii orfani de la Casa Copilului: de aceeaşi înălţime, tunşi scurt, slabi şi îmbrăcaţi la fel.

Toma era decepţionată – nici nuntă cu daruri, nici veselie. Voia o solemnitate luxoasă şi petrecere îmbelşugată, dar tocmai aşa ceva Tania nu suporta. Singurul dar de cununie, care înlocuia lămâiţa tradiţională, era orhideea roz-portocalie pentru care Toma fusese la cunoştinţa ei de la Grădina Botanică. Toma păstră în amintirea ei toată viaţa fotografia nefăcută cu fraţii Goldberg şi cu Tania între ei, în mână cu tulpina subţire de care atârnau trei flori mari, şi capetele leonine, cu plete, boturi şi frunţi formând un nimb strălucitor, ce mai, lucru rar întâlnit.

Vitalik mai primi un cadou. Când însurăţeii semnară hârtia trandafirie care certifica unirea prin căsătorie, Tania scoase din buzunarul cămăşii albe-gălbui certificatul medical împăturit în două, care atesta sarcina de optsprezece săptămâni. Cele două documente îi dădeau dreptul de amânare a termenului de înrolare în armată.

Însurăţeii refuzară pe rând toate serviciile oferite de stat, de la marşul lui Mendelssohn până la şampania scumpă, mulţumindu-se doar cu felicitările adresate sub steagul roşu de slujbaşa botoasă, îmbrăcată în costum roşu, cu panglica roşie de mătase petrecută de-a curmezişul trupului gras. Apoi ieşiră pe treptele scării principale a palatului, se aşezară şi dădură pe gât băutura

dulceagă de o rublă Rkaţitel. Ghenia chemă taxiul ce trecea pe lângă ei şi urcă în el împreună cu Tania.

Toma, uluită, nefiind la curent despre felul cum stau lucrurile, îl întrebă pe proaspătul soţ, care făcuse o mutră melancolică:

— Unde pleacă?

— Unde să plece, la Obninsk. Ea are de gând să petreacă acolo o săptămână...

Tania petrecu la Obninsk nu o săptămână, ci două săptămâni întregi. Se întoarse la Moscova şi merse direct acasă. I se făcuse dor de ai ei.

O găsi pe Elena în aceeaşi stare, dar mult mai palidă şi mai uscată, şi încercă s-o convingă să iasă împreună cu ea la plimbare. Auzind propunerea, Elena se sperie, discuţia coerentă de la început se transformă imediat într-o înşiruire precipitată de cuvinte dezlânate, cerând cruţare:

— Dacă nu te încurcă... Nu vreau acolo... Trebuie întrebat PA. Nu-i aşa?

Tania se îngrozi – boala mamei era atât de deosebită, nu semăna cu nimic, îi era imposibil să se obişnuiască.

Apăru Pavel Alekseevici, se bucură s-o vadă pe Tania, să-i vadă burta pornită să-i crească.

— Hai să mergem, să-ţi povestesc despre băiatul nostru.

Nu se îndoiau nici o clipă că Tania va naşte un băiat, şi de fiecare dată când se întâlneau, ea îi cerea să-i spună cum trebuia să arate copilul în fiecare moment. Se aşeza pe canapea, îşi strângea picioarele şi îşi descheia nasturele jeanşilor. El se aşeza pe taburetul rotund, lângă Tania.

— Povesteşte-mi, îi ceru ea.

— Aşadar, cred înainte de toate că el simte ceva. Se spune în popor că sufletul lui capătă vlagă la jumătatea sarcinii. Adică începe să mişte şi să simtă în acelaşi timp.

— Nu, am simţit mult mai devreme cum i se mişcă degetuţul înăuntru, protestă Tania.

— Înseamnă că băiatul nostru e precoce. O să-ţi vorbesc de un caz mediu. Acum micuţul tău înoată şi habar n-are unde-i susul şi josul. Are cam treizeci de centimetri. Are capul mare, acoperit cu perişor, şi dacă înainte perişorul era albicios, acum e închis la culoare. E destul lung, a câştigat mai mult de jumătate din înălţime, are greutatea de un funt şi jumătate. E slăbuţ. Pielea e plină de zbârcituri, n-are grăsime sub piele. Nu de grăsime îi arde acum. E acoperit cu pufuşor. Feţişoara are trăsături conturate. Seamănă deja cu tine, sper. Dar cel mai important lucru e ce se întâmplă cu sistemul nervos. E nevoie de un program complicat ca toate organele să-nceapă să funcţioneze. Programul începe acum să se dezvolte. Cum – nu ştiu. Să nu mă-ntrebi. Nimeni nu ştie. Nu ştiu prea mult din ce se petrece acolo. Dar ceva tot ştiu. Cred că are conştiinţă de sine, tocmai în zilele astea a încolţit sentimentul individualităţii sale în raport cu restul lumii. Restul lumii eşti tu, bucuria mea. Nici o altă lume nu-l pilotează până la naştere. Cu bărbaţii nu se întâmplă aşa. Bărbatul nu e niciodată un cosmos. În a doua jumătate a sarcinii femeia este un cosmos închis pentru o altă fiinţă omenească. Ştii, draga mea, întotdeauna mi s-a părut că e foarte natural să existe asemenea specii de animale, unde femela îşi omoară descendenţii imediat după ce-i naşte. Cosmosul naşte cosmos – la ce-i bună o lume în declin? Uite că vorbesc prostii. Fătul pluteşte acum încolo şi încoace ca barca priponită. Atârnă de cordonul ombilical, ascultă probabil valurile dense, apa îl împresoară din părţi, ţine picioarele strânse în cruciş, aproape în poziţia lotus. Încep să se formeze unghiile la picioare. Pavilionul urechii s-a format, e doar o pieliţă, n-are cartilaj. Urechiuşele sunt destul de mari. Ar fi interesant de ştiut dacă ascultă ce

vorbim. Să ştii că nu exclud treaba asta. Mama ta era convinsă că aflase înainte să se nască o mare parte din ce ştia despre desenul tehnic. Despre mine nu pot să spun nimic în privinţa asta. Bărbaţii sunt fiinţe mult mai rudimentar alcătuite. Cred că din punct de vedere biologic femeia e mult mai aproape de perfecţiune. Mă gândesc că băiatul nostru trece printr-o alternanţă a stărilor. E nemulţumit uneori, alteori e bucuros. De pildă, când mănânci ceva gustos, după o oră şi jumătate ajunge la el gustul de căpşuni sau de struguri.

— Deja zâmbeşte?

— Nu cred. Muşchii feţei încep să lucreze mai târziu. Din ce am observat, mimica pruncului e săracă şi haotică. Cunosc câteva expresii ale feţei – concentrare şi închistare în sine...

— Ce plăceri aş putea să-i fac, ce crezi? Să-l duc la concert?

— Fă-ţi ţie mai multe plăceri şi cred că-i vor plăcea şi lui, o sfătui Pavel Alekseevici.

Nici prin cap nu-i trecu în ce direcţie o va duce pe Tania recomandarea lui nevinovată.

13

Capra primi o moştenire de la mătuşa cea mai în vârstă. Mai precis, din toate lucrurile moştenite, ea se înfipse la pachetul cu caseta voluminoasă din argint Fabergé, având pe capac un profil de femeie asemănător cu unul grecesc şi trei diamante galbene. Caseta era lucrată în stilul modernismului târziu, cu înflorituri, întruchipa imaginea pe care şi-o face o slugă despre splendoarea luxului adevărat. În schimb, conţinutul, nişte podoabe minunate cu perle şi ametiste nu de mare preţ, dar lucrate măiestrit, avea

valoare sentimentală: era cadoul primit de străbunica de la unul din prinţii Iusupov.

Capra primi bani frumoşi pe casetă, aproape o sutime din suma cu care avea să fie cumpărată la licitaţia de la Londra. Dar despre vânzare Capra nu va afla niciodată, şi cinci sute de ruble erau bani, nu glumă. Îi primi daţi din mână-n mână de la directorul unei consignaţii, luă taxiul şi plecă la vila închiriată unde se plictisea fiul ei, Mişa, înconjurat de cele două mătuşi rămase în viaţă, de bunica şi de mama Vikăi, îşi luă băiatul şi cumpără bilete să plece în sud, plătind aproape dublu faţă de preţul real.

Tania veni la ea a doua zi de dimineaţă, i se făcuse dor de pălăvrăgeala veselă a Caprei. Rămăseseră şase ore până la plecare, şi Capra o momi să-i însoţească în călătorie.

— Cu biletele nu-i problemă. În cel mai rău caz aranjăm cu naşul, zise Capra fluturându-i pe la nas teancul gros de bani.

La opt seara urcară în tren şi după o oră, când lăsară în urmă staţiile pentru casele de vacanţă cu luminile aprinse care făceau cu ochiul trenului, răscoliră tot vagonul şi se mutară într-un cupeu convenabil, instalându-se cât mai comod cu putinţă. Printre multele ei talente, Capra avea şi darul de a-şi aduna la repezeală lucrurile de care avea nevoie într-o situaţie dată, aşa că, fără să-şi cruţe forţele, târâse după ea un geamantan plin cu lucruri de prisos, după părerea Taniei: feţe de masă, şervete, ceşti, râşniţa de mână pentru cafea... În geanta de voiaj aproape goală Tania îşi pusese costumul de baie, ceva lenjerie de corp şi un sarafan larg pentru burta care urma să-i crească. Nici prosop nu-şi luase, intenţiona să şi-l cumpere acolo...

Acolo unde se duceau era un loc complet necunoscut pentru ele. Venise în ajun la Capra o clientă-artistă care lăudase peste măsură limanul Nestrov, de unde tocmai se

întorsese, demonstrându-i cât de bronzată era la subsuori şi la spate pe coapse. Vika, cu pielea albă şi pistruiată care se înroşea urât, fu cuprinsă de invidie şi hotărî să îndure soarele de la limanul indicat. Mergeau acum cam în direcţia locurilor blamate de Ovidiu în exilul său...

Drumul lor trecea prin Odessa. La Odessa, la locul de transbordare, trebuia să-i întâmpine mama unei prietene, să-i găzduiască la ea o noapte şi să-i conducă a doua zi la autobuzul care trecea prin Akkerman, ca să ajungă la limba de nisip dintre liman şi ţărmul mării.

Ajunseră la Odessa pe înserate. Îi întâmpină tuşa Zinaida Nikiforovna, o femeie uriaşă cât un divan, îmbrăcată în mătase înflorată. Vika, cu sânii ei mari, arăta ca o vrabie pe lângă ea, şi tuşa înduioşată se purtă drăgălaş-îngăduitoare, cărându-i după ea în două camere alăturate ale locuinţei comune care cunoscuse şi alte vremuri. Oglinda în ramă aurită ocupa porţiunea de perete dintre două ferestre veneţiene şi-n ea se reflectau şiruri de borcane de trei litri cu dulceaţă de fructe delicate abia preparată, destinată să fie devorată rapid. Casa gemea de mâncare şi băutură, şi grăsana, fără să piardă timpul cu spălatul pe mâini, se agită să pună mâncarea pe masă... Mişka aţipi cu capul deasupra farfuriei, şi Zinaida Nikiforovna, dezamăgită, îşi flutură mâna în faţa lui să-l trezească şi-l duse la culcare. Ca toţi localnicii de pe coastă, avea o rezervă de paturi pliante şi de aşternuturi pentru rudele venite din altă parte. În vreme ce ea pregătea patul pentru Mişka în camera alăturată, Capra îi şopti Taniei:

— Uite unde am nimerit...

Nu aveau de unde să ştie ce alte aventuri le aşteptau.

Mişka adormi într-o clipă. Zinaida Nikiforovna le zise că lumea o numea simplu „mama Zina”, că acum trebuie să plece la lucru şi le propuse să facă împreună o plimbare

noaptea prin Odessa, că nu există pe lume oraş mai frumos...

Ele ajunseră pe bulevardul înţesat de lumea revărsată în valuri, simţiră cât de vârtoasă e seara în sud, chiar excesiv de săţioasă cu aerul ei cald, strivit de strigăte asurzitoare ca nişte nechezaturi, de mirosuri de mâncare şi băutură uşor greţoase. Deasupra tuturor plutea muzica odessito-sovietică transmisă la radio, muzică în argoul hoţilor, mitocănească, dar nu lipsită de farmec.

Mulţimea în derivă o ocolea politicoasă pe mama Zina, care străpungea puhoiul cu capul şi cu pieptul, despicându-l în două, iar Tania şi Vika, lipite-n stânga şi-n dreapta de şoldurile zdravene, se uitau una la alta din când în când, abia abţinându-se să nu râdă. Treaba era că mama Zina îi tot dădea din gură despre Odessa literară, arătându-şi dinţii de aur:

— Să-i luăm pe Babel şi pe Ilf-Petrov, chiar şi pe Bagriţki şi Kataev, fie şi pe Margarita asta Aligher şi pe Vera Inber. Şi dacă-i scădem pe ăştia din toţi, cu cine rămânem? Ne trebuie Şolohovul lor? Ne trebuie Fadeevul lor? Bunin a locuit aici. Până şi Puşkin a vorbit despre Odessa! Aici! anunţă ea solemn oprindu-se în faţa hotelului Londra, care arăta onorabil. Aici lucrez. Mergem la intrarea de serviciu.

Era un club al marinarilor. Internaţional. Un club de noapte cu servicii în valută... Mama Zina lucra aici, era responsabilă cu berea...

— Sunt cu mine, zise ea bărbatului blond cu înfăţişare de cufăr, care apăru din colţul întunecat, strecurându-se prin coridorul îngust. Bărbatul dădu din cap. Intrară în sală. Întuneric, camuflaj ca-n vremea războiului. Un pianist cânta în surdină. Câţiva marinari, care nu reuşiseră încă să se îmbete şi să prindă curaj, leneveau bând bere, două prostituate boite stăteau la masa din colţ şi sugeau cu eleganţă băutura cu paiul.

Se vorbea încet, nu mirosea a peşte. Până şi mama Zina se făcu mai mică şi dispăru în spatele tejghelei cu bere. Berea era indigenă, iar banii erau bani adevăraţi, în valută. Nu primeau pe oricine să lucreze acolo, numai pe aceia în care aveau încredere. Mama Zina era om de nădejde – fusese cercetată de organe în toate crăpăturile, până-n uter, partizană înainte de război, ilegalistă. Supraveghea şi aici cu ochii partidului ca totul să fie în ordine. Le adusese pe cele două fete, prietenele fiicei sale fugite în capitală, ca să stea şi să se chiorască, să se distreze cu marinarii, să danseze...

Pianistul cânta în surdină ceva muzică străină, nu „de-a noastră”, cum o numea mama Zina, dar care-n felul ei îţi mergea la suflet. Înainte nu-i plăcuse muzica modernă, apoi se obişnuise şi începuse să-i placă. Pianistul cânta muzică de jazz.

Apăru toboşarul şi îşi instală tobele. Începu să bată în ele uşor. Cel mai agitat era saxofonistul, care întârziase puţin.

Afară era întuneric, înăuntru lumină. Veniră şi alţi clienţi.

Pe Tania o trăgea la somn. Pianistul zdrăngănea plăcut la pian una şi aceeaşi melodie, dar în tonalităţi deosebite, interesante, puţin ameţite, parcă n-avea chef să se oprească. Apoi se auzi glasul tobei care înăbuşi bolboroseala pianului cu un sunet dramatic şi jalnic. Tania se întoarse către estradă. Băiatul scund şi slab ţinea saxofonul cu amândouă mâinile, părea că instrumentul vrea să se smulgă din încleştare, şi el nu vrea să-i dea drumul cu nici un chip. Ce muzică chinuitor de dureroasă scotea din el... dureros de dulce, sărată-amară, tristă-veselă... Erau improvizaţii după melodia înregistrată pe discul lui Miles Davies *Aproape de miezul nopţii*, şi saxofonistul mergea pe urmele dramatismului cu care cânta Coltrane, dar Tania nu ştia la vremea aceea.

Muzicanţii păreau să cânte fiecare de capul lui, toboşarul bătea mereu acelaşi ritm, pianistul o lua când repede, când încetinea ritmul, saxofonistul îşi urma calea lui, şi se întâlneau uneori ca din întâmplare şi schimbau o vorbă, rezultând un dialog cu întrebări şi răspunsuri, nu se ştie despre ce, dar părea ceva important... Toţi cântau cu multă precizie şi subtilitate, dar saxofonistul era cel mai bun... Răscolea aerul în jurul său când îşi flutura pletele blonde, atârnându-i drepte, şi Taniei îi veni să-şi culce faţa cotropită de sunetul ieşit din saxofon...

Nici nu observă că Vika plecase să danseze cu marinarul străin sfrijit şi prea inteligent pentru o asemenea profesie bărbătească. Se apropie şi de Tania unul, dar ea îi zise crispată: nu, nu. Acela plecă. Capra continua să danseze cu sfrijitul ei, vorbea cu însufleţire într-o limbă nemţească-franţuzească, peste care se suprapuneau cuvintele lui anglo-suedeze...

„De ce m-am lăsat de muzică? Avea dreptate tata: stai la pian, şi muzica curge din degetele tale, tu eşti doar un emiţător, un mecanism intermediar între notele din partitură şi sunete... Nu-mi amintesc de ce m-am lăsat de muzică... Din cauza Tomocikăi, iată de ce... Conştiinţă de comsomolistă idioată... Nici muzica nu era la fel... Dacă ar fi fost ca muzica asta, n-aş fi abandonat-o... La fel ca asta, îşi zise ea înregistrând suspinele saxofonului şi ritmul bătăilor inimii la auzul tobei... Ce m-a atras la ştiinţa aridă? Dacă m-aş fi ocupat de muzică... ce expresiv sună saxofonul! Nu m-am gândit niciodată că are intonaţia glasului omenesc. Sau muzicantul e foarte talentat? Da, mai degrabă...”

Suedezul le conduse la casa Zinaidei. Era clar că se potrivea cu Vika, şi era la fel de clar că-n seara aceea se sfârşea tot ce nu apucase să înceapă. Îi dărui Vikăi o agendă de piele neagră, foarte şic. Altceva nu avea la el.

Notă adresa lui pe prima pagină. Riune Svenson. Şi cu asta basta. Vaporul pleca de dimineaţă nu se ştie unde şi pentru totdeauna. Să-ţi vină să plângi, nu alta.

Sora Zinaidei le deschise uşa, locuia în acelaşi apartament şi veghea somnul lui Mişka. Toţi dormeau când se întoarse mama Zina, muncise până la trei noaptea. De dimineaţă îşi conduse oaspeţii la staţia de autobuz, şi plecară pe drumul prăfuit. Stând în aerul înăbuşitor din autobuzul care o hurduca, Tania îşi aminti că avusese noaptea un vis cu muzica de aseară cântată mult mai tare şi cu mai mulţi interpreţi la nişte instrumente cu un sunet neobişnuit...

Trecură de mahalalele Odessei, intrară pe un drum prăfuit, plin de gropi, mărginit de câmpuri ucise de soare, văzură porumbul şi năgara nimicite de arşiţa soarelui. Capra fu prima căreia i se făcu rău de la zgâlţâituri, mai ales că-n ajun se distrase cu suedezul dansând şi bând cocktailuri exotice care i se răzvrăteau în burtă oricum, şi fără să fie zgâlţâită. Apoi i se făcu greaţă lui Mişka. Tania se ţinu tare la început, apoi se dădu bătută după trei ore de balans continuu, bun pentru antrenamentul cosmonauţilor şi nu pentru o fiinţă delicată şi pe deasupra însărcinată.

Coborâră din autobuz lângă un şir de cocioabe albite de praf, de grădini cu flori şi grădini de zarzavat cenuşii. Localitatea se numea Kurortnoe, o minune a naturii. De „cură” nici pomeneală. Aceleaşi câmpuri prăfuite, marea lipsea cu desăvârşire. Pe scurt, nu era nimic în afară de arşiţă şi un soare turbat. O întrebară pe femeia care trecu pe lângă ei cu o găleată plină cu roşii unde e marea:

— Acolo! arătă ea cu o mişcare imprecisă. Vreţi cameră?

— Da.

Femeia îi luă cu ea. Pe drum întâlniră încă două surate. Se opriră, femeile trăncăniră în rusă ca moara stricată, dar

cuvintele ruseşti erau aproape de nerecunoscut. Prima femeie întâlnită predă călătorii celei de a doua şi cealaltă îi preluă şi-i duse într-o direcţie nouă. Apărură nişte chiparoşi piperniciţi şi-n spatele lor ceva ce semăna a loc pentru „cură”. Era casa de odihnă, în spatele ei răsăriră nişte căsuţe albe, într-una din ele îi găzduiră pe noii veniţi. Închiriară o casă izolată, cu grădină de zarzavat, lângă closetul din scânduri, şi cu chiuveta din tablă, fixată cu un cui mare şi ruginit în singurul perete rămas din magazia distrusă. În jurul căsuţei se întindeau straturi cu roşii de un soi rar numit „inimă de bou”, aveau culoarea liliachie-purpurie, o frumuseţe de roşii uriaşe, arătau mai degrabă a fructe decât a legume... Era singurul lucru demn de văzut, o delicatesă locală, singura hrană pentru oameni, porci şi păsări. Din ele se pregătea ciorba, dulceaţa, le opăreau pentru bulion, le uscau şi le conservau uscate, unele putrezeau. După cum aflară a doua zi, la magazin nu se găsea pâine, unt, lapte, brânză de vaci şi multe altele, în schimb se vindea făină de calitate inferioară, untdelemn, conserve de peşte şi bomboane de ciocolată... Până una-alta, mâncară proviziile de pe drum oferite de mama Zina şi plecară să caute marea, pe care n-o văzuseră încă şi despre care femeia le spusese arătând cu mâna:

— Acolo!

Plecară în direcţia arătată pe cărarea făcută în locul paielor de năgară scoase şi ajunseră la coasta abruptă. Pământul se termina, începea marea. Plescăia în depărtare, nevăzută şi neauzită de nimeni, trecea în cer într-o pâclă cenuşie, tulbure, fără să se vadă linia orizontului.

Nişte trepte de pământ întărite din loc în loc duceau jos. Îl ajutară pe Mişka să coboare, fiindcă era fricos şi neîndemânatic. Biruiră cei treisprezece metri de trepte

stând să se surpe şi ajunseră pe malul nisipos, pustiu şi dezolant, ca malul unei insule pustii.

— Cutremurător, zise Capra.

— Sfârşitul lumii, întări Tania.

— Nu-i nimic aici, se văicări dezamăgit Mişka.

— Ce să fie? întrebă uimită Capra.

— Îngheţată, şi tot ce se vinde, explică Mişka.

Marea plescăia mărunt, era caldă, cenuşie... Se prefăcea că-i potolită, îmblânzită, ca şi cum nu ea surpa malul cu furtunile dezlănţuite toamna şi înghiţea kilometri de pământ sterp, tare ca piatra...

Făcură baie, îl învăţară pe Mişka să înoate, construiră un labirint din nisip umed, apoi adormiră şi se treziră spre seară, când soarele se cuminţise şi dinspre mare sufla briza...

Stăpâna gospodăriei, bucătăreasă la casa de odihnă, se dovedi a fi o comoară de om. Îi duse seara în bucătărie, le arătă pivniţa unde stăteau înşirate pe poliţe borcane cu bucăţi de unt presat ţinute în apă sărată şi piramide de conserve cu carne de porc, mâncarea cea de toate zilele a omului sovietic.

— Luaţi, mâncaţi, ne socotim pe urmă. Sunteţi cu copilul, zise generoasă bucătăreasa.

Îşi aranjară un trai cât se poate de convenabil: nu mâncaseră în viaţa lor aşa o cantitate mare de carne de porc şi de unt cât mâncară în cele două săptămâni de odihnă. Cât despre roşii, nu aveau cuvinte – aflară că produsele numite roşii, vândute prin alte părţi, nu aveau nici o legătură cu roşiile de acolo.

Făcură o descoperire importantă trei zile mai târziu, când tot mergând şi uitându-se la marea tristă, aproape fără viaţă, dădură în sfârşit de liman.

Limba de nisip năpădită pe alocuri de stuf şi pelin se întindea pe mulţi kilometri, udată dintr-o parte de marea

bleagă şi din cealaltă parte de apa stătătoare, mai bine zis de albia veche a fluviului care odată cu creşterea apelor primăvara se uneşte cu făgaşul său nou, dar care rămâne seacă în cea mai mare parte din an. Tot ţinutul semăna cu limba nu prea mare de nisip: lăsat în paragină, fără nume, rupt de propria istorie, străin pentru cei de azi. Era marginea stepei basarabene, ţinut al lumii antice călcat de sciţi, geţi, sarmaţi şi alte triburi fără nume. Altădată marginea Imperiului Roman, acum locul lăsat în paragină al altui imperiu. Ţinut nefericit, părăsit de zei, patria pelinului albicios şi a prafului înecăcios...

Pline de arsuri, îmbrăcate în sarafane lungi, cu spinările de culoarea zmeurei acoperite cu prosoape, Tania şi Vika îl cărară de-a lungul malului pe Mişka, îmbrăcat în pantaloni de pijama, încercând să găsească un loc unde să se ascundă de soarele care le bătea direct în cap. Dunele vălurite, înalte cât puteau ele să fie de înalte, nu făceau umbră. În miezul zilei nu vedeai picior de om afară, cu excepţia nou-veniţilor – localnicii îşi duceau viaţa după obiceiurile din sud, îşi făceau siesta la ora aceea, nefiind legaţi de programul strict de la locul de muncă.

Găsiră o colină mică cu trei tufe sub care tremura o geană de umbră. Se aşezară pe nisipul fierbinte. În locul acela limba de nisip avea o sută de metri în diametru, cărarea se afla aproape de liman şi, trăgându-şi sufletul o clipă, intrară în apa lui dulce. E puţin spus că era caldă, era fierbinte. Găsiră o barcă priponită în stuf, cu care Mişka îşi făcu de lucru mult timp. Raţele cu puii mărişori umblau forfota de-a lungul malului, erau obişnuite cu arşiţa, cu apa caldă, nu ştiau ce-i foamea, arătau sătule. În apa mică mişunau mici vietăţi – ca-n conserva de peşte. Dar fără pastă de tomate. Stufărişul foşnea de parcă era viu, cineva umbla de colo-colo, se foia, făcea zgomot. Pe

micul banc de nisip erau nişte urme misterioase de labe mai mari şi mai mici, şi Mişka se aplecă să le studieze.

Tania îşi puse mâinile pe burtă şi ciocăni în ea cu degetul:

— Ţi-e bine? Eşti mulţumit?

Vika, femeie prevăzătoare, cărase cu ea apă şi mâncare, dar şi o carte groasă. Cu capul ţinut în umbra umedă, deschise cartea şi începu să citească cu voce tare:

„Se gândi că au aceeaşi înfăţişare ca norii şi că frumuseţea deosebită a munţilor înzăpeziţi, despre care i se vorbise, era un mit, o născocire, la fel ca muzica lui Bach şi ca dragostea, lucruri în care el nu mai credea. Închise ochii: nu mai dorea să-i vadă. Dar a doua zi se deşteptă în zori – îl trezise răcoarea dimineţii – şi aruncă spre dreapta o privire indiferentă. Cerul era limpede ca cleştarul. Deodată, la vreo douăzeci de paşi – cum i se păru în prima clipă – zări contururile lin ondulate ale unor mase enorme, de o albeaţă strălucitoare, şi linia capricioasă a crestelor profilându-se puternic pe cerul senin. Când înţelese însă cât de mare era distanţa care îl separa de munţi şi de cer, când îşi dădu seama de toată măreţia lor, când se pătrunse de negrăita lor frumuseţe, fu cuprins de spaimă şi crezu că totul e un vis, o nălucire. Se scutură ca să se trezească, dar munţii rămâneau aievea în faţa ochilor lui.”[11]

Tania se uită peste umărul Vikăi:

— Tolstoi? Îl reciteşti? De ce?

— Sincer, nu ştiu. Mă atrage. Fac asta în fiecare an, neapărat vara. Uite aici, pe plajă. În tren... În parc, în grădina de zarzavat... E ca şi cum îmi vizitez o rudă. Din datorie. Dar şi din iubire. E şi plictisitor, şi necesar.

---

[11] L. N. Tolstoi, *Cazacii*, trad. rom. S. Sanielevici, Ed. Univers, Bucureşti, 1973, p. 19.

— Da, ştiu. Şi mama îl citeşte de-o viaţă. Tatăl ei, bunicul meu, era tolstoian sau ceva în genul ăsta. A fost împuşcat.

— Ce spui? I-au înhăţat şi pe tolstoieni? se miră Capra.

— Cum de nu? Obligatoriu...

Tania închise ochii. Văzu deodată o imagine aievea – coloşi de un alb imaculat cu conturul lor delicat şi linia ciudată şi distinctă-n văzduh a crestelor şi a cerului în depărtare...

— Nu-mi place Tolstoi. Nu, nu-i aşa cum zice. Scrie că nu crede în muzica lui Bach, în iubirea femeilor, în frumuseţea munţilor, şi eşti gata să fii de acord cu el. Şi poftim! Scrie pe nepusă masă trei propoziţii despre frumuseţea munţilor în aşa fel, încât îţi ia ochii, te derutează... Şi răstoarnă totul...

Tania se întoarse pe burtă şi se sprijini cu coatele în nisip:

— Îţi mulţumesc că m-ai cărat în gaura asta. Locul e înspăimântător... Pustiu...

În realitate erau destul de mulţi veniţi la odihnă, puteau fi văzuţi dimineaţa la mica piaţă din localitate. Sosiseră din Zaporojie, din Doneţk şi Chişinău. Destul de mulţi apăreau spre sfârşitul săptămânii. Îşi împărţeau frăţeşte cele două plaje – plaja în regim de sanatoriu şi plaja pentru toţi doritorii... Moldovenii cu mustăţile pleoştite, minerii ucraineni înnegriţi în grabă de soare, bronzul ascunzându-le praful de cărbune de pe faţă, toţi cu nevestele grase şi copiii urlând, îşi desfăceau proviziile aduse de acasă, beau vodcă, jucau volei în cerc, se bălăceau în apa mică şi plecau lăsând în urma lor munţi de gunoaie puturoase, purtate de colo-colo de furtunile-gunoieri care se dezlănţuiau toamna şi iarna. Oricum şi-ar fi zis ei, nu erau decât adevăraţii urmaşi ai barbarilor dispăruţi demult.

Nici limba de nisip, nici malul sălbatic al mării nu interesau pe nimeni. Lăsând în urmă plaja la dispoziţia tuturor, Tania împreună cu însoţitorii ei plecară pe limba de nisip, şi după încă două sute de metri dispărură cu desăvârşire urmele taberei de barbari. Îşi continuară drumul şerpuit parcurgând trei-patru kilometri şi nimeriră departe, într-o pustietate greu de imaginat...

În a doua sâmbătă petrecută pe limba de nisip, procopsindu-se cu arsuri dureroase pe corp, se treziră chiar la mijlocul limanului, unde dădură peste ruinele unei construcţii din piatră cu destinaţie necunoscută, bătută iarna de valuri. Oamenii ajunşi aici ar fi putut lăsa urme, dar nu, nu se vedeau nici sticle sparte, nici cutii de conserve ascunse la rădăcina tufelor jalnice, crescute la adăpostul grămezilor de pietre... Se apropiară şi văzură într-un loc retras o prelată dintr-un cearşaf întins între pietre şi sub el câţiva tineri.

— Muzicanţii din club, îi recunoscu imediat Tania aruncând o privire în direcţia lor.

— Care club? întrebă mirată Capra.

— Clubul marinarilor unde lucrează mama Zina.

— Nu le-am dat nici o atenţie. Mă uimeşti cu memoria ta vizuală, Tania. Cum de i-ai ţinut minte? continuă să se mire Capra.

Pianistul, cel mai în vârstă dintre ei, cu nasul borcănat şi picioare păroase, le făcu prieteneşte cu mâna:

— *Welcome, ladies, welcome!*[12]

Toţi îi spuneau Garik, dar numele lui era altul – un nume armean greu de pronunţat. Cum bea primul pahar de băutură de orice fel, o dădea pe englezeşte folosind numai termeni cunoscuţi din muzica de jazz, din textele de blues clasic. Cântăreţii de jazz cam scrântiţi la cap erau mari băutori, dar în anturajul Taniei nu exista încă obiceiul ăsta.

---

[12] Bine-aţi venit, doamnelor, bine-aţi venit! (engleză)

Saxofonistul stătea cu spatele, dar ea îi recunoscu pletele blonde şi drepte, a căror lungime era socotită în anii aceia o provocare sfidătoare la adresa liniştii publice. El îşi întoarse privirea, se uită la Tania exact în momentul în care ea îşi punea mâinile pe burtă – copilul dădea din picioare cu o forţă neobişnuită.

— Ce te uiţi? îl întrebă Tania. El îi mai aruncă o privire fără să scoată o vorbă. Totu-i în regulă.

Tania şi Vika se gândeau dacă merită să se apropie de ei sau dacă să le lase impresia că intenţionează să plece mai departe, dar Mişka le-o luă înainte alergând la muzicanţi şi zicându-le:

— Staţi pe locul nostru. Aici stăm mereu...

Şi nu s-au dus în drumul lor, s-au oprit. Zece metri o despărţeau pe Tania de saxofonist: el îşi duse mâna la frunte cu o mişcare înceată, plictisită, şuviţa de păr leneşă i se mişcă uşor. Îşi atinse pletele, se opri o clipă, îşi mişcă încet gâtul şi zâmbi din colţul buzelor care-i dezveliră dinţii mari sus şi mici jos, ca la puii de căţel. Arăta ca o secvenţă lungă de film. El îi zâmbi Taniei, se uită la ea zăbovind cu privirea, şi ea se gândi că exact în clipa asta i se împlineşte soarta.

Muzicanţii erau băuţi, dar se ţineau bine. Seara urmau să cânte la casa de odihnă, trebuiau să respecte regulile de disciplină a muncii. Lucrau împreună de jumătate de an şi ştiau prea bine momentul când vinul face muzica să sune mai bine şi când o distruge. Băură vin acrişor. Garik o sorbea din ochi pe Vika. Toboşarul încerca să se lipească de Tania. Tania nu-şi lua ochii de la saxofonist. La ora şase, când arşiţa slăbi, plecară împreună la casa de odihnă. Băieţii lăsaseră maşina în apropierea limanului. Capra plecă împreună cu Mişa acasă să mănânce de seară. Tania încăpu anevoie pe scaunul din spate al maşinii şi plecă împreună cu muzicanţii. Grozav îi mai

plăcea Serghei, saxofonistul. Cum nu-i plăcuse nimeni altul până atunci.

Concertul avu succes. Dansară mult după aceea pe muzică înregistrată la magnetofon. Muzicanţii se îmbătară zdravăn. Serghei nu participă la dans. Urcă împreună cu Tania pe estrada construită rudimentar şi se sărutară până îi luă cu ameţeală. El îi zise că are o cameră rezervată acolo, dar nu-şi aminteşte numărul. Cheia avea însă prinsă de ea o bucăţică de muşama cu numărul 16 scris cu violet.

14

Tania se trezi, sau mai bine zis se dezmetici: camera mizeră cu două paturi şi cu o noptieră între ele era invadată de o lumină densă şi caldă cum e acvariul plin cu apă. Nici un zgomot cât de mic, nici zorul sau forfota dimineţii. Tăcere deplină ca liniştea amiezii când soarele e la zenit. Clipa oprită-n loc. Chiar aşa era.

— Şi eu sunt la zenit, zâmbi Tania şi îşi puse palmele pe burta bombată şi începu să şi-o mângâie pornind de la şolduri. Suntem la zenit!

Apogeul vieţii, culmea muntelui şi muntele burţii aveau ceva în comun.

— Simţi? îşi întrebă ea burta. Ne-am drăgostit cu tine...

Vorbea cu ea, nu se ştie de ce. Îl privi pe Serghei, care dormea alături. Aseară îi cercetase mâinile: mici, cu falangele uşor îndoite, cu încheieturile umflate sub pielea brăzdată de cute de sus până jos, cu pete albe la unghii, însemnând poate lipsa vreunei vitamine sau un cadou neaşteptat pregătit de soartă... Îşi privi umărul – mâna lui se odihnea pe el încrezătoare, cu palma în sus. Îi văzu muntele lui Venus din palmă, descoperi o cicatrice chiar în mijlocul moale. Şi una la antebraţ. Pe corpul tânăr de băieţandru mai erau multe alte amănunte pe care nu

reuşise să le descopere aseară, fiindcă se îndrăgostise de el înainte să le vadă. Degetul mare de la picior ieşit mult în afară, talpa mică şi îngustă, ca la femei. Puf alb pe picioare... Stă culcat pe o parte cu piciorul îndoit de la genunchi. Instrumentul mic şi adormit se zăreşte prin jocul de lumini şi umbre. Nu iese prin nimic în evidenţă – Tania credea că organul bărbaţilor se deosebeşte după mărime şi că-n rest nu există diferenţe. Al lui stătea îndoit ca linia buzelor, nepăsător, căzut în uitare de sine... Tania atinse dunga şoldului albă ca laptele, nearsă de soare. Piele delicată de femeie. Fire dese şi moi de păr abia încolţit îi acoperă pieptul, au culoarea albă-spălăcită ca muşchiul de pe copaci decolorat de soare.

Tania îi atinse cicatricea din palmă. „Ăsta va fi locul meu cel mai drag.”

El îşi mişcă mâna cealaltă, trăgând-o pe Tania mai aproape de el:

— Unde eşti? Nu pleca...

— Niciodată, râse ea. La closet se poate?

— Nu.

O strânse la piept – se potriveau de minune.

Până acum nu avusese parte de o asemenea potrivire. O întrebă fără să deschidă ochii:

— De unde ai apărut?

— De niciunde. Am fost dintotdeauna, râse ea.

— Da, aşa se pare, aprobă el pipăindu-i gâtul, pieptul, burta.

— Deschide ochii, îi ceru Tania.

— Mi-e frică, zâmbi el deschizând ochii.

— Cum arăt? întrebă Tania ridicându-se puţin şi îndepărtându-se de el.

— Minunat, o linişti el, parcă liniştindu-se pe sine. A fost perfect, dar nu ţi-am reţinut deloc faţa. Exact în locul ăsta am avut odată un şoc groaznic. M-am trezit, şi alături...

Tania îi astupă gura:

— Uită. Ce-a fost a fost. Eu sunt Tania, tu eşti Serghei, restul nu contează.

Serghei începu să râdă:

— Bine. Să ştii însă că am o soţie.

— Şi eu am un soţ. Chiar doi. O să am şi un copil în curând...

— În ce sens?

Serghei se ridică puţin şi se sprijini în cot.

Tania îi luă mâna şi i-o puse pe burta ei:

— A trecut de trei luni, trei luni şi jumătate.

Burta era tare, plină la refuz. Serghei îşi retrase mâna fript parcă de ceainic.

— Tu o să... Aşa ceva nu mi s-a mai întâmplat.

— Nici mie, izbucni în râs Tania. E prima dată, aşa se-ntâmplă mereu. Cu tine e prima dată.

El se sculă din pat şi merse la duş. Rămase câteva minute sub jetul anemic. Bău câteva înghiţituri de apă caldă, neplăcută la gust.

„Proastă fată. Îi dau papucii”, îşi zise şi ieşi de sub duş. Tania, aflată lângă uşa băii, se strecură imediat înăuntru. Arăta în totul minunat, ce piept, ce talie. Avea burta mică, dar se vedea că e însărcinată.

Serghei se lungi pe pat. Începu să fumeze.

— Îmbracă-te şi pleacă, îi ceru când Tania se aşeză lângă el.

Ea se împotrivi:

— De ce te-ai speriat? Totu-i în ordine. Nu plec de lângă tine.

— Ai un copil, n-am chef să stric ceva acolo. Poţi să ţi-o tragi în situaţia ta?

— Ţi s-a părut că nu pot?

— Nu mi s-a părut. N-am observat.

— Cred că pot şi încă cum. Am venit în sud să-i fac o plăcere copilului, zise Tania apucându-şi burta cu mâinile.

— În ce sens?

Ea începu să râdă:

— Să înot, să lenevesc la soare, îi zise plonjând lângă el sub aşternut şi cuprinzându-i gâtul. Ce-mi place mie îi place şi lui. Pe cuvânt de onoare.

O minune de fată. Lui îi trecu sperietura, dar nu şi dorinţa.

Chiar era o adevărată plăcere să-i simtă burta şi sfârcurile tari, să-i simtă feminitatea izvorâtă din trupul împlinit. Toată ziua şi-o petrecură în cameră, ieşiră doar să-şi cumpere apă minerală...

Muzicanţii dădură seara un al doilea concert, şi Tania nu se dezlipi o clipă de Seriojka şi de muzica lui, o continuare a dragostei lor nou-nouţe, petrecură încă o noapte, toţi primiră bani frumoşi pentru spectacol şi plecară. Tania trecu un minut pe la Capră, luă nişte bani de drum, îi sărută în fugă pe Mişka în creştetul capului şi pe Vika pe obraz şi dispăru. Vika nu avea s-o mai vadă niciodată.

15

Turneul trioului de jazz dură de la mijlocul verii până toamna târziu. GAZ era numele formaţiei – Gabrielian, Aleksandrov, Zvorîkin. Era primul an când lucrau împreună, învăţau să cânte ca unul singur, erau abia la început. Nu trecea o zi să nu descopere ceva nou. Nu renunţaseră la băutură, dar nu se îmbătau cu vin, ci mai ales cu muzica extraordinară ieşită din instrumentele lor. Cel mai în vârstă dintre ei, motorul întregii afaceri, era Garik Gabrielian, singurul instrumentist profesionist dat afară în ultimul an de la Conservatorul din Leningrad. Fugise cu o viteză ameţitoare din cetatea muzicii clasice în

zona liberă a improvizaţiei din jazz. Toboşarul Aleksandrov, inginer pensionar, înnebunit după idei exotice, ahtiat după levitaţie, împătimit de poveştile cu omul zăpezilor, cu extratereştri şi cu civilizaţii subpământene, bătea din răsputeri în patru tobe asurzitoare, într-o mulţime de talgere ţiuitoare şi morişti huruitoare, chemând puterile tainice. Îi convingea pe toţi că dacă tehnica percuţiei e bine pusă la punct, zborul omului e la fel de firesc precum înotul. Dar nu învăţase să înoate. După şapte ani va găsi filonul de aur al şamanismului, care-i va stoarce vlaga minţii, făcându-l să zboare dincolo de limita raţiunii şi să aterizeze direct pe un pat de spital cu înfăţişare de ospiciu de la periferia Leningradului...

Saxofonistul Serghei Zvorîkin făcea şi el parte din tagma muzicanţilor îndrăgostiţi de jazz. Abandonase Institutul Tehnologic, se certase la sânge cu taică-său, profesor propovăduitor al ştiinţei de partid, plecase de acasă şi se însurase cu o balerină pensionară de patruzeci de ani, îngropându-şi în felul ăsta şi ultima rămăşiţă din reputaţia de om normal. Aşa arătau alesul Taniei şi prietenii săi. Reieşi că tocmai după asemenea oameni tânjea Tania: îi căzură cu tronc indivizii ăştia care vorbeau puţin şi prost, gândeau confuz sau nu gândeau deloc, neinteresaţi de problemele arzătoare ale vieţii morale, sociale şi politice, şi n-o atrăgeau deloc doctorii de felul tatălui ei, oamenii de ştiinţă cum era Marlena Sergheevna, înarmată cu bisturie şi pensete ca să scormonească în uterul femelei-şobolan, nici disidenţii entuziaşti de soiul bătrânului Goldberg şi al fiilor săi, nici harababura şi gălăgia boemei patronate de Vika. Muzicanţii nu făceau nimic, nu realizau nimic şi nu aspirau la nimic – cântau pur şi simplu, trăiau în muzică jucându-se, convinşi că ea vorbeşte în locul lor, şi se bucurau că treaba asta îi prieşte de minune muzicii...

Tania asculta cu atenţie, se cufunda în muzică nu numai la repetiţii sau concerte, ci şi în restul timpului, de dimineaţa până seara şi de seara până dimineaţa. I se părea că o aude neîncetat, nu numai când cântau clapele pianului sau sunau trompetele.

Îi povesti lui Serghei despre descoperirea sa. El dădu din cap aprobator:

— Aşa-i. Şi-n somn o auzi. Mai ales în somn...

Tania îşi forţă memoria, sau imaginaţia, sau cine ştie care organ răspunzător pentru viaţa de noapte a spiritului şi îşi zise: da, şi-n somn e muzică, dar e imposibil s-o ţii minte... Din ziua când îşi dădu seama de lucrul ăsta, sunetul muzicii o urmări pretutindeni, alergând paralel cu activitatea de zi cu zi, însoţind-o şi schimbându-se mereu, întocmai ca imaginile văzute prin fereastra vagonului, confundate cu mişcarea trenului...

Muzica de jazz era doar o parte din sunetele care trăiau şi se auzeau în foşnete, în pocnete, în rostirea oamenilor – dar nu era vorba de sensul banal al cuvintelor, ci de timbrul vocilor, de felul cum se chemau sau îşi răspundeau una alteia, de intonaţie şi ritm... Sunetele scoase mecanic de oameni şi instrumente sau vocea naturii, a mării, a vântului şi a ploii existau fie ca un fundal sonor, fie căpătau forţă şi deveneau partitura principală... Muzica asta dăinuind la nesfârşit nu avea un plan pregătit dinainte, cu armonii bătute-n cuie, era plină de arbitrar şi neprevăzut, dar nu era un haos sonor, ci muzică, şi în ciuda permanenţei şi veşniciei sale, avea cadenţă, se încheia logic pentru o clipă şi izbucnea din nou pornind de la o notă luată la întâmplare...

Când Tania, stând culcată pe nisipul cald al plajei murdare, încercă să-i explice lui Serghei ce simte, acesta dădu din cap atotştiutor:

— Muzică aleatorie. Asta se numeşte „aleatorie”. În neprevăzut stă imensa bogăţie, ai atâtea posibilităţi...

— Ca bucăţelele de sticlă din caleidoscop? întrebă ea înviorată.

— Se prea poate. Vorbeşte cu Garik, el întoarce teoria muzicii pe toate feţele. Eu am prins-o din mers.

— Au descoperit absolut totul, zise ea înciudată. Unde te- ntorci, totul a fost studiat, înregistrat.

— Prostuţo, începu să râdă Serghei. Îi mângâie burta umflată şi tare. Nu te-ai ars? Hai la umbră.

În cele două săptămâni se obişnuise cu Tania şi cu burta ei, de parcă trăia de şase ani cu ea, şi nu cu Elvira Poluektova, balerina pensionară complet lipsită de rotunjimi şi moliciuni care-i plăceau mult lui Serghei.

După ce mai cântă două săptămâni la Odessa, trioul se pregăti să plece în Caucaz.

— Te instalăm în tren şi plecăm în treburile noastre, o anunţă Garik pe Tania.

Ea se rugă să n-o trimită acasă, s-o lase să stea până la sfârşitul turneului. Serghei îl rugă:

— Mai las-o o săptămână. Terminăm de cântat la Soci şi o trimitem acasă. Va fi mai uşor cu biletele.

Era adevărat – era complicat de obţinut bilete de tren sau avion la sfârşitul lui august.

— Şi burta? se încruntă Garik.

Avea doi copii şi era singurul dintre ei care ştia din experienţă că perioada de sarcină se sfârşeşte invariabil cu naşterea pruncului.

— Garik, dragule, mai pot suporta călătoria încă două luni şi ceva... Nu mă izgoni. Vă sunt şi eu de folos la ceva...

Garik o lăsă moartă:

— Eşti exact ca Broscuţa – fiica împăratului... E treaba lui Serghei până la urmă. Nu-i treaba mea.

Garik era craiul tipic din Caucaz – socotea ca pe o datorie sfântă să le dea gata pe blondinele pieptoase ca s-o poată venera în linişte pe nevasta lui deşteaptă şi învăţată, o gruzină îmbătrânită înainte de vreme, fără sâni de pus în sutien. Accepta orice roman de dragoste al lui Serghei, cu atât mai mult cu cât n-o putea suferi pe balerina afectată şi stupidă, dar sarcina Taniei îl punea în încurcătură:

— Eşti bolnav sau ce-i cu tine, Serghei? Tania e fată bună, da' cum îţi dă mâna s-o umpli cu sămânţă străină? Nu te-nţeleg.

Burta Taniei îl tulbura serios pe Serghei. Căsătoria lui cu Poluektova, care arăta ca o femeie sterilă şi rece ca o piatră, fusese încheiată din interes: mai întâi a stat cu chirie la ea, apoi a început să-i cumpere nelipsitul chefir şi să-i plimbe cei doi ogari, în cele din urmă s-a trezit din întâmplare în patul ei şi a luat-o de nevastă ca să arate lumii şi mai ales părinţilor cât de independent era. Balerina la pensie îl atrăsese cândva fiindcă nu semăna cu nimic din ce ştia el, în schimb Tania îl atrăgea fiindcă se potrivea cu el şi în modul cum concepea lumea, şi cum gândea şi simţea, şi mai ales în modul cum spunea lucrurilor pe nume, protestând împotriva minciunii de orice fel, fie ea minciună politică sau minciună obişnuită din viaţa cotidiană.

— Ne potrivim până-n molecule, constată uimită Tania şi el n-o contrazise.

Micuţul din burta Taniei nu-i deranja deloc. Tania susţinea că fiul ei se bucură fiindcă îi găsise tatăl potrivit. Serghei nu avea de ce să protesteze.

Mai exista un motiv profund personal: Tania, în ciuda curajului ei neruşinat cu copilul zămislit dintr-o pornire generoasă, examinând cu atenţie anatomia bărbatului – fapt pe care nu şi-l îngăduise în experienţele erotice din

trecut –, îi mărturisi cu naivitate lui Serghei că până-n vara întâlnirii lor nu simţise excitaţia violentă, neomenească, pe care o simt vieţuitoarele, începând cu râma şi terminând cu hipopotamul: rezultat al frecării membranelor mucoase, urmată de o descărcare puternică în creier.

— Asta-i deosebirea esenţială dintre bărbat şi femeie. Bărbaţilor li se întâmplă asta întotdeauna cu oricine poftesc, filozofă ea somnoroasă.

— Greşit. Cunosc multe femei cărora li se întâmplă asta mereu, o contrazise el.

— N-am chef să mai verific dacă sunt mulţi bărbaţi cu care să mă excit atât de tare. Na, poftim, eu m-am oprit la tine.

— Să ai în vedere că s-au oprit şi altele la mine, râse el.

Tania dădea din când în când un telefon la Moscova, lui Vitalka şi tatălui ei. Îi era imposibil să-l găsească la telefon pe Ghenia: în laboratorul lui exista un singur telefon interurban pentru tot etajul, şi la cămin, persoana de serviciu noaptea nu-l chema la telefon. Ea voia să vorbească în special cu Ghenia, să-i spună că s-a îndrăgostit nebuneşte şi că n-are de gând să se întoarcă la Moscova. Nu se hotăra să-i spună lui Vitalka şi nici tatălui ei: Vitalka era prea egoist, tatăl era prea serios cu logica lui. Îi cerea să se întoarcă imediat, ţipa în receptor că sfârşitul lunii a şaptea e riscant pentru copil.

— Îi merge bine, papocika! Şi eu mă simt bine! Ne simţim aşa de bine! Mai stăm puţin aici! îi răspundea Tania cu o mână pe receptor şi cu cealaltă strângând mâna lui Serioja.

— Să-ţi trimit bani? întreba Pavel Alekseevici.

— N-am nevoie de bani. Să nu-mi trimiţi nici un fel de bani. Plec poimâine la Suhumi! striga ea bucuroasă.

După ce termina de vorbit, Pavel Alekseevici se ducea în cabinet să bea ca să se liniştească. Avea de ce să fie

îngrijorat: Tania avea conformaţia mamei ei, bazinul strâmt, erau în pericol oasele bazinului. Trebuia să stea mai mult lungită ca să păstreze sarcina. Nu-şi închipuia că ea nu se va întoarce să nască acasă, la Moscova, că va rămâne să nască într-un oraş străin, asistată de un medic necunoscut.

Chiar aşa se întâmplă. Turneul început cu succes la Ialta, continuat cu un succes şi mai mare la Odessa, atinse culmea succesului la Soci. La Suhumi îi primiră cu răceală, la Batumi anulară două concerte din patru. Adjaria pustiită de arşiţă le făcu o primire rece fiindcă începuse culesul mandarinelor, şi plecară neonorând contractul pe jumătate ilegal. Garik încercă să învingă încăpăţânarea Taniei de câteva ori şi s-o trimită acasă, ea recurse la tot soiul de pretexte, până când el se plictisi şi o lăsă în plata Domnului.

În ultima lună Tania arăta vizibil îngreunată de sarcină, copilul ba nu dădea semne de viaţă câteva zile, ba făcea un tărăboi atât de mare, de ziceai că-n burtă se află o întreagă bandă de copii. Noapte de noapte Serghei îşi ţinea mâinile pe burta ei, simţind cu palmele ceva ca un călcâi sau ca un pumn, ceva ce se împotrivea îndărătnic şi avea un contur precis.

— Poate că nasc doi, îl speria Tania, dar el nu se sinchisea, nu-şi făcea griji...

— Şi ce dacă? O să fie doi. Unul alb, altul cenuşiu, doi gâscani veseli, îi zicea Serghei lovindu-i uşurel bazinul umflat, atingând cu buzele pielea întinsă din cauza presiunii dinăuntru, şi nu-i scădea entuziasmul, ba dimpotrivă, se arăta din ce în ce mai încântat când atingea casa copilului ce urma să se nască: Îmi place. E de groază cât îmi place. O să te am mereu însărcinată, o să naşti tot timpul... ca Natalia Nikolaevna[13]...

---

[13] Soţia lui A.S. Puşkin.

Nu pronunţa numele de familie al soţiei poetului, aşa cum făcea toată lumea din Petersburg pe vremuri, fiindcă era cât se poate de clar pe cine are în vedere.

— Avortul, ce porcărie! continuă Serghei. Când era tânără, Poluektova se scobea mereu la trei luni fiindcă nu avea încotro. Balerinele nu nasc. Noi n-o să facem niciodată ca ea... niciodată... e aşa de bine. Am grijă... te feresc... nu risc, merg la sigur... Nu-ţi fac rău...

Nu se dezlipiră unul de altul până în ziua naşterii copilului.

Tania nu se întoarse la Moscova. Zbură cu avionul la Leningrad. Nu aveau unde să stea. Se instalară mai întâi la Tolia Aleksandrov, bateristul. Îi repartizaseră cândva o sufragerie cu trei ferestre în stil aşa-zis italienesc într-o locuinţă boierească de pe strada Pestel colţ cu strada Liteinaia, dar camera imensă fusese împărţită cu pereţi de scânduri în patru cămăruţe-penar cu trei sferturi de fereastră fiecare. Lui Tolia i-au revenit două cămăruţe după moartea mamei şi bunicii lui, într-una din ele îşi primea prietenii. Curând se terminară banii obţinuţi din concerte. Tania şi Serghei îşi duceau acum traiul sărac împreună cu Tolia. Tania fierbea cartofi, spăla, făcea curăţenie în camerele cu mizeria nestrânsă de mult timp şi asculta muzică, sunetele acelea care îşi urmau calea melodică fără să contenească vreodată, doar învăţase să le asculte în timpul călătoriei...

Pe la mijlocul lui decembrie salvarea o transportă pe Tania la maternitate. Refuzară s-o primească fără certificatul care să ateste consultul ginecologic. Nu avea decât actul de identitate eliberat la Moscova şi dovada vie – durerile facerii. În vreme ce la camera de gardă o ocărâră acuzând-o de iresponsabilitate, ea pierdu apa, şi nu le mai rămase altceva de făcut decât s-o aşeze pe targă şi s-o ducă la sala de naşteri. O asistă la naştere o

moaşă instruită de Pavel Alekseevici la Institutul de Perfecţionare a Cadrelor Medicale şi, văzând foaia de observaţie cu numele de familie cunoscut, o întrebă pe Tania dacă nu cumva e rudă cu doctorul Kukoţki. Aflând că e fiica lui, moaşa nu mai plecă de lângă ea şi după zece ore, timp foarte scurt pentru prima naştere, primi în mâinile ei o fetiţă micuţă cu părul negru destul de lung.

Când o anunţară că născuse o fetiţă, Tania începu să plângă amarnic. Nu trăise niciodată o asemenea dezamăgire...

Moaşa dădu telefon la Moscova, găsi numărul de acasă al lui Pavel Alekseevici şi-l felicită pentru naşterea nepoatei.

16

Pavel Alekseevici puse telefonul în furcă. Inima i se opri în loc, nu-i mai simţi bătăile, apoi ele se dezlănţuiră în ritm sacadat ca bătaia tobelor.

„Oho! 180 de bătăi, socoti el. Tahicardie paradoxală...” Întinse mâna după ceas – patru şi jumătate. Fetiţă născută noaptea. Între miezul nopţii şi zorii zilei. 16 decembrie. Cele mai întunecate zile din an. Aproape de solstiţiu.

Secundarul ceasului elveţian vechi, din timpul războiului, îşi urmă neabătut ritmul, şi Pavel Alekseevici îşi controlă automat pulsul. 190 de bătăi pe minut.

Îşi coborî picioarele pe podea. Beţe uscate cu o grămadă de vene. Îşi atinse cu degetul partea de deasupra a labei – nici urmă de edem.

„În regulă. Slavă Domnului că s-a născut fetiţa. Gata cu supărarea. N-are nici un rost.”

Mai zăbovi un timp, aşteptă să i se potolească ritmul bătăilor. „Mai degrabă o aritmie sinusală”, îşi puse rapid diagnosticul Pavel Alekseevici.

Se ridică în picioare, dădu ocol camerei cum obişnuia să facă noaptea, înconjură apartamentul în care locuia de aproape douăzeci de ani. Bătrânul masiv, ras în cap, în lenjeria de corp veche, soldăţească, adus de spate, ieşi pe coridor şi aprinse lumina: totul arăta lăsat de izbelişte. Se uită în camera fetelor – văzu cele două paturi. Pe unul dormea Toma, pe celălalt, al Taniei, se înălţa un munte de rufărie necălcată. În penumbră se învălmăşeau în chip neplăcut puzderie de frunze întunecate, mirosea a pământ jilav...

Se întoarse pe coridor, la stânga era fostul lor dormitor, camera Elenei. Mirosuri amestecate de spital, de praf şi de plante medicinale amărui.

Murdar peste tot în casă. Foarte murdar. Vasilisa nu prea vede, n-a ştiut niciodată să cureţe cum trebuie. Toma munceşte, învaţă, mare povară duce fata în spate. Trebuie s-o chem pe Praskovia de la clinică. Nu pot, că se supără Vasilisa... Copilul nu poate fi adus în camera asta. La mine în cabinet. E varianta cea mai bună. O să-mi fac singur curat. Pătuţul în mijlocul camerei, e loc destul. Aduc masa de înfăşat de la secţie şi-mi fac imediat actele pentru pensie... Ce bine că am împlinit şaizeci şi cinci de ani...

Elena nu dormea. Se uita la silueta întunecată din uşă. Lumina venea din spatele ei, părea să aibă un nimb în jurul capului şi pe umeri.

— Tu eşti? întrebă Elena.

Pavel se aşeză la picioarele ei. Elenei îi plăcea să doarmă pe câteva perne bătute bine. Înainte vreme, când el dormea în patul încăpător, pernele ei stăteau ţepene în partea stângă, şi-n dreapta stătea perna lui mică şi turtită... El îşi vârî mâna sub cearşaf şi-i mângâie picioarele cu şosete mătăsoase.

— M-au sunat chiar acum de la Leningrad. Tania a născut o fetiţă.

— Nu, nu, eu am născut o fetiţă, îl întrerupse Elena.

— Tania a crescut, s-a măritat şi a născut o fetiţă, repetă Pavel Alekseevici.

În penumbră, ochii Elenei aveau o expresie senină:

— E prea devreme. Prea întunecat. Unde-i Taniecika?

— La Leningrad.

— Cheam-o să vină aici. N-am văzut-o de mult... E la şcoală?

— Taniecika a terminat şcoala de multă vreme. E la Leningrad, a născut o fetiţă, repetă răbdător Pavel Alekseevici.

— Spune-o altcum, papa, asta nu înţeleg, îl rugă Elena.

Pavel Alekseevici îşi trase taburetul rotund la căpătâiul patului. Pisica tânără, cuibărită sub mâna Elenei, tresări şi deschise un ochi. Pavel Alekseevici se aşeză aproape de Elena şi-i luă mâna. Era uscată, rece şi uşoară.

De mulţi ani i se spunea PA. La clinică îl strigau PA, fiindcă aşa era moda – şefii să fie numiţi cu iniţialele. Acasă, în cei mai buni ani, îi spuneau PA. Acum Pavel Alekseevici se întrebă dacă nu cumva Elena îl confundă cu tatăl ei. Ţinând-o în continuare de mână, îi mângâie părul moale, nepieptănat, şi hotărî că nu are rost să-i explice... nu era un lucru atât de important...

— Plec la Leningrad să văd cum stă treaba acolo, mă străduiesc să le aduc acasă.

— Asta-i bine, aprobă Elena. Să vină Taniecika.

Pavel Alekseevici continuă fără să ia în seamă neputinţa Elenei de a lega un dialog...

— Am impresia că nu se înţelege cu soţul ei. Poate că a jignit-o cu ceva, nu ştiu. N-o să mă apuc s-o descos. Vitali a sunat ultima oară săptămâna trecută, a întrebat de Tania, i-am spus că e la Leningrad, că se pregăteşte să se întoarcă repede, dar că nu mi-a dat adresa ei. Ce crezi despre asta?

Elena se zăpăci de tot, arăta de-a dreptul alarmată:

— Nu ştiu, cum crezi... Doar tu... Eu nu...

— În orice caz, e mai bine să stea cu copilul acasă, decât cine ştie pe unde, nu-i aşa? o întrebă.

Era suficient ca Elena să răspundă dând din cap.

Dar Elena nu-l mai auzi. Îşi frământa mâinile neliniştită, el îşi dădu seama că-şi caută pisica, era nădejdea ei c-o poate scoate dintr-o situaţie neplăcută. Pisica stătea în fotoliu, ceva mai departe. El o luă şi o aşeză pe pat. Elena o strânse la piept cu amândouă mâinile şi zâmbi. Cum o atingea, spaţiul din dormitor nu mai exista pentru ea – nu avea privirea goală, ci îndreptată undeva în afară, dincolo de lumea reală...

Pavel Alekseevici mai rămase puţin, apoi plecă în cabinetul lui şi sună la biroul de informaţii al gării. Reuşi să afle că ajunge la timp la trenul de zi pe ruta Leningrad. Îşi luă servieta, puse în ea periuţa de dinţi, halatul alb şi bidonul militar cu alcool diluat, avea întotdeauna în casă o provizie de alcool. Decise să nu anunţe pe nimeni şi să sune când ajunge în Leningrad. Nu-şi făcea probleme cu înnoptatul: avea un vechi prieten la care putea să poposească, exista şi căminul Academiei pe strada Halturin, i s-ar pune la dispoziţie o cameră... Plecă la gară, cumpără bilet neaşteptat de repede şi reuşi să treacă pe la clinică: avea o pacientă însărcinată pe care voia s-o consulte şi să-i dea câteva indicaţii doctorului curant...

Cu trenul de Leningrad avea de mers o groază de timp, şi nu-şi luase cărţi cu el. Îi cercetă cu interes pe tovarăşii de drum, o pereche de tineri care se sărutau pe ascuns, şi aprecie din ochi dacă sunt mai în vârstă decât Tania... Cu siguranţă că erau mai tineri... Până se întunecă, el se uită cu plăcere pe fereastră în vreme ce-l apăsau gânduri dureroase. În tinereţe simţea că numai el avea dreptate şi multe din faptele lui se întemeiau pe credinţa că adevărul

era de partea lui. Acum era dezorientat: ce făcuse Tania era de neînţeles. La drept vorbind, îşi părăsise mama bolnavă fără să dea nici un fel de explicaţii. Parcă urmăreşte cu încăpăţânare să le provoace emoţii tuturor – soţului, tatălui, în fine, Vasilisei... Imprudentă şi iresponsabilă, naşte nu se ştie unde, nu se ştie unde va locui cu copilul, cu ce-l va întreţine... Fata e nedreaptă.

Pavel Alekseevici gândea de parcă el nu avea nici o vină, dar lucrul ăsta nu era important pentru el. Îşi lua asupra sa fapta Taniei ca să dreagă nenorocul şi nedreptatea vieţii care se datorau totuşi şi vinei lui. Avea remuşcări, îşi reproşa că n-a ştiut să-şi organizeze viaţa: că soţia e bolnavă, că fata a plecat de acasă... Când gândul alarmant atingea locul vulnerabil, deschidea servieta şi trăgea o duşcă din bidonul acoperit cu pânză de cort. Era reacţia lui automată, apărută în anii patruzeci, când îl chemau la minister sau la şedinţa Academiei şi se aştepta la tot felul de neplăceri... Radicalul OH legat de atomul de carbon saturat îl apăra, drăguţul de el, de senzaţia neplăcută venită dinăuntru şi dinafară...

Seara, când trenul ajunse la gara Moscova, bidonul era gol- goluţ, şi lui Pavel Alekseevici începu iar să-i bată inima cu putere, dar simţi uşurare în suflet, fiindcă, uitându-se cu coada ochiului la perechea de tineri care încercau cu insistenţă să-şi atingă umerii, coatele şi genunchii, mintea i se luminase: oricum ar lua-o, singura explicaţie plauzibilă pentru purtarea Taniei era o nouă poveste de dragoste. Îşi aduse aminte de o întâmplare tragică asemănătoare: în 1946 sau 1947, o femeie frumoasă care reuşise să-şi păstreze sarcina până la sfârşit, se numea Galina Krol, soţie de colonel, se îndrăgostise de asistentul lui de la catedră, Volodia Sapojnikov, cu câteva zile înainte să nască. Iubirea era atât de mare, încât în momentul când s-a externat, a refuzat să se întoarcă la soţul ei şi a plecat cu

copilul la Volodia. Soţul ei l-a urmărit pe cel care i-a despărţit şi şi-a descărcat în el pistolul. Sărmana femeie a rămas şi fără soţ, şi fără iubit: unul ucis, celălalt în închisoare... După cinci ani Galina a venit din nou să fie examinată. Se înfiinţase Centrul de Cercetare a Infertilităţii... Era măritată, îşi schimbase numele de familie, s-a tratat trei ani şi a rămas însărcinată. A născut asistată de Pavel Alekseevici. Al doilea copil l-a născut mai greu, prezentaţie pelviană... Oare de ce ţine minte sute şi sute de cazuri? Aşa se pregăti Pavel Alekseevici pentru întâlnirea cu fiica sa, consolându-se la gândul că Vitali n-ar fi în stare să urmărească pe careva cu atâta insistenţă...

Luă un taxi din gară şi în douăzeci de minute ajunse la maternitate. Şefa secţiei îl aştepta: nu în fiecare zi veneau academicienii în vizită la o maternitate obişnuită. El se spălă pe mâini şi îşi puse halatul. Îl conduse în salon, unde pe al doilea pat de la uşă stătea lungită fetiţa lui dragă, slăbită, cu cearcăne la ochi şi buze umflate. Arăta ca o adolescentă, poate chiar ca un adolescent... n-o recunoscu imediat, dar ea de cum îl văzu, scoase un ah! şi sări din pat atârnându-se de gâtul lui.

Rămaseră lipiţi unul de altul – nu mai era loc de supărare.

— Eşti genial că ai venit, papocika... Te-au dus să-ţi arate fetiţa? Ce face mama? Ce-i cu Toma?

El îi mângâie capul tuns, umerii, îl surprinse cât era de slabă, îi făcu plăcere să-i atingă omoplaţii...

— Micuţa mea dragă şi proastă, îi şopti el.

Femeile din salon se uitau la ei cu ochii holbaţi – în comparaţie cu ele, Tania arăta ca o păsărică: deşi nu le povestise nimic despre ea, îşi făcuseră între timp o părere în privinţa ei, dacă nu o părere, atunci o bănuială că nu e măritată, că-i o bezmetică şi că ceva nu-i în regulă cu ea...

Acum, colac peste pupăză, venise şi tatăl, nu unul oarecare, ci unul renumit...

Îi dădură Taniei un halat şi plecară amândoi la salonul cu nou- născuţi. În paturile micuţe ca pentru păpuşi se aflau nişte suluri albe, de mărimea unei franzele.

— Caut-o, arată-mi-o, zise în şoaptă Pavel Alekseevici.

Doctoriţa de gardă ieşi din escorta formată într-o clipă, dar el făcu un gest cu mâna: nu era nevoie să-l însoţească.

Nu era mare lucru să ghicească, pruncii aveau agăţate la picioare tăbliţe cu numele mamei, dar Pavel Alekseevici se uită la fiecare feţişoară, dorind să-şi recunoască singur nepoata.

— Uite-o, îi arătă Tania copilul.

Pe tăbliţă era scris cu litere violete numele familiei lor... Fetiţa dormea. Pe fruntea înaltă cădea un moţ negru, avea feţişoara galbenă, nasul mare cu nările strâns lipite.

— E frumoasă? întrebă Tania.

Pavel Alekseevici scoase sulul din pătuţ, inima îi bătea mai să-i iasă din piept: copilul nostru... Apoi trase cu degetul mic de un colţ al scutecului intrat înăuntru şi aşeză pruncul pe masa de înfăşat. Fetiţa deschise gura cu un plescăit şi scânci. Pavel Alekseevici o eliberă din scutece, îi scoase cămăşuţa de sugar... îi îndreptă picioruşele, o întoarse pe burtă cu aceeaşi îndemânare cu care gospodinele întorc clătitele în tigaie, compară pliurile feselor abia conturate, palpă articulaţiile bazinului – cunoştea conformaţia ca fiind un loc problemă –, o ridică puţin de picioare... Îşi trecu degetul pe şira spinării, îi palpă ceafa, moalele capului, o întoarse iar cu burta în sus. Îi palpă burta moale, apăsă cu degetul lângă firul cu care era legat buricul.

— E sănătoasă tun, bolborosi el. Ficatul e puţin mărit, icter neonatal, nimic de speriat. Sper că n-ai uitat tot ce ţi-

am explicat. Pricepi ce se întâmplă acolo? Hemoglobina se descompune...

Îşi puse trei degete groase pe pieptul fetiţei, în stânga. Apoi îi luă mânuţa, îi desfăcu pumnişorul şi atinse unghiile moi.

— Fonendoscop, ceru el repezit, şi imediat îi apăru în mână de undeva din văzduh un disc metalic cu căşti.

Ascultă aproape un minut.

— Normal. Mi s-a părut că unghiile sunt albastre. Inima e bună. În orice caz n-are leziuni.

Fetiţa îi apucă strâns degetul, se uită la el cu ochii de sugar, ca ai pisoiaşului, şi îşi mişcă buza de sus. Tania se uită fermecată la gesturile lui, care îi aminteau de Serghei cu saxofonul în mâini – aceeaşi delicateţe, aceeaşi libertate, îndrăzneală şi lejeritate în mişcări...

— Excepţional copil. Îmi plac copiii care arată ca ea – micuţă, slăbuţă, musculatură bună... Să ştii că nu-i din neamul vostru. E din neamul lui Goldberg. O să-i trimit o telegramă în lagăr, să se bucure, îi şopti el Taniei. Te felicit, fetiţo... Peste o zi-două ne strângem lucrurile şi mergem acasă.

Tania nu avea de gând să plece la Moscova, dar acceptă uşor dintr-o slăbiciune de proaspătă mămică, sau poate din cauza fermităţii tatălui şi a momentului nepotrivit pentru un refuz.

— Mergem, dar nu pentru mult timp. Mă mut la Piter. Am aici – se gândi o clipă cum să-i explice tatălui ce anume avea aici – am aici totul.

Pavel Alekseevici dădu din cap înţelegător:

— Aşa m-am gândit şi eu.

„Dragă Serghei! Cu câtă încântare scrie mâna mea numele tău. Ce nume la fix ai, chiar unicul nume posibil. Putea să fie Vitalik sau Ghenia... Noroc, Serghei! Te felicit pe tine împreună cu mine şi pe mine împreună cu tine. Sunt altfel de cum eram ieri. Am născut o fetiţă. Se vede treaba că am fost păcăliţi îngrozitor, ne-au vârât-o în locul băiatului. E foarte frumoasă, toţi spun că seamănă cu mine. Mi-ar trebui un băiat şi asta cât mai curând, să ai în vedere dorinţa mea. Un băiat care să semene cu tine. Faptul că fetiţa nu seamănă cu tine, şi nici n-are cum să semene, o face să nu fie o fiinţă foarte interesantă pentru mine. Adică ea îmi place, mi-au adus-o azi. E înduioşătoare, e minunată, dar într-un fel – ţie pot să-ţi mărturisesc – mi-e dragă fiindcă e martora iubirii noastre, e martora mângâierilor tale. Chiar pot spune că a participat în taină. Cred că te va iubi atât de mult, încât dragostea ei va fi chinuitoare pentru mine.

Sunt geloasă pe tine. Pe viaţa ta din trecut, pe toate lucrurile pe care le atingi, mai ales pe saxofon, şi de asemenea pe prosopul cu care-ţi ştergi faţa, pe ceaşca atinsă de mâinile tale. Pe toate femeile pe care le-ai mângâiat.

De când exişti, pentru mine lumea s-a schimbat. Vedeam lumea numai prin ochii mei, acum o văd prin ai mei şi ai tăi – cu tine cum s-a întâmplat? Te sărut acolo unde vreau eu. De data asta în gropiţa de la gât şi-n cicatricea de pe mâna stângă. Micuţa îţi trimite salutări. N-am lapte, mi se spune că o să vină şi laptele. Adu-mi chefir şi un prosop mare. M-a durut, dar n-a durat mult. Tania.”

Serghei citi scrisoarea, o îndoi frumos şi o vârî în buzunarul dinăuntru al scurtei. Tocmai apucase să-i dea recepţionerei mustăcioase prin ferestruica ghişeului buchetul de trandafiri, ceva de mâncare şi bileţelul. Se interesă pe ce parte dau ferestrele salonului, şi nu dură

mult până se lămuri cum să le găsească. Ştia din ajun că Tania născuse, băuse toată noaptea cu prietenii şi acum voia zor-nevoie s-o vadă nu la fereastră, ci pe viu. Ocoli registratura şi ajunse la intrarea de serviciu păzită de o femeie:

— Tu încotro?

— Sunt maistru mecanic, mă ocup cu aparatura medicală, improviză el, m-au chemat la secţia 2 să repar sincrofazotronul. Unde îmi schimb hainele?

Ideea cu sincrofazotronul, născocită de Serghei, o mulţumi pe femeie.

— Garderobierul e bolnav, dezbracă-te şi atârnă-ţi haina. La noi nu se fură, sunt toate ale noastre, zise ea lăsându-l să treacă.

Serghei îşi scoase scurta, luă halatul albastru al garderobierului din cuiul-bun al întregului popor şi urcă scara.

Uşa secţiei era închisă, sună la sonerie. După ceva vreme îi deschise o infirmieră.

— Ce vrei dumneata?

— M-au chemat să repar aparatul, răspunse Serghei încercând să nu-i sufle în faţă aburul de vin.

— La sora-şefă, camera 7, bombăni supărată infirmiera şi dispăru.

Serghei văzu imediat uşa cu pricina – salonul 4. Tania stătea la fereastră, cu spatele la el, îmbrăcată în halatul albastru de spital, era foarte înaltă şi slabă.

— Tania, o chemă el.

Ea se întoarse. N-o văzuse fără burtă mare, i se păru că e altă fată, foarte tânără.

Buchetul zăcea pe noptieră, nu fusese pus în apă. Tania primise bileţelul, se repezise la fereastră să-l vadă.

— Cum ai ajuns aici? îl întrebă ea neliniştită, încercând să scape din îmbrăţişare. Femeile din salon se uitau curioase.

— Am fost chemat să repar sincrofazotronul, îşi continuă el jocul şi nu degeaba, fiindcă o femeie aproape bătrână, care născuse al patrulea copil, tocmai se pregătea să se plângă că vizitele sunt interzise...

— Abia ne-au luat copiii. Păcat că n-ai venit cu douăzeci de minute mai devreme, ai fi putut s-o vezi, zâmbi ea prosteşte.

În clipa aceea, Serghei i se păru Taniei foarte frumos, îl simţi ca fiind ruda ei cea mai dragă. Uitase de mult că fata n-are nici o legătură cu el şi tare voia să se mai fălească. Începuse să-i placă din ce în ce mai mult fetiţa, după ce în ajun Pavel Alekseevici i-o lăudase entuziasmat.

— Hai să ieşim până nu mă dau ăştia afară...

La ora aceea în secţie era linişte, şi ei deschiseră o uşă, a doua, şi nimeriră în camera cu lenjeria. Tania îl trase acolo. Se vârâră unul într-altul, îşi şoptiră cu foc cuvinte prosteşti, îşi împreunară buzele şi printre săruturi îşi spuseră o groază de lucruri importante: Tania îi zise că după externare vor pleca pentru scurt timp la Moscova, el îi zise că Poluektova ştie că lui i s-a născut o fetiţă, că e invitată să conducă o clasă de balet la Liceul de Coregrafie din Perm şi că le propune să locuiască în apartamentul ei...

— La soţia ta? întrebă uimită Tania.

— Ce-i de mirare? E normal. O să facem curăţenie, o să-i plimbăm câinii şi o să-i hrănim pisicile bătrâne...

Tania îl strânse de încheietura mâinii.

— Bine, hotărâm după, e grozav oricum că e atât de... mărinimoasă, nu-i aşa?

— Nu înţelegi nimic. Îi cade bine, atât. Are doi ogari, nu-i deloc uşor cu ei... Pe mine mă ascultă...

Şi iar se vârâră unul într-altul, Tania îi muşcă buza umflată de la muştiucul saxofonului... Nu fură deranjaţi vreme de un ceas, şi verificară cum ştiură mai bine dacă nu se schimbase ceva la Tania, care nu mai avea burta mare... Totul era cum trebuie: ce era fierbinte rămăsese fierbinte, ce era umed, umed, ce era uscat, uscat... Iar dragostea, după cum simţiră, era la fel de mare...

18

După trei zile de când adusese pe lume fetiţa, Tania simţi că se născuse din nou, de parcă naşterea copilului îi transmisese o nouă calitate a vieţii. Chiar aşa era: devenise mamă şi, deşi habar n-avea despre povara pe viaţă a maternităţii, despre legătura indisolubilă dintre mamă şi copil, care schimbă mult psihicul mamei, îi veni în minte o idee pe care vru să i-o împărtăşească în primul rând fetiţei, un pachet înfăşurat în scutece. Îi introduse delicat în gura deschisă sfârcul maroniu de forma fasolei şi încercă să-i vâre odată cu el şi dragostea împărtăşită, şi bucuria de a fi împreună, de a-şi aparţine una alteia, dar nu în întregime... că mama va avea viaţa ei, separată de a fetiţei, şi că, în schimb, o va lăsa liberă, să trăiască aşa cum va voi când va creşte mare, că ea va fi sora cea mare, că vor veni după ea un băiat, şi încă unul, şi o fetiţă... Şi că familia lor nu va semăna deloc cu celelalte în care papaşa urlă la mamaşa, se ceartă din cauza banilor, copiii ţipă şi îşi iau jucăriile unul altuia... că vor avea o casă în Crimeea, o grădină, şi muzică... Tania nu apucă să-şi termine povestea cu viitorul fericit, aţipi în timp ce fetiţa continua să sugă. Era uimitor ce primea de la fetiţă cu vârf şi îndesat: veneau de la ea valuri care-i legănau somnul, aşa cum vine căldura de la foc... Nu simţise niciodată până atunci puterea somnului care pusese stăpânire pe ea. Sora

îi luă fetiţa de la piept, şi Tania nu avu puterea să se trezească, deşi simţi ceva mişcare lângă ea.

O externară o săptămână mai târziu. Pavel Alekseevici o aduse împreună cu copilul în camera îngheţată a hotelului scump. O aşezară pe fetiţă de-a curmezişul patului lat, din mesteacăn de Karelia, o acoperiră cu o pătură vătuită pusă deasupra păturii de lână. În curând apăru Serghei cu un buchet de trandafiri îngheţaţi, cu şampania şi cu saxofonul. Îşi scoase scurta plină de apă îngheţată şi se repezi la copil. Se aşeză pe pat ca să-i vadă faţa printre straturile păturilor:

— Ah, ce micuţă e. Cât somn are în ea!

— Doarme şi-i adoarme şi pe alţii, e ca un somnifer, exact aşa, aprobă Tania. Îndată ce mi-o aduc, mă ia cu somn.

Tania nu intenţiona să plece la Moscova, dar nu decurse totul aşa cum voia: Poluektova trebuia să plece la Perm abia la sfârşitul lui ianuarie, iar în apartamentul lui Aleksandrov izbucnise scandalul din pricina vecinilor care, din cauza pereţilor subţiri de placaj, nu suportau să audă ţipete de copil mic... Serghei refuză să meargă la Moscova, la părinţii Taniei: era sătul până-n gât de ai lui. Plecarea Taniei îl amăra, fiindcă împânzise oraşul cu vestea că i s-a născut o fată şi băuse toată săptămâna destulă vodcă şi vin sec şi acum nu va mai avea pe cine să prezinte.

Tania i-l prezentă grăbită pe Serghei tatălui său şi-i ceru s-o lase să se plimbe puţin. Pavel Alekseevici o eliberă pentru trei ore până la următorul supt şi rămase cu nepoata. La puţin timp după plecarea Taniei, toropit de energia soporifică a fetiţei, adormi buştean şi dormi până la venirea Taniei. Visă că doarme şi-n visul celui de-al doilea somn se făcea că era vară şi un grup de copii gălăgioşi se adunaseră la eleşteu. El era cel mai în vârstă dintre copii, mai erau acolo surorile lui mai mici, care în

realitate nu existau, dar erau reprezentate convingător de Elena la vârsta de opt ani şi de Toma la vârsta de doi ani. Ceilalţi copii îi erau cunoscuţi, dar transformaţi din adulţii cu care se întâlnise în anii târzii ai vieţii. Cele două ipostaze nu-l mirau deloc, îl uimea mai degrabă faptul că nu-l cunoştea pe unul dintre băieţi. Şi abia la sfârşitul visului, când ceata copiilor se împrăştie dincolo de porţile vechii lor case de vacanţă din Mamontovka, se dumiri că băiatul necunoscut era Serghei al Taniecikăi, şi atunci Pavel Alekseevici se linişti şi se trezi din somnul profund şi trecu în somnul uşor, strânse la piept pachetul înfăşurat în pătura groasă, şi se întrebă o clipă dacă vrea să meargă la eleşteu cu copiii mascaţi în adulţi sau a hotărât să nu se mai întoarcă niciodată acolo...

A doua zi, la nouă fără un sfert dimineaţa, Pavel Alekseevici împreună cu fata şi nepoata ajunseră acasă, pe strada Novoslobodskaia. Toma nu plecase încă la lucru, Vasilisa ieşise din cămăruţa ei şi stătea cu pisica bătrână la picioare, pregătită să-i întâmpine în locul cunoscut, la ieşirea din bucătărie în coridor, şi se sprijinea cu o mână de perete. Prin uşa întredeschisă de la camera Elenei apăru mai întâi pisica tânără, urmată de Elena cu halatul aruncat pe umeri.

— Taniecika, te aştept de atâta vreme, zise desluşit Elena bucuroasă.

Tania îi puse fetiţa în braţe Tomei care, dezorientată, nu ştia ce să spună şi să facă, îşi sărută mama, care o respinse uşor şi înaintă încet spre fetiţa din braţele Tomei:

— Taniecika...

— E fata mea, mamocika.

— E fata mea, repetă ca un ecou Elena, şi pe faţă îi apăru o expresie de încordare chinuitoare.

— Hai, mamocika, să ţi-o arăt...

Tania aşeză copilul pe patul mamei, şi Pavel Alekseevici se bucură văzând-o pe Tania cum se poartă: n-o sperie pe sărmana Elena, o obişnuieşte uşor cu noua situaţie.

Tania desfăcu scutecele, apăru trupuşorul fetiţei. Ea deschise ochii şi căscă.

Elena o privi încordată şi parcă decepţionată.

— Ce zici? Îţi place?

Elena îşi lăsă capul în jos ruşinată, îşi îndreptă privirea în altă parte:

— Asta nu-i Taniecika. E altă fetiţă.

— Sigur că nu-i Taniecika, mamă. Nu i-am pus încă nume. Poate Maria? Sau Maşa, ce zici?

— Evghenia, şopti abia auzit Elena.

Tania n-o auzi bine. Vasilisa repetă:

— Cum altfel? Evghenia, ca pe bunica...

Tania se aplecă deasupra fetiţei care îşi vârâse pumnişorul în gură.

— Nu ştiu, trebuie să mă gândesc. Evghenia?

În timp ce ai casei se îngrămădiră să vadă copilul, Taniei îi veni o idee cum vine valul mânat de flux, o păstră în minte o clipă şi o lăsă să zboare... Porni în fugă prin casă, cercetă cotloanele ticsite cu vechituri...

— Reparăm casa, papocika, îi zise tatălui ei după cincisprezece minute.

— Da, era timpul, aprobă Pavel Alekseevici, dar nu acum, cred că nu-i momentul. Cu copilul în casă. Poate la vară, când plecaţi la casa de vacanţă...

— Nu, plec la Piter pe urmă, acum o reparăm. Începem cu camera copiilor... Pe urmă locurile folosite în comun, apoi cabinetul, dormitorul...

Seara, când Toma sosi acasă, jumătate din plantele ei fuseseră date vecinilor, jumătate aruncate, mobila strânsă în mijloc, totul împachetat, zugravii angajaţi... Pavel Alekseevici avu impresia că locuinţa lor vetustă, arătând

ca o corabie eşuată la ţărm, o ia din loc şi înaintează neabătută cu tot cu echipajul trezit din somn, că până şi mobila veche şi obosită pleacă aliniată... Vasilisa, care nu arunca nimic din casă, cedă la presiunea Taniei şi aduse din cămăruţa ei pătura putredă, dăruită de Evghenia Fiodorovna în 1911. Taniei i se păru prea puţin, şi cu pas întins duse la gunoi farfuriile ciobite, cratiţele arse, rezerva de borcane goale, aşteptând în zadar să fie umplute, toată gospodăria de om sărac şi cărpănos a Vasilisei.

Fetiţa fără nume participa tăcută la forfota cu rosturile ei, nu încurca pe nimeni, aproape că nu cerea să i se dea atenţie. Tania o puse în coşul pentru lenjerie căptuşit cu o bucată nouă de stambă şi o mută la început dintr-o cameră într-alta. Apoi Elena ceru să fie aşezat copilul lângă patul ei, pe care Tania nu-l mutase din loc. Casa căpătă o nouă înfăţişare cu o repeziciune extraordinară: camera copiilor fu terminată într-o săptămână, câteva plante rămase-n viaţă ale Tomei, deşi pricinuiseră mari necazuri, străluceau proaspete pe fondul tapetului galben-nisipiu, amintind de căldura deşertului african.

Următoarea săptămână fu dedicată bucătăriei şi băii. Gătitul mâncării în casă fu desfiinţat. Tania cumpără cantităţi imense de mâncare semipreparată ieftină şi hrăni muncitorii, familia şi cunoscuţii care dădeau buzna din când în când. Vitalik sună a treia zi de la sosirea Taniei, ea îi răspunse indiferentă, dar bucuroasă să-i audă vocea. El se înfiinţă imediat, avea o mutră încruntată şi ofensată, dar Tania nu se sinchisi de supărarea lui. Îi arătă fetiţa purtându-se ca şi cum copilul era un lucru al ei personal. Vitali îi propuse să se mute la el, pe strada Profsoiuznaia, dar Tania zâmbi cu o urmă de regret pe faţă şi-i promise să-l viziteze după ce rezolvă cu treburile din casă.

— Valentina locuieşte acum la noi, îi comunică Vitali vestea proaspătă.

— De ce n-ai adus-o aici? îl întrebă mirată Tania.

— O să vină, îl vizitează des pe Pavel Alekseevici. Treburi avocăţeşti, ştii tu... Poate că-l eliberează pe tata înainte de termen. E un articol de lege referitor la eliberarea din lagăr după ispăşirea a două treimi din pedeapsă...

„Ar trebui să mă ocup de problemele lui Ilia Iosifovici... Sunt tare nepricepuţi toţi până la unul”, îşi zise Tania. Nu era adevărat, Valentina era femeie descurcăreaţă şi făcea totul cu cap, era scrupuloasă şi încăpăţânată...

Tania dormea în cabinetul lui Pavel Alekseevici, între coşul cu fetiţa şi telefon – Serghei suna noaptea, se lungeau la vorbă, flecăreau despre orice, despre fetiţa încă nenumită, despre reparaţiile din casă şi despre ogarii Poluektovăi, apoi Serghei punea muzica înregistrată proaspăt, cântată de el... Cânta mult în săptămâna aceea, aproape în fiecare seară, fiindcă se organizau serate cu prilejul Anului Nou şi era invitat în multe locuri – în instituţii de tot felul, în cluburi şi cafenele... În dimineaţa de 31 decembrie Tania se pregăti să plece la Piter, să petreacă acolo o noapte, află de la Serghei locul unde va cânta, şi îşi cumpără bilet la trenul de zi. Dar seara, în ajunul plecării, se porni un ger năprasnic, şi ea renunţă la călătorie fără să-i spună lui Serghei despre planul ei secret. Îşi aduse aminte de frigul din trenul cu care se întorsese la Moscova cu fetiţa abia născută. Se temuse să nu răcească... Decizia ei se dovedi mai mult decât înţeleaptă, fiindcă Serghei, conform unei logici capricioase sau mânat de dragul surprizei, sosi la Moscova pentru noaptea Anului Nou şi fu nevoit să aştepte câteva ore bune în restaurantul din gara Leningrad...

Reparaţia casei familiei Kukoţki cuprinsese toate camerele lăsând urme ca după incendiu. Mirosea a vopsea, a clei şi a gâscă friptă. Masa era pusă în camera

copiilor. La cererea Taniei, Toma împodobi cu globuri o *Fatsia*, numită de profani „plantă de rahat”. În capul mesei stătea Pavel Alekseevici, lângă el stătea în fotoliu Elena, aranjată cu gust de Tania, având întipărită pe faţă bucuria copilului încântat de daruri. Vasilisa era înfăşurată într-un şal galben-zmeuriu cu model de covor şi stătea ruşinată de parcă avea umerii goi. În schimb Toma era îmbrăcată în rochia cu decolteu adânc purtată la căsătoria Taniei şi avea în vârful capului mic părul ca lâna de oaie, strâns într-un coc imens. Musafiri erau cei trei din familia Goldberg, cei doi fraţi şi Valentina, Grîzkina pe numele ei de fată, tânăra mamă vitregă a soţilor căzuţi în dizgraţie. Coşul cu fetiţa se afla mai departe, pe patul Tomei – ea era de fapt personajul principal, şi Pavel Alekseevici îşi dădu prea bine seama că dacă n-ar fi fost copilul, Tania n-ar fi tulburat ordinea şi liniştea casei.

La ora douăsprezece fără un sfert se auzi soneria, şi Tania alergă să deschidă, pregătită cu o frază veninoasă pentru vecina Roza Samoilovna, care venise de cincisprezece ori să împrumute tot ce-i lipsea cu desăvârşire din casă, de la sare şi taburete până la lumânări şi şerveţele... În pragul uşii stătea Serghei, într-o scurtă uşoară de postav, cu o căciulă uriaşă de blană, cu saxofonul şi cu geanta de sportiv.

Era greu să-ţi imaginezi o sărbătoare de familie mai ciudată decât a lor. În afară de Tania şi Serghei, fericiţi şi fără să-şi facă griji pentru trecutul şi viitorul lor, fiecare dintre cei prezenţi se simţea străin, cufundat într-o adâncă singurătate. Părea că legăturile naturale de rudenie erau rupte, amestecate, denaturate: soţia lui Pavel Alekseevici devenise de multă vreme copilul său, în schimb fata lor ajunsese să fie pe neaşteptate capul familiei în decursul celor două săptămâni; pe Elena, înconjurată la masă de multă lume pentru prima dată după trei ani, o încerca un

fel de nelinişte asemănătoare stării de greaţă, fiindcă erau multe feţe cunoscute, cărora nu le mai ştia numele. Chiar şi fiica ei, Taniecika, semăna la trăsături cu ea, dar parcă era în dublu exemplar, fiindcă fetiţa din coş era tot Taniecika, dar nu în întregime, ci în parte, ca şi cum cineva o secţionase sau o ciopârţise, şi trăsăturile nevăzute ale obiectului, indicate de obicei prin linii subţiri, erau trăsăturile micuţei scoase la iveală în urma secţionării... Vasilisa vedea cu ochiul ieşit din beznă tabloul fără perspectivă, cu pete luminoase şi contururi colorate ale trupurilor, şi pata albastră a Tomocikăi era singura care o liniştea. Tania zbura dintr-un loc într-altul ca vrăbiuţa cenuşie şi sprinţară, dând roată mesei şi punând fiecăruia mâncarea în farfurie, punându-i şi Vasilisei o bucăţică de gâscă, mâncare de dulce – uitase de ziua de post a Vasilisei –, pitulându-se şi trăgându-l de mânecă pe tânărul cu părul lung, îmbrăcat în negru – o fi preot? – şi făcând asta în prezenţa soţului, chiar aşa, de faţă cu soţul ei, şi Elena în război cu toţi, şi soţul ei, care şade şi priveşte, şi puţin îi pasă, nu-i frumos ce face... Vasilisa, scârbită de priveliştea ce i se înfăţişa ochiului, începu să se roage fierbinte: Doamne miluieşte-mă, Doamne... Îndreaptă-mă, Doamne, să urmez poruncile Tale, cu păcate mi-am prihănit sufletul, că una este Împărăţia Domnului... Zburau şi se desprindeau cuvintele uitate sau încurcate, frânturi de psalmi şi rugăciuni cuibărite în mintea ei slabă, şi rămânea până la urmă doar jeluirea celor apropiaţi, care trăiau cum nu trebuie şi făceau rele, şi nu ascultau de poruncile Domnului, şi săvârşeau păcate cu trupul şi cu sufletul...

Valentina Goldberg, educată în credinţa de rit vechi privind cinstea şi onestitatea – de la curăţenia trupului, a izbei şi a obiceiurilor până la cugetul curat şi fapta făcută cu bună-credinţă –, nu se lepădase de strămoşii săi, în

ciuda rupturii definitive de religia lor înapoiată. O urmărea acum mâhnită pe Tania. Îl cunoscuse pe Pavel Alekseevici după arestarea lui Ilia Iosifovici, îi plăcuse omul, îi inspirase încredere, dar nu reuşea să pună cap la cap povestea căsătoriei ciudate a Taniei cu Vitalik, relatată chiar de el, cu triunghiul conjugal care încălca buna cuviinţă, cu apariţia muzicantului cu părul lung, amantul Taniei, evident, şi cu Tania în persoană, pe care o vedea pentru prima oară. Nu-i plăcuse înainte de a o vedea, dar văzând-o, o simpatiză nu se ştie de ce... deşi, în afară de indignare şi revoltă, ce altceva putea să-i trezească fata asta care se poartă cum se poartă, nu se gândeşte la nimic, distruge buna înţelegere dintre fraţi... o destrăbălată...

Fraţii Goldberg – cei doi soţi – se ţineau onorabil, dar ceva nu le pica bine, credea Vasilisa. Îi rodea prezenţa impostorului. Pentru prima dată în ultimul an pe fraţi îi încerca acelaşi sentiment – sentiment cunoscut lor din fragedă copilărie, poate una dintre primele emoţii conştiente – se simţeau înfrânţi pe bună dreptate... Trecuse de ora douăsprezece, şampania întârzia să apară. Tania uitase sticla în frigider, până a adus-o, până a desfăcut-o Pavel Alekseevici... Anul Nou începuse, şi băură ca totul să fie bine, ca să-i dea drumul lui Ilia Iosifovici, ca toţi să fie fericiţi, sănătoşi, şi mai ales fetiţa nou-nouţă... Vorbeau aiurea, fiecare cum îl tăia capul, erau gălăgioşi, făceau zgomot cu furculiţele în farfurii, numai Tania şi Serghei stăteau tăcuţi, se uitau unul la altul, arătau ca două icoane cu ochii pironiţi... Toţi văzură până la urmă cât de bine se potriveşte muzicantul cu Tania, că erau hărăziţi unul altuia. Şi era foarte clar că fraţii Goldberg nu aveau ce căuta acolo, lucrul ăsta îl înţelegeau şi ei prea bine. Mai ales în momentul când muzicantul îşi scoase saxofonul din husă, îi ceru Taniei să-l acompanieze, şi ea,

fără să facă fasoane, strânse ziarele aruncate de-a valma pe pian, avertiză publicul că instrumentul e dezacordat şi se aşeză fără mare ceremonie. Serghei îi arătă acompaniamentul cu mâna stângă apăsând pe başi, şi ea prinse mişcarea. Pavel Alekseevici se gândi că-n ultimele luni Tania studiase în joacă... Serghei scoase pentru început câteva triluri de încercare, Tania se strădui să se potrivească cu el apropiindu-se când din dreapta, când din stânga, sunetele se îmbulziră puţin nesigure, apoi Serghei cântă lungind notele ca să vestească bucuria lui şi termină cu un strigăt atât de fericit, încât fraţii Goldberg se uitară unul la altul şi se văzură în curtea şcolii, în pauza mare, în atmosfera ostilă, întreţinută de copiii de la ţară, de la oraş şi de la internat, simţindu-se pedepsiţi cu asupra de măsură pentru că nu aparţin nici unuia din grupuri... La primele sunete ale saxofonului, Elena se agăţă de manşeta hainei de casă a lui Pavel Alekseevici: ea auzi, sau mai bine spus, văzu notele muzicale ca o grămadă de curbe armonioase desenate după tipar, împrăştiate din adâncul întunecat al gâtului de metal, şi pe cea mai importantă dintre ele, groasă şi mată cum e guma nefolosită, o văzu transformată într-o curbă plană, întoarsă asupra ei înseşi, ca spirala lui Arhimede, care se lărgeşte umplând toată camera şi ţâşneşte pe fereastră odată cu manşeta făcută bucăţi... Sunetul însuşi i se păru că e proiecţia a ceva necunoscut, fără nume, dar executat cu vădită încordare de tinerelul cu părul lung, al cărui chip îl cunoaşte...

Pavel Alekseevici rămase uimit de uşurinţa cu care-l acompania Tania pe Serghei, se vedea că nu uitase lecţiile de muzică – şi se bucură.

Serghei cheamă sunetul înapoi, goleşte resturile împrăştiindu-le în încăpere, şi Elena vede cum se micşorează curbele, se decolorează şi dispar. Faţa tânărului îi e cunoscută, ba mai mult, o ştie pe de rost:

sprâncene dese, blonde, o singură linie, buza de sus atârnă puţin peste buza de jos... El îşi pune saxofonul lângă coş, îşi clatină capul, îşi trece mâna prin păr, şi-l dă pe spate cu un gest cunoscut... Are părul plin de nisip – îi vine în minte Elenei...

Pe urmă Tania duse coşul cu fetiţa adormită în cabinetul lui Pavel Alekseevici şi se închise acolo împreună cu Serghei. Trecând pe coridor spre closet, oaspeţii le auziră râsul. Două ceasuri pălăvrăgiră şi râseră. Serghei plecă de dimineaţă, când toţi dormeau. Pavel Alekseevici o culcă pe Elena şi se întinse lângă ea, în locul părăsit de mult, şi se trezi târziu – băuse zdravăn în seara de Anul Nou. Elena nu dormi aproape deloc, îşi ţinu ochii deschişi şi încercă să-şi amintească unde-l cunoscuse pe muzicant, şi îşi aminti parcă...

La sfârşitul lui ianuarie terminară cu renovarea casei. Arăta ca nouă. Vasilisa nu mai găsi lucrurile la locul lor: nici farfuriile, nici cratiţele, nici untdelemnul, şi obosi căutându-le, aşa că, până la urmă, îşi duse pâinea în cămăruţa ei, o înfăşură într-un prosop şi o puse la păstrare în noptieră. Tania lăsă gospodăria pe mâna Tomei, făcu provizii de crupe şi macaroane, de zahăr şi făină. Atârnă perdele noi şi cumpără o maşină de spălat... Apoi îl anunţă pe Pavel Alekseevici că pleacă.

— Mama s-a obişnuit cu fetiţa, lasă-ne-o nouă. Îţi aranjezi viaţa la Leningrad şi o iei la voi, o rugă Pavel Alekseevici.

Cât a stat nepoata în casa lor, el şi-a făcut socoteala că a atins vârsta la care fetiţa putea să înlocuiască munca lui de-o viaţă cu studenţii, cu elevii, mai ales cu pacienţii, şi toată activitatea lui din clinică – examina cu atenţie liniile tremurânde ale cardiogramelor, vâra mâna cu degetele învăţate să vadă în uterul sângerând, palpa burţile femeilor însărcinate – nu l-a făcut să uite o clipă să se

îngrijească de fetiţa din coşul împletit. Venirea ei pe lume şi-a însemnat-o adânc în suflet, i-a umplut timpul petrecut acasă: doarme acum, se trezeşte, suge, vomită, se încordează, îşi mişcă picioarele, face caca foarte concentrată şi serioasă, adoarme iar... Singura lui dorinţă era să stea permanent lângă coşul cu fetiţa, să-i simtă căldura trupuşorului, să-i vegheze somnul dulce. Copilul nu avea trăsăturile conturate precis, dar ceva-ceva tot îi apăruse: sprâncenele lungi, câteva firişoare de păr zburlite. Semăna cu un arici: năsucul lung, ace mici lipite într-un smoc de păr... Dar fruntea înaltă era a lui Goldberg...

Tania avea doi ani când apăruse în viaţa lui Pavel Alekseevici, era frumoasă şi tandră, blândă şi încrezătoare, iar fărâma asta de om, aproape un mic nimic, nu se străduise să-l cucerească, pur şi simplu se făcuse stăpână pe inima lui încă din ziua când venise pe lume, şi el se desfăta privind-o când Tania îi făcea baie, când îi atingea picioruşele înroşite... Era un sentiment firesc, care nu trebuie demonstrat şi explicat: aşa îşi iubeşte leul puiul de leu, lupul – puiul de lup, vulturul – puiul de vultur... Tocmai în punctul ăsta pedagogia se dovedeşte a fi o aiureală, un fel de a gândi la rece. Acolo unde începe pedagogia, se termină cu sentimentul firesc, profund, cu iubirea animalului pentru puiul său. Un sentiment primar între atâtea sentimente înalte...

— Vorbesc foarte serios. Luăm lapte de la mamele donatoare. Mâine îmi fac cererea de pensionare.

— Ce spui, papocika? zise Tania.

Se uită la faţa lui zbârcită, o surprinse expresia feţei lui insistent rugătoare pe care nu i-o ştia... Nu se simţi în apele ei şi continuă revoltată:

— Nu mai spune, serios? Nu te văd pensionar! O să-i pregăteşti terciul? O s-o plimbi cu căruciorul?

El dădu din cap:

— O să vezi! O să-mi placă. M-am ocupat prea puţin de familie, dar acum a venit vremea. O să plimb căruciorul împreună cu mama.

— Mama e absentă complet, zise încruntată Tania.

— Nu ştiu. Nu sunt convins...

Tania îi cuprinse gâtul şi-l gâdilă după ureche:

— Eşti un ciudat, papocika, ei, Doamne. O să-ţi aduc neapărat fata. Să ştii că vreau mulţi copii. Fetiţe şi băieţi, cinci bucăţi.

Pavel Alekseevici îi luă mâinile, îi sărută palmele muncite de la curăţenia şi renovarea casei, şi plecă la bucătărie să bea doza necesară – trei sferturi de păhărel umplut până sus. Cocea ceva în mintea lui de om bătrân: dintre zecile de mii de copii aduşi pe lume, salvaţi, zămisliţi datorită intuiţiei lui, cei mai dragi îmi sunt fetiţa asta şi încă doi-trei de la Tania. De ce? Nu pot să zic că-i o „legătură de sânge”... Nici un fel de sânge, nici o rudenie, nimic, în afară de alegerea inimii, inexplicabilă, capricioasă, inutilă...

Tania se grăbea, avea o listă întreagă de treburi pe care le ştergea una după alta – nu-i dispăruse obiceiul ăsta de femeie responsabilă şi organizată... Treaba cea mai costisitoare şi mai anevoioasă era schimbarea obiectelor sanitare, inclusiv a căzii, fiindcă apăruseră spărturi şi nu mai putea fi folosită; problema cea mai delicată – botezul fetiţei. În treaba cu religia le cooptară pe Vasilisa şi pe Toma ca naşă. Vasilisa refuză categoric la început să se ducă la biserica Sfântul Pimen, pângărită, în concepţia ei, fiindcă se dăduse cu Biserica Înnoitoare confiscată de puterea sovietică, şi propuse să meargă la o biserică de ţară aflată departe, în suburbiile Moscovei, unde slujea un preot aşa cum trebuie. Tania o înmuie uimitor de repede pe Vasilisa cu tot cu principiile ei, zicându-i că nu merge la

asemenea depărtare, fiindcă nici acum nu ştie cum de-i trecuse prin minte să-şi boteze fata, şi dacă apar asemenea greutăţi, e gata să renunţe la prostia asta. Auzind-o, Vasilisa strânse din buze şi îşi schimbă păslarii de casă cu unii de stradă şi cu galoşii... Taina botezului fu săvârşită în biserica Sfântul Pimen. Din ziua aceea fetiţa primi numele de Evghenia pentru totdeauna, şi Tania şterse botezul din listă făcând o cruce mică. Rămăsese o ultimă treabă de făcut – s-o spele pe Elena în cada nouă. Nu mai folosiseră cada de un an, făceau duş şi nu puneau dopul, se clăteau rapid ca să nu-i inunde pe vecini.

Acum Tania umplu cada, Elena îşi strânse coatele împotrivindu-se slab.

— Trebuie să te dezbraci. Uite câtă apă s-a strâns, mamocika..., o convinse ea pe Elena, şi aceasta se supuse fără tragere de inimă.

Tania simţi o durere în inimă când îşi văzu mama atât de slabă, şi nu din cauza greutăţii corpului împuţinat – Tania putea căra până la 50 de kilograme –, ci fiindcă pielea de pe umeri şi antebraţe îi atârna în fâşii, şi se gândi în clipa aceea, văzându-i goliciunea, că scheletul omului e deprimant, că nu are sex, că numai carnea cu grăsime dă frumuseţea femeii şi puterea bărbatului şi chiar face diferenţa între bărbat şi femeie... Din feminitatea mamei nu rămăseseră decât sânii gălbejiţi şi o urmă de pubis aproape lipsit de păr.

În sfârşit, Tania o aşeză în cadă. Elena se lungi întinzându-şi picioarele:

— Ce bine e...

„Sunt Haham, îşi zise în sinea ei Tania şi înmuie buretele. Nu e cuviincios să priveşti goliciunea, dar de spălat, de tăiat, de şters – cât pofteşti...”

— Aşteaptă, Taniecika. Mai stau puţin. E aşa de bine... Înainte cada era stricată? întrebă Elena cu voce de om sănătos.

— Da, am reparat-o.

Elena întredeschise ochii. Părul i se îmbibase de apă. Tania i-l dădu într-o parte.

— Totul se schimbă în apă. Mi-e mai bine cu capul în apă caldă. Nu vreau să rămâi acasă. Să locuieşti cu mine în casă. Uit tot, cred că acum uit mai mult decât îmi amintesc. În curând o să uit cât de multe am uitat. Nu vreau să te sperii, nu mă gândesc la cine ştie ce grozăvie, pur şi simplu mor încet, într-un fel neobişnuit, de la cap mi se trage, din miezul lui. Acum mă simt bine. De mult nu m-am mai simţit atât de bine, vreau să-mi iau rămas-bun de la tine. Mă înghite încetul cu încetul gaura din cap. Mi-e ruşine pentru ce mi se întâmplă şi nu ştiu de ce. Nu ştiu dacă rămâne ceva la sfârşit de tot. Câţi ani am?

— În curând împlineşti cincizeci şi doi...

— Tu câţi ani ai?

— Douăzeci şi trei.

— Bravo. Apa s-a răcit. Mai adaugă apă caldă... Nu mai sunt sigură de nimic şi de nimeni... Uneori se întâmplă să vină oameni străini, alteori oameni cunoscuţi... Se întâmplă uneori să mai fie cineva cu Vasilisa... Nu sunt sigură nici de mine... Ştii ce spun.

— Nu, mamocika, nu ştiu...

— Bine, de acord. Vreau să-ţi spun că-n clipa asta eu sunt eu şi tu eşti tu, şi că te iubesc foarte mult. Acum îmi iau rămas-bun. Mă speli... Apoi pleci...

Tania încercă să protesteze, dar limba n-o ajută, fiindcă i-ar fi spus nişte nenorocite de vorbe vrednice de milă, fără importanţă. Îi săpuni capul, i-l dădu uşor pe spate ca să nu-i intre săpunul în ochi, îi şterse pielea capului, îndreptă jetul duşului ca să-i îndepărteze spuma... Îi clăti bine

pielea, o şterse cu prosopul şi o unse cu cremă pentru copii. O îmbrăcă într-o cămaşă lungă de finet şi o duse în pat. Era aproape nouă seara. În curând sosi Pavel Alekseevici – avusese un curs la seral, la Institutul pentru Perfecţionarea Cadrelor Medicale. Tania avea tot bagajul strâns. Mâncară împreună, şi el conduse fetele la gară.

Luă sfârşit perioada din viaţa Taniei petrecută la Moscova.

19

Norocosul de Goldberg n-a petrecut nici măcar o zi la muncă grea în perioada ultimei arestări – l-au folosit ca sanitar în spitalul lagărului. Şefa spitalului, femeie în vârstă şi leneşă cât cuprinde, o muiere de tot rahatul, să ne fie cu iertare, a lăsat în seama lui jumătate din treburile ei. În ciuda faptului că putrezise în post făcând timp de douăzeci de ani medicină de lagăr, o activitate care avea cel mai puţin dreptul să se numească medicină în comparaţie cu celelalte domenii medicale, şefa îl susţinu moale în faţa autorităţilor şi de cel puţin două ori îl scăpă de muncă...

Dacă în locul ei ar fi avut ca şef un bărbat, nu i-ar fi suportat aerul de superioritate şi şi-ar fi pierdut cumpătul, dar în cazul ei Goldberg n-a mai luat în seamă fasoanele de şef protector, n-au mai contat pentru el nici indiferenţa lenevoasă cu care trata bolnavii, nici furturile şi alte matrapazlâcuri patronate de ea, pentru că i s-a făcut milă şi a trecut peste principiile la care ţinea foarte mult: femeia avea o fată debilă mintal care stătea tot timpul în preajma ei, se temea s-o lase singură acasă, şi biografia – nenorocită, sovietică, greu de îndurat, o urmărea ca mortul neîngropat...

Goldberg a trecut totul sub tăcere pentru prima oară în viaţa lui, a amuţit iubirea lui pentru adevărul spus în gura mare, catalogat drept un atentat la bunul simţ al omului sovietic, aşa cum e peticul ruşinos din fundul pantalonului. Doi ani şi ceva, cât a stat în lagăr şi a tras din greu pe post de sanitar şi ajutor de director, nu i-a adus şefei nici o acuzaţie în public, nu i-a dat în vileag mânăriile, n-a azvârlit cu pietre în ea, nu s-a răstit la ea...

Ea i-a spus la plecare nişte vorbe care l-au uimit şi chiar l-au făcut să se ruşineze: a reieşit că era mai deşteaptă şi de calitate mai bună decât şi-o închipuia el. Poate că lucrurile au stat în felul următor: în mărinimia lui demodată, de om din vechiul regim şi cu bunăvoinţa caraghioasă a prostului ce dă-n gropi, aşa cum era privită în general purtarea asta, Ilia Iosifovici a ridicat-o pe doctoriţă pentru scurt timp la nivelul lui şi a făcut-o să-şi dea drumul la gură şi să-i adreseze cuvinte de nespus, potrivite pentru spovedania dinaintea morţii, şi să-l întrebe apoi dacă poate să-i fie de folos cu ceva... Pe urmă s-a aşezat cu fundul gras pe scaunul capitonat cu pluş roşu şi şi-a continuat slujba plicticoasă încă douăzeci de ani, fiindcă avea de hrănit fata cu mintea dusă şi mai avea de trimis câte ceva surorii sale, văduvă cu mulţi copii, al cărei soţ dispăruse fără urmă...

Pe scurt, Ilia Iosifovici îşi luă adio de la Elizaveta Gheorghievna Vitte (aşa suna numele de familie al răposatului) şi trecu de porţile lagărului care se închiseră în urma lui. Plecă la gară cu câţiva bani în buzunar şi cu dovada de eliberare din lagăr... Seara târziu, trenul local se opri în halta neînsemnată, care nu figura în hărţi, mai bine zis, nu se oprea de tot, ci frâna puţin şi-n momentul când părea că se opreşte, pornea din nou... În pavilionul din scânduri al haltei, cu o oră înainte de sosirea trenului, Elizaveta Gheorghievna Vitte, „umflata”, cum îi zicea

Goldberg în sinea lui, se repezi la el şi-i vârî în mână un pachet cu mâncare. Caietul cu paginile cusute era ascuns între bucata de pâine şi două conserve de carne...

— Principiile morale au fost aruncate în aer, Paşa. Temelia morală a vieţii, morala ştiinţei s-au dus... Da’ uite că omul trăieşte.

Goldberg luă în mâna osoasă caietul cu pagini cusute care fuseseră păstrate separat şi adunate la un loc numai în ajunul eliberării lui.

După trei ani, cei doi prieteni stăteau din nou în cabinetul lui Pavel Alekseevici, deveniseră rude datorită toanelor odraslelor, de la care nu putuseră afla decât că nepoata lor comună, Evghenia, e bine sănătoasă, că locuieşte la Leningrad cu Tania şi cu saxofonistul pletos care îşi luase asupra sa cu mare plăcere grijile nu puţine ale paternităţii... Bătrânii prieteni mai întâi toastară, apoi băură cu paharul ţinut în dreptul nasului şi cu mâna nemişcată...

— Sănătate.

— Gaura-i cât roata carului, în ştiinţă n-o poţi astupa la repezeală, Paşa... Da’ uite că şefa catedrei de la Universitatea din Novosibirsk a copiat articolele din revistele americane, nemţeşti, franţuzeşti... Începând din anii treizeci. Am făcut o breşă, Paşa, după desfiinţarea Institutului de Genetică Medicală. Cartea asta nu e destinată neapărat oamenilor de ştiinţă, ci mai ales specializării doctorilor, care nu funcţionează deocamdată... Nu-i un manual... E o introducere în genetica medicală...

Pavel Alekseevici se apucă să dea gata sticla destul de goală... Delăsător mai sunt, n-am pic de voinţă... Uite la Iliuşa ce curajos e: uscat, are gâtul ca al cocoşului jumulit, până şi chelia-i zbârcită, de unde şi-o lua forţa, energia...

Trecuseră două săptămâni şi ceva de când Goldberg apăruse la Moscova. În timpul ăsta se întâlnise cu zeci de

colegi, se pusese la punct cu ce se întâmplase în ştiinţă – nu dăduse peste mari descoperiri –, fusese la două edituri şi prezentase proiectul cărţii scrise deja, dar îşi dăduse seama că nu poate spera la publicarea ei imediată. Căderea lui Hruşciov, petrecută în timpul şederii lui în lagăr, l-a interesat fiindcă a însemnat prăbuşirea definitivă a lui Lîsenko şi a acoliţilor săi. În lipsa lui s-a reînfiinţat şi s-a reorganizat Institutul de Genetică, evenimentul cel mai important pentru el. Cum era şi firesc, Goldberg a alergat mâncând pământul la noul director al institutului, un ucenic destoinic în ale geneticii, pe care-l cunoscuse înainte de război, când era tânăr şi i se spunea Bonia, de la Bonaparte...

În primele minute ale întâlnirii lor, Goldberg îl încântă cu triluri înflăcărate de privighetoare, vorbi iute aruncând mărgăritare la porci, care nu erau porci câtuşi de puţin... Fiara, care stătea în faţa lui, îl privea cu ochi albaştri fioroşi, avea fălci de oţel, simţeai că te înşfacă şi te prinde ca într-un cleşte, arăta a om ahtiat după onoruri, ambiţios să cucerească palatul de cleştar, după cum o demonstra numele din tinereţe... Dar aveau şi multe în comun: dascăli renumiţi care-i învăţaseră carte, genealogie defectuoasă – dacă se pot compara negustorul de lemne evreu cu proprietarul de fabrică din Siberia –, experienţa lagărului şi minţi strălucite... Directorul îl ascultă cu mare atenţie, dar nu scoase un cuvânt şi nu mişcă din sprâncene, nu făcu nici un gest ca să arate care-i e părerea.

Abia după patruzeci de minute Goldberg simţi tăcerea de gheaţă – târându-se până la el de-a lungul mesei enorme în formă de T – a piticului chel, nemişcat ca Buddha, care trona la biroul din mijlocul cabinetului imens, centrul ştiinţei genetice restaurate.

Amuţi cuprins de o presimţire rea. Tăcea şi directorul. Ştia să tacă. Goldberg – nu.

Ilia Iosifovici îşi înfrână efuziunile inutile, încetă să turuie despre genetica medicală, începând cu proiectul lui Pavel Alekseevici privind înfiinţarea centrelor de consultaţii acordate de geneticieni şi terminând cu ideile lui abstracte, rupte de realitatea momentului, care puteau fi realizate în treizeci de ani... Se întrerupse şi întrebă direct:

— Îmi dai pe mână laboratorul, Kolia?

Directorul scutură din cap, aducea niţel cu Napoleon: trăsături neînsemnate ale feţei, bărbia plinuţă trecând direct în gâtul scurt, masiv. Mintea îi lucra încordată, dar faţa nu exprima nimic. Se gândea dacă să amâne până să-i dea răspunsul negativ, să-l lase pe prostul ăsta, care se aprinde atât de tare, să-şi dea seama singur că „da” înseamnă „nu” în unele situaţii sau să-i împlânte cuţitul... Oricum erau duşmani, şi o să-şi ascută săbiile şi mai mult, o ştia directorul prea bine. Nu stătea el să cumpănească lucrurile, era vorba numai despre interesul lui personal. Continuă să tacă fără nici o expresie pe faţă – în asemenea clipe de tăcere candidaţii la aspirantură începeau să tremure vârtos în faţa lui – până ce-i fulgeră un fel de zâmbet care-i dezveli dinţii din plastic, albi din cale afară. Pe faţă îi apăru o expresie de om susceptibil, dar cu tot felul de nuanţe neplăcute. Şi răspunse:

— Nu, Ilia. Nu-mi eşti de nici un folos...

Toate astea i le povesti Ilia Iosifovici prietenului său.

— A reieşit, Paşa, că nu-i sunt de folos nici eu, nici Sidorov, nici Sokolov, nici Saharov. N-are nevoie nici de Şurocika Prokofieva, nici de Belgovski, nici de Rappaport. Mai ales n-are nevoie de Timofeev-Resovski. Angajează numai oameni neînsemnaţi, slugoi şi tineri romantici abia ieşiţi din găoace. Mă întorc, dragul meu, la ce-am spus la început: bazele moralei sunt distruse. Ştiinţa fără morală e mai periculoasă decât ignoranţa lipsită de morală...

În clipa asta Pavel Alekseevici se aprinse:

— Ei poftim, Ilia! Mereu ai tendinţa să le pui pe toate în aceeaşi oală. Încurci sensurile. Ignoranţa nu se poate discuta în termenii ăştia. Moral poate fi unul cu puţină ştiinţă de carte, sau unul neştiutor de carte cum e Vasilisa a noastră. Din ce spui tu reiese că ştiinţa e în antiteză cu ignoranţa. Greşit. Ştiinţa e un mijloc de a organiza cunoaşterea, ignoranţa refuză cunoaşterea. Neştiinţa nu e ignoranţă, ci o stare a lucrurilor dată de împrejurări. Paracelsus, de exemplu, ştia mai puţin despre organismul uman decât un medic obişnuit din zilele noastre, dar nu-l poţi numi ignorant. Ştia foarte bine că e relativă cunoaşterea. Ignoranţa îşi ajunge sieşi. Ignoranţa detestă tot ce nu-i e accesibil. Neagă tot ce înseamnă tensiune şi efort de cunoaştere, neagă modificarea concepţiilor. În ce priveşte ştiinţa, nu cred că o poţi măsura cu indicatori de moralitate. Cunoaşterea nu e morală sau imorală, numai oamenii pot fi morali sau imorali, şi nu fizica sau chimia, ce să mai spun despre matematică...

Goldberg începu să râdă, i se văzură premolarii pe care nu-i pierduse încă:

— Poate că ai dreptate, Paşa, dar eu nu văd lucrurile aşa. Dacă există progres spre binele omenirii, dacă ştiinţa e îndreptată spre obţinerea binelui convenit să aducă fericirea oamenilor, atunci ea e morală, şi s-o înghită pământul pe aceea care nu are în vedere binele omului. La groapă cu ea!

— Iartă-mă, Ilia, îşi desfăcu larg mâinile Pavel Alekseevici, dar după logica ta, ştiinţa poate fi marxist-leninistă, stalinistă, burgheză şi chiar muncitoresc-ţărănească! Hai, scuteşte-mă!

Şi porniră la miezul nopţii să foarfece pe bucăţele ştiinţa toată, mai ales teoria şi practica, trecutul apropiat şi viitorul. Se înţepară cu vorba, se ciondăniră, râseră în

hohote şi terminară a doua sticlă. Spre dimineaţă Ilia Iosifovici se plesni pe chelie ocărându-se:

— Prost bătrân, am uitat s-o sun pe Valentina.

Valentina stătuse în timpul ăsta pe marginea scaunului, ţinându-şi cu mâinile burta mare, rezultat al şederii timp de trei zile cu soţul ei în zona lagărului, şi îşi planificase ce va face a doua zi, a treia zi, îşi programase să meargă în primul rând la Pavel Alekseevici pentru consult, dar el n-a răspuns la telefon – asta însemnând că i se face percheziţie şi i se interzice să ridice receptorul. Pe urmă avea de gând să meargă la secţia raională a KGB, apoi la avocat. Sau mai întâi la avocat... Cel mai important lucru era să ia manuscrisul cărţii de la dactilografă şi să-l ascundă într-un loc potrivit...

Ilia Iosifovici ridică receptorul, dar telefonul nu avea ton.

— Telefonul tău e mort, n-are ton. Plec. Valentina înnebuneşte dacă nu ajung acasă. E-n luna a şaptea, Paşa..., zise Goldberg parcă scuzându-se.

Pavel Alekseevici încercă să-l convingă să nu se ducă acasă. Era aproape ora cinci dimineaţa. Şi numai după ce prietenul său intransigent închise uşa după el, Pavel Alekseevici pricepu în sfârşit despre ce e vorba: deşirata de Valentina naşte un copil făcut cu nimeni altul decât Ilia, bătrânul, gârbovul, ofilitul de Ilia, şi trăncăneala ca trăncăneala, dar aici nu-i vorba despre ştiinţă, dacă e sau nu morală, ci despre fătul cu nasul vârât în palmele încrucişate, acoperit cu pufuşor, alunecos, fără pigmenţi, galben-decolorat din cauza asta, concentrat asupra lui însuşi şi desăvârşit în felul lui, care pluteşte în întunericul primei sale case, în uterul Valentinei, copil zămislit la bătrâneţe din iubirea care declanşează inevitabil fiziologia – cu sărutări, îmbrăţişări, erecţie, frecare şi ejaculare... Pavel Alekseevici oftă cu regret parcă, încercând să-şi aducă aminte: testicule, glanda suprarenală... androgenii,

steroizii de tot felul... care e formula testosteronului? Şi tocmai din cauza glandelor cu secreţie internă se inflamează Ilia şi-l arde să ştie care e temeiul moral al gnoseologiei, iar pe el, pe Pavel Alekseevici însuşi, stimulat pe moment de plescăitul hormonilor, îl torturează doar grija pentru Tania, pentru nepoata Jenia, pentru Elena, pe care o va lăsa în grija Tomei şi a Vasilisei sâmbăta viitoare, când se va duce la Piter să-şi viziteze fetele sale dragi...

20

Viaţa la Leningrad i se părea Taniei mai de soi, mult mai provocatoare şi mai interesantă, cu rădăcini mai solide şi mult mai aşezată – şi străzile, şi lucrurile, şi oamenii aveau mai mult specific, mai multă greutate. Trecutul oraşului răsărea din orice colţ, şi trebuia să fii tâmpit ca drăguţul de Tolia Aleksandrov, ca să pui vreme de douăzeci de ani tigaia fierbinte pe masa de tipărit manuscrise fără să te intereseze deloc cui îi aparţinuse ea înainte. Aparţinuse Zinaidei Ghippius, care locuise de tânără împreună cu soţul ei la fel de tânăr exact în camera asta. Oraşul cu istoria lui nepieritoare era minunat, dar urmele lăsate de tigaie se vedeau peste tot, şi uneori te apuca tristeţea văzându-le. Dar timp să se întristeze nu prea avea Tania: copilaşul nu-i îngăduia să se lase pradă amărăciunii. Dimineaţa şi ziua nu-şi vedea capul de treabă, şi numai seara avea parte de viaţa artistică boemă. O găsiseră pe tuşa Şura, care rămânea pe bani puţini, seara şi uneori noaptea, cu Jenia. Mergeau în vizită la prieteni, pe la cafenele, destul de multe în anii aceia, beau, fumau, dansau. Serghei cânta din când în când. Trioul lor nu se destrămase, dimpotrivă, se sudase şi mai tare, făcându-se

cunoscut printre tineri, dar renumele şi-l consolidaseră cântând jazz în case particulare, aproape clandestin.

În a doua iarnă petrecută la Petersburg, pe Tania o apucă o stare groaznică de somnolenţă şi de amorţeală cu care se luptă fără mare succes, continuând să doarmă împreună cu Jenia câte douăsprezece ore pe zi din decembrie până în februarie. Când întunericul iernii se mai risipi, ea reuşi, tot căutând cu încăpăţânare să-şi găsească ceva de lucru, să închirieze un atelier destul de bine utilat. Acolo se apucă să meşterească tot felul de podoabe ciudate din sârmă şi pietre ieftine din Siberia, aduse de un prieten al ei geolog.

Jenia avea darul ciudat de a se juca de una singură, nu se plictisea niciodată, şi era de ajuns să-i dai o jucărie, o linguriţă sau o bucăţică de sfoară ca ea să stea ceasuri întregi să le studieze amuzată, să le încerce cu dintele abia ieşit, să le pună în buzunar, să le-nvârtă şi să stoarcă din ele maximum de distracţie. Serghei se purta cu fetiţa cu iubirea firească a tatălui bun, aşa cum Pavel Alekseevici se purtase cândva cu Tania, aşa că puţini prieteni ştiau că Jenia nu e fata lui Serghei şi că Tania nu e soţia lui. Problema căsătoriei nu-i preocupa deloc. La drept vorbind, ei erau căsătoriţi oficial: Serghei cu Poluektova şi Tania cu Goldberg. Singura problemă care le putea crea dificultăţi era că Tania nu avea viza de la miliţie, necesară pentru găsirea unui loc de muncă şi pentru accesul la policlinică. Ei nu-i trecea însă prin cap să se angajeze undeva şi era sănătoasă tun. Şi dacă s-ar întâmpla ceva cu Jenia, s-ar sui urgent în tren şi şi-ar da fetiţa bolnavă pe mâinile cele mai iscusite... Dar şi fetiţa era un copil sănătos, nici măcar guturaiul nu se prindea de ea.

Tania se scula dimineaţa devreme ca orice muncitoare, îi dădea Jeniei să mănânce, o îmbrăca în şuba grea, îi punea căciuliţa şi tot restul cu care trebuia îmbrăcat

copilul într-o vreme când mamele nu învăţaseră să folosească hainele matlasate şi pamperşii, şi după ce o aşeza în cărucior, mergea pe orice vreme pe malul stâng al Nevei, pe partea bătută de *raznocinţi*, intelectualii Petrogradului, unde îşi închiriase atelierul într-un loc numit Malaia Nevka, alături de casa pictorului Matiuşin, despre care nu ştia nimic, dar avea să afle mai multe despre el în curând, când avea să cunoască izvoarele avangardismului şi pe reprezentanţii lui ciudaţi, care ieşeau mereu la suprafaţă din mlaştinile împuţite de acolo.

Drumul de acasă până la atelier îi lua cel puţin o oră, era o plimbare minunată, timp în care Jeniecika dormea în căruciorul devenit strâmt. Tania meşterea bijuterii de mari dimensiuni, lucrate fără mare fineţe, cu agate negre şi topaze, modă pe care intenţionau s-o introducă pe malul stâng al Nevei femeile de vârsta ei, pasionate de jazzul petersburghez. Ştia din copilărie că avea un talent deosebit: când îmbrăca o rochie nouă, toate colegele ei de clasă o urmau... Acum nu mai trebuia decât să-şi atârne cât mai multe podoabe făcute de mâna ei şi să-şi aştepte cumpărătorii.

Serghei mânca de prânz cu Tania şi cu Jenia după ce-şi termina treaba – după ce plimba câinii Poluektovăi şi studia la saxofon. Aducea mâncare semipreparată şi chefir pentru Jenia. Deşi avea doi ani, fetiţa prefera mâncarea pentru sugari, şi mai ales lichidele. Tania punea ceainicul pe plita electrică, Serghei îl pregătea. Era maestru în treaba asta. Mâncau studenţeşte. El numea pâinea albă franzelă, cum se spunea la Petersburg, făcea economie la mâncare – blocada lăsase urme adânci, băieţelul bolnav fusese scos pe gheaţă din oraşul împresurat...

Pe urmă Serghei pleca la întâlnirea cu băieţii, să cânte sau să flecărească, să bea, sau îşi petrecea toată ziua cu

Tania şi cu Jenia, se lungea pe canapeaua murdară şi se juca cu fetiţa.

Mâncarea de prânz, înghiţită pe nemestecate şi neasimilată, nu le făcea prea bine pentru joaca de după-masă. Serghei o arunca-n sus şi-o prindea în mâini, încercând să fie în ritmul mişcărilor ei, scoţând pârţuri cu buzele, nişte sunete sacadate ca sunetele de goarnă, Tania lovea cu ciocanul în bancul de lucru scoţând sunete metalice, şi Serghei era încântat să vadă că viaţa lor are un sens, un ritm anume, că e pătrunsă de muzică şi că ei alcătuiesc un trio glorios în care totul arată ca într-un ansamblu de jazz autentic – şef de orchestră, subşef şi interpret, şi că acustica cu trei feluri de intrânduri pe trei voci seamănă grozav cu ansamblurile Dixieland din New York...

— Avem o jazz-session grozavă... zicea Serghei.

Tania întrerupea avalanşa loviturilor în măsuţa de lucru şi protesta:

— Nu, suntem o familie ca o cutie muzicală.

— Ce-ţi veni? În cutie muzica e moartă...

— Ai dreptate, accepta ea.

Nu-şi puneau problema dacă sunt fericiţi sau nu, aşa cum nu se gândeau la fericire vagabonzii întâlniţi cândva de Tania în vara care nu se mai sfârşea, şi nu-şi făceau griji dacă au o bucată de pâine, dacă sunt sănătoşi şi cu bani puşi deoparte. Nici măcar problema locuinţei nu-i neliniştea – locuiau acum pe gratis într-un apartament burghez în schimbul unor mici servicii făcute gazdei – hrăneau şi plimbau câinii balerinei, doi ogari frumoşi, dar cam proşti. Serghei se obişnuise cu serviciul ăsta, ştia de unde să cumpere oase, ce carne să adauge, cui să-i dea vitamine. Două cratiţe mari stăteau mereu pe plită, şi se întâmpla câteodată ca Tania şi Serghei să mănânce din mâncarea câinilor adăugând puţină sare.

În ciuda idilei lor perfecte, dar ciudate, aveau şi ceva probleme. Cu clima prea rece, de exemplu. Sau cum să facă rost noaptea de o sticlă de vodcă. De la taximetrist? Să dea o fugă până la aeroport? Sau aveau probleme cu regimul politic... Incomod şi uneori periculos. Pe de altă parte, un regim există oriunde, şi acolo unde nu există, sunt pantele abrupte ale munţilor, animalele sălbatice, şerpii veninoşi. Şi alte lucruri neplăcute...

Tuturor le era rău în anii şaizeci, numai copiilor ăstora le era bine.

E greu de crezut una ca asta, e nevoie de dovezi temeinice, trebuie întrebaţi martorii dacă au văzut cu ochii lor. Cu trecerea anilor multe se şterg din minte şi fiecare îşi aduce aminte de lucrurile trăite de el – Goldberg ţine minte viaţa din lagăr, Pavel Alekseevici o ţine minte pe Elena plecată încet dintre oamenii vii, trăindu-şi viaţa într-o zonă intermediară, Toma îşi aminteşte de cozile la care era nevoită să stea, deşi în casa lui PA existau ceva alimente aduse de unul sau altul. Alţii îşi amintesc de intrarea trupelor sovietice în Cehoslovacia, de percheziţii şi arestări. De acţiunile clandestine. De trimiterea lui Gagarin în cosmos. De dezmăţul din televiziune şi radio. De viaţa strâmtorată, de frica dizolvată în aer ca zahărul în ceai.

Dar zburdalnicilor ăstora le mergea bine. Erau fluşturatici, nu aveau spaime care să-i ţină mult, frica lor ţinea o clipă. Când le trecea frica, îi salva muzica, e greu de zis că-i făcea liberi, ea însăşi însemnând libertate neîngrădită. Un moment de cumpănă îl reprezenta totuşi ruptura definitivă dintre Serghei şi părinţii lui, dintre tatăl său, un marxist-leninist convins, şi fiul său, un huligan care cocheta cu muzica. S-au avut ca şoarecele cu pisica, şi-au provocat răni unul altuia, aşa cum lasă urme vitriolul. Ataşamentul copilului pentru părinţi şi iubirea părintească au sfârâit şi s-au fâsâit ca acidul sulfuric, rămânând în

urma lor doar fumul înţepător, şi-n gaura lăsată nici umbră de regret, de milă...

De multă vreme nu mai voiau să ştie unul de altul. Tatăl îşi numea fiul „pleavă a societăţii” şi „coţcar”. Mama nu-l putea ierta că-i trădase, deşi nu ştia să explice de ce şi cu cine îi trădase. Nu cu muzica îi trădase, caraghios, nu-i aşa? Aflase de la prietenii din cartier ai lui Serghei că are o fată. Dorea mult să se împace, dar îi era frică de soţul ei, nu voia să facă ea primul pas. Serghei îşi dispreţuia părinţii, sentiment mai puternic decât antipatia. Nu-i mai văzuse de opt ani, de la moartea bunicii, plecase de acasă imediat ce-şi terminase şcoala.

— N-au nimic omenesc în ei. Tot ce gândesc, vorbesc şi fac nu-i decât minciună sfruntată. N-au nimic omenesc, se cutremura de dezgust Serghei când vorbea despre ei.

Mama o trimise în vizită la el pe fosta colegă de şcoală a lui Serghei, Nina Kostikova, fată din cartierul unde locuiau părinţii, îndrăgostită de el din clasa întâi. Îi dăduse o misiune: să aranjeze o întâlnire în familie.

— Îţi vine greu? Arată-le-o pe Jenia! stărui Nina în numele mamei lui.

— Să-i zici că nu-i copilul meu, aşa o să se liniştească, zise Serghei lipindu-şi fruntea de fruntea Jeniei şi scoţând un sunet prelung: „Uuu”. Jenia începu să sară fericită. Să-i zici că mi-au adus-o în poalele sarafanului. În poalele sarafanului, izbucni el în hohote de râs, de parcă făcuse cine ştie ce glumă isteaţă.

Tania ridică din sprâncene:

— Nu-ţi place sarafanul meu? Pe următorul o să ţi-l pun direct în braţe...

Nu uitase că voia un al doilea copil. A crezut de câteva ori că e însărcinată, dar s-a înşelat. Îşi iubea fata, dar dorea să aibă un băiat, şi era atât de insistentă în dorinţa ei, de parcă se simţea obligată să-l nască pentru cine ştie

ce scopuri înalte, neştiute de nimeni. Ar fi fost o nebunie să mai nască un copil. Le era greu şi cu primul. Nu aveau o bază materială, cum se spune, deşi Serghei aducea acasă banii de la concerte şi Pavel Alekseevici, care-i vizita la o lună, o lună şi jumătate, le lăsa întotdeauna bani de cheltuială. Pe Tania o apăsa lipsa banilor, dar spera să-şi găsească o slujbă. Amândoi refuzau însă din start să lucreze la stat şi nici nu le plăcea munca silnică de ocnaş, credeau că banii se fac singuri, ca-ntr-o joacă de copii...

Tania intrase tot mai adânc în vâltoarea muzicii. Făcuse rost de un flaut, era vai de capul lui, dar avea un sunet încântător, ca scâncetul unui copil... Nu rata nici un concert cu trioul lui Serghei, se ducea împreună cu el să asculte şi alte formaţii de jazz, destul de multe la vremea aceea în Piter. Câteva meritau toată atenţia, erau formaţii de jazz consacrate. Idolul lui Serghei era Ghermann Lukianov, moscovit, absolvise Conservatorul, un snob în frac, cânta la multe instrumente, mai ales la fligorn, şi-n plus, era un compozitor interesant. Mai târziu avea să-l decepţioneze pe Serghei, care avea să facă o adevărată pasiune pentru Cekasin... Toţi erau însă înnebuniţi după Coltrane şi Coleman. Fiecare nou disc al lor era o mare sărbătoare. Serghei cumpăra discurile aniversare cu muzica lor în primă audiţie. Asculta fiecare notă împreună cu Garik, analizau fiecare întorsătură a frazei muzicale, fiecare acord, fiecare schimbare de ritm, fiecare mişcare şi rupere de ritm în înlănţuirea lor logică. Deşi Taniei îi plăcea mai mult să le asculte muzica pe viu, şi nu în înregistrări în care erau constrânşi de timp, îşi dădea perfect seama despre ce e vorba: doar avea studii muzicale, aşa puţine câte erau.

În cea mai fericită situaţie, componentele vieţii se contopesc într-un tot unitar, dar de obicei ele sunt discordante şi hărţuiesc omul târându-l în toate părţile. La

Tania însă dragostea, familia, munca creatoare şi rutina vieţii se împleteau strâns, şi traiul de fiecare zi se consuma „muzical”, conform aceloraşi reguli după care e structurată o operă muzicală, o simfonie, să zicem. O amuza această analogie, şi dimineaţa devreme, când Serghei dormea şi Jeniecika gângurea în pătuţul ei, se lăsa în voia unui fel de andante allegro, cu două teme care interacţionau, prima temă, atotcuprinzătoare şi violentă, fiind dedicată lui Serghei, apoi aceasta ceda locul temei jucăuşe, însoţită de gânguritul fericit al copilei. Prindea andantele când împingea căruciorul pe strada întunecată, când forma muzicală în trei părţi se contopea cu geografia străzilor, în aşa fel încât ultima parte, cea mai neclară, dacă tot veni vorba, începea pe latura stângă a Nevei, pe calea bătută de intelectualii Petrogradului.

În atelier muzica înceta pentru o clipă – o dezbrăca pe fetiţă, îi dădea apă din sticluţă, o punea pe oliţă şi o aşeza din nou în cărucior pentru al doilea somn. Apoi Tania fuma prima ţigară din ziua aceea şi se ducea la bancul de lucru. Aici scherzoul, un tempo însufleţit şi vesel, punea stăpânire pe ea, o distra când muncea, îi dădea ghes, o zorea puţin, şi aşa o ducea până la finalul ilustrat prin rondo, o temă care se repeta într-o înlănţuire delicată cu tema de dimineaţă, când totul era luat de la capăt, cu Serghei dormind, cu Serghei sosind la prânz. O sonerie la uşă, şi temele muzicale urmau aceeaşi ordine simpatică, abacadae...

În primăvară începu sezonul muzical. Tania voia să meargă împreună cu Serghei la festivalul de jazz ţinut la Dnepropetrovsk, apoi în Crimeea. La sfârşitul iernii ajunseseră să se plictisească tot ascultând jazz prin vreo două-trei cluburi, şi unde mai pui că rupseseră relaţiile cu formaţia *Kvadrat*, care cânta într-unul din cluburile acelea. Serghei nu era deloc ambiţios, era om paşnic şi plin de

bunăvoinţă, în schimb Garik intra mereu în conflicte prosteşti cu căpeteniile jazzului din oraş, când cu Golouhin, când cu Lisovski. Tania, care la vremea aceea începea să înţeleagă câte ceva din viaţa cântăreţilor de jazz, cunoscându-i pe mulţi dintre ei, socotea că Serghei trebuie să se despartă de Garik. Cântau împreună minunat, dar Garik nu-i dădea libertatea de mişcare la care ajunsese Serghei în compoziţiile proprii, din ce în ce mai numeroase. Garik i le critica îngăduitor, i le lua în râs uneori, şi la chefuri, când se îmbăta, îi zicea de-a dreptul:

— Cât timp cânţi cu mine, cânţi muzica mea.

Serghei se amăra, Tania era înfuriată. Credea că a venit momentul să se amestece în treburile lor şi să îndrepte cumva lucrurile. Serghei primi invitaţia să cânte în iarna următoare în formaţia Dixieland. Tania se gândi că acolo nu contează cu cine va cânta Serghei, că exista o ieşire, că nu se isprăvea lumea cu Garik... Îşi sună tatăl şi-l întrebă dacă-l mai arde dorinţa de a se ocupa de Jenia pe perioada verii. Dacă da, atunci va veni să stea puţin la Moscova, să se înveţe iar cu traiul lor de acolo...

Pe la mijlocul lui mai, Pavel Alekseevici o aşteptă pe Tania la gara Leningrad. Urma să-şi termine treptat treaba la clinică până la sfârşitul lunii. Nu mai voia acum decât un singur lucru: să stea cu nepoata la casa de vacanţă, să-i dea terci de dimineaţă, s-o ducă la plimbare, să-i ghicească vorba neclară şi primele gânduri. Femeile nu intrau la socoteală: Elena se scula în silă din fotoliul ei, Vasilisa se şubrezise de tot, vederea îi slăbise, deşi operaţia reuşise cu succes. Toma îl ajuta cât putea, dar cursurile serale îi mâncau o groază de timp, şi Pavel Alekseevici se întreba mirat de ce Toma pune atâta zel în învăţătură cu toată capacitatea ei modestă de a înţelege ştiinţa predată la cursuri, în vreme ce Tania stă la demisol

meşterind nimicuri cu mâinile îndemânatice, în loc să-şi pună la treabă mintea deşteaptă...

Nepoţica, pe care o vizitase în martie la Leningrad, nu-l uitase deloc, întindea mâinile şi obrajii să-i fie sărutaţi. El îi săruta pielea albă, şi pieptul i se umfla de fericire, la fel cum se umflă balonul cu aer...

Tania stătu acasă o săptămână. Curăţă casa în profunzime, o răsturnă cu susul în jos. Spălă geamurile. Se purtă delicat cu Vasilisa, o duse la baia publică: refuza orice alt mod de a se spăla, dar îi era frică să meargă până acolo după ce căzuse o dată pe podeaua de piatră. Toma se învrednicea rar s-o însoţească. Vasilisa refuza să se spele în zilele lucrătoare, iar Toma avea planurile ei pentru zilele de sâmbătă. Baia publică se afla nu departe, pe strada Selezniovka, şi Vasilisa îşi aducea întotdeauna de acasă ligheanul, buretele aspru – de unde-l procura oare? –, săpunul puţind a gudron şi un schimb de lenjerie de corp. Ea acceptă ajutorul Taniei pentru prima oară. O ajută să-şi scoată paltonul gros, fiindcă i se încurcau mâinile în mâneci, pe urmă îi scoase pâslarii buni pentru toate anotimpurile. Chiar şi acum, în plină vară, se îmbrăca de iarnă ca bătrânele de la ţară. De câţiva ani nu mai purta pantofi... Vasilisa zise cu gura crispată, osândindu-se:

— Mi-am trăit traiul, coniţă...

Apoi îşi scoase la iuţeală halatul de finet şi lenjeria de corp cârpită şi murdară. Goliciunea trupului arăta la fel ca hainele ei mizerabile. Corpul scofâlcit, picioarele lungi şi noduroase, cu vene de culoarea cernelii şi mici vase de sânge arătând a spuzeală, coşul pieptului uscat se întindea în formă de cruce, ca la păianjen, până aproape de buric. Nu era plăcut s-o vezi, dar cu ochiul ei slab, Vasilisa nu remarcă privirea Taniei, cu atât mai mult cu cât îşi lepădase şi ruşinea odată cu hainele. Tania observă între

picioarele ei o punguţă rozalie-cenuşie cât pumnul de mare, scârboasă la vedere...

— Ce se bălăngăne acolo, Vasia?

Vasilisa se aplecă puţin, îşi desfăcu picioarele şi vârî la repezeală punga înăuntru:

— Născătoarea. Mi s-a rupt, Taniecika. Încă din anu' treizeci, când am tras la căruţă... Nu-i nimic... Nu mă doare...

Tania o aşeză pe băncuţă, îi puse picioarele în ligheanul cu apa caldă turnată din ciubăr şi începu s-o spele cu săpunul împuţit. Vasilisa gemea, gâfâia, se desfăta exprimându-se în fel şi chip...

Groaznic... groaznic... Ne-a slujit o viaţă întreagă, a cărat sacoşele, a spălat geamurile, a călcat rufele cu fierul de tuci greu de urnit din loc... Îşi vâră la loc cu mâna uterul, se urcă pe scară... În casa celui mai bun ginecolog din ţară... Să vorbesc cu tata? Groaznic, groaznic... Tania stătea încălţată cu târlicii de cauciuc vietnamezi pe podeaua alunecoasă, o spăla pe Vasilisa şi bolborosea îngrozită:

— Doamne, ce să mă fac cu voi? Trebuie să plec, Vasenka... De ce-aţi îmbătrânit atât de mult...

Pătrunse până la ele zgomot de glasuri, apa curgea, Vasilisa n-o auzi.

„Gata, am zburdat destul. Acum e timpul să mă întorc acasă", îşi zise Tania. Şi o apucă disperarea gândindu-se la perspectiva de a trăi în casa veche cu fata şi cu Serioja, împreună cu Vasilisa doborâtă de bătrâneţe şi cu mama care dăduse în mintea copiilor. Şi cu mirosul insuportabil, răzbind victorios chiar şi după o curăţenie meticuloasă – miros de urină stătută, de pisică şi de om, de mâncare acră, de praf, de putregai, de moarte lentă... Bietul tata, cum suportă toate astea? Şi îşi aminti de cabinetul lui friguros, de sticla de vodcă goală zăcând la piciorul

biroului... Dacă Toma şi-ar lăsa serviciul şi s-ar îngriji de casă... Îşi dădu imediat seama şi i se făcu ruşine.

După ce o duse pe Vasilisa frântă de oboseală acasă şi o aşeză lângă plită, în dreptul ceainicului, se hotărî să plece imediat la casa de vacanţă, s-o pregătească pentru sezonul de vară, să se înţeleagă cu o femeie din partea locului ca să ajute la treburile gospodăriei, să-i mute pe toţi acolo până-n toamnă. Şi la toamnă, după ce se-ntorc în oraş, ea să se mute la Moscova... Cu Serghei... Ultimul rămâne cu un semn de întrebare... La urma urmei se poate închiria o cameră... Jazz se cântă peste tot!

21

Tomei nu-i plăceau copiii. Nu-i plăcea copilăria ei şi a altora, nu-i plăcea nimic din ce era legat de naştere. Nu era nevoie de Freud ca să-i explice scârba pricinuită de atracţia sexelor, începând cu pipăitul prin colţuri şi terminând cu gâfâitul îngrozitor care însoţeşte împerecherea, la care fusese martoră din fragedă copilărie. Patul jilav unde i se dezvăluise misterul dragostei care o subjuga pe mama-portăreasă uitată de toată lumea din cartier şi moartea ei deloc onorabilă erau coşmarul Tomei. De fiecare dată când avea febră, i se părea că stă întinsă în culcuşul mamei. Deschidea ochii: Elena Gheorghievna stătea lângă patul ei curat, cu cearşaful scrobit, şi croşeta ceva cenuşiu sau bej cu o croşetă groasă. Şi când vedea că Toma se trezeşte, îi dădea ceai cald cu lămâie şi-i ştergea fruntea transpirată... Seara venea Pavel Alekseevici şi-i aducea o jucărie minunată – o dată i-a adus un iepuraş de sticlă străvezie cât un şoricel în mărime naturală. L-a pierdut pe urmă la casa de vacanţă sau i l-a furat o fată din vecini, şi tare s-a mai amărât. Altă dată i-a adus o cutiuţă cu foarfece, pensetă şi

un obiect ascuţit, şi n-a ştiut la ce să-l folosească. Îi aducea cadoul, o săruta pe cap pe Elena Gheorghievna, şi Toma vedea că între oamenii aceştia îmbrăcaţi cu haine curate, frumos mirositoare, nu se întâmplă lucrurile dezgustătoare din cauza cărora murise biata ei mamă, deşi erau soţ şi soţie. Şi-n plus, dormeau în camere separate.

Pentru multe din ce vedea în casa familiei Kukoţki Toma găsea explicaţii fanteziste, dar în cazul ăsta nu greşea: din momentul când au găzduit-o în casa lor, nu s-a petrecut nimic dezgustător între Elena Gheorghievna şi Pavel Alekseevici...

În ce priveşte trusa de manichiură, cadoul şi-a păstrat semnificaţia: când fetele erau bolnave, Pavel Alekseevici le aducea mici daruri în fiecare seară, şi bucuriile astea cotidiene le împăcau cu boala. Când se îmbolnăvea Tania, aducea daruri pentru amândouă, şi pentru fata bolnavă, şi pentru cea sănătoasă. Cu toate acestea, dacă se îmbolnăvea Toma, Tania nu primea nici un cadou...

Din acest motiv, Toma era convinsă că Pavel Alekseevici o iubeşte mai mult pe ea, decât pe Tania. Cunoştea din fragedă copilărie ce înseamnă dreptatea măsurată în funcţie de greutate, volum şi cantitate, deşi se îndoia că treaba e aşa de simplă. Prefera însă lucrurile simple, nu-i plăcea să se complice...

În casa familiei Kukoţki nu intra în discuţie problema dreptăţii. Nimic nu se împărţea cu dreptate. La prânz li se împărţeau, de exemplu, câte două pârjoale. Tania renunţa des la o pârjoală. În general, Vasilisa nu se atingea de carne. Multă vreme Toma a crezut că i se dă carne fără să se ţină cont de „dreptate”, aşa cum o înţelege ea, adică de faptul că e servitoare. Mai târziu a văzut că Vasilisa nu voia să mănânce carne. Timp de câteva luni a iscodit, a urmărit ce se întâmplă şi a văzut că Vasilisa are mâncarea

ei, pe care n-o mănâncă nimeni: păstrează în cămăruţa ei pâinea albă uscată, tăiată în bucăţele, pe care o mănâncă dimineaţa pe ascuns. Asta însemna că există şi-n familia lor un fel de dreptate. Toma s-a strecurat odată în cămăruţă, a găsit pâinea învelită într-o cârpă şi a mâncat o bucăţică – nu avea un gust deosebit...

Trăind împreună cu mama şi fraţii ei în aceeaşi cameră, Toma participa la împărţirea mâncării – fraţii mai mici luau bucăţile mai mari şi mai gustoase, se certau pe mâncare şi găseau mereu prilej de ceartă, ajungeau să se încaiere, şi totul se întâmpla fiindcă se simţeau nedreptăţiţi. În familia Kukoţki totul se întâmpla împotriva dreptăţii, şi lucrul ăsta o mira pe Toma, mai ales că era proaspăt venită în casa lor. Când îşi petreceau vara la casa de vacanţă, în timpul mesei, Pavel Alekseevici arunca prima căpşună din farfuria sa în farfuria Elenei Gheorghievna, şi ea, râzând, punea câteva fructe în farfuria Vasilisei, şi aceasta se supăra:

— Nu mănânc eu noroiul vostru, daţi-l copiilor...

Taniei nu-i plăceau căpşunile, şi fructele sfârşeau în farfuria Tomei...

Acum, când apăru în casă Jenia, Toma înţelese în sfârşit ce înseamnă să dăruieşti cu bucurie. Nostim e faptul că ea făcu descoperirea în aceeaşi casă de vacanţă, cu aceleaşi căpşuni abia apărute în grădina îngrijită de Vasilisa. Erau zece cu totul, roşii, dar nu foarte coapte, şi Vasilisa le puse mândră pe masă într-o duminică:

— Primele, sunt pentru voi...

Pavel Alekseevici împărţi câte două pentru fiecare, şi ultima, care nu avea pereche, i-o puse Jeniei în farfurie. Şi începu din nou joaca din copilărie. Pavel Alekseevici îşi vârî în gură o căpşună şi pe cealaltă i-o dădu Jeniei. Jenia îşi vârî cele două fructe în gură, râse strâmbându-se fiindcă erau acre şi plescăi din buze de plăcere...

Vasilisa mormăi că ţine post de fructe, şi i le dădu tot Jeniei. Văzând plăcerea cu care mânca fructele Jenia şi faţa ei mânjită de suc, Toma simţi că e mai încântată să vadă cum le mănâncă fetiţa, decât să se înfrupte ea din ele...

Se întâmplă ca pe nesimţite Toma să-şi îndrăgească nepoata, aşa stabilise ea gradul de rudenie...

Era al doilea an de când fetiţa locuia în casa bunicului. Pavel Alekseevici socotea că Jenia trebuie să stea cu ei până ce Tania îşi aranjează viaţa. Aşa se şi întâmplă, sezonul de vară petrecut în anul precedent la casa de vacanţă se întinse pe tot anul. Tania nu reuşise să ajungă la Moscova. Venea destul de des, dar abia la începutul lui iulie lucrurile începură să se aranjeze. Pavel Alekseevici reuşi, chiar înainte de a ieşi la pensie, să facă rost de o garsonieră pentru Toma în noua casă a Academiei. Fosta cameră a copiilor urma să-i revină Taniei, dar nu în mod exclusiv, ci împreună cu Serghei şi Jenia.

Garsoniera proprietate personală, construită din banii lui Pavel Alekseevici, i se păru Tomei că e casa din poveste. Nu era încă terminată, dar ea se duse de câteva ori s-o vadă cum se înalţă pe bulevardul Lenin, în capăt, dădu ocol clădirii, stătu câteva minute la intrare. Era un dar primit, era proprietatea ei, insula ei, şi-n mintea ei totul luă proporţii nemăsurate – avea o comoară de casă, numai şi numai a ei. Nu cunoştea nici o colegă de serviciu sau vreo fată de vârsta ei care să aibă o asemenea comoară. Dar nici nu putea pricepe de ce Pavel Alekseevici îi dăduse garsoniera ei, şi nu Taniei, fiica lui dragă, care făcea parte într-o oarecare măsură din familie.

Lui Pavel Alekseevici îi venise ideea asta înaintea Tomei. O discutase cu Tania când îi vizitase odată la Moscova, îi propusese să cumpere un apartament cu două camere pentru familia ei. Dar ea, fără să pregete, a refuzat: singurul motiv pentru care se întorcea la Moscova era că

trebuie să vadă „de bătrânele noastre, care decad pe zi ce trece, că trebuie să le îngrijească”... Pe Pavel Alekseevici l-a afectat faptul că Tania le-a pus pe acelaşi plan pe Elena şi pe Vasilisa, folosind cu indulgenţă cuvântul „bătrânele”.

Le venea greu Taniei şi lui Serghei să se despartă de Piter: pe Serghei îl cuprinsese brusc elanul, încerca noi instrumente, experimenta cromatica pe două voci cu un fluier dublu, exersa la corn- bas şi, în sfârşit, se apucase să cânte muzică exotică, pe urmele lui Roland Kirk, la două saxofoane deodată. Şi experimentele îi reuşeau. Îşi croia necontenit un drum în muzică, unul sinuos, şi scotea din ce în ce mai des din vacarmul sunetelor muzica lui proprie. După multe şi îndelungate şovăieli, Garik acceptă să-i cânte compoziţia *Pietrele negre*...

Tania muncea mult, pietricelele ei negre erau la modă, îi înlesni vânzarea şi Poluektova, venită în vacanţă de la Perm. E adevărat că atunci când ea sosea, Serghei împreună cu Tania şi Jenia erau nevoiţi să se mute în atelierul Taniei, nu neapărat la insistenţele Poluektovăi: ea nu ştia ce-i gelozia. O plăcea pe Tania, şi-n plus îi mergea bine la Perm, avea mari împliniri în viaţa personală. Clasele ei erau considerate ca fiind cele mai bune, din repetitor ajunsese coregraf, şi povestea ei de dragoste cu cel mai talentat absolvent din liceu îi dădea vigoare, curaj şi o doză bună de blândeţe, care-i lipsea cu desăvârşire... Tania îi dărui o pereche de bijuterii meşterite de ea, Poluektova făcu o demonstraţie de modă arătându-se cu ele la teatrul Mariinski, unde dansase până la pensionare, şi tot corpul de balet, mânat de un instinct colectiv, făcea coadă la Tania să-i cumpere podoabele – nici nu reuşea să satisfacă toate cererile. Ea însăşi ajunsese să fie o femeie modernă – era invitată regulat împreună cu Serghei la toate reprezentaţiile artistice, de la spectacolele de teatru în premieră la concertele de cameră. Purta rochii negre,

scurte, îşi lăsase părul castaniu să-i crească: îi crescuse uimitor de repede, în doi ani ajunsese să-i acopere omoplaţii. Cocheta cu muzica stând pe malul ei ca pe malul mării, o simţeai încordată ca un arc, gata să se avânte, avea în ea o rezervă ascunsă de energie chiar şi atunci când corpul îi stătea nemişcat.

Dar un mare eveniment se petrecea în loc tainic, în întuneric: Tania era însărcinată, şi, cuprinsă de o bucurie fără margini, îi spusese de sarcină numai lui Serghei, nimănui altcuiva, nici măcar lui Pavel Alekseevici. Stabiliră ca următoarele două luni, eliberaţi de obligaţiile domestice, să plece în turneu în Crimeea şi-n Caucaz, să participe la festivalul internaţional de jazz din Ţările Baltice şi pe urmă, după ce-şi vor strânge puţinele bagaje, să lase naibii viaţa petersburgheză şi să se mute la Moscova – să li se nască băiatul, s-o crească pe Jeniecika şi să le îngrijească pe bătrâne.

Ideea că vor întâmpina mari greutăţi n-o afecta pe Tania, ba dimpotrivă, o impulsiona să zorească plecarea: era tare fericită şi plină de energie, curajoasă şi nesocotită. Nimic n-o împiedica să se lase pradă plăcerilor de orice fel...

Începură turneul la Odessa cu un entuziasm de neînchipuit, chiar la Clubul Internaţional al Marinarilor, unde Tania îl întâlnise pentru prima dată pe Serghei. Aici serbară împlinirea a trei ani de relaţie extraconjugală. De data asta nu dădură concert la Kurortnoe, dar închiriară pentru o zi o maşină şi plecară acolo. Găsiră lucrurile neschimbate: aceleaşi case din chirpici înecate de praf, aceleaşi plantaţii de roşii. Coborâră scara nesigură care ducea la marea decolorată. Văzură malul mâncat serios de mare, între partea de jos a scării şi coasta malului se căsca o gaură periculoasă.

— Nu-i pentru beţivi, remarcă Tania.

Serghei îi dădu mâna să coboare, ea se sprijini de mâna lui, deşi nu-i era deloc frică.

Făcură baie şi hotărâră să meargă la dunele de nisip. Şoferul îi aştepta sus. Era un odessit get-beget, încruntat şi tăcut, dezminţea pe viu zvonurile despre locuitorii Odessei. Îi duse până la limba de nisip, exact la locul unde cu trei ani în urmă îi zgâlţâise la întoarcere maşina lui Garik. Merseră pe limba de nisip. Era zi de lucru, nici ţipenie de om, lângă dărâmături nimeni care să stea la plajă, numai câteva sticle goale, îngropate pe jumătate în nisip. Nu era arşiţa aceea fierbinte şi lipicioasă de atunci. Sufla un vânticel de la mare, care-i flutura uşor Taniei sarafanul roşu, special îmbrăcat ca să refacă întocmai întâlnirea de acum trei ani. Făcură baie goi. Se întinseră pe nisip, în penumbra ruinelor... Tania îl îmbrăţişă pe Serghei, el răspunse imediat chemării ei pătimaşe. Totul se desfăşură însă altfel. Se maturizaseră, erau mult mai prudenţi. Dragostea lor, pianissimo şi legato, era cu totul alta, deloc vijelioasă, fără să-i facă să-şi piardă minţile, le era frică să nu alarmeze pruncul care plutea înăuntru ieşit din amorţire, lovind ba cu piciorul, ba cu pumnul. Dar se simţiră la fel de bine ca atunci...

Tania îşi puse pe burtă mâinile lui Serghei şi-i zise la ureche:

— Băiatul o să fie mare, nu ca Jeniecika, un mic nimic cu buric...

Pe urmă Serghei scoase din sacul de plajă o sticlă de vin, două roşii, ouă şi verdeaţă. Ceapa verde era cam galbenă, veştejită. Pâinea avea coaja tare. Tania mestecă o frunză veştedă de ceapă, sără o coajă de pâine, o rupse cu dinţii. Mâncarea nu intra în ea. Bău două guri de vin, şi după ce adunară resturile, plecară la maşină. Pe drum Taniei începu să-i curgă sânge din nas. Serghei înmuie sarafanul roşu în apa limanului şi-i puse compresa

căldicică. Sângele se opri repede. Trebuiau să se grăbească, aveau seara concert.

Ajunseră cu o oră înainte. Tania începu să vadă tulbure în faţa ochilor, o durea la ceafă, o dureau muşchii de la picioare. Trebuia să îmbrace rochia de seară, verde şi cu bretele, o rochiţă veselă care-i stătea întinsă pe burtă, dar se hotărî în ultima clipă să rămână în cameră. Se întinse pe pat şi adormi imediat. Se trezi de durere. Îşi puse mâinile pe burtă şi întrebă:

— Ei, cum îţi merge?

Băiatul nu răspunse. Părea că totul e-n regulă cu el. Probabil că trebuia să-nghită un analgezic. Nu avea la ea medicamente şi nici nu voia să se doftoricească cu tablete de tot felul. Cu puţin timp înainte de a veni Serghei, începu iar să-i curgă sânge din nas.

— Să chem un doctor? o întrebă îngrijorat Serghei.

Tania strânse din buze, nu voia să audă de doctor. La prima sarcină nu-şi găsise timp să obţină certificatul medical, nu făcuse nici un fel de analize şi chiar se mândrea că ocoleşte toată tevatura pe care o fac femeile în jurul naşterii, un lucru atât de firesc şi sănătos... Puţin mai târziu băgară capul pe uşă Garik şi Tolia, puţin abţiguiţi, cu două sticle, una desfăcută, cu vin, cealaltă cu vodcă neîncepută. Tolia nu recunoştea virtuţile vinului, Garik avea gusturi rafinate: zicea că numai un alcoolic învederat poate să bea vodcă vara în sud. Altceva era s-o bei iarna...

— Îmi placi, bătrânico, anunţă Garik din prag. Nu sari în sus, nu te zbaţi de durere, doar plângi amarnic... Faceţi cum ştiţi, eu chem salvarea...

Se îndreptă hotărât să ia telefonul şi să sune, dar telefonul era mort.

Tania îl opri:

— Să aşteptăm până dimineaţă... Aş vrea un ceai cu lămâie şi un analgezic, naiba să-l ia...

Îi aduseră ceai, se simţi mai bine după ce luă analgezicul. Adormi. Se trezi la patru dimineaţa, îi veni să vomite. Serghei nu mai aşteptă o clipă, chemă salvarea.

Evreica bătrână o examină în fugă pe Tania şi-i zise c-o transportă urgent la spital. Îi vorbi iritată, cu o voce ameninţătoare, tare nu-i plăcu Taniei, dar o dureau muşchii, o ţinea la ceafă, durerea zvâcnea în peretele burţii.

Încercă să protesteze, doctoriţa nu-i dădu atenţie, la fel ca unui copil neascultător, şi i se adresă lui Serghei:

— Ficatul e mărit. Nu-mi iau o asemenea răspundere. De ce m-aţi chemat? Doar aşa, ca să flecărim? Dacă vreţi ajutor medical, atunci mergeţi de urgenţă la spital. Explicaţi-i soţiei că poate să piardă copilul.

Taniei nu-i plăcu doctoriţa, nu se ştie de ce, nici măcar nu se uită în direcţia ei.

O transportară la spital, şi totul fu dat peste cap după plecarea ei. La club se sparse o conductă de apă, îl închiseră din motive tehnice. Concertul era ratat. Se foiră toată ziua tulburaţi de atâtea evenimente, Tolia Aleksandrov se îmbătă, nu era un lucru care să te îngrozească, dar se încăierase cu unii într-o berărie şi fusese lovit zdravăn la ochi. Serghei alergă de trei ori la spital – nu-i comunicară nimic, două zile la rând nu-l găsi pe medicul curant: ba plecase, ba nu venise. Urmară zilele de odihnă, medicul curant dispăru de tot, rămase medicul de gardă, dar nu reuşiră să-l găsească: ba era la masă, ba era chemat la un pacient grav bolnav. Colaboratorii lui ştiau foarte bine că se îmbătase şi nu venise la spital.

În secţia de anatomopatologie nu le dădură voie să intre: era carantină. Totul era oprit, suspendat, în aşteptare, chiar şi vremea se strică, începură ploile.

Starea Taniei se înrăutăţi, începu să-i fie frică. Descoperi o vânătaie pe antebraţul stâng, îi apărură echimoze şi pe pulpe. O ţinea la ceafă. Durerea din burtă era năprasnică, ascuţită. Veniră surorile medicale, îi palpară burta şi-i măsurară tensiunea... Temperatura era normală. Tania se simţi din ce în ce mai rău şi a treia zi se decise să-şi sune tatăl.

Găsi un creion la vecinele de salon şi îi scrise un bileţel lui Serghei rugându-l să-l sune pe tatăl ei la Moscova. Bileţelele se aruncau pe fereastră. În dimineaţa de sâmbătă Serghei găsi bileţelul mâzgălit cu creionul, cuvinte erau puţine, disperate. Plecă imediat la poştă şi îi trimise o telegramă lui Pavel Alekseevici.

Pe seară Serghei veni la spital cu saxofonul. Vizitatorii obişnuiau să-şi strige nevestele de jos, stând pe gazonul plin de praf, şi ele veneau la fereastră, îşi lăsau să atârne pe pervaz sânii plini cu lapte şi trimiteau, care cum putea, zâmbete complice. Printre zecile de proaspeţi taţi, navigatori şi negustori, Serghei era singurul bărbat slab şi cu părul lung, era treaz fiindcă nu pusese strop de băutură în gură. În plus, nu avea cum să ia parte la fericirea colectivă, pentru că simţea cum frica şi groaza i s-au cuibărit în stomac, în locul unde ulcerul i se închisese de multă vreme şi nu-l mai durea, dar îi transmitea semne de rău augur...

Nu se apucă să strige de pe gazon – Tania se afla la etajul doi. Îşi scoase saxofonul din husă, îşi potrivi muştiucul între buze şi suflă încetişor:

— Ta-nia...

Tania auzi, dar nu putu să vină imediat la fereastră. Când se ridică de pe pernă, simţi că i se învârte capul şi-i vine să verse. Dar stomacul îi era gol, şi, îndurând spasmele cumplite, dar fără nici un rezultat, se târî spre fereastră. O dureau picioarele la fiecare pas, i se părea că

burta e umplută cu plumb... Ajunse la fereastră în momentul în care Serghei scotea din gâtul îngust de metal sunetul tărăgănat „Ta-nia”.

N-o recunoscu imediat – avea părul strâns în coc, aşa cum şi-l purtase mama ei toată viaţa. Până şi halatul de spital, semănând cu zeghea puşcăriaşului, o făcea de nerecunoscut, arăta ca o namilă de femeie... Ea îşi mişcă mâna în semn de salut – era gestul ştiut, nu putea să i-l imite nimeni. Şi Tania îi recunoscu la rândul ei gestul atât de drag: când lua saxofonul în mâini se transforma dintr-un tinerel prizărit într-un muzicant, aşa cum omul cu calul se transformă în călăreţ, bărbatul cu puşca – în soldat: când însuşirile omeneşti şi neomeneşti luate împreună înseamnă mai mult decât înseamnă fiecare în parte.

Serghei ţinea saxofonul în mâini. Mâna dreaptă jos, cu degetele pe clape, stânga sus, cu degetele pe başi, la îndoitura părţii metalice, bărbia înapoi, buza de jos puţin umflată... acolo, înăuntru, e o bătătură delicată făcută din cauza muştiucului, o poţi atinge cu limba... Saxofonul arăta rău, ca un animal născocit de vreun meşter, un hibrid din lemn şi metal cu un adaos de plastic, nici ca formă nu era desăvârşit, clapele nu creşteau frumos din corpul lui, pâlnia era prea răsucită... Nu puţini erau frumoşii din familia instrumentelor de suflat: fluierul deloc complicat şi folosit din vechime, rudele lui apropiate la fel de simple, de la nai până la caval, fagotul din lemn de arţar cu un rudiment de pâlnie şi o ancie în formă de cioc, trombonul meşterit cu precizie, cornetul de alamă răsucit cu pedanterie, cu un sistem de clapete aiurit, trompeta festivă... Dar pâlnia oboiului? Dar pâlnia cornului răsucit până-n fundul sufletului său? Saxofonul nu era, desigur, un instrument desăvârşit, dar armonicele sale superioare păreau nişte sunete omeneşti delicate, exaltate sau triste. Serghei intra în rezonanţă cu saxofonul său. Fără el, n-ar fi

reuşit aşa ceva de unul singur. Îşi vâra muştiucul între buzele încordate, dinţii atingeau pliul dinăuntrul buzei de jos, apărut de la atâta frecare, şi se auzea un *la* catifelat ca azurul: începem!

Şi ei, Serghei şi Selmerul lui, începură uşor, degajat, fără să-i preocupe ce anume îi vor spune Taniei. Era cântecul *Giant Steps* al lui Coltrane, şi Tania recunoscu imediat muzica aceasta tensionată, forţată de terţele mari să se dezvolte: do-mi-sol diez, cheia schimbându-se de trei ori pe parcursul expunerii temei, dar Serghei nu ajunse la sfârşit, se întoarse în soloul lui, apoi se ridică în înălţimi, se opri ca să se obişnuiască cu ele şi urcă până acolo unde-l lăsau puterile pe Selmer, pe urmă coborî prudent în gama bluesului, şi Tania începu să recunoască vag melodia ascultată de atâtea ori... parcă *Always Say Goodbye* a lui Charlie Haden... sau ceva asemănător... sau muzica lui Serioja...

Ea îşi aminti de scrisoarea pe care i-o trimisese din maternitate, când o născuse pe Jeniecika, ce de cuvinte bombastice... Cât de minunat se-nţelege Serghei cu saxofonul, fără nici un fel de cuvinte, şi acum, dacă istoria asta se va sfârşi cu bine, nu-i va mai spune prostii, fiindcă îi e ruşine să-nşire vorbe aiurea când există muzica, ea nu spune niciodată prostii... În clipa asta muzica vorbeşte limpede, cu sobrietate, fără familiarităţi, cum ar putea să i se pară cuiva care nu-i stăpâneşte bine limbajul clar şi transparent: rămas-bun... pentru totdeauna... rămas-bun pentru totdeauna... şi sunetele micuţe, ascuţite ca zimţii, metalice, sunt la fel de nemiloase pe cât sunt de minunate...

Tania îşi ţinea burta îngreunată de durere. Nu cumva o să moară micuţul, cu palmele lui adunate sub bărbie, cu urechile moi, cu gura lipită încă, blonzişor, semănând cu

Serioja, cu buza de sus acoperind puţin buza de jos... sărmanul Pavlik... Pavlik inconsistent încă...

Serghei n-a mai văzut-o pe Tania în viaţă. N-a mai văzut-o nici Pavel Alekseevici. A venit de la casa de vacanţă şi a găsit în uşă două telegrame – una de la Serghei, în care-l ruga să vină la Odessa, a doua, venită după două zile, care anunţa decesul Tatianei Pavlovna Kukoţkaia, cu semnătura autentică a medicului-şef.

O zi mai târziu, Pavel Alekseevici stătea lângă masa de tablă pătată, era cea mai tristă clipă din viaţa sa. Flacăra delicată a vieţii, bătăile inimii, belşugul de energie produs de fiecare organ în parte, toate s-au întrerupt. Fata bronzată era acum o masă de plastic măslinie, cu hematoame pe antebraţe şi pe pulpe, cu plăgi rezultate în urma disecţiei, probe acuzatoare la adresa aşa-zişilor medici care săvârşiseră o crimă gravă împotriva firii. Pavel Alekseevici studiase deja protocolul disecţiei. Îi prezentaseră şi istoricul bolii antedatat. Toţi erau înspăimântaţi, de la medicul-şef până la ultima infirmieră – se aşteptau la sancţiuni. Doctorul Kukoţki văzu dintr-o ochire că diagnosticul nu era pus, că nu începuseră tratamentul în primele două zile de la internare, că analizele absolut obligatorii într-un caz ca acesta nu fuseseră făcute, că sarcina agravase situaţia... Şi îşi făcu socoteala că şi-ar fi salvat fiica dacă ar fi venit de la casa de vacanţă nu marţi, ci vinerea trecută...

Era chinuitor să vadă cât de mult semăna Tania cu mama ei, nu-i venea să creadă. Acum un sfert de veac stătuse lângă Elena, tânără la vremea aceea, nu se dezlipise de ea, o urmărise cum se apropie încet de moarte, şi tot în racursiu văzu părul castaniu, strâns în coc, nările fine şi sprâncenele frumos desenate...

„Niciodată n-o să afle Elena”, îşi zise el şi-ntr-o clipă rămase ca trăsnit la gândul că Elena plecase în lumea ei

misterioasă de om nebun ca să nu afle ce-i prevestise inima...

Intră în cabinetul medicului-şef şi-i ceru să-i adune pe toţi şefii de secţii. Medicul-şef încercă să protesteze, dar, înţelegând din privirea lui Pavel Alekseevici că e un ordin, se repezi s-o sune pe secretară – să-i invite pe toţi la el. Cinci minute mai târziu şase medici stăteau în cabinetul lui. Pavel Alekseevici avea în faţă protocolul disecţiei şi istoricul bolii.

— Trebuie să discutăm urgent cazul, rosti apăsat Pavel Alekseevici. Medicii se uitară unii la alţii. Numărul gafelor, al greşelilor şi al crimelor medicale întrece orice limite. Văd că aţi internat un bolnav infecţios la secţia de anatomopatologie. Nu s-a făcut nici analiza biochimică a sângelui, nici analiza bacteriologică. Diagnosticul nu există. Cred că avem de-a face cu boala lui Weil. Dacă e vorba de leptospiroză, trebuiau luate măsuri urgente.

Anatomopatologul, un bărbat cu trăsături orientale, scund, cu spinarea deformată şi mustăţile vopsite, arătând vizibil deranjat, zise:

— Permiteţi-mi, colega, concluziile n-au nici o bază. Aţi văzut protocolul, vi s-a dat posibilitatea să vedeţi – cadavrul? trupul? ezită o clipă mustăciosul – bolnava. Ce dovezi concludente aveţi?

— Tulburări hemoragice la nivelul muşchilor, erupţie cutanată datorată şocului hemoragic. Istoricul bolii nu se potriveşte cu nimic. A fost o intoxicaţie. Nu s-au făcut injecţiile intravenoase despre care scrie aici. M-am uitat la vene... Cred că nu i s-a făcut nici un fel de tratament. Dar nu-i vorba despre asta acum. Aveţi bolnavi de hepatită în maternitatea dumneavoastră.

Pavel Alekseevici făcu tot ce ar fi făcut în orice altă situaţie de felul acesteia: sună la Direcţia de Sănătate Publică, îi chemă pe şeful Sanepidului şi pe epidemiologul-

şef. O agitaţie nebună îi cuprinse pe responsabilii cu sănătatea urbei, de la cel mai înalt nivel până la femeile de serviciu, care se apucară să spele closetele, personalul medical încetă să se îmbete noaptea, bucătăreselor li se atrase atenţia să nu mai fure uleiul şi carnea.

Pavel Alekseevici petrecu trei zile în spital şi în a patra zi luă trenul împreună cu Serghei, înlemnit de durere. La vagonul cu bagaje se afla coşciugul de zinc cu ferestruică dreptunghiulară, prin care se vedea pansamentul alb, împăturit în mai multe straturi.

Din ultimii bani ai lui Garik – Pavel Alekseevici şi Serghei îi cheltuiseră pe ai lor – cumpărară patru sticle de vodcă. Băură vodca încet, puţin câte puţin, mâncând în tăcere câte o bucăţică de plăcintă care se fărâmiţase în pachet – altceva nu găsiseră. Serghei se culcă pe bancheta de jos, ţinând în braţe cutia cu instrumentul, şi dormi până la Moscova. Pavel Alekseevici nu închise ochii treizeci şi şase de ore – stătu vizavi de tânărul adormit şi se uită la faţa lui chinuită. Avea pielea albă, roşeaţă pe pleoape şi pe nări. Din cauza părului albicios, aspru şi rar, care-i înţepa pielea fină a obrajilor, îi apăruseră din loc în loc bubuliţe purulente... Avea buzele crăpate. Mângâia în somn marginea de piele a cutiei şi bolborosea ceva. Pavel Alekseevici nu-l auzi. Se gândea la cum s-ar fi schimbat viaţa lor dacă ar fi apărut în casă încă doi bărbaţi, tinerelul ăsta simpatic şi acela căruia nu-i fusese dat să se nască... Se gândea şi la ce i se întâmplase fiicei sale din momentul în care leptospirele năbădăioase îi pătrunseseră în burtă odată cu putreziciunea, se vârâseră în mucoasă şi se răspândiseră în tot corpul, cuibărindu-se în muşchii alimentaţi din plin cu oxigen şi otrăvind sângele atât de tare, încât sărmanul ficat, copleşit şi de sarcină, n-a mai putut să-l cureţe... Nu mai avea nevoie de privirea lui

pătrunzătoare: avea imaginea blestemată în faţa ochilor, era clară ca desenele din abecedar...

Totul era pregătit pentru înmormântare. Vitalik Goldberg îi întâmpină la gara Kursk. La cimitirul nemţesc fusese descoperită cripta familiei. Acolo erau înmormântaţi bunicul şi străbunicul lui Pavel Alekseevici. Acum, încălcându-se ordinea firească, o înmormântară pe Tania. În afară de tatăl ei, de soţ şi de amant, n-a mai participat nimeni.

Serghei voia să plece imediat, dar Pavel Alekseevici îl rugă să rămână peste noapte. Şi Serghei a rămas. Casa era pustie, îmbâcsită de praf. Pavel Alekseevici îi dădu un medicament să se liniştească. Băură vodcă. Serghei se culcă pe patul Tomei. În camera aceasta ar fi urmat să stea el împreună cu Tania, cu Jeniecika şi cu băiatul.

22

Serghei nu anunţă pe nimeni de sosirea lui la Piter. Se duse imediat la atelier. Nu avea chei, rămăseseră la Odessa printre lucrurile Taniei. Reuşi să spargă uşa. În graba lor, lăsaseră atelierul în dezordine. Ibricul de cafea zăcea nespălat în chiuvetă. Infuzia opărită din ceainic făcuse floare. Umeraşul cu rochia neagră a Taniei atârna pe perete. Pantofii cu tocuri înalte, răsturnaţi unul peste altul, zăceau lângă canapeaua îngustă. Când se încălţa cu ei, Tania era mai înaltă cu o jumătate de cap decât Serghei... În ajunul plecării fuseseră la serata organizată de un regizor tânăr care avea de gând să-l invite la un spectacol captivant... Nici canapeaua nu fusese strânsă, cearşaful în dungi atârna la picioarele patului. Singura pernă, pe care şi-o disputau trăgând de ea fiecare în partea lui, era groaznic de mototolită...

Serghei se trânti pe canapea cu capul vârât în pernă – îl învălui mirosul ei. Tania era încă prezentă. Pe perna albă rămăsese urma părului castaniu. Sub pernă se aflau strânşi grămadă chiloţii negri. Se culcă îmbrăcat şi adormi.

Se trezi năuc, nu ştia cât e ceasul, bău apă direct de la robinet, urină în chiuvetă: closetul, închis cu lacăt, se afla în casa scării, unul singur pentru cele patru apartamente din subsol. Cheia atârna în cuiul de la intrare, dar Serghei era convins, nu se ştie de ce, că rămăsese la Odessa, în legătura de chei a Taniei.

Se culcă din nou, dezbrăcat de data aceasta. Mirosul Taniei se înteţea de fiecare dată când se scula din pat şi se întorcea în el. Era tot ce rămăsese din ea – mirosul şi chiloţii negri strânşi grămadă. Îi păstră zile şi nopţi întregi, fără să le ştie numărul. Aţipea, se trezea. Bea apă de la robinet. N-avea chef să mănânce. Îi ghiorăiau maţele.

Ieşi în sfârşit de sub pătură şi se aşeză la bancul de lucru al Taniei. Atinse instrumentele şi materialul cu care lucra. Metalul nu-i spunea nimic despre Tania. În schimb, când deschise cutia colorată de tablă cu pietricele negre, nu se mai despărţi de ea mult timp. Parcă păstrau atingerea mâinilor ei – agata şlefuită în straturi, magnetitul negru-albastru, nefritul negru zgrunţuros, obsidianul transparent, cea mai iubită piatră dintre toate... Luă două la întâmplare şi le băgă în buzunarul jeanşilor. Apoi îşi luă la repezeală cutia cu saxofonul şi ieşi din atelier. Uşa se bălăbănea neînchisă pe dinăuntru cu zăvor, lacătul se stricase. Se întoarse, găsi ciocanul de dulgher şi un cui mare. Cu o singură lovitură de ciocan bătu cuiul în rama dinafară a uşii în aşa fel, încât să pară că e închisă. Puse ciocanul sub covoraşul de la intrare ca să-l poată lua când se întoarce. Îi trecu un gând prin minte: o să mă-ntorc aici?

Poluektova, o scârbă de femeie, cum o considerau toţi – Serghei ştia şi el că e o canalie, dar tot atât de bine ştia că

e omenoasă în anumite privinţe – credea că el se împotmolise la Moscova. Când se afla încă la Odessa, Garik sunase la Piter ca să-i anunţe pe toţi că Tania a murit. Tot el le spusese că Serghei pleacă la Moscova cu coşciugul. Toţi prietenii erau convinşi că rămâne acolo.

Serghei pierduse, pare-se, cheile de la apartamentul Poluektovăi, aşa că sună la uşă nefiind convins că-i va deschide cineva. Îi deschise chiar stăpâna casei, cu părul strâns în coc în creştetul capului şi dat cu fixativ, cum îl poartă balerinele, şi bine machiată.

— Ce doriţi? întrebă ea şi îşi înghiţi vorba.

Nu-l recunoscuse pe Serghei. Era slab de-i numărai oasele, avea părul lung sau barba scurtă, nu prea era lămurită. Avea paloarea omului bolnav de icter, părea că nu ştie ce vrea. Căţelul Gray se repezi la el să-i lingă gura... Serghei stătea apatic în uşă, ca şi cum ajunsese acolo fără să-şi dea seama, ca un robot...

Poluektova scoase un Ah! de uimire şi începu să strige cu o voce groasă, neplăcută, turuind prosteşte:

— Ce-i cu tine, n-ai putut să-mi dai un telefon? Plec azi. Ce treabă urâtă, la naiba. Să nu-ndrăzneşti să-mi zici ceva. Ştiu tot. Numai despre asta nu... Iau cu mine câinii. Asta-i tot. De ce nu m-ai sunat, popândăule? Am închiriat locuinţa. Ar fi trebuit să ţi-o las ţie? Să nu-mi zici nimic?

Ea îl îmbrăţişă – băieţelul ei, nu ştia cum să se poarte: elev, vechi iubit, nepot, amic? Aşa era ea, nu avea o preferinţă anume pentru ceva solid, pozitiv, temeinic... adică nu, părea că tocmai acum se lipise de un bărbat... Să nu-i fie de deochi! Nimic artistic. Gremin, Gremin. General get-beget...

Îi mângâie lui Serioja pletele murdare, nepieptănate, desprinse din elasticul pe care el nu reuşi să-l apuce, îi alunecă pe spinare, şi ea îl lăsă să cadă.

— Treci la baie, îţi pregătesc să mănânci.

Serghei merse la baie, deschise robinetul, jetul de apă ţâşni cu presiune, şi-i veni în minte că de la Odessa nu se spălase cum trebuie... Se culcă în apa fierbinte, aproape de nesuportat, şi începu să plângă...

Scârba de Poluektova îl sună la Perm pe generalul ei şi-l anunţă cu voce piţigăiată, care nu i se potrivea deloc firii ei bătăioase, că şi-a schimbat planul: să nu vină s-o întâmpine, a dat biletele, rămâne la Piter cel puţin o săptămână. Fostul ei soţ, de curând văduv, a căzut pe zăpadă şi s-a lovit la cap, trebuie să-l îngrijească, nu-l poate lăsa singur într-o asemenea situaţie...

Generalul ei din Siberia dădu din cap la receptor în semn de aprobare, răspunse sec „da, da”, uimit de femeia cu care se căptuşise, de tăria ei sufletească, măcar că e balerină cu sânii tari şi spinarea musculoasă ca a recruţilor, şi zâmbi tremurând tot, fiindcă nu mai avusese parte de o asemenea muiere şi nici nu-şi închipuise că există pe lume...

O săptămână nu-i ajunse balerinei să-l îngrijească pe Serghei. Se agită pentru el o lună întreagă, îl hrăni, îl doftorici, îl puse să asculte muzica preferată şi să-i plimbe câinii. El îşi reveni treptat şi începu să cânte la saxofon. În ziua când Serghei trebuia să cânte la club după o lungă pauză, Poluektova zbură la iubitul ei cu părul cărunt, neputincios în unele privinţe, dar în rest, bărbat de ispravă chiar şi pentru o prim-balerină. Acesta, cât timp o aşteptă să vină, se hotărî să termine definitiv cu văduvia prelungită la nesfârşit şi să se însoare cu femeia excepţională, remarcabilă, fostă curvă, dar viitoarea mare doamnă din regiunea uriaşă cât cincisprezece Belgii, opt Franţe şi cinci Germanii luate la un loc...

Un localnic din Kupcino, Semion Kurilko pe numele lui, plutonier de miliţie, îl îmblăti pe unul reţinut la secţie în timpul serviciului de noapte. Îl lovi cu măsură, nu mai mult ca de obicei, dar acesta îşi dădu duhul de dimineaţă.

Nenorocitul care murise lucra la muzeu. De la scârba asta de golan nemâncat, în pantaloni strâmţi, i se traseră lui Semion toate neplăcerile şi toate îi merseră de atunci împotrivă. Îl dădură afară din miliţie, ba îi mai ziseră: să fii mulţumit că nu te-am spânzurat pe loc... Îl părăsi nevasta, îşi luă fata şi plecă în Karelia; îi muri pe urmă şi mama, era singura care-i dădea dreptate, unde mai pui că-l şi hrănea. După toate necazurile astea, Semion se îmbolnăvi – într-un acces de furie, făcu praf cu toporul terenul de joacă pentru copii nou-nouţ, cu scări de căţărat, cu nisipar şi un urs sculptat din lemn. Îl găsiră chiar lângă ursul făcut bucăţi, îl legară şi-l duseră la psihiatrie. Îl tratară aproape un an şi-i dădură drumul să stea în casa părintească din Kupcino. Cât lipsi de acasă, vecinii îi furară aşternutul şi radioul rămas din vremurile mai bune, când era cu mintea întreagă.

Semion lucrase la miliţie opt ani, imediat după armată, altă meserie nu avea. Îi dădură o pensie mică de invalid. Abia îi ajungeau banii pentru mâncare, bine că nu-i plăcea băutura. Foamea era mare, dar nu pe măsura pensiei. Se îngrăşase în spital, corpul îi cerea mai multă mâncare. Ar fi vrut să lucreze la VOHR[14], de exemplu, dar nu-l primeau pe unul dat afară din miliţie. S-a dus să lucreze ca muncitor-încărcător într-o tipografie, dar l-au dat afară dintr-un fleac, să-i zicem aşa: acolo fumatul era interzis, şi el obişnuia să fumeze mult. L-au prins o dată, de două ori, şi şeful secţiei, un băiat tânăr, abia ieşit de pe băncile institutului, l-a dat afară. Era tot o otreapă, o scârbă de om cu pantaloni strâmţi, ca şi lucrătorul de la muzeu, din

[14] Acronim pentru *Voenizirovannoe ohranenie* – pază militarizată.

cauza căruia lucrurile ieşiseră cum ieşiseră la secţie şi fusese dat afară.

Şi Semion rămase iar fără slujbă. Şi de atunci începu să-i duşmănească pe scârbele de tineri, pe toţi mintoşii care-i strică viaţa. Şi atunci luă Semion o bucată de metal ascuţită, mai groasă decât andreaua şi mai subţire decât pila. O ţinea în casă de când lucra la miliţie, o lua cu el când avea de-a face cu hoţii. Nu ştia nici el de ce o tot freacă şi curăţă. O vârî în mânecă, îi fixă ascuţişul în brăţara ceasului. Ceasul era stricat, nu mai mergea, dar uite că-i folosea la ceva. Potrivi vârful cu îndemânare.

Semion locuia lângă cimitirul numit Victimele din 9 ianuarie, pe bulevardul cu acelaşi nume, într-o curte mare cu trei case-barăci cu un etaj, la douăzeci de minute de staţie. În ziua de 1 Mai a anului 1961, o zi de sărbătoare îndrăgită de toţi, când miliţienii aveau treabă până peste cap – cu beţivii, cu bătăuşii care scoteau cuţitele, cu cheflii – se avântă în luptă pentru prima oară. Merse pe jos la staţie şi luă trenul până la gara Vitebsk. De acolo o luă la stânga pe bulevardul Zagorodnîi şi fără să se grăbească, cercetându-i cu atenţie pe trecători, se îndreptă în direcţia Institutului Tehnologic. Aici, în pasajul săpat ca o tranşee, care-şi pierduse cu vremea funcţia de loc de trecere – lumea venea până în buza tranşeei, se uita şi făcea cale întoarsă –, se aşeză pe o bancă şi stătu până seara, fiindcă treaba nu mergea cum îşi propusese: ba lumea venea grămadă, ba omul nu era dintre aceia de care avea el nevoie. Abia la ora nouă apăru unul pletos, o scârbă de tânăr îmbrăcat în pantaloni strâmţi, cu o servietă elegantă. Şi-n plus, beat. Nu căuta un loc pe unde să treacă, nu voia decât să găsească un loc ferit, întunecat, unde să-şi deşerte iute berea înghiţită. Şi-n vreme ce urina în locul potrivit, Semion se apropie de el şi-i împlântă tăişul în spate, exact unde trebuie, între coaste, puţin în stânga.

Tăişul se împiedică parcă de o peliculă rezistentă, dar apoi totul merse uns... Înainte şi înapoi. Flăcăul nu reuşi să se-ntoarcă, scoase un icnet, se lovi cu nasul de perete şi se prăbuşi. Semion nici nu se uită la servietă, şterse metodic tăişul cu o cârpă de bucătărie – o luase prevăzător de acasă –, vârî instrumentul în mânecă, în brăţara ceasului, şi ieşi din pasaj cu mersul lui nou, căpătat în spital, îndoit de spate, cu paşi de robot...

A doua lovitură reuşită fu dată duşmanului pe 7 Noiembrie. Ştia de pe acum că va sărbători viitorul 1 Mai după pofta inimii: va înfige tăişul în otreapa spurcată, în scârba de tânăr, în jidanul împuţit...

Trei ani la rând merse în pasaj. Astupaseră tranşeea de multă vreme, oamenii nu treceau în valuri, ci se scurgeau în grupuri mici. Înghesuiţi de 1 Mai pe vreme frumoasă, mai răsfiraţi în noiembrie când vremea era mohorâtă. Îi reuşea mereu – o dată a fost un tânăr cu un buchet de flori, altă dată cu un magnetofon, a treia oară cu două torturi în cutii împachetate la un loc. De alţii a uitat. Începea prin a-i urmări – îi recunoştea imediat de ce soi sunt. Îi urmărea, se apropia într-o clipă, îi ţinea de umăr cu dreapta şi cu stânga lovea. Semion era stângaci, la şcoală se învăţase să scrie cu dreapta, alte lucruri le făcea cu amândouă mâinile, dar cu stânga îi era mai comod.

Se adunaseră deja şapte victime, când, stând odată la coadă într-un magazin, auzi nişte babe vorbind de un asasin apărut în oraş, că de zece ani nu-i dau de urmă, şi el, maniacul, omoară numai de sărbătorile însemnate cu roşu, omoară numai bărbaţi, şi o dată pe an, de 8 Martie, neapărat o femeie. Semion se minună auzindu-le, iar după câteva zile se dumiri că e vorba despre el. Exagerau, bineînţeles, şi-n privinţa vârstei, şi-n privinţa sărbătorilor. Dar în fond aveau dreptate. După câteva săptămâni, trecând pe lângă fostul lui loc de muncă, văzu o foaie

mare de hârtie pe care era scris „E căutat...”. Trei fotografii lipite pe ea, doi bărbaţi şi o femeie-escroacă, cu nume şi prenume, pe locul patru era desenată figura unuia după o fotografie la minut. Aducea în mare cu Semion, sprâncene arcuite şi păr tuns scurt.

Pe Semion îl cuprinse frica, stătu ascuns în casă, nu ieşi afară o săptămână, ajunsese să n-aibă ce să mănânce. Veni luna noiembrie, şi decise să nu iasă din casă pe data de 7. Căutările miliţiei îl speriară, dar îl şi întărâtară. Pe 7-8 noiembrie stătu în cameră abia abţinându-se să nu iasă, îi tremurau mâinile. Ieşi pe 9 noiembrie. Şi operă bine şi cu succes. Tânărul nu avea nimic în mână, în schimb avea mutră de filfizon, de haimana puturoasă...

După fiecare luptă cu duşmanul, Semion stătea mai bine cu sănătatea. Lucra din când în când ca muncitor-cărător la un magazin de mobilă. Dar înainte de sărbători devenea neliniştit şi încerca să-şi amintească unde şi-a ascuns unealta ascuţită. În casă, întotdeauna în alt loc. Odată uită unde a dosit-o, răscoli toată casa până dădu de ea. Sub muşamaua de pe masa lipită de perete, asta era tot... acolo stătea ascunsă. Hotărî să ocolească sărbătorile, două-trei zile înainte sau după... Miliţia era plină de proşti, ştia prea bine Semion. Li se ordonă – prindeţi-i de sărbători, în alte zile ieşiţi degeaba.

Urmă a zecea victimă în noiembrie 1966. Se întâmplă ca Semion să răcească tocmai atunci. Tuşea, îl dureau oasele, amână lovitura nu cu trei zile, ci cu o săptămână. Se gândi chiar să renunţe de data asta. Dar nu-l lăsa inima. Tânjea să iasă la vânătoare. Abia pe 15 noiembrie îşi puse ceasul preţios, se înarmă cu tăişul şi ieşi din casă pe la ora patru, era încă lumină. Ajunse ca întotdeauna la gara Vitebsk şi merse pe bulevardul Zagorodnîi. N-o luă însă spre Institutul Tehnologic, ci merse pe partea cealaltă, pe bulevardul Moscova...

Nu prea cunoştea Leningradul – se născuse la Kupcino, venea rar în oraş. Aşa-i spunea şi mama: o să ajungem noi şi acolo... A fost de câteva ori în excursie când era la şcoală. I-a fost dat să facă armata într-o mică localitate din regiunea Kursk, într-o tabără militară – aşa că nu era nici orăşean, nici ţăran, locuia de-o viaţă la margine, într-o suburbie. Adică nici cal, nici măgar... Nu-i cădea bine să vadă în drum vreo secţie de poliţie, se pierdea uşor prin locuri necunoscute...

Bulevardul Moscova îl scoase într-o piaţă. Se uită la tăbliţa de pe casa din capăt, scria pe ea Piaţa Păcii. Era destul de multă lume. Şi multe magazine. Piaţa se curba, o mulţime de ulicioare dădeau în ea. Se întoarse într-un loc mai strâmt şi mai liniştit, şi se gândi că a făcut rău că n-a luat-o spre Institutul Tehnologic, unde cunoştea bine locul. Străduţa pe care mergea era totuşi convenabilă. Semion îşi aruncă ochii într-o curte, în alta, toate aveau fântâni, nu dădu peste nici o curte de trecere... Ajunse la un intrând între case şi se opri în faţa uşii închise a unei foste gherete de portar, pe care atârna anunţul modest „Cumpărăm lucruri de la populaţie”. Trecea lume din când în când, dar era neatentă, nu se oprea să cerceteze ce se-ntâmplă. Şi pe deasupra erau mai mult femei cu sacoşe. Lui Semion îi veni în minte că de sărbători pe străzi circulau o groază de tineri, şi-n zilele de lucru femei, încontinuu femei.

Făcu altfel, porni în plimbare pe străduţă de la un colţ la altul până dădu cu ochii de „omul lui”. Îi ieşi în cale, şi Semion începu să tremure – era mai ceva decât toţi ceilalţi... Cei nouă duşmani nu se comparau cu ăsta. Era îmbrăcat într-o scurtă de jeanşi, cam mare pentru el, o scârbă de tânăr, exact ca ăla de la muzeu. Blond, părul prins în coadă ca la muieri i se bălăngănea pe spate. Mergea încet, clătinându-se. Şi ghetele, Semion apucă să i le vadă, erau mai acătării, nu de toată mâna... Ţinea în

mână o valijoară deosebită, nu ca la oameni. Lui Semion i se tăie răsuflarea. Era dragoste la prima vedere, ca văpaia focului. Aşa ceva care să-l ardă la inimă Semion nu mai simţise niciodată. Duşmănia dispăru, era entuziasmul vânătorului încântat de frumuseţea vânatului...

Vânatul se mişca încet şi se tot încrucişa cu oamenii. Semion mergea la câţiva paşi în spatele lui. Avu poftă să-i vadă faţa încă o dată, trecu pe partea cealaltă a străduţei, îl întrecu şi-i ieşi în cale. Mutriţa îi era cât pumnul, ca a vulpii, era dus pe gânduri. Îţi arăt eu ţie, puşlama...

Semion veni iar în spatele lui. Trecură de un intrând, şi până să ajungă la următorul cu ghereta, el reuşi să cântărească-n minte cum să prindă prada şi scoase tăişul din brăţara ceasului. Când ajunseră la următorul intrând, Semion îi puse mâna dreaptă pe umăr şi cu stânga înarmată trecu la treabă. Urmă o mică pauză neînsemnată, haina de jeanşi încetini o clipă mişcarea tăişului, dar Semion simţi că mâna exersată lucrează bine, că a rezolvat împotrivirea scrâşnită a ţesutului dintre coaste şi că vârful ascuţit înaintează lin, docil...

Flăcăul icni, se răsuci parcă în sus, începu să cadă, dar Semion nu-l lăsă să se prăbuşească, îl prinse de umeri cu amândouă mâinile şi-l împinse în intrând.

Tânărul îndărătnic nu voia şi pace să fie doborât, dar Semion îl târî ca pe un sac până-n fund – voia să-l lase acolo ca să nu-i fie văzut cadavrul din stradă. Uşa gheretei se crăpă puţin, ieşi de acolo un bărbat cu faţă de om cumsecade şi-l privi cu interes.

Semion îl lăsă-n plata Domnului pe tânăr şi ieşi în goană din intrândul strâmt. Alergă înainte pe strada pustie, fără vreo ţintă precisă, doar atât avea în minte: nu apucase să-i smulgă tăişul...

Două lucruri îi salvară viaţa lui Serghei. Primul – obiectul ascuţit rămas în inimă. Al doilea – omul cumsecade din uşa

gheretei, care conducea afacerea cu obiectele cumpărate de la populaţie, un fost felcer. Îl ţinu pe Serghei să nu cadă, strigă din uşă să fie chemată salvarea şi să i se aducă un plasture... Doctorii care-l scoaseră din moarte clinică, după ce-i cusură pericardul străpuns dintr-o parte în alta, îi ziseră:

— A fost un miracol, Serioja. Un caz la un milion.

Serghei ceru să-i fie dat obiectul ascuţit, lucru imposibil, fiindcă era probă la dosar. Nu mai avu cum să-l vadă.

Îl arestară pe Semion a treia zi. Era învinuit de omor în 26 de cazuri, trei crime fiind însoţite de viol. El şi-i recunoscu pe „ai lui”, dar refuză să i se treacă în seamă celelalte crime. Ordinul veni de sus: să i se pună în cârcă toate cazurile nerezolvate de miliţie. I-au dat pedeapsa cea mai aspră şi au pus-o în aplicare după jumătate de an. N-a avut dreptul la recurs, nu i s-a făcut expertiza psihiatrică...

PARTEA A IV-A

1

De fiecare dată când Jenia se oprea în faţa uşii apartamentului unde-şi petrecuse copilăria, punea stăpânire pe ea o stare sufletească amestecată: de umilinţă şi furie, de tristeţe şi duioşie. Uşa arăta ca vai de

ea, tăbliţa cu numele de familie al bunicului decedat se înnegrise. Lângă uşă zăcea de mai bine de un an, spre supărarea vecinilor, un scaun rupt pe care se aflau îngrămădite nişte pachete ale Tomei. Viaţă mizerabilă, trăită în comun.

Jenia nu mai avea cheile casei de când fusese înlocuit butucul vechi. Nu intenţionaseră s-o lase fără chei, dar uitaseră să i le dea pe cele noi. Jenia le-a cerut o singură dată, dar n-au luat-o în seamă... Sună la uşă. Se aude mersul şontâcăit al Tomei, care bocăneşte cu bastonul pe coridor. O chinuie artroza, biata de ea.

— Jeniecika, tu eşti?

Deschide uşa exclamând:

— Ce rotunjoară te-ai făcut!

Din camera bunicii îi aruncă o privire Mihail Fiodorovici, soţul Tomei, mirosind a parfum, a transpiraţie şi a piele veche, nu se ştie de ce...

„Cât de nedreaptă sunt totuşi cu ei, se mustră Jenia. Duminica nu miros deloc, fiindcă se spală sâmbăta.”

Zâmbetul ei ascuns aproape că i se citeşte pe buze:

— Bună ziua, Mihail Fiodorovici.

În armată Mihail Fiodorovici îşi saluta primul superiorii în grad. Acum, în civilie, fără locotenent-coloneii care să mişune în jurul lui, are pretenţii, îşi alege persoanele pe care le socoteşte demne de salutul lui: pe director, pe şeful administrativ (directorul ştiinţific salută el primul), pe şeful policlinicii...

Mihail Fiodorovici dă din cap cu demnitate:

— Bunăzz...

Fără să-i spună numele. Şi rămâne în pragul uşii. Nu e un lucru neobişnuit.

Jenia îşi scoate pe rând ghetele, se apleacă peste burta proeminentă când la dreapta, când la stânga. Îşi pune

scârbită târlicii vechi, cârpiţi grosolan, şi se îndreaptă spre camera bunicii. Toma o opreşte:

— Am făcut ceva schimbări, Jeniecika. Am primit de la Rozina o bibliotecă mare. La ea n-a încăput, am mutat-o aici... A intrat în ea toată colecţia lui Mihail Fiodorovici, şi pe bunica am mutat-o în camera Vasilisei...

Jeniei i se urcă sângele la cap. Vasăzică nu se spală, dar se ocupă cu mutatul. Au plantat-o pe bunica în cămăruţă.

— Cum adică?

Jenia simte cum îi tremură bărbia de furie. Colecţia lui Mihail Fiodorovici e uimitoare, să te iei cu mâinile de cap: tăieturi din ziare şi reviste despre aviaţie...

— Care-i diferenţa? Acolo e linişte şi pace. Am scos cufărul Vasilisei, i-am pus un scaun. Poate să şi mănânce acolo. Vasilisa mânca mereu în cămăruţă.

Mihail Fiodorovici stă proţăpit în uşă, gata să intervină.

Jenia se abţine să-i răspundă Tomei. Se duce la bucătărie fără să-şi arunce privirea spre camera care fusese a bunicii săptămâna trecută, ba fusese dintotdeauna a bunicii.

Traversează bucătăria, deschide uşa cămăruţei. Nu schimbaseră nimic după moartea Vasilisei. Vede cele două icoane mari, le ştia din copilărie, icoana din Kazan şi icoana prorocului Ilie, poate sfârtecată de toporul vreunui soldat roşu în vremurile de demult, cine să mai ştie, sau poate crăpată din cauza vechimii, are o tăietură încleiată grosolan care spintecă mantia roşie, despărţind-o de mâna negricioasă... Unde-oţi fi oare, salvatorilor neajutoraţi?

Bunica şade pe scaunul vienez cu fundul găurit, are faţa îndreptată spre ferestruica oarbă din peretele de chirpici. Sub scaun e pusă o găleată. Miroase a urină şi a bătrâneţe neputincioasă. Pisica cenuşie doarme pe pătura care acoperă patul de scânduri cu căpătâi. Cealaltă pisică stă

pe genunchii Elenei, care-şi ţine degetele cu unghiile tăiate inegal pe spatele tărcat.

Jenia o sărută pe capul cu părul rar, cu două urme arcuite la tâmple unde-şi înfige agrafele.

— Bună ziua, babuşka. De ce eşti aici...dă s-o întrebe Jenia cu durere-n suflet, fiindcă ştie că e mai bine să tacă în situaţia asta imposibilă. O să facem baie acum...

Bătrâna o mângâie fără să scoată un cuvânt. În bucătărie se aude apa curgând şi scrâşnetul cuţitelor. Toma împarte cu bărbatul ei pregătitul mâncării şi întreţinerea casei. Dacă au patru cartofi de curăţat, îi împart pe din două, doi ea, doi el. Ţin să fie dreptate în familie.

Jenia se îndreaptă spre baie. Aruncă o privire în bucătărie: Toma alege hrişca împreună cu Mihail Fiodorovici – înseamnă că au terminat de curăţat cartofii.

În baie totul arată la fel, mizerabil, de nedescris. Pe frânghii atârnă rufe umede. Sâmbăta a fost zi de baie. O jumătate de zi s-au pregătit, o jumătate de zi s-au spălat. Pe urmă s-au odihnit – cu ceai, bomboane şi turtă dulce. Iau în serios obiceiurile patriarhale. Duminică dimineaţa, până să vină Jenia, au spălat rufele în maşina de spălat cumpărată de Mihail Fiodorovici pentru nevoile micii familii. El i-a interzis Jeniei să spele la maşină rufele spurcate ale bunicii Elena – îi e scârbă.

Jenia scoate ligheanul de sub cadă, apoi scoate din lada de zinc cu capacul deformat cârpele ferfeniţite, bucăţi de cearşaf jilave, cu miros de mucegai. Pamperşii, cumpăraţi altădată de Tania, nu mai sunt folosiţi: Toma zice că sunt din material sintetic, şi Mihail Fiodorovici nu recunoaşte calităţile plasticului. Jenia a încetat de multă vreme să aducă lucruri noi pentru bunica Elena, fiindcă Toma le ia imediat şi zice pe un ton sentenţios:

— Ah, Jeniecika, la ce-i trebuie cămăşuţă frumoasă, s-o duci direct în mormânt...

În asemenea clipe Jenia nu ştie pe cine să deplângă mai întâi: pe bunica înfrântă de psihicul ei nenorocit sau pe Toma cu mutra ei de şoricel, cu genunchii strâmbi de la artroză, mulţumită de căsnicia ei, mândră de trecutul, prezentul şi viitorul ei, către care se îndreaptă cu paşi înceţi şi siguri. Îşi scrie disertaţia pentru doctorat despre bolile virale ale plantelor perene... şi se consideră urmaşa dascălului ei renumit, Pavel Alekseevici Kukoţki. Poate că aşa şi e...

Jenia înlătură de pe scăunelul unde o aşază pe bunica grămada de lucruri bune de dat la gunoi: ligheane vechi puse unul peste altul, borcane, bureţi putreziţi. Ah, sfântă zgârcenie...

Înmoaie în ligheanul mare, cu nasul întors într-o parte, cârpele bunicii şi-l trage sub baie. Spală cada. Robinetele stricate curg, apa se prelinge sub cadă. Totul s-a degradat, dar e reparat cu multă ingeniozitate. Mihail Fiodorovici e un instalator de geniu, leagă ţevile cu sfoară, răsuceşte sârmele, pune dopuri în găuri sau le peticeşte. E interesant de ştiut ce-a făcut cât a lucrat la aviaţie.

În sfârşit totul e pregătit. Apa e cam fierbinte. O să se mai răcească până o să se descurce cu bunica. Toarnă în apă câteva picături de şampon. Să facă spumă. Toma nu se atinge de nimic din ce aduce Jenia. Ei nu folosesc şampon, de şamponul străin nici nu vor să audă. Sunt patrioţi. Nu se ating nici de săpun, nici de medicamente, nici de haine. Şi zic ca o flaşnetă – ale noastre, din patrie... Ce mizerie...

Jenia o ridică pe bunica din scaun:

— Hai, babuşka, totu-i pregătit.

Elena Gheorghievna se ridică supusă. Dreaptă de spate, cu picioarele lungi, puţin îndoite din cauza bătrâneţii...

Jenia o apucă de umerii descărnaţi, gata să se frângă, o conduce la baie. Bunica merge, nu se-ncurcă, o împiedică doar papucii cu talpa desprinsă. Trei perechi de papuci noi stau la Toma. Câtă lăcomie...

Intră amândouă în baie. Bunica arată cu degetul zăvorul. Jenia trage de el ca să-l închidă. Urmează dezbrăcarea. Bunica pare că ar vrea şi n-ar vrea s-o ajute pe Jenia. Îşi face de lucru cu butoniera halatului, a uitat cum se desface nasturele. Încearcă să-şi aducă aminte. Nu poate.

Jenia o ajută să se dezbrace.

Naiba ştie ce are în minte Toma cu scutecele astea din gumă puse sub chiloţi. De ce nu-i pune pamperşi sau nişte scutece normale, la urma urmei?

Termină cu dezbrăcatul.

— Acum ridică piciorul. Dreptul. Ţine-te de mine.

Pe Jenia o împiedică burta. Rău de tot.

— Acum celălalt...

Elena îşi ridică uşor picioarele. Laba piciorului arată îngrozitor. Unghiile sunt acoperite cu o ciupercă galben-cenuşie. Montul e ieşit mult în afară. Cum de apar bătăturile la un om care stă numai în papuci de douăzeci de ani? Elena Gheorghievna stă pe vine în apă şi nu ştie să se aşeze. O statuie... Schelet armonios – talie subţire, şolduri arcuite. Sânii mici nu-i atârnă, au sfârcul de fată tânără. Burta suptă, buricul ascuns într-o cută de-a curmezişul. Încă o cută – o sutură de-a curmezişul, sub buric. Corpul nu-i păros, e alb, pielea e-ncreţită ca hârtia de ţigară mototolită. Şi faţa e albă. Doar nişte peri îi cresc în bărbie. Înainte Jenia îi scotea cu penseta, acuma îi taie cu foarfecele. Are puţin timp. Foarte puţin. Nu ştie ce-o să se facă după ce se naşte copilul, cum o să reuşească... Va trebui s-o ia la ea în casa de pe Profsoiuznaia imediat ce tata se mută în apartamentul nou. În casa lui veche avem

loc să ne aranjăm cum trebuie în cele două camere alăturate. S-ar putea ca Toma să se împotrivească...

— Aşază-te, draga mea, aşază-te, o împinge în spate uşor pe bunica. Ea se aşază cu frică. Jenia îndreaptă spre ea jetul de apă. Geme de plăcere. Acum are loc scena de dragul căreia Jenia vine aici de zece ani, de când a murit bunicul şi ea s-a mutat la tatăl ei.

— Mulţumesc, fetiţo, zice Elena.

Toma e convinsă că Elena Gheorghievna s-a dezvăţat să vorbească. Nu-i aşa. Ea vorbeşte, dar numai aici, în baia închisă cu zăvorul, când Jenia o aşază în apa caldă. Aici sunt mai aproape una de alta decât oriunde. Pe Jenia a crescut-o bunicul. Bunica participa în tăcere, o privea cu duioşie. Din câte îşi aminteşte Jenia, bunica era mereu bolnavă. Şi s-au iubit întotdeauna, asta dacă se poate spune că există iubire fără cuvinte, fără participare activă, era doar o prezenţă aeriană, fără să se reazeme pe nimic. Jenia o mângâie pe cap:

— E bine?

— Fericire... Doamne, ce fericire... În Siberia mergeam la baie toţi împreună – Pavel Alekseevici, Taniecika, Vasilisa... Erau şi ciritei... Era multă zăpadă... Îţi aminteşti, fetiţo?

„Interesant, cu cine mă confundă?”, se întreabă Jenia. De fapt n-are nici o importanţă. Elena Gheorghievna rosteşte câteva cuvinte o dată pe săptămână. Poţi număra minutele când se reface legătura cu lumea reală.

— De ce te-ai mutat în cămăruţă? o întreabă Jenia.

— În cămăruţă? Ce contează... E bine şi aşa, zice Elena şi adaugă: De ce n-ai adus-o pe Tania? tresare ea ca trezită din somn şi o cuprinde neliniştea.

Jenia suferă mai ales atunci când o vede pe bunica dezorientată şi nedumerită. Înmoaie buretele şi i-l trece de-a lungul şirei spinării ieşite în afară. Ce să-i răspundă?

Uneori i se pare că bunica o confundă cu fiica ei moartă. Chiar aşa e, fiindcă printre cuvintele încurcate apare numele Tania când i se adresează ei... Dar se întâmplă ca bunica s-o numească „mama”...

— E bună apa? Nu s-a răcit?

— Foarte... Mulţumesc, fetiţo, zice bunica, apoi rămâne dusă pe gânduri o clipă şi zice în şoaptă: Azi a strigat la mine un bărbat.

— Mihail Fiodorovici? Mihail Fiodorovici a strigat?

— Nici vorbă, fetiţo, nu-şi permite aşa ceva. Cineva străin a strigat.

Jenia îi înclină uşor capul spre spate şi-i pune mâna pe frunte:

— Spălăm capul. Închide ochii să nu-ţi intre săpun.

Elena închide ochii supusă.

În timpul cât Jenia o spală pe cap, bunica ia apă în căuşul palmei şi o toarnă pe umeri, se joacă cu degetele aşa cum fac copiii chiar şi când n-au răţuşte şi bărcuţe din plastic... Pe urmă spune pe neaşteptate:

— Nu te supăra pe Tomocika. E orfană.

Jenia a spălat-o pe cap, îi ridică-n sus părul şi i-l prinde cu o agrafă ca să nu i se încurce.

— Şi eu ce sunt? Şi tu? Toţi suntem orfani. Nu înţeleg de ce trebuie să-mi fie milă de ea în mod deosebit.

— Capul e o gaură şi atât. E greu – se văicăreşte Elena.

— Şi mie mi-e greu, mărturiseşte Jenia. Ieri am scotocit prin toată casa, trei ore mi-am căutat buletinul. Nu-mi aminteam unde l-am pus. Ridică-te în picioare, te rog. Te clătesc cu duşul, şi gata...

Jenia o ajută pe Elena Gheorghievna să iasă din cadă, o şterge cu cearşaful de baie destrămat de vechi ce e, îi unge cu crema pentru copii picioarele, cutele de pe burtă, locurile iritate de pe spate care ameninţă să devină cangrene, îi pune cămaşă curată şi halat curat. Îi înfăşoară

capul cu prosopul în chip de turban şi, după ce şterge cu mâna oglinda aburită, îi cere să se uite cum arată:

— Vezi ce frumoasă eşti?

Elena Gheorghievna clatină din cap şi începe să râdă. Vede în oglindă o cu totul altă imagine.

2

În duminica următoare Jenia n-a putut veni. Soţul ei a dus-o în ajun la maternitate. La ora amiezii, când Toma îi usca şi-i pieptăna Elenei firele de păr cărunte şi drepte, pentru Jenia începea travaliul care precede expulzarea copilului, când mama şi copilul formează încă un tot unitar, când contracţiile muşchilor mamei se amplifică sau scad în bună înţelegere cu fătul. Dar „antanta” nu durează mult, şi fătul începe să se mişte independent...

Jenia ţipă când nu mai are putere să îndure, urmează o clipă de calm, apoi porneşte iar. „Dacă ar fi trăit bunicul, ar fi făcut ceva ca să nu mă mai doară”, se gândeşte ea în momentele în care e în stare să gândească. E o muncă trudnică în trei – pentru ea, pentru copil şi pentru moaşă, al cărei chip Jenia nu-l va ţine minte. Îi va rămâne în memorie doar vocea când autoritară, când blândă: respiră adânc... pune mâinile pe piept... numără până la zece... nu sta încordată... ţipă acum, ţipă... bravo...

Naşterea omului e cel mai imperfect mecanism natural. Nici un animal nu suferă atât. Durerea, durata ei şi uneori riscul pentru femeia care naşte sunt semnele locului deosebit al omului în lume. Cu două picioare, cu spinarea dreaptă, cu privirea îndreptată numai înainte, cu mâinile libere... este singura fiinţă conştientă de legătura dintre zămislire şi naştere, dintre dragostea trupească şi cealaltă, cunoscută numai lui, omului. Jertfă adusă poziţiei verticale – spun unii. Pedeapsă pentru păcatul originar – afirmă alţii.

Copilul se întoarce cu moalele capului înainte şi intră în canalul uterin. Durerea e de nesuportat, ochii Jeniei devin tulburi. Moaşa o plesneşte pe şold:

— Mamocika! Totul e-n regulă... suportă încă puţin. Şi-i zice cuiva cu capul întors într-o parte: Prezentaţie craniană.

Copilul se întoarce cu umerii, moaşa îi prinde capul lunguieţ în mâini şi face o mişcare ca să-i iasă umărul...

3

Elena aţipeşte în scaunul vienez găurit în fund, o culme a umilinţei. Visează: e o zi senină de primăvară, când frunzele au apărut deja, dar fiecare frunză în parte e mică, n-a apucat să se-nverzească, şi ea merge pe strada Bolşaia Bronnaia, întoarce pe Triohprudnîi, îşi ridică privirea şi vede mulţi oameni stând la ultimul etaj al clădirii, în balconaşul rotund, bogat ornamentat, lângă fereastra rotundă pe jumătate a vechiului lor apartament. Vrea să ştie cine sunt şi se pomeneşte în rând cu balconaşul, chiar puţin mai sus de balustradă, şi-l vede pe bunicul ei culcat pe un pat pliant, e foarte bătrân, nu prea i se mişcă faţa, lângă el stau Evghenia Fiodorovna, Vasilisa, mama, tata, fraţii tineri, toţi o aşteaptă ca să-i comunice ceva important şi vesel. Şi pe lângă ai ei, apăruţi din întâmplare în carne şi oase, zăreşte o mulţime care creşte în depărtare şi-i distinge pe cei voinici şi chei din familia Kukoţki cu soţiile lor drăguţe, pe ruda Tomei de la Tver, pe câţiva evrei bărboşi cu Tora pe frunte, şi pe unii complet necunoscuţi, şi se miră cum de-ncap toţi în micul balconaş. Se fac tot mai mulţi, şi printre ei apar doi – un tânăr înalt cu plete, cu pielea nu prea curată şi gura umflată, şi o fată cu un prunc în braţe care seamănă cu Taniecika sau cu Jenia, sau cu Tomocika. Perechea se află chiar în centrul

imaginii a cărei compoziţie geometrică e îndoielnică, şi Pavel Alekseevici ia pruncul în braţe şi-i întoarce faţa spre Elena... Şi-n pruncul ăsta se află toată bucuria, şi lumina, şi sensul vieţii. Ca şi cum în miezul zilei însorite răsare încă un soare... pruncul aparţine lor, tuturor, şi ei – lui. Elena Gheorghievna plânge de bucurie şi se miră puţin că-i fericită, fiindcă simte cât de dulci-sărate îi sunt lacrimile şi cât de imaterial îi e trupul...

4

În seara aceleiaşi zile, Vitali merse la Poşta Centrală: avea motivele lui să nu-l sune de acasă pe tatăl său plecat în America. Obţinu foarte repede legătura telefonică. Ilia Iosifovici ridică receptorul şi auzi vocea fiului său, grăbită, serioasă, fără „bună ziua, ce faci?”.

— Jeniecika a născut un băiat. Felicitări, ai un strănepot.

Fără alte comentarii.

Convorbirea dură un minut. Cu Serghei, aflat la Leningrad, vorbi douăzeci de minute. Îi zise că totul e-n regulă. S-a născut un băiat, fără complicaţii la naştere.

— Pot să vin şi eu?

— Sun-o pe Jeniecika, să te anunţe când se externează. Te-nţelegi cu ea.

Vitali nu avea mare slăbiciune pentru muzicantul pletos şi era chiar puţin gelos pe el din cauza Jeniei. Era de neînţeles ce anume îi lega... Nici Serghei nu ştia ce-l lega de fata asta, fosta lui fiică pentru câţiva ani. Dar nici nu-şi frământa mintea. Îşi luă saxofonul şi începu să cânte vechea lui compoziţie *Pietrele negre*...

5

Ilia Iosifovici hotărâse de multă vreme să vină la Moscova când i se va naşte strănepotul. Avea viza pregătită. Valentina s-a împotrivit la început, apoi s-a dat bătută, cu condiţia să vină şi ea. Le rămase doar să-şi cumpere biletele. Fiica lor cea mare, născută la patru luni după Jenia, locuia separat de părinţi. Pe cea mică, de şaisprezece ani, adusă din Rusia când era de-o şchioapă, n-o lăsau niciodată singură: era un copil timid, iubea pisicile şi peştii din acvariu. Îşi ziseră că i-ar prinde bine să stea zece zile fără părinţi.

Lucrurile erau mai complicate cu serviciul Valentinei. Preda la Universitatea Harvard şi nu-şi putea lua concediu de pe-o zi pe alta. Termina să-şi ţină cursul peste trei săptămâni. În ce-l priveşte pe Ilia Iosifovici, el e de multă vreme pensionar şi poate pleca în orice moment, deşi e membru de onoare al multor societăţi şi colegii de redacţie.

De trei ani citeşte Tora în germană şi-n engleză şi regretă că părinţii nu l-au dat la şcoala evreiască în copilărie. Nu-i uşor să-nveţi ivrit la optzeci şi şase de ani. Dar nu-l sperie greutăţile. Pe de altă parte, n-o să mai găsească un interlocutor de talia lui Pavel Alekseevici. Adeseori vorbeşte în gând cu el, şi chiar în contradictoriu. Deşi trebuie să recunoaştem că nu ştim în ce măsură se-nţeleg: Ilia Iosifovici susţine sus şi tare că există Spiritul Universal, cochetează cu ideea că Biblia e un cifru grandios, cosmic, trimis lumii de Spiritul Universal, şi că omenirea nu s-a maturizat într-atât, încât să-l poată descifra. Ghenia trăieşte la New York, încearcă să dezlege probleme complicate de teologie, dar preferă să se ocupe de orice vine din Orient, începând cu mâncarea chinezească şi terminând cu karate. Când află că Jenia are un băiat şi tatăl lui se pregăteşte să plece la Moscova, se arătă îngrijorat:

— Cum o să călătoreşti la vârsta ta! Trimite-i bani mai bine. Şi eu sunt gata...

Ilia Iosifovici i-o tăie scurt:

— Nu mă-nvăţaţi voi pe mine cum să trăiesc! Fata are un bunic. Eu am un strănepot. Păcat că n-a apucat şi Paşka.